Vol. XXII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTĀCARIYA BUDDHAGHOSA MAHA THERA'S

SÁRATTHAPPAKÁSINÍ

COMMENTARY TO THE

SAMYUTTA NIKÁYA

Part II.

සාරත්ථප්පකාසිනී

නාම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

දුතියො භාගො.

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහාභිධානෙන චාති

චීහි සොංගතෙහි
මුද්‍රණය:
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො: 49,ජයන්ත වීරසේකර මාවත,
කොළඹ - 10

බු: ව: 2471.
ක්‍රි: ව: 1927.

මිල 130/=

සාරත්ථප්පකාසිනී

නාම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

දුතියො භාගො.

Vol. XXII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTĀCARIYA BUDDHAGHOSA MAHA THERA'S

SÁRATTHAPPAKÁSINI

COMMENTARY TO THE

SAMYUTTA NIKÁYA

Part II.

REVISED AND EDITED BY

The Ven'ble Pandit
WIDURUPOLA PIYATISSA MAHÁ THERA
*Mahá Náyaka of Amarapura Sect,
Up-country, Ceylon.*

PUBLISHED BY THE TRUSTEES:

DR. CHARLES ALWIS HEWAVITARNE.
AND
SRINATHA KUMARADASA MOONESINGHE ESQ

THE TRIPITAKA PUBLICATION PRESS.
MALIGAKANDA. COLOMBO,
(CEYLON.)

B. E 2471.
C. E. 1927.

(තිපිටකමුද්දණකෙ චාවීසතිමං පොත්ථකං.)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොසමහාථෙරවරප්පණීතා

සාරත්ථප්පකාසිනී

නා ම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

දුතියො භාගො.

විදුරුපොලගාමෙ සිරිසුමඞ්ගලාරාමාධිවාසිනා

උභයරට්ඨික අමරපුරනිකායික මහානායකධුරන්ධරෙන

භදන්තපණ්ඩිතෙන

විදුරුපොල පියතිස්ස මහාථෙරෙන

සංසොධිතාභිසඞ්ඛතා ච.

සයිමන් හේවාවිතාරණමහාසයාණන්තෙහි

චාර්ලස් අල්විස් හේවාවිතාරණාඛ්‍යෙන

ආඞ්ගලාපුබ්බෙදූචරියෙන චෙව

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහාභිධානෙන චාති

විහි සොංගතෙහි

තිපිටක මුද්දාලයෙ මුද්දාපෙත්වා

පාකටීකතා.

බු: ව: 2471.

ක්‍රි: ව: 1927.

තුන්වන මුද්‍රණය 2008
පිටපත් 1000

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Tissa Ratnatunge

2008-05-08

Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

PREFATORY NOTE.

With the publication of the Second Part of the Samyutta Nikāya Commentary I have much pleasure in placing before the public the 22nd Volume of the Simon Hewavitarne Bequest Series. The editing of this Volume is also done by the Maha Nāyaka Thero of the Up-country Amarapura Sect the Ven'ble Widurupola Piyatissa.

I am intending with the consent of the learned Editor to issue the Index on completion of the work as a separate volume.

I am glad to mention that the Itivuttaka Commentary is ready for publication and will soon be out.

With regard to the finances necessary to carry on the work a sum of 10,000 rupees a year has been reserved from the estate of my brother.

I am issuing as a frontispiece the photograph of Mallikā Hewavitarne Lamaetani our beloved mother who is in her 82nd year, in respectful reverence of the great influence she has shed on her son's life and ideals.

I beg to convey my heartfelt thanks to the reverend Editor.

C. A. Hewavitarne.

15. 11. $\frac{2471}{1927}$

"Srinagar,"
Colpetty,
Colombo.

THE LATE

MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER 1864 DIED 29TH APRIL, 1933

PREFACE.

අථ සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය

(දුතියභාගස්ස)

මුඛබන්ධො.

1. සිරිඝනවදනසරොරුහ-
සම්භූතෙ හොති විජය චිරකාලං,
භාරති සොරභවම්බුධි-
පතරණසරණෙ සමත්තසත්තානං.

2. ආසාසතපරියත්තං ජයතෙ භුවි **බුද්ධඝොසයති**නාමං,
සහිතත්ථං විභජන්තෙන මූතයො යස්සානුභාවමභිමෙන.

3. තෙනෙව මහාමතිනා **සංයුත්තාගම** වරස්ස සාරත්ථං,
රචිතාසි පකාසයතා **සාරත්ථපකාසිනී** නාම.

4. අට්ඨකථා යා සුනිපුණ-විනිච්ඡයා සබ්භි සම්මතා සුචිරං,
අට්ඨකථාභිතරුණිපි දුට්ඨතරු සාසි දෙසසඞ්කිණ්ණා.

5. පාවචනස්ස චිරට්ඨිති-මිච්ඡන්තෙනා පරහිතාසයො සතතං,
අනුජො යො පිරමතිනො **අනගාරිකධම්මපාලස්ස**.

6. මුද්දාපනාය විභවං පාළ්‍යට්ඨකථානමත්තනො දත්වා,
ලඞ්කාය පතිට්ඨාපසි තිපිටකමුද්දණසභං විභාවීනං.

7. ථෙරානුථෙරානං අනුසාසනියා පතො ච නචිරෙන,
අගමා තිදිවං සුමනො **සයිමන්හේවාවිතාරණො** සතිමා.

8. තස්සාප්‍යනුජො ධීමා ආයුබ්බෙදම්හි ආඞ්ගලෙ කුසලො,
චාර්ල්ස් අල්විස් හේවා-විතාරණො යො මහාසද්ධො.

9 අජ්ඣක්ඛොහවි තස්සා තිපිටකමුද්දණසභාය තෙතාසි,
සාරත්ථපකාසිනියා තස්සා සංසොධනත්ථමජ්ඣිට්ඨො.

10. දක්ඛිණලඞ්කාය මහා-තිත්ථපුරෙ **රතනපාල** ථෙරෙ යො,
අධිපො සඞ්ඝස්ස මහා-මනාතිඤවෙහ ච පරිවෙණෙ.

11. සංසොධෙත්වා තං සො තිදනවගහත්ථවණ්ණනොසානං,
මුද්දාපිතුමාරද්ධො යාතො තිදිවං අහො මහාවාදී.

12. අථ විජ්ජොදයවිස්සුත-පරිවෙණෙ උපජ්ඣායතං යාතො,
සිරිදෙවරක්ඛිතඉති-ඛ්‍යාතො යො නායකත්ථෙරො.

13. සො පටිපොත්ථකමෙතංඅඤ්ඤෙහිව පොත්ථකෙහිවාචෙන්තො,
ද්වාදස ඵලකානි සුධී සොධෙත්වාදාසි මුද්දණායස්ස.

14. ඵලකානම්පන තෙසං ඔසානොලොකනං අකා මතිමා,
විජ්ජොදයපරිවෙණා-ධිපො ච නෙතා යතිගණස්ස.

15. **සිරිඤාණිස්සර**ථෙරො තිපිටකවාගීස්සරාඛ්‍යවිඛ්‍යාතො,
තෙචාපුභො යතීසා නචිරෙනාහො දිවමුපයාතාසුං.

16. අථ සීමතිත්ථනගරෙ සෙලන්තායතනවිස්සුතෙ මතිමා,
පරිවෙණාධිපභූතො නෙතා සඞ්ඝස්ස නෙකසත්ථඤ්ඤූ.

17. **සිරිසරණඞ්කර** ථෙරො අජ්ඣිට්ඨො යො යථාවුත්තං,
පටිපොත්ථකමඤ්ඤෙහිපි සංසන්දෙත්වා විසොධෙන්තො.

18. ඵලකාන්‍යදසි මුද්දා-පනාය චත්තාරි සොපි නචිරෙන,
අජ්ඣක්ඛං පටිපෙසසි අථාසුකතත්තං නිවෙදෙන්තො.

19. අථ පටිපොත්ථකමඤ්ඤෙ ලිඛිතානිච පොත්ථකානි වෙ,
සොළස ඵලකානි යථා-සංසොධිතමුද්දිතානෙසො.

20. පෙසෙන්තො මං බහුධා සාදරසම්භාවනාපුරෙක්ඛාරෙ,
අට්ඨකථාය ඉමිස්සා අයාචි සංසොධනාය අජ්ඣක්ඛො.

21. සොහං තෙනජ්ඣිට්ඨො ඵලකාන්‍යට්ඨාදසාපි සෙසානි,
නචිරෙන විසොධෙන්තො නිට්ඨාපෙසිං පඨමභාගං.

22. චතුතිංසතිඵලකො සො සගාථවග්ගත්ථවණ්ණනොසානො,
සාරත්ථපකාසිනියා **පඨමො භාගො**සි මුද්දිතො පඨමං.

23. චත්තිංසතිඵලකොයං ඛන්ධකවග්ගත්ථවණ්ණනොසානො,
සාරත්ථපකාසිනියා දුතියොභාගොති විඤ්ඤෙය්‍යො.

24. සංසොධිතා මයෙව-මබ්භිකුරුතා පරිස්සමං විපුලං,
සංයුත්තට්ඨකථායං හොතු චිරං සාසනට්ඨිතියා.

25. මුද්දාපිතොයමධුනා **දුතියො භාගො** යථොදිතෙනෙව,
අජ්ඣක්ඛෙන සුඛත්ථං ෂසිමන්හේවාවිතාරණස්සතු.

26. **විදුරුපොල**ගාමජාතො
කවිස්සරෙ **වීරවනාහි**කුලතිලකො,
ස මහායති **පියතිස්සො**
භදන්තපණ්ඩිත ඉතිස්සුතො ජයති.

25th Oct., 2471. / 1927.

Abhinavarama Vihara.
Nuwara Eliya.

සූචිපත්තං.

CONTENTS.

අඞ්කා.	වණ්ණනා.	පිට්ඨඞ්කා.
1	බුද්ධවග්ගො පඨමො.	17
2	ආහාරවග්ගො දුතියො	32
3	දසබලවග්ගො තතියො	45
4	කළාරඛත්තියවග්ගො චතුත්ථො	54
5	ගහපතිවග්ගො පඤ්චමො	58
6	දුක්ඛවග්ගො ඡට්ඨො	73
7	මහාවග්ගො සත්තමො	96
8	සමණබ්‍රාහ්මණවග්ගො අට්ඨමො	96
9	අන්තරපෙය්‍යාලො නිට්ඨිතො	96
10	අභිසමයවග්ගො නිට්ඨිතො	98
	12. අභිසමයසංයුත්තං නිට්ඨිතං.	
1	නානත්තවග්ගො පඨමො.	101
2	දුතියො වග්ගො	107
3	කම්මපථවග්ගො තතියො	114
4	චතුත්ථො වග්ගො	117
	13. ධාතුසංයුත්තං නිට්ඨිතං.	
1	පඨමො වග්ගො	119
2	දුතියොවග්ගො	121
	14. අනමතග්ගසංයුත්තං නිට්ඨිතං.	
1	පඨමො වග්ගො. (තෙරසමං)	153
	15. කස්සපසංයුත්තං නිට්ඨිතං.	
1	පඨමොවග්ගො	155
2	දුතියො වග්ගො	156
3	තතියො වග්ගො	157
4	චතුත්ථො වග්ගො	158
	16. ලාභසක්කාරසංයුත්තං නිට්ඨිතං.	
1	පඨමො වග්ගො	159
2	දුතියො වග්ගො	159
	17. රාහුලසංයුත්තං නිට්ඨිතං.	

අඞ්කො.	වණ්ණනා.	පිට්ඨඞ්කො.
1	පඨමො වග්ගො	162
2	දුතියො වග්ගො	164

18. ලක්ඛණසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

1	පඨමොවග්ගො (චාදසමං)	170

19. ඔපම්මසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

1	පඨමො වග්ගො (චාදසමං)	181

20. භික්ඛුසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

ඉති සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය

නිදානවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1	නකුලපිතුවග්ගො පඨමො	191
2	අනිච්චවග්ගො දුතියො	191
3	භාරවග්ගො තතියො	193
4	නතුම්හාකවග්ගො චතුත්ථො	195
5	අත්තදීපවග්ගො පඤ්චමො.	

මූලපණ්ණාසකො සමත්තො.

1	උපයවග්ගො පඨමො	204
2	අරහත්තවග්ගො දුතියො	205
3	ඛජ්ජනීයවග්ගො තතියො	225
4	ථෙරවග්ගො චතුත්ථො	233
5	පුප්ඵවග්ගො පඤ්චමො	242

මජ්ඣිමපණ්ණාසකො සමත්තො.

1	අත්තවග්ගො පඨමො	243
2	ධම්මකථිකවග්ගො දුතියො	244
3	අවිජ්ජාවග්ගො තතියො	244
4	කුක්කුළවග්ගො චතුත්ථො	244
5	දිට්ඨිවග්ගො පඤ්චමො	245

චූළපණ්ණාසකො සමත්තො.

21. ඛන්ධසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

1	පඨමො වග්ගො	246
2	දුතියො වග්ගො	246

අඞ්කා.	වණ්ණනා.	පිට්ඨඞ්කා.
23	දිට්ඨිසංයුත්තං නිට්ඨිතං	252
24	ඔක්කන්තිසංයුත්තං නිට්ඨිතං	252
25	උප්පාදසංයුත්තං නීට්ඨිතං	252
26	කිලෙසසංයුත්තං නිට්ඨිතං	252
27	සාරිපුත්තසංයුත්තං නිට්ඨිතං	253
28	නාගසංයුත්තං නිට්ඨිතං	254
29	සුපණ්ණසංයුත්තං නිට්ඨිතං	254
30	ගන්ධබ්බසංයුත්තං නිට්ඨිතං	255
31	වලාහකසංයුත්තං නිට්ඨිතං	256
32	වච්ඡගොත්තසංයුත්තං නිට්ඨිතං	256
33	ඣානසංයුත්තං නිට්ඨිතං	256

ඉති සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය

ඛන්ධකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුද්ධිපත්තං.

ERRATA.

පිට්ඨ.	පන්තිය.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
15	6	අසෙසස.	අසෙස.
15	37	විප ස්සිස්ස.	විපස්සිස්ස.
27	27	එවඤ්ච.	එවඤ්ච.
29	2	එවම්පහං.	එවම්පහං.
34	28	අසණී.	අසනි.
35	37	කාමමසමුදයො.	කාමමසමුදයා.
42	2	(ඌනං)	12. 3. 4.
45	21	සඞ්ඛාතධම්මානඤ්ච.	සඞ්ඛාතධම්මානං.
48	7	පරීග්ගහෙත්වා.	පරිග්ගහෙත්වා.
54	20	භවා.	භව.
55	16	මග්ගසොත.	මග්ගසොතං.
58	21	නීරොධාය.	නිරොධාය.
59	12	වීපාකා.	විපාකා.
73	1	ඡට්ඨවග්ග.	සත්තමවග්ග.
75	3	පවත්ත.	පවත්තං.
80	39	අභුඤ්ජ නෙත්ත.	අභුඤ්ජන්තෙන.
81	32	අනුස්සරන්තෙන.	අනුස්සරන්තෙන.
95	19	සොතාදී නඤ්ච.	සොතාදීනඤ්ච.
100	4	පටිසෙධම් මෙව.	පටිසෙධමත්තමෙව.
102	34	විහිංසාධාතු.	විහිංසාධාතුං.
120	18	චක්කවාළා.	චක්කවාළා.
124	22	උප්පන්නුප්පන්න.	උප්පන්නානුප්පන්න.
124	26	සවත්තෙය්‍යුන්ති.	සංවත්තෙය්‍යුන්ති.
128	22	රජ්ජුපට්ඨානාදිනා.	රාජ්ජුපට්ඨානාදිනා.
128.	34	නදෑපෙතුකාමො.	සීහනාදංනදෑපෙතුකාමො
135	22	අජ්ඣවාසතා.	අජ්ඣාවසතා.
138	25	විනෙත්ව.	විනෙත්වා.
141	12	විහරිත්වා.	විවරිත්වා.
143	27	පක්කොසාපෙත්ව.	පක්කොසාපෙත්වා.

පිට්ඨෙ.	පන්තියං.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
149	12	පාසුකූලානි.	පංසුකූලානි.
153	32	පෙතිත්ති.	පෙත්ති.
159	6	කමාවචරෙ.	කාමාවචරෙ.
159	16	කිලෙස.	කිලෙසා.
166	34	පච්ඡතො.	කදාචිපච්ඡතො.
172	13	විපස්සණා.	විපස්සනා.
175	17	නිසිදි.	නිසීදි.
175	23	තෙ හි.	තෙහි.
176	27	අජානෙන.	අජානන්තෙන.
180	16	භික්ඛුණීනං.	භික්ඛුණීනං.
190	12	චූළසක්ක.	චූළසක්ක.
192	19	අරම්මණෙසු.	ආරම්මණෙසු.
196	16	ථාමභාවෙ.	ථාමභාවෙන.
202	9	පඤ්චවෙ.	පඤ්චමෙ.
213	22	තත්තමානාය.	තප්පමානාය.
214	24	වෙත්තඞ්ගුරදි.	වෙත්තඞ්කුරදි.
218	4	පණාමීතා.	පණාමිතා.
218	16	කඨෙනත.	කඨෙනතා.
219	4	අග්ගනුහීතො.	අනුග්ගහීතො.
219	17	අහුග්ගහං.	අනුග්ගහං.
220	19	චරිස්සතීති.	චරිස්සසීති.
220	32	මාරෙතබ්බනං.	මාරෙතබ්බනං.
220	32	අභිනීතාති.	අභිනීතාති.
221	4	කාතු.	කාතුං.
222	12	පඤ්ඤුසිස්සා මාති.	පඤ්ඤුසිස්සාමාති.
222	16	අදූතියො.	අදුතියො.
222	31	පාරිතෙය්‍ය.	පාරිලෙය්‍ය.
223	11	සමනතරෙ.	සමනන්තරෙ.
225	2	**තසමා.**	තස්මා.
238	22	ගඳූලබද්ධො.	ගඥලබද්ධො.
242	11	පරිදියායතීති.	පරියාදියතීති.
242	27	කූටං.	කූටං.
250	15	ජාතභූමි.	ජාතනභූමි.
250	25	ජීනො.	ජිණ්ණො.
253	23	අඞ්ගාවිජ්ජා.	අඞ්ගවිජ්ජා.

සඞ්කෙතනිරූපනං.

Abbreviations.

ස්‍යා. ස්‍යාමක්ඛර පොත්ථකං.
ම. මරම්මක්ඛර පොත්ථකං.
මු. සී. මුද්දිතසීහළ පොත්ථකං.
සී. පොකුණුවිටගාමෙ කොණ්ඩඤ්ඤාරාම විහාරයත්ත පොත්ථකං.
,, තැලවගාමෙ පොත්ථකාලය (පොත්ගුල්) විහාරයත්ත පොත්ථකං.
,, විදුරුපොලගාමෙ සිරිසුමඞ්ගලාරාමවිහාරයත්ත පොත්ථකඤ්ච.

විසෙසවිඤ්ඤාපනං.

Special Notice.

යානි ඛො පන තානි ඉමිස්සා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය මුද්දිතෙ පඨමභාගෙ චෙව ඉමස්මිං දුතියභාගෙ ච බහූසු ඨානෙසු පුච්ඡාසඤ්ඤාපනත්ථං (?) ඊදිසං ආලපනසඤ්ඤාපනත්ථං (!) ඊදිසන්‍යෙව මාදීනි විසෙසසඞ්කෙතාන්‍යයොජයිංසු න තානි කමප්‍යත්ථවිසෙසමනුභොන්තීත්‍යජ්ඣක්ඛමනජිනා පච්ඡා නිවෙදිතත්තා සබ්බානි තානි මයාපි සබ්බසො නිරසිතානි න පුන යොජයිස්සන්තීති පණ්ඩිතෙහි ඤාතබ්බානීති.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS

VOWELS.

අ a ආ á ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū එ é ඔ ó

CONSONANTS.

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ta	ඨ ṭha	ඩ da	ඪ dha	ණ na
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma

ය ya ර ra ල la ව va ස sa හ ha ළ ḷa අං an

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kū	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khū	ඛෙ khé	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	ඤඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	මඵ mpha
කඛ kkha	ඤහ ñha	දද dda	මබ, ඹ mba
කය kya	ඤච, ච ñca	දධ, ධ ddha	මභ mbha
ක්‍රි kri	ඡ ඤඡ ñcha	ද්‍ර dra	මම mma
ක්ව kva	ජ, ඤජ ñja	ද්ව dva	මහ mha
ඛය khya	ඤඣ ñjha	ධව dhva	යය, යය y
ඛව khva	ටට ṭṭa	නත nta	යහ yha
ගග gga	ටඨ, ඨ ṭṭha	නථ ntha	ලල lla
ගඝ ggha	ඩඩ ḍḍa	නද nda	ලය lya
ග්‍ර gra, ඞක ṅka	ඩඪ ḍḍha	නධ ndha	ලහ lha
ඞඛ ñkha	ණණ ṇṇa	නන nna, නහ nha	වහ wha
ඞග ṅga	ණට ṇṭa	පප ppa	සස ssa
ඞඝ ṅgha	ණඨ ṇṭha	පඵ ppha	සම sma
චච cca	ණඩ, ඩ nda	බබ bba	සව swa
චඡ ccha	ණහ ṇha	බභ bbha	හම hma
ජජ jja	තත tta	බ්‍ර bra	හව hva
ජඣ jjha	තථ ttha	මප mpa	ළහ ḷha

ා á ි i ී ī ු ු u ූ ූ ū ෙ é ො ó

සාරත්ථප්පකාසිනී

නාම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

(දුතියභාග.)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

12. 1. 1.

එවං මෙ සුත්තන්ති නිදානවග්ගෙ පඨමං පටිච්චසමුප්පාදසුත්තං. තත්‍රායං අනුපුබ්බපදවණ්ණනා:- තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති. තත්ථ-තත්‍රාති දෙසකාලපරිදීපනං. තං හි යං සමයං විහරති තස්මිං සමයෙ යස්මිඤ්ච ජෙතවනෙ විහරති තත්‍ර ජෙතවනෙති දීපෙති, භාසිතබ්බයුත්තෙ වා දෙසකාලෙති දීපෙති, නහි භගවා අයුත්තෙ දෙසෙ කාලෙ ච ධම්මං භාසති "අකාලො ඛො තාව බාහියා"ති[a] ආදි චෙත්ථ සාධකං. ඛොති පදපූරණමත්තෙ අවධාරණෙ ආදිකාලත්ථෙ වා නිපාතො. භගවාති ලොකගරුදීපනං. භික්ඛූති කථාසවණයුත්තපුග්ගලවචනං. අපිචෙත්ථ: "භික්ඛකොති භික්ඛු, භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛූ"ති[b] ආදිනා නයෙන වචනත්ථො වෙදිතබ්බො. ආමන්තෙසීති ආලපි අභාසි සම්බොධෙසි. අයමෙත්ථ අත්ථො: අඤ්ඤත්‍ර පන ඤාපනෙපි හොති, යථාහ:- "ආමන්තයාමි වො භික්ඛවෙ! පටිවෙදයාමි වො භික්ඛවෙ"ති[c] පක්කොසනෙපි, යථාහ:- එහි ත්වං භික්ඛු! මම වචනෙන සාරිපුත්තං ආමන්තෙහී"ති[d]. භික්ඛවොති ආමන්තණාකාරදීපනං. තඤ්ච භික්ඛණසීලතාදිගුණයොගසිද්ධත්තා වුත්තං, භික්ඛණසීලතාගුණයුත්තොපි හි භික්ඛු භික්ඛණධම්මතාගුණයුත්තොපි භික්ඛණෙ සාධුකාරිතාගුණයුත්තොපීති සද්දවිදූ මඤ්ඤන්ති. තෙන ච තෙසං භික්ඛණසීලතාදිගුණයොගසිද්ධෙන වචනෙන හීනාධිකජනසෙවිතවුත්තිං පකාසෙන්තො උද්ධතදීනභාවනිග්ගහං කරොති. භික්ඛවොති ඉමිනා ච කරුණාවිප්ඵාරසොම්මහදයනයනනිපාතපුබ්බඞ්ගමවචනෙන තෙ අත්තනො අභිමුඛෙ කරොන්තො තෙනෙව කථෙතුකම්‍යතාදීපකෙන

---

a. බාහියසුත්ත. c අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තං.
b. පාරාජිකපාළි. d සංයුත්තනිකාය.

තෙසං වචනෙන සොතුකම්‍යතං ජනෙති තෙනෙව ච සම්බොධනත්ථෙන සාධුකමනසිකාරෙපි නියොජෙති. සාධුකමනසිකාරායත්තා[1] හි සාසනසම්පත්ති.

අපරෙසුපි දෙවමනුස්සෙසු විජ්ජමානෙසු කස්මා භික්ඛූයෙව ආමන්තෙසීති චෙ? ජෙට්ඨසෙට්ඨාසන්නසදාසන්නිහිතභාවතො. සබ්බපරිසසාධාරණා හි භගවතො ධම්මදෙසනා, පරිසාය ජෙට්ඨා භික්ඛූ පඨමං උප්පන්නත්තා, සෙට්ඨා අනගාරියභාවං ආදිං කත්වා සත්ථුචරියානුවිධායකත්තා සකලසාසනපටිග්ගාහකත්තා ච, ආසන්නා තත්ථ නිසින්නෙසු සත්ථුසන්තිකත්තා, සදාසන්නිහිතා සත්ථුසන්තිකාවචරත්තාති. අපිච තෙ ධම්මදෙසනාය භාජනං යථානුසිට්ඨං පටිපත්තිසබ්භාවතො. විසෙසතො ච එකච්චෙ භික්ඛූයෙව සන්ධාය අයං දෙසනාපීති එවං ආමන්තෙසි කිර. කිමත්ථං පන භගවා ධම්මං දෙසෙන්තො පඨමං භික්ඛූ ආමන්තෙසි න ධම්මමෙව දෙසෙසීති? සතිජනනත්ථං. භික්ඛූ අඤ්ඤං චින්තෙන්තාපි වික්ඛිත්තචිත්තාපි ධම්මං පච්චවෙක්ඛන්තාපි කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තාපි නිසින්නා හොන්ති, තෙ අනාමන්තෙත්වා ධම්මෙ දෙසියමානෙ අයං දෙසනා කිංනිදානා? කිංපච්චයා? කතමාය අට්ඨුප්පත්තියා දෙසිතාති සල්ලක්ඛෙතුං අසක්කොන්තා දුග්ගහිතං වා ගණ්හෙය්‍යුං න වා ගණ්හෙය්‍යුං තෙන තෙසං සතිජනනත්ථං භගවා පඨමං ආමන්තෙත්වා පච්ඡා ධම්මං දෙසෙති. **භදන්තෙති** ගාරවවචනමෙතං, සත්ථුනො පටිවචනදානං වා. අපිචෙත්ථ භික්ඛවොති වදමානො භගවා භික්ඛූ ආලපති. භදන්තෙති වදමානා තෙ භගවන්තං පච්චාලපන්ති. තථා හි: භික්ඛවොති භගවා ආභාසති. භදන්තෙති පච්චාභාසන්ති. භික්ඛවොති පටිවචනං දාපෙති. භදන්තෙති පටිවචනං දෙන්ති. තෙ භික්ඛූතියෙ ච භගවා ආමන්තෙසි තෙ. **භගවතො පච්චස්සොසුන්ති** භගවතො ආමන්තනං පතිඅස්සොසුං, අභිමුඛා හුත්වා සුණිංසු සම්පටිච්ඡිංසු, පටිග්ගහෙසුන්ති අත්ථො. **භගවා එතදවොචාති** භගවා එතං ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං අවොච. එත්තාවතා යං ආයස්මතා ආනන්දෙන අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්ස බුද්ධානං දෙසනාඤාණගම්භීරභාවසංසූචකස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස සුඛාවගාහණත්ථං කාලදෙසදෙසකපරිසාපදෙසපතිමණ්ඩිතං නිදානං භාසිතං තස්ස අත්ථවණ්ණනා සමත්තා.

ඉදානි **පටිච්චසමුප්පාදං වොති** ආදිනා නයෙන භගවතා නික්ඛිත්තස්ස සුත්තස්ස වණ්ණනාය ඔකාසො අනුප්පත්තො. සා පනෙසා සුත්තවණ්ණනා යස්මා සුත්තනික්ඛෙපං විචාරෙත්වා වුච්චමානා පාකටා හොති තස්මා සුත්තනික්ඛෙපං තාව විචාරෙස්සාම.

චත්තාරො හි සුත්තනික්ඛෙපා අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො පුච්ඡාවසිකො, අට්ඨුප්පත්තිකොති. තත්ථ යානි සුත්තානි භගවා පරෙහි අනජ්ඣිට්ඨො කෙවලං අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව කථෙති, සෙය්‍ය

1. සී. මනසිකාරයුත්තා.

ථිදං? සකලසුත්තන්තහාරකො චන්දූපමවීණොපමසම්මප්පධාන ඉද්ධිපාදඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගමග්ගසුත්තන්තහාරකොති එවමාදීනි තෙසං අත්තජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො.

යානි පන "පරිපක්කා ඛො රාහුලස්ස විමුත්තිපරිපාචනීයා ධම්මා යන්නූනාහං රාහුලං උත්තරිං ආසවානං ඛයෙ විනෙය්‍යං"න්ති[a] එවං පරෙසං අජ්ඣාසයං ඛන්තිං නිජ්ඣානක්ඛමං මනං අභිනීහාරං බුජ්ඣනභාවඤ්ච අපෙක්ඛිත්වා පරජ්ඣාසයවසෙන කථිතානි, සෙය්‍යථිදං? චූළරාහුලොවාදසුත්තං මහාරාහුලොවාදසුත්තං ධම්මචක්කප්පවත්තනං අනත්තලක්ඛණසුත්තං ආසීවිසොපමසුත්තං ධාතුවිභඞ්ගසුත්තන්ති එවමාදීනි තෙසං පරජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො.

භගවන්තං පන උපසඞ්කමිත්වා චතස්සො පරිසා චත්තාරො වණ්ණා නාගා සුපණ්ණා ගන්ධබ්බා අසුරා යක්ඛා මහාරාජානො තාවතිංසාදයො දෙවා මහාබ්‍රහ්මාති එවමාදයො "බොජ්ඣඞ්ගා බොජ්ඣඞ්ගාති භන්තෙ! වුච්චන්ති, නීවරණා නීවරණාති භන්තෙ! වුච්චන්ති, ඉමෙ නු ඛො භන්තෙ! පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, කිංසූධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ"න්ති ආදිනා නයෙන පඤ්හං පුච්ඡන්ති, එවං පුට්ඨෙන භගවතා යානි කථිතානි බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තාදීනි යානි වා පනඤ්ඤානිපි දෙවතාසංයුත්තමාරසංයුත්තබ්‍රහ්මසංයුත්තසක්කපඤ්හචූළවෙදල්ලමහාවෙදල්ලසාමඤ්ඤඵලආළවකසූචිලොමඛරලොමසුත්තාදීනි තෙසං පුච්ඡාවසිකො නික්ඛෙපො.

යානි පන තානි උප්පන්නං කාරණං පටිච්ච කථිතානි, සෙය්‍යථිදං? චූළසීහනාදසුත්තං පුත්තමංසූපමං අග්ගික්ඛන්ධූපමං ඵෙණපිණ්ඩූපමං පාරිච්ඡත්තකූපමන්ති එවමාදීනි තෙසං අට්ඨුප්පත්තිකො නික්ඛෙපො. එවමෙතෙසු චතුසු නික්ඛෙපෙසු ඉමස්ස පටිච්චසමුප්පාදසුත්තස්ස පරජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො. පරපුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන හිදං භගවතා නික්ඛිත්තං. කතරෙසං පුග්ගලානං අජ්ඣාසයවසෙනාති? උග්ඝටිතඤ්ඤූනං.

චත්තාරො හි පුග්ගලා: උග්ඝටිතඤ්ඤූ විපඤ්චිතඤ්ඤූ* නෙය්‍යො පදපරමොති. තත්ථ, යස්ස පුග්ගලස්ස සහ උදාහටවෙලාය ධම්මාභිසමයො හොති අයං වුච්චති පුග්ගලො උග්ඝටිතඤ්ඤූ.

යස්ස පුග්ගලස්ස සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථෙ විභජියමානෙ ධම්මාභිසමයො හොති අයං වුච්චති පුග්ගලො විපඤ්චිතඤ්ඤූ.

යස්ස පුග්ගලස්ස උද්දිසතො† පරිපුච්ඡතො යොනිසොමනසිකරොතො කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො අනුපුබ්බෙන ධම්මාභිසමයො හොති. අයං වුච්චති පුග්ගලො නෙය්‍යො.

---

a. චූළරාහුලොවාදසුත්ත. *. විපචිතඤ්ඤූ-සබ්බත්ථ. †. උද්දෙසතො-සබ්බත්ථ.

යස්ස පුග්ගලස්ස බහුම්පි සුණතො බහුම්පි ධාරයතො බහුම්පි වාචයතො තාය ජාතියා ධම්මාභිසමයො න හොති අයං වුච්චති පුග්ගලො පදපරමො.

ඉති ඉමෙසු චතූසු පුග්ගලෙසු උග්ඝටිතඤ්ඤූනං පුග්ගලානං අජ්ඣාසයවසෙන ඉදං සුත්තං නික්ඛිත්තං.

තදා කිර පඤ්චසතා ජනපදවාසිකා භික්ඛූ සබ්බෙව එකචරා ද්විචරා තිචරා චතුචරා පඤ්චචරා සභාගවුත්තිනො ධුතඞ්ගධරා ආරද්ධවීරියා යුත්තයොගා විපස්සකා සණ්හසුඛුමං සුඤ්ඤතං පච්චයාකාරදෙසනං පත්ථයමානා සායණ්හසමයෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා රත්තකම්බලසාණියා පරික්ඛිපමානා[1] විය දෙසනං පච්චාසිංසමානා[2] පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. තෙසං අජ්ඣාසයවසෙන භගවා ඉදං සුත්තං ආරභි.

යථා හි ඡෙකො චිත්තකාරො අපරිකම්මකතභිත්තිං ලභිත්වා න ආදිතොව රූපං සමුට්ඨාපෙති මහාමත්තිකලෙපාදීහි පන භිත්තිපරිකම්මං තාව කත්වා කතපරිකම්මාය භිත්තියා රූපං සමුට්ඨාපෙති කතපරිකම්මං පන භිත්තිං ලභිත්වා භිත්තිපරිකම්මව්‍යාපාරං අකත්වා රඞ්ගජාතානි යොජෙත්වා වට්ටිකං වා තූලිකං වා ආදාය රූපමෙව සමුට්ඨාපෙති, එවමෙව භගවා අකතාභිනිවෙසං ආදිකම්මිකකුලපුත්තං ලභිත්වා තස්ස ආදිතොව අරහත්තපදට්ඨානං සණ්හසුඛුමං සුඤ්ඤතං විපස්සනාලක්ඛණං ආචික්ඛති, සීලසමාධිකම්මස්සකතදිට්ඨිසම්පදාය පන යොජෙත්වා පුබ්බභාගපටිපදං තාව ආචික්ඛති. යං සන්ධාය වුත්තං :– "තස්මාතිහ ත්වං භික්ඛු! ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු, කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං දිට්ඨි ච උජුකා, යතො ඛො තෙ භික්ඛු! සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං භවිස්සති දිට්ඨි ච උජුකා, තතො ත්වං භික්ඛු! සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සතිපඨානෙ තිවිධෙන මනසිකරෙය්‍යාසි,කතමෙ චත්තාරො ඉධ ත්වං භික්ඛු! අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං බහිද්ධා කායෙ. –පෙ– අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ –පෙ– ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, යතො ඛො ත්වං භික්ඛු! සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙස්සසි, තතො තුය්හං භික්ඛු! යා රත්ති වා දිවා වා ආගමිස්සති වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු නො පරිහානී"ති. එවං ආදිකම්මිකකුලපුත්තස්ස සීලකථාය පරිකම්මං කථෙත්වා අරහත්තපදට්ඨානං සණ්හසුඛුමං සුඤ්ඤතං විපස්සනාලක්ඛණං ආචික්ඛති. පරිසුද්ධසීලං පන ආරද්ධවීරියං යුත්ත

1. සී පරික්ඛිපියමානා. 2. සී. පත්ථයමානා.

යොගං විපසසනං ලභිත්වා තාසස පුබබභාගපටිපදං ආචිකඛති, උජුකමෙව පන අරහතතපදටඨානං* සණහසුඛුමං සුඤඤතං විපසසනාලකඛණං ආචිකඛති.

ඉමෙ පඤචසතා භිකඛු පුබබභාගපටිපදං පරිසොධෙතවා ඨිතා සුධනතසුවණණසදිසා සුපරිමජජිතමණිකඛනධසනතිභා, එකො ලොකුතතරමගගොව නෙසං අනාගතො. ඉති තසසාගමණඨාය සතථා තෙසං අජඣාසයං අපෙකඛමානො[1] ඉදං සුතතං ආරභි.

තතථ පටිචචසමුපපාදනති පචචයාකාරං, පචචයාකාරො හි අඤඤමඤඤං පටිචච සහිතෙ ධමෙම උපපාදෙති තසමා පටිචචසමුපපාදොති වුචචති. අයමෙතථ සඞඛෙපො, විතථාරො පන විසුදධිමගගතො ගහෙතබබො. වොති අයං වො සදෙදා පචචතතඋපයොගකරණසමපදානසාමිවචනපදපූරණෙසු දිසසති. "කචචි පන වො අනුරුදධා! සමගගා සමෙමාදමානා"ති[a] ආදිසු හි පචචතෙත දිසසති. "ගචඡථ භිකඛවෙ! පණාමෙමි වො"ති[a] ආදිසු උපයොගෙ. "න වො මම සනතිකෙ වතථබබ"නති[a] ආදිසු කරණෙ. 'වනපතථපරියායං වො භිකඛවෙ! දෙසිසසාමී"ති[a] ආදිසු සමපදානෙ. "සබෙබසං වො සාරිපුතතා! සුභාසිත"නති[a] ආදිසු සාමිවචනෙ. "යෙහි වො අරියා පරිසුදධකමමනතා"ති[a] ආදිසු පදපූරණමතෙත. ඉධ පනායං සමපදානෙ දටඨබෙබා. භිකඛවෙති පටිසසවෙන අභිමුඛීභූතානං පුන ආලපනං. දෙසිසසාමීති දෙසනාපටිජානනං. තං සුණාථාති තං පටිචචසමුපපාදං තං දෙසනං මයා වුචචමානං සුණාථ. සාධුකංමනසිකරොථාති එතථ පන සාධුකං සාධූති එකතථමෙතං අයඤච සාධුසදෙදා ආයාචනසමපටිචඡනසමපහංසනසුනදරදළහීකමමාදිසු දිසසති. "සාධු මෙ භනෙත! භගවා සඞඛිතෙතන ධමමං දෙසෙතූ"ති[b] ආදිසු හි ආයාචනෙ දිසසති. "සාධු භනෙතති ඛො සො භිකඛු භගවතො භාසිතං අභිනනදිතවා අනුමොදිතවා"ති[b] ආදිසු සමපටිචඡනෙ. "සාධු සාධු සාරිපුතතා"ති[b] ආදිසු සමපහංසනෙ.

"සාධු ධමමරුචී රාජා සාධු පඤඤාණවා නරො,
සාධු මිතතානමදදුබෙභා පාපසස අකරණං සුඛ"නති[c]

ආදිසු සුනදරෙ. "තෙන හි බ්‍රාහමණ! සාධුකං සුණාහී"ති[d] ආදිසු සාධුකසදෙදායෙව දළහීකමෙම ආණතතියනති පි වුචචති. ඉධ පනායං එතෙථව දළහීකමෙම ආණතතියා ච අතෙථා වෙදිතබෙබා. සුනදරතෙථපි වටටති. දළහීකරණතෙථන හි: දළහං ඉමං ධමමං සුණාථ සුගගහිතං ගණහනතා. ආණතතිඅතෙථන මම ආණතතියා සුණාථ. සුනදරතෙථන: සුනදරමිමං භදදකං ධමමං සුණාථාති එතං දීපිතං හොති. මනසිකරොථාති ආවජජථ, සමනනාහරථාති අතෙථා.

1. සී. අපෙකඛියමානො. *. තෙසං අජඣාසයං-ඉතා[illegible]කපාඨො.
a. මජඣිමනිකාය. b. සංයුතතනිකාය. c. ජාතකපාළි. d. සංයුතතනිකාය.

අවික්ඛිත්තචිත්තා හුත්වා නිසාමෙථ චිත්තෙ කරොථාති අධිප්පායො. ඉදානෙත්ථ සුණාථාති සොතින්ද්‍රියවික්ඛෙපනිවාරණමෙතං. **සාධුකං මනසිකරොථාති** මනසිකාරෙ දළ්හීකම්මනියොජනෙන මනින්ද්‍රියවික්ඛෙපනිවාරණං. පුරිමඤ්චෙත්ථ බ්‍යඤ්ජනවිපල්ලාසගාහනිවාරණං පච්ඡිමං අත්ථවිපල්ලාසගාහනිවාරණං. පුරිමෙන ච ධම්මස්සවනෙ නියොජෙති පච්ඡිමෙන සුතානං ධම්මානං ධාරණූපපරික්ඛාසු. පුරිමෙන ච සබ්‍යඤ්ජනො අයං ධම්මො තස්මා සවණීයොති දීපෙති පච්ඡිමෙන සාත්ථො තස්මා මනසිකාතබ්බොති. සාධුකපදං වා උභයපදෙහි යොජෙත්වා යස්මා අයං ධම්මො ධම්මගම්භීරො ච දෙසනාගම්භීරො ච තස්මා සුණාථ සාධුකං යස්මා අත්ථගම්භීරො ච පටිවෙධගම්භීරො ච තස්මා සාධුකං මනසි කරොථාති එවං යොජනා කාතබ්බා. **භාසිස්සාමීති** දෙසිස්සාමි. තං සුණාථාති එත්ථ පටිඤ්ඤාතං දෙසනං න සංඛිත්තතොව දෙසිස්සාමි අපිච ඛො විත්ථාරතොපි තං භාසිස්සාමීති වුත්තං හොති. සඞ්ඛෙපවිත්ථාරවාචකානි හි එතානි පදානි. යථාහ වඞ්ගීසත්ථෙරො.

"සඞ්ඛිත්තෙනපි දෙසෙති විත්ථාරෙනපි භාසති,
සාලිකායිව නිග්ඝොසො පටිභාණං උදීරයී"ති[a].

එවං වුත්තෙ උස්සාහජාතා හුත්වා: **එවං භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං.** සත්ථු වචනං සම්පටිච්ඡිංසු, පටිග්ගහෙසුන්ති වුත්තං හොති. අථ නෙසං භගවා එතදවොච එතං ඉදානි වත්තබ්බං "කතමො ච භික්ඛවෙ! පටිච්චසමුප්පාදො"ති ආදිං සකලං සුත්තං අවොච.

තත්ථ-**කතමො ච භික්ඛවෙ! පටිච්චසමුප්පාදොති** කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා.

පඤ්චවිධා හි පුච්ඡා: අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා, දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා, විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා, අනුමති පුච්ඡා, කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡාති. තාසං ඉදං නානත්තං.

කතමා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤාතං හොති අදිට්ඨං අතුලිතං අතීරිතං අවිභූතං අවිභාවිතං තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය තීරණාය විභූතත්ථාය විභාවනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති. අයං අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා.

කතමා දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං හොති දිට්ඨං තුලිතං තීරිතං විභූතං විභාවිතං, සො අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං සංසන්දනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති. අයං දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා.

කතමා විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා? පකතියා සංසයපක්ඛන්තො හොති විමතිපක්ඛන්තො ද්වෙළ්හකජාතො එවං නු ඛො න නු ඛො කථං නු ඛොති, සො විමතිච්ඡෙදනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති අයං විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා.

---

a. වඞ්ගීසසංයුත්ත.

කතමා අනුමති පුච්ඡා? භගවා භික්ඛූනං අනුමතියා පඤ්හං පුච්ඡති. "තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ! රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වාති? අනිච්චං භන්තෙ! යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වාති? දුක්ඛං භන්තෙ! යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං එතං මම එසොහමස්මි එසො මෙ අත්තාති? නො හෙතං භන්තෙ"ති[a]. අයං අනුමති පුච්ඡා.

කතමා කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා? භගවා භික්ඛූනං කථෙතුකම්‍යතාය පඤ්හං පුච්ඡති. "චත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ! සතිපට්ඨානා, කතමෙ චත්තාරො?"ති[b]. අයං කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡාති.

තත්‍ථ බුද්ධානං පුරිමා තිස්සො පුච්ඡා නත්ථි. කස්මා? බුද්ධානං හි තීසු අද්ධාසු කිඤ්චි සඞ්ඛතං අද්ධාවිමුත්තං වා අසඞ්ඛතං අදිට්ඨං අජොතිතං අතුලිතං අතීරිතං අවිභූතං අවිභාවිතං නාම නත්ථි. තෙන තෙසං අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා නත්ථි. යං පන භගවතා අත්තනො ඤාණෙන පටිවිද්ධං තස්ස අඤ්ඤෙන සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා සද්ධිං සංසන්දනකිච්චං නත්ථි. තෙනස්ස දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා නත්ථි. යස්මා පනෙස අකථංකථී තිණ්ණවිචිකිච්ඡො සබ්බධම්මෙසු විහතසංසයො තෙනස්ස විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා නත්ථි. ඉතරා පන ද්වෙ පුච්ඡා භගවතො අත්ථි තාසු අයං කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡාති වෙදිතබ්බා.

ඉදානි තාය පුච්ඡාය පුට්ඨං පච්චයාකාරං විභජන්තො අවිජ්ජාපච්චයා භික්ඛවෙ! සඞ්ඛාරාති ආදිමාහ. එත්ථ ච යථා නාම පිතරං කථෙස්සාමීති ආරද්ධො තිස්සස්ස පිතා සොණස්ස[1] පිතාති පඨමතරං පුත්තම්පි කථෙති, එවමෙව භගවා පච්චයං කථෙතුං ආරද්ධො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ආදිනා නයෙන සඞ්ඛාරාදීනං පච්චයෙ අවිජ්ජාදිධම්මෙ කථෙන්තො පච්චයුප්පන්නං කථෙසි. ආහාරවග්ගස්ස පන පරියොසානෙ "පටිච්චසමුප්පාදඤ්ච වො භික්ඛවෙ! දෙසිස්සාමි පටිච්චසමුප්පන්නෙ ච ධම්මෙ"ති[c] උභයං ආරභිත්වා උභයං කථෙසි. ඉදානි අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ආදීසු පන අවිජ්ජා ච සා පච්චයො චාති අවිජ්ජාපච්චයො, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා සම්භවන්තීති ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරෙන පන සබ්බාකාරසම්පන්නා අනුලොමපටිච්චසමුප්පාදකථා විසුද්ධිමග්ගෙ කථිතා තස්මා සා තස්මිං කථිතවසෙනෙව ගහෙතබ්බා. පටිලොමකථායං පන අවිජ්ජායත්වෙවාති අවිජ්ජාය තු එව. අසෙසවිරාගනිරොධාති විරාගසඞ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා. සඞ්ඛාරනිරොධොති සඞ්ඛාරානං අනුප්පාදනිරොධො හොති.

---

1. සී. පුණ්ණස්ස.
a අත්තලක්ඛණසුත්ත.
b. අඞ්ගුත්තරනිකාය.
c අභිසමයසංයුත්ත.

එවං නිරොධානං පන සඞ්ඛාරානං නිරොධා විඤ්ඤාණාදීනඤ්ච නිරොධා නාමරූපාදීනි නිරුද්ධානියෙව හොන්තීති දස්සෙතුං සඞ්ඛාර නිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති ආදිං වත්වා එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතීති ආහ. තත්ථ කෙවලස්සාති සකලස්ස සුද්ධස්ස වා සත්තවිරහිතස්සාති අත්ථො. දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති දුක්ඛරාසිස්ස. නිරොධො හොතීති අනුප්පාදො හොති.

ඉති භගවා අනුලොමතො ද්වාදසහි පදෙහි වට්ටකථං කථෙත්වා තමෙව වට්ටං විනිවට්ටෙත්වා පටිලොමතො ද්වාදසහි පදෙහි වට්ටං කථෙන්තො අරහත්තෙන දෙසනාකූටං ගණ්හි. දෙසනාපරියොසානෙ තෙ පඤ්චසතා ආරද්ධවිපස්සකා උග්ඝටිතඤ්ඤූපුග්ගලා සූරියරස්මිසම්ඵුට්ඨානි විය පරිපාකගතානි පදුමානි සච්චානි පටිවිජ්ඣිත්වා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

ඉදමවොච භගවාති ඉදං වට්ටවසෙන සකලං සුත්තං භගවා අවොච. අත්තමනා තෙ භික්ඛූති තුට්ඨචිත්තා තෙ පඤ්චසතා ඛීණාසවා භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති කරවීකරුතමඤ්ජුනා කණ්ණසුඛෙන පණ්ඩිතජනහදයානං අමතාභිසෙකසදිසෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන භාසතො භගවතො වචනං අභිනන්දිංසු, අනුමොදිංසුචෙව සම්පටිච්ඡිංසු චාති අත්ථො. තෙනෙතං වුච්චති

සුභාසිතං සුලපිතං සාධුසාධූති තාදිනො,
අනුමොදමානා සිරසා සම්පටිච්ඡිංසු භික්ඛවොති.

පඨමපටිච්චසමුප්පාදසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

12. 1. 2.

දුතියෙපි වුත්තනයෙනෙව සුත්තනික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො. පඨමං උග්ඝටිතඤ්ඤූපුග්ගලානං වසෙන සංඛෙපතො දස්සිතං ඉදං විපඤ්චිතඤ්ඤූනං වසෙන විත්ථාරතොති. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ චතස්සො වල්ලිහාරකපුරිසූපමා වත්තබ්බා. තා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා එව. යථා හි වල්ලිහාරකො පුරිසො වල්ලියා අග්ගං දිස්වා තදනුසාරෙන මූලං පරියෙසන්තො තං දිස්වා වල්ලිං මූලෙ ඡෙත්වා ආදාය කම්මෙ උපනෙය්‍ය. එවං භගවා විත්ථාරදෙසනං දෙසෙන්තො පටිච්චසමුප්පාදස්ස අග්ගභූතජරාමරණතො පට්ඨාය යාවමූලභූතං අවිජ්ජාපදං තාව දෙසනං ආහරිත්වා පුන වට්ටවිවට්ටං දෙසෙන්තො නිට්ඨපෙසි.

තත්‍රායං ජරාමරණාදීනං විත්ථාරදෙසනාය අත්ථවිනිච්ඡයො. ජරාමරණනිද්දෙසෙ තාව යා තෙසං තෙසන්ති අයං සංඛෙපතො අනෙකෙසං සත්තානං සාධාරණනිද්දෙසොති විඤ්ඤාතබ්බො. යා

දෙවදත්තස්ස ජරා යා සොමදත්තස්සාති එවං හි දිවසම්පි කථෙන්තස්ස නෙව සත්තා පරියාදානං ගච්ඡන්ති, ඉමෙහි පන ද්වීහි පදෙහි න කොචි සත්තො අපරියාදින්නො හොති. තස්මා වුත්තං: අයං සංඛෙපතො අනෙකෙසං සත්තානං සාධාරණනිද්දෙසොති **තම්හි තම්හීති** අයං ගතිජාතිවසෙන අනෙකෙසං සත්තනිකායානං සාධාරණනිද්දෙසො. **සත්තනිකායෙති** සාධාරණනිද්දෙසෙන නිද්දිට්ඨස්ස සරූපනිදස්සනං. ජරා ජීරණතාති ආදීසු පන-**ජරාති** සභාවනිද්දෙසො. **ජීරණතාති** ආකාරනිද්දෙසො. **ඛණ්ඩිච්චන්ති** ආදයො තයො කාලාතික්කමෙ කිච්චනිද්දෙසා. පච්ඡිමා ද්වෙ පකතිනිද්දෙසා. අයං හි **ජරාති** ඉමිනා පදෙන සභාවතොපි දීපිතා තෙනස්සායං සභාවනිද්දෙසො. **ජීරණතාති** ඉමිනා ආකාරතො තෙනස්සායං ආකාරනිද්දෙසො. **ඛණ්ඩිච්චන්ති** ඉමිනා කාලාතික්කමෙ දන්තනඛානං ඛණ්ඩිතභාවකරණකිච්චතො. **පාලිච්චන්ති** ඉමිනා කෙසලොමානං පලිතභාවකරණකිච්චතො. **වලිත්තචතාති** ඉමිනා මංසං මිලාපෙත්වා තචවලිභාවකරණකිච්චතො දීපිතා තෙනස්සා ඉමෙ ඛණ්ඩිච්චන්ති ආදයො තයො කාලාතික්කමෙ කිච්චනිද්දෙසා. තෙහි ඉමෙසං විකාරානං දස්සනවසෙන පාකටීභූතා පාකටජරා දස්සිතා යථෙව හි උදකස්ස වා වාතස්ස වා අග්ගිනො වා තිණරුක්ඛාදීනං සම්භග්ගවිභග්ගතාය වා ඣාමතාය වා ගතමග්ගො පාකටො හොති, න ච සො ගතමග්ගො තානෙව උදකාදීනි. එවමෙව ජරාය දන්තාදීසු ඛණ්ඩිච්චාදිවසෙන ගතමග්ගො පාකටො චක්ඛුං උම්මීලෙත්වාපි ගය්හති, න ච ඛණ්ඩිච්චාදීනෙව ජරා නහි ජරා චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා හොති. **ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකොති** ඉමෙහි පන පදෙහි කාලාතික්කමෙයෙව අභිබ්‍යත්තාය ආයුක්ඛයචක්ඛාදිඉන්ද්‍රියපරිපාකසඤ්ඤිතාය පකතියා දීපිතා. තෙනස්සිමෙ පච්ඡිමා ද්වෙ පකතිනිද්දෙසාති වෙදිතබ්බා.

තත්ථ යස්මා ජරං පත්තස්ස ආයු හායති තස්මා ජරා ආයුනො සංහානීති ඵලූපචාරෙන වුත්තා. යස්මා ච දහරකාලෙ සුප්පසන්නානි සුඛුමම්පි අත්තනො විසයං සුඛෙනෙව ගණ්හනසමත්ථානි චක්ඛාදීනි ඉන්ද්‍රියානි ජරං පත්තස්ස පරිපක්කානි ආලුළිතානි අවිසදානි ඔළාරිකම්පි අත්තනො විසයං ගහෙතුං අසමත්ථානි හොන්ති තස්මා ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකොති ඵලූපචාරෙන වුත්තා. සා පනායං එවං නිද්දිට්ඨා සබ්බාපි ජරා පාකටා පටිච්ඡන්නාති දුවිධා හොති. තත්ථ දන්තාදීසු ඛණ්ඩාදිභාවදස්සනතො[1] රූපධම්මෙසු ජරා පාකටජරා නාම. අරූපධම්මෙසු පන ජරා තාදිසස්ස විකාරස්ස අදස්සනතො පටිච්ඡන්නජරා නාම. පුන අවීචි සවීචීති එවම්පි දුවිධා හොති. තත්ථ මණිකනකරජතපවාළචන්දසුරියාදීනං විය මන්දදසකාදීසු පාණීනං විය ච පුප්ඵඵලපල්ලවාදීසු ච අපාණීනං විය අන්තරන්තරා වණ්ණවිසෙ

1. ඛණ්ඩභාවාදිදස්සනතො-ස්‍යා.

සාදීනං දුව්ඤ්ඤෙය්‍යත්තා ජරා අවීචිජරා නාම. නිරන්තරජරාති අත්ථො. තතො අඤ්ඤෙසු පන යථාවුත්තෙසු අන්තරන්තරා වණ්ණවිසෙසාදීනං සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා ජරා සවීචිජරා නාමාති වෙදිතබ්බා.

ඉතො පරං **තෙසං තෙසන්ති** ආදි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. චුති චවනතාති ආදිසු පන **චුතීති** චවනකවසෙන වුච්චති, එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධසාමඤ්ඤවචනමෙතං. **චවනතාති** භාවවචනෙන ලක්ඛණනිදස්සනං. **භෙදොති** චුතිඛන්ධානං භඞ්ගුප්පත්තිපරිදීපනං. **අන්තරධානන්ති** ඝටස්සෙව භින්නස්ස භින්නානං චුතිඛන්ධානං යෙන කෙනචි පරියායෙන ඨානාභාවපරිදීපනං. **මච්චුමරණන්ති** මච්චුසඞ්ඛාතං මරණං. තෙන සමුච්ඡෙදමරණාදීනි නිසෙධෙති. කාලො නාම අන්තකො තස්ස කිරියාති **කාලකිරියා**. එවං තෙන ලොකසම්මුතියා මරණං දීපෙති. ඉදානි පරමත්ථෙන දීපෙතුං **ඛන්ධානං භෙදොති** ආදිමාහ. පරමත්ථෙන හි ඛන්ධායෙව භිජ්ජන්ති න සත්තො නාම කොචි මරති. ඛන්ධෙසු පන භිජ්ජමානෙසු සත්තො මරති භින්නෙසු මතොති වොහාරො හොති. එත්ථ ච පඤ්චචතුවොකාරවසෙන ඛන්ධානං භෙදො, එකවොකාරවසෙන කළෙබරස්ස නික්ඛෙපො; චතුවොකාරවසෙන වා ඛන්ධානං භෙදො, සෙසද්වයවසෙන කළෙබරස්ස නික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො. කස්මා? භවද්වයෙපි රූපකායසඞ්ඛාතස්ස කළෙබරස්ස සම්භවතො. අථවා යස්මා චාතුම්මහාරාජිකාදිසු ඛන්ධා භිජ්ජන්තෙව න කිඤ්චි නික්ඛිපන්ති, තස්මා තෙසං වසෙන ඛන්ධානං භෙදො, මනුස්සාදිසු කළෙබරස්ස නික්ඛෙපො, එත්ථ ච කළෙබරස්ස නික්ඛෙපකාරණතො මරණං කළෙබරස්ස නික්ඛෙපො වුත්තන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. **ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙති** ඉදං උභයම්පි එකතො කත්වා ජරාමරණන්ති කථීයති.

ජාතිනිද්දෙසෙ-ජාති සඤ්ජාතීති ආදිසු ජායනට්ඨෙන[1] **ජාති.** සා අපරිපුණ්ණායතනවසෙන වුත්තා. සඤ්ජායනට්ඨෙන **සඤ්ජාති.** සා පරිපුණ්ණායතනවසෙන වුත්තා. ඔක්කමණට්ඨෙන **ඔක්කන්ති.** සා අණ්ඩජජලාබුජවසෙන වුත්තා. තෙ හි අණ්ඩකොසඤ්ච වත්ථිකොසඤ්ච ඔක්කමන්තා පවිසන්තා විය පටිසන්ධිං ගණ්හන්ති. අභිනිබ්බත්තනට්ඨෙන **අභිනිබ්බත්ති.** සා සංසෙදජඔපපාතිකවසෙන වුත්තා. තෙ හි පාකටායෙව හුත්වා නිබ්බත්තන්ති. අයං තාව වොහාරදෙසනා. ඉදානි පරමත්ථදෙසනා හොති. ඛන්ධායෙව හි පරමත්ථතො පාතුභවන්ති න සත්තා. තත්ථ ච : **ඛන්ධානන්ති** එකවොකාරභවෙ එකස්ස චතුවොකාරභවෙ චතුන්නං පඤ්චවොකාරභවෙ පඤ්චන්නම්පි ගහණං වෙදිතබ්බං. **පාතුභාවොති** උප්පත්ති. **ආයතනානන්ති** එත්ථ තත්‍ර තත්‍ර උප්පජ්ජමානායතනවසෙන සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො. **පටි**

1. සී. ජනනට්ඨෙන.

ලාභොති සන්තතියං පාතුභාවොයෙව, පාතුභවන්තානෙව හි තානි පටිලද්ධානි නාම හොන්ති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ! ජාතීති ඉමිනා පදෙන වොහාරතො පරමත්ථතො ච දෙසිතාය ජාතියා නිගමනං කරොති.

භවනිද්දෙසෙ-කාමභවොති කම්මභවො ච උපපත්තිභවො ච; තත්ථ කම්මභවො නාම කාමභවූපගකම්මමෙව, තං හි තත්ථ උපපත්තිභවස්ස කාරණත්තා "සුඛො බුද්ධානං උප්පාදො දුක්ඛො පාපස්ස උච්චයො"ති ආදීනි විය ඵලවොහාරෙන භවොති වුත්තං. උපපත්තිභවො නාම තෙන කම්මෙන නිබ්බත්තං උපාදින්නක්ඛන්ධපඤ්චකං, තං හි තත්ථ භවතීති කත්වා භවොති වුත්තං. සබ්බථාපි ඉදං කම්මඤ්ච උපපත්තිඤ්ච උභයම්පෙතමිධ කාමභවොති වුත්තං. එස නයො රූපාරූපභවෙසු.

උපාදානනිද්දෙසෙ- කාමුපාදානන්ති ආදීසු වත්ථුකාමං උපාදියන්ති එතෙන සයං වා තං උපාදියතීති කාමුපාදානං; කාමො ච සො උපාදානඤ්චාති කාමුපාදානං. උපාදානන්ති දළ්හග්ගහණං වුච්චති, දළ්හත්ථො හි එත්ථ උපසග්ගො උපායාසඋපකට්ඨාදීසු විය, පඤ්චකාමගුණිකස්සෙතං රාගස්ස අධිවචනං; අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙතං "තත්ථ කතමං කාමුපාදානං? යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො"ති[a] වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තථා, දිට්ඨි ච සා උපාදානඤ්චාති දිට්ඨුපාදානං. අථවා දිට්ඨිං උපාදියති උපාදියන්ති වා එතෙන දිට්ඨින්ති දිට්ඨුපාදානං. උපාදියති හි පුරිමදිට්ඨිං උත්තරදිට්ඨි උපාදියන්ති තාය දිට්ඨිං. යථාහ- "සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ"න්ති[b] ආදි. සීලබ්බතුපාදාන අත්තවාදුපාදානවජ්ජස්ස සබ්බදිට්ඨිගතස්සෙතං අධිවචනං; අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙතං "තත්ථ කතමං දිට්ඨුපාදානං? නත්ථි දින්න"න්ති[a] වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තථා සීලබ්බතමුපාදියන්ති එතෙන සයං වා තං උපාදියති සීලබ්බතඤ්ච තං උපාදානඤ්චාති වා සීලබ්බතුපාදානං. ගොසීලගොවතාදීනි හි එවං සුද්ධීති අභිනිවෙසතො සයමෙව උපාදානානීති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙතං "තත්ථ කතමං සීලබ්බතුපාදානං? ඉතො බහිද්ධා සමණබ්‍රාහ්මණානං සීලෙන සුද්ධී"ති[a] වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉදානි වදන්ති එතෙනාති වාදො, උපාදියන්ති එතෙනාති උපාදානං, කිං වදන්ති උපාදියන්ති වා? අත්තානං. අත්තනො වාදුපාදානං අත්තවාදුපාදානං. අත්තවාදමත්තමෙව වා අත්තාති උපාදියන්ති එතෙනාති අත්තවාදුපාදානං. වීසතිවත්ථුකාය සක්කායදිට්ඨියා එතං අධිවචනං. අයමෙත්ථසඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙතං "තත්ථ කතමං අත්තවාදුපාදානං? ඉධ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී"ති[a] වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

විභඞ්ගපාළි. b. අඞ්ගුත්තරනිකාය.

තණ්හානිද්දෙසෙ-රූපතණ්හා-පෙ-ධම්මතණ්හාති එතං චක්ඛුද්වාරාදිසු ජවනවීථියා පවත්තාය තණ්හාය සෙට්ඨිපුත්තො බ්‍රාහ්මණපුත්තොති එවමාදිසු පිතිතො නාමං විය සදිසාරම්මණතො නාමං. එත්ථ ච රූපාරම්මණා තණ්හා රූපෙ තණ්හාති **රූපතණ්හා**. සා කාමරාගභාවෙන රූපං අස්සාදෙන්තී පවත්තමානා කාමතණ්හා, සස්සතදිට්ඨිසහගතරාගභාවෙන රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතන්ති එවං අස්සාදෙන්තී පවත්තමානා භවතණ්හා, උච්ඡෙදදිට්ඨිසහගතරාගභාවෙන රූපං උච්ඡිජ්ජති විනස්සති පෙච්ච න භවතීති එවං අස්සාදෙන්තී පවත්තමානා විභවතණ්හාති රූපතණ්හා එවං තිවිධා හොති. යථා ච රූපතණ්හා තථා සද්දතණ්හාදයොපීති එවං තානි අට්ඨාරස තණ්හාවිචරිතානි හොන්ති. තානි අජ්ඣත්තරූපාදිසු අට්ඨාරස බහිද්ධා රූපාදිසු අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස. ඉති අතීතානි ඡත්තිංස අනාගතානි ඡත්තිංස පච්චුප්පන්නානි ඡත්තිංසාති එවං අට්ඨසතං තණ්හාවිචරිතානි හොන්ති. අජ්ඣත්තිකස්සුපාදාය අස්මීති සති ඉත්ථස්මීති හොතීති එවමාදීනි අජ්ඣත්තිකරූපාදිනිස්සිතානි අට්ඨාරස බාහිරස්සුපාදාය ඉමිනා අස්මීති සති ඉමිනා ඉත්ථස්මීති හොතීති එවමාදීනි බාහිර රූපාදිනිස්සිතානි අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස. ඉති අතීතානි ඡත්තිංස අනාගතානි ඡත්තිංස පච්චුප්පන්නානි ඡත්තිංසාති එවම්පි අට්ඨසතං තණ්හාවිචරිතානි හොන්ති. පුන සඞ්ගහෙ කයිරමානෙ රූපාදිසු ආරම්මණෙසු ඡළෙව තණ්හාකායා තිස්සොයෙව කාමතණ්හාදයො හොන්තීති. එවං,

නිද්දෙසත්ථෙන නිද්දෙස-විත්ථාරා විත්ථාරස්ස ච *
පුන සඞ්ගහතො තණ්හා විඤ්ඤාතබ්බා විභාවිනාති.

වෙදනානිද්දෙසෙ- **වෙදනාකායාති** වෙදනාසමූහා. **චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා-පෙ-මනොසම්ඵස්සජා වෙදනාති** එතං "චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා අත්ථි අකුසලා අත්ථි අබ්‍යාකතා"ති එවං විභඞ්ගෙ ආගතත්තා චක්ඛුද්වාරාදිසු පවත්තානං කුසලාකුසලාබ්‍යාකතවෙදනානං සාරිපුත්තො මන්තාණිපුත්තොති එවමාදිසු මාතිතො නාමං විය මාතිසදිසතො වත්ථුතො නාමං. වචනත්ථො පනෙත්ථ චක්ඛුසම්ඵස්සහෙතු ජාතා වෙදනා චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනාති. එසෙව නයො සබ්බත්ථ. අයං තාවෙත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකා කථා. විපාකවසෙන පන චක්ඛුද්වාරෙ ද්වෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණානි ද්වෙ මනොධාතුයො තිස්සො මනොවිඤ්ඤාණධාතුයොති එතාහි සම්පයුත්තවසෙන වෙදනා වෙදිතබ්බා. එසෙව නයො සොතද්වාරාදිසු මනොද්වාරෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුත්තා ච.

ඵස්සනිද්දෙසෙ-**චක්ඛුසම්ඵස්සොති** චක්ඛුම්හි සම්ඵස්සො. එසෙව නයො සබ්බත්ථ. **චක්ඛුසම්ඵස්සො-පෙ-කායසම්ඵස්සොති** එත්තාවතා ච කුසලාකුසලවිපාකා පඤ්චවත්ථුකා දස ඵස්සා වුත්තා හොන්ති. **මනොසම්ඵස්සොති** ඉමිනා සෙසද්වාවීසතිලොකියවිපාකසම්පයුත්තා ඵස්සා.

* මු: සී. එවං නිද්දෙසවිත්ථාර විත්ථාරස්ස ච සඞ්ගහා.

සළායතනනිද්දෙසෙ–චක්ඛායතනන්ති ආදීසු යං වත්තබ්බං තං විසුද්ධිමග්ගෙ ඛන්ධනිද්දෙසෙ චෙව ආයතනනිද්දෙසෙ ච වුත්තමෙව.

නාමරූපනිද්දෙසෙ–නමනලක්ඛණං නාමං. රුප්පනලක්ඛණං රූපං. විභජනෙ පනස්ස වෙදනාති වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො. චෙතනා ඵස්සො මනසිකාරොති සංඛාරක්ඛන්ධො වෙදිතබ්බො. කාමඤ්ච අඤ්ඤෙපි සඞ්ඛාරක්ඛන්ධසඞ්ගහිතා ධම්මා සන්ති ඉමෙ පන තයො සබ්බදුබ්බලෙසුපි චිත්තෙසු සන්ති, තස්මා එතෙසංයෙව වසෙනෙත්ථ සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො දස්සිතො. චත්තාරො ච මහාභූතානීති එත්ථ චත්තාරොති ගණනපරිච්ඡෙදො, මහාභූතානීති පථවීආපතෙජවායානමෙතං අධිවචනං. යෙන පන කාරණෙන තානි මහාභූතානීති වුච්චන්ති යො චෙත්ථ අඤ්ඤො විනිච්ඡයනයො සො සබ්බො විසුද්ධිමග්ගෙ රූපක්ඛන්ධනිද්දෙසෙ වුත්තො. චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදායාති එත්ථ පන චතුන්නන්ති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, චත්තාරි මහාභූතානීති වුත්තං හොති. උපාදායාති උපාදියිත්වා ගහෙත්වාති අත්ථො. නිස්සායාතිපි එකෙ. වත්තමානන්ති අයඤ්චෙත්ථ පාඨසෙසො, සමූහත්ථෙ වා එතං සාමිවචනං. චතුන්නං මහාභූතානං සමූහං උපාදාය වත්තමානරූපන්ති එත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං සබ්බථාපි යානි ච චත්තාරි පථවීආදීනි මහාභූතානි යඤ්ච චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වත්තමානං චක්ඛායතනාදිභෙදෙන අභිධම්මපාළියමෙව වුත්තං තෙවීසතිවිධං රූපං තං සබ්බම්පි රූපන්ති වෙදිතබ්බං.

විඤ්ඤාණනිද්දෙසෙ– චක්ඛුවිඤ්ඤාණන්ති චක්ඛුම්හි විඤ්ඤාණං චක්ඛුතො වා ජාතං විඤ්ඤාණන්ති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. එවං සොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණානි. ඉතරං පන මනොයෙව විඤ්ඤාණන්ති මනොවිඤ්ඤාණං. ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණවජ්ජිතස්ස තෙභූමකවිපාකචිත්තස්සෙතං අධිවචනං.

සඞ්ඛාරනිද්දෙසෙ–අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණො සඞ්ඛාරො. විභජනෙ පනස්ස: කායසඞ්ඛාරොති කායතො පවත්තසඞ්ඛාරො කායද්වාරෙ චොපනවසෙන පවත්තානං කාමාවචරකුසලතො අට්ඨන්නං අකුසලතො ද්වාදසන්නන්ති වීසතියා කායසඤ්චෙතනානමෙතං අධිවචනං. වචීසඞ්ඛාරොති වචනතො පවත්තසඞ්ඛාරො වචීද්වාරෙ වචනභෙදවසෙන පවත්තානං වීසතියා එව වචීසඤ්චෙතනානමෙතං අධිවචනං. චිත්තසඞ්ඛාරොති චිත්තතො පවත්තසඞ්ඛාරො කායවචීද්වාරෙ චොපනං අකත්වා රහො නිසීදිත්වා චින්තෙන්තස්ස පවත්තානං ලොකියකුසලාකුසලවසෙන එකූනතිංසමනොසඤ්චෙතනානමෙතං අධිවචනං.

අවිජ්ජානිද්දෙසෙ–දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණන්ති දුක්ඛසච්චෙ අඤ්ඤාණං, මොහස්සෙතං අධිවචනං. එසනයො දුක්ඛ සමුදයෙ අඤ්ඤාණන්ති ආදීසු. තත්ථ චතූහි කාරණෙහි දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං වෙදිතබ්බං අන්තොගධතො වත්ථුතො ආරම්මණතො පටිච්ඡාදනතො ච. තථා හි තං දුක්ඛ

සච්චපරියාපන්නත්තා දුක්ඛෙ අනොතාගධං, දුක්ඛසච්චඤ්චස්ස නිස්සයපච්චයභාවෙන වත්ථු, ආරම්මණපච්චයභාවෙන ආරම්මණං, දුක්ඛසච්චං එතං පටිච්ඡාදෙති තස්ස යාථාවලක්ඛණපටිවෙධනිවාරණෙන ඤාණප්පවත්තියා චෙත්ථ අප්පදානෙන දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං තීහි කාරණෙහි වෙදිතබ්බං- වත්ථුතො ආරම්මණතො පටිච්ඡාදනතො ච නිරොධෙ පටිපදාය ච අඤ්ඤාණං එකෙනෙව කාරණෙන වෙදිතබ්බං පටිච්ඡාදනතො. නිරොධපටිපදානං හි පටිච්ඡාදකමෙව අඤ්ඤාණං තෙසං යාථාවලක්ඛණපටිවෙධනිවාරණෙන තෙසු ච ඤාණප්පවත්තියා අප්පදානෙන, න පන තං තත්ථ අනොතාගධං තස්මිං සච්චවග්ගෙ අපරියාපන්නත්තා, න තස්ස තං සච්චවග්ගං වත්ථු අසහජාතත්තා, නාරම්මණං තදාරබ්භ අප්පවත්තනතො, පච්ඡිමං හි සච්චද්වයං ගම්භීරත්තා දුද්දසං, න තත්ථ අන්ධභූතං අඤ්ඤාණං පවත්තති. පුරිමං පන වචනීයත්තෙන සභාවලක්ඛණස්ස දුද්දසත්තා ගම්භීරං, තත්ථ විපල්ලාසගාහවසෙන පවත්තති. අපිච දුක්ඛෙති එත්තාවතා සඞ්ගහතො වත්ථුතො ආරම්මණතො කිච්චතො ච අවිජ්ජා දීපිතා. දුක්ඛසමුදයෙති එත්තාවතා වත්ථුතො ආරම්මණතො කිච්චතො ච. දුක්ඛනිරොධෙ දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායාති එත්තාවතා කිච්චතො. අවිසෙසතො පන අඤ්ඤාණන්ති එතෙන සභාවතො නිද්දිට්ඨාති ඤාතබ්බා.

ඉති ඛො භික්ඛවෙති එවං ඛො භික්ඛවෙ! **නිරොධො හොතීති** අනුප්පාදො හොති. අපිචෙත්ථ සබ්බෙහෙව තෙහි නිරොධපදෙහි නිබ්බානං දෙසිතං, නිබ්බානං හි ආගම්ම තෙ තෙ ධම්මා නිරුජ්ඣන්ති තස්මා තං තෙසං තෙසං නිරොධොති වුච්චති. ඉති භගවා ඉමස්මිං සුත්තෙ ද්වාදසහි පදෙහි වට්ටවිවට්ටං දෙසෙන්තො අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ වුත්තනයෙනෙව පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසූති.

විභඞ්ගසුත්තං දුතියං.

---

12. 1. 3.

තතියෙ-**මිච්ඡාපටිපදන්ති** අයං තාව අනිය්‍යානිකපටිපදා. නනු ච අවිජ්ජාපච්චයා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරොපි අත්ථි ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරොපි, සො කථං මිච්ඡාපටිපදා හොතීති? වට්ටසීසත්තා. යං හි කිඤ්චි භවත්තයසඞ්ඛාතං වට්ටං පත්ථෙත්වා පවත්තිතං අන්තමසො පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ වා පන සමාපත්තියො සබ්බං තං වට්ටපක්ඛියං වට්ටසීසන්ති වට්ටසීසත්තා මිච්ඡාපටිපදාව හොති, යං පන කිඤ්චි විවට්ටං නිබ්බානං පත්ථෙත්වා පවත්තිතං අන්තමසො උළුඞ්කයාගුමත්තදානම්පි පණ්ණමුට්ඨිමත්තදානම්පි සබ්බං තං විවට්ටපක්ඛිකත්තා සම්මාපටිපදාව හොති න අරහත්තං අප්පත්වා පරියොසානං ගච්ඡති. ඉති අනුලොමවසෙන මිච්ඡාපටිපදා පටිලොමවසෙන සම්මාපටිපදා දෙසිතාති වෙදිතබ්බා. නනු චෙත්ථ පටිපදා පුච්ඡිත්වා නිබ්බානං භාජිතං

නිය්‍යානත්තෙපි පටිපදාව නිය්‍යාතීති, න ච නිබ්බාණස්ස පටිපදාති නාමං සවිපස්සනානං පන චතුන්නං මග්ගානමෙතං නාමං, තස්මා පුච්ඡානිය්‍යානත්තෙහි පදභාජනං න සමෙතීති? නො න සමෙති, කස්මා? ඵලෙන පටිපදාය දස්සිතත්තා, ඵලෙනහෙත්ථ පටිපදා දස්සිතා. අවිජ්ජායත්වෙව අසෙස. **විරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොති** එවං නිරොධසඞ්ඛාතං නිබ්බාණං යස්සා පටිපදාය ඵලං **අයං වුච්චති භික්ඛවෙ! සම්මාපටිපදාති** අයමෙත්ථ අත්ථො. ඉමස්මිඤ්ච අත්ථෙ **අසෙසවිරාගනිරොධාති** එත්ථ විරාගො නිරොධස්සෙව වෙවචනං, අසෙසවිරාගා අසෙසනිරොධාති අයංහෙත්ථ අධිප්පායො. යෙන වා විරාගසඞ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධො හොති තං දස්සෙතුං එතං පදභාජනං වුත්තං, එවංහි සති සානුභාවා පටිපදා විභත්තා හොති. ඉති ඉමස්මිම්පි සුත්තෙ වට්ටමෙව කථිතන්ති.

තතියං.

---

12. 1. 4.

චතුත්ථෙ-**විපස්සිස්සාති** තස්ස කිර බොධිසත්තස්ස යථා ලොකියමනුස්සානං කිඤ්චිදෙව පස්සන්තානං පරිත්තකම්මාභිනිබ්බත්තස්සෙව කම්මජපසාදස්ස දුබ්බලත්තා අක්ඛීනි විප්ඵන්දන්ති න එවං විප්ඵන්දිංසු. බලවකම්මනිබ්බත්තස්ස පන කම්මජපසාදස්ස බලවත්තා අවිප්ඵන්දන්තෙහි අනිමිසෙහි එව අක්ඛීහි පස්සි සෙය්‍යථාපි දෙවා තාවතිංසා, තෙන වුත්තං-“අනිමිසන්තො කුමාරො පෙක්ඛතීති ඛො භික්ඛවෙ! විපස්සිස්ස කුමාරස්ස විපස්සී විපස්සීත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදී”ති[a] අයං හෙත්ථ අධිප්පායො: අන්තරන්තරා නිමෙසජනිතන්ධකාරවිරහෙන විසුද්ධං පස්සති විවටෙහි වා අක්ඛීහි පස්සතීති විපස්සී. එත්ථ ච කිඤ්චාපි පච්ඡිමභවිකානං සබ්බබොධිසත්තානං බලවකම්මනිබ්බත්තස්ස කම්මජපසාදස්ස බලවත්තා අක්ඛීනි න විප්ඵන්දන්ති, සො පන බොධිසත්තො එතෙනෙව නාමං ලභි. අපිච: විචෙය්‍ය පස්සතීති විපස්සී. විචිනිත්වා පස්සතීති අත්ථො. එකදිවසං කිර විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදිත්වා අත්ථෙ අනුසාසන්තස්ස රඤ්ඤො අලඞ්කතපටියත්තං මහාපුරිසං ආහරිත්වා අඞ්කෙ ඨපයිංසු. තස්ස තං අඞ්කෙ කත්වා උපලාලයමානස්සෙව අමච්චා සාමිකං අස්සාමිකං අකංසු, බොධිසත්තො අනත්තමනසද්දං නිච්ඡාරෙසි. රාජා කිමෙතං? උපධාරෙථාති ආහ. උපධාරයමානා අඤ්ඤං අදිස්වා අට්ටස්ස දුබ්බිනිච්ඡිතත්තා එවං කතං භවිස්සතීති පුන සාමිකමෙව සාමිකං කත්වා ඤත්වා නු ඛො කුමාරො එවං කරොතීති වීමංසන්තා පුන සාමිකං අස්සාමිකමකංසු. පුන බොධිසත්තො තථෙව සද්දං නිච්ඡාරෙසි. අථ රාජා ජානාති මහාපුරිසොති තතො පට්ඨාය අප්පමත්තො අහොසි. තෙන වුත්තං– “විචෙය්‍ය විචෙය්‍ය කුමාරො අත්ථෙ පනායති ඤායෙනාති ඛො භික්ඛවෙ! විපස්සිස්ස. කුමාරස්ස භිය්‍යො සොමත්තාය විපස්සී විපස්සීත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදී”ති.[a]

a. දීඝනිකාය-මහාපදානසුත්ත.

භගවතොති භාග්‍යසම්පන්නස්ස. **අරහතොති** රාගාදි අරීනං හතත්තා, සංසාරචක්කස්ස වා අරානං හතත්තා, පච්චයානං වා අරහත්තා අරහාති එවං ගුණතො උප්පන්ននාමධෙය්‍යස්ස. **සම්මාසම්බුද්ධස්සාති** සම්මා නයෙන හෙතුනා සාමං පච්චත්තපුරිසකාරෙන චත්තාරි සච්චානි බුද්ධස්ස. **පුබ්බෙව සම්බොධාති** සම්බොධො වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං, තතො පුබ්බෙව. **බොධිසත්තස්සෙව සතොති** එත්ථ බොධීති ඤාණං බොධියා සත්තො බොධිසත්තො, ඤාණවා පඤ්ඤවා පණ්ඩිතොති අත්ථො. පුරිමබුද්ධානං හි පාදමූලෙ අභිනීහාරතො පට්ඨාය පණ්ඩිතොව සො සත්තො න අන්ධබාලොති බොධිසත්තො. යථා වා උදකතො උග්ගන්ත්වා ඨිතං පරිපාකගතං පදුමං සූරියරස්මිසම්ඵස්සෙන අවස්සං බුජ්ඣිස්සතීති බුජ්ඣනකපදුමන්ති වුච්චති, එවං බුද්ධානං සන්තිකෙ බ්‍යාකරණස්ස ලද්ධත්තා අවස්සං අනන්තරායෙන පාරමියො පූරෙත්වා බුජ්ඣිස්සතීති බුජ්ඣනකසත්තොතිපි බොධිසත්තො. යා ච එසා චතුමග්ගඤාණසඞ්ඛාතා බොධි තං පත්ථයමානො පවත්තතීති බොධියං සත්තො ආසත්තොතිපි බොධිසත්තො, එවං ගුණතො උප්පන්ននාමවසෙන බොධිසත්තස්සෙව සතො. **කිච්ඡන්ති** දුක්ඛං. **ආපන්නොති** අනුප්පත්තො, ඉදං වුත්තං හොති: යතො අයං සත්තලොකො දුක්ඛං අනුප්පත්තොති. **චවති ච උපපජ්ජති චාති** ඉදං අපරාපරං චුතිපටිසන්ධිවසෙන වුත්තං. **නිස්සරණන්ති** නිබ්බාණං. තං හි ජරාමරණදුක්ඛතො නිස්සටත්තා තස්ස නිස්සරණන්ති වුච්චති. **කුදාස්සු නාමාති** කතරස්මිං නු ඛො කාලෙ. **යොනිසොමනසිකාරාති** උපායමනසිකාරෙන පථමනසිකාරෙන. **අහු පඤ්ඤාය අභිසමයොති** පඤ්ඤාය සති ජරාමරණකාරණස්ස අභිසමයො සමවායො සමායොගො අහොසි. ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඉදං තෙන දිට්ඨන්ති අත්ථො. අථවා: **යොනිසොමනසිකාරා අහු පඤ්ඤායාති** යොනිසොමනසිකාරෙන ච පඤ්ඤාය ච අභිසමයො අහු, ජාතියා ඛො සති ජරාමරණන්ති එවං ජරාමරණස්ස පටිවෙධො අහොසීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ. **ඉති හිදන්ති** එවමිදං. **සමුදයොති** එකාදසසු ඨානෙසු සඞ්ඛාරාදීනං සමුදයං සම්පිණ්ඩෙත්වා නිද්දිසති. **පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසූති** අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරානං සමුදයො හොතීති එවං ඉතො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චතූසු වා අරියසච්චධම්මෙසු. **චක්ඛුන්ති** ආදීනි ඤාණවෙවචනානෙව, ඤාණමෙව හෙත්ථ දස්සනට්ඨෙන **චක්ඛු**; ඤාතට්ඨෙන **ඤාණං**, පජානනට්ඨෙන **පඤ්ඤා**, පටිවෙධනට්ඨෙන **විජ්ජා**, ඔභාසනට්ඨෙන **ආලොකොති** වුත්තං. තං පනෙතං චතූසු සච්චෙසු ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං නිද්දිට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. නිරොධවාරෙපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

චතුත්ථං.

12. 1. 5-10.

පඤ්චමාදිසු-සිඛිස්ස භික්ඛවෙති ආදීනං පදානං සිඛිස්සපි භික්ඛවෙති න එවං යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො, කස්මා? එකාසනෙ අදෙසිතත්තා. නානාඨානෙසු හි එතානි දෙසිතානි. අත්ථො පන සබ්බත්ථ සදිසොයෙව. සබ්බබොධිසත්තානං හි බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නානං න අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා ආචික්ඛති අතීතෙ බොධිසත්තා පච්චයාකාරං සම්මසිත්වා බුද්ධා ජාතාති යථා පන පඨමකප්පිකකාලෙ දෙවෙ වට්ටෙ උදකස්ස ගතමග්ගෙනෙව අපරාපරං වුට්ඨිඋදකං ගච්ඡති එවං තෙහි තෙහි පුරිමබුද්ධෙහි ගතමග්ගෙනෙව පච්ඡිමා ගච්ඡන්ති සබ්බබොධිසත්තා හි ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානතො වුට්ඨාය පච්චයාකාරෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා තං අනුලොමපටිලොමං සම්මසිත්වා බුද්ධා හොන්තීති පටිපාටියා සත්තසු සුත්තෙසු බුද්ධවිපස්සනා නාම කථිතාති.

බුද්ධවග්ගො පඨමො.

---

12. 2. 1.

ආහාරවග්ගස්ස පඨමෙ-ආහාරාති පච්චයා. පච්චයා හි ආහරන්ති අත්තනො ඵලං තස්මා ආහාරාති වුච්චන්ති. භූතානංවා සත්තානන්ති ආදීසු භූතාති ජාතා නිබ්බත්තා. සම්භවෙසීනොති යෙ සම්භවං ජාතිං නිබ්බත්තිං එසන්ති ගවෙසන්ති. තත්ථ චතූසු යොනීසු අණ්ඩජජලාබුජා සත්තා යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න භින්දන්ති තාව සම්භවෙසිනො නාම අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච භින්දිත්වා බහි නික්ඛන්තා භූතා නාම සංසෙදජා ඔපපාතිකාච පඨමචිත්තක්ඛණෙ සම්භවෙසිනො නාම දුතියචිත්තක්ඛණතොපභූති භූතානාම යෙනවා ඉරියාපථෙන ජායන්ති යාව තතො අඤ්ඤං න පාපුණන්ති තාව සම්භවෙසිනොනාම තතො පරං භූතානාම. අථවා භූතාති ජාතා අභිනිබ්බත්තා යෙ භූතා[1] යෙව න පුන භවිස්සන්තීති සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති තෙසං ඛීණාසවානං එතං අධිවචනං. සම්භවමෙසන්තීති සම්භවෙසිනො අප්පහීණභවසංයොජනත්තා ආයතිම්පි සම්භවං එසන්තානං සෙඛ පුථුජ්ජනානමෙතං අධිවචනං, එවං සබ්බථාපි ඉමෙහි ද්වීහි පදෙහි සබ්බසත්තෙ පරියාදියති. වා සද්දොචෙත්ථ සම්පිණ්ඩනත්ථො තස්මා භූතානඤ්ච සම්භවෙසීනඤ්චාති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. ඨිතියාති ඨිතත්ථං. අනුග්ගහායාති අනුග්ගහත්ථං වචනභෙදොයෙවචෙස අත්ථො පන උභයත්ථාපි එකොයෙව. අථවා ඨිතියාති තස්ස තස්ස සත්තස්ස උප්පන්නධම්මානං අනුප්පබන්ධවසෙන අවිච්ඡෙදාය. අනුග්ගහායාති අනුප්පන්නානං උප්පාදාය. උභොපිචෙතානි භූතානං වා ඨිතියාචෙව අනුග්ගහාය ච සම්භවෙසීනං වා ඨිතියා චෙව අනුග්ග

---

1. සී. යෙ භූතා අභිනිබ්බත්තා.

කාය වාති එවං උභයත්ථ දට්ඨබ්බානීති. **කබළිංකාරෙ ආහාරෙති** කබළං කත්වා අජ්ඣොහරිතබ්බකො ආහාරො ඔදනකුම්මාසාදිවත්ථුකාය ඔජායෙතං අධිවචනං. **ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා** ති වත්ථුඔළාරිකතාය ඔළාරිකො සුඛුමතාය සුඛුමො සභාවෙන පන සුඛුමරූපපරියාපන්නත්තා කබළිංකාරො ආහාරො සුඛුමොව හොති සාපිචස්සායං වත්ථුතො ඔළාරිකතා සුඛුමතා ච උපාදායුපාදාය වෙදිතබ්බා.

කුම්භීලානඤ්හි ආහාරං උපාදාය මොරානං ආහාරො සුඛුමො කුම්භීලා කිර පාසාණෙ ගිලන්ති, තෙ ච නෙසං කුච්ඡිප්පත්තා විලීයන්ති; මොරා සප්පවිච්ඡිකාදිපාණෙ ඛාදන්ති. මොරානං පන ආහාරං උපාදාය තරච්ඡානං ආහාරො සුඛුමො, තෙ කිර තිවස්සඡඩ්ඩිතානි විසාණානි චෙව අට්ඨීනි ච ඛාදන්ති, තානි ච නෙසං ඛෙළෙන තෙමිතමත්තානෙව කන්දමූලං විය මුදුකානි හොන්ති. තරච්ඡානං ආහාරං උපාදාය හත්ථීනං ආහාරො සුඛුමො, තෙ හි නානාරුක්ඛසාඛාදයො ඛාදන්ති. හත්ථීනං ආහාරතො ගවයගොකණ්ණමිගාදීනං ආහාරො සුඛුමො, තෙ කිර නිස්සාරානි නානාරුක්ඛපණ්ණාදීනි ඛාදන්ති. තෙසම්පි ආහාරතො ගොණානං ආහාරො සුඛුමො, තෙ අල්ලසුක්ඛතිණානි ඛාදන්ති. තෙසං ආහාරතො සසානං ආහාරො සුඛුමො. සසානං ආහාරතො සකුණානං ආහාරො සුඛුමො. සකුණානං ආහාරතො පච්චන්තවාසීනං ආහාරො සුඛුමො. පච්චන්තවාසීනං ආහාරතො ගාමභොජකානං ආහාරො සුඛුමො. ගාමභොජකානං ආහාරතො රාජරාජමහාමත්තානං ආහාරො සුඛුමො. තෙසම්පි ආහාරතො චක්කවත්තිනො ආහාරො සුඛුමො. චක්කවත්තිනො ආහාරතො භුම්මානං දෙවානං ආහාරො සුඛුමො. භුම්මානං දෙවානං ආහාරතො චාතුම්මහාරාජිකානං එවං යාව පරනිම්මිතවසවත්තීනං ආහාරා විත්ථාරෙතබ්බා, තෙසම්පනාහාරො සුඛුමොතෙව නිට්ඨං පත්තො. එත්ථ ච ඔළාරිකෙ වත්ථුස්මිං ඔජා පරිත්තා හොති දුබ්බලා, සුඛුමෙ බලවතී. තථා හි එකං පත්තපූරම්පි යාගුං පීතො මුහුත්තෙනෙව ජිඝච්ඡිතො හොති යංකිඤ්චිදෙව ඛාදිතුකාමො, සප්පිං පන පසතමත්තම්පි පිවිත්වා දිවසං අභොත්තුකාමො හොති. තත්ථ වත්ථු කම්මජතෙජසඞ්ඛාතං පරිස්සයං විනොදෙති න පන සක්කොති පාලෙතුං. ඔජා පන පාලෙති න සක්කොති පරිස්සයං විනොදෙතුං. වෙ පන එකතො හුත්වා පරිස්සයඤ්චෙව විනොදෙන්ති පාලෙන්ති චාති.

ඵස්සො දුතියොති චක්ඛුසම්ඵස්සාදි ඡබ්බිධොපි ඵස්සො එතෙසු චතූසු ආහාරෙසු දුතියො ආහාරොති වෙදිතබ්බො; දෙසනානයො එව චෙස, තස්මා ඉමිනා නාම කාරණෙන දුතියො තතියො චාති ඉදමෙත්ථ න ගවෙසිතබ්බං. **මනොසඤ්චෙතනාති** චෙතනාව වුච්චති. **විඤ්ඤාණන්ති** චිත්තං. ඉති භගවා ඉමස්මිං ඨානෙ උපාදිණ්ණක

අනුපාදින්නකවසෙන එකරාසිං කත්වා චත්තාරො ආහාරෙ දස්සෙති. කබළිඞ්කාරාහාරො හි උපාදින්නකොපි අත්ථි අනුපාදින්නකොපි, තථා ඵස්සාදයො, තත්ථ සප්පාදීහි ගිලිතානං මණ්ඩූකාදීනං වසෙන උපාදින්නකකබළිඞ්කාරාහාරො දට්ඨබ්බො. මණ්ඩූකාදයො හි සප්පාදීහි ගිලිතා අන්තොකුච්ඡිගතාපි කිඤ්චිකාලං ජීවන්තියෙව, තෙ යාව උපාදින්නකපක්ඛෙ තිට්ඨන්ති තාව ආහාරකිච්චං න සාධෙන්ති භිජ්ජිත්වා පන අනුපාදින්නකපක්ඛෙ ඨිතා සාධෙන්ති, තදුපි උපාදින්නකාහාරොති වුච්චතීති ඉදං පන ආචරියානං න රුච්චතීති අට්ඨකථායමෙව පටික්ඛිපිත්වා ඉදං වුත්තං ඉමෙසං සත්තානං ඛාදන්තානම්පි අඛාදන්තානම්පි භුඤ්ජන්තානම්පි අභුඤ්ජන්තානම්පි පටිසන්ධිචිත්තෙනෙව සහජාතා කම්මජා ඔජා නාම අත්ථි සා යාව සත්තමම්පි දිවසං පාලෙති, අයමෙව උපාදින්නකකබළිංකාරාහාරොති වෙදිතබ්බොති. තෙභූමකවිපාකවසෙන පන උපාදින්නකඵස්සාදයො වෙදිතබ්බා, තෙභූමකකුසලාකුසලකිරියවසෙන අනුපාදින්නකා ලොකුත්තරා පන රුළ්හිවසෙන කථිතාති. එත්ථාහ-යදි පච්චයට්ඨො ආහාරට්ඨො අථ කස්මා අඤ්ඤෙසුපි සත්තානං පච්චයෙසු විජ්ජමානෙසු ඉමෙයෙව චත්තාරො වුත්තාති? වුච්චතෙ, අජ්ඣත්තිකසන්තතියා විසෙසපච්චයත්තා, විසෙසපච්චයො හි කබළිංකාරාහාරභක්ඛානං සත්තානං රූපකායස්ස කබළිංකාරො ආහාරො, නාමකායෙ වෙදනාය ඵස්සො විඤ්ඤාණස්ස මනොසඤ්චෙතනා, නාමරූපස්ස විඤ්ඤාණං. යථාහ-"සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ! අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨති අනාහාරො නො තිට්ඨති, තථා ඵස්සපච්චයා වෙදනා-සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප"න්ති.

කො පනෙත්ථ ආහාරො කිං ආහරතීති? කබළිංකාරාහාරො ඔජට්ඨමකරූපානි ආහරති, ඵස්සාහාරො තිස්සො වෙදනා, මනොසඤ්චෙතනාහාරො තයො භවෙ, විඤ්ඤාණාහාරො පටිසන්ධිනාමරූපන්ති. කථං? කබළිංකාරාහාරො තාව මුඛෙ ඨපිතමත්තෙයෙව අට්ඨ රූපානි සමුට්ඨාපෙති, දන්තවිචුණ්ණිතං පන අජ්ඣොහරියමානං එකෙකං සිත්ථං අට්ඨට්ඨරූපානි සමුට්ඨාපෙතියෙව එවං කබළිංකාරාහාරො ඔජට්ඨමකරූපානි ආහරති. ඵස්සාහාරො පන සුඛවෙදනීයො ඵස්සො උප්පජ්ජමානොයෙව සුඛං වෙදනං ආහරති, දුක්ඛවෙදනීයො දුක්ඛං, අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයො අදුක්ඛමසුඛන්ති එවං සබ්බථාපි ඵස්සාහාරො තිස්සො වෙදනා ආහරති. මනොසඤ්චෙතනාහාරො කාමභවූපගං කම්මං කාමභවං ආහරති, රූපාරූපභවූපගානි තං තං භවං එවං සබ්බථාපි මනොසඤ්චෙතනාහාරො තයො භවෙ ආහරති විඤ්ඤාණාහාරො පන යෙ පටිසන්ධික්ඛණෙ තං සම්පයුත්තකා තයො ඛන්ධා යානි ච තිසන්තතිවසෙන තිංසරූපානි උප්පජ්ජන්ති සහජාතාදිපච්චයනයෙන තානි ආහරතීති වුච්චති

එවං විඤ්ඤාණාහාරො පටිසන්ධිනාමරූපං ආහරතීති. එත්ථ ච මනොසඤ්චෙතනා තයො භවෙ ආහරතීති සාසවකුසලාකුසලචෙතනාව වුත්තා විඤ්ඤාණං පටිසන්ධිනාමරූපං ආහරතීති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණමෙව වුත්තං. අවිසෙසෙන පන තං තං සම්පයුත්තානං තං තං සමුට්ඨානධම්මානං ආහරණතො පෙතෙ ආහාරාති වෙදිතබ්බා. එතෙසු චතුසු ආහාරෙසු කබළිංකාරාහාරො උපත්ථම්භෙන්තො ආහාරකිච්චං සාධෙති ඵස්සො ඵුසන්තොයෙව මනොසඤ්චෙතනා ආයූහමානාව විඤ්ඤාණං විජානන්තමෙව. කථං? කබළිංකාරාහාරො හි උපත්ථම්භෙන්තොයෙව කායට්ඨපනෙන සත්තානං ඨිතියා හොති, කම්මජනිතොපි අයං කායො කබළිංකාරාහාරෙන උපත්ථද්ධො දසපි වස්සානි වස්සසතම්පි යාව ආයුපරිමාණා තිට්ඨති, යථා කිං? යථා මාතුයා ජනිතොපි දාරකො ධාතියා ථඤ්ඤාදීනි පායෙත්වා පොසියමානො චිරං තිට්ඨති යථා ච උපත්ථම්භෙන උපත්ථම්භිතං ගෙහං. වුත්තම්පි චෙතං– "යථා මහාරාජ! ගෙහෙ පතන්තෙ අඤ්ඤෙන දාරුනා උපත්ථම්භිතං සන්තං එව තං ගෙහං න පතති එවමෙව ඛො මහාරාජ! අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨතී"ති. එවං කබළිංකාරාහාරො උපත්ථම්භෙන්තො ආහාරකිච්චං සාධෙති එවං සාධෙන්තොපි ච කබළිංකාරාහාරො ද්වින්නං රූපසන්තතීනං පච්චයො හොති ආහාරසමුට්ඨානස්ස ච උපාදිණ්ණස්ස ච කම්මජානං අනුපාලකො හුත්වා පච්චයො හොති ආහාරසමුට්ඨානානං ජනකො හුත්වාති. ඵස්සො පන සුඛාදිවත්ථුභූතං ආරම්මණං ඵුසන්තොයෙව සුඛාදිවෙදනාපවත්තනෙන සත්තානං ඨිතියා හොති මනොසඤ්චෙතනා කුසලාකුසලකම්මවසෙන ආයූහමානායෙව භවමූලනිප්ඵාදනතො සත්තානං ඨිතියා හොති විඤ්ඤාණං විජානන්තමෙව නාමරූපප්පවත්තනෙන සත්තානං ඨිතියා හොති.

එවං උපත්ථම්භනාදිවසෙන ආහාරකිච්චං සාධයමානෙසු පනෙතෙසු චත්තාරි භයානි දට්ඨබ්බානි. සෙය්‍යථීදං? කබළිංකාරාහාරෙ නිකන්තිභයං, ඵස්සෙ උපගමනමෙව, මනොසඤ්චෙතනාය ආයූහනමෙව, විඤ්ඤාණෙ අභිනිපාතොයෙව භයන්ති; කිං කාරණා? කබළිංකාරාහාරෙ හි නිකන්තිං කත්වා සීතාදීනං පුරක්ඛතා සත්තා ආහාරත්ථාය මුද්දාගණනාදිකම්මානි කරොන්තා අනප්පකං දුක්ඛං නිගච්ඡන්ති එකච්චෙ ච ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වාපි වෙජ්ජකම්මාදිකාය අනෙසනාය ආහාරං පරියෙසන්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගාරය්හා හොන්ති, සම්පරායෙපි "තස්ස සංඝාටිපි ආදිත්තා සම්පජ්ජලිතා"ති ආදිනා ලක්ඛණසංයුත්තෙ වුත්තනයෙන සමණපෙතා හොන්ති; ඉමිනා තාව කාරණෙන කබළිංකාරාහාරෙ නිකන්ති එව භයන්ති වෙදිතබ්බා. ඵස්සං උපගච්ඡන්තාපි ඵස්සස්සාදිනො පරෙසං රක්ඛිතගොපිතෙසු දාරාදීසු භණ්ඩෙසු අපරජ්ඣන්ති, තෙ සහ භණ්ඩෙන භණ්ඩසාමිකා ගහෙත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං වා ඡින්දිත්වා සඞ්කාරකූටෙ ඡඩ්ඩෙන්ති රඤ්ඤො වා නිය්‍යාදෙන්ති තතො නෙ රාජා විවිධා කම්මකාරණා කාරාපෙති කායස්ස ච භෙදා දුග්ගති තෙසං පාටි

තබ්බා හොති ඉති ඵස්සස්සාදමූලකං දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි භයං සබ්බමාගතමෙව හොති. ඉමිනා කාරණෙන ඵස්සාහාරෙ උපගමනමෙව භයන්ති වෙදිතබ්බං. කුසලාකුසලකම්මායූහනෙන පන තං මූලකං තීසු භවෙසු භයං සබ්බං ආගතංව හොති ඉමිනා කාරණෙන මනොසඤ්චෙතනාහාරෙ ආයූහනමෙව භයන්ති වෙදිතබ්බං. පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණඤ්ච යස්මිං යස්මිං ච ඨානෙ අභිනිපතති තස්මිං තස්මිං ඨානෙ පටිසන්ධිනාමරූපං ගහෙත්වාව නිබ්බත්තති තස්මිඤ්ච නිබ්බත්තෙ සබ්බභයානි නිබ්බත්තානියෙව හොන්ති තං මූලකත්තාති ඉමිනා කාරණෙන විඤ්ඤාණාහාරෙ අභිනිපාතොයෙව භයන්ති වෙදිතබ්බාති.

කිංනිදානාති ආදීසු නිදානාදීනි සබ්බානෙව කාරණවෙවචනානි කාරණං හි යස්මා ඵලං නිදෙති හන්ද නං ගණ්හථාති අප්පෙති විය තස්මා නිදානන්ති වුච්චති. යස්මා තං තතො සමුදෙති ජායති පභවති තස්මා සමුදයො ජාති පභවොති වුච්චති. අයං පනෙත්ථ පදත්ථො කිං නිදානං එතෙසන්ති **කිං නිදානා**. කො සමුදයො එතෙසන්ති **කිං සමුදයා**. කා ජාති එතෙසන්ති **කිඤ්ජාතිකා.** කො පභවො එතෙසන්ති **කිං පභවා**. යස්මා පන තෙසං තණ්හා යථාවුත්තෙන අත්ථෙන නිදානඤ්චෙව සමුදයො ච ජාති ච පභවො ච තස්මා **තණ්හානිදානාති** ආදිමාහ. එවං සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. එත්ථ ච **ඉමෙ චත්තාරො ආහාරා තණ්හානිදානාති** පටිසන්ධිං ආදිං කත්වා අත්තභාවසඞ්ඛාතානං ආහාරානං පුරිමතණ්හානං වසෙන නිදානං වෙදිතබ්බං. කථං? පටිසන්ධික්ඛණෙ තාව පරිපුණ්ණායතනානං සත්තානං සත්තසන්තති වසෙන සෙසානං තතො ඌනඌනසන්තතිවසෙන උප්පන්න රූපබ්භන්තරං ජාතා ඔජා අත්ථි අයං තණ්හානිදානො උපාදිණ්ණක කබළිංකාරාහාරො පටිසන්ධිචිත්තසම්පයුත්තා පන ඵස්සචෙතනා සයඤ්ච චිත්තං විඤ්ඤාණන්ති ඉමෙ තණ්හානිදානා උපාදිණ්ණකඵස්ස මනොසඤ්චෙතනා විඤ්ඤාණාහාරාති එවං තාව පුරිමතණ්හානිදානා පටිසන්ධිකා ආහාරා යථා ච පටිසන්ධිකා එවං තතො පරං පඨමභවඞ්ග චිත්තක්ඛණාදිප්පවත්තාපි වෙදිතබ්බා. යස්මා පන භගවා න කෙවලං ආහාරානමෙව නිදානං ජානාති ආහාරනිදානභූතාය තණ්හායපි වෙදනාදීනම්පි නිදානං ජානාතියෙව. තස්මා "තණ්හා චායං භික්ඛවෙ! කිං නිදානා"ති ආදිනා නයෙන වට්ටං දස්සෙත්වා විවට්ටං දස්සෙසි. ඉමස්මිඤ්ච පන ඨානෙ භගවා අතීතාභිමුඛං දෙසනං කත්වා අතීතෙන වට්ටං දස්සෙති. කථං? ආහාරවසෙන හි අයං අත්තභාවො ගහිතො තණ්හාති ඉමස්සත්තභාවස්ස ජනකකම්මං වෙදනාඵස්සසළායතනනාමරූප විඤ්ඤාණානි යස්මිං අත්තභාවෙ ඨත්වා කම්මං ආයූහිතං තං දස්සෙතුං වුත්තානි අවිජ්ජාසඞ්ඛාරා තස්සත්තභාවස්ස ජනකකම්මං ඉති වීසු ඨානෙසු අත්තභාවො වීසු තස්ස ජනකකම්මන්ති සඞ්ඛෙපෙන කම්මඤ්චෙව කම්මවිපාකඤ්චාති ද්වෙපි ධම්මෙ දස්සෙන්තෙන අතීතාභිමුඛං දෙසනං කත්වා අතීතෙන දස්සිතං.

තත්‍රායං දෙසනා අනාගතස්ස අදස්සිතත්තා අපරිපුණ්ණාති න දට්ඨබ්බා නයතො පන පරිපුණ්ණාතෙව දට්ඨබ්බා. යථා හි චක්ඛුමා පුරිසො උදකපිට්ඨෙ නිපන්නං සුංසුමාරං දිස්වා තස්ස පරභාගං ඔලොකෙන්තො ගීවං පස්සෙය්‍ය ඔරතො පිට්ඨිං පරියොසානෙ නඞ්ගුට්ඨමූලං හෙට්ඨා කුච්ඡිං ඔලොකෙන්තො පන උදකගතං අග්ගනඞ්ගුට්ඨඤ්ච චත්තාරො ච හත්ථපාදෙ න පස්සෙය්‍ය සො න එත්තාවතා අපරිපුණ්ණො සුංසුමාරොති ගණ්හාති නයතො පන පරිපුණ්ණොතෙව ගණ්හාති එවංසම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. උදකපිට්ඨෙ නිපන්නසුංසුමාරො විය හි තෙභූමකවට්ටං තීරෙ ඨිතො චක්ඛුමා පුරිසො විය යොගාවචරො තෙන පුරිසෙන උදකපිට්ඨෙ සුංසුමාරස්ස දිට්ඨකාලො විය යොගිනා ආහාරවසෙන ඉමස්ස අත්තභාවස්ස දිට්ඨකාලො පරතො ගීවාය දිට්ඨකාලො විය ඉමස්ස අත්තභාවස්ස ජනිකාය තණ්හාය දිට්ඨකාලො පිට්ඨියා දිට්ඨකාලො විය යස්මිං අත්තභාවෙ තණ්හාසඞ්ඛාතං කම්මං කතං වෙදනාදිවසෙන තස්ස දිඨකාලො නඞ්ගුට්ඨමූලස්ස දිට්ඨකාලො විය තස්සත්තභාවස්ස ජනකානං අවිජ්ජාසඞ්ඛාරානං දිට්ඨකාලො හෙට්ඨා කුච්ඡිං ඔලොකෙන්තස්ස පන අග්ගනඞ්ගුට්ඨඤ්ච චත්තාරොච හත්ථපාදෙ අදිස්වාපි අපරිපුණ්ණො සුංසුමාරොති අගහෙත්වා නයතො පරිපුණ්ණොතෙව ගහණං විය යත්ථ යත්ථ පච්චයවට්ටං පාළියං න ආගතං තත්ථ තත්ථ දෙසනා අපරිපුණ්ණාති අගහෙත්වා නයතො පරිපුණ්ණාතෙව ගහණං වෙදිතබ්බං. තත්ථ ච ආහාරතණ්හානං අන්තරෙ එකො සන්ධි තණ්හාවෙදනානං අන්තරෙ එකො විඤ්ඤාණසඞ්ඛාරානං අන්තරෙ එකොති එවං තිසන්ධිචතුසඞ්ඛෙපමෙව වට්ටං දස්සිතන්ති

පඨමං.

---

12. 2. 2.

දුතියෙ-**සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහායාති** ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. කස්මා? දිට්ඨිගතිකස්ස නිසින්නත්තා. තස්සං හි පරිසතිං මොළියඵග්ගුණො නාම භික්ඛු දිට්ඨිගතිකො නිසින්නො අථ සත්ථා චින්තෙසි අයං උට්ඨහිත්වා මං පඤ්හං පුච්ඡිස්සති අථස්සාහං විස්සජ්ජෙස්සාමීති පුච්ඡාය ඔකාසදානත්ථං දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. **මොළියඵග්ගුණොති** මොළීති චූළා වුච්චති. යථාහ:-

"ඡෙත්වාන මොළිං වරගන්ධවාසිතං
වෙහායසං උක්ඛිපි සක්‍යපුඞ්ගවො,
සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහි
සුවණ්ණචඞ්ගොටවරෙන වාසවො"ති

සා තස්ස ගිහීකාලෙ මහන්තා අහොසි. තෙනස්ස මොළියඵග්ගුණොති සඞ්ඛා උදපාදි. පබ්බජිතම්පි තං තෙනෙව නාමෙන සඤ්ජානන්ති. **එතදවොචාති** දෙසනානුසන්ධිං ඝටෙන්තො එතං කො

නු ඛො භන්තෙ! විඤ්ඤාණාහාරං ආහාරෙතීති වචනං අවොච. තස්සත්ථො-භන්තෙ! කො නාමෙසො යො එතං විඤ්ඤාණාහාරං ඛාදති වා භුඤ්ජති වාති. කස්මා පනායං උත්තරෙ තයො ආහාරෙ අපුච්ඡිත්වා ඉමමෙව පුච්ඡතීති? ජානාමීති ලද්ධියා. සො හි මහන්තෙ පිණ්ඩෙ කත්වා ච කබළිංකාරාහාරං භුඤ්ජන්තෙ පස්සති තෙනස්ස තං ජානාමීති ලද්ධි තිත්තිරවට්ටකමොරකුක්කුටාදයො පන මාතුසම්ඵස්සෙන යාපෙන්තෙ දිස්වා එතෙ ඵස්සාහාරෙන යාපෙන්තීති තස්ස ලද්ධි. කච්ඡපා පන අත්තනො උතුසමයෙ මහාසමුද්දතො නික්ඛමිත්වා සමුද්දතීරෙ වාලිකන්තරෙ අණ්ඩං ඨපෙත්වා වාලිකාය පටිච්ඡාදෙත්වා මහාසමුද්දමෙව ඔතරන්ති. තානි මාතු අනුස්සරණවසෙන න පූතීනි හොන්ති තානි මනොසඤ්චෙතනාහාරෙන යාපෙන්තීති තස්ස ලද්ධි. කිඤ්චාපි ථෙරස්ස අයං ලද්ධි න පන එතාය ලද්ධියා ඉමං පඤ්හං පුච්ඡති දිට්ඨිගතිකො හි උම්මත්තකසදිසො යථා උම්මත්තකො පච්ඡිං ගහෙත්වා අන්තරවීථිං ඔතිණ්ණො ගොමයම්පි පාසාණම්පි ගූථම්පි බජ්ජබණ්ඩම්පි තං තං මනාපම්පි අමනාපම්පි ගහෙත්වා පච්ඡියා පක්ඛිපති. එවමෙව දිට්ඨිගතිකො යුත්තම්පි අයුත්තම්පි පුච්ඡති සො කස්මා ඉදං පුච්ඡසීති න නිග්ගහෙතබ්බො පුච්ඡිතපුච්ඡිතට්ඨානෙ පන ගහණමෙව නිසෙධෙතබ්බං තෙනෙව නං භගවා කස්මා එවං පුච්ඡසීති අවත්වා ගහිතගාහමෙව තස්ස මොචෙතුං **නො කල්ලො පඤ්හොති** ආදිමාහ.

තත්ථ-**නො කල්ලොති** අයුත්තො. **ආහාරෙතීති අහං නවදාමීති** අහං කොචි සත්තො වා පුග්ගලො වා ආහාරෙතීති න වදාමි. **ආහාරෙතීති චාහං වදෙය්‍යන්ති** යදි අහං ආහාරෙතීති වදෙය්‍යං. **තත්‍රාස්ස කල්ලො පඤ්හොති** තස්මිං මයා එවං වුත්තෙ අයං පඤ්හො යුත්තො භවෙය්‍ය. **කිස්ස නු ඛො භන්තෙ! විඤ්ඤාණාහාරොති** භන්තෙ! අයං විඤ්ඤාණාහාරො කතමස්ස පච්චයොති අත්ථො. **තත්‍ර කල්ලං වෙය්‍යාකරණන්ති** තස්මිං එවං පුච්ඡිතෙ පඤ්හෙ ඉදං වෙය්‍යාකරණං යුත්තං විඤ්ඤාණාහාරො ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියා පච්චයොති. එත්ථ ච **විඤ්ඤාණාහාරොති** පටිසන්ධි. **ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තීති** තෙනෙව විඤ්ඤාණෙන සමුප්පන්නං නාමරූපං. **තස්මිං භූතෙ සති සළායතනන්ති** තස්මිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තිසඞ්ඛාතෙ නාමරූපෙ ජාතෙ සති සළායතනං හොතීති අත්ථො. **සළායතනපච්චයා ඵස්සොති** ඉධාපි භගවා උත්තරිං පඤ්හස්ස ඔකාසං දෙන්තො දෙසනං නිට්ඨපෙසි. දිට්ඨිගතිකො හි නව පුච්ඡං උප්පාදෙතුං සක්කොති නිද්දිට්ඨං නිද්දිට්ඨං යෙව පන ගණ්හිත්වා පුච්ඡති තෙනස්ස භගවා ඔකාසං අදාසි. අත්ථො පනස්ස සබ්බපදෙසු වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බො. කො නු ඛො භන්තෙ! භවතීති කස්මා න පුච්ඡති? දිට්ඨිගතිකස්ස හි සත්තො නාම භූතො නිබ්බත්තො යෙවාති ලද්ධි, තස්මා අත්තනො ලද්ධිවිරුද්ධං ඉදන්ති න පුච්ඡති අපිච

ඉදප්පච්චයා ඉදන්ති බහූසු ඨානෙසු කථිතත්තා සඤ්ඤාතභිං උපගතො නෙතාපි න පුච්ඡති, සත්ථාපි ඉමස්ස බහුංපුච්ඡනකස්සාපි තිත්ති නත්ථි පුච්ඡමෙව පුච්ඡතීති ඉතො පට්ඨාය දෙසනං එකාබද්ධං කත්වා දෙසෙසි. ජනනංභෙච්චාති යතො පට්ඨාය දෙසනාය ආරුළ්හං තමෙව ගහෙත්වා දෙසනං විවට්ටෙන්තො එවමාහ. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ විඤ්ඤාණනාමරූපානං අන්තරෙ එකො සන්ධි වෙදනාතණ්හානං අන්තරෙ එකො භවජාතීනං අන්තරෙ එකොති.

දුතියං.

---

12. 2. 3.

තතියෙ-**සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වාති** සච්චානි පටිවිජ්ඣිතුං අසමත්ථා බාහිරකසමණබ්‍රාහ්මණා. **ජරාමරණං නප්පජානන්තීති** ආදීසු ජරාමරණං න ජානන්ති දුක්ඛසච්චවසෙන ජරාමරණසමුදයං න ජානන්ති සහ තණ්හාය ජාති ජරාමරණස්ස සමුදයොති සමුදයසච්චවසෙන ජරාමරණනිරොධං න ජානන්ති නිරොධසච්චවසෙන පටිපදං න ජානන්ති මග්ගසච්චවසෙන ජාතිං න ජානන්ති දුක්ඛසච්චවසෙන ජාතිසමුදයං න ජානන්ති සහ තණ්හාය භවො ජාතිසමුදයොති සමුදයසච්චවසෙන එවං සහ තණ්හාය සමුදයං යොජෙත්වා සබ්බපදෙසු චතුසච්චවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වාති** එත්ථ අරියමග්ගො සාමඤ්ඤඤ්චෙව බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච උභයත්ථාපි පන අත්ථො නාම අරියඵලං වෙදිතබ්බං. ඉති භගවා ඉමස්මිං සුත්තෙ එකාදසසු ඨානෙසු චත්තාරි සච්චානි කථෙසීති.

තතියං.

---

12. 2. 4.

චතුත්ථෙ-**ඉමෙ ධම්මෙ කතමෙ ධම්මෙති** එත්තකං පපඤ්චං කත්වා කථිතං දෙසනං පටිවිජ්ඣිතුං සමත්ථානං පුග්ගලානං අජ්ඣාසයෙන **ඉමෙ ධම්මෙ නප්පජානන්තීති** ආදි වුත්තං. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

චතුත්ථං.

---

12. 2. 5.

පඤ්චමෙ-**සම්මාදිට්ඨීති** යං පණ්ඩිතා දෙවමනුස්සා තෙසු තෙසු ඨානෙසු සම්මාදස්සනං වදන්ති සබ්බම්පි තං ඒහි පදෙහි සඞ්ඛිපිත්වා පුච්ඡති. **මයං ඛිඤ්ඤිකොති** වෙකොට්ඨාසෙ නිස්සිතො **ගණ්හුණයනාති**

ඉමිනා ඨපෙත්වා අරියපුග්ගලෙ සෙසමහාජනං දස්සෙති. අත්ථිතාති සස්සතං. නත්ථිතාති උච්ඡෙදං. ලොකසමුදයන්ති ලොකො නාම සඞ්ඛාරලොකො තස්ස නිබ්බත්තිං. සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතොති සම්මාපඤ්ඤා නාම සවිපස්සනා මග්ගපඤ්ඤා, තාය පස්සන්තස්සාති අත්ථො. යා ලොකෙ නත්ථිතාති සඞ්ඛාරලොකෙ නිබ්බත්තෙසු ධම්මෙසු පඤ්ඤායන්තෙසුයෙව යා නත්ථීති උච්ඡෙදදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය සා න හොතීති අත්ථො ලොකනිරොධන්ති සඞ්ඛාරානං භඞ්ගං. යා ලොකෙ අත්ථිතාති සඞ්ඛාරලොකෙ විජ්ජමානෙසු ධම්මෙසු පඤ්ඤායන්තෙසුයෙව යා අත්ථීති සස්සතදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය සා න හොතීති අත්ථො. අපිච–ලොකසමුදයන්ති අනුලොමපච්චයාකාරං. ලොකනිරොධන්ති පටිලොමපච්චයාකාරං. ලොකනිස්සයෙ පස්සන්තස්සාපි පච්චයානං අනුපච්ඡෙදෙන පච්චයුප්පන්නස්ස අනුපච්ඡෙදං පස්සතො යා නත්ථීති උච්ඡෙදදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය සා න හොති පච්චයනිරොධං පස්සන්තස්සාපි පච්චයනිරොධෙන පච්චයුප්පන්නනිරොධං පස්සතො යා අත්ථීති සස්සතදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය සා න හොතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. උපායුපාදානාභිනිවෙසවිනිබන්ධොති උපායෙහි ච උපාදානෙහි ච අභිනිවෙසෙහි ච විනිබන්ධො. තත්ථ උපායාති ද්වෙ උපායා තණ්හූපායො ච දිට්ඨූපායො ච, උපාදානාදීසුපි එසෙව නයො. තණ්හාදිට්ඨියො හි යස්මා අහං මමන්ති ආදීහි ආකාරෙහි තෙභූමකධම්මෙ උපෙන්ති උපගච්ඡන්ති තස්මා උපායාති වුච්චන්ති, යස්මා පන තෙ ධම්මෙ උපාදියන්ති චෙව අභිනිවිසන්ති ච තස්මා උපාදානාතිච අභිනිවෙසාතිච වුච්චන්ති. තාහි චායං ලොකො විනිබන්ධො තෙනාහ උපායුපාදානාභිනිවෙසවිනිබන්ධොති. තඤ්චායන්ති තඤ්ච උපාදානං අයං අරියසාවකො. චෙතසො අධිට්ඨානන්ති චිත්තස්ස පතිට්ඨානභූතං. අභිනිවෙසානුසයන්ති නිවෙසභූතඤ්ච අනුසයභූතඤ්ච තණ්හාදිට්ඨිසු හි අකුසලචිත්තං පතිට්ඨාති තාච තස්මිං අභිනිවිසන්තිචෙව අනුසෙන්ති ච තස්මා තදුභයං චෙතසො අධිට්ඨානං අභිනිවෙසානුසයන්තිච ආහ. න උපෙතීති නඋපගච්ඡති. නුපාදියතීති න ගණ්හාති නාධිට්ඨාතීති න අධිට්ඨාති කින්ති? අත්තා මෙති. දුක්ඛමෙවාති පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධමත්තමෙව. න කඞ්ඛතීති දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජති දුක්ඛං නිරුජ්ඣති න අඤ්ඤො එත්ථ සත්තො නාම අත්ථීති කඞ්ඛං න කරොති. න විචිකිච්ඡතීති න විචිකිච්ඡං උප්පාදෙති. අපරප්පච්චයාති න පරප්පච්චයෙන, අඤ්ඤස්ස අපත්තියායෙත්වා අත්තපච්චක්ඛඤාණමෙවස්ස එත්ථ හොතීති. එත්තාවතා ඛො කච්චාන! සම්මාදිට්ඨි හොතීති එවං සත්තසඤ්ඤාය පහීනත්තා එත්තකෙන සම්මාදස්සනං නාම හොතීති මිස්සකසම්මාදිට්ඨිං ආහ. අයමෙකො අන්තොති එස එකො නිකූටන්තො ලාමකන්තො පඨමං සස්සතං. අයං දුතියොති එස දුතියො සබ්බං නත්ථීති උප්පජ්ජනකදිට්ඨිසඞ්ඛාතො නිකූටන්තො ලාමකන්තො දුතියකො උච්ඡෙදොති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

පඤ්චමං.

12. 2. 6.

ඡට්ඨෙ–**නිබ්බිදායාති** නිබ්බිදනත්ථාය. **විරාගායාති** විරජ්ජනත්ථාය. **නිරොධායාති** නිරුජ්ඣනත්ථාය. **පටිපන්නො හොතීති** එත්ථ සීලතො පට්ඨාය යාව අරහත්තමග්ගා පටිපන්නොති වෙදිතබ්බො. **ධම්මානුධම්මපටිපන්නොති** ලොකුත්තරස්ස නිබ්බානධම්මස්ස අනුධම්මභූතං පටිපදං පටිපන්නො; "අනුධම්මභූත"න්ති අනුරූපධම්මභූතං. **නිබ්බිදා විරාගා නිරොධාති** නිබ්බිදාය චෙව විරාගෙන ච නිරොධෙන ච. **අනුපාදාවිමුත්තොති** චතූහි උපාදානෙහි කිඤ්චි ධම්මං අනුපාදියිත්වා විමුත්තො. **දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තොති** දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිබ්බානප්පත්තො. **අලං වචනායාති** එවං වත්තබ්බතං අරහති, යුත්තො අනුච්ඡවිකොති අත්ථො. එවමෙත්ථ එකෙන නයෙන ධම්මකථිකස්ස පුච්ඡා කථිතා ද්වීහි තං විසෙසෙත්වා සෙඛාසෙඛභූමියො නිද්දිට්ඨා.

ඡට්ඨං.

---

12. 2. 7.

සත්තමෙ–**අචෙලකස්සපොති** ලිඞ්ගෙන අචෙලො, නාමෙන කස්සපො. **දූරතො වා ති** මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතං ආගච්ඡන්තං දූරතො එව අද්දස. **කිඤ්චිදෙව දෙසන්ති** කිඤ්චිදෙව කාරණං. **ඔකාසන්ති** පඤ්හබ්‍යාකරණස්ස ඛණං කාලං. **අන්තරඝරන්ති** "න පල්ලත්ථිකාය අන්තරඝරෙ නිසීදිස්සාමී"ති[a] එත්ථ අන්තොනිවෙසනං අන්තරඝරං. "ඔක්ඛිත්තචක්ඛු අන්තරඝරෙ ගමිස්සාමී"ති[a] එත්ථ ඉන්දඛීලතො පට්ඨාය අන්තොගාමො. ඉධාපි අයමෙව අධිප්පෙතො. **යදාකඞ්ඛසීති** යං ඉච්ඡසි. කස්මා පන භගවා කථෙතුකාමො යාව තතියං පටික්ඛිපීති? ගාරවජනනත්ථං. දිට්ඨිගතිකා හි ඛිප්පං කථියමානෙ ගාරවං න කරොන්ති සමණං ගොතමං උපසඞ්කමිතුම්පි පුච්ඡිතුම්පි සුකරං පුච්ඡිතමත්තොයෙව කථෙතීති වචනම්පි න සද්දහන්ති. ද්වෙ තයො වාරෙ පටික්ඛිත්තෙ පන ගාරවං කරොන්ති සමණං ගොතමං උපසඞ්කමිතුම්පි පඤ්හං පුච්ඡිතුම්පි දුක්කරන්ති යාවතතියං යාචිතෙ කථියමානං සුස්සූසන්ති සද්දහන්ති. ඉති භගවා අයං සුස්සූසිස්සති සද්දහිස්සතීති යාචාපෙත්වා කථෙසි. අපිච යථා භිසක්කො තෙලං වා ඵාණිතං වා පචන්තො මුදුපාකඛරපාකානං වා පාකකාලං ආගමයමානො පාකකාලං අනතික්කමිත්වා ව ඔතාරෙති එවං භගවා සත්තානං ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො එත්තකෙන කාලෙන ඉමස්ස ඤාණං පරිපාකං ගමිස්සතීති ඤත්වා ව යාවතතියං යාචාපෙසි.

මා හෙවං කස්සපාති කස්සප! මා එවං අභණි සයං කතං දුක්ඛන්ති හි වත්තුං න වට්ටති, අත්තා නාම කොචි දුක්ඛස්ස කාරකො නත්ථීති දීපෙති. පරතොපි එසෙව නයො. **අධිච්චසමුප්පන්නන්ති**

---

a. භික්ඛුපාතිමොක්ඛ—සෙඛියා.

අකාරණෙන යදිච්ඡාය උප්පන්නං. **ඉති පුට්ඨො සමානොති** කස්මා එවමාහ? එවං කිරස්ස අහොසි, අයං සයං කතං දුක්ඛන්ති ආදිනා පුට්ඨො මා හෙවන්ති වදති, නත්ථීති පුට්ඨො අත්ථීති වදති භවං ගොතමො දුක්ඛං න ජානාති න පස්සතීති පුට්ඨො ජානාමි ඛො අහන්ති වදති, කිඤ්චි නු ඛො මයා විරජ්ඣිත්වා පුච්ඡිතොති මූලතො පට්ඨාය අත්තනො පුච්ඡමෙව සොධෙන්තො එවමාහ.

ආචික්ඛතු මෙ භන්තෙ! භගවාති ඉධ සත්ථරි සඤ්ජාතගාරවො භවන්ති අවත්වා භගවාති වදති. **සො කරොතීති** ආදි සයං කතං දුක්ඛන්ති ලද්ධියා පටිසෙධනත්ථං වුත්තං. එත්ථ ච **සතොති** ඉදං භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං තස්මා එවමෙත්ථ දට්ඨබ්බො. සො කරොති සො පටිසංවෙදියතීති ඛො කස්සප! ආදිම්හියෙව එවං සති පච්ඡා සයං කතං දුක්ඛන්ති අයං ලද්ධි හොති එත්ථ ච-දුක්ඛන්ති වට්ටදුක්ඛං අධිප්පෙතං. **ඉතිවදන්ති** එතස්ස පුරිමෙන ආදිසද්දෙන අනන්තරෙන ච සස්සතසද්දෙන සම්බන්ධො හොති. දීපෙති ගණ්හාතීති අයං පනෙත්ථ පාඨසෙසො. ඉදං හි වුත්තං හොති ඉති එවං වදන්තො ආදිතොව සස්සතං දීපෙති සස්සතං ගණ්හාති කස්මා? තස්ස හි තං දස්සනං, **එතං පරෙති** කාරකඤ්ච වෙදකඤ්ච එකමෙව ගණ්හන්තං එතං සස්සතං උපගච්ඡතීති අත්ථො. **අඤ්ඤො කරොතීති** ආදි පන පරං කතං දුක්ඛන්ති ලද්ධියා පටිසෙධනත්ථං වුත්තං. **ආදිතො සතොති** ඉදං පන ඉධාපි ආහරිතබ්බං අයමෙත්ථ අත්ථො, අඤ්ඤො කරොති අඤ්ඤො පටිසංවෙදියතීති ඛො පන කස්සප! ආදිම්හියෙව එවං සති පච්ඡා කාරකො ඉධෙව උච්ඡිජ්ජති තෙන කතං අඤ්ඤො පටිසංවෙදියතීති එවං උප්පන්නාය උච්ඡෙද දිට්ඨියා සද්ධිං සම්පයුත්තාය වෙදනාය අභිතුන්නස්ස විද්ධස්ස සතො පරං කතං දුක්ඛන්ති අයං ලද්ධි හොති. **ඉති වදන්ති** ආදිවුත්තනයෙනෙව යොජෙතබ්බං. තත්‍රායං යොජනා- එවඤ්ච වදන්තො ආදිතොව උච්ඡෙදං දීපෙති උච්ඡෙදං ගණ්හාති කස්මා? තස්ස හි තං දස්සනං **එතං පරෙති** එතං උච්ඡෙදං උපගච්ඡතීති අත්ථො. **එතෙතෙති** යෙ සස්සතුච්ඡෙදසඞ්ඛාතෙ **උභො අන්තෙ අනුපගම්ම** පහාය අනල්ලීයිත්වා **මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති**, මජ්ඣිමාය පටිපදාය ඨිතො දෙසෙතීති අත්ථො; කතරධම්මන්ති චෙ? **අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති** එත්ථ හි කාරණතො ඵලං කාරණනිරොධෙන චස්ස නිරොධො දීපිතො න කොචි කාරකො වා වෙදකො වා නිද්දිට්ඨො එත්තාවතා සෙසපඤ්හා පටිසෙධිතා හොන්ති, උභො අන්තෙ අනුපගම්මාති ඉමිනා හි තතියපඤ්හො පටික්ඛිත්තො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ඉමිනා අධිච්චසමුප්පන්නතා චෙව අජානනඤ්ච පටික්ඛිත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ලභෙය්‍යාහං භන්තෙ! භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං ලභෙය්‍යං උපසම්පදන්ති. ඉදං සො භගවතො සන්තිකෙ භික්ඛුභාවං පත්ථයමානො ආහ.

අථ භගවා යෙන ඛන්ධකෙ තිත්ථියපරිවාසො පඤ්ඤත්තො යං අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො සාමණෙරභූමියං ඨිතො "අහං ඉත්ථන්නාමො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඞ්ඛාමි උපසම්පදං ස්වාහං භන්තෙ! සඞ්ඝං චත්තාරො මාසෙ පරිවාසං යාචාමී"ති ආදිනා නයෙන සමාදියිත්වා පරිවසති තං සන්ධාය: යො ඛො කස්සප! අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති ආදිමාහ. තත්ථ පබ්බජ්ජන්ති වචනසිලිට්ඨතාවසෙන වුත්තං අපරිවසිත්වායෙව හි පබ්බජ්ජං ලභති, උපසම්පදත්ථිකෙන පන අතිකාලෙන ගාමප්පවෙසනාදීනි අට්ඨ වත්තානි පූරෙන්තෙන පරිවසිතබ්බං. ආරද්ධචිත්තාති අට්ඨවත්තපූරණෙන තුට්ඨචිත්තා අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො විත්ථාරතො පන තිත්ථියපරිවාසො සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථායං පබ්බජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපි ච මයාති අයමෙත්ථ පාඨො. අඤ්ඤත්ථ පන අපි ච මෙත්ථාති. පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතාති පුග්ගලනානත්තං විදිතං අයං පුග්ගලො පරිවාසාරහො අයං න පරිවාසාරහොති ඉදං මය්හං පාකටන්ති දස්සෙති.

තතො කස්සපො චින්තෙසි–අහො! අච්ඡරියං බුද්ධසාසනං යත්ථ එවං ඝංසිත්වා කොට්ටෙත්වා යුත්තමෙව ගණ්හන්ති අයුත්තං ඡඩ්ඩෙන්තීති තතො සුට්ඨුතරං පබ්බජ්ජාය සඤ්ජාතුස්සාහො සචෙ භන්තෙති ආදිමාහ.

අථ භගවා තස්ස තිබ්බච්ඡන්දතං විදිත්වා න කස්සපො පරිවාසං අරහතීති අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි: ගච්ඡ භික්ඛු! කස්සපං න්හාපෙත්වා පබ්බාජෙත්වා ආනෙහීති. සො තථා කත්වා තං පබ්බාජෙත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි. භගවා ගණෙ නිසීදිත්වා උපසම්පාදෙසි. තෙන වුත්තං අලත්ථ ඛො අචෙලකස්සපො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං අලත්ථ උපසම්පදන්ති.

අචිරූපසම්පන්නොති ආදිසෙසං බ්‍රාහ්මණසංයුත්තෙ වුත්තමෙවාති.

සත්තමං.

---

12. 2. 8.

අට්ඨමෙ–සා වෙදනාති ආදි සයං කතං සුඛදුක්ඛන්ති ලද්ධියා නිසෙධනත්ථං වුත්තං එත්ථ පි–සකොති භුම්මත්ථෙයෙව සාමිවචනං තත්‍රායං අත්ථදීපනා, සා වෙදනා සො වෙදියතීති ඛො තිම්බරුක! ආදිම්හියෙව එවං සති සයං කතං සුඛදුක්ඛන්ති අයං ලද්ධි හොති එවං හි සති වෙදනාය එව වෙදනා කතා හොති එවං ච වදන්තො ඉමිස්සා වෙදනාය පුබ්බෙපි අත්ථිතං අනුජානාමීති සස්සතං ගණ්හාති කස්මා? තස්ස හි තං දස්සනං එතං පරෙති එතං සස්සතං උපගච්ඡතීති අත්ථො. පුරිමං හි අත්ථං සන්ධායෙවෙතං භගවතා වුත්තං භවිස්සති, තස්මා අට්ඨකථායං තං යොජෙත්වාවස්ස අත්ථො දීපිතො.

එවම්පහං. **න වදාමීති** අහං සා වෙදනා සො වෙදියතීති එවම්පි න වදාමි සයං කතං සුඛදුක්ඛන්ති එවම්පි න වදාමීති අත්ථො. අඤ්ඤා වෙදනාති ආදි පරං කතං සුඛදුක්ඛන්ති ලද්ධියා පටිසෙධනත්ථං වුත්තං. ඉධාපි අයං අත්ථයොජනා, අඤ්ඤා වෙදනා අඤ්ඤො වෙදියතීති ඛො තිම්බරුක! ආදිම්හියෙව එවං සති පච්ඡා සා පුරිමපක්ඛෙ කාරකවෙදනාසඞ්ඛා සා උච්ඡින්නා සයං පන කතං අඤ්ඤො වෙදියතීති එවං උප්පන්නාය උච්ඡෙදදිට්ඨියා සද්ධිං සම්පයුත්තාය වෙදනාය අභිතුන්නස්ස සතො පරං කතං සුඛදුක්ඛන්ති අයං ලද්ධි හොති, එවඤ්ච වදන්තො කාරකො උච්ඡින්නො අඤ්ඤත්ථ පටිසන්ධි ගහිතාති උච්ඡෙදං දීපෙති උච්ඡෙදං ගණ්හාති කස්මා? තස්ස හි තං දස්සනං එතං පරෙති එතං උච්ඡෙදං උපගච්ඡතීති අත්ථො. ඉධාපි හි ඉමානි පදානි අට්ඨකථායං ආහරිත්වා යොජිතානෙව.

ඉමස්මිං සුත්තෙ වෙදනාසුඛදුක්ඛං කථිතං තඤ්ච ඛො විපාක සුඛදුක්ඛමෙව වට්ටතීති වුත්තං.

අට්ඨමං.

---

12. 2. 9.

නවමෙ-**අවිජ්ජානීවරණස්සාති** අවිජ්ජාය නිවාරිතස්ස. **එවමයං කායො සමුදාගතොති** එවං අවිජ්ජාය නිවාරිතත්තා තණ්හාය ච සම්පයුත්තත්තායෙව අයං කායො නිබ්බත්තො. **අයඤ්චෙව කායොති** අයඤ්ච අත්තනො සවිඤ්ඤාණකො කායො. **බහිද්ධා ච නාමරූපන්ති** බහිද්ධා ච පරෙසං සවිඤ්ඤාණකො කායො. අත්තනො ච පරස්ස ච පඤ්චහි ඛන්ධෙහි ඡහි ආයතනෙහි චාපි අයං අත්ථො දීපෙතබ්බොව. **ඉත්ථෙතං ද්වයන්ති** එවමෙතං ද්වයං. **ද්වයං පටිච්ච ඵස්සොති** අඤ්ඤත්ථ චක්ඛුරූපාදීනි ද්වයානි පටිච්ච චක්ඛුසම්ඵස්සාදයො වුත්තා ඉධ පන අජ්ඣත්තිකබාහිරානි ආයතනානි; මහාද්වයං නාම කිරෙතං. **සළෙවායතනානීති** සළෙව ඵස්සායතනානි ඵස්සකාරණානි. **යෙහි ඵුට්ඨොති** යෙහි කාරණභූතෙහි ආයතනෙහි උප්පන්නෙන ඵස්සෙන ඵුට්ඨො. **අඤ්ඤතරෙනාති** එත්ථ පරිපුණ්ණාපරිපුණ්ණවසෙන අඤ්ඤතරතා වෙදිතබ්බා. **තත්‍රාති** තස්මිං බාලපණ්ඩිතානං කායනිබ්බත්තාදිම්හි. **කො අධිප්පායොති** කො අධිකපයොගො? භගවා මූලං එතෙසන්ති **භගවංමූලකා**. ඉදං වුත්තං හොති ‘ඉමෙ භන්තෙ! අම්හාකං ධම්මා පුබ්බෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙන උප්පාදිතා තස්මිං පරිනිබ්බුතෙ එකං බුද්ධන්තරං අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉමෙ ධම්මෙ උප්පාදෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. භගවතා පන ඉමෙ ධම්මා උප්පාදිතා භගවන්තං හි නිස්සාය මයං ඉමෙ ධම්මෙ ආජානාම පටිවිජ්ඣාමාති එවං භගවම්මූලකා නො භන්තෙ! ධම්මාති” **භගවංනෙත්තිකාති** භගවා හි ධම්මානං නෙතා විනෙතා අනුනෙතා

යථාසභාවතො පාටියෙක්කං නාමං ගහෙත්වා දස්සෙතාති ධම්මා භගවනෙත්තිකා නාම හොන්ති. **භගවම්පටිසරණාති** චතුභූමක ධම්මා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස ආපාථං ආගච්ඡමානා භගවන්තං පටිසරන්ති නාමාති භගවම්පටිසරණා. පටිසරන්තීති සමොසරන්ති. අපිච-මහාබොධිමණ්ඩෙ නිසින්නස්ස භගවතො පටිවෙධවසෙන එසො ආගච්ඡති අහං භගවා! කින්නාමොති? ත්වං ඵුසනට්ඨෙන ඵස්සො නාම. වෙදනා සඤ්ඤා සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණං ආගච්ඡති අහං භගවා! කින්නාමන්ති? ත්වං විජානනට්ඨෙන විඤ්ඤාණං නාමාති, එවං චතුභූමකධම්මානං යථාසභාවතො පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං නාමං ගණ්හන්තො භගවා ධම්මෙ පටිසරතීති **භගවම්පටිසරණා. භගවන්තඤ්ඤෙව පටිභාතූති** භගවතො එව එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො උපට්ඨාතු, තුම්හෙ යෙව නො කථෙත්වා දෙථාති අත්ථො. **සා චෙව අවිජ්ජාති** එත්ථ කිඤ්චාපි සා අවිජ්ජා ච තණ්හා ච කම්මං ජවාපෙත්වා පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪිත්වා නිරුද්ධා, යථා පන අජ්ජාපි යං හියො භෙසජ්ජං පීතං තදෙව භොජනං භුඤ්ජාති සරික්ඛකට්ඨෙන තදෙවාති වුච්චති එවමිධාපි සා චෙව අවිජ්ජා, සා ච තණ්හාති ඉදම්පි සරික්ඛකට්ඨෙන වුත්තං. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියං. **දුක්ඛක්ඛයායාති** වට්ටදුක්ඛස්ස ඛයත්ථාය. **කායූපගො හොතීති** අඤ්ඤං පටිසන්ධිකායං උපගන්තා හොති. **යදිදං බ්‍රහ්මචරියවාසොති** යො අයං මග්ගබ්‍රහ්මචරියවාසො, අයං බාලතො පණ්ඩිතස්ස විසෙසොති දස්සෙති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ සබ්බොපි සප්පටිසන්ධිකො පුථුජ්ජනො බාලොති අප්පටිසන්ධිකො ඛීණාසවො පණ්ඩිතොති වුත්තො. සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිනො පන පණ්ඩිතාති වා බාලාති වා න වත්තබ්බා භජමානා පන පණ්ඩිතපක්ඛං භජන්ති.

නවමං.

---

12. 2. 10.

දසමෙ-**පටිච්චසමුප්පාදඤ්ච වො භික්ඛවෙ! දෙසිස්සාමි පටිච්චසමුප්පන්නෙ ච ධම්මෙති** සත්ථා ඉමස්මිං සුත්තෙ පච්චයෙ ච පච්චයනිබ්බත්තෙ ච සභාවධම්මෙ දෙසිස්සාමීති උභයං ආරභි. **උප්පාදා වා තථාගතානන්ති** තථාගතානං උප්පාදෙපි බුද්ධෙසු උප්පන්නෙසුපි අනුප්පන්නෙසුපි ජාතිපච්චයා ජරාමරණං ජාතියෙව ජරාමරණස්ස පච්චයො. **ඨිතා ව සා ධාතූති** ඨිතොව සො පච්චයසභාවො න කදාචි ජාතිජරාමරණස්ස පච්චයො න හොති. **ධම්මට්ඨිතතා ධම්මනියාමතාති** ඉමෙහිපි ද්වීහි පච්චයමෙව කථෙති පච්චයෙන හි පච්චයුප්පන්නා ධම්මා තිට්ඨන්ති තස්මා පච්චයො ධම්මට්ඨිතතාති වුච්චති පච්චයො ධම්මෙ නියාමෙති තස්මා ධම්මනියාමතාති වුච්චති. **ඉදප්පච්චයතාති** ඉමෙසං ජරාමරණාදීනං පච්චයා ඉදප්පච්චයා ඉදප්පච්චයාව ඉදප්පච්චයතා. **තන්ති** තං පච්චයං. **අභිසම්බුජ්ඣතීති** ඤාණෙන අභි

සම්බුජ්ඣති. **අභිසමෙතීති** ඤාණෙන අභිසමාගච්ඡති. **ආචික්ඛතීති** කථෙති. **දෙසෙතීති** දෙසෙති. **පඤ්ඤපෙතීති** ජානාපෙති. **පට්ඨපෙතීති** ඤාණමුඛෙ ඨපෙති. **විවරතීති** විවරිත්වා දෙසෙති. **විභජතීති** විභාගතො දෙසෙති. **උත්තානීකරොතීති** පාකටං කරොති. **පස්සථාති චාහාති** පස්සථ ඉති ච වදති. කින්ති? ජාතිපච්චයා භික්ඛවෙ! ජරාමරණන්ති ආදිං. **ඉති ඛො භික්ඛවෙති** එවං ඛො භික්ඛවෙ! **යා තත්‍රාති** යා තෙසු ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ආදීසු. **තථතාති** ආදීනි පච්චයාකාරස්සෙව වෙවචනානි සො හි තෙහි තෙහි පච්චයෙහි අනූනාධිකෙහෙව තස්ස තස්ස ධම්මස්ස සම්භවතො **තථතාති** සාමග්ගිං උපගතෙසු පච්චයෙසු මුහුත්තම්පි තතො නිබ්බත්තනධම්මානං අසම්භවාභාවතො **අවිතථතාති** අඤ්ඤධම්මපච්චයෙහි අඤ්ඤධම්මානුප්පත්තිතො, **අනඤ්ඤථතාති** ජරාමරණාදීනං පච්චයතො වා පච්චයසමූහතො වා **ඉදප්පච්චයතාති** වුත්තො. තත්‍රායං වචනත්ථො ඉමෙසං පච්චයා ඉදප්පච්චයා, ඉදප්පච්චයා එව ඉදප්පච්චයතා. ඉදප්පච්චයානං වා සමූහො ඉදප්පච්චයතා. ලක්ඛණං පනෙත්ථ සද්දසත්ථතො වෙදිතබ්බං.

අනිච්චන්ති හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චං එත්ථ ච අනිච්චන්ති න ජරාමරණං අනිච්චං අනිච්චසභාවානං පන ඛන්ධානං ජරාමරණත්තා අනිච්චං නාම ජාතං සඞ්ඛතාදීසු පි එසෙව නයො. එත්ථ ච **සඞ්ඛතන්ති** පච්චයෙහි සමාගන්ත්වා කතං. **පටිච්චසමුප්පන්නන්ති** පච්චයෙ නිස්සාය උප්පන්නං. **ඛයධම්මන්ති** ඛයසභාවං. **වයධම්මන්ති** විගච්ඡනක සභාවං. **විරාගධම්මන්ති** විරජ්ජනකසභාවං. **නිරොධධම්මන්ති** නිරුජ්ඣනකසභාවං ජාතියාපි වුත්තනයෙනෙව අනිච්චතා වෙදිතබ්බා ජනකපච්චයානං වා කිච්චානුභාවක්ඛණෙ නිබ්බත්තත්තා එකෙන පරියායෙනෙත්ථ අනිච්චාති ආදීනි යුජ්ජන්තියෙව භවාදයො අනිච්චාදිසභාවායෙව.

පඤ්ඤායාති සවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය. **පුබ්බන්තන්ති** පුරිමං අන්තං, අතීතන්ති අත්ථො. **අහොසිං නු ඛොති** ආදීසු. **අහොසිං නු ඛො නනු ඛොති** සස්සතාකාරඤ්ච අධිච්චසමුප්පත්තිආකාරඤ්ච නිස්සාය අතීතෙ අත්තනො විජ්ජමානතඤ්ච අවිජ්ජමානතඤ්ච කඞ්ඛති කිං කාරණන්ති න වත්තබ්බං. උම්මත්තකො විය බාලපුථුජ්ජනො යථා වා තථා වා පවත්තති. **කිං නු ඛො අහොසින්ති** ජාතිලිඞ්ගුපපත්තියො නිස්සාය ඛත්තියො නු ඛො අහොසිං බ්‍රාහ්මණවෙස්සසුද්දගහට්ඨපබ්බජිතදෙවමනුස්සානං අඤ්ඤතරොති කඞ්ඛති. **කථං නු ඛොති** සණ්ඨානාකාරං නිස්සාය දීඝො නු ඛො අහොසිං රස්සඔදාතකණ්හපමාණිකඅප්පමාණිකාදීනං අඤ්ඤතරොති කඞ්ඛති. කෙචි පන ඉස්සරනිම්මාණාදීනි නිස්සාය කෙන නු ඛො කාරණෙන අහොසින්ති හෙතුතො කඞ්ඛතීති වදන්ති. **කිං හුත්වා කිංඅහොසින්ති** ජාතිආදීනි නිස්සාය ඛත්තියො හුත්වා බ්‍රාහ්මණො අහොසිං.-පෙ-දෙවො හුත්වා

මනුස්සාති අත්ථො පරම්පරං කඞ්ඛති. සබ්බත්ථෙව පන **අද්ධානන්ති** කාලාධිවචනමෙතං. **අපරන්තන්ති** අනාගතං අන්තං. **භවිස්සාමි නු ඛො ననු ඛොති** සස්සතාකාරඤ්ච උච්ඡෙදාකාරඤ්ච නිස්සාය අනාගතෙ අත්තනො විජ්ජමානතඤ්ච අවිජ්ජමානතඤ්ච කඞ්ඛති සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව.

එතරහි වා පච්චුප්පන්නං අද්ධානන්ති ඉදානි වා පටිසන්ධිමාදිං කත්වා චුතිපරියන්තං සබ්බම්පි වත්තමානකාලං ගහෙත්වා. **අජ්ඣත්තං කථංකථී භවිස්සතීති** අත්තනො ඛන්ධෙසු වෙචිකිච්ඡී භවිස්සති. අහං **නු ඛොස්මීති** අත්තනො අත්ථිභාවං කඞ්ඛති යුත්තං පනෙතන්ති? යුත්තං අයුත්තන්ති කා එත්ථ චින්තා? අපි චෙත්ථ ඉදං වත්ථුම්පි උදාහරන්ති-චූළමාතාය කිර පුත්තො මුණ්ඩො මහාමාතාය පුත්තො අමුණ්ඩො තං පුත්තං මුණ්ඩෙසුං සො උට්ඨාය අහං නු ඛො චූළමාතාය පුත්තොති චින්තෙසි එවං අහං නු ඛොස්මීති කඞ්ඛා හොති. **නො නු ඛොස්මීති** අත්තනො නත්ථිභාවං කඞ්ඛති. තත්‍රාපි ඉදං වත්ථු-එකො කිර මච්ඡෙ ගණ්හන්තො උදකෙ චිරට්ඨානෙන සීතීභූතං අත්තනො ඌරුං මච්ඡොති චින්තෙත්වා පහරි. අපරො සුසානපස්සෙ ඛෙත්තං රක්ඛන්තො භීතො සඞ්කුචිතො සයි සො පටිබුජ්ඣිත්වා අත්තනො ජණ්ණුකානි ද්වෙ යක්ඛාති චින්තෙත්වා පහරි. එවං නො නු ඛොස්මීති කඞ්ඛති. **කිං නු ඛොස්මීති** ඛත්තියො ව සමානො අත්තනො ඛත්තියභාවං කඞ්ඛති එසෙව නයො සෙසෙසුපි දෙවො පන සමානො දෙවභාවං අජානන්තො නාම නත්ථි සොපි පන අහං රූපී නු ඛො අරූපී නු ඛොති ආදිනා නයෙන කඞ්ඛති ඛත්තියාදයො කස්මා න ජානන්තීති චෙ? අපච්චක්ඛා තෙසං තත්ථ තත්ථ කුලෙ උප්පත්ති ගහට්ඨාපි ච පොතලිකාදයො පබ්බජිතසඤ්ඤිනො පබ්බජිතාපි කුප්පං නු ඛො මෙ කම්මන්ති ආදිනා නයෙන ගහට්ඨසඤ්ඤිනො මනුස්සාපි ච රාජානො විය අත්තනි දෙවසඤ්ඤිනො හොන්ති. **කථං නු ඛොස්මීති** වුත්තනයමෙව. කෙවලං හෙත්ථ අබ්භන්තරෙ ජීවො නාම අත්ථීති ගහෙත්වා තස්ස සණ්ඨානාකාරං නිස්සාය දීඝො නු ඛොස්මි රස්සචතුරස්සපඤ්චඡසත්තඅට්ඨදසසොළසසාදීනං අඤ්ඤතරප්පකාරොති කඞ්ඛන්තො කථං නු ඛොස්මීති කඞ්ඛතීති වෙදිතබ්බො. සරීරසණ්ඨානං පන පච්චුප්පන්නං අජානන්තො නාම නත්ථි. **කුතො නු ඛො ආගතො සො කුහිං ගාමී භවිස්සතීති** අත්තභාවස්ස ආගතිගතිට්ඨානං කඞ්ඛන්තො එවං කඞ්ඛති. **අරියසාවකස්සාති** ඉධ සොතාපන්නො අධිප්පෙතො, ඉතරෙපි පන තයො අවාරිතායෙවාති.

දසමං.

ආහාරවග්ගො දුතියො.

---

12. 3. 1-2.

දසබලවග්ගස්ස පඨමං දුතියස්සෙව සඞ්ඛෙපො. දුතියං භගවතා අත්තනො අජ්ඣාසයස්ස වසෙන වුත්තං. තත්ථ-**දසබලසමන්නාගතො**ති දසහි බලෙහි සමන්නාගතො; බලඤ්ච නාමෙතං දුවිධං කායබලඤ්ච ඤාණබලඤ්ච තෙසු තථාගතස්ස කායබලං හත්ථිකුලානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි:-

"කාළාවකඤ්ච ගඞ්ගෙය්‍යං පණ්ඩරං තම්බපිඞ්ගලං
ගන්ධමඞ්ගලහෙමඤ්ච උපොසථඡද්දන්තිමෙ දසා"ති.

ඉමානි දස හත්ථිකුලානි. තත්ථ කාළාවකන්ති පකතිහත්ථිකුලං දට්ඨබ්බං. යං දසන්නං පුරිසානං කායබලං තං එකස්ස කාළාවකස්ස හත්ථිනො, යං දසන්නං කාළාවකානං බලං තං එකස්ස ගඞ්ගෙය්‍යස්ස යං දසන්නං ගඞ්ගෙය්‍යානං තං එකස්ස පණ්ඩරස්ස; යං දසන්නං පණ්ඩරානං තං එකස්ස තම්බස්ස; යං දසන්නං තම්බානං තං එකස්ස පිඞ්ගලස්ස; යං දසන්නං පිඞ්ගලානං තං එකස්ස ගන්ධහත්ථිනො; යං දසන්නං ගන්ධහත්ථීනං තං එකස්ස මඞ්ගලස්ස; යං දසන්නං මඞ්ගලානං තං එකස්ස හෙමස්ස[1] යං දසන්නං හෙමානං තං එකස්ස උපොසථස්ස; යං දසන්නං උපොසථානං තං එකස්ස ඡද්දන්තස්ස යං දසන්නං ඡද්දන්තානං තං එකස්ස තථාගතස්ස. නාරායණසංඝාතබලන්තිපි ඉදමෙව වුච්චති. තදෙතං පකතිහත්ථිගණනාය හත්ථීනං කොටිසහස්සස්ස[2] පුරිසගණනාය දසන්නං පුරිසකොටිසහස්සානං බලං හොති ඉදං තාව තථාගතස්ස කායබලං දසබලසමන්නාගතොති එත්ථ පන එතං සඞ්ගහං න ගච්ඡති එතං හි බාහිරකං, ලාමකං, තිරච්ඡානගතානං සීහාදීනම්පි හොති එතං හි නිස්සාය දුක්ඛපරිඤ්ඤා වා සමුදයපහානං වා මග්ගභාවනා වා ඵලසච්ඡිකිරියා වා නත්ථි. අඤ්ඤං පන දසසු ඨානෙසු අකම්පනට්ඨෙන උපත්ථම්භනට්ඨෙන ච දසවිධං ඤාණබලං නාම අත්ථි, තං සන්ධාය වුත්තං "දසබලසමන්නාගතො"ති. කතමං පන තන්ති? ඨානාඨානාදීනං යථාභූතං ජානනං. සෙය්‍යථිදං? ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො ජානනං එකං, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමාදානානං ඨානසො හෙතුසො යථාභූතං විපාකජානනං එකං, සබ්බත්ථගාමිනිපටිපදාජානනං එකං, අනෙකධාතුනානාධාතුලොකජානනං එකං, පරසත්තානං නානාධිමුත්තිකතාජානනං එකං, තෙසංයෙව ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තිජානනං එකං, ඣානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සඞ්කිලෙසවොදානවුට්ඨානජානනං එකං, සත්තානං චුතූපපාතජානනං එකං, ආසවක්ඛයජානනං එකන්ති. අභිධම්මෙ පන "ඉධ තථාගතො ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාති, යම්පි තථාගතො ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො

1. ම. ස්‍යා. හෙමවතස්ස. 2. සී. පකතිහත්ථීනං කොටිසහස්සානං.

යථාභූතං පජානාති ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභණ්ඨානං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං නදති බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙතී”ති ආදිනා නයෙන විත්ථාරතො ආගතානෙව. අත්ථවණ්ණනාපි තෙසං විභඞ්ගට්ඨකථාය චෙව පපඤ්චසූදනියා ච මජ්ඣිමට්ඨකථාය සබ්බාකාරෙන[1] වුත්තා සා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බා.

චතූහි ච වෙසාරජ්ජෙහීති එත්ථ, සාරජ්ජපටිපක්ඛං වෙසාරජ්ජං චතූසු ඨානෙසු වෙසාරජ්ජභාවං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පන්නසොමනස්සමයඤාණස්සෙතං නාමං, කතමෙසු චතූසු? සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධාති ආදිසු චතූසු චොදනාවත්ථූසු. තත්‍රායං පාළි–“චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ! වෙසාරජ්ජානි කතමානි චත්තාරි? සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධාති තත්‍ර වත මං සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා කොචි වා ලොකස්මිං සහධම්මෙන පටිචොදෙස්සතීති නිමිත්තමෙතං භික්ඛවෙ! න සමනුපස්සාමි එතම්පහං භික්ඛවෙ! නිමිත්තං අසමනුපස්සන්තො ඛෙමප්පත්තො අභයප්පත්තො වෙසාරජ්ජප්පත්තො විහරාමි, ඛීණාසවස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ ආසවා අපරික්ඛීණාති තත්‍ර වත මං–පෙ–යෙ ඛො පන තෙ අන්තරායිකා ධම්මා වුත්තා තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායාති, තත්‍ර වත මං–පෙ–යස්ස ඛො පන තෙ අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො සො න නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායාති, තත්‍ර වත මං–පෙ–වෙසාරජ්ජප්පත්තො විහරාමී”ති[a].

ආසභණ්ඨානන්ති සෙට්ඨට්ඨානං උත්තමට්ඨානං ආසභා වා පුබ්බබුද්ධා තෙසං ඨානන්ති අත්ථො. අපිච ගවසතජෙට්ඨකො උසභො ගවසහස්සජෙට්ඨකො වසභො; වජසතජෙට්ඨකො වා උසභො වජසහස්සජෙට්ඨකො වසභො සබ්බගවසෙට්ඨො සබ්බපරිස්සයසහො සෙතො පාසාදිකො මහාභාරවහො අසනිසතසද්දෙහිපි අසම්පකම්පියො නිසභො සො ඉධ උසභොති අධිප්පෙතො, ඉදම්පි හි තස්ස පරියායවචනං උසභස්ස ඉදන්ති ආසභං. ඨානන්ති චතූහි පාදෙහි පථවිං උප්පීළෙත්වා අවට්ඨානං ඉදං පන ආසභං වියාති ආසභං. යථෙව හි නිසභසඞ්ඛාතො උසභො උසභබලෙන සමන්නාගතො චතූහි පාදෙහි පථවිං උප්පීළෙත්වා අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති එවං තථාගතොපි දසහි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො චතූහි වේසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසපථවිං උප්පීළෙත්වා සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනචි පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකම්පියො අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති. එවං තිට්ඨමානො ච තං **ආසභණ්ඨානං පටිජානාති** උපගච්ඡති න පච්චක්ඛාති අත්තනි ආරොපෙති. තෙන වුත්තං–ආසභණ්ඨානං පටිජානාතීති.

---

1. සී. සබ්බාකාරතො. a. අඞ්ගුත්තරචතුක්කනිපාත.

පරිසාසූති-"අට්ඨ ඛො ඉමා සාරිපුත්ත! පරිසා ඛත්තියපරිසා බ්‍රාහ්මණපරිසා ගහපතිපරිසා සමණපරිසා චාතුම්මහාරාජිකපරිසා තාවතිංසපරිසා මාරපරිසා බ්‍රහ්මපරිසා"ති[2] ඉමාසු අට්ඨසු පරිසාසු.

සීහනාදං නදතීති සෙට්ඨනාදං අභීතනාදං නදති සීහනාදසදිසං වා නාදං නදති අයමත්ථො සීහනාදසුත්තෙන දීපෙතබ්බො. යථා වා සීහො සහනතො ච හනනතො ච සීහොති වුච්චති එවං තථාගතොපි ලොකධම්මානං සහනතො පරවාදානඤ්ච හනනතො සීහොති වුච්චති, එවං වුත්තස්ස සීහස්ස නාදං සීහනාදං තත්ථ යථා සීහො සීහබලෙන සමන්නාගතො සබ්බත්ථ විසාරදො විගතලොමහංසො සීහනාදං නදති එවං තථාගතසීහොපි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො අට්ඨසු පරිසාසු විසාරදො විගතලොමහංසො ඉතිරූපන්ති ආදිනා නයෙන නානාවිධදෙසනාවිලාසසම්පන්නං සීහනාදං නදති. තෙන වුත්තං-පරිසාසු සීහනාදං නදතීති.

බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙතීති එත්ථ-බ්‍රහ්මන්ති සෙට්ඨං උත්තමං විසුද්ධස්ස ධම්මචක්කස්සෙතං අධිවචනං, තං පන ධම්මචක්කං දුවිධං හොති පටිවෙධඤාණඤ්ච දෙසනාඤාණඤ්ච. තත්ථ පඤ්ඤාපභාවිතං අත්තනො අරියඵලාවහං පටිවෙධඤාණං, කරුණාපභාවිතං සාවකානං අරියඵලාවහං දෙසනාඤාණං, තත්ථ පටිවෙධඤාණං උප්පජ්ජමානං උප්පන්නන්ති දුවිධං, තං හි අභිනික්ඛමණතො යාව අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම තුසිතභවනතො වා යාව මහාබොධිපල්ලඞ්කෙ අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං, ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම, දීපඞ්කරතො පට්ඨාය වා යාව අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම දෙසනාඤාණම්පි පවත්තමානං පවත්තන්ති දුවිධං, තං හි යාව අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤස්ස සොතාපත්තිමග්ගා පවත්තමානං ඵලක්ඛණෙ පවත්තං නාම. තෙසු පටිවෙධඤාණං ලොකුත්තරං දෙසනාඤාණං ලොකියං; උභයම්පි පනෙතං අඤ්ඤෙහි අසාධාරණං බුද්ධානංයෙව ඔරසං ඤාණං. ඉදානි යං ඉමිනා සමන්නාගතො සීහනාදං නදති තං දස්සෙතුං **ඉති රූපන්ති** ආදිමාහ.

තත්ථ-**ඉතිරූපන්ති** ඉදං රූපං එත්තකං රූපං ඉතො උද්ධං රූපං නත්ථීති රුප්පනසභාවඤ්චෙව භූතුපාදායභෙදඤ්ච ආදිං කත්වා ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන අනවසෙසරූපපරිග්ගහො වුත්තො. **ඉති රූපස්ස සමුදයොති** ඉමිනා එවං පරිග්ගහිතස්ස රූපස්ස සමුදයො වුත්තො තත්ථ ඉතීති එවං සමුදයො හොතීති අත්ථො. තස්ස විත්ථාරො අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයො, තණ්හාසමුදයා කම්මසමුදයා, ආහාරසමුදයා රූපසමුදයොති නිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සතීති එවං වෙදිතබ්බො. අත්ථඞ්ගමෙපි අවිජ්ජා

2. මජ්ඣිමනිකාය-මහාසීහනාදසුත්ත.

නිරොධං රූපනිරොධා–පෙ–විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස නිරොධං පස්සතීති අයං විත්ථාරො. ඉති වෙදනාති ආදීසුපි අයං වෙදනා එත්තකා වෙදනා ඉතො උද්ධං වෙදනා නත්ථි අයං සඤ්ඤා ඉමෙ සඞ්ඛාරා ඉදං විඤ්ඤාණං එත්තකං විඤ්ඤාණං, ඉතො උද්ධං විඤ්ඤාණං නත්ථීති වෙදයිතසඤ්ජානනඅභිසඞ්ඛරණවිජානනසභාවඤ්චෙව. සුඛාදිරූපසඤ්ඤාදිඵස්සාදිචක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිභෙදඤ්ච ආදිං කත්වා ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන අනවසෙසවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණපරිග්ගහො වුත්තො. ඉති වෙදනාය සමුදයොති ආදීහි පන එවං පරිග්ගහිතානං වෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණානං සමුදයො වුත්තො; තත්‍රාපි ඉතීති එවං සමුදයො හොතීති අත්ථො, තෙසම්පි විත්ථාරො අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයොති රූපෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො. තීසු ඛන්ධෙසු ආහාරසමුදයාති අවත්වා ඵස්සසමුදයාති වත්තබ්බං. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ නාමරූපසමුදයාති. අත්ථඞ්ගමපදම්පි තෙසංයෙව වසෙන යොජෙතබ්බං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පන උදයබ්බයවිනිච්ඡයො සබ්බාකාරපරිපූරො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො.

ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති අයම්පි අපරො සීහනාදො, තස්සත්ථො ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ සති ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං හොති. ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතීති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස උප්පාදා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං උප්පජ්ජති. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොතීති ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ අසති ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං න හොති. ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතීති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස නිරොධා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං නිරුජ්ඣති; ඉදානි යථා තං හොති චෙව නිරුජ්ඣති ච තං විත්ථාරතො දස්සෙතුං යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ආදිමාහ.

එවං ස්වාක්ඛාතොති එවං රූපක්ඛන්ධවිභජනාදිවසෙන සුට්ඨු අක්ඛාතො කථිතො. ධම්මොති පඤ්චක්ඛන්ධපච්චයාකාරධම්මො. උත්තානොති අනිකුජ්ජිතො. විවටොති විවරිත්වා ඨපිතො. පකාසිතොති දීපිතො ජොතිතො. ඡින්නපිලොතිකොති පිලොතිකා වුච්චති ජිණ්ණභින්නං තත්ථ තත්ථ සිබ්බිතගණ්ඨිකතජිණ්ණවත්ථං. තං යස්ස නත්ථීති අට්ඨහත්ථං නවහත්ථං වා අහතසාටකං නිවත්ථො සො ඡින්නපිලොතිකො නාම; අයම්පි ධම්මො තාදිසො නහෙත්ථ කොහඤ්ඤාදිවසෙන ඡින්නභින්නසිබ්බිතගණ්ඨිකතභාවො අත්ථි. අපිච බුද්ධකසාටකොපි පිලොතිකාති වුච්චති සා යස්ස නත්ථි අට්ඨනවහත්ථො මහාපටො අත්ථි සොපි ඡින්නපිලොතිකො අපගතපිලොතිකොති අත්ථො. තාදිසො අයං ධම්මො. යථා හි චතුහත්ථං සාටකං ගහෙත්වා පරිග්ගහණං කරොන්තො පුරිසො ඉතොචිතොච අඤ්ඡන්තො කිලමති එවං බාහිරකසමයෙ පබ්බජිතා අත්තනො පරිත්තකං ධම්මං එවං සති එවං භවිස්සතීති කප්පෙත්වා කප්පෙත්වා වඩ්ඪෙන්තා කිලමන්ති යථා පන අට්ඨනව

ගහෙත්ත පරිග්ගහණං කරොන්තො යථාරුචිං පාරුපති න කිලමති නත්ථි තත්ථ අඤ්ඤිස්සා වඩ්ඪනකිච්චං එවං ඉමස්මිම්පි ධම්මෙ කප්පෙත්වා කප්පෙත්වා විභජනකිච්චං නත්ථි, තෙහි තෙහි කාරණෙහි මයා අයං ධම්මො සුවිභත්තො සුවිත්ථාරිතොති ඉදම්පි සන්ධාය ඡින්නපිලොතිකොති ආහ. අපිච කච්චරොපි පිලොතිකොති වුච්චති. ඉමස්මිඤ්ච සාසනෙ සමණකච්චරං නාම පතිට්ඨාතුං න ලභති තෙනෙවාහ:-

"කාරණ්ඩවං නිද්ධමථ කසම්බුඤ්චාපකස්සථ,
තතො පලාපෙ වාහෙථ අස්සමණෙ සමණමානිනෙ
නිද්ධමිත්වාන පාපිච්ඡෙ පාපආචාරගොචරෙ
සුද්ධා සුද්ධෙහි සංවාසං කප්පයව්හො පතිස්සතා;
තතො සමග්ගා නිපකා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථා"ති a

ඉති සමණකච්චරස්ස ඡින්නත්තාපි අයං ධම්මො ඡින්නපිලොතිකො නාම හොති. අලමෙවාති යුත්තමෙව. සද්ධාපබ්බජිතෙනාති සද්ධාය පබ්බජිතෙන. කුලපුත්තෙනාති ද්වෙ කුලපුත්තා ආචාරකුලපුත්තො ජාතිකුලපුත්තො ච, තත්ථ යො යතො කුතොචි කුලා පබ්බජිත්වා සීලාදයො පඤ්ච ධම්මක්ඛන්ධෙ පූරෙති අයං ආචාරකුලපුත්තො නාම. යො පන යසකුලපුත්තාදයො විය ජාතිසම්පන්නකුලා පබ්බජිතො අයං ජාතිකුලපුත්තො නාම. තෙසු ඉධ ආචාරකුලපුත්තො අධිප්පෙතො. සචෙ පන ජාතිකුලපුත්තො ආචාරවා හොති අයං උත්තමොයෙව. එවරූපෙන කුලපුත්තෙන. විරියං ආරභිතුන්ති චතුරඞ්ගසමන්නාගතං විරියං කාතුං, ඉදානිස්ස චතුරඞ්ගං දස්සෙන්තො කාමං තචො චාති ආදිමාහ. එත්ථ හි තචො එකං අඞ්ගං න්හාරු එකං අට්ඨි එකං මංසලොහිතං එකන්ති. ඉදඤ්ච පන චතුරඞ්ගසමන්නාගතං විරියං අධිට්ඨහන්තෙන නවසු ඨානෙසු සමාධාතබ්බං පුරෙභත්තෙන පච්ඡාභත්තෙන පුරිමයාමෙ මජ්ඣිමයාමෙ පච්ඡිමයාමෙ ගමනෙ ඨානෙ නිසජ්ජාය සයනෙති. දුක්ඛං භික්ඛවෙ! කුසීතො විහරතීති ඉමස්මිං සාසනෙ යො කුසීතො පුග්ගලො සො දුක්ඛං විහරති බාහිරසමයෙ පන යො කුසීතො සො සුඛං විහරති. වොකිණ්ණොති මිස්සීභූතො. සදත්ථන්ති සොභනං වා අත්ථං මහන්තං[1] වා අත්ථං, උභයෙනාපි අරහත්තමෙව අධිප්පෙතං. පරිහාපෙතීති හාපෙති න පාපුණාති කුසීතපුග්ගලස්ස හි ජවාරාති අගුත්තාති අරක්ඛිතාති හොන්ති තීණි කම්මානි අසුද්ධානි ආජීවට්ඨමකං සීලං අපරියොදාතං භින්නාජීවො කුලූපකො හොති සො සබ්‍රහ්මචාරීනං අක්ඛිම්හි පතිතරජං විය උපඝාතකරො හුත්වා දුක්ඛං විහරති සිවමද්දෙතො චෙව හොති ලෙඩ්ඩුපාතනතො ච[2] සත්ථු අජ්ඣාසයං ගහෙතුං නසක්කොති දුල්ලභං ඛණං විරාධෙති තෙන භූතෙතා රට්ඨපිණ්ඩොපි න මහප්ඵලො හොති. ආරද්ධවිරියොව ඛො භික්ඛවෙති ආරද්ධවිරියො

1. ම, ස්‍යා. සකංවා අත්ථං. . සුත්තනිපාත-ධම්මචරියසුත්තං.
2. ස්‍යා.]පිට්ඨිමද්දනොචෙව හොති ලෙණ්ඩපාදනොච.

පුගගලො ඉමසමිංයෙව සාසනෙ සුඛං විහරති බාහිරසමයෙ පන යො ආරද්ධවිරියො සො දුකඛං විහරති. **පවිවිතෙතාති** විවිතෙතා විසුතෙතා හුතවා. **සදතථං පරිපූරෙතීති** අරහතතං පාපුණාති; ආරද්ධවිරියසස හි ද්වාරානි සුගුතතානි හොනති, තීණි කමමානි පරිසුද්ධානි ආජීවටඨමකං සීලං පරියොදතං සබ්‍රහමචාරීනං අකඛිමහි පකඛිතලඤජනං විය බාහුගතචනදනං විය ච මනාපො හුතවා සුඛං විහරති, සතථු අජඣාසයං ගහෙතුං සකෙකාති සතථා හි: "චිරං ජීව මහාවීර! කපපං තිටඨ මහාමුනී"ති එවං ගොතමියා වනදිතො න ඛො ගොතමි! තථාගතා එවං වනදිතබබාති පටිකඛිපිතවා තාය යාචිතො වනදිතබබාකාරං ආචිකඛනෙතා එවමාහ:-

"ආරද්ධවිරියෙ පහිතතෙත නිචචං දළහපරකකමෙ
සමගෙග සාවකෙ පසස එසා බුද්ධාන වනදනා"ති.[a]

එවං ආරද්ධවිරියො සතථු අජඣාසයං ගහෙතුං සකෙකාති දුලලභං ඛණං න විරාධෙති තසස හි බුද්ධුපපාදෙ ධමමදෙසනා සඞඝසුපපටිපතති සඵලා හොති සඋද්‍රයා, රටඨපිණෙඩාපි තෙන භුතෙතා මහපඵලො හොති. **හීනෙන අගගසසාති** හීනාය සද්ධාය හීනෙන විරියෙන හීනාය සතියා හීනෙන සමාධිනා හීනාය පඤඤාය අගගසඞඛාතසස අරහතතසස පතති නාම න හොති. **අගෙගන ච ඛොති** අගගාහි සද්ධාදීහි අගගසස අරහතතසස පතති හොති. **මණ්ඩපෙයයනති** පසනනටෙඨන මණ්ඩං පාතබබටෙඨන පෙයයං යං හි පිවිතවා අනතරවීථියං පතිතො විසඤඤී අනනතො සාවකාදීනමපි අසසාමිකො හොති තං පසනනමපි න පාතබබං, මයහං පන සාසනං එවං පසනනඤච පාතබබඤචාති දසෙසනෙතා මණ්ඩපෙයයනති ආහ. තතථ තිවිධො මණෙඩා දෙසනාමණෙඩා පටිගගහණමණෙඩා බ්‍රහමචරියමණෙඩාති. කතමො දෙසනාමණෙඩා? චතුනනං අරියසචචානං ආචිකඛණා දෙසනා පඤඤපනා පටඨපනා විවරණා විභජනා උතතානීකමමං චතුනනං සතිපටඨානානං අරියසස අටඨඞගිකසස මගගසස ආචිකඛණා-පෙ-උතතානීකමමං අයං දෙසනාමණෙඩා. කතමො පටිගගහණමණෙඩා? භිකඛු භිකඛුණියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුසසා යෙ වා පනඤෙඤපි කෙචි විඤඤාතාරො අයං පටිගගහණමණෙඩා. කතමො බ්‍රහමචරියමණෙඩා? අයමෙව අරියො අටඨඞගිකො මගගො, සෙයයථීදං? සමමාදිටඨි-පෙ-සමමාසමාධි අයං බ්‍රහමචරියමණෙඩා. අපිච අධිමොකඛමණෙඩා සද්ධින්‍ද්‍රියං අසසද්ධියං කසටො අසසද්ධියං කසටං ඡඩෙඩතවා සද්ධින්‍ද්‍රියසස අධිමොකඛං මණ්ඩං පිවතීති මණ්ඩපෙයයනති ආදිනාපි නයෙනෙතථ අතෙථා වෙදිතබෙබා. **සතථා සමමුඛීභූතොති** ඉදමෙතථ කාරණවචනං යසමා සතථා සමමුඛීභූතො තසමා විරියසමපයොගං කතවා පිවථෙතං මණ්ඩනති. බාහිරකං හි භෙසජජමණ්ඩමපි වෙජජසස අසමමුඛා පිවනතානං පමාණං වා උගගමණං නිගගමණං වා න ජානාමාති ආසඞකා

a ථෙරීගාථා-මහාපජාපතී.

හොති වෙජ්ජසම්මුඛා පන වෙජ්ජා ජාතිසස්සතීති නිරාසඞ්කා පිවන්ති එවමෙව අම්හාකං ධම්මස්සාමී සත්ථා සම්මුඛීභූතොති විරියං කත්වා පිවථාති මණ්ඩපානෙ තෙසං නියොජෙන්තො: **තස්මාතිහ භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **සඵලාති** සානිසංසා. **සඋද්‍රයාති** සවඩ්ඪි. **අත්තත්ථන්ති** අත්තනො අත්ථභූතං අරහත්තං. **අප්පමාදෙන සම්පාදෙතබ්බන්ති** අප්පමාදෙන සබ්බකිච්චානි කාතුං. **පරත්ථන්ති** පච්චයදායකානං මහප්ඵලානිසංසං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

දසබලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

12. 3. 3.

තතියෙ–**ජානතො අහන්ති** ආදීසු **ජානතොති** ජානන්තස්ස. **පස්සතොති** පස්සන්තස්ස. ද්වෙපි පදානි එකත්ථානි බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං එවං සන්තෙපි ජානතොති ඤාණලක්ඛණං උපාදාය පුග්ගලං නිද්දිසති ජානනලක්ඛණං හි ඤාණං පස්සතොති ඤාණප්පභාවං උපාදාය පස්සනප්පභාවං හි ඤාණං; ඤාණසමඞ්ගිපුග්ගලො චක්ඛුමා විය චක්ඛුනා රූපානි ඤාණෙන විවටෙ ධම්මෙ පස්සති. **ආසවානං ඛයන්ති** එත්ථ ආසවානං පහානං අසමුප්පාදො ඛීණාකාරො නත්ථිභාවොති අයම්පි ආසවක්ඛයොති වුච්චති, භඞ්ගොපි මග්ගඵලනිබ්බාණානිපි. “ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්ති”න්ති ආදීසු ඛීණාකාරො ආසවක්ඛයොති වුච්චති. “යො ආසවානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධාන”න්ති එත්ථ භඞ්ගො

“සෙඛස්ස සික්ඛමානස්ස උජුමග්ගානුසාරිනො,
ඛයස්මිං පඨමං ඤාණං තතො අඤ්ඤා අනන්තරා”ති[a]

එත්ථ මග්ගො; සො හි ආසවෙ ඛෙපෙන්තො වූපසමෙන්තො උප්පජ්ජති, තස්මා ආසවානං ඛයොති වුත්තො. “ආසවානං ඛයා සමණො හොතී”ති එත්ථ ඵලං; තං හි ආසවානං ඛීණන්තෙ උප්පජ්ජති තස්මා ආසවානං ඛයොති වුත්තං. “ආසවා තස්ස වඩ්ඪන්ති ආරා සො ආසවක්ඛයා”ති එත්ථ නිබ්බාණං; තං ආගම්ම ආසවා ඛීයන්ති තස්මා ආසවානං ඛයොති වුත්තං. ඉධ පන මග්ගඵලානි අධිප්පෙතානි. **නො අජානතො නො අපස්සතොති** යො පන න ජානාති න පස්සති තස්ස නො වදාමීති අත්ථො; එතෙන යෙ අජානතො අපස්සතොපි[1] සංසාරදීහියෙව සුද්ධිං වදන්ති තෙ පටික්ඛිත්තා හොන්ති; පුරිමෙන පදද්වයෙන උපායො වුත්තො ඉමිනා අනුපායං පටිසෙධෙති. ඉදානි යං ජානතො ආසවානං ඛයො හොති තං දස්සෙතුකාමො **කිඤ්ච භික්ඛවෙ! ජානතොති** පුච්ඡං ආරභි. තත්ථ ජානනා බහුවිධා. දබ්බජාතිකො එව හි කොචි භික්ඛු ඡත්තං කාතුං ජානාති කොචි චීවරාදීනං අඤ්ඤතරං තස්ස ඊදිසානි කම්මානි

a. අඞ්ගුත්තරතිකනිපාත. 1. සී. අජානන්තො අපස්සන්තොපි.

වත්තසීසෙ ඨත්වා කරොන්තස්ස සා ජානනා මග්ගඵලානං පදට්ඨානං න හොතීති න වත්තබ්බං. යො පන සාසනෙ පබ්බජිත්වා වෙජ්ජකම්මාදීනි කාතුං ජානාති තස්සෙවං ජානතො ආසවා වඩ්ඪන්තියෙව. තස්මා යං ජානතො පස්සතො ච ආසවානං ඛයො හොති තදෙව දස්සෙන්තො **ඉතිරූපන්ති** ආදිමාහ. **එවං ඛො භික්ඛවෙ! ජානතොති** එවං පඤ්චන්නං ඛන්ධානං උදයබ්බයං ජානන්තස්ස. **ආසවානං ඛයො හොතීති** ආසවානං ඛයන්තෙ ජාතත්තා ආසවානං ඛයොති ලද්ධනාමං අරහත්තං හොති. එවං අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙත්වා ඉදානි ඛීණාසවස්ස ආගමනීයං පුබ්බභාගපටිපදං දස්සෙතුං **යම්පිස්ස තං භික්ඛවෙති** ආදිමාහ.

තත්ථ-**ඛයස්මිං ඛයෙ ඤාණන්ති** ආසවක්ඛයසඞ්ඛාතෙ අරහත්තඵලෙ පටිලද්ධෙ සති පච්චවෙක්ඛණඤාණං; තං හි අරහත්තඵලසඞ්ඛාතෙ ඛයස්මිං පඤ්චමවාරං උප්පන්නෙන පච්ඡා උප්පන්නත්තා ඛයෙ ඤාණන්ති වුච්චති. **සඋපනිසන්ති** සකාරණං සප්පච්චයං. **විමුත්තීති** අරහත්තඵලවිමුත්ති, සා හිස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයො හොති එවං ඉතො පරෙසුපි ලබ්භමානවසෙන පච්චයභාවො වෙදිතබ්බො. **විරාගොති** මග්ගො; සො හි කිලෙසෙ විරජ්ජෙන්තො ඛෙපෙන්තො උප්පන්නො තස්මා විරාගොති වුච්චති. **නිබ්බිදාති** නිබ්බිදාඤාණං; එතෙන බලවවිපස්සනං දස්සෙති. බලවවිපස්සනාති භයතුපට්ඨානෙ ඤාණං ආදීනවානුපස්සනෙ ඤාණං මුඤ්චිතුකම්‍යතාය ඤාණං සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාය ඤාණන්ති චතුන්නං ඤාණානං අධිවචනං. **යථාභූතඤාණදස්සනන්ති** යථාසභාවජානනසඞ්ඛාතං දස්සනං; එතෙන තරුණවිපස්සනං දස්සෙති. තරුණවිපස්සනා හි බලවවිපස්සනාය පච්චයො හොති. තරුණවිපස්සනාති සඞ්ඛාරපරිච්ඡෙදෙ ඤාණං කඞ්ඛාවිතරණෙ ඤාණං සම්මසනෙ ඤාණං මග්ගාමග්ගෙ ඤාණන්ති චතුන්නං ඤාණානං අධිවචනං. **සමාධීති** පාදකජ්ඣානසමාධි; සො හි තරුණවිපස්සනාය පච්චයො හොති. **සුඛන්ති** අප්පණාය පුබ්බභාගසුඛං; තං හි පාදකජ්ඣානස්ස පච්චයො හොති. **පස්සද්ධීති** ඉධ දරථපටිප්පස්සද්ධි; සා හි අප්පණාපුබ්බභාගස්ස සුඛස්ස පච්චයො හොති. **පීතීති** බලවපීති; සා හි දරථපටිප්පස්සද්ධියා පච්චයො හොති. **පාමුජ්ජන්ති** දුබ්බලපීති සා හි බලවපීතියා පච්චයො හොති. **සද්ධාති** අපරාපරං උප්පජ්ජනකසද්ධා සා හි දුබ්බලපීතියා පච්චයො හොති. **දුක්ඛන්ති** වට්ටදුක්ඛං; තම්පි අපරාපරසද්ධාය පච්චයො හොති. **ජාතීති** සවිකාරා ඛන්ධජාති; සා හි වට්ටදුක්ඛස්ස පච්චයො හොති. **භවොති** කම්මභවො; සො හි සවිකාරාය ජාතියා පච්චයො හොති. එතෙනුපායෙන සෙසපදානිපි වෙදිතබ්බානි.

ථුල්ලඵුසිතකෙති මහාඵුසිතකෙ. **පබ්බතකන්දර-පෙ-සාගරං පරිපූරෙන්තීති** එත්ථ-කන්දරං නාම කන්ති ලද්ධනාමෙන උදකෙන දාරිතො උදකභින්නො පබ්බතපදෙසො යො නිතම්බොති නදීකුඤ්ජො

තිපි වුච්චති. **පදරං** නාම අට්ඨමාසෙ දෙවෙ අවස්සන්තෙ ඵාලිතො භූමිප්පදෙසො. **සාඛාති** කුසුබ්භගාමිණියො ඛුද්දකමාතිකායො. **කුසුබ්භාති** ඛුද්දකආවාටා. **මහාසුබ්භාති** මහාආවාටා. **කුන්නදියොති** ඛුද්දකනදියො **මහානදියොති** ගඞ්ගායමුනාදිකා මහාසරිතා. **එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ! අවිජ්ජූපනිසා සඞ්ඛාරාති** ආදීසු අවිජ්ජා පබ්බතොති දට්ඨබ්බා අභිසඞ්ඛාරා මෙඝොති, විඤ්ඤාණාදිවට්ටං කන්දරාදයොති, විමුත්ති සාගරොති; යථා පබ්බතමත්ථකෙ දෙවො වස්සිත්වා පබ්බතකන්දරාදීනි පූරෙන්තො අනුපුබ්බෙන මහාසමුද්දං සාගරං පූරෙති, එවං අවිජ්ජාපබ්බතමත්ථකෙ තාව අභිසඞ්ඛාරමෙඝස්ස වස්සනං වෙදිතබ්බං, අස්සුතවා හි බාලපුථුජ්ජනො අවිජ්ජාය අඤ්ඤාණී හුත්වා තණ්හාය අභිලාසං කත්වා කුසලාකුසලකම්මං ආයූහති, තං කුසලාකුසලකම්මං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස පච්චයො හොති, පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණාදීනි නාමරූපාදීනං, ඉති පබ්බතමත්ථකෙ වුට්ඨදෙවස්ස කන්දරාදයො පූරෙත්වා මහාසමුද්දං ආහච්ච ඨිතකාලො විය අවිජ්ජාපබ්බතමත්ථකෙ වුට්ඨස්ස අභිසඞ්ඛාරමෙඝස්ස පරම්පරපච්චයතාය අනුපුබ්බෙන විඤ්ඤාණාදිකන්දරවට්ටං පූරෙත්වා ඨිතකාලො බුද්ධවචනං පන පාළියං අගහිතම්පි "ඉධ තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති.-පෙ-අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජතී"ති ඉමාය පාළියා වසෙන ගහිතමෙවාති වෙදිතබ්බං.

යා හි තස්ස කුලගෙහෙ නිබ්බත්ති සා කම්මභවපච්චයා සවිකාරා ජාති නාම. සො බුද්ධානං වා බුද්ධසාවකානං වා සම්මුඛීභාවං ආගම්ම වට්ටදොසදීපකලක්ඛණාහතං ධම්මකථං සුත්වා වට්ටවසෙන පීළිතො හොති. එවමස්ස සවිකාරා ඛන්ධජාති වට්ටදුක්ඛස්ස පච්චයො හොති, සො වට්ටදුක්ඛෙන පීළිතො අපරාපරං සද්ධං ජනෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, එවමස්ස වට්ටදුක්ඛං අපරාපර සද්ධාය පච්චයො හොති. සො පබ්බජ්ජාමත්තෙනෙව අසන්තුට්ඨො ඌනපඤ්චවස්සකාලෙ නිස්සයං ගහෙත්වා වත්තපටිවත්තං පූරෙන්තො ද්වෙ මාතිකා පගුණං කත්වා කම්මාකම්මං උග්ගහෙත්වා යාව අරහත්තා නිජ්ජටං කත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසන්තො පඨවිකසිණාදීසු කම්මං ආරභති, තස්ස කම්මට්ඨානං නිස්සාය දුබ්බලා පීති උප්පජ්ජති, තදස්ස සද්ධූපනිසං පාමුජ්ජං තං බලවපීතියා පච්චයො හොති, බලවපීති දරථපටිප්පස්සද්ධියා, සා අප්පණාපුබ්බභාගසුඛස්ස, තං සුඛං පාදකජ්ඣානසමාධිස්ස, සො සමාහිතො චිත්තකල්ලතං ජනෙත්වා තරුණවිපස්සනාය කම්මං කරොති, ඉච්චස්ස පාදකජ්ඣාන සමාධි තරුණවිපස්සනාය පච්චයො හොති. තරුණවිපස්සනා බලවවිපස්සනාය, බලවවිපස්සනා මග්ගස්ස, මග්ගො ඵලවිමුත්තියා, ඵල විමුත්ති පච්චවෙක්ඛණඤාණස්සාති එවං දෙවස්ස අනුපුබ්බෙන සාගරං පූරෙත්වා ඨිතකාලො විය ඛීණාසවස්ස විමුත්තිසාගරං පූරෙත්වා ඨිතකාලො වෙදිතබ්බොති.

තතියං

12. 3. 4.

චතුත්ථෙ- **පාවිසීති** පවිට්ඨො. සො ච න තාව පවිට්ඨො, පවිසිස්සාමීති නික්ඛන්තත්තා පන එවං වුත්තො. යථා කිං? යථා ගාමං ගමිස්සාමීති නික්ඛන්තපුරිසො තං ගාමං අප්පත්තොපි කහං ඉත්ථන්නාමොති වුත්තෙ ගාමං ගතොති වුච්චති එවං. **අතිප්පගොති** තදා කිර ථෙරස්ස අතිප්පගොයෙව නික්ඛන්තදිවසො අහොසි. අතිප්පගොයෙව නික්ඛන්තභික්ඛූ බොධියඞ්ගණෙ නිවාසනපාරුපනට්ඨානෙති ඉමෙසු ඨානෙසු යාව භික්ඛාචාරවෙලා හොති තාව පපඤ්චං කරොන්ති ථෙරස්ස පන යාව භික්ඛාචාරවෙලා හොති තාව පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං එකචෙ කථාවාරෙ කරිස්සාමීති චින්තයතො **යන්නූනාහන්ති** එතදහොසි. **පරිබ්බාජකානං ආරාමොති** සො කිරාරාමො දක්ඛිණද්වාරස්ස ච වෙළුවනස්ස ච අන්තරා අහොසි.

ඉධාති ඉමෙසු චතූසු වාදෙසු. **කිංවාදී කිමක්ඛායීති** කිං වදති කිං ආචික්ඛති. කිං එත්ථ සමණස්ස ගොතමස්ස දස්සනන්ති පුච්ඡන්ති. **ධම්මස්සානුධම්මං ව්‍යාකරෙය්‍යාමාති** භොතා ගොතමෙන යං වුත්තං කාරණං තස්ස අනුකාරණං කථෙය්‍යාම. **සහධම්මිකො වාදානුපාතොති**[1] පරෙහි වුත්තකාරණෙන සකාරණො හුත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස වාදානුපාතො වාදප්පවත්ති විඤ්ඤූහි ගරහිතබ්බකාරණං කොචි අප්පමත්තකොපි කථං නාගච්ඡෙය්‍යාති? ඉදං වුත්තං හොති කථං සබ්බාකාරෙනපි සමණස්ස ගොතමස්ස වාදෙ ගාරය්හං කාරණං න ආගච්ඡෙය්‍යාති? **ඉති වදන්ති** "ඵස්සපච්චයා දුක්ඛ"න්ති එවං වදන්තොතිඅත්ථො.

තත්‍රාති තෙසු චතූසු වාදෙසු. **තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සාති** ඉදං වාදම්පි ඵස්සපච්චයාති පටික්ඛෙපස්ස සාධකවචනං, යස්මා හි න විනා ඵස්සෙන දුක්ඛපටිසංවෙදනා අත්ථි. තස්මා ජාතිතබ්බමෙතං යථා තදපි ඵස්සපච්චයාති අයමස්ස අධිප්පායො.

සාධු සාධු ආනන්දාති අයං සාධුකාරො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස දින්නො ආනන්දත්ථෙරෙන පන සද්ධිං භගවා මන්තෙති.*

එකමිදාහන්ති එත්ථ **ඉධාති** නිපාතමත්තං. එකං සමයන්ති අත්ථො. ඉදං වචනං න කෙවලං සාරිපුත්තොව රාජගහං පවිට්ඨො, අහම්පි පාවිසිං න කෙවලඤ්ච තස්සෙවායං විතක්කො උප්පන්නො, මය්හම්පි උප්පජ්ජි. න කෙවලඤ්ච තස්සෙව සා තිත්ථියෙහි සද්ධිං කථා ජාතා මය්හම්පි ජාතපුබ්බාති දස්සනත්ථං වුත්තං.

අච්ඡරියං අබ්භුතන්ති උභයම්පෙතං විම්හයදීපනමෙව. වචනත්ථො පනෙත්ථ අච්ඡරං පහරිතුං යුත්තන්ති අච්ඡරියං; අභූතපුබ්බං භූතන්ති අබ්භුතං. **එකෙන පදෙනාති** "ඵස්සපච්චයා දුක්ඛ"න්ති ඉමිනා එකෙන පදෙන; එතෙන හි සබ්බවාදානං පටික්ඛෙපො වුත්තො. **එසෙවත්ථොති** එසොයෙව ඵස්සපච්චයා දුක්ඛන්ති පටිච්චසමුප්පාදත්ථො. **තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිභාතූති** තං යෙවෙත්ථ උපට්ඨාතු.

1. සී. සහධම්මිකො වාදානුවාදොති. * ආමන්තෙති-සබ්බත්ථ.

ඉදානි ථෙරො ජරාමරණාදිකාය පටිච්චසමුප්පාදකථාය තං අත්ථගම්භීරඤ්චෙව ගම්භීරාවභාසඤ්ච කරොන්තො සචෙ මං භණෙය්‍යාති ආදිං වත්වා යංමූලකා කථා උප්පන්නා තමෙව පදං ගහෙත්වා විවට්ටං දස්සෙන්තො **ඵස්සනිරොධා චාති** ආදිමාහ සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

චතුත්ථං.

---

12. 3. 5.

පඤ්චමෙ- භූමිජොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. සෙසමිධාපි පුරිම සුත්තෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො: යස්මා ඉදං සුඛදුක්ඛං න කෙවලං ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති. කායෙනපි කයිරමානං කයිරති,[1] වාචායපි, මනසාපි, අත්තනාපි කයිරමානං කයිරති[1] පරෙහිපි කයිරමානං කයිරති[1] සම්පජානෙනාපි කයිරමානං කයිරති,[1] අසම්පජානෙනාපි. තස්මා තස්ස අපරම්පි පච්චයවිසෙසං දස්සෙතුං **කායෙ වා හානන්ද! සතීති** ආදිමාහ. **කායසඤ්චෙතනාහෙතූති** කායද්වාරෙ උප්පන්නචෙතනාහෙතු වචීසඤ්චෙතනා මනොසඤ්චෙතනාසුපි එසෙව නයො එත්ථ ච කායද්වාරෙ කාමාවචරකුසලාකුසලවසෙන වීසති චෙතනා ලබ්භන්ති, තථා වචීද්වාරෙ මනොද්වාරෙ නවහි රූපාරූපචෙතනාහි සද්ධිං එකූනතිංසාති තීසු ද්වාරෙසු එකූනසත්තති චෙතනා හොන්ති, තප්පච්චයං විපාකසුඛදුක්ඛං දස්සිතං. **අවිජ්ජාපච්චයා චාති** ඉදං තාපි චෙතනා අවිජ්ජාපච්චයා හොන්තීති දස්සනත්ථං වුත්තං; යස්මා පන තං යථාවුත්තචෙතනාභෙදං කායසඞ්ඛාරඤ්චෙව වචීසඞ්ඛාරඤ්ච මනොසඞ්ඛාරඤ්ච පරෙහි අනුස්සාහිතො සාමං අසඞ්ඛාරිකචිත්තෙන කරොති, පරෙහි කාරියමානො සසඞ්ඛාරිකචිත්තෙනාපි කරොති, ඉදං නාම කම්මං කරොති තස්ස එවරූපො නාම විපාකො භවිස්සතීති එවං කම්මඤ්ච විපාකඤ්ච ජානන්තොපි කරොති, මාතාපිතූසු චෙතියවන්දනාදීනි කරොන්තෙසු අනුකරොන්තා දාරකා විය කෙවලං කම්මමෙව ජානන්තො ඉමස්ස පන කම්මස්ස අයං විපාකොති විපාකං අජානන්තොපි කරොති, තස්මා තං දස්සෙතුං **සාමං වා තං ආනන්ද! කායසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොතීති** ආදි වුත්තං. **ඉමෙසු ආනන්ද! ධම්මෙසූති** යෙ ඉමෙ සාමං වා තං ආනන්ද! කායසඞ්ඛාරන්ති ආදීසු චතූසු ඨානෙසු වුත්තා ඡසත්තති චෙතනා චෙතනාධම්මා ඉමෙසු ධම්මෙසු අවිජ්ජා උපනිස්සයකොටියා අනුපතිතා සබ්බෙපි තෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති එතෙව සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති.

ඉදානි විවට්ටං දස්සෙන්තො **අවිජ්ජාය ත්වෙවාති** ආදිමාහ. **සො කායො න හොතීති** යස්මිං කායෙ සති කායසඤ්චෙතනාපච්චයං අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං උප්පජ්ජති සො කායො න හොති. වාචා,

---

1. ම. කයි, කරීයති.

මනෙසුපි එසෙව නයො. අපිච කායොති චෙතනාකායො. වාචාපි චෙතනාවාචා. මනොපි කම්මමනොයෙව. ද්වාරකායොති වා කායො වාචාමනෙසුපි එසෙව නයො. ඛීණාසවො චෙතියං වන්දති ධම්මං භණන්ති කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අථස්ස කායො ඛෙත්තං න හොති අවිපාකත්තා ඛීණාසවෙන හි කතං කම්මං නෙවකුසලං හොති නාකුසලං අවිපාකං හුත්වා කිරියමත්තෙන තිට්ඨති තෙනස්ස තෙ කායාදයො න හොන්තීති වුත්තං. ඛෙත්තං තං න හොතීති ආදීසුපි විරූහනට්ඨෙන තං ඛෙත්තං න හොති පතිට්ඨානට්ඨෙන වත්ථු න හොති; පච්චයට්ඨෙන ආයතනං න හොති; කාරණට්ඨෙන අධිකරණං න හොති.

සඤ්චෙතනාමූලකං හි අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං උප්පජ්ජෙය්‍ය සා සඤ්චෙතනා එතෙසං විරූහනාදීනං අත්ථානං අභාවෙන ච තස්ස සුඛදුක්ඛස්ස නෙව ඛෙත්තං න වත්ථු න ආයතනං න අධිකරණං හොතීති.

ඉමස්මිං සුත්තෙ වෙදනාදි සුඛදුක්ඛමෙව කථිතං තඤ්ච ඛො විපාකමෙවාති.

පඨමං.

---

12. 3. 6.

ඡට්ඨං උපවාණසුත්තං උත්තානමෙව. එත්ථ පන වට්ටදුක්ඛමෙව කථිතන්ති.

ඡට්ඨං.

---

12. 3. 7.

සත්තමෙ-පටිපාටියා වුත්තෙසු පරියොසානපදං ගහෙත්වා කතමඤ්ච භික්ඛවෙ! ජරාමරණන්ති ආදි වුත්තං. එවං පච්චයං පජානාතීති එවං දුක්ඛසච්චවසෙන පච්චයං ජානාති පච්චයසමුදයාදයො ච සමුදයසච්චාදීනංයෙව වසෙන වෙදිතබ්බා. දිට්ඨිසම්පන්නොති මග්ගදිට්ඨියා සම්පන්නො. දස්සනසම්පන්නොති තස්සෙව වෙවචනං. ආගතො ඉමං සද්ධම්මන්ති මග්ගසද්ධම්මං ආගතො. පස්සතීති මග්ගසද්ධම්මමෙව පස්සති. සෙඛෙන ඤාණෙනාති මග්ගඤාණෙනෙව. සෙඛාය විජ්ජායාති මග්ගවිජ්ජාය එව. ධම්මසොතං සමාපන්නොති මග්ගසඞ්ඛාතමෙව ධම්මසොතං සමාපන්නො. අරියොති පුථුජ්ජනභූමිං අතික්කන්තො. නිබ්බෙධිකපඤ්ඤොති නිබ්බෙධිකපඤ්ඤාය සමන්නාගතො. අමතද්වාරං ආහච්ච තිට්ඨතීති අමතං නාම නිබ්බානං තස්ස ද්වාරං අරියමග්ගං ආහච්ච තිට්ඨතීති.

සත්තමං.

---

12. 3. 8.

අට්ඨමං උත්තානත්ථමෙව.

අට්ඨමං.

---

12. 3. 9.

නවමං අක්ඛරගණකානං භික්ඛූනං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. තෙහි ඡසීති උපසග්ගං පක්ඛිපිත්වා වුච්චමානෙ පටිවිජ්ඣිතුං සක්කොන්ති.

නවමං.

---

12. 3. 10.

දසමෙපි සබ්බං උත්තානත්ථමෙව ඉමෙසු වීසු සුත්තෙසු චතුසච්චපටිවෙධොව කථිතො.

දසමං.

දසබලවග්ගො තතියො.

---

12. 4. 1.

කළාරඛත්තියවග්ගස්ස පඨමෙ-අජිතපඤ්හෙති අජිතමාණවෙන පුච්ඡිතපඤ්හෙ.

සඞ්ඛාතධම්මාසෙති සඞ්ඛාතධම්මා වුච්චන්ති ඤාතධම්මා තුලිතධම්මා තීරිතධම්මා. සෙඛාති සත්ත සෙඛා. පුථූති තෙයෙව සත්ත ජනෙ සන්ධාය පුථූති වුත්තං. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. නිපකොති නෙපක්කං වුච්චති පඤ්ඤා තාය සමන්නාගතත්තා නිපකො ත්වං පණ්ඩිතො පබ්‍රූහීති ගාවති ඉරියන්ති වුත්තිං ආචාරං ගොචරං විහාරං පටිපත්තිං. මාරිසාති භගවන්තං ආලපති සෙඛානඤ්ච සඞ්ඛාතධම්මානං ඛීණාසවානඤ්ච පටිපත්තිං මයා පුච්ඡිතො පණ්ඩිත! මාරිස! මය්හං කථෙහීති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො.

තුණ්හී අහොසීති කස්මා යාවතතියං පුට්ඨො තුණ්හී අහොසි පඤ්හෙ කඞ්ඛති උදාහු අජ්ඣාසයෙති? අජ්ඣාසයෙ කඞ්ඛති නො පඤ්හෙ. එවං කිරස්ස අහොසි සත්ථා මං සෙඛාසෙඛානං ආගමනීයපටිපදං කථාපෙතුකාමො සා ච ඛන්ධවසෙන ධාතුවසෙන ආයතනවසෙන පච්චයාකාරවසෙනාති බහූහි කාරණෙහි සක්කා කථෙතුං කථං කථෙන්තො නු ඛො සත්ථු අජ්ඣාසයං ගහෙත්වා කථෙතුං සක්ඛිස්සාමීති. අථ සත්ථා චින්තෙසි ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤ පත්තං ආදාය චරන්තො[1] සාවකො නාම පඤ්ඤාය සාරිපුත්තසමො නත්ථි අයං මයා පඤ්හං පුට්ඨො යාවතතියං තුණ්හී එව පඤ්හෙ නු ඛො කඞ්ඛති අජ්ඣාසයෙති. අථ අජ්ඣාසයෙති ඤත්වා පඤ්හං කථ

---

1. සී සත්තං ආදාය අභයං චරන්තා.

ඤත්වාය ඤාණං දදමානො **භූතමිදන්ති සාරිපුත්ත! පස්සසීති** ආහ. **තත්ථ-භූතන්ති** ජාතං නිබ්බත්තං ඛන්ධපඤ්චකමෙතං නාමං. ඉති සත්ථා පඤ්චක්ඛන්ධවසෙන සාරිපුත්ත! ඉමං පඤ්හං කථෙහීති ථෙරස්ස නයං දෙති සහ නයදානෙන පන ථෙරස්ස තීරෙ ඨිතපුරිසස්ස විවටො එකඞ්ගණො මහාසමුද්දො විය නයසතෙන නයසහස්සෙන පඤ්හබ්‍යාකරණං උපට්ඨාසි අථ නං බ්‍යාකරොන්තො **භූතමිදං භන්තෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **භූතමිදන්ති** ඉදං නිබ්බත්තං ඛන්ධපඤ්චකං. **සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතීති** සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය සම්මා පස්සන්තස්ස. **පටිපන්නො හොතීති** සීලතො පට්ඨාය යාව අරහත්ත මග්ගා නිබ්බිදාදීනං අත්ථාය පටිපන්නො හොති. **තදාහාරසම්භවන්ති** ඉදං කස්මා ආරභි? එතං ඛන්ධපඤ්චකං ආහාරං පටිච්ච ඨිතං තස්මා තං ආහාරසම්භවං නාම කත්වා දස්සෙතුං ඉදං ආරභි. ඉති ඉමිනාපි පරියායෙන සෙඛපටිපදා කථිතා හොති. **තදාහාරනිරොධාති** තෙසං ආහාරානං නිරොධෙන. ඉදං කස්මා ආරභි? තං හි ඛන්ධපඤ්චකං ආහාරනිරොධා නිරුජ්ඣති තස්මා තං ආහාරනිරොධසම්භවං නාම කත්වා දස්සෙතුං ඉදං ආරභි. ඉති ඉමිනාපි පරියායෙන සෙඛස්සෙව පටිපදා කථිතා. **නිබ්බිදාති** ආදීනි සබ්බානි කාරණවචනානීති වෙදිතබ්බානි. **අනුපාදා විමුත්තොති** චතූහි උපාදානෙහි කඤ්චි ධම්මං අග්ගහෙත්වා විමුත්තො. **සාධු සාධූති** ඉමිනා ථෙරස්ස බ්‍යාකරණං සම්පහංසෙත්වා සයම්පි තදෙව බ්‍යාකරොන්තො පුන භූතමිදන්ති ආදිමාහාති.

පඨමං.

---

12. 4. 2.

දුතියෙ-**කළාරඛත්තියොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං දන්තාපනස්ස කළාරා විසමසණ්ඨානා තස්මා කළාරොති වුච්චති. **හීනායාවත්තොති** හීනස්ස ගිහිභාවස්ස අත්ථාය නිවත්තො. **න අස්සාසමලත්ථාති** අස්සාසං අවස්සයං පතිට්ඨං නාහනූනමලත්ථ; තයො මග්ගෙ තීණි ච ඵලානි නූන නාලත්ථාති දීපෙති. යදි හි තානි ලභෙය්‍ය න සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තෙය්‍යාති අයං ථෙරස්ස අධිප්පායො. **න ඛ්වාහං ආවුසොති** අහං ඛො ආවුසො! අස්සාසං පත්තො න පත්තොති න කඞ්ඛාමි ථෙරස්ස හි සාවකපාරමීඤාණං අවස්සයො තස්මා සො න කඞ්ඛති. **ආයතිං පනාවුසොති** ඉමිනා ආයතිං පටිසන්ධි තුම්හාකං උග්ඝාටිතා න උග්ඝාටිතාති අරහත්තප්පත්තිං පුච්ඡති. **න ඛ්වාහං ආවුසො! විචිකිච්ඡාමීති** ඉමිනා ථෙරො තත්ථ විචිකිච්ඡාභාවං දීපෙති.

යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති ඉමං සුකාරණං භගවතො ආරොචෙස්සාමීති උපසඞ්කමි. **අඤ්ඤා බ්‍යාකතාති** අරහත්තං බ්‍යාකතං. **ඛීණා ජාතීති** න ථෙරෙන එවං බ්‍යාකතා, අයං පන ථෙරො තුට්ඨො පසන්නො එවං පදබ්‍යඤ්ජනානි ආරොපෙත්වා ආහ. **අඤ්ඤතරං**

භික්ඛුං ආමන්තෙසීති තං සුත්වා සත්ථා චින්තෙසි සාරිපුත්තො ධීරෙ ගම්භීරෙ න සො කෙනචි කාරණෙන එවං බ්‍යාකරිස්සති සංඛිත්තෙන පන පඤ්හා බ්‍යාකතො භවිස්සති, පක්කොසාපෙත්වා තං පඤ්හං බ්‍යාකරාපෙස්සාමීති අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි.

සචෙ තං සාරිපුත්තාති ඉදං භගවා න එස අත්තනො ධම්මතාය අඤ්ඤං බ්‍යාකරිස්සති පඤ්හමෙතං පුච්ඡිස්සාමි තං කථෙන්තොව අඤ්ඤං බ්‍යාකරිස්සතීති අඤ්ඤං බ්‍යාකරාපෙතුං එවං පුච්ඡි. **යන්නිදානාවුසො! ජාතීති** ආවුසො! අයං ජාතිනාම යං පච්චයා තස්ස පච්චයස්ස ඛයා ඛීණස්මිං ජාතිපච්චයෙ ජාතිසඞ්ඛාතං ඵලං ඛීණන්ති විදිතං. ඉධාපි ච ථෙරො පඤ්හං අතක්ඛිත්වා අජ්ඣාසයෙ තිට්ඨති එවං කිරස්ස අහොසි අඤ්ඤං නාම තණ්හා ඛීණා උපාදානං ඛීණං භවො ඛීණො පච්චයො ඛීණො කිලෙසා ඛීණාති ආදීහි බහූහි කාරණෙහි සක්කා බ්‍යාකාතුං කථං කථෙන්තො පන සත්ථු අජ්ඣාසයං ගහෙතුං සක්ඛිස්සාමීති කිඤ්චාපි එවං අජ්ඣාසයෙ තිට්ඨන්තො පඤ්හං පන ඨපෙත්වාව පච්චයාකාරවසෙන බ්‍යාකාසි, සත්ථාපි පච්චයාකාරවසෙනෙව බ්‍යාකරාපෙතුකාමො, තස්මා එස බ්‍යාකරොන්තො අජ්ඣාසයං ගණ්හි තාවදෙව ගහිතො මෙ සත්ථු අජ්ඣාසයොති අඤ්ඤාසි, අථස්ස නයසතෙන නයසහස්සෙන පඤ්හබ්‍යාකරණං උපට්ඨාසි. යස්මා පන භගවා උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡි තස්මා නෙතං බ්‍යාකරණං අනුමොදිතන්ති වෙදිතබ්බං.

කථං ජානතො පන තෙති ඉදං කස්මා ආරභි? සවිසයෙ සීහනාදං නදාපෙතුං. ථෙරො කිර සූකරඛතලෙණද්වාරෙ දීඝනඛපරිබ්බාජකස්ස වෙදනාපරිග්ගහසුත්තෙන කථියමානෙ තාලවණ්ටං ගහෙත්වා සත්ථාරං බීජයමානො ඨිතො තිස්සො වෙදනා පරිග්ගහෙත්වා සාවකපාරමීඤාණං අධිගතො අයමස්ස සවිසයො. ඉමස්මිං සවිසයෙ ඨිතො සීහනාදං නදිස්සතීති තං සන්ධාය සත්ථා ඉදං පඤ්හං පුච්ඡි. **අනිච්චා**ති හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චා. **යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති** එත්ථ කිඤ්චාපි සුඛා වෙදනා ඨිති සුඛා විපරිණාමදුක්ඛා දුක්ඛා වෙදනා ඨිතිදුක්ඛා විපරිණාමසුඛා අදුක්ඛමසුඛා ඤාණසුඛා අඤ්ඤාණදුක්ඛාති විපරිණාමකොටියා පන සබ්බා දුක්ඛා නාම ජාතා. **විදිතන්ති** යස්මා එවං වෙදනාත්තයං දුක්ඛන්ති විදිතං තස්මා මං යා තත්ථ තණ්හා සා න උපට්ඨාසීති දස්සෙති.

සාධු සාධූති ථෙරස්ස වෙදනාපරිච්ඡෙදජානනෙ සම්පහංසනං. ථෙරො හි වෙදනා එකාති වා ද්වෙ තිස්සො චතස්සොති වා අවුත්තෙපි වුත්තනයෙන තාසං තිස්සොති පරිච්ඡෙදං අඤ්ඤාසි තෙන තං භගවා සම්පහංසන්තො එවමාහ. **දුක්ඛස්මින්ති** ඉදං භගවා ඉමිනා අධිප්පායෙන ආහ සාරිපුත්ත! යං තයා ඉමිනා කාරණෙන වෙදනාසු තණ්හා න උපට්ඨාසීති බ්‍යාකතං තිස්සො වෙදනාති විභජන්තෙන

පන තෙ අතිපපඤ්චො කතො. තං දුක්ඛස්මින්ති බ්‍යාකරොන්තෙන තම්පි හි තෙ සුබ්‍යාකතමෙව භවෙය්‍ය. යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛන්ති ඤාතමෙතම්පි හි වෙදනාසු තණ්හා න තිට්ඨති. **කථං විමොක්ඛා**ති කතරවිමොක්ඛා කතරෙන විමොක්ඛෙන තයා අඤ්ඤා බ්‍යාකතාති අත්ථො. **අජ්ඣත්තවිමොක්ඛා**ති අජ්ඣත්තවිමොක්ඛෙන අජ්ඣත්තසඞ්ඛාරෙ පරිග්ගහෙත්වා පත්තඅරහත්තෙනාති අත්ථො.

තත්ථ චතුක්කං වෙදිතබ්බං: අජ්ඣත්තං අභිනිවෙසො අජ්ඣත්තවුට්ඨානං අජ්ඣත්තං අභිනිවෙසො බහිඩාවුට්ඨානං බහිඩා අභිනිවෙසො බහිද්ධාවුට්ඨානං බහිද්ධාඅභිනිවෙසො අජ්ඣත්තවුට්ඨානන්ති අජ්ඣත්තං හි අභිනිවෙසිත්වා බහිද්ධා ධම්මාපි දට්ඨබ්බායෙව බහිද්ධා අභිනිවෙසිත්වා අජ්ඣත්තධම්මාපි. තස්මා කොචි භික්ඛු අජ්ඣත්තසඞ්ඛාරෙසු ඤාණං ඔතාරෙත්වා තෙ වවත්ථපෙත්වා බහිද්ධා ඔතාරෙති බහිද්ධාපි පරිග්ගහෙත්වා පුන අජ්ඣත්තං ඔතාරෙති, තස්ස අජ්ඣත්තසඞ්ඛාරෙ සම්මසනකාලෙ මග්ගවුට්ඨානං හොති ඉති අජ්ඣත්තං අභිනිවෙසො අජ්ඣත්තවුට්ඨානං නාම. කොචි අජ්ඣත්තසඞ්ඛාරෙසු ඤාණං ඔතාරෙත්වා තෙ වවත්ථපෙත්වා බහිඩා ඔතාරෙති තස්ස බහිඩාසඞ්ඛාරෙ සම්මසනකාලෙ මග්ගවුට්ඨානං හොති ඉති අජ්ඣත්තං අභිනිවෙසො බහිද්ධාවුට්ඨානං නාම. කොචි බහිද්ධාසඞ්ඛාරෙසු ඤාණං ඔතාරෙත්වා තෙ වවත්ථපෙත්වා අජ්ඣත්තං ඔතාරෙති අජ්ඣත්තම්පි පරිග්ගහෙත්වා පුන බහිද්ධා ඔතාරෙති, තස්ස බහිද්ධාසඞ්ඛාරෙ සම්මසනකාලෙ මග්ගවුට්ඨානං හොති, ඉති බහිද්ධාඅභිනිවෙසො බහිද්ධාවුට්ඨානං නාම. කොචි බහිද්ධා සඞ්ඛාරෙසු ඤාණං ඔතාරෙත්වා තෙ වවත්ථපෙත්වා අජ්ඣත්තං ඔතාරෙති තස්ස අජ්ඣත්තසඞ්ඛාරෙ සම්මසනකාලෙ මග්ගවුට්ඨානං හොති, ඉති බහිද්ධාඅභිනිවෙසො අජ්ඣත්තවුට්ඨානං නාම තත්‍ර ථෙරො අජ්ඣත්තසඞ්ඛාරෙ පරිග්ගහෙත්වා තෙසං වවත්ථානකාලෙ මග්ගවුට්ඨානෙන අරහත්තං පත්තොස්මීති දස්සෙන්තො **අජ්ඣත්තවිමොක්ඛා ඛ්වාහං ආවුසො**ති ආහ.

සබ්බුපාදානක්ඛයාති සබ්බෙසං චතුන්නම්පි උපාදානානං ඛයෙන. **තථා සතො විහරාමී**ති තෙනාකාරෙන සතියා සමන්නාගතො විහරාමි. **යථා සතං විහරන්ත**න්ති යෙනාකාරෙන මං සතියා සමන්නාගතං විහරන්තං. **ආසවා නානුස්සවන්තී**ති චක්ඛුතො රූපෙ සවන්ති ආසවන්ති සන්දන්ති පවත්තන්තීති එවං ඡහි ද්වාරෙහි ඡසු ආරම්මණෙසු සවණධම්මා කාමාසවාදයො ආසවා නානුස්සවන්ති නානුප්පවඩ්ඪන්ති යථා මෙ න උප්පජ්ජන්තීති අත්ථො. **අත්තානඤ්ච නාවජානාමී**ති අත්තානඤ්ච න අවජානාමි ඉමිනා ඔමානප්පහානං කථිතං. එවං හි සති පජානතා පස්සතා[1] හොති. **සමණෙනා**ති බුද්ධසමණෙන. **තෙසාහං න කඞ්ඛාමී**ති තෙසු අහං කතරො කාමාසවො කතරො භවාසවො කතරො දිට්ඨාසවො කතරො අවිජ්ජාසවොති එවං

1. සී පඤ්ඤාසම්පන්නෙනා. [illegible]. පජානතාසමන්නාගතෙනා,

සරූපභෙදතොපි චත්තාරො ආසවාති එවං ගණනපරිච්ඡෙදතොපි න කඞ්ඛාමි. තෙ මෙ පහීනාති න විචිකිච්ඡාමීති තෙ මය්හං පහීනාති විචිකිච්ඡං න උප්පාදෙමි. ඉදං භගවා එවං බ්‍යාකරොන්තෙනාපි තයා සාරිපුත්ත! සුබ්‍යාකතං භවෙය්‍ය අජ්ඣත්තවිමොක්ඛාඛ්වාහං ආවුසොති ආදීනි පන තෙ වදන්තෙන අතිප්පපඤ්චො කතොති දස්සෙන්තො ආහ.

උට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසීති පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනතො උට්ඨහිත්වා විහාරං අන්තොමහාගන්ධකුටිං පාවිසි අසම්භින්නාය එව පරිසාය. කස්මා? බුද්ධා හි අනිට්ඨිතාය දෙසනාය අසම්භින්නාය පරිසාය උට්ඨායාසනා ගන්ධකුටිං පවිසන්තා පුග්ගලථොමනත්ථං වා පවිසන්ති ධම්මථොමනත්ථං වා තත්ථ පුග්ගලථොමනත්ථං පවිසන්තො සත්ථා එවං චින්තෙති ඉමං මයා සංඛිත්තෙන උද්දෙසං උද්දිට්ඨං විත්ථාරෙන ච අවිභත්තං ධම්මපටිග්ගාහකා භික්ඛූ උග්ගහෙත්වා ආනන්දං වා කච්චායනං වා උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිස්සන්ති, තෙ මය්හං ඤාණෙන සංසන්දෙත්වා කථෙස්සන්ති තතොපි ධම්මපටිග්ගාහකා පුන මං පුච්ඡිස්සන්ති තෙසමහං සුකථිතං භික්ඛවෙ! ආනන්දෙන සුකථිතං කච්චායනෙන මමං චෙපි තුම්හෙ එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යාථ අහම්පි තං එවමෙව බ්‍යාකරෙය්‍යන්ති එවං තෙ පුග්ගලෙ ථොමෙස්සාමි තතො තෙසු ගාරවං ජනෙත්වා භික්ඛූ උපසඞ්කමිස්සන්ති, තෙපි භික්ඛූ අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච නියොජෙස්සන්ති, තෙ තෙහි නියොජිතා තිස්සො සික්ඛා පරිපූරෙත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තීති. අථවා පනස්ස එවං හොති: එස මයි පක්කන්තෙ අත්තනො ආනුභාවං ආවිකරිස්සති, අථ නං අහම්පි තථෙව ථොමෙස්සාමි, තං මම ථොමනං සුත්වා ගාරවජාතා භික්ඛූ ඉමං උපසඞ්කමිතබ්බං වචනඤ්චස්ස සොතබ්බං සද්ධාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, තං තෙසං භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති. ධම්මථොමනත්ථං පවිසන්තො එවං චින්තෙති යථා ධම්මදායාදසුත්තෙ චින්තෙසි. තත්‍ර හිස්ස එවං අහොසි: මයි විහාරං පවිට්ඨෙ ආමිසදායාදං ගරහන්තො ධම්මදායාදං ථොමෙන්තො ඉමිස්සංයෙව පරිසතිං නිසින්නො සාරිපුත්තො ධම්මං දෙසෙස්සති එවං විත්තං අම්හාකං එකජ්ඣාසයාය මතියා දෙසිතා අයං දෙසනා අග්ගා ච ගරුකා ච භවිස්සති පාසාණච්ඡත්තසදිසාති ඉධ පන ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං උක්කංසෙත්වා පකාසෙත්වා ඨපෙතුකාමො පුග්ගලථොමනත්ථං උට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසි. ඊදිසෙසු ඨානෙසු භගවා නිසින්නාසනෙයෙව අන්තරහිතො චිත්තගතියා විහාරං පවිසතීති වෙදිතබ්බං. යදි හි කායගතියා ගච්ඡෙය්‍ය සබ්බා පරිසා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, එකවාරං භින්නා පුන දුස්සන්නිපාතා භවෙය්‍යාති භගවා අදිස්සමානෙන කායෙන චිත්තගතියා එව පාවිසි.

එවං පවිට්ඨෙ පන භගවති භගවතො අධිප්පායානුරූපමෙව සීහනාදං නදිතුකාමො තත්‍ර ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො භික්ඛූ ආමන්තෙසි. පුබ්බෙ අප්පටිසංවිදිතන්ති

ඉදං නාම පුච්ඡිස්සතීති පුබ්බෙ මයා අවිදිතං අඤ්ඤාතං. **පඨමං පඤ්හන්ති** සචෙ තං සාරිපුත්ත! එවං පුච්ඡෙය්‍යුං කථං ජානතා පන තයා ආවුසො සාරිපුත්ත! කථං පස්සතා අඤ්ඤා බ්‍යාකතා ඛීණා ජාතීති ඉමං පඨමං පඤ්හං. **දන්ධායිතත්තන්ති** සජ්ජු ආසය ජනනත්ථං දන්ධභාවො අසීඝතා. **පඨමං පඤ්හං අනුමොදීති** ජාති පනාවුසො සාරිපුත්ත! කිංනිදානාති ඉමං දුතියං පඤ්හං පුච්ඡන්තො යංනිදානාවුසො ජාතීති එවං විස්සජ්ජිතං පඨමං පඤ්හං අනුමොදි. **එතදහොසීති** භගවතා අනුමොදිතෙ නයසතෙන නයසහස්සෙන පඤ්හස්ස එකඞ්ගණිකභාවෙන පාකටීභූතත්තා එතං අහොසි. **දිවසම්පාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යන්ති** සකලදිවසම්පි අහං භගවතා එතං පටිච්චසමුප්පාදත්ථං පුට්ඨො සකලදිවසම්පි භගවතො අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහි බ්‍යාකරෙය්‍යං.

යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති එවං කිරස්ස අහොසි: ථෙරො උළාරං සීහනාදං නදති, සුකාරණං එතං දසබලස්ස ආරොචෙස්සාමීති, තස්මා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි.

සා හි භික්ඛු! සාරිපුත්තස්ස ධම්මධාතූති එත්ථ ධම්මධාතූති පච්චයාකාරස්ස විවට්ටභාවදස්සනසමත්ථං සාවකපාරමීඤාණං. සාවකානං හි සාවකපාරමීඤාණං සබ්බඤ්ඤුතඤාණගතිකමෙව හොති යථා බුද්ධානං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා ධම්මා සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පාකටා හොන්ති එවං ථෙරස්ස සාවකපාරමීඤාණං සබ්බෙපි සාවකඤාණස්ස ගොචරධම්මෙ ජානාතීති.

දුතියං.

---

12. 4. 3.

තතියෙ-**තං සුණාථාති** තං ඤාණවත්ථුදෙසනං සුණාථ. ඤාණවත්ථූති චෙත්ථ ඤාණමෙව ඤාණවත්ථූති වෙදිතබ්බං.

ජරාමරණෙ ඤාණන්ති ආදීසු චතූසු පඨමං සවණමයඤාණං සම්මසනඤාණං පටිවෙධඤාණං පච්චවෙක්ඛණඤාණන්ති චතුබ්බිධං වට්ටති. තථා දුතියං. තතියං පන ඨපෙත්වා සම්මසනං තිවිධමෙව හොති. තථා චතුත්ථං. ලොකුත්තරධම්මෙසු හි සම්මසනං නාම නත්ථි. **ජාතියා ඤාණන්ති** ආදීසුපි එසෙව නයො.

ඉමිනා ධම්මෙනාති ඉමිනා චතුසච්චධම්මෙන වා මග්ගඤාණධම්මෙන වා. **දිට්ඨෙනාති** ආදීසු ඤාණචක්ඛුනා දිට්ඨෙන. **විදිතෙනාති** පඤ්ඤාය විදිතෙන. **අකාලිකෙනාති** කාලං අනතික්කමිත්වා පටිවෙධානන්තරංයෙව ඵලදායකෙන. **පත්තෙනාති** අධිගතෙන. **පරියොගාළ්හෙනාති** පරියොගාහිතෙන පඤ්ඤාය අනුපවිට්ඨෙන. **අතීතානාගතෙ නයං නෙතීති** යෙ ඛො කෙචීති ආදිනා නයෙන අතීතෙව

අනාගතෙව නයං නෙති එත්ථ ච චතුසච්චධම්මෙන වා මග්ගඤාණධම්මෙන වා සක්කා අතීතානාගතෙ නයං නෙතුං චතුසච්චෙව පන මග්ගඤාණෙන පටිවෙධො පරතො පච්චවෙක්ඛණඤාණං නාම හොති තෙන නයං නෙතීති වෙදිතබ්බා. අබ්භඤ්ඤංසූති අභිඅඤ්ඤංසු ජානිංසු. සෙය්‍යථාපාහං එතරහීති යථා අහං එතරහි චතුසච්චවසෙන ජානාමි. අන්වයෙ ඤාණන්ති අනුඅයෙ ඤාණං ධම්මඤාණස්ස අනුගමනඤාණං, පච්චවෙක්ඛණඤාණස්සෙතං නාමං. ධම්මෙ ඤාණන්ති මග්ගඤාණං. ඉමස්මිං සුත්තෙ ඛීණාසවස්ස සෙඛභූමි කථිතා හොති.

තතියං.

---

12. 4. 4.

චතුත්ථෙ-සත්තසත්තතීති සත්ත ච සත්තරිං ච. බ්‍යඤ්ජනභාණකා කිරෙතෙ භික්ඛූ බහුබ්‍යඤ්ජනං කත්වා වුච්චමානෙ පටිවිජ්ඣිතුං සක්කොන්ති තස්මා තෙසං අජ්ඣාසයෙන ඉදං සුත්තං වුත්තං. ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති පච්චයාකාරෙ ඤාණං. පච්චයාකාරො හි ධම්මානං පවත්තිට්ඨිතිකාරණත්තා ධම්මට්ඨිතීති වුච්චති. එත්ථ ඤාණං ධම්මට්ඨිතිඤාණං. එතස්සෙව ඡබ්බිධස්ස ඤාණස්සෙතං අධිවචනං. ඛයධම්මන්ති ඛයගමනසභාවං. වයධම්මන්ති වයගමනසභාවං. විරාගධම්මන්ති විරජ්ජනසභාවං. නිරොධධම්මන්ති නිරුජ්ඣනසභාවං. සත්තසත්තතීති එකෙකස්මිං සත්ත සත්ත කත්වා එකාදසසු පදෙසු සත්තසත්තති. ඉමස්මිං සුත්තෙ විපස්සනාපටිවිපස්සනා නාම කථිතාති.

චතුත්ථං.

---

12. 4. 5.

පඤ්චමෙ-සමුදයො හොතීති සත්ථා ඉධෙව දෙසනං ඔසාපෙසි. කිංකාරණාති? දිට්ඨිගතිකස්ස ඔකාසදානත්ථං. තස්සං හි පරිසතිං උපාරම්භචිත්තො දිට්ඨිගතිකො අත්ථි සො පඤ්හං පුච්ඡිස්සති අථස්සාහං විස්සජ්ජෙස්සාමීති තස්ස ඔකාසදානත්ථං දෙසනං ඔසාපෙසි. නො කල්ලො පඤ්හොති අයුත්තො පඤ්හො දුප්පඤ්හො එසොති අත්ථො. තනු ච කතමං නු ඛො භන්තෙ! ජරාමරණන්ති ඉදං සුපුච්ඡිතන්ති? කිඤ්චාපි සුපුච්ඡිතං යථා පන සහස්සග්ඝනකෙ සුවණ්ණථාලෙ වඩ්ඪිතස්ස සුභොජනස්ස මත්ථකෙ ආමලකමත්තොපි ගූථපිණ්ඩො ඨපිතෙ සබ්බං භොජනං දුබ්භොජනං හොති ඡඩ්ඩෙතබ්බං එවමෙවං කස්ස ච පනිදං ජරාමරණන්ති ඉමිනා සත්තූපලද්ධිවාදපදෙන ගූථපිණ්ඩෙන තං භොජනං දුබ්භොජනං විය අයම්පි සබ්බො දුප්පඤ්හොව ජාතොති.

බ්‍රහ්මචරියවාසොති අරියමග්ගවාසො. තං ජීවං තං සරීරන්ති යස්ස හි අයං දිට්ඨි සො ජීවෙ උච්ඡිජ්ජමානෙ සරීරං උච්ඡිජ්ජති සරීරෙ උච්ඡිජ්ජන්තෙ ජීවිතං උච්ඡිජ්ජතීති ගණ්හාති, එවං ගණ්හතො

සා දිට්ඨි සතො උච්ඡිජ්ජතීති ගහිතත්තා උච්ඡෙදදිට්ඨි නාම හොති. සචෙ පන සඞ්ඛාරාව උප්පජ්ජන්ති චෙව නිරුජ්ඣන්ති චාති ගණ්හෙය්‍ය සා සාසනාවචරා සම්මාදිට්ඨි නාම භවෙය්‍ය, අරියමග්ගොච නාමෙසො වට්ටං නිරොධෙන්තො වට්ටං සමුච්ඡින්දන්තො උප්පජ්ජති තදෙව තං වට්ටං උච්ඡෙදදිට්ඨියා ගහිතාකාරස්ස සභාවෙ සති විනාව මග්ගභාවනාය නිරුජ්ඣතීති මග්ගභාවනා නිරත්ථකා හොති. තෙන වුත්තං-බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොතීති.

දුතියනයෙ-අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති යස්ස අයං දිට්ඨි සො සරීරං ඉධෙව උච්ඡිජ්ජති ජීවිතං පන පඤ්ජරතො සකුණො විය යථාසුඛං ගච්ඡතීති ගණ්හාති එවං ගණ්හතො සා දිට්ඨි ඉමස්මා ලොකා ජීවිතං පරං ලොකං ගතන්ති ගහිතත්තා සස්සතදිට්ඨි නාම හොති අයඤ්ච අරියමග්ගො තෙභූමකවට්ටං විවට්ටෙන්තො උප්පජ්ජති සො එකසඞ්ඛාරෙපි නිච්චෙ ධුවෙ සස්සතෙ සති උප්පන්නොපි වට්ටං විවට්ටෙතුං න සක්කොතීති මග්ගභාවනා නිරත්ථකා හොති. තෙන වුත්තං-අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා භික්ඛු! දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොතීති.

විසූකායිකානීති ආදි සබ්බං මිච්ඡාදිට්ඨිවෙවචනමෙව. සා හි සම්මාදිට්ඨියා විනිවිජ්ඣනට්ඨෙන සූකමිව අත්තානං ආචරණතො **විසූකායිකං**. සම්මාදිට්ඨිං අනනුවත්තිත්වා තස්සා විරොධෙන පවත්තනතො **විසෙවිතං**. කදාචි උච්ඡෙදස්ස කදාචි සස්සතස්ස ගහණතො විරූපං ඵන්දිතන්ති **විප්ඵන්දිතන්ති** වුච්චති. **තාලාවත්ථුකතානීති** තාලවත්ථු විය කතානි පුන අවිරූහණට්ඨෙන මත්ථකච්ඡින්නතාලො විය සමූලං තාලං උද්ධරිත්වා තස්ස පතිට්ඨිතට්ඨානං විය ච කතානීති අත්ථො. **අනභාවකතානීති** අනුඅභාවකතානි.

පඤ්චමං.

---

12. 4. 6.

ඡට්ඨෙ-ඉති වා භික්ඛවෙ! යො වදෙය්‍යාති තස්සං පරිසතිං දිට්ඨිගතිකො පඤ්හං පුච්ඡිතුකාමො අත්ථි සො පන අවිසාරදධාතුකො උට්ඨාය දසබලං පුච්ඡිතුං න සක්කොති තස්මා තස්ස අජ්ඣාසයෙන සයමෙව පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජෙන්තො සත්ථා එවමාහ.

ඡට්ඨං.

---

12. 4. 7.

සත්තමෙ-න තුම්හාකන්ති අත්තනි හි සති අත්තනියං නාම හොති අත්තායෙව ච නත්ථි තස්මා න තුම්හාකන්ති ආහ. **නාපි අඤ්ඤෙසන්ති** අඤ්ඤෙසං නාම පරෙසං අත්තා තස්මිං සති අඤ්ඤෙසං නාම සියා

සොපි තත්ථ. තස්මා නාපි අඤ්ඤෙසන්ති ආහ. **පුරාණමිදං භික්ඛවෙ! කම්ම**න්ති නයිදං පුරාණකම්මමෙව පුරාණකම්මනිබ්බත්තො පනෙස කායො තස්මා පච්චයවොහාරෙන එවං වුත්තො. අභිසඞ්ඛතන්ති ආදි කම්මවොහාරස්සෙව වසෙන පුරිමලිඞ්ගසභාගතාය වුත්තං. අයං පනෙත්ථ අත්ථො. **අභිසඞ්ඛත**න්ති පච්චයෙහි කතොති දට්ඨබ්බො. **අභිසඤ්චෙතයිත**න්ති චෙතනාවත්ථුකො චෙතනාමූලකොති දට්ඨබ්බො **වෙදයිත**න්ති වෙදනාය වත්ථූති දට්ඨබ්බො.

සත්තමං.

---

12. 4. 8.

අට්ඨමෙ-යඤ්ච භික්ඛවෙ! චෙතෙතීති යං චෙතෙති පවත්තෙතීති අත්ථො. **යඤ්ච පකප්පෙතීති** යං පකප්පනං පකප්පෙති පවත්තෙති චෙවාති අත්ථො. **යඤ්ච අනුසෙතීති** යඤ්ච අනුසයං අනුසෙති පවත්තෙති චෙවාති අත්ථො. එත්ථ ච චෙතෙතීති තෙභූමකකුසලචෙතනා ගහිතා. පකප්පෙතීති අට්ඨසු ලොභසහගතචිත්තෙසු තණ්හාදිට්ඨිකප්පා ගහිතා. අනුසෙතීති ද්වාදසන්නං චෙතනානං සහජාතකොටියා චෙව උපනිස්සයකොටියා ච අනුසයො ගහිතො. **ආරම්මණමෙතං හොතීති** එතං චෙතනාදි ධම්මජාතං පච්චයො හොති. පච්චයො හි ඉධ ආරම්මණන්ති අධිප්පෙතො. **විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියාති** කම්මවිඤ්ඤාණස්ස ඨිතත්ථං. **ආරම්මණෙ සතීති** තස්මිං පච්චයෙ සති. **පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොතීති** තස්ස කම්මවිඤ්ඤාණස්ස පතිට්ඨා හොති. **තස්මිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙති** තස්මිං කම්මවිඤ්ඤාණෙ පතිට්ඨිතෙ. **විරූළ්හෙති** කම්මං ජවාපෙත්වා පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪනසමත්ථතාය නිබ්බත්තමූලෙ ජාතෙ. **පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තීති** පුනබ්භවසඞ්ඛාතා අභිනිබ්බත්ති. **නො චෙ භික්ඛවෙ! චෙතෙතීති** ඉමිනා තෙභූමකචෙතනාය අප්පවත්තනක්ඛණො වුත්තො. **නො ච පකප්පෙතීති** ඉමිනා තණ්හාදිට්ඨිකප්පානං අප්පවත්තනක්ඛණො. **අථ චෙ අනුසෙතීති** ඉමිනා තෙභූමකවිපාකෙසු පරිත්තකිරියාසු රූපෙති එත්ථ අප්පහීනකොටියා අනුසයො ගහිතො. **ආරම්මණමෙතං හොතීති** අනුසයෙ සති කම්මවිඤ්ඤාණස්ස උප්පත්තියා අවාරිතත්තා එතං අනුසයජාතං පච්චයො හොති.

නො චෙව චෙතෙතීති ආදිසු පඨමපදෙ තෙභූමකකුසලාකුසලචෙතනා නිවත්තා. දුතියපදෙ අට්ඨසු චිත්තෙසු තණ්හා දිට්ඨියො. තතියපදෙ වුත්තප්පකාරෙසු ධම්මෙසු යො අප්පහීනකොටියා අනුසයිතො අනුසයො සො නිවත්තො. අපිචෙත්ථ අසම්මොහත්ථං චෙතෙති පකප්පෙති අනුසෙති, චෙතෙති න පකප්පෙති අනුසෙති න චෙතෙති න පකප්පෙති අනුසෙති න චෙතෙති න පකප්පෙති න අනුසෙතීති ඉදම්පි චතුක්කං වෙදිතබ්බං. තත්ථ පඨමනයෙ ධම්ම

පරිච්ඡෙදෙ දස්සිතො. දුතියනයෙ චෙතෙතීති තෙභූමකකුසලචෙතනා චතස්සො ච අකුසලචෙතනා ගහිතා. න පකප්පෙතීති අට්ඨසු චිත්තෙසු තණ්හාදිට්ඨියො නිවත්තා. අනුසෙතීති තෙභූමකකුසලෙ උපනිස්සය කොටියා චතූසු අකුසලචෙතනාසු සහජාතකොටියා චෙව උපනිස්සය කොටියා ච අනුසයො ගහිතො. තතියනයෙ න චෙතෙතීති තෙභූමකකුසලාකුසලං නිවත්තං. න පකප්පෙතීති අට්ඨසු චිත්තෙසු තණ්හා දිට්ඨියො නිවත්තා. අනුසෙතීති සුත්තෙන ආගතං වාරෙත්වා තෙභූමක කුසලාකුසලවිපාකකිරියාරූපෙසු අප්පහීනකොටියා උපනිස්සයො ගහිතො. චතුත්ථනයො පුරිමසදිසොව. **තදප්පතිට්ඨිතෙති** තස්මිං අප්පතිට්ඨිතෙ. **අවිරූළ්හෙති** කම්මං ජවාපෙත්වා පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪනසමත්ථාය අභිබ්බත්තමූලෙ. එත්ථ පන කිං කථිතන්ති? අරහත්තමග්ගස්ස කිච්චං ඛීණාසවස්ස කිච්චකරණන්තිපි නවලොකුත්තරධම්මාතිපි වත්තුං වට්ටති. එත්ථ ච විඤ්ඤාණස්ස චෙව ආයතිං පුනබ්භවස්ස ච අන්තරෙ එකො සන්ධි වෙදනාතණ්හානමන්තරෙ එකො භවජාතීනමන්තරෙ එකොති.

අට්ඨමං.

---

12. 4. 9.

නවමෙ-විඤ්ඤාණනාමරූපානං අන්තරෙ එකො සන්ධි. වෙදනා තණ්හානමන්තරෙ එකො භවජාතීනමන්තරෙ එකොති.

නවමං.

---

12. 4. 10.

දසමෙ-නතීති තණ්හා, සා හි පියරූපෙසු රූපාදිසු නමනට්ඨෙන නතීති වුච්චති. **ආගතිගති හොතීති** ආගතම්හි ගති හොති ආගතෙ පච්චුපට්ඨිතෙ කම්මෙ වා කම්මනිමිත්තෙ වා ගතිනිමිත්තෙ වා පටිසන්ධිවසෙන විඤ්ඤාණස්ස ගති හොති. **චුතූපපාතොති** එවං විඤ්ඤාණස්ස ආගතෙ පටිසන්ධිවිසයෙ ගතියා සති ඉතො චවනසඞ්ඛාතා චුති තත්‍රූපපත්තිසඞ්ඛාතො උපපාතොති අයං චුතූපපාතො නාම හොති. එවං ඉමස්මිං සුත්තෙ නතියාච ආගතිගතියාච අන්තරෙ එකොච සන්ධි කථිතොති.

දසමං.

කළාරඛත්තියවග්ගො චතුත්ථො.

12. 5. 1.

ගහපතිවග්ගස්ස පඨමෙ-**යතො**ති යදා. **භයානි වෙරානී**ති භය වෙරචෙතනායො. **සොතාපත්තියඞ්ගෙහී**ති දුවිධං සොතාපත්තියා අඞ්ගං යං පුබ්බභාගෙ සොතාපත්තිපටිලාභාය සංවත්තති සප්පුරිසසංසෙවො සද්ධම්මසවණං යොනිසොමනසිකාරො ධම්මානුධම්මපටිපත්තීති එවමාගතං. පටිලද්ධගුණස්ස ච සොතාපත්තිං පත්වා ඨිතස්ස අඞ්ගං යං සොතාපන්නස්ස අඞ්ගන්තිපි වුච්චති, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදාදීනං එතං අධිවචනං. ඉදමිධ අධිප්පෙතං. **අරියො**ති නිද්දොසො නිරුපාරම්භො. **ඤායො**ති පටිච්චසමුප්පන්නං ඤත්වා ඨිතඤාණම්පි පටිච්චසමුප්පාදොපි. යථාහ :- ඤායො වුච්චති පටිච්චසමුප්පාදො අරියොපි අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො ඤායොති. **පඤ්ඤායා**ති අපරාපරං උප්පන්නාය විපස්සනාපඤ්ඤාය. **සුද්දිට්ඨො හොතී**ති අපරාපරං උප්පජ්ජිත්වා දස්සනවසෙන සුට්ඨු දිට්ඨො. **ඛීණනිරයො**ති ආදීසු ආයතිං තත්ථ අනුප්පජ්ජනතාය ඛීණො නිරයො මය්හන්ති සො අහං ඛීණනිරයො. එස නයො සබ්බත්ථ. **සොතාපන්නො**ති මග්ගසොතං ආපන්නො. **අවිනිපාතධම්මො**ති න විනිපාතසභාවො. **නියතො**ති පඨමමග්ගසඞ්ඛාතෙන සම්මත්තනියාමෙන නියතො. **සම්බොධිපරායණො**ති උපරිමග්ගත්තය සංඛාතො සම්බොධි පරං අයණං මය්හන්ති සො හං සම්බොධිපරායණො තං සම්බොධිමවස්සං අභිසම්බුජ්ඣනකොති අත්ථො.

පාණාතිපාතපච්චයාති පාණාතිපාතකම්මකාරණා. **භයං වෙර**න්ති අත්ථතො එකං. වෙරඤ්ච නාමෙතං දුවිධං හොති බාහිරං අජ්ඣත්තිකන්ති. එකෙන හි එකස්ස පිතා මාරිතො හොති සො චින්තෙසි එතෙන කිර මෙ පිතා මාරිතො අහම්පි තං යෙව මාරෙස්සාමීති නිසිතං සත්ථං ආදාය චරති. යා තස්ස අබ්භන්තරෙ උප්පන්නා වෙර චෙතනා ඉදං බාහිරං වෙරං නාම. යං පන ඉතරස්ස අයං කිර මං මාරෙස්සාමීති චරති අහමෙව තං පඨමතරං මාරෙස්සාමීති චෙතනා උප්පජ්ජති, ඉදං අජ්ඣත්තිකං වෙරං නාම. ඉදං තාව උභයම්පි දිට්ඨධම්මිකමෙව. යා පන තං නිරයෙ උප්පන්නං දිස්වා එතං පහරිස්සාමීති ජලිතං අයමුග්ගරං ගණ්හතො නිරයපාලස්ස චෙතනා උප්පජ්ජති ඉදමස්ස සම්පරායිකං බාහිරවෙරං. යා ච තස්ස අයං නිද්දොසං මං පහරිස්සාමීති ආගච්ඡති අහමෙව තං පඨමතරං පහරිස්සාමීති චෙතනා උප්පජ්ජති ඉදමස්ස සම්පරායිකං අජ්ඣත්තවෙරං. යං පනෙතං බාහිර වෙරං තං අට්ඨකථායං පුග්ගලවෙරන්ති වුත්තං. **දුක්ඛං දොමනස්ස**න්ති අත්ථතො එකමෙව. යථා චෙත්ථ එවං සෙසපදෙසුපි ඉමිනා මම භණ්ඩං හටං මය්හං දාරෙසු චාරිත්තං ආපන්නං, මුසා වත්වා අත්ථො භග්ගො සුරාමදමත්තෙන ඉදං නාම කතන්ති ආදිනා නයෙන වෙරුප්පත්ති වෙදිතබ්බා. **අවෙච්චප්පසාදෙනා**ති අවිගතෙන[1] අචලප්පසාදෙන. **අරියකන්තෙහී**ති පඤ්චහි සීලෙහි තානි හි අරියානං කන්තානි

1, සී. අවිගතෙන. ස්‍යා. අභිගතෙන.

පියාති භවන්තරගතාපි අරියා තානි න විජහන්ති, තස්මා අරියකන්තානීති වුච්චන්ති. සෙසමෙත්ථ යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ අනුස්සතිනිද්දෙසෙ වුත්තමෙව.

පඨමං.

---

12. 5. 2.

දුතියෙ-භික්ඛූනං කථිතභාවමත්තමෙව විසෙසො.

දුතියං.

---

12. 5. 3.

තතියෙ-දුක්ඛස්සාති වට්ටදුක්ඛස්ස **සමුදයන්ති** ද්වෙ සමුදයා ඛණිකසමුදයො ච පච්චයසමුදයො ච පච්චයසමුදයං පස්සන්තොපි භික්ඛු ඛණිකසමුදයං පස්සති ඛණිකසමුදයං පස්සන්තොපි පච්චයසමුදයං පස්සති. අත්ථඞ්ගමොපි අච්චන්තඅත්ථඞ්ගමො භෙදත්ථඞ්ගමොති දුවිධො අච්චන්තත්ථඞ්ගමං පස්සන්තොපි භෙදත්ථඞ්ගමං පස්සති, භෙදත්ථඞ්ගමං පස්සන්තොපි අච්චන්තත්ථඞ්ගමං පස්සති. **දෙසෙස්සාමීති** ඉදං වට්ටදුක්ඛස්ස සමුදයත්ථඞ්ගමං නිබ්බත්තිභෙදං නාම දෙසිස්සාමි තං සුණාථාති අත්ථො. **පටිච්චාති** නිස්සයවසෙන චෙව ආරම්මණවසෙන ච පච්චයං කත්වා. **තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සොති** තිණ්ණං සඞ්ගතියා ඵස්සො. **අයං දුක්ඛසමුදයොති** අයං වට්ටදුක්ඛස්ස නිබ්බත්ති නාම. **අත්ථඞ්ගමොති** භෙදො. එවං හි වට්ටදුක්ඛං භින්නං හොති අප්පටිසන්ධියං.

තතියං.

---

12. 5. 4.

චතුත්ථෙ-**ලොකස්සාති** සඞ්ඛාරලොකස්ස, අයමෙත්ථ විසෙසො.

චතුත්ථං.

---

12. 5. 5.

පඤ්චමෙ-**ඤාතිකෙති** ද්වින්නං ඤාතකානං ගාමෙ. **ගිඤ්ජකාවසථෙති** ඉට්ඨකාහි කතෙ මහාපාසාදෙ. **ධම්මපරියායන්ති** ධම්මකාරණං. **උපස්සුතීති** උපස්සුතිට්ඨානං, යං ඨානං උපගන්ත්වා සක්කා හොති භගවතො සද්දං සොතුං තත්ථ ඨිතොති අත්ථො. සො කිර ගන්ධකුටිපරිවෙණං සම්මජ්ජනත්ථං ආගතො අත්තනො කම්මං පහාය භගවතො ධම්මඝොසං සුණන්තො අට්ඨාසි. **අද්දසාති** තදා කිර භගවතො ආදිතොව පච්චයාකාරං මනසි කරොන්තස්ස ඉදං ඉමිනා පච්චයෙන හොති ඉදං ඉමිනාති ආවජ්ජතො යාව භවග්ගා එකඞ්ගණං

අහොසි. සබ්බං මනසිකාරං පහාය වචසා සජ්ඣායං කරොන්තො යථානුසන්ධිනා දෙසනං නිට්ඨපෙත්වා අපි නු ඛො ඉමං ධම්මපරියායං කොචි අස්සොසීති ආවජ්ජෙන්තො තං භික්ඛුමද්දස. තෙන වුත්තං– අද්දසා ඛො භගවාති. අස්සොසි නොති අස්සොසි නු? අථවා අස්සොසි නොති අම්හාකං භාසන්තානං අස්සොසීති. උග්ගණ්හාහීති ආදීසු සුත්වා තුණ්හීභූතොව පගුණං කරොන්තො උග්ගණ්හාති නාම. පදානුපදං ඝටෙත්වා වාචාය පරිචිතං කරොන්තො පරියාපුණාති නාම උභයථාපි පගුණං ආධාරප්පත්තං කරොන්තො ධාරෙති නාම. අත්ථසංහිතොති කාරණනිස්සිතො. ආදිබ්‍රහ්මචරියකොති මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ආදි පතිට්ඨානභූතො. ඉති තීසුපි ඉමෙසු සුත්තෙසු වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතං.

පඤ්චමං.

---

12. 5. 6.

ඡට්ඨෙ–අඤ්ඤතරොති නාමවසෙන අපාකටො අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො.

ඡට්ඨං.

---

12. 5. 7.

සත්තමෙ–ජාණුස්සොණීති ඨානන්තරවසෙන එවං ලද්ධනාමො අසීතිකොටිවිභවො මහාපුරොහිතො.

සත්තමං.

---

12. 5. 8.

අට්ඨමෙ–ලොකායතිකොති විතණ්ඩසත්ථෙ ලොකායතෙ කතපරිචයො. ජෙට්ඨමෙතං ලොකායතන්ති පඨමං ලොකායතං. ලොකායතන්ති ලොකස්සෙව ආයතං බාලපුථුජ්ජනලොකස්ස ආයතං මහන්තං ගම්භීරන්ති උපට්ඨිතං පරිත්තං සාසවං දිට්ඨිගතං. එකත්තන්ති එකසභාවං, නිච්චසභාවමෙවාති පුච්ඡති. පුථුත්තන්ති පුරිමසභාවෙන නානාසභාවං දෙවමනුස්සාදිභාවෙන පඨමං හුත්වා පච්ඡා න හොතීති උච්ඡෙදං සන්ධාය පුච්ඡති. එවමෙත්ථ සබ්බමත්ථි සබ්බමෙකත්තන්ති ඉමා චෙපි සස්සතදිට්ඨියො. සබ්බං නත්ථි සබ්බං පුථුත්තන්ති ඉමා චෙ උච්ඡෙදදිට්ඨියොති වෙදිතබ්බා.

අට්ඨමං.

---

12. 5. 9.

නවමෙ–කිං නු ඛොති සංසයුප්පත්තිආකාරදස්සනං. සමුදයතීති උප්පජ්ජති.

නවමං.

12. 5. 10.

දසමෙ-ඡපි නයා එකතො වුත්තා. ඉදමෙව පුරිමෙන නානත්තං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

දසමං.

ගහපතිවග්ගො පඤ්චමො.

---

12. 6. 1.

දුක්ඛවග්ගස්ස පඨමෙ-පරිවීමංසමානොති උපපරික්ඛමානො. ජරාමරණන්ති කස්මා ජරාමරණං එකමෙව අනෙකවිධං නානප්පකාරන්ති වත්වා ගහිතන්ති චෙ? තස්මිං ගහිතෙ සබ්බදුක්ඛස්ස ගහිතත්තා. යථාහි චූළාය ගහිතෙ පුරිසො[1] ගහිතොව හොති එවං ජරාමරණෙ ගහිතෙ සබ්බදුක්ඛං ගහිතමෙව හොති[2] තස්මා යං ඛො ඉදං අනෙකවිධං නානප්පකාරං දුක්ඛං ලොකෙ උප්පජ්ජතීති තහාත්වා සීසං පුරිසං විය සබ්බදුක්ඛෙ දස්සෙත්වා තං චූළාය ගණ්හන්තො විය ජරාමරණං ගණ්හි. ජරාමරණනිරොධසාරුප්පගාමිනීති ජරාමරණස්ස නිරොධස්ස සරූපභාවෙන නික්කිලෙසතාය පරිසුද්ධතාය සදිසාව හුත්වා ගාමිනීති අත්ථො. තථා පටිපන්නො ච හොතීති යථා තං පටිපන්නොති වුච්චති එවං පටිපන්නො හොති. අනුධම්මචාරීති නිබ්බාණධම්මං අනුගතං පටිපත්තිධම්මං චරති, පූරෙතීති අත්ථො. දුක්ඛක්ඛයාය පටිපන්නොහොති සීලං ආදිං කත්වා ජරාමරණදුක්ඛස්ස නිරොධාය පටිපන්නො. සඞ්ඛාරනිරොධායාති සඞ්ඛාරදුක්ඛස්ස නිරොධාය. එත්තාවතා යාව අරහත්තං දෙසනා කථිතා. ඉදානි අරහත්තඵලපච්චවෙක්ඛණං සත්තවිහාරඤ්ච දස්සෙත්වා දෙසනා නිවත්තෙතබ්බා සියා තථා අකත්වා අවිජ්ජාගතොති ඉදං කස්මා ගණ්හීති? ඛීණාසවස්ස සමතික්කන්තවට්ටදුක්ඛස්ස දස්සනත්ථං. අපි ච පුන වට්ටං ආරභිත්වා විවට්ටෙ කථියමානෙ බුජ්ඣනකසත්තාපෙත්ථ අත්ථි තස්සජ්ඣාසයවසෙනාපි ඉදං ගණ්හීති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ-අවිජ්ජාගතොති අවිජ්ජාය ගතො උපගතො සමන්නාගතො. පුරිසපුග්ගලොති පුරිසොයෙව පුග්ගලො. උභයෙනාපි සම්මුතිකථං කථෙති. බුද්ධානං හි සම්මුතිකථා පරමත්ථකථාති ද්වෙ කථා හොන්ති. තත්ථ සත්තො නරො පුරිසො පුග්ගලො තිස්සො නාගොති එවං පවත්තා සම්මුතිකථා නාම. ඛන්ධා ධාතුයො ආයතනානීති එවං පවත්තා පරමත්ථකථා නාම. පරමත්ථං කථෙන්තාපි සම්මුතිං අමුඤ්චිත්වාව කථෙන්ති. තෙ සම්මුතිං කථෙන්තාපි පරමත්ථං කථෙන්තාපි සච්චමෙව කථෙන්ති. තෙනෙව වුත්තං,

---

1. සෂ. ගහිතෙ පුරිසෙ සො පුරිසො.
2. සෂ. ජරාමරණෙසු ගහිතෙසු සෙසො ගහිතොව.

"දුවෙ සච්චානි අක්ඛාසි සම්බුද්ධො වදතංවරො,
සම්මුතිං පරමත්ථඤ්ච තතියං නූපලබ්භති.
සංකෙතවචනං සච්චං ලොකසම්මුතිකාරණා.
පරමත්ථවචනං සච්චං ධම්මානං භූතලක්ඛණා"ති.

පුඤ්ඤං චෙ සඞ්ඛාරන්ති තෙරසචෙතනාභෙදං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං. **අභිසඞ්ඛරොතීති** පකරොති. **පුඤ්ඤූපගං හොති විඤ්ඤාණන්ති** කම්මවිඤ්ඤාණං කම්මපුඤ්ඤෙන උපගතං සම්පයුත්තං හොති විපාකවිඤ්ඤාණං විපාකපුඤ්ඤෙන. **අපුඤ්ඤං චෙ සඞ්ඛාරන්ති** ද්වාදසචෙතනාභෙදං අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති. **ආනඤ්ජං චෙ සඞ්ඛාරන්ති** චතුචෙතනාභෙදං ආනඤ්ජාභිසඞ්ඛාරං. **ආනඤ්ජූපගං හොති විඤ්ඤාණන්ති** කම්මානඤ්ජෙන කම්මවිඤ්ඤාණං විපාකානඤ්ජෙන විපාකවිඤ්ඤාණං උපගතං හොති. එත්ථ ච තිවිධස්ස කම්මාභිසඞ්ඛාරස්ස ගහිතත්තා ද්වාදසපදිකො පච්චයාකාරො ගහිතොව හොති. එත්තාවතා වට්ටං දස්සිතං. ඉදානි විවට්ටං දස්සෙන්තො **යතො ඛො භික්ඛවෙති** ආදිමාහ.

තත්ථ-**අවිජ්ජාති** චතූසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණං. **විජ්ජාති** අරහත්තමග්ගඤාණං. එත්ථ ච පන පඨමමෙව අවිජ්ජාය පහීනාය විජ්ජා උප්පජ්ජති. යථා පන චතුරඞ්ගෙපි තමෙ රත්තිං දීපුජ්ජාලෙන අන්ධකාරො පහීයති එවං විජ්ජුප්පාදා අවිජ්ජාය පහාණං වෙදිතබ්බං. **න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියතීති** ලොකෙ කිඤ්චි ධම්මං න ගණ්හාති න පරාමසති. **අනුපාදියං න පරිතස්සතීති** අනුපාදියන්තො අගණ්හන්තො නෙව තණ්හාපරිතස්සනාය න භයපරිතස්සනාය පරිතස්සති, න තණ්හායති න භායතීති අත්ථො. **පච්චත්තඤ්ඤෙවාති** සයමෙව, අත්තනාව පරිනිබ්බායති, නාඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන. **සො සුඛං චෙ වෙදනන්ති** ඉදං කස්මා ආරභි? ඛීණාසවස්ස පච්චවෙක්ඛණඤාණං දස්සෙත්වා සතතවිහාරං දස්සෙතුං ආරභි. **අනජ්ඣොසිතාති** තණ්හාය ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වාව අගහිතා. අථ දුක්ඛවෙදනා කස්මා වුත්තා කිං තම්පි අභිනන්දන්තො අත්ථීති? ආම අත්ථි. සුඛං අභිනන්දන්තොයෙව හි දුක්ඛං අභිනන්දති නාම, දුක්ඛං පත්වා සුඛං පත්ථනතො සුඛස්ස ච විපරිණාමදුක්ඛතොති. **කායපරියන්තිකන්ති** කායන්තිකං කායපරිච්ඡින්නං; යාව පඤ්චද්වාරකායො පවත්තති තාව පවත්තං පඤ්චද්වාරිකවෙදනන්ති අත්ථො. **ජීවිතපරියන්තිකන්ති** ජීවිතන්තිකං ජීවිතපරිච්ඡින්නං; යාව ජීවිතං පවත්තති තාව පවත්තං මනොද්වාරිකවෙදනන්ති අත්ථො. තත්ථ පඤ්චද්වාරිකවෙදනා පච්ඡා උප්පජ්ජිත්වා පඨමං නිරුජ්ඣති මනොද්වාරිකවෙදනා පඨමං උප්පජ්ජිත්වා පච්ඡා නිරුජ්ඣති, සා හි පටිසන්ධික්ඛණෙ වත්ථුරූපස්මිංයෙව පතිට්ඨාති පඤ්චද්වාරිකා පවත්තෙ පඤ්චද්වාරවසෙන පවත්තමානා පඨමවයෙ වීසතිවස්සකාලෙ රජ්ජනදුස්සනමුය්හනවසෙන අධිමත්තා බලවතී හොති

පණ්ණාසවස්සකාලෙ සීතා හොති, සට්ඨිවස්සකාලතො පට්ඨාය පරිහායමානා අසීතිනවුතිවස්සකාලෙ මන්දා හොති තදා හි සත්තා චිරරත්තං එකතො නිසීදිම්හා නිපජ්ජිම්හාති වදන්තෙපි න සඤ්ජානාමාති වදන්ති, අධිමත්තානිපි රූපාදිආරම්මණානි න පස්සාම න සුණාම සුගන්ධං දුග්ගන්ධං වා සාදුං අසාදුං වා ථද්ධං මුදුකන්ති වා න ජානාමාති වදන්ති ඉති තෙසං පඤ්චවාරිකවෙදනා භග්ගා හොති, මනොවාරිකාව පවත්තති. සාපි අනුපුබ්බෙන පරිහායමානා මරණසමයෙ හදයකොටිංයෙව නිස්සාය පවත්තති. යාව පන සා පවත්තති තාව සත්තො ජීවතීති වුච්චති යදා නප්පවත්තති තදා මතො නිරුද්ධොති වුච්චති. ස්වායමත්ථො වාපියා දීපෙතබ්බො.

යථා හි පුරිසො පඤ්චඋදකමග්ගසම්පන්නං වාපිං කරෙය්‍ය, පඨමං දෙවෙ වුට්ඨෙ පඤ්චහි උදකමග්ගෙහි උදකං පවිසිත්වා අන්තොවාපියං ආවාටෙ පූරෙය්‍ය, පුනප්පුනං දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකමග්ගෙ පූරෙත්වා ගාවුතඩ්ඪයොජනමත්තං ඔත්ථරිත්වා උදකං තිට්ඨෙය්‍ය තතො තතො විස්සන්දමානං, අථ නිද්ධමනතුම්බෙ විවරිත්වා ඛෙත්තෙසු කම්මෙ කරීයමානෙ උදකං නික්ඛමන්තං සස්සපාකකාලෙ උදකං පරිහීනං මච්ඡෙ ගණ්හාමාති වත්තබ්බතං ආපජ්ජෙය්‍ය, තතො කතිපාහෙන ආවාටෙසුයෙව උදකං සණ්ඨහෙය්‍ය, යාව පන තං ආවාටෙසු හොති තාව මහාවාපියං උදකං අත්ථීති සඞ්ඛං ගච්ඡති, යදා පන තත්ථ ඡිජ්ජති තදා වාපියං උදකං නත්ථීති වුච්චති එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. පඨමං දෙවෙ වස්සන්තෙ පඤ්චහි මග්ගෙහි උදකං පවිසිත්වා අන්තොආවාටානං පූරිතකාලො වියහි පඨමං පටිසන්ධික්ඛණෙ මනොවාරිකවෙදනාය වත්ථුරූපෙ පතිට්ඨිතකාලො පුනප්පුනං දෙවෙ වස්සන්තෙ පඤ්චන්නං මග්ගානං පූරිතකාලොවිය පවත්තෙ පඤ්චවාරිකවෙදනාය පවත්තිකාලො ගාවුතඩ්ඪයොජනමත්තං අජ්ඣොත්ථරණං විය පඨමවයෙ වීසතිවස්සකාලෙ රජ්ජනාදිවසෙන තස්සා අධිමත්තබලවභාවො යාව වාපිතො උදකං නාතිගච්ඡති තාව පූරාය වාපියා ඨිතකාලො විය පඤ්ඤාසවස්සකාලෙ තස්සා ඨිතකාලො. නිද්ධමනතුම්බෙසු විවටෙසු කම්මන්තෙ කරීයමානෙ උදකස්ස නික්ඛමනකාලො විය සට්ඨිවස්සකාලතො පට්ඨාය තස්සා පරිහානි. උදකෙ භට්ඨෙ උදකමග්ගෙසු පරිත්තොදකස්ස ඨිතකාලො විය අසීතිනවුතිවස්සකාලෙ පඤ්චවාරිකවෙදනාය මන්දකාලො ආවාටෙසුයෙව උදකස්ස පතිට්ඨානකාලො විය හදයවත්ථුකොටිං නිස්සාය මනොවාරවෙදනාය පවත්තිකාලො ආවාටෙසු පරිත්තෙපි උදකෙ සති වාපියං උදකං අත්ථීති වත්තබ්බකාලො විය යාව සා පවත්තති තාව සත්තො ජීවතීති වුච්චති. යථා පන ආවාටෙසු උදකෙ ඡින්නෙ නත්ථි වාපියං උදකන්ති වුච්චති එවං මනොවාරිකවෙදනාය අප්පවත්තමානාය සත්තො මතොති වුච්චති. ඉමං වෙදනං සන්ධාය වුත්තං ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදියමානොති.

කායස්ස භෙදාති කායස්ස භෙදෙන. **ජීවිතපරියාදනා උද්ධ**න්ති ජීවිතක්ඛයතො උද්ධං. **ඉධෙවා**ති පටිසන්ධිවසෙන පරතො අගන්ත්වා ඉධෙව. **සීතීභවිස්සන්තී**ති පවත්තිවිප්ඵන්දදරථරහිතානි සීතානි අප්පවත්තනධම්මානි භවිස්සන්ති. **සරීරානී**ති ධාතුසරීරානි. **අවසිස්සන්තී**ති අවසිට්ඨානි භවිස්සන්ති.

කුම්භකාරපාකාති කුම්භකාරස්ස භාජනපචනට්ඨානතො. **පටිසිසෙය්‍යා**ති ඨපෙය්‍ය. **කපල්ලානී**ති සහමුඛවට්ටියා එකාබද්ධානි කුම්භකපල්ලානි. අවසිසෙය්‍යුන්ති තිට්ඨෙය්‍යුං. **එවමෙව ඛො**ති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං. ආදිත්තකුම්භකාරපාකො විය හි තයො භවා **දට්ඨබ්බා**. කුම්භකාරො විය යොගාවචරො. පාකතො කුම්භකාරභාජනානං නීහරණදණ්ඩකො විය අරහත්තමග්ගඤාණං. සමො භූමිභාගො විය අසඞ්ඛතං නිබ්බානතලං. දණ්ඩකෙන උණ්හකුම්භං ආකඩ්ඪිත්වා සමෙ භූමිභාගෙ කුම්භස්ස ඨපිතකාලො විය ආරද්ධවිපස්සකස්ස රූපසත්තකං අරූපසත්තකං විපස්සන්තස්ස කම්මට්ඨානෙ පගුණෙ විභූතෙ උපට්ඨහමානෙ තථාරූපං උතුසප්පායාදිං ලභිත්වා එකාසනෙ නිසින්නස්ස විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං පත්වා චතූහි අපායෙහි අත්තභාවං උද්ධරිත්වා ඵලසමාපත්තිවසෙන අසඞ්ඛතෙ නිබ්බානතලෙ ඨිතකාලො දට්ඨබ්බො. ඛීණාසවො පන උණ්හකුම්භො විය අරහත්තං පත්තදිවසෙයෙව න පරිනිබ්බායති, සාසනප්පවෙණිං පන ඝටයමානො පණ්ණාසසට්ඨිවස්සානි චරිත්වා චරිමකචිත්තුප්පත්තියා උපාදින්නකක්ඛන්ධභෙදා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති අථස්ස කුම්භස්ස විය කපාලානි අනුපාදින්නකසරීරානෙව අවසිස්සන්තීති.

පජානාතීති ඉදං පන ඛීණාසවස්ස අනුයොගාරොපනත්ථං වුත්තං. **විඤ්ඤාණං පඤ්ඤායෙථා**ති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං පඤ්ඤායෙථ. **සාධු සාධූ**ති ථෙරානං බ්‍යාකරණං සම්පහංසති. **එවමෙතන්ති** යදෙතං තිවිධෙ අභිසංඛාරෙ අසති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස අපඤ්ඤාණන්ති ආදි එවමෙව එතං. **අධිමුච්චථා**ති සන්නිට්ඨානසංඛාතං අධිමොක්ඛං පටිලභථ. **එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා**ති අයමෙව වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තො, අයං පරිච්ඡෙදො යදිදං නිබ්බානන්ති.

පඨමං.

---

12. 6. 2.

දුතියෙ-**උපාදානීයෙසූ**ති චතුන්නං උපාදානානං පච්චයෙසු තෙභූමකධම්මෙසු. **අස්සාදානුපස්සිනො**ති අස්සාදං අනුපස්සන්තස්ස. **තත්‍රා**ති තස්මිං අග්ගික්ඛන්ධෙ. **තදාහාරො**ති තං පච්චයො. **තදුපාදානො**ති තස්සෙව වෙවචනං. **එවමෙව ඛො**ති එත්ථ අග්ගික්ඛන්ධො විය හි තයො භවා, තෙභූමකවට්ටන්තිපි එතදෙව. අග්ගිජග්ගක පුරිසො විය වට්ටනිස්සිතො බාලපුථුජ්ජනො, සුක්ඛතිණගොමයාදි

පක්ඛිපනං විය අස්සාදානුපස්සිනො පුථුජ්ජනස්ස තණ්හාදිවසෙන
ඡහි ද්වාරෙහි කුසලාකුසලකම්මකරණං තිණගොමයාදීසු බීජෙසු
පුනප්පුනං තෙසං පක්ඛිපනෙන අග්ගික්ඛන්ධස්ස වඩ්ඪනං විය බාල
පුථුජ්ජනස්ස උට්ඨාය සමුට්ඨාය යථාවුත්තකම්මායූහනෙන අපරාපරං
වට්ටදුක්ඛනිබ්බත්තනං. න කාලෙන කාලං සුක්ඛානි චෙව තිණානි
පක්ඛිපෙය්‍යාති තං හි කොචි අත්ථකාමො එවං වදෙය්‍ය ගමෙහා!
කස්මා උට්ඨාය සමුට්ඨාය කලාපෙ බන්ධිත්වා සුක්ඛතිණකට්ඨානං පච්ඡි
යඤ්ච පූරෙත්වා සුක්ඛගොමයානි පක්ඛිපන්තො එතං අග්ගිං ජාලෙසි?
අපි නු තෙ අත්ථි ඉතො නිදනං කාචි වඩ්ඪීති? වංසාගතමෙතං භො!
අම්හාකං, ඉතො නිදනං පන මෙ අවඩ්ඪියෙව කුතො වඩ්ඪි, අහං හි
ඉමං අග්ගිං ජග්ගන්තො නෙව නහායිතුං න භුඤ්ජිතුං න නිපජ්ජිතුං
ලභාමීති. තෙන හි භො! කිං තෙ ඉමිනා නිරත්ථකෙන අග්ගිජාලනෙන?
එහි ත්වං එතානි ආභතානි තිණාදීනි එත්ථ පක්ඛිප තානි සයමෙව
ඛායිස්සන්ති ත්වං පන අසුකස්මිං ඨානෙ සීතොදකා පොක්ඛරණී
අත්ථි තත්ථ නහාත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි අත්තානං මණ්ඩෙත්වා
සුනිවත්ථො සුපාරුතො වරපාදුකාහි නගරං පවිසිත්වා පාසාදවරමාරුය්හ
වාතපානං විවරිත්වා මහාවීථියං විරොචමානො නිසීද එකග්ගො
සුඛසමප්පිතො හුත්වා, තත්ථ තෙ නිසින්නස්ස තිණාදීනං ඛයෙන සය
මෙව අයං අග්ගි අපණ්ණත්තිභාවං ගමිස්සතීති. සො තථා කරෙය්‍ය
තථෙවච තත්ථ නිසින්නස්ස සො අග්ගි උපාදානක්ඛයෙන අපණ්ණත්ති
භාවං ගච්ඡෙය්‍ය. ඉදං සන්ධායෙතං න කාලෙන කාලන්ති ආදිවුත්තං.

එවමෙව ඛොති එත්ථ පන ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං. චත්තාරීසාය
කට්ඨවාහානං ජලමානො මහාඅග්ගික්ඛන්ධො විය තෙභූමකවට්ටං
දට්ඨබ්බං. අග්ගිජග්ගිකපුරිසො විය වට්ටසන්නිස්සිතකො යොගාව
චරො. අත්ථකාමො පුරිසො විය සම්මාසම්බුද්ධො. තෙන පුරිසෙන
තස්ස දින්නඔවාදො විය තථාගතෙන එහි ත්වං භික්ඛු! තෙභූමක
ධම්මෙසු නිබ්බින්ද එවං වට්ටදුක්ඛා මුච්චිස්සසීති තස්ස තෙභූමක
ධම්මෙසු කම්මට්ඨානස්ස කථිතකාලො. තස්ස පුරිසස්ස යථානුසිට්ඨං
පටිපජ්ජිත්වා පාසාදෙ නිසින්නකාලො විය යොගිනො සුගතොවාදං
සම්පටිච්ඡිත්වා සුඤ්ඤාගාරං පවිට්ඨස්ස තෙභූමකධම්මෙසු විපස්සනං පට්ඨ
පෙත්වා අනුක්කමෙන තථාරූපං ආහාරසප්පායාදිං ලභිත්වා එකා
සනෙ නිසින්නස්ස අග්ගඵලෙ පතිට්ඨිතකාලො. තස්ස නහානවිලෙ
පනාදීහි සුධොතමණ්ඩිතකායත්තා තස්මිං නිසින්නස්ස එකග්ගස්ස
සුඛසමප්පිතකාලො විය යොගිනො අරියමග්ගපොක්ඛරණියං මග්ග
ඤාණොදකෙන සුනහාතසුධොතකිලෙසමලස්ස හිරොත්තප්පසා
ටකෙ නිවාසෙත්වා සීලවිලෙපනානුලිත්තස්ස අරහත්තමණ්ඩනෙන
අත්තභාවං මණ්ඩෙත්වා විමුත්තිපුප්ඵදාමං පිළන්ධිත්වා ඉද්ධිපාදපාදුකා
ආරුය්හ නිබ්බානනගරං පවිසිත්වා ධම්මපාසාදං ආරුය්හ සතිපට්ඨාන
මහාවීථියං විරොචමානස්ස නිබ්බානාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං

අප්පෙත්වා නිසින්නකාලො. තස්ස පන පුරිසස්ස තස්මිං නිසින්නස්ස තිණාදීනං ඛයෙන අග්ගික්ඛන්ධස්ස අපණ්ණත්තිගමනකාලො විය ඛීණාසවස්ස යාවතායුකං ඨත්වා උපාදින්නකක්ඛන්ධභෙදෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතස්ස මහාවට්ටවූපසමො දට්ඨබ්බො.

දුතියං.

---

12. 6. 3.

තතියෙ-සංයොජනියෙසූති දසන්නං සංයොජනානං පච්චයෙසු. **ධායෙය්‍යාති** ජලෙය්‍ය. **තෙලං ආසිඤ්චෙය්‍ය වට්ටිං උපහරෙය්‍යාති** දීපපටිජග්ගනත්ථං තෙලභාජනඤ්ච මහන්තඤ්ච වට්ටිකපාලං ගහෙත්වා සමීපෙ නිච්චං සීතොව තෙලෙ ඛීණෙ තෙලං ආසිඤ්චෙය්‍ය, වට්ටියා ඛීණාය වට්ටිං උපසංහරෙය්‍ය.

සෙසමෙත්ථ සද්ධිං ඔපම්මසංසන්දනෙන පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තතියං.

---

12. 6. 4.

චතුත්ථෙ-උපමං පඨමං වත්වා පච්ඡා අත්ථො වුත්තො. සෙසං තාදිසමෙව.

චතුත්ථං.

---

12. 6. 5.

පඤ්චමෙ-උද්ධං ඔජං අභිහරන්තීති පථවිරසඤ්ච ආපොරසඤ්ච උපරි ආරොපෙන්ති. ඔජාය ආරොපිතත්තා හත්ථසතුබ්බෙධස්ස රුක්ඛස්ස අඞ්කුරග්ගෙසු බින්දුබින්දූනි විය හුත්වා සිනෙහො තිට්ඨති. ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං. මහාරුක්ඛො විය හි තෙභූමකවට්ටං. මූලානි විය ආයතනානි. මූලෙහි ඔජාය ආරොහණං විය ඡහි ද්වාරෙහි කම්මාරොහණං. ඔජාය අභිරූළ්හත්තා මහාරුක්ඛස්ස යාවතකං ඨානං විය වට්ටනිස්සිතබාලපුථුජ්ජනස්ස ඡහි ද්වාරෙහි කම්මං ආයූහන්තස්ස අපරාපරං වට්ටස්ස වඩ්ඪනවසෙන දීඝරත්තං ඨානං. **කුද්දාලපිටකන්ති** කුද්දාලඤ්ච පච්ඡිභාජනඤ්ච. **ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දෙය්‍යාති** ඛුද්දකමහන්තානි ඛණ්ඩාඛණ්ඩානි කරොන්තො ඡින්දෙය්‍ය. ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං.

ඉධාපි හි මහාරුක්ඛො විය තෙභූමකවට්ටං. රුක්ඛං නාසෙතුකාමො පුරිසො විය යොගාවචරො. කුද්දාලො විය ඤාණං. පච්ඡි විය සමාධි. රුක්ඛච්ඡෙදනඵරසු විය ඤාණං. රුක්ඛස්ස මූලෙ ඡින්නකාලො විය යොගිනො අරියසන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා මනසිකරොන්තස්ස පඤ්ඤා. ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දනකාලො විය සංඛෙපතො චතුන්නං මහාභූතානං මනසිකාරො. ඵාලනං විය ද්වෙචත්තාළීසාය

කොට්ඨාසෙසු විත්ථාරමනසිකාරෙ සකලිකං සකලිකං කරණකාලො විය උපාදරූපස්සෙව රූපක්ඛන්ධාරම්මණස්ස විඤ්ඤාණස්ස චාති ඉමෙසං වසෙන නාමරූපපරිග්ගහො. මූලානං උපච්ඡෙදනං විය තස්සෙව නාමරූපස්ස පච්චයපරියෙසනං චාතාතපෙ විසොසෙත්වා අග්ගිනා දහනකාලො විය අනුපුබ්බෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අඤ්ඤතරං සප්පායං ලභිත්වා කම්මට්ඨානෙ විභූතෙ උපතිට්ඨමානෙ එකපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස සමණධම්මං කරොන්තස්ස අග්ගඵලප්පත්ති. මසිකරණං විය අරහත්තප්පත්තදිවසෙයෙව අපරිනිබ්බායන්තස්ස යාවතායුකං ඨිතකාලො මහාවාතෙ ඔපුණනං නදියා පවාහනඤ්ච විය උපාදින්නක ඛන්ධභෙදෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බුතස්ස වට්ට වූපසමො වෙදිතබ්බො.

පඤ්චමං.

---

12. 6. 6.

ඡට්ඨෙපි-උපමං පඨමං වත්වා පච්ඡා අත්ථො වුත්තො. ඉදමෙව නානත්තං.

ඡට්ඨං.

---

12. 6. 7.

සත්තමෙ-තරුණොති අජාතඵලො. පලිසජ්ජෙය්‍යාති සොධෙය්‍ය. පංසුං දදෙය්‍යාති ථද්ධඵරුසපංසුං හරිත්වා මුදුගොමයචුණ්ණමිස්සං මධුරපංසුං පක්ඛිපෙය්‍ය. වුද්ධින්ති වුඩ්ඪිං ආපජ්ජිත්වා පුප්ඵූපගො පුප්ඵං ඵලූපගො ඵලං ගණ්හෙය්‍ය. ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං-තරුණරුක්ඛො විය හි තෙභූමකවට්ටං. රුක්ඛජග්ගකො පුරිසො විය වට්ටනිස්සිතො පුථුජ්ජනො. මූලපලිසජ්ජනාදීනි විය තීහි ද්වාරෙහි කුසලාකුසලකම්මායූහනං. රුක්ඛස්ස වුද්ධිං ආපජ්ජනං විය පුථුජ්ජනස්ස තීහි ද්වාරෙහි කම්මං ආයූහතො අපරාපරං වට්ටප්පවත්ති. විවට්ටං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සත්තමං.

---

12. 6. 8-9.

අට්ඨම නවමානි උත්තානත්ථානෙව.

අට්ඨමං.—නවමං.

---

12. 6. 10.

දසමෙ-කුරූසු විහරතීති කුරූති එවං බහුවචනවසෙන ලද්ධවොහාරෙ ජනපදෙ විහරති. කම්මාසදම්මං නාම කුරූනං නිගමොති එවං නාමකො කුරූනං නිගමො. තං ගොචරගාමං කත්වාති අත්ථො. ආයස්මාති පියවචනමෙතං, ගරුවචනමෙතං, ආනන්දොති

තස්ස ථෙරස්ස නාමං. එකමන්තං නිසීදීති ඡ නිසජ්ජදෙසෙ විවජ්ජෙත්වා දක්ඛිණජාණුමණ්ඩලස්ස අභිමුඛට්ඨානෙ ඡබ්බණ්ණානං බුද්ධරස්මීනං අන්තො පවිසිත්වා පසන්නලාඛාරසං විගාහන්තො විය සුවණ්ණපටං පාරුපන්තො විය රත්තුප්පලවිතානමජ්ඣං පවිසන්තො විය ච ධම්මභණ්ඩාගාරිකො ආයස්මා ආනන්දො නිසීදි. තෙන වුත්තං එකමන්තං නිසීදීති.

කාය පන වෙලාය කෙන කාරණෙන අයමායස්මා භගවන්තං උපසඞ්කමන්තොති? සායණ්හවෙලාය පච්චයාකාරපඤ්හං පුච්ඡනකාරණෙන තං දිවසං කිර අයමායස්මා කුලසඞ්ගහත්ථාය සරවාරෙ සරවාරෙ සහස්සභණ්ඩිකං නික්ඛිපන්තො විය කම්මාස්සදම්මං පිණ්ඩාය චරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සත්ථු වත්තං දස්සෙත්වා සත්ථරි ගන්ධකුටිං පවිට්ඨෙ සත්ථාරං වන්දිත්වා අත්තනො දිවාට්ඨානං[1] ගන්ත්වා අන්තෙවාසිකෙසු වත්තං දස්සෙත්වා පටික්කන්තෙසු[2] දිවාට්ඨානං පටිසම්මජ්ජිත්වා චම්මඛණ්ඩං පඤ්ඤපෙත්වා උදකතුම්බතො උදකෙන හත්ථපාදෙ සීතලං කත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නො සොතාපත්තිඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා අථ පරිච්ඡින්නකාලවසෙන සමාපත්තිතො වුට්ඨාය පච්චයාකාරෙ ඤාණං ඔතාරෙසි. සො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ආදිතො පට්ඨාය අන්තං, අන්තතො පට්ඨාය ආදිං, උභයන්තතො පට්ඨාය මජ්ඣං, මජ්ඣතො පට්ඨාය උභො අන්තෙ පාපෙන්තො තික්ඛත්තුං ද්වාදසපදං පච්චයාකාරං සම්මසි. තස්සෙවං සම්මසන්තස්ස පච්චයාකාරො විභූතො හුත්වා උත්තානකුත්තානකො විය උපට්ඨාසි. තතො චින්තෙසි අයං පච්චයාකාරො සබ්බබුද්ධෙහි ගම්භීරො චෙව ගම්භීරාවභාසො චාති කථිතො, මය්හං ඛො පන පදෙසඤාණෙ ඨිතස්ස සාවකස්ස සතො උත්තානො විය විභූතො පාකටො හුත්වා උපට්ඨාති, මය්හංයෙව නු ඛො එස උත්තානකො විය උපට්ඨාති උදාහු අඤ්ඤෙසම්පීති අත්තනො උපට්ඨානකාරණං සත්ථු ආරොචෙස්සාමීති නිසින්නට්ඨානතො උට්ඨාය චම්මඛණ්ඩං පප්ඵොටෙත්වා ආදාය සායණ්හසමයෙ භගවන්තං උපසඞ්කමි තෙන වුත්තං: සායණ්හවෙලාය පච්චයාකාරපඤ්හං පුච්ඡනකාරණෙන උපසඞ්කමන්තොති.

යාව ගම්භීරොති එත්ථ යාවසද්දො පමාණාතික්කමෙ; අතික්කම්ම පමාණං ගම්භීරො අතිගම්භීරොති අත්ථො. **ගම්භීරාවභාසොති** ගම්භීරොව හුත්වා අවභාසති, දිස්සතීති අත්ථො. එකං හි උත්තානමෙව ගම්භීරාවභාසං හොති පූතිපණ්ණරසවසෙන කාළවණ්ණං පුරාණඋදකං විය තං හි ජාණුප්පමාණම්පි සතපොරිසං විය දිස්සති. එකං ගම්භීරං උත්තානාවභාසං හොති මණිභාසං විප්පසන්නඋදකං විය, තං හි සතපොරිසම්පි ජාණුප්පමාණං විය ඛායති. එකං උත්තානං උත්තානාවභාසං හොති පාතිආදීසු උදකං විය එකං ගම්භීරං ගම්භීරාව

1. මු. සී. වසනට්ඨානං. 2. මු. සී. නික්ඛන්තෙසු.

හාසං හොති සිනෙරුපාදකමහාසමුද්දෙ උදකං විය. එවං උදකමෙව චත්තාරි නාමානි ලභති. පටිච්චසමුප්පාදෙ පනෙතං නත්ථි. අයං හි ගම්භීරො ච ගම්භීරාවභාසො චාති එකමෙව නාමං ලභති. එවරූපො සමානොපි අථ ච පන මෙ උත්තානකුත්තානකො විය ඛායති, තදිදං අච්ඡරියං භන්තෙ! අබ්භුතං භන්තෙති එවං අත්තනො විම්හයං පකාසෙන්තො පඤ්හං පුච්ඡිත්වා තුණ්හීභූතො නිසීදි.

භගවා තස්ස වචනං සුත්වා ආනන්ද, භවග්ගගහණාය හත්ථං පසාරෙන්තො විය සිනෙරුං භින්දිත්වා මිඤ්ජං නීහරිතුං වායමමානො විය විනා නාවාය මහාසමුද්දං තරිතුකාමො විය පථවිං පරිවත්තෙත්වා පථවොජං ගහෙතුං වායමමානො විය බුද්ධවිසයං පඤ්හං අත්තනො උත්තානුත්තානන්ති වදති, තස්ස ගම්භීරභාවං ආචික්ඛාමීති විනෙත්වා මා හෙවන්ති ආදිමාහ.

තත්ථ-මා හෙවන්ති හකාරො නිපාතමත්තං. එවං මා භණීති අත්ථො. මා හෙවන්ති ච ඉදං භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං උස්සාදෙන්තොපි භණති අපසාදෙන්තොපි. තත්ථ-උස්සාදෙන්තොති. ආනන්ද! ත්වං මහාපඤ්ඤො විසදඤාණො, තෙන තෙ ගම්භීරොපි පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානකො විය ඛායති. අඤ්ඤෙසං පනෙස උත්තානකොති න සල්ලක්ඛෙතබ්බො. ගම්භීරොයෙව ච සො ගම්භීරාවභාසො ච. තත්ථ චතස්සො උපමා වදන්ති: ඡ මාසෙ සුභොජනරසපුට්ඨස්ස කිර කතයොග්ගස්ස මහාමල්ලස්ස සමජ්ජසමයෙ කතමල්ලතෙපවජ්ජස්ස යුද්ධභූමිං ගච්ඡන්තස්ස අන්තරා මල්ලපාසාණං දස්සෙසුං. සො කිං එතන්ති ආහ. මල්ලපාසාණොති. ආහරථ නන්ති. උක්ඛිපිතුං න සක්කොමාති හි වුත්තෙ සයං ගන්ත්වා කුහිං ඉමස්ස භාරියට්ඨානන්ති වත්වා ද්වීහි හත්ථෙහි ද්වෙ පාසාණෙ උක්ඛිපිත්වා කීළාගුළෙ විය ඛිපිත්වා අගමාසි. තත්ථ මල්ලස්ස මල්ලපාසාණො සල්ලහුකොති න අඤ්ඤෙසම්පි ලහුකොති වත්තබ්බො. ඡමාසෙ සුභොජනරසපුට්ඨමල්ලො විය හි කප්පසතසහස්සං අභිනීහාරසම්පන්නො ආයස්මා ආනන්දො. යථා මල්ලස්ස මහාබලතාය මල්ලපාසාණො ලහුකො, එවං ථෙරස්ස මහාපඤ්ඤතාය පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානොති වත්තබ්බො. සො අඤ්ඤෙසං උත්තානොති න වත්තබ්බො. මහාසමුද්දෙ ච සත්ත මහාමච්ඡා හොන්ති තිමි මහාමච්ඡො ද්වියොජනසතිකො, තිමිඞ්ගලො තියොජනසතිකො, තිමිරපිඞ්ගලො[1] පඤ්චයොජනසතිකො, ආනන්දො තිමින්දො අජ්ඣාරොහො[2] මහාතිමීති ඉමෙ චත්තාරො යොජනසහස්සිකා. තත්ථ තිමිරපිඞ්ගලෙනෙව දීපෙන්ති. තස්ස කිර දක්ඛිණකණ්ණං චාලෙන්තස්ස පඤ්චයොජනසතෙ පදෙසෙ උදකං චලති, තථා වාමකණ්ණං, තථා නඞ්ගුට්ඨං, තථා සීසං චාලෙන්තස්ස. ද්වෙ පන කණ්ණෙ චාලෙත්වා නඞ්ගුට්ඨෙන පහරිත්වා සීසං අපරාපරං කත්වා

1. ස්‍යා. තිමිරපිඞ්ගලො. 2. ස්‍යා, ආනන්දො පනන්දො අජ්ඣාහාරො.

කීළිතුං ආරද්ධස්ස සත්තට්ඨයොජනසතෙ ඨානෙ භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා උද්ධනෙ ආරොපිතං විය උදකං පක්කට්ඨති, යොජනසතමත්තෙන පදෙසෙ උදකං පිට්ඨිං ඡාදෙතුං න සක්කොති. සො එවං වදෙය්‍ය; අයං මහාසමුද්දො ගම්භීරො ගම්භීරොති වදන්ති, කුතස්ස ගම්භීරතා? මයං පිට්ඨිමත්තච්ඡාදනම්පි උදකං න ලභාමාති. තස්ස කායූපපන්නස්ස තිමිරපිඞ්ගලස්ස මහාසමුද්දො උත්තානොති අඤ්ඤෙසඤ්ච ඛුද්දකමච්ඡානං උත්තානොති න වත්තබ්බො. එවමෙව ඤාණූපපන්නස්ස ථෙරස්ස පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානොති අඤ්ඤෙසම්පි උත්තානොති න වත්තබ්බො. සුපණ්ණරාජා ච දියඩ්ඪයොජනසතිකො හොති. තස්ස දක්ඛිණපක්ඛො පඤ්ඤාසයොජනිකො, තථා වාමපක්ඛො, පිඤ්ඡවට්ටි[1] ච සට්ඨියොජනිකා, ගීවා තියොජනිකා හොති, මුඛං නවයොජනං, පාදා ද්වාදසයොජනිකා තස්මිං සුපණ්ණෙ වාතං දස්සෙතුං ආරද්ධෙ සත්තට්ඨයොජනසතං ඨානං නප්පහොති සො එවං වදෙය්‍ය; අයං ආකාසො අනන්තො අනන්තොති වදන්ති කුතස්ස අනන්තතා? මයං පක්ඛවාතප්පහරණොකාසම්පි න ලභාමාති. තස්ස කායූපපන්නස්ස සුපණ්ණරඤ්ඤො ආකාසො පරිත්තොති අඤ්ඤෙසං ඛුද්දකපක්ඛීනං පරිත්තොති න වත්තබ්බො. එවමෙව ඤාණූපපන්නස්ස ථෙරස්ස පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානොති අඤ්ඤෙසං උත්තානොති න වත්තබ්බො. රාහු අසුරින්දො පන පාදන්තතො යාව කෙසන්තා යොජනානං චත්තාරි සහස්සානි අට්ඨ ච සතානි හොන්ති. තස්ස ද්වින්නං බාහානං අන්තරෙ ද්වාදසයොජනසතිකං බහලත්තෙන ච ඡයොජනසතිකං, හත්ථපාදතලානි තියොජනසතිකානි, තථා මුඛං; එකඞ්ගුලිපබ්බං පඤ්ඤාසයොජනං, තථා භමුකන්තරං; නලාටං තියොජනසතිකං, සීසං නවයොජනසතිකං තස්ස මහාසමුද්දං ඔතිණ්ණස්ස ගම්භීරං උදකං ජාණුප්පමාණං හොති, සො එවං වදෙය්‍ය; අයං මහාසමුද්දො ගම්භීරො ගම්භීරොති වදන්ති කුතස්ස ගම්භීරතා? මයං ජාණුපටිච්ඡාදනමත්තම්පි උදකං න ලභාමාති. තස්ස කායූපපන්නස්ස රාහුනො මහාසමුද්දො උත්තානොති අඤ්ඤෙසං උත්තානොති න වත්තබ්බො. එවමෙව ඤාණූපපන්නස්ස ථෙරස්ස පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානොති අඤ්ඤෙසං උත්තානොති න වත්තබ්බො. එතමත්ථං සන්ධාය භගවා මා හෙවං ආනන්ද! අවච මා හෙවං ආනන්ද! අවචාති ආහ. ථෙරස්ස හි චතූහි කාරණෙහි ගම්භීරො පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානොති උපට්ඨාසි. කතමෙහි චතූහි? පුබ්බූපනිස්සයසම්පත්තියා, තිත්ථවාසෙන, සොතාපන්නතාය, බහුස්සුතභාවෙනාති.

ඉතො කිර සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ[2] පදුමුත්තරො නාම සත්ථා ලොකෙ උප්පජ්ජි. තස්ස හංසවතී නාම නගරං අහොසි, ආනන්දො නාම රාජා පිතා, සුමෙධා නාම දෙවී මාතා බොධිසත්තො උත්තරකුමාරො

1. ස්‍යා. පිඤ්ඡාවළි. 2. ස්‍යා සතසහස්සමෙ කප්පෙ.

නාම අහොසි. සො පුත්තස්ස ජාතදිවසෙයෙව මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා පධානමනුයුඤ්ජන්තො අනුක්කමෙන සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා අනෙකජාතිසංසාරන්ති උදානං උදානෙත්වා සත්තාහං බොධිපල්ලඞ්කෙ වීතිනාමෙත්වා පඨවියං ඨපෙස්සාමීති පාදං අභිනීහරි. අථ පඨවිං භින්දිත්වා මහන්තං පදුමං උට්ඨාසි. තස්ස ධුරපත්තානි නවුතිහත්ථානි කෙසරං තිංසහත්ථං[1] කණ්ණිකා ද්වාදසහත්ථා, නවඝටප්පමාණා රෙණු අහොසි. සත්ථා පන උබ්බෙධතො අට්ඨපඤ්ඤාසහත්ථො අහොසි, තස්ස උභින්නං බාහානමන්තරං අට්ඨාරසහත්ථං නලාටං පඤ්චහත්ථං, හත්ථපාදා එකාදසහත්ථා. තස්ස එකාදසහත්ථෙන පාදෙන ද්වාදසහත්ථාය කණ්ණිකාය අක්කන්තමත්තාය නවඝටප්පමාණා රෙණු උට්ඨාය අට්ඨපඤ්ඤාසහත්ථං පදෙසං උග්ගන්ත්වා ඔකිණ්ණමනොසිලාරසචුණ්ණං විය පච්චොකිණ්ණා තදුපාදාය භගවා පදුමුත්තරොත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තස්ස දෙවලො ච සුජාතො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා අහෙසුං, අමිතා ච අසමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සුමනො නාම උපට්ඨාකො. පදුමුත්තරො භගවා පිතු සඞ්ගහං කුරුමානො භික්ඛුසතසහස්සපරිවාරො හංසවතියා රාජධානියා වසති. කණිට්ඨභාතා පනස්ස සුමනකුමාරො නාම. තස්ස රාජා හංසවතිතො වීසං යොජනසතෙ භොගං අදාසි සො කදාචි ආගන්ත්වා පිතරඤ්ච සත්ථාරඤ්ච පස්සති. අථෙකදිවසං පච්චන්තො කුපිතො සුමනො රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. රාජා ත්වං මයා තාත! කස්මා ඨපිතොති පටිපෙසෙසි. සො චොරෙ වූපසමෙත්වා උපසන්තො දෙව! ජනපදොති රඤ්ඤො පෙසෙසි. රාජා තුට්ඨො සීඝං මම පුත්තො ආගච්ඡතූති ආහ. තස්ස සහස්සමත්තා අමච්චා හොන්ති. සො තත් ආගච්ඡන්තො තෙහි සද්ධිං අන්තරාමග්ගෙ මන්තෙසි; මය්හං පිතා තුට්ඨො සචෙ මෙ වරං දෙති කිං ගණ්හාමීති? අථ නං එකච්චෙ හත්ථිං ගණ්හථ අස්සං ගණ්හථ ජනපදං ගණ්හථ සත්ත රතනානි ගණ්හථාති ආහංසු. අපරෙ තුම්හෙ පඨවිස්සරස්ස පුත්තා, න තුම්හාකං ධනං දුල්ලභං ලද්ධම්පි චෙතං සබ්බං පහාය ගමනීයං, පුඤ්ඤමෙව එකං ආදාය ගමනීයං, තස්මා දෙවෙ වරං දදමානෙ තෙමාසං පදුමුත්තරං භගවන්තං උපට්ඨාතුං වරං ගණ්හථාති. සො තුම්හෙ මය්හං කල්‍යාණමිත්තා නාම න මමෙතං චිත්තං අත්ථි තුම්හෙහි පන උප්පාදිතං එවං කරිස්සාමීති ගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා පිතරා ආලිඞ්ගිත්වා මත්ථකෙ චුම්බිත්වා වරං තෙ පුත්ත! දෙමීති වුත්තො ඉච්ඡාමහං මහාරාජ! භගවන්තං තෙමාසං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තො ජීවිතං අවඤ්ඣං කාතුං, ඉදං මෙ වරං දෙහීති ආහ. න සක්කා තාත! අඤ්ඤං වරෙහීති. දෙව! ඛත්තියානං නාම ද්වෙ කථා නත්ථි, එතමෙව මෙ දෙහි, න මමඤ්ඤෙන අත්ථොති. තාත! බුද්ධානං නාම චිත්තං දුජ්ජානං, සචෙ භගවා න ඉච්ඡිස්සති මයා දින්නම්පි කිං භවිස්සතීති? සාධු දෙව! අහං භගවතො චිත්තං ජානිස්සාමීති විහාරං

1. මු. සී. කෙසරා තිංසහත්ථා තථා කෙසපත්තානි.

ගතො. තෙන ච සමයෙන භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා භගවා ගන්ධකුටිං පවිට්ඨො හොති. සො මණ්ඩලමාළෙ සන්නිසින්නානං භික්ඛූනං සන්තිකං අගමාසි. තෙ තං ආහංසු රාජපුත්ත! කස්මා ආගතොසීති? භගවන්තං දස්සනාය, දස්සෙථ මෙ භගවන්තන්ති. න මයං රාජපුත්ත! ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ සත්ථාරං දට්ඨුං ලභාමාති. කො පන භන්තෙ! ලභතීති? සුමනත්ථෙරො නාම රාජපුත්තාති. සො කුහිං භන්තෙ! ථෙරොති ථෙරස්ස වසනට්ඨානං[1] පුච්ඡිත්වා ගන්ත්වා වන්දිත්වා ඉච්ඡාමහං භන්තෙ! භගවන්තං පස්සිතුං, දස්සෙථ මෙ භගවන්තන්ති ආහ. ථෙරො එහි රාජපුත්තාති තං ගහෙත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ ඨපෙත්වා ගන්ධකුටිං ආරුහි. අථ නං භගවා සුමන! කස්මා ආගතොසීති ආහ. රාජපුත්තො භන්තෙ! භගවන්තං දස්සනාය ආගතොති. තෙන හි භික්ඛු! ආසනං පඤ්ඤපෙහීති. ථෙරො ආසනං පඤ්ඤපෙසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. රාජපුත්තො භගවන්තං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං අකාසි. කදා ආගතොසි රාජපුත්තාති? භන්තෙ! තුම්හෙසු ගන්ධකුටිං පවිට්ඨෙසු භික්ඛූ න මයං ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ භගවන්තං දට්ඨුං ලභාමාති මං ථෙරස්ස සන්තිකං පාහෙසුං, ථෙරො පන එකවචනෙනෙව දස්සෙසි, ථෙරො භන්තෙ! තුම්හාකං සාසනෙ වල්ලභො මඤ්ඤෙති. ආම රාජකුමාර! වල්ලභො එස භික්ඛු මය්හං සාසනෙති. භන්තෙ! බුද්ධානං සාසනෙ කිං කත්වා වල්ලභා හොන්තීති? දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා කුමාරාති. භගවා! අහම්පි ථෙරො විය බුද්ධසාසනෙ වල්ලභො හොතුකාමො, තෙමාසං මෙ වස්සාවාසං අධිවාසෙථාති. භගවා අත්ථි නු ඛො ගතෙන අත්ථොති ඔලොකෙත්වා අත්ථීති දිස්වා සුඤ්ඤාගාරෙ ඛො රාජකුමාර! තථාගතා අභිරමන්තීති ආහ. කුමාරො අඤ්ඤාතං භගවා! අඤ්ඤාතං සුගතාති වත්වා අහං භන්තෙ! පුරිමතරං ගන්ත්වා විහාරං කාරෙමි, මයා පෙසිතෙ භික්ඛුසතසහස්සෙන සද්ධිං ආගච්ඡථාති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා දින්නා මෙ දෙව! භගවතා පටිඤ්ඤා, මයා පහිතෙ තුම්හෙ භගවන්තං පෙසෙය්‍යාථාති පිතරං වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා යොජනෙ යොජනෙ විහාරං කාරෙන්තො වීසංයොජනසතං අද්ධානං ගතො. ගන්ත්වා අත්තනො නගරෙ විහාරට්ඨානං විචිනන්තො සොභනස්ස නාම කුටුම්බිකස්ස උය්‍යානං දිස්වා සතසහස්සෙන කිණිත්වා සතසහස්සං විස්සජ්ජෙත්වා විහාරං කාරෙසි. තත්ථ භගවතො ගන්ධකුටිං සෙසභික්ඛූනඤ්ච රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානත්ථාය කුටිලෙණමණ්ඩපෙ කාරාපෙත්වා පාකාරපරික්ඛෙපං ද්වාරකොට්ඨකඤ්ච නිට්ඨාපෙත්වා පිතු සන්තිකං පෙසෙසි නිට්ඨිතං මය්හං කිච්චං සත්ථාරං පහිණථාති. රාජා භගවන්තං භොජෙත්වා භගවා! සුමනස්ස කිච්චං නිට්ඨිතං, තුම්හාකං ආගමනං පච්චාසිංසතීති. භගවා සතසහස්සභික්ඛුපරිවාරො යොජනෙ යොජනෙ විහාරෙසු වසමානො අගමාසි.

---

1. ම. සං. නිසින්නට්ඨානං.

කුමාරො සත්ථා ආගච්ඡතීති සුත්වා යොජනං පච්චුග්ගන්ත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජයමානො විහාරං පවෙසෙත්වා :-

සතසහස්සෙන මෙ කීතං සතසහස්සෙන මාපිතං,
සොභනං නාම උය්‍යානං පතිගණ්හ මහාමුනීති-

විහාරං නිය්‍යාදෙසි. සො වස්සූපනායිකදිවසෙ දානං දත්වා අත්තනො පුත්තදාරෙච[1] අමච්චෙ ච පක්කොසාපෙත්වා ආහ සත්ථා අම්හාකං සන්තිකං දූරතො ආගතො, බුද්ධා ච නාම ධම්මගරුනො, නාමිසචක්ඛුකා;[2] තස්මා අහං ඉමං තෙමාසං ද්වෙ සාටකෙ නිවාසෙත්වා දසසීලානි සමාදියිත්වා ඉධෙව වසිස්සාමි, තුම්හෙ ඛීණාසවසතසහස්සස්ස ඉමිනාව නීහාරෙන තෙමාසං දානං දදෙය්‍යාථාති. සො සුමනත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානසභාගෙයෙව ඨානෙ වසන්තො යං ථෙරො භගවතො වත්තං කරොති තං සබ්බං දිස්වා ඨානෙ එකන්තවල්ලභො එස ථෙරො එතස්සෙව මෙ ඨානන්තරං පත්ථෙතුං වට්ටතීති චින්තෙත්වා උප කට්ඨාය පවාරණාය ගාමං පවිසිත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ භික්ඛුසතසහස්සස්ස පාදමූලෙ තිචීවරං ඨපෙත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා භන්තෙ! යදෙතං මයා මග්ගෙ යොජනන්තරිකා විහාරකාරාපනතො පට්ඨාය පුඤ්ඤං කතං තං නෙව සක්කසම්පත්තිං න මාරබ්‍රහ්මසම්පත්තිං පත්ථයන්තෙන බුද්ධස්ස පන උපට්ඨාකභාවං පත්ථෙන්තෙන කතං, තස්මා අහම්පි භගවා! අනාගතෙ සුමනත්ථෙරො විය එකස්ස බුද්ධස්ස උපට්ඨාකො හොමීති පඤ්චපතිට්ඨිතෙන පතිත්වා වන්දිත්වා නිපන්නො.

භගවා මහන්තං කුලපුත්තස්ස චිත්තං ඉජ්ඣිස්සති නු ඛො න නු ඛොති ඔලොකෙන්තො අනාගතෙ ඉතො සතසහස්සිමෙ කප්පෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්සෙව උපට්ඨාකො භවිස්සතීති ඤත්වා :-

ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු,
සබ්බෙ පූරෙන්තු සඞ්කප්පා චන්දො පණ්ණරසො යථාති

ආහ. කුමාරො සුත්වා බුද්ධා නාම අවෙජ්ඣකථා හොන්තීති දුතියදිවසෙයෙව තස්ස භගවතො පත්තචීවරං ගහෙත්වා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගච්ඡන්තො විය අහොසි.

සො තස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වස්සසතසහස්සං දානං දත්වා සග්ගෙ[3] නිබ්බත්තිත්වා කස්සපබුද්ධකාලෙපි පිණ්ඩාය චරතො ථෙරස්ස පත්තගහණත්ථං උත්තරිසාටකං දත්වා පූජං අකාසි.

පුන සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතො බාරාණසීරාජා හුත්වා අට්ඨන්නං පච්චෙකබුද්ධානං පණ්ණසාලායො කාරෙත්වා මණිආධාරකෙ උපට්ඨාපෙත්වා චතූහි පච්චයෙහි දස වස්සසහස්සානි උපට්ඨානං අකාසි. එතානි පාකටට්ඨානානි.

1. මු. සී. පුත්තදාරඤ්ච. 2. මු. සී. නාමිසගරුකා. 3. ම. තුසිතපුරෙ

කප්පසතසහස්සං පන දානං දදමානොව අම්හාකං බොධිසත්තෙන සද්ධිං තුසිතපුරෙ[1] නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතො අමිතොදනසක්කස්ස[2] ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන කතාභිනික්ඛමණෙ සම්මාසම්බොධිං පත්වා පඨමගමනෙන කපිලවත්ථුං ආගන්ත්වා තතො නික්ඛන්තෙ භගවති භගවතො පරිවාරත්ථං රාජකුමාරෙසු පබ්බජන්තෙසු භද්දියාදීහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිතො නචිරස්සෙව ආයස්මතො පුණ්ණස්ස මන්තාණිපුත්තස්ස සන්තිකෙ ධම්මකථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. එවමෙස ආයස්මා පුබ්බූපනිස්සයසම්පන්නො. තස්සිමාය පුබ්බූපනිස්සයසම්පත්තියා ගම්භීරොපි පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානකො විය උපට්ඨාසි.

තිත්ථවාසොති පන ගරුසන්තිකෙ උග්ගහණසවණපරිපුච්ඡනධාරණානි වුච්චන්ති සො ථෙරස්ස අතිවිය පරිසුද්ධො. තෙනාපිස්සායං ගම්භීරොපි උත්තානකො විය උපට්ඨාසි.

සොතාපන්නානඤ්ච පච්චයාකාරො උත්තානකො හුත්වා උපට්ඨාති අයං පන ආයස්මා සොතාපන්නො.

බහුස්සුතානං චතුහත්ථෙ ඔවරකෙ පදීපෙ ජලමානෙ මඤ්චපීඨං විය නාමරූපපරිච්ඡෙදො පාකටො හොති අයමායස්මා බහුස්සුතානං අග්ගො. ඉති බාහුසච්චභාවෙනපිස්ස ගම්භීරොපි පච්චයාකාරො උත්තානකො විය උපට්ඨාසි.

පටිච්චසමුප්පාදො චතූහි ගම්භීරතාහි ගම්භීරො. සා පනස්ස ගම්භීරතා විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතාව. සො සබ්බොපි ථෙරස්ස උත්තානකො විය උපට්ඨාසි. තෙන භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං උස්සාදෙන්තො මාහෙවන්ති ආදිමාහ.

අයං හෙත්ථ අධිප්පායො — ආනන්ද! ත්වං මහාපඤ්ඤො විසදඤාණො, තෙන තෙ ගම්භීරොපි පටිච්චසමුප්පාදො උත්තානකො විය ඛායති. තස්මා මය්හෙව නු ඛො එස උත්තානකො විය හුත්වා උපට්ඨාති උදාහු අඤ්ඤෙසම්පීති මා එවං අවච. යං පන වුත්තං අපසාදෙන්තොති තත්ථ අයමධිප්පායො — ආනන්ද! අථ ච පන මෙ උත්තානකුත්තානකො විය ඛායතීති මා හෙවං අවච. යදි හි තෙ එස උත්තානකුත්තානකො විය ඛායති කස්මා ත්වං අත්තනො ධම්මතාය සොතාපන්නො නාහොසි? මයා ච දින්නනයෙ ඨත්වා සොතාපත්තිමග්ගං පටිවිජ්ඣි. ආනන්ද! ඉදං නිබ්බානමෙව ගම්භීරං, පච්චයාකාරො පන උත්තානකො ජාතො, අථ කස්මා ඔළාරිකං කාමරාගසංයොජනං පටිඝසංයොජනං ඔළාරිකං කාමරාගානුසයං පටිඝානුසයන්ති ඉමෙ චත්තාරො කිලෙසෙ සමුග්ඝාටෙත්වා සකදාගාමිඵලං

1. මු. සී. සග්ගෙ. 2. මු. සී. ධොතොදනසක්කස්ස.

න සච්ඡිකරොසි? තෙනෙව අණුසහගතෙ චත්තාරො කිලෙසෙ සමුග්ඝාතෙත්වා අනාගාමිඵලං න සච්ඡිකරොසි? රූපරාගාදිකෙ පඤ්ච සංයොජනානි මානානුසයං භවරාගානුසයං අවිජ්ජානුසයන්ති ඉමෙ අට්ඨ කිලෙසෙ සමුග්ඝාතෙත්වා අරහත්තං න සච්ඡිකරොසි? කස්මා වා සතසහස්සකප්පාධිකං එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං පූරිතපාරමිනො සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා විය සාවකපාරමීඤාණං න පටිවිජ්ඣසි? සතසහස්සකප්පාධිකානි ද්වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි පූරිතපාරමිනො පච්චෙකබුද්ධා විය ච පච්චෙකබොධිඤාණං න පටිවිජ්ඣසි? යදි වා තෙ සබ්බථාව එස උත්තානකො හුත්වා උපට්ඨාති, අථ කස්මා සතසහස්සකප්පාධිකානි චත්තාරි අට්ඨ සොළස වා අසඞ්ඛෙය්‍යානි පූරිතපාරමිනො බුද්ධා විය සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං න සච්ඡිකරොසි? කිං අනත්ථිකොසි එතෙහි විසෙසාධිගමෙහි? පස්ස යාව ච තෙ අපරද්ධං; ත්වං නාම සාවකපදෙසඤාණෙ ඨිතො අතිගම්භීරං පච්චයාකාරං උත්තානකො විය මෙ උපට්ඨාතීති වදසි, තස්ස තෙ ඉදං වචනං බුද්ධානං කථාය පච්චනීකං හොති. තාදිසෙන නාම භික්ඛුනා බුද්ධානං කථාය පච්චනීකං කථෙතබ්බන්ති න යුත්තමෙතං. නනු මය්හං ආනන්ද! ඉමං පච්චයාකාරං පටිවිජ්ඣිතුං වායමන්තස්සෙව කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි අතික්කන්තානි? පච්චයාකාරපටිවිජ්ඣනත්ථාය ච පන මෙ අදින්නං දානං නාම නත්ථි, අපූරිතා පාරමී නාම නත්ථි; අජ්ජ පච්චයාකාරං පටිවිජ්ඣිස්සාමීති පන මෙ නිරුස්සාහං විය මාරබලං විධමන්තස්ස අයං මහාපථවී චඞ්ගුලමත්තම්පි න කම්පි, තථා පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං මජ්ඣිමයාමෙ ච දිබ්බචක්ඛුං සම්පාදෙන්තස්ස පච්ඡිමයාමෙ පන මෙ බලවපච්චූසසමයෙ අවිජ්ජා සඞ්ඛාරානං නවහි ආකාරෙහි පච්චයො හොතීති දිට්ඨමත්තෙයෙව දසසහස්සිලොකධාතු අයදණ්ඩෙන ආකොටිතකංසථාලො විය විරවසතං විරවසහස්සං මුඤ්චමානා වාතාහතෙ පදුමිනිපණ්ණෙ උදකබින්දු විය කම්පිත්ථ. එවං-"ගම්භීරො චායං ආනන්ද! පටිච්චසමුප්පාදො ගම්භීරාවභාසො ච එතස්ස ආනන්ද! ධම්මස්ස අනනුබොධා-පෙ-නාතිවත්තතී"ති.

එතස්ස ධම්මස්සාති එතස්ස පච්චයධම්මස්ස. අනනුබොධාති ඤාතපරිඤ්ඤාවසෙන අනනුබුජ්ඣනා. අප්පටිවෙධාති තීරණපහාණපරිඤ්ඤාවසෙන අප්පටිවිජ්ඣනා. තන්තාකුලකජාතාති තන්තං විය ආකුලකජාතා; යථා නාම දුන්නික්ඛිත්තං මූසිකච්ඡින්නං පෙසකාරානං තන්තං තහිං තහිං ආකුලං හොති ඉදං අග්ගං ඉදං මූලන්ති අග්ගෙන වා අග්ගං මූලෙන වා මූලං සමානෙතුං දුක්කරං හොති, එවමෙවං සත්තා ඉමස්මිං පච්චයාකාරෙ ඛලිතා ආකුලා බ්‍යාකුලා හොන්ති න සක්කොන්ති පච්චයාකාරං උජුං කාතුං. තත්ථ තන්තං පච්චත්තපුරිසකාරෙ ඨත්වා සක්කාපි භවෙය්‍ය උජුං කාතුං, ඨපෙත්වා පන ද්වෙ බොධිසත්තෙ අඤ්ඤෙ සත්තා අත්තනො ධම්මතාය පච්චයාකාරං

උජුං කාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. යථා පන ආකුලං තන්තං කඤ්ජිකං දත්වා කොච්ඡෙන පහටං තත්ථ තත්ථ ගුලකජාතං හොති ගණ්ඨිබද්ධං එවමිමෙ සත්තා පච්චයෙසු පක්ඛලිත්වා පච්චයෙ උජුං කාතුං අසක්කොන්තා ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතවසෙන ගුලකජාතා හොන්ති, ගණ්ඨිබද්ධා, යෙහි කෙචි දිට්ඨියො සන්නිස්සිතා සබ්බෙ පච්චයං උජුං කාතුං අසක්කොන්තායෙව. ගුලාගුණ්ඨිකජාතාති ගුලාගුණ්ඨිකං වුච්චති පෙසකාරකඤ්ජියසුත්තං. ගුළා නාම සකුණිකා, තස්සා කුලාවකොතිපි එකෙ. යථා තදුභයම්පි ආකුලං අග්ගෙන වා අග්ගං මූලෙන වා මූලං සමානෙතුං දුක්කරන්ති පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං. මුඤ්ජබබ්බජභූතාති මුඤ්ජතිණං විය බබ්බජතිණං විය ච භූතා තාදිසා ජාතා. යථා හි තානි තිණානි කොට්ටෙත්වා කතරජ්ජුං ජිණ්ණකාලෙ කත්ථචි පතිතං ගහෙත්වා තෙසං තිණානං ඉදං අග්ගං ඉදං මූලන්ති අග්ගෙන වා අග්ගං මූලෙන වා මූලං සමානෙතුං දුක්කරං, තම්පි පච්චත්තපුරිසකාරෙ ඨත්වා සක්කා භවෙය්‍ය උජුං කාතුං. ඨපෙත්වා පන ද්වෙ බොධිසත්තෙ අඤ්ඤො සත්තො අත්තනො ධම්මතාය පච්චයාකාරං උජුං කාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. එවමයං පජා පච්චයං උජුං කාතුං අසක්කොන්ති දිට්ඨිගතවසෙන ගණ්ඨිජාතා හුත්වා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තතීති. තත්ථ-අපායොති නිරයතිරච්ඡානයොනිපෙත්තිවිසයඅසුරකායා. සබ්බෙපි හි තෙ වඩ්ඪිසඞ්ඛාතස්ස අයස්ස අභාවතො අපායාති වුච්චන්ති. තථා දුක්ඛස්ස ගතිභාවතො දුග්ගති. සුඛසමුස්සයතො විනිපතිතත්තා විනිපාතො, ඉතරො පන.

ඛන්ධානං පටිපාටීච ධාතු ආයතනාන ච,
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානං සංසාරොති පවුච්චති.

තං සබ්බම්පි නාතිවත්තති නාතික්කමති. අථ ඛො චුතිතො පටිසන්ධිං පටිසන්ධිතො චුතින්ති එවං පුනප්පුනං චුතිපටිසන්ධියො ගණ්හමානා තීසු භවෙසු චතූසු යොනීසු පඤ්චසු ගතීසු සත්තසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු නවසු සත්තාවාසෙසු මහාසමුද්දෙ වාතක්ඛිත්තා නාවා විය යන්තෙ යුත්තගොණො විය ච පරිබ්භමතියෙව. ඉති සබ්බමෙතං භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං අපසාදෙන්තො ආහ සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙවාති.

දසමං.

දුක්ඛවග්ගො ඡට්ඨො.

12. 7. 1.

මහාවග්ගස්ස පඨමෙ-අස්සුතවාති ඛන්ධධාතුආයතනපච්චයාකාරසතිපට්ඨානාදීසු උග්ගහපරිපුච්ඡාවිනිච්ඡයරහිතො. පුථුජ්ජනොති පුථූනං නානප්පකාරානං කිලෙසාදීනං ජනනාදිකාරණෙහි පුථුජ්ජනො.

වුත්තං හෙතං–පුථූ කිලෙසෙ ජනෙන්තීති පුථුජ්ජනාති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. අපිච–පුථූනං ගණනපථමතීතානං අරියධම්මපරම්මුඛානං නීචධම්මසමාචාරානං ජනානං අන්තොගධත්තාපි පුථුජ්ජනො. පුථු වා අයං විසුංයෙව සඞ්ඛං ගතො විසංසට්ඨො සීලසුතාදිගුණයුත්තෙහි අරියෙහි ජනොතිපි පුථුජ්ජනො. එවමෙතෙහි අස්සුතවා පුථුජ්ජනොති වීහි පදෙහි යෙ තෙ.

දුවෙ පුථුජ්ජනා වුත්තා බුද්ධෙනාදිච්චබන්ධුනා,
අන්ධො පුථුජ්ජනො එකො කල්‍යාණෙකො පුථුජ්ජනොති.

වෙ පුථුජ්ජනා වුත්තා. තෙසු අන්ධපුථුජ්ජනො ගහිතො. **ඉමස්මින්ති** පච්චුප්පන්නපච්චක්ඛකායං දස්සෙති. **චාතුම්මහාභූතිකස්මින්ති** චතුමහාභූතෙහි නිබ්බත්තෙ, චතුමහාභූතමයෙති අත්ථො. **නිබ්බින්දෙය්‍යාති** උක්කණ්ඨෙය්‍ය. **විරජ්ජෙය්‍යාති** න රජ්ජෙය්‍ය. **විමුච්චෙය්‍යාති** මුච්චිතුකාමො භවෙය්‍ය. **ආචයොති** වඩ්ඪි. **අපචයොති** පරිහානි. **ආදානන්ති** නිබ්බත්ති. **නික්ඛෙපනන්ති** භෙදො. **තස්මාති** යස්මා ඉමෙ චත්තාරො වඩ්ඪිහානිනිබ්බත්තිභෙදා පඤ්ඤායන්ති තස්මා. තං කාරණාති අත්ථො.

ඉති භගවා චතුමහාභූතිකෙ කායෙ රූපං පරිග්ගහෙතුං අයුත්තරූපං කත්වා අරූපං පරිග්ගහෙතුං යුත්තරූපං කරොති. කස්මා? තෙසං හි භික්ඛූනං රූපස්මිං ගාහො බලවා අධිමත්තො, තෙන තෙසං රූපෙ ගාහස්ස පරිග්ගහෙතබ්බරූපත්තං දස්සෙත්වා නික්කඩ්ඪෙන්තො අරූපෙ පතිට්ඨාපනත්ථං එවමාහ. **චිත්තන්ති** ආදි සබ්බං මනායතනස්සෙව නාමං. තං හි චිත්තවත්ථුතාය චිත්තගොචරතාය සම්පයුත්තධම්මචිත්තතාය ච **චිත්තං.** මනනට්ඨෙන **මනො.** විජානනට්ඨෙන **විඤ්ඤාණන්ති** වුච්චති. **නාලන්ති** න සමත්ථො. **අජ්ඣොසිතන්ති** තණ්හාය ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ගහිතං. **මමායිතන්ති** තණ්හාමමත්තෙන මම ඉදන්ති ගහිතං. **පරාමට්ඨන්ති** දිට්ඨියා පරාමසිත්වා ගහිතං. **එතං මමාති** තණ්හාගාහො, තෙන අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතා ගහිතා හොන්ති. **එසොහමස්මීති** මානගාහො, තෙන නව මානා ගහිතා හොන්ති. **එසො මෙ අත්තාති** දිට්ඨිගාහො, තෙන වාසට්ඨි දිට්ඨියො ගහිතා හොන්ති. **තස්මාති** යස්මා එවං දීඝරත්තං ගහිතං තස්මා නිබ්බින්දිතුං න සමත්ථො. **වරං භික්ඛවෙති** ඉදං කස්මා ආහ? පඨමං හි තෙන රූපං පරිග්ගහෙතුං අයුත්තරූපං කතං අරූපං යුත්තරූපං. අථ තෙසං භික්ඛූනං රූපතො ගාහො නික්ඛමිත්වා අරූපං ගතොති ඤත්වා තං නික්කඩ්ඪිතුං ඉමං දෙසනං ආරභි.

තත්ථ–**අත්තතො උපගච්ඡෙය්‍යාති** අත්තාති ගණ්හෙය්‍ය. **භිය්‍යොපීති** වස්සසතතො උද්ධම්පි. කස්මා පන භගවා එවමාහ? කිං අතිරෙකවස්සසතං තිට්ඨමානං නාම අත්ථි, නනු පඨමවයෙ පවත්තං රූපං මජ්ඣිමවයං න පාපුණාති. මජ්ඣිමවයෙ පවත්තං පච්ඡිමවයං, පුරෙභත්තෙ පවත්තං පච්ඡාභත්තං, පච්ඡාභත්තෙ පවත්තං පඨමයාමං

පඨමයාමෙ පවත්තං මජ්ඣිමයාමං, මජ්ඣිමයාමෙ පවත්තං පච්ඡිමයාමං න පාපුණාති. තථා ගමනෙ පවත්තං ඨානං, ඨානෙ පවත්තං නිසජ්ජං නිසජ්ජාය පවත්තං සයනං න පාපුණාති. එකඉරියාපථෙපි පාදස්ස උද්ධරණෙ පවත්තං අතිහරණං, අතිහරණෙ පවත්තං වීතිහරණං, වීතිහරණෙ පවත්තං වොස්සජනං, වොස්සජනෙ පවත්තං සන්නික්ඛෙපනං සන්නික්ඛෙපනෙ පවත්තං සන්නිරුම්හනං න පාපුණාති. තත්ථ තත්ථෙව ඔධි ඔධි පබ්බපබ්බං හුත්වා තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තතිලා විය තටතටායන්තා සඞ්ඛාරා භිජ්ජන්තීති? සබ්බමෙතං*. යථා පන පදීපස්සුජ්ජලතො ජාලා තං තං වට්ටිප්පදෙසං අනතික්කමිත්වා තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජති, අථ ච පන පවෙණිසම්බන්ධවසෙන සබ්බරත්තිං ජලිතො පදීපොති වුච්චති. එවමිධාපි පවෙණිවසෙන අයම්පි කායො එවං චිරට්ඨිතිකො විය කත්වා දස්සිතො. **රත්තියා ච දිවසස්ස චාති** රත්තිම්පි ච දිවසෙ ච, භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං. **අඤ්ඤදෙව උප්පජ්ජති අඤ්ඤං නිරුජ්ඣතීති** යං රත්තිං උප්පජ්ජති ච නිරුජ්ඣති ච තතො අඤ්ඤදෙව දිවා උප්පජ්ජති නිරුජ්ඣති චාති අත්ථො. අඤ්ඤං උප්පජ්ජති අනුප්පන්නමෙව අඤ්ඤං නිරුජ්ඣතීති එවං පන අත්ථො න ගහෙතබ්බො. රත්තියා ච දිවසස්ස චාති ඉදං පුරිමපවෙණිතො පරිත්තකං පවෙණිං ගහෙත්වා පවෙණිවසෙනෙව වුත්තං. එකරත්තිං පන එකදිවසං වා එකමෙව චිත්තං ඨාතුං සමත්ථං නාම නත්ථි, එකස්මිං හි අච්ඡරාක්ඛණෙ අනෙකානි චිත්තකොටිසතසහස්සානි උප්පජ්ජන්ති.

වුත්තම්පි චෙතං මිලින්දපඤ්හෙ–"වාහසතානං ඛො මහාරාජ! වීහීනං අඩ්ඪචූළඤ්ච වාහා වීහී සත්තම්මණානි ද්වෙ ච තුම්බා එකච්ඡරාක්ඛණෙ පවත්තිතස්ස චිත්තස්ස සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, කලම්පි කලභාගම්පි න උපෙන්තී"ති.

පවනෙති[1] මහාවනෙ. **තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණ්හාති තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණ්හාතීති** ඉමිනා න සො ගණ්හිතබ්බසාඛං අලභිත්වා භූමිං ඔතරති, අථ ඛො තස්මිං මහාවනෙ විචරන්තො තං තං සාඛං ගණ්හන්තොයෙව චරතීති අයමත්ථො දස්සිතො. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං, අරඤ්ඤමහාවනං විය හි ආරම්මණවනං වෙදිතබ්බං. තස්මිං විචරණමක්කටො විය ආරම්මණවනෙ උප්පජ්ජනකචිත්තං. සාඛාගහණං විය ආරම්මණෙ ලබ්භනං. යථා සො අරඤ්ඤෙ විචරන්තො මක්කටො තං තං සාඛං පහාය තං තං සාඛං ගණ්හාති එවමිදං ආරම්මණවනෙ විචරන්තං චිත්තම්පි කදාචි රූපාරම්මණං ගහෙත්වා උප්පජ්ජති, කදාචි සද්දාදීසු අඤ්ඤතරං, කදාචි අතීතං, කදාචි අනාගතං වා පච්චුප්පන්නං වා, තථා කදාචි අජ්ඣත්තං කදාචි බාහිරං. යථා ච සො අරඤ්ඤෙ විචරන්තො මක්කටො සාඛං

* චං.-ඉත්‍යාධිකපාඨො, සබ්බත්ථ. 1. සනා. බ්‍රහාවනෙති.

අලභිත්වා ඔරුය්හ භූමියං නිසීදතීති න වත්තබ්බො, එකං පන පණ්ණසාඛං ගහෙත්වාව නිසීදති. එවමෙවං ආරම්මණවනෙ විචරන්තං චිත්තම්පි එකං ඔලුබ්භාරම්මණං අලභිත්වා උප්පජ්ජතීති න වත්තබ්බං, එකජාතියං පන ආරම්මණං ගහෙත්වාව උප්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා පන භගවතා රූපතො නීහරිත්වා අරූපෙ ගාහො පතිට්ඨාපිතො, අරූපතො නීහරිත්වා රූපෙ. ඉදානි තං උභයතො නික්කඩ්ඪිතුකාමො, **තත්‍ර භික්ඛවෙ! සුතවා අරියසාවකොති** දෙසනං ආරභි. අයං පනෙත්ථ ආසීවිසදට්ඨූපමාය දීපෙතබ්බො.

එකො කිර පුරිසො ආසීවිසෙන දට්ඨො. අථස්ස විසං හරිස්සාමීති ජෙකො භිසක්කො ආගන්ත්වා වමනං කාරෙත්වා හෙට්ඨා ගරුළො උපරි නාගොති මන්තං පරිවත්තෙත්වා විසං උපරි ආරොපෙසි. සො යාව අක්ඛිප්පදෙසා ආරූළ්හභාවං ඤත්වා ඉතො පරං අභිරූහිතුං න දස්සාමි දට්ඨට්ඨානෙයෙව ඨපෙස්සාමීති උපරි ගරුළො හෙට්ඨා නාගොති මන්තං පරිවත්තෙත්වා කණ්ණෙ ධූමිත්වා දණ්ඩකෙන පහරිත්වා විසං ඔතාරෙත්වා දට්ඨට්ඨානෙයෙව ඨපෙසි. තත්‍රස්ස ඨිතභාවං ඤත්වා අගදලෙපෙන විසං නිම්මථෙත්වා න්හාපෙත්වා සුඛී හොහීති වත්වා යෙන කාමං පක්කාමි. තත්ථ ආසීවිසෙන දට්ඨස්ස කායෙ විසපතිට්ඨානං විය ඉමෙසං භික්ඛූනං රූපෙ අධිමත්තගාහකාලො, ජෙකො භිසක්කො විය තථාගතො, මන්තං පරිවත්තෙත්වා උපරි විසස්ස ආරොපිතකාලො විය තථාගතෙන තෙසං භික්ඛූනං රූපතො ගාහං නීහරිත්වා අරූපෙ පතිට්ඨාපිතකාලො, යාව අක්ඛිප්පදෙසා ආරූළ්හවිසස්ස උපරි අභිරූහිතුං අදත්වා පුන මන්තබලෙන ඔතාරෙත්වා දට්ඨට්ඨානෙයෙව ඨපනං විය සත්ථාරා තෙසං භික්ඛූනං අරූපතො ගාහං නීහරිත්වා රූපෙ පතිට්ඨාපිතකාලො, දට්ඨට්ඨානෙ ඨිතස්ස විසස්ස අගදලෙපෙන නිම්මථනං විය උභයතො ගාහං නීහරණත්ථාය ඉමිස්සා දෙසනාය ආරද්ධකාලො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **නිබ්බින්දං විරජ්ජතීති** ඉමිනා මග්ගො කථිතො. **විරාගා විමුච්චතීති** ඵලං. **විමුත්තස්මින්ති** ආදිනා පච්චවෙක්ඛණාති.

පඨමං.

---

12. 7. 2.

දුතියෙ—**සුඛවෙදනියන්ති** සුඛවෙදනාය පච්චයං. **ඵස්සන්ති** චක්ඛුසම්ඵස්සාදිං. නනු චක්ඛුසම්ඵස්සො සුඛවෙදනාය පච්චයො න හොතීති? සහජාතපච්චයෙන න හොති, උපනිස්සයෙන පන ජවනවෙදනාය හොති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. සොතසම්ඵස්සාදීසුපි එසෙව නයො. **තජ්ජන්ති** තජ්ජාතිකං තස්සරූපං. තස්ස ඵස්සස්ස අනුරූපන්ති අත්ථො. **දුක්ඛවෙදනියන්ති** ආදි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **සංඝට්ටා සමොධානාති** සංඝට්ටනෙන චෙව සමොධානෙන ච, සංඝට්ටන සම්පිණ්ඩනෙනාති අත්ථො. **උස්මාති** උණ්හාකාරො. **තෙජො අභිනිබ්බත්තතීති**

අග්ගිචුණ්ණො නික්ඛමතීති න ගහෙතබ්බං, උපමාකාරෙනෙව පන එතං වෙවචනං. තත්‍ථ විඤ්ඤාණං සඞ්ඝට්ටනන්ති චිත්තං අරණීනං තත්‍ථ-අධො අරණී විය වත්‍ථු, උත්තරාරණී විය ආරම්මණං, සංඝට්ටනං විය ඵස්සො, උස්මාධාතු විය වෙදනාති.

දුතියං.

---

12. 7. 8

තතියෙ- චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ! ආහාරාති ආදි වුත්තනයමෙව. යස්මා පනස්ස අට්ඨුප්පත්තිකො නික්ඛෙපො තස්මා තං දස්සෙත්වා වෙත්‍ථ අපුබ්බපදවණ්ණනං කරිස්සාම. කතරාය පන ඉදං අට්ඨුප්පත්තියා නික්ඛිත්තන්ති? ලාභසක්කාරෙ. භගවතො කිර මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජි. යථා තං චත්තාරො අසඞ්ඛෙය්‍ය පූරිතදානපාරමීසඤ්චයස්ස. සබ්බදිසාසු යමකමහාමෙඝො වුට්ඨහිත්වා මහොඝං විය සබ්බපාරමියො එකස්මිං අත්තභාවෙ විපාකං දස්සාමාති සම්පිණ්ඩිතා විය ලාභසක්කාරමහොඝං නිබ්බත්තයිංසු. තතො තතො අන්නපානයාන වත්‍ථමාලාගන්ධවිලෙපනාදිහත්‍ථා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො ආගන්ත්වා කහං බුද්ධො? කහං භගවා? කහං දෙවදෙවො? කහං නරාසභො? කහං පුරිසසීහොති භගවන්තං පරියෙසන්ති. සකටසතෙහිපි පච්චයෙ ආහරිත්වා ඔකාසං අලභමානා සමන්තා ගාවුතප්පමාණම්පි සකටධුරෙන සකටධුරං ආහච්ච තිට්ඨන්තිචෙව අනුබන්ධන්ති ච* අන්ධකවින්දබ්‍රාහ්මණාදයො විය. සබ්බං ඛන්ධකෙසු තෙසු තෙසු සුත්තෙසු ච ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං. යථා භගවතො එවං භික්ඛුසඞ්ඝස්සාපි. වුත්තඤ්චෙතං- “තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො සක්කතො හොති. -පෙ-පරික්ඛාරානන්”ති. තථා- “යාවතා චුන්ද! එතරහි සඞ්ඝො වා ගණො වා ලොකෙ උප්පන්නා නාහං චුන්ද! අඤ්ඤං එකසඞ්ඝම්පි සමනුපස්සාමි එවං ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං යථරිව චුන්ද! භික්ඛුසඞ්ඝො”ති. ස්වායං භගවතො ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උප්පන්නො ලාභසක්කාරො එකතො හුත්වා ද්වින්නං මහානදීනං උදකං විය අප්පමෙය්‍යො අහොසි.

අථ සත්‍ථා රහොගතො චින්තෙසි. මහාලාභසක්කාරො අතීතබුද්ධානම්පි එවරූපොව අහොසි, අනාගතානම්පි එවරූපොව භවිස්සති කින්නු ඛො භික්ඛූ ආහාරපරිග්ගාහකෙන සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතා නිච්ඡන්දරාගා හුත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං සක්කොන්ති න සක්කොන්තීති. සො අද්දස එකච්චෙ අධුනා පබ්බජිතෙ කුලපුත්තෙ අපච්චවෙක්ඛිත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජමානෙ. දිස්වානස්ස එතදහොසි මයා කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි පාරමියො

පූරෙන්තෙන න චීවරාදිහෙතු පූරිතා උත්තමඵලස්ස පන අරහත්තස්සත්ථාය පූරිතා. ඉමෙපි භික්ඛූ මම සන්තිකෙ පබ්බජන්තා න චීවරාදිහෙතු පබ්බජිතා අරහත්තස්සෙව පන අත්ථාය පබ්බජිතා. තෙ ඉදානි අසාරමෙව සාරං අනත්ථමෙව ච අත්ථං කරොන්තීති එවමස්ස ධම්මසංවෙගො උදපාදි තතො චින්තෙසි සචෙ මෙ පඤ්චමං පාරාජිකං පඤ්ඤපෙතුං සක්කා අභවිස්ස අපච්චවෙක්ඛිතාහාරපරිභොගො පඤ්චමං පාරාජිකං කත්වා පඤ්ඤපෙතබ්බො භවෙය්‍ය න පන සක්කා එවං කාතුං ධුවපටිසෙවනට්ඨානං හෙතං සත්තානං, යථා පන කපිතෙ පඤ්චමං පාරාජිකං විය නං පස්සිස්සන්ති එවං ධම්මාදාසං සංවරං මරියාදං ඨපෙස්සාමි යං ආවජ්ජිත්වා ආවජ්ජිත්වා අනාගතෙ භික්ඛූ චත්තාරො පච්චයෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිස්සන්තීති. ඉමාය අට්ඨුප්පත්තියා ඉමං පුත්තමංසූපමසුත්තන්තං නික්ඛිපි.

තත්ථ **චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ ! ආහාරාති** ආදි හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. චත්තාරො පන ආහාරෙ දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු ආදීනවං දස්සෙතුං **කථඤ්ච භික්ඛවෙ ! කබලිඞ්කාරො ආහාරො දට්ඨබ්බොති** ආදිමාහ.

තත්ථ-**ජායම්පතිකාති** ජායා චෙව පති ච. **පරිත්තං සම්බලන්ති** පුටභත්තසත්තුමොදකාදීනං අඤ්ඤතරං අප්පමත්තකං පාථෙය්‍යං. **කන්තාරමග්ගන්ති** කන්තාරභූතං මග්ගං. කන්තාරෙ වා මග්ගං. කන්තාරං හි චොරකන්තාරං වාළකන්තාරං අමනුස්සකන්තාරං නිරුදකකන්තාරං අප්පභක්ඛකන්තාරන්ති පඤ්චවිධං. තෙසු යත්ථ චොරභයං අත්ථි තං චොරකන්තාරං, යත්ථ සීහබ්‍යග්ඝාදයො වාළා අත්ථි තං වාළකන්තාරං. යත්ථ වලවාමුඛයක්ඛිණීආදීනං අමනුස්සානං වසෙන භයං අත්ථි තං අමනුස්සකන්තාරං. යත්ථ පාතුං වා නහායිතුං වා උදකං නත්ථි තං නිරුදකකන්තාරං. යත්ථ ඛාදිතබ්බං වා භුඤ්ජිතබ්බං වා අන්තමසො කන්දමූලාදිමත්තම්පි නත්ථි තං අප්පභක්ඛකන්තාරං නාම. යත්ථ පනෙතං පඤ්චවිධම්පි භයං අත්ථි තං කන්තාරමෙව තං පනෙතං එකාහද්වීහතීහාදිවසෙන නිත්ථරිතබ්බම්පි අත්ථි න තං ඉධ අධිප්පෙතං. ඉධ පන නිරුදකං අප්පභක්ඛං යොජනසතං කන්තාරං අධිප්පෙතං. එවරූපං කන්තාරමග්ගං. **පටිපජ්ජෙය්‍යුන්ති** ඡාතකභයෙන චෙව රොගභයෙන ච රාජභයෙන ච උපද්දුතා පටිපජ්ජෙය්‍යුං එතං කන්තාරං නිත්ථරිත්වා ධම්මිකස්ස රඤ්ඤො නිරුපද්දවෙ රට්ඨෙ සුඛං වසිස්සාමාති මඤ්ඤමානා. **එකපුත්තකොති** උක්ඛිපිත්වා ගහිතො අනුකම්පිතබ්බයුත්තො අපිරසරීරෙ එකපුත්තකො. **වල්ලූරඤ්ච සොණ්ඩිකඤ්චාති** ඝනඝනට්ඨානතො ගහෙත්වා වල්ලූරං, අට්ඨිනිස්සිතසිරානිස්සිතට්ඨානානි ගහෙත්වා සූලමංසඤ්චාති අත්ථො. **ඝතිංසෙය්‍යුන්ති** පහරෙය්‍යුං. **කහං එකපුත්තකාති** අයං තෙසං පරිදෙවනාකාරො. අයං පනෙත්ථ භූතමත්ථං කත්වා ආදිතො පට්ඨාය සඞ්ඛෙපතො අත්ථවණ්ණනා.

තෙ කිර ජයම්පතිකා පුත්තං ගහෙත්වා පරිත්තෙන පාථෙය්‍යෙන යොජනසතිකං කන්තාරමග්ගං පටිපජ්ජිංසු. තෙසං පඤ්ඤාස යොජනානි ගතානං පාථෙය්‍යං නිට්ඨාසි. තෙ ඛුප්පිපාසාතුරා විරලච්ඡායායං නිසීදිංසු. තතො පුරිසො භරියං ආහ භද්දෙ! ඉතො සමන්තා පඤ්ඤාස යොජනානි ගාමො වා නිගමො වා නත්ථි, තස්මා යං තං පුරිසෙන කාතබ්බං බහුම්පි කසිගොරක්ඛාදිකම්මං ඉදානි න සක්කා තං මයා කාතුං එහි මං මාරෙත්වා උපඩ්ඪමංසං ඛාදිත්වා උපඩ්ඪං පාථෙය්‍යං කත්වා පුත්තෙන සද්ධිං කන්තාරං නිත්ථරාහීති. සාපි තං ආහ සාමි! මයා ඉදානි යං තං ඉත්ථියා කාතබ්බං බහුම්පි සුත්තකන්තනාදිකම්මං තං කාතුං න සක්කා, එහි මං මාරෙත්වා උපඩ්ඪමංසං ඛාදිත්වා උපඩ්ඪං පාථෙය්‍යං කත්වා පුත්තෙන සද්ධිං කන්තාරං නිත්ථරාහීති. පුන සො තං ආහ භද්දෙ! මාතුගාමමරණෙන ද්වින්නං මරණං පඤ්ඤායති. න හි මන්දො කුමාරො මාතරං විනා ජීවිතුං සක්කොති. යදි පන මයං ජීවාම පුන දාරකං ලභෙය්‍යාම හන්දදානි පුත්තකං මාරෙත්වා මංසං ගහෙත්වා කන්තාරං නිත්ථරාමාති. තතො මාතා පුත්තමාහ තාත! පිතුසන්තිකං ගච්ඡාති. සො අගමාසි. අථස්ස පිතා මයා පුත්තකං පොසෙස්සාමීති කසිගොරක්ඛාදීහි අනප්පකං දුක්ඛමනුභූතං, න සක්කොමි අහං පුත්තං මාරෙතුං ත්වංයෙව තව පුත්තං මාරෙහීති වත්වා තාත! මාතු සන්තිකං ගච්ඡාති ආහ, සො අගමාසි. අථස්ස මාතාපි මයා පුත්තං පත්ථෙන්තියා ගොවතකුක්කුරවතදෙවතායාචනාදීහිපි තාව අනප්පකං දුක්ඛමනුභූතං, කො පන වාදො කුච්ඡිනා පරිහරන්තියා? න සක්කොමි අහං පුත්තං මාරෙතුං ත්වමෙව මාරෙහීති වත්වා තාත! පිතු සන්තිකංයෙව ගච්ඡාහීති ආහ. එවං සො ද්වින්නමන්තරා ගච්ඡන්තොයෙව මතො. තෙ තං දිස්වා පරිදෙවිත්වා වුත්තනයෙන මංසානි ගහෙත්වා ඛාදන්තා පක්කමිංසු.

තෙසං සො පුත්තමංසාහාරො නවහි කාරණෙහි පටික්කූලත්තා නෙව දවාය හොති න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය, කෙවලං කන්තාරං නිත්ථරණත්ථායෙව හොති. කතමෙහි නවහි කාරණෙහි පටික්කූලොති චෙ? සජාතිමංසතාය, ඤාතිමංසතාය, පුත්තමංසතාය, පියපුත්තමංසතාය, තරුණමංසතාය, ආමකමංසතාය, අගොරසමංසතාය[1] අලොණකතාය, අධූපිතතායාති. එවං හි තෙ නවහි කාරණෙහි පටික්කූලං තං මංසං ඛාදන්තා න සාරත්තා ගිද්ධමානසා හුත්වා ඛාදිංසු මජ්ඣත්තභාවෙයෙව පන නිච්ඡන්දරාගපරිභොගෙ ඨිතා ඛාදිංසු. න අට්ඨිනහාරුචම්මනිස්සිතට්ඨානානි අපනෙත්වා ථූලථූලං වරමංසමෙව ඛාදිංසු හත්ථසම්පත්තං මංසමෙව පන ඛාදිංසු. න යාවදත්ථං කණ්ඩප්පමාණං කත්වා ඛාදිංසු ථොකථොකං පන එකෙක දිවසං යාපනමත්තමෙව ඛාදිංසු. න අඤ්ඤමඤ්ඤං මච්ඡරායන්තා

1. සභා. අගොරසතාය.

ඛාදිංසු විගතමච්ඡරමලෙන පන පරිසුද්ධෙනෙව චෙතසා ඛාදිංසු. න අඤ්ඤං කිඤ්චි මිගමංසං වා මොරමංසාදීනං වා අඤ්ඤතරං ඛාදාමාති සම්මුළ්හා ඛාදිංසු පියපුත්තමංසභාවං පන ජානන්තාව ඛාදිංසු. න අහො වත මයං පුනපි එවරූපං පුත්තමංසං ඛාදෙය්‍යාමාති පත්ථනං කත්වා ඛාදිංසු පත්ථනං පන විතිවත්තාව හුත්වා ඛාදිංසු. න එත්තකං කන්තාරෙ ඛාදිත්වා අවසිට්ඨං කන්තාරං අතික්කම්ම ලොණම්බිලාදීහි යොජෙත්වා ඛාදිස්සාමාති සන්නිධිං අකංසු කන්තාරපරියොසානෙ පන පුරෙ මහාජනො පස්සතීති භූමියං වා නිඛණිංසු අග්ගිනා වා ඣාපයිංසු. න කොචි අඤ්ඤො අම්හෙහි විය එවරූපං පුත්තමංසං ඛාදිතුං ලභතීති මානං වා දප්පං වා අකංසු නිහතමානා පන නිහතදප්පා ච හුත්වා ඛාදිංසු. කිං ඉමිනා අලොණෙන අනම්බිලෙන අධූපිතෙන දුග්ගන්ධෙනාති න හීළෙත්වා ඛාදිංසු හීළනං පන වීතිවත්තාව හුත්වා ඛාදිංසු. න තුය්හං භාගො මය්හං භාගො තව පුත්තො මම පුත්තොති අඤ්ඤමඤ්ඤං අතිමඤ්ඤිංසු සමග්ගා පන සම්මොදමානා හුත්වා ඛාදිංසු. ඉමං පන තෙසං එවරූපං නිච්ඡන්දරාගාදිපරිභොගං සම්පස්සමානො සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝම්පි තං කාරණං අනුජානාපෙන්තො **තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ! අපිනු තෙ දවාය වා ආහාරං ආහරෙය්‍යුන්ති** ආදිමාහ.

තත්ථ-**දවාය වාති** ආදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතානෙව. **කන්තාරස්සාති** නිත්තිණ්ණාවසෙසස්ස කන්තාරස්ස. **එවමෙව ඛොති** නවන්නං පාටිකුල්‍යානං වසෙන පියපුත්තමංසසදිසො කත්වා දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

කතමෙසං නවන්නං? ගමණපාටිකුල්‍යතාදීනං. ගමණපාටිකුල්‍යතං පච්චවෙක්ඛන්තොපි හි කබලිඞ්කාරාහාරං පරිගණ්හති, පරියෙසනාපාටිකුල්‍යතං පච්චවෙක්ඛන්තොපි, පරිභොගආසයනිධානපරිපක්කඅපරිපක්කසම්මක්ඛණනිස්සන්දපාටිකුල්‍යතං පච්චවෙක්ඛන්තොපි.

තානි පනෙතානි ගමණපාටිකුල්‍යතාදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ ආහාරපටික්කූලතානිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානෙව.

ඉති ඉමෙසං නවන්නං පාටිකුල්‍යානං වසෙන පුත්තමංසූපමං කත්වා ආහාරො පරිභුඤ්ජිතබ්බො. යථා තෙ ජයම්පතිකා පටික්කූලං පියපුත්තමංසං ඛාදන්තා න සාරත්තා ගිද්ධමානසා හුත්වා ඛාදිංසු. මජ්ඣත්තභාවෙයෙව පන නිච්ඡන්දරාගපරිභොගෙ ඨිතා ඛාදිංසු, එවං නිච්ඡන්දරාගපරිභොගං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බො. යථා ච තෙ න අට්ඨිනහාරුචම්මනිස්සිතං අපනෙත්වා ථූලථූලං වරමංසමෙව ඛාදිංසු. හත්ථසම්පත්තමෙව පන ඛාදිංසු, එවං සුක්ඛභත්තබද්ධබ්‍යඤ්ජනාදීනි පිට්ඨිහත්ථෙන අපක්ඛිපිත්වා වට්ටකෙන විය කුක්කුටෙන විය ච ඔධිං අදස්සෙත්වා තතො තතො සප්පිමංසාදිසංසට්ඨවරභොජනංයෙව විචිණිත්වා අභුඤ්ජන්තෙන සීහෙන විය ච සපදානං පරිභුඤ්ජිතබ්බො.

යථා ච තෙ න යාවදත්ථං කණ්ඨප්පමාණං ඛාදිංසු ථොකථොකං පන එකෙකදිවසං යාපනමත්තමෙව ඛාදිංසු, එවමෙව ආහාරහත්ථකාදි බ්‍රාහ්මණානං අඤ්ඤතරෙන විය යාවදත්ථං උදරාවදෙහකං අභුඤ්ජන්තෙන චතුන්නං පඤ්චන්නං වා ආලොපානං ඔකාසං ඨපෙත්වාව ධම්මසෙනාපතිනා විය පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

ථෙරො කිර පඤ්චචත්තාළීස වස්සානි තිට්ඨමානො පච්ඡාභත්තෙ අම්බිලුග්ගාරසමුට්ඨානකං කත්වා එකදිවසම්පි ආහාරං න ආහාරෙසින්ති වත්වා සීහනාදං නදන්තො ඉමං ගාථමාහ :-

"චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුත්වා උදකං පිවෙ,
අලං ඵාසුවිහාරාය පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො"ති.

යථා ච තෙ න අඤ්ඤමඤ්ඤං මච්ඡරායන්තා ඛාදිංසු විගතමලමච්ඡෙරන පන පරිසුද්ධෙනෙව චෙතසා ඛාදිංසු එවමෙවං පිණ්ඩපාතං ලභිත්වා අමච්ඡරායිත්වා ඉමං සබ්බං ගණ්හන්තස්ස සබ්බං දස්සාමි උපඩ්ඪං ගණ්හන්තස්ස උපඩ්ඪං, සචෙ ගහිතාවසෙසො භවිස්සති අත්තනා පරිභුඤ්ජිස්සාමීති සාරාණීයධම්මෙ ඨිතෙනෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යථා ච තෙ න අඤ්ඤං කිඤ්චි මිගමංසං වා මොරමංසාදීනං වා අඤ්ඤතරං ඛාදාමාති සම්මූළ්හා ඛාදිංසු. පියපුත්තමංසභාවං පන ජානන්තාව ඛාදිංසු. එවමෙවං පිණ්ඩපාතං ලභිත්වා අහං ඛාදාමි භුඤ්ජාමීති අත්තූපලද්ධිසම්මොහං අනුප්පාදෙත්වා කබළීකාරාහාරො න ජානාති චතුමහාභූතිකකායං වඩ්ඪෙමීති කායොපි න ජානාති කබළීකාරාහාරො මං වඩ්ඪෙතීති, එවං සම්මොහං පහාය පරිභුඤ්ජිතබ්බං. සතිසම්පජඤ්ඤවසෙනාපි චෙස අසම්මූළ්හෙනෙව හුත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යථා ච තෙ න අහොවත මයං පුනපි එවරූපං පුත්තමංසං ඛාදෙය්‍යාමාති පත්ථනං කත්වා ඛාදිංසු පත්ථනං පන වීතිවත්තාව හුත්වා ඛාදිංසු. එවමෙවං පණීතභොජනං ලද්ධා අහො වතාහං සෙවපි පුනදිවසෙපි එවරූපං ලභෙය්‍යං, ලූඛං වා පන ලද්ධා හීයො විය මෙ අජ්ජ න පණීතභොජනං ලද්ධන්ති පත්ථනං වා අනුසොචනං වා අකත්වා නිත්තණ්හෙන-

"අතීතං නානුසොචාමි නප්පජප්පාමිනාගතං,
පච්චුප්පන්නෙන යාපෙමි තෙන වණ්ණො පසීදතී"ති.

ඉමං ඔවාදං අනුස්සරන්තෙන පච්චුප්පන්නෙනෙව යාපෙස්සාමීති පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යථා ච තෙ න එත්තකා කන්තාරෙ ඛාදිත්වා අවසිට්ඨං කන්තාරං අතික්කම්ම ලොණම්බිලාදීහි යොජෙත්වා ඛාදිස්සාමාති සන්නිධිං අකංසු කන්තාරපරියොසානෙ පන පුරෙ මහාජනො පස්සතීති භූමියං වා නිඛණිංසු අග්ගිනා වා ඣාපයිංසු එවමෙව-

"අන්නානමථො පානානං ඛාදනීයානං අථොපි වත්ථානං,
ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරා න ච පරිතස්සෙ තානි අලභමානො"ති.

ඉමං ඔවාදං අනුස්සරන්තෙන චතූසු පච්චයෙසු යං යං ලභති තතො තතො අත්තනො යාපනමත්තං ගහෙත්වා සෙසං සබ්‍රහ්මචාරීනං විස්සජ්ජෙත්වා සන්නිධිං විවජ්ජෙන්තෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යථා ච තෙ න කොචි අඤ්ඤෙ අම්හෙ විය එවරූපං පුත්තමංසං ඛාදිතුං ලභතීති මානං වා දප්පං වා අකංසු නිහතමානා පන නිහතදප්පා හුත්වා ඛාදිංසු. එවමෙවං පණීතභොජනං ලභිත්වා අහං පනම්හි ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතාදීනන්ති න මානො වා දප්පො වා කාතබ්බො, නායං පබ්බජ්ජා චීවරාදිහෙතු අරහත්තහෙතු පනායං පබ්බජ්ජාති පච්චවෙක්ඛිත්වා නිහතමානදප්පෙනෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යථා ච තෙ කිං ඉමිනා අලොණෙන අනම්බිලෙන අධූපනෙන දුග්ගන්ධෙනාති හීළෙත්වා න ඛාදිංසු හීළනං පන විනිවත්තාව හුත්වා ඛාදිංසු. එවමෙවං පිණ්ඩපාතං ලභිත්වා කිං ඉමිනා අස්සගොණභත්තසදිසෙන ලූඛෙන නීරසෙන? සුපාණදෙණියං තං පක්ඛිපථාති එවං පිණ්ඩපාතං වා කො ඉමං භුඤ්ජිස්සති? කාකසුනඛාදීනං දෙහීති එවං දායකං වා අහීළෙන්තෙන,

“සපත්තපාණී විචරන්තො අමූගො මූගසම්මතො,
අප්පං දානං න හීළෙය්‍ය දාතාරං නාවජානියා”ති.

ඉමං ඔවාදං අනුස්සරන්තෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යථා ච තෙ න තුය්හං භාගො මය්හං භාගො තව පුත්තො මම පුත්තොති අඤ්ඤමඤ්ඤං අතිමඤ්ඤිංසු සමග්ගා පන සම්මොදමානා හුත්වා ඛාදිංසු. එවමෙවං පිණ්ඩපාතං ලභිත්වා යථා එකච්චො කො තුම්හාදිසානං දස්සති? නික්කාරණා උම්මාරෙසු පක්ඛලන්තා ආහිණ්ඩථ විජ්ජමානාපි වො දාතබ්බං න මඤ්ඤතීති මයං පන ගතගතට්ඨානෙ පණීතානි චීවරාදීනි ලභාමාති සීලවන්තෙ සබ්‍රහ්මචාරී අතිමඤ්ඤති. යං සන්ධාය වුත්තං, “සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අඤ්ඤෙ පෙසලෙ භික්ඛූ අතිමඤ්ඤති, තං හි තස්ස භික්ඛවෙ! මොඝපුරිසස්ස හොති දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා”ති. එවං කඤ්චිපි අනතිමඤ්ඤිත්වා සබ්බෙහි සබ්‍රහ්මචාරීහි සද්ධිං සමග්ගෙන සම්මොදමානෙන හුත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

පරිඤ්ඤාතෙති ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පහානපරිඤ්ඤාති ඉමාහි තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතෙ. කථං? ඉධ භික්ඛු කබළීකාරාහාරො නාමායං සවත්ථුකවසෙන ඔජට්ඨමකරූපං හොති, ඔජට්ඨමකරූපං කත්ථ පටිහඤ්ඤති? ජිව්හාපසාදෙ, ජිව්හාපසාදො කිං නිස්සිතො? චතුමහාභූතනිස්සිතො, ඉති ඔජට්ඨමකං ජිව්හාපසාදො, තස්ස පච්චයානි මහාභූතානීති ඉමෙ ධම්මා රූපක්ඛන්ධො නාම. තං පරිග්ගණ්හතො උප්පන්නා ඵස්සපඤ්චමකා ධම්මා චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධා ඉති සබ්බෙපි පඤ්චක්ඛන්ධා සඞ්ඛෙපතො නාමරූපමත්තං හොතීති පජානාති. සො තෙ ධම්මෙ සරසලක්ඛණතො වවත්ථපෙත්වා තෙසං පච්චයං පරියෙසන්තො අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති

එත්තාවතා තෙන කබළීකාරාහාරමුඛෙන සප්පච්චයස්ස නාමරූපස්ස යාථාවතො දිට්ඨත්තා කබළීකාරාහාරො ඤාතපරිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාතො හොති. සො තදෙව සප්පච්චයං නාමරූපං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති තීණි ලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා සත්තන්නං අනුපස්සනානං වසෙන සම්මසති එත්තාවතා තෙන සො තිලක්ඛණපටිවෙධසම්මසනඤාණසඞ්ඛාතාය තීරණපරිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාතො හොති. තස්මිංයෙව නාමරූපෙ ඡන්දරාගාවකඩ්ඪනෙන අනාගාමිමග්ගෙන පරිජානතො පහාණපරිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාතො හොති. පඤ්චකාමගුණිකොති පඤ්චකාමගුණසම්භවො රාගො පරිඤ්ඤාතො හොති. එත්ථ පන තිස්සො පරිඤ්ඤා එකපරිඤ්ඤා සබ්බපරිඤ්ඤා මූලපරිඤ්ඤාති. කතමා එකපරිඤ්ඤා? යො භික්ඛු ජිව්හාද්වාරෙ එකං රසතණ්හං පරිජානාති තෙන පඤ්චකාමගුණිකරාගො පරිඤ්ඤාතොව හොති. කස්මා? තස්සායෙව තත්ථ උප්පජ්ජනතො. සා යෙව හි තණ්හා චක්ඛුද්වාරෙ උප්පන්නා රූපරාගො නාම හොති. සොතද්වාරාදීසු උප්පන්නා සද්දරාගාදයො ඉති. යථා එකස්සෙව චොරස්ස පඤ්ච මග්ගෙ හනතො එකස්මිං මග්ගෙ ගහෙත්වා සීසෙ ඡින්නෙ පඤ්චපි මග්ගා ඛෙමා හොන්ති, එවං ජිව්හාද්වාරෙ රසතණ්හාය පරිඤ්ඤාතාය පඤ්චකාමගුණිකො රාගො පරිඤ්ඤාතොව හොතීති. අයං එකපරිඤ්ඤා නාම. කතමා සබ්බපරිඤ්ඤා? පත්තෙ පක්ඛිත්තපිණ්ඩපාතස්මිං හි එකස්මිංයෙව පඤ්චකාමගුණරාගො ලබ්භති. කථං? පරිසුද්ධං තාව අස්ස වණ්ණං ඔලොකයතො රූපරාගො හොති. උණ්හසප්පිම්හි තත්ථ ආසිඤ්චන්තෙ පටපටාති සද්දො උට්ඨහති, තථාරූපං ඛාදනීයං වා ඛාදන්තස්ස මුරුමුරූති සද්දො උප්පජ්ජති, තං අස්සාදයතො සද්දරාගො. ජීරකාදිසම්භාරගන්ධං අස්සාදෙන්තස්ස ගන්ධරාගො. සාදුරසවසෙන රසරාගො. මුදුභොජනං ඵස්සවන්තන්ති අස්සාදයතො ඵොට්ඨබ්බරාගො. ඉති ඉමස්මිං ආහාරෙ සතිසම්පජඤ්ඤෙන පරිග්ගහෙත්වා නිච්ඡන්දරාගපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජන්තස්ස සබ්බොපි සො පරිඤ්ඤාතො හොතීති අයං සබ්බපරිඤ්ඤා නාම. කතමා මූලපරිඤ්ඤා? පඤ්චකාමගුණිකරාගස්ස හි කබළීකාරාහාරො මූලං. කස්මා? තස්මිං සති තස්සුප්පත්තිතො. බ්‍රාහ්මණතිස්සභයෙ කිර ද්වාදස වස්සානි ජයම්පතිකානං උපච්ඡින්නභත්තං නාම නාහොසි. කස්මා? ආහාරමන්දතාය. භයෙ පන වූපසන්තෙ යොජනසතිකො තම්බපණ්ණිදීපො දාරකානං ජාතමඞ්ගලෙහි එකමඞ්ගලො අහොසි. ඉති මූලභූතෙ ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ පඤ්චකාමගුණිකරාගො පරිඤ්ඤාතොව හොතීති. අයං මූලපරිඤ්ඤා නාම. නත්ථි තං සංයොජනන්ති තෙන රාගෙන සද්ධිං පහානෙකට්ඨතාය පහීනත්තා නත්ථි.

එවමයං දෙසනා යාව අනාගාමිමග්ගා කථිතා. එත්තකෙන පන මා වොසානං ආපජ්ජිංසූති එතෙසංයෙව රූපාදීනං වසෙන පඤ්චසු ඛන්ධෙසු විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා යාව අරහත්තා කථෙතුං වට්ටතීති.

පඨමාහාරො නිට්ඨිතො.

දුතියෙ- නිච්චම්මාති ඛුරතො පට්ඨාය යාව සිඞ්ගමූලා සකල සරීරතො උද්දාලිතචම්මා කිංසුකරාසිවණ්ණා. කස්මා පන අඤ්ඤං හත්ථිඅස්සගොණාදිඋපමං අගහෙත්වා නිච්චම්මගාවූපමා ගහිතාති? තිතික්ඛිතුං අසමත්ථභාවදීපනත්ථං. මාතුගාමො හි උප්පන්නං දුක්ඛ වෙදනං තිතික්ඛිතුං අධිවාසෙතුං න සක්කොති, එවමෙවං ඵස්සාහාරො අබලො දුබ්බලොති දස්සනත්ථං සදිසමෙව උපමං ආහරි. කුඩ්ඩන්ති සිලාකුඩ්ඩාදීනං අඤ්ඤතරං කුඩ්ඩනිස්සිතා පාණා නාම උණ්ණනාභි සරබූමූසිකාදයො. රුක්ඛනිස්සිතාති උච්චාලිඞ්ගපාණකාදයො. උදකනිස්සිතාති මච්ඡසුංසුමාරාදයො. ආකාසනිස්සිතාති ඩංසමකසකාකකුලලාදයො. ඛාදෙය්‍යුන්ති ලුඤ්චිත්වා ඛාදෙය්‍යුං. සා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ තං තං ඨානසන්නිස්සයමූලකං පාණබාධනභයං සම්පස්සමානා නෙව අත්තනො සක්කාරසම්මානං න පිට්ඨිපරිකම්ම සරීරසම්බාහනඋණ්හොදකානි ඉච්ඡති. එවමෙවං භික්ඛු ඵස්සාහාර මූලකං කිලෙසපාණකබාධනභයං සම්පස්සමානො තෙභූමකඵස්සෙ න අත්ථිකො හොති. ඵස්සෙ භික්ඛවෙ! ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙති තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතෙ. ඉධාපි තිස්සො පරිඤ්ඤා. තත්ථ ඵස්සො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, තංසම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො. සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, චිත්තං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තෙසං වත්ථාරම්මණානි රූපක්ඛන්ධොති එවං සප්පච්චයස්ස නාමරූපස්ස යථාවතො දස්සනං ඤාතපරිඤ්ඤා. තත්ථෙව තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සත්තන්නං අනුපස්සනානං වසෙන අනිච්චාදිතො තුලනං තීරණපරිඤ්ඤා. තස්මිං යෙව නාමරූපෙ ඡන්දරාගනිකඩ්ඪනො අරහත්තමග්ගො පහාණපරිඤ්ඤා. තිස්සො වෙදනාති එවං ඵස්සාහාරෙ තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතෙ තිස්සො වෙදනා පරිඤ්ඤාතාව හොන්ති තං මූලකත්තා තං සම්පයුත්තත්තා ච. ඉති ඵස්සාහාරවසෙන දෙසනා යාව අරහත්තා කථිතා.

දුතියාහාරො.

තතියෙ-අඞ්ගාරකාසූති අඞ්ගාරානං කාසු. කාසූති රාසිපි වුච්චති ආවාටොපි.

"අඞ්ගාරකාසුං අපරෙ පුණන්ති
නරා රුදන්තා පරිදඩ්ඪගත්තා,
භයං හි මං වින්දති සූත! දිස්වා
පුච්ඡාමි තං මාතලි! දෙවසාරථී"ති.[a]

එත්ථ රාසි කාසූති වුත්තො. "කිං නු සන්තරමානොව කාසුං ඛණසි සාරථී"ති[b] එත්ථ ආවාටො. ඉධාපි අයමෙව අධිප්පෙතො. සාධිකපොරිසාති අතිරෙකපොරිසා, පඤ්චරතනප්පමාණා. වීතච්චිකානං වීතධූමානන්ති එතෙනස්ස මහාපරිළාහතං දස්සෙති. ජාලාය වා හි ධූමෙ වා සති වාතො සමුට්ඨාති, පරිළාහො මහා න හොති

---

a. නිමිජාතක. b. මූගපක්ඛජාතක.

තදහාවෙව වාතාභාවතො පරිළාහො මහා හොති. ආරකාවස්සාති දූරෙයෙව භවෙය්‍ය. එවමෙව ඛොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං. අඞ්ගාරකාසු විය හි තෙභූමකවට්ටං දට්ඨබ්බං. ජීවිතුකාමො පුරිසො විය වට්ටනිස්සිතො බාලපුථුජ්ජනො, ද්වෙ බලවන්තා පුරිසා විය කුසලාකුසලකම්මං. තෙසං තං පුරිසං නානාබාහාසු ගහෙත්වා අඞ්ගාරකාසුං උපකඩ්ඪනකාලො විය පුථුජ්ජනස්ස කම්මායූහනකාලො, කම්මං හි ආයූහියමානමෙව පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪති නාම. අඞ්ගාරකාසුනිදානං දුක්ඛං විය කම්මනිදානං වට්ටදුක්ඛං වෙදිතබ්බං. පරිඤ්ඤාතෙති තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතෙ. පරිඤ්ඤායොජනා පනෙත්ථ එසෙව වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. තිස්සො තණ්හාති කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හාති ඉමා පරිඤ්ඤාතාව හොන්ති. කස්මා? තණ්හාමූලකත්තා මනොසඤ්චෙතනාය. තගිහෙතුම්හි අප්පහීනෙ ඵලං පහීයති. ඉති මනොසඤ්චෙතනාහාරවසෙනපි යාව අරහත්තා දෙසනා කථිතා.

තතියාහාරො.

චතුත්ථෙ ආගුචාරින්ති පාපචාරිං, දොසකාරකං. කථං සො පුරිසොති සො පුරිසො කථම්භූතො? කිං යාපෙති න යාපෙතීති පුච්ඡති. තථෙව දෙව! ජීවතීති යථා පුබ්බෙ ඉදානිපි තථෙව ජීවති.[1] එවමෙව ඛොති ඉධාපි ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං-රාජා විය හි කම්මං දට්ඨබ්බං. ආගුචාරී පුරිසො විය වට්ටසන්නිස්සිතො බාලපුථුජ්ජනො තීණි සත්තිසතානි විය පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං. ආගුචාරිං පුරිසං තීහි සත්තිසතෙහි හනථාති රඤ්ඤො ආණත්තකාලො විය කම්මරඤ්ඤො වට්ටසන්නිස්සිතපුථුජ්ජනං ගහෙත්වා පටිසන්ධියං පක්ඛිපනකාලො. තත්ථ කිඤ්චාපි තීණි සත්තිසතානි විය පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං, සත්තීසු පන දුක්ඛං නත්ථි, සත්තිපහටවණමූලකං දුක්ඛං, එවමෙව පටිසන්ධියම්පි දුක්ඛං නත්ථි, දින්නාය පන පටිසන්ධියා පවත්තෙ විපාකදුක්ඛං සත්තිප්පහටවණමූලකං දුක්ඛං විය හොති. පරිඤ්ඤාතෙති තීහෙව පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතෙ. ඉධාපි පරිඤ්ඤායොජනා ඵස්සාහාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. නාමරූපන්ති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, විඤ්ඤාණස්මිං හි පරිඤ්ඤාතෙ තං පරිඤ්ඤාතමෙව හොති. තංමූලකත්තා සහුප්පන්නත්තා ච. ඉති විඤ්ඤාණාහාරවසෙනපි යාව අරහත්තා දෙසනා කථිතාති.

චතුත්ථාහාරො.

තතියං.

---

12. 7. 4.

චතුත්ථෙ-රාගොති ආදීනි ලොභස්සෙව නාමානි. සො හි රඤ්ජනවසෙන රාගො, නන්දනවසෙන නන්දි, තණ්හායනවසෙන තණ්හාති වුච්චති. පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං විරූළ්හන්ති කම්මං

---

1. සී. මු. ජීවතීති අත්ථො.

ජවාපෙත්වා පටිසන්ධිආකඩ්ඪනසමත්ථතාය පතිට්ඨිතඤ්චෙව විරූළ්හඤ්ච. **තත්ථාති** තෙභූමකවට්ටෙ භුම්මං. සබ්බත්ථ වා[1] පුරිමපුරිමපදෙ එතං භුම්මං. **අත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධීති** ඉදං ඉමස්මිං විපාකවට්ටෙ ඨිතස්ස ආයතිවට්ටහෙතුකෙ සඞ්ඛාරෙ සන්ධාය වුත්තං. **යත්ථ අත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තීති** යස්මිං ඨානෙ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති අත්ථි. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං—රජකචිත්තකාරා විය හි සහකම්මසම්භාරං කම්මං. ඵලකභිත්තිදුස්සපටා විය තෙභූමකවට්ටං. යථා රජකචිත්තකාරා පරිසුද්ධෙසු ඵලකාදීසු රූපං සමුට්ඨාපෙන්ති එවමෙවං සසම්භාරකම්මං භවෙසු රූපං සමුට්ඨාපෙති. තත්ථ යථා අකුසලෙන චිත්තකාරෙන සමුට්ඨාපිතං රූපං විරූපං හොති අමනාපං; එවමෙවං එකච්චො කම්මං කරොන්තො ඤාණවිප්පයුත්තචිත්තෙන කරොති, තං කම්මං රූපං සමුට්ඨාපෙන්තං චක්ඛාදීනං සම්පත්තිං අදත්වා දුබ්බණ්ණං දුස්සණ්ඨානං මාතාපිතුනම්පි අමනාපං රූපං සමුට්ඨාපෙති; යථා පන කුසලෙන චිත්තකාරෙන සමුට්ඨාපිතං රූපං සුරූපං හොති සුසණ්ඨිතං මනාපං, එවමෙවං එකච්චො කම්මං කරොන්තො ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන කරොති තං කම්මං රූපං සමුට්ඨාපෙන්තං චක්ඛාදීනං සම්පත්තිං දත්වා සුවණ්ණං සුසණ්ඨිතං අලඞ්කතපටියත්තං විය රූපං සමුට්ඨාපෙති. එත්ථ ච ආහාරං විඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සඞ්ඛිපිත්වා ආහාරනාමරූපානං අන්තරෙ එකො සන්ධි, විපාකං නාමරූපෙන සඞ්ඛිපිත්වා නාමරූපසඞ්ඛාරානං අන්තරෙ එකො සන්ධි, සඞ්ඛාරානඤ්ච ආයතිභවස්ස ච අන්තරෙ එකො සන්ධීති වෙදිතබ්බො. **කූටාගාරන්ති** එකකණ්ණිකං ගාහාපෙත්වා කතඅගාරං. **කූටාගාරසාලාති** වෙ කණ්ණිකෙ ගාහාපෙත්වා කතසාලා. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ ඛීණාසවස්ස කම්මං සුරියරස්මිසමං වෙදිතබ්බං, සුරියරස්මි පන අත්ථි, සා කෙවලං පතිට්ඨාය අභාවෙන අප්පතිට්ඨා නාම ජාතා, ඛීණාසවස්ස කම්මං නත්ථිතාය එව අප්පතිට්ඨං; තස්ස හි කායාදයො අත්ථි, තෙහි පන කතකම්මං කුසලාකුසලං නාම න හොති. කිරියමත්තෙ ඨත්වා අවිපාකං හොති. එවමස්ස කම්මං නත්ථිතාය එව අප්පතිට්ඨං නාම ජාතන්ති.

චතුත්ථං.

---

12. 7. 5.

පඤ්චමෙ—**නාමරූපෙ ඛො සති විඤ්ඤාණන්ති** එත්ථ සඞ්ඛාරෙසු සති විඤ්ඤාණන්ති ච අවිජ්ජාය සති සඞ්ඛාරාති ච වත්තබ්බං භවෙය්‍ය තදුභයම්පි න වුත්තං. කස්මා? අවිජ්ජාසඞ්ඛාරා හි තතියො භවො තෙහි සද්ධිං අයං විපස්සනා න ඝටීයති. මහාපුරිසො හි පච්චුප්පන්න පඤ්චවොකාරවසෙන අභිනිවිට්ඨොති. න නු ච අවිජ්ජාසඞ්ඛාරෙසු

1, මු. ඔ. පුරිමනයෙසු පුරිමපදෙසු

අදිස්වාපු න සක්කා බුද්ධෙන භවිතුන්ති? සච්චං න සක්කා. ඉමිනා පන තෙ භවුප්පාදකතණ්හාවසෙන දිට්ඨාව. තස්මා යථා නාම ගොධං අනුබන්ධන්තො පුරිසො තං කූපං පවිට්ඨං දිස්වා ඔතරිත්වා පවිට්ඨට්ඨානං ඛණිත්වා ගොධං ගහෙත්වා පක්කමෙය්‍ය න පරභාගං ඛණෙය්‍ය, කස්මා? කස්සචි නත්ථිතාය. එවං මහාපුරිසොපි ගොධං අනුබන්ධන්තො පුරිසො විය බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො ජරාමරණතො පට්ඨාය ඉමස්ස අයං පච්චයො ඉමස්ස අයං පච්චයොති පරියෙසන්තො යාව නාමරූපධම්මානං පච්චයං දිස්වා තස්සපි පච්චයං පරියෙසන්තො විඤ්ඤාණමෙව අද්දස. තතො එත්තකො පඤ්චවොකාරභවවසෙන සම්මසනචාරොති විපස්සනං පටිනිවත්තෙසි. පරතො තුච්ඡකූපස්ස අභින්නට්ඨානං විය අවිජ්ජාසඞ්ඛාරවයං අත්ථි, තදෙතං හෙට්ඨාවිපස්සනාය ගහිතත්තා පාටියෙක්කං සම්මසනුපගං න හොතීති න අග්ගහෙසි.

පච්චුදාවත්තතීති පටිනිවත්තති. කතමං පනෙත්ථ විඤ්ඤාණං පච්චුදාවත්තතීති? පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණම්පි විපස්සනාඤාණම්පි, තත්ථ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං පච්චයතො පටිනිවත්තති විපස්සනාඤාණං ආරම්මණතො. උභයම්පි නාමරූපං නාතික්කමති, නාමරූපතො පරං න ගච්ඡති. **එත්තාවතා ජායෙථ** වාති ආදීසු විඤ්ඤාණෙ නාමරූපස්ස පච්චයෙ හොන්තෙ නාමරූපෙ විඤ්ඤාණස්ස පච්චයෙ හොන්තෙ ද්වීසුපි අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයෙසු හොන්තෙසු එත්තකෙන ජායෙථ වා උපපජ්ජෙථ වා, ඉතො හි පරං කිමඤ්ඤං ජායෙය්‍ය වා උපපජ්ජෙය්‍ය වා න නු එතදෙව ජායති ච උපපජ්ජති චාති එවං සද්ධිං අපරාපරචුතිපටිසන්ධීහි පඤ්ච පදානි දස්සෙත්වා පුන තං එත්තාවතාති වුත්තමෙවත්ථං නිය්‍යාතෙන්තො යදිදං **නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති** වත්වා තතොපරං අනුලොමපච්චයාකාරවසෙන විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපමූලකං ආයති ජරාමරණං දස්සෙතුං **නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති** ආදිමාහ.

අඤ්ජසන්ති මග්ගස්සෙව වෙවචනං. **උද්දාපවන්ති** ආපතො උග්ගතත්තා උද්දාපන්ති ලද්ධවොහාරෙන පාකාරවත්ථුනා සමන්නාගතං. **රමණීයන්ති** සමන්තා චතුන්නං චාරාකං අන්තරෙ නානාභණ්ඩානං සම්පත්තියා රමණීයං. **මාපෙහීති** මහාජනං පෙසෙත්වා වාසං කාරෙහි. **මාපෙය්‍යාති** වාසං කාරෙය්‍ය. කාරෙන්තො ච පඨමං අට්ඨාරස මනුස්සකොටියො පෙසෙත්වා සම්පුණ්ණන්ති පුච්ඡිත්වා න තාව සම්පුණ්ණන්ති වුත්තෙ අපරානි පඤ්ච කුලානි පෙසෙය්‍ය, පුන පුච්ඡිත්වා න තාව සම්පුණ්ණන්ති වුත්තෙ අපරානි පඤ්චපණ්ණාස කුලානි පෙසෙය්‍ය පුන පුච්ඡිත්වා න තාව සම්පුණ්ණන්ති වුත්තෙ අපරානි තිංස කුලානි පෙසෙය්‍ය, පුන පුච්ඡිත්වා න තාව සම්පුණ්ණන්ති වුත්තෙ අපරං කුලසහස්සං පෙසෙය්‍ය, පුන පුච්ඡිත්වා න තාව සම්පුණ්ණන්ති වුත්තෙ අපරානි එකාදසනහුතානි කුලානි පෙසෙය්‍ය

පුන පුච්ඡිත්වා න තාව සම්පුණ්ණන්ති වුත්තෙ අපරානි චතුරාසීති කුලසහස්සානි පෙසෙය්‍ය, පුන සම්පුණ්ණන්ති පුච්ඡන්තෙ මහාරාජ! කිං වදෙසි? මහන්තං නගරං අසම්බාධං, ඉමිනා නයෙන කුලානි පෙසෙත්වා න සක්කා පූරෙතුං, භෙරිං පන චරාපෙත්වා අම්හාකං නගරං ඉමාය ච ඉමාය ච සම්පත්තියා සම්පන්නං, යෙ තත්ථ වසිතුකාමා යථාසුඛං ගච්ඡන්තු, ඉමඤ්චිමඤ්ච පරිහාරං ලභිස්සන්තීති නගරස්සෙව වණ්ණං ලොකස්ස ච පරිහාරලාභං ඝොසාපෙථාති වදෙය්‍ය, සො එවං කාරෙය්‍ය තතො මනුස්සා නගරගුණඤ්චෙව පරිහාරලාභඤ්ච සුත්වා සබ්බදිසාහි සමොසරිත්වා නගරං පූරෙය්‍යුං තං අපරෙන සමයෙන ඉද්ධඤ්චෙව අස්ස ඵීතඤ්ච තං සන්ධාය තදස්ස නගරං අපරෙන සමයෙන ඉද්ධං චෙව ඵීතං චාති ආදි වුත්තං. තත්ථ ඉද්ධන්ති සමිද්ධං, සුභික්ඛං. ඵීතන්ති සබ්බසම්පත්තීහි පුප්ඵිතං. බාහුජඤ්ඤන්ති බහූහි ඤාතබ්බං බහුජනහිතං වා. බහුජඤ්ඤන්තිපි පාඨො. ආකිණ්ණමනුස්සන්ති මනුස්සෙහි ආකිණ්ණං නිරන්තරං ඵුටං. වුද්ධිං වෙපුල්ලප්පත්තන්ති වුද්ධිප්පත්තං චෙව වෙපුල්ලප්පත්තං ච සෙට්ඨභාවං චෙව විපුලභාවං ච පත්තං; දසසහස්සචක්කවාළෙ අග්ගනගරං ජාතන්ති අත්ථො.

එවමෙව ඛොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං-අරඤ්ඤපවනෙ චරමානපුරිසො විය හි දීපඞ්කරපාදමූලතො පට්ඨාය පාරමියො පූරයමානො මහාපුරිසො දට්ඨබ්බො. තස්ස පුරිසස්ස පුබ්බකෙහි මනුස්සෙහි අනුයාතමග්ගදස්සනං විය මහාසත්තස්ස අනුපුබ්බෙනබොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස පුබ්බභාගෙ අට්ඨඞ්ගිකස්ස විපස්සනාමග්ගස්ස දස්සනං, පුරිසස්ස තං එකපදිකමග්ගං අනුගච්ඡතො අපරභාගෙ මහාමග්ගදස්සනං විය මහාසත්තස්ස උපරි විපස්සනාය චිණ්ණන්තෙ ලොකුත්තරමග්ගදස්සනං පුරිසස්ස තෙනෙව මග්ගෙන ගච්ඡතො පුරතො නගරදස්සනං විය තථාගතස්ස නිබ්බානනගරදස්සනං. බහිනගරං පනෙත්ථ අඤ්ඤෙන දිට්ඨං අඤ්ඤෙන මනුස්සවාසං කතං නිබ්බානනගරං සත්ථා සයමෙව පස්සි, සයංවාසමකාසි. තස්ස පුරිසස්ස චතුන්නං ද්වාරානං දිට්ඨකාලො විය තථාගතස්ස චතුන්නං මග්ගානං දිට්ඨකාලො තස්ස චතූහි ද්වාරෙහි නගරං පවිට්ඨකාලො විය තථාගතස්ස චතූහි මග්ගෙහි නිබ්බානං පවිට්ඨකාලො. තස්ස නගරබ්භන්තරෙ භණ්ඩවවත්ථානකාලො විය තථාගතස්ස පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන පරෙපණ්ණාසකුසලධම්මවවත්ථානකාලො. නගරස්ස අගාරකරණත්ථං කුලපරියෙසනකාලො විය සත්ථු ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨාය වෙනෙය්‍යසත්තවොලොකනකාලො. තෙන පුරිසෙන යාචිතස්ස රඤ්ඤො එකං මහාකුටුම්බිකං දිට්ඨකාලො විය මහාබ්‍රහ්මුනා යාචිතස්ස භගවතො අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරං දිට්ඨකාලො රඤ්ඤා මහාකුටුම්බිකං පක්කොසාපෙත්වා නගරවාසං කාරෙහීති පහිතකාලො විය භගවතො එකස්මිං පච්ඡාභත්තෙ අට්ඨාරසයොජනමග්ගං

ගන්ත්වා ආසාළ්හිපුණ්ණමදිවසෙ බාරාණසියං ඉසිපතනං පවිසිත්වා ථෙරං කායසක්ඛිං කත්වා ධම්මං දෙසිතකාලො. මහාකුටුම්බිකෙන අට්ඨාරස පුරිසකොටියො ගහෙත්වා නගරං අජ්ඣාවුත්ථකාලො විය තථාගතෙන ධම්මචක්කෙ පවත්තිතෙ ථෙරස්ස අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතකාලො. එවං නිබ්බාණනගරං පඨමං ආවාසිතං. තතො සම්පුණ්ණං නගරන්ති පුච්ඡිත්වා: න තාවාති වුත්තෙ පඤ්ච කුලානි ආදිං කත්වා යාව චතුරාසීති කුලසහස්සපෙසනං විය තථාගතස්ස පඤ්චමදිවසතො පට්ඨාය අනත්තලක්ඛණසුත්තාදීනි දෙසෙත්වා පඤ්චවග්ගියෙ ආදිං කත්වා යසපමුඛා පඤ්චපණ්ණාස කුලපුත්තා තිංස භද්දවග්ගියා සහස්සං පුරාණජටිලා බිම්බිසාරපමුඛානි එකාදස පුරිසනහුතානි තිරොකුඩ්ඩානුමොදනෙ චතුරාසීති සහස්සානීති එත්තකස්ස ජනස්ස අරියමග්ගං ඔතාරෙත්වා නිබ්බාණනගරං පෙසිතකාලො. අථ තෙන නයෙන නගරෙ අපූරියමානෙ භෙරිං චාරාපෙත්වා නගරස්ස වණ්ණඝොසනං කුලානං පරිහාරලාභඝොසනං විය ච මාසස්ස අට්ඨ දිවසෙ තත්ථ තත්ථ නිසීදිත්වා ධම්මකථිකානං නිබ්බාණවණ්ණස්ස චෙව නිබ්බාණප්පත්තානං ජාතිකන්තාරාදිනිත්ථරණානිසංසස්ස ච ඝොසනං. තතො සබ්බදිසාහි ආගන්ත්වා මනුස්සානං නගරසමොසරණං විය තත්ථ තත්ථ ධම්මකථං සුත්වා තතො තතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජ්ජං ආදිං කත්වා අනුලොමපටිපදං පටිපන්නානං අපරිමාණානං කුලපුත්තානං නිබ්බාණසමොසරණං දට්ඨබ්බං.

පුරාණං මග්ගන්ති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං. අයං හි අරියමග්ගො පවාරණසුත්තෙ අවත්තමානකට්ඨෙන අනුප්පන්නමග්ගොති වුත්තො. ඉමස්මිං සුත්තෙ අවළඤ්ජනට්ඨෙන පුරාණමග්ගොති. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති සික්ඛාත්තයසඞ්ගහං සකලසාසනං. **ඉද්ධ**න්ති ඣානස්සාදෙන සමිද්ධං සුභික්ඛං. **ඵීත**න්ති අභිඤ්ඤාභරණෙහි පුප්ඵිතං. **විත්ථාරික**න්ති විත්ථිණ්ණං. **බාහුජඤ්ඤ**න්ති බහුජනවිඤ්ඤෙය්‍යං. **යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිත**න්ති යාව දසසහස්සචක්කවාළෙ දෙවමනුස්සෙහි පරිච්ඡෙදො අත්ථි එතස්මිං අන්තරෙ සුප්පකාසිතං තථාගතෙනාති.

පඤ්චමං.

---

12. 7. 6.

ඡට්ඨෙ–ආමසථාති කස්මා ආමන්තෙසි? යස්මාස්ස සුඛුමා තිලක්ඛණාහතා ධම්මදෙසනා උපට්ඨාසි. තස්මිං කිර ජනපදෙ මනුස්සා සණ්හතුකා පඤ්ඤවන්තො, සිනිද්ධානි කිරෙත්ථ භොජනානි, තානි සෙවතො ජනස්ස පඤ්ඤා වඩ්ඪති, තෙ ගම්භීරං තිලක්ඛණාහතං ධම්මකථං පටිවිජ්ඣිතුං සමත්ථා හොන්ති. තෙනෙව භගවා දීඝමජ්ඣිමෙසු මහාසතිපට්ඨානචූළසතිපට්ඨානානි මහානිදානං ආනෙඤ්ජසප්පායං සංයුත්තකෙ චූළනිදානසුත්තන්ති එවමාදීනි අඤ්ඤානිපි ගම්භීරානි සුත්තානි තත්ථෙව කථෙසි.

සම්මසථ නොති සම්මසථ නු? **අන්තරං සම්මසන**න්ති අබ්භන්තරං පච්චයසම්මසනං. **න සො භික්ඛු භගවතො චිත්තං ආරාධෙසී**ති පච්චයාකාරවසෙන බ්‍යාකාරාපෙතුකාමස්ස භගවතො තථා අබ්‍යාකරිත්වා ඡත්තිංසාකාරවසෙන බ්‍යාකරොන්තො අජ්ඣාසයං ගහෙතුං නාසක්ඛි.

එතදවොචාති දෙසනා යථානුසන්ධිං න ගතා, යථානුසන්ධිගමනත්ථං එතදවොච. **තෙනහානන්ද! සුණාථා**ති ඉදං තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ අභින්නකං පදං, අඤ්ඤත්ථ හි එවං වුත්තං නාම නත්ථි. **උපධිනිදාන**න්ති ඛන්ධූපධිනිදානං, ඛන්ධපඤ්චකංහෙත්ථ උපධීති අධිප්පෙතං. **උප්පජ්ජතී**ති ජායති. **නිවිසතී**ති පුනප්පුනං පවත්තිවසෙන පතිට්ඨහති. **යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූප**න්ති යං ලොකස්මිං පියසභාවඤ්චෙව මධුරසභාවඤ්ච. **චක්ඛුං ලොකෙ**ති ආදීසු ලොකස්මිං හි චක්ඛාදීසු මමත්තා අභිනිවිට්ඨා සත්තා සම්පත්තියං පතිට්ඨිතා අත්තනො චක්ඛුං ආදාසාදීසු නිමිත්තග්ගහණානුසාරෙන විප්පසන්නං පඤ්චපසාදං සුවණ්ණවිමානෙ උග්ඝාටිතමණිසීහපඤ්ජරං විය මඤ්ඤන්ති, සොතං රජතපණාලිකං විය පාමඞ්ගසුත්තකං විය ච මඤ්ඤන්ති, තුඞ්ගනාසාති ලද්ධවොහාරං ඝාණං වට්ටෙත්වා ඨපිතහරිතාලවට්ටිං විය මඤ්ඤන්ති, ජිව්හං රත්තකම්බලපටලං විය මුදුසිනිද්ධං මධුරස්සරං මඤ්ඤන්ති, කායං සාලලට්ඨිං විය සුවණ්ණතොරණං විය ච මඤ්ඤන්ති, මනං අඤ්ඤෙසං මනෙන අසදිසං උළාරං මඤ්ඤන්ති.

නිච්චතො අද්දක්ඛුන්ති නිච්චන්ති අද්දසංසු; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. **න පරිමුච්චිංසු දුක්ඛස්මා**ති සකලස්මාපි වට්ටදුක්ඛා න පරිමුච්චිංසු. **දක්ඛින්තී**ති පස්සිස්සන්ති. **ආපානීයකංසො**ති සරකස්ස නාමං, යස්මා පනෙත්ථ ආපං පිවන්ති තස්මා ආපානීයොති වුච්චති. ආපානීයො ච සො කංසො චාති ආපානීයකංසො, සුරාමණ්ඩසරකස්සෙතං නාමං. **වණ්ණසම්පන්නො**ති ආදිවචනතො පන කංසෙ ඨිතපානමෙව වුත්තං. **ඝම්මාභිතත්තො**ති ඝම්මෙන අභිතත්තො. **ඝම්මපරෙතො**ති ඝම්මෙන ඵුට්ඨො, අනුගතොති අත්ථො. **පිවතො හි තං ඡාදිස්සතී**ති පිවන්තස්ස තං පානීයං වණ්ණාදිසම්පත්තියා රුච්චිස්සති, සකලසරීරං වා ඵරිත්වා තුට්ඨිං උප්පාදියමානං ඡස්සති. **අප්පටිසඞ්ඛා**ති අපච්චවෙක්ඛිත්වා. **එවමෙව ඛො**ති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං:—

ආපානීයකංසො විය හි ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං ආරම්මණං දට්ඨබ්බං. ඝම්මාභිතත්තපුරිසො විය වට්ටනිස්සිතපුථුජ්ජනො. ආපානීයකංසෙන නිමන්තනකපුරිසො විය ලොකෙ පියරූපෙන ආරම්මණෙන නිමන්තනකජනො. ආපානීයකංසෙ සම්පත්තිඤ්ච ආදීනවඤ්ච ආරොචෙන්තො ආපානකපුරිසො විය ආචරියුපජ්ඣායාදිකො කල්‍යාණමිත්තො. යථෙව හි තස්ස පුරිසස්ස ආපණසීතමනුසෙසා[1]

1. සී. අපලොකියමනුසෙසා.

ආපාණීයකංසෙ ගුණඤ්ච ආදීනවඤ්ච ආරොචෙති එවමෙව ආචරියො වා උපජ්ඣායො වා භික්ඛුනො පඤ්චසු කාමගුණෙසු අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච කථෙති, තත්ථ යථා ආපාණීයකංසම්හි ගුණෙ ච ආදීනවෙ ච ආරොචිතෙ සො පුරිසො පියවණ්ණාදිසම්පදායමෙව සඤ්ජාතවෙගවා සචෙ මරණං භවිස්සති පච්ඡා ජානිස්සාමීති සහසා අප්පටිසඞ්ඛාය තං පිවිත්වා මරණං වා මරණමත්තං වා දුක්ඛං නිගච්ඡති, එවමෙව භික්ඛු පඤ්චසු කාමගුණෙසු දස්සනාදිවසෙන උප්පන්නසොමනස්සමත්තමෙව අස්සාදෙ, ආදීනවො පන දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකො බහු නානප්පකාරො අප්පස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහූපායාසාති එවං ආචරියුපජ්ඣායෙහි ආනිසංසඤ්ච* ආදීනවඤ්ච කථෙත්වා සම්මා පටිපදං පටිපජ්ජ, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භව, භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ ජාගරියං අනුයුත්තොති එවං ඔවදිතොපි අස්සාදබද්ධචිත්තතාය සචෙ වුත්තප්පකාරො ආදීනවො භවිස්සති පච්ඡා ජානිස්සාමීති ආචරියුපජ්ඣායෙ අපසාදෙත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි චෙව වත්තපටිපත්තිඤ්ච පහාය ලොකාමිසකථං කථෙන්තො කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුකාමතාය සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තති, තතො දුච්චරිතානි පූරෙන්තො සන්ධිච්ඡෙදනාදිකාලෙ චොරො අයන්ති ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සිතො ඉධෙව හත්ථපාදාදිච්ඡෙදනං සීසච්ඡෙදනං වා පත්වා සම්පරායෙ චතූසු අපායෙසු මහාදුක්ඛං අනුභොති.

පාණීයෙන වා විනෙතුන්ති සීතෙන වා පාණීයෙන හරිතුං.[1] **දධිමණ්ඩකෙනා**ති දධිමත්ථුනා.[2] **මත්ථලොණිකායා**ති සලොණෙන සත්තුපාණීයෙන. **ලොණසොවීරකෙනා**ති සබ්බධඤ්ඤඵලකළීරාදීනි පක්ඛිපිත්වා ලොණසොවීරකං නාම කරොන්ති, තෙන. ඔපම්මසංසන්දනං පනෙත්ථ-ඝම්මාභිතත්තපුරිසො විය වට්ටසන්නිස්සිතකාලෙ යොගාවචරො දට්ඨබ්බො. තස්ස පුරිසස්ස පටිසංඛා ආපාණීයකංසං පහාය පාණීයාදීහි පිපාසාවිනොදනං විය භික්ඛුනො ආචරියුපජ්ඣායානං ඔවාදෙ ඨත්වා ජචාරාදීනි පරිග්ගහෙත්වා අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තස්ස අරහත්තඵලාධිගමො. පාණීයාදීනි චත්තාරි පානානි විය හි චත්තාරො මග්ගා. තෙසු අඤ්ඤතරං පිවිත්වා සුරාපිපාසිතං විනොදෙත්වා සුඛිනො යෙන කාමං ගමනං විය ඛීණාසවස්ස චතුමග්ගපානං පිවිත්වා තණ්හං විනොදෙත්වා අගතපුබ්බං නිබ්බාණදිසං ගමනකාලො වෙදිතබ්බොති.

ඡට්ඨං.

---

12. 7. 7.

සත්තමෙ-**කින්නුඛො ආවුසො**ති කස්මා පුච්ඡති? එවං පුට්ඨො කථංනුඛො බ්‍යාකරෙය්‍යාති ථෙරස්සජ්ඣාසයජානනත්ථං. අපිච-අතීතෙ ච අග්ගසාවකා ඉමං පඤ්හං විනිච්ඡිනිංසූති[3] අනාගතෙ භික්ඛූ

---

1 ස්‍යා. වාරිතා හාරිතුං
2. ස. දධිමණ්ඩක ස්‍යා. දධිමට්ඨනා.
3. ස්‍යා. විනිච්ඡිනිංසූති.
* අස්සාදඤ්ච-ඉති භවිතබ්බං.

ජාතිසන්තතීතිපි පුච්ඡති. **ඉදානෙව ඛො මයන්ති** ඉදං ථෙරො යස්ස නාමරූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයොති වුත්තං තදෙව නාමරූපං විඤ්ඤාණස්ස පච්චයොති වුත්තත්තා ආහ. **නළකලාපියොති** ඉධ පන අයකලාපාදිවසෙන උපමං අනාහරිත්වා විඤ්ඤාණ නාමරූපානං අබල දුබ්බලභාවදස්සනත්ථං අයං උපමා ආහටා. **නිරොධො හොතීති** එත්තකෙ ඨානෙ පච්චුප්පන්නපඤ්චවොකාරභවවසෙන දෙසනා කථිතා. **ඡත්තිංසාය වත්ථූහීති** හෙට්ඨා විස්සජ්ජිතෙසු ද්වාදසසු පදෙසු එකෙකස්මිං **තීණි තීණි** වසෙන ඡත්තිංසාය කාරණෙහි. එත්ථ ච පඨමො ධම්මකථිකගුණො, දුතියා පටිපත්ති, තතියං පටිපත්ති ඵලං. තත්ථ පඨමනයෙන දෙසනාසම්පත්ති කථිතා, දුතියනයෙන සෙඛභූමි, තතියනයෙන අසෙඛභූමීති.

සත්තමං.

---

12. 7. 8.

අට්ඨමෙ—**අඤ්ඤත්‍රෙවාති** එකච්චො හි පරස්ස සද්දහිත්වා යං එස භණති තං භූතන්ති ගණ්හාති. අපරස්ස නිසීදිත්වා චින්තෙන්තස්ස යං කාරණං රුච්චති සො අත්ථි එතන්ති රුචියා ගණ්හාති. එකො චිරකාලතො පට්ඨාය එවං අනුස්සවො අත්ථි භූතමෙතන්ති අනුස්සවෙන ගණ්හාති. අඤ්ඤස්ස විතක්කයතො එකං කාරණං උපට්ඨාති සො අත්ථෙතන්ති ආකාරපරිවිතක්කෙන ගණ්හාති. අපරස්ස චින්තයතො එකා දිට්ඨි උප්පජ්ජති යායස්ස තං කාරණං නිජ්ඣායන්තස්ස ඛමති සො අත්ථෙතන්ති දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා ගණ්හාති. ථෙරො පන පඤ්චපි එතානි කාරණානි පටික්ඛිපිත්වා පච්චවෙක්ඛණෙන පටිවිද්ධභාවං පුච්ඡන්තො **අඤ්ඤත්‍රෙව ආවුසො! මූසිල! සද්ධායාති** ආදිමාහ. තත්ථ— **අඤ්ඤත්‍රාති** සද්ධාදීනි ඨපෙත්වා, විනා එතෙහි කාරණෙහීති අත්ථො. **භවනිරොධො නිබ්බානන්ති** පඤ්චක්ඛන්ධනිරොධො නිබ්බානං. **තුණ්හී අහොසීති** ථෙරො ඛීණාසවො, අහං පන ඛීණාසවොති වා න වාති අවත්වා තුණ්හීයෙව අහොසි.

ආයස්මා නාරදො ආයස්මන්තං සවිට්ඨං එතදවොචාති කස්මා අවොච? සො කිර චින්තෙසි භවනිරොධො නිබ්බානං නාම සෙඛෙහිපි ජානිතබ්බො පඤ්හො එස, අයං පන ථෙරො ඉමං ථෙරං අසෙඛ භූමියං කරොති. ඉමං ඨානං ජානාපෙස්සාමීති එතං අවොච. **සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨන්ති** සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය සුට්ඨු දිට්ඨං. **න චම්හි අරහන්ති** අනාගාමිමග්ගෙ ඨිතත්තා අරහං න හොමීති දීපෙති. යං පනස්ස ඉදං භවනිරොධො නිබ්බානන්ති ඤාණං තං එකූනවීසතියා පච්චවෙක්ඛණඤාණෙහි විමුත්තං පච්චවෙක්ඛණඤාණං. **උදපානොති** වීසතිංසහත්ථගම්භීරො පානීයකූපො. **උදකවාරකොති** උදකඋස්සිඤ්චනවාරකො. **උදකන්ති ඛො ඤාණං**

අස්සාති තීරෙ ඨිතස්ස ඔලොකයතො එවං ඤාණං භවෙය්‍ය. **න ච කායෙන ඵුසිත්වාති** උදකං පන නීහරිත්වා කායෙන ඵුසිත්වා විහරිතුං න සක්කුණෙය්‍ය.

උදපානෙ උදකං විය හි අනාගාමිනො නිබ්බානදස්සනං. ඝම්මාභිතත්තපුරිසො විය අනාගාමී. උදකවාරකො විය අරහත්තමග්ගො. යථා ඝම්මාභිතත්තපුරිසො උදපානෙ උදකං පස්සති, එවං අනාගාමී පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන උපරි අරහත්තඵලාභිසමයො නාම අත්ථීති ජානාති. යථා පන සො පුරිසො උදකවාරකස්ස නත්ථිතාය උදකං නීහරිත්වා කායෙන ඵුසිතුං න ලභති, එවං අනාගාමී අරහත්තමග්ගස්ස නත්ථිතාය නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා අරහත්තඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිතුං න ලභතීති.

අට්ඨමං.

---

12. 7. 9.

නවමෙ-**උපයන්තොති** උදකවඩ්ඪනසමයෙ උපරි ගච්ඡන්තො. **මහානදියොති** ගඞ්ගායමුනාදිකා මහාසරිතායො. **උපයාපෙන්තීති** උපරි යාපෙන්ති වඩ්ඪෙන්ති. පූරෙන්තීති අත්ථො. **අවිජ්ජා උපයන්තීති** අවිජ්ජා උපරි ගච්ඡන්ති සංඛාරානං පච්චයො භවිතුං සක්කුණන්ති. **සංඛාරෙ උපයාපෙන්තීති** සංඛාරෙ උපරි යාපෙන්ති වඩ්ඪෙන්ති. එවං සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. **අපයන්තොති** අපගච්ඡන්තො ඔසරන්තො. **අවිජ්ජා අපයන්තීති** අවිජ්ජා අපගච්ඡමානා ඔසරමානා, උපරි සංඛාරානං පච්චයො භවිතුං න සක්කුණන්තීති අත්ථො. **සංඛාරෙ අපයාපෙන්තීති** සංඛාරෙ අපගච්ඡාපෙන්ති. එස නයො සබ්බපදෙසූති.

නවමං.

---

12. 7. 10.

දසමෙ-**ගරුකතොති** සබ්බදෙවමනුස්සෙහි පාසාණච්ඡත්තං විය චිත්තෙන ගරුකතො. **මානිතොති** මනෙන[1] පියායිතො. **අපචිතොති** නීචවුත්තිකරණෙන අපචිතො; සත්ථාරං හි දිස්වා මනුස්සා හත්ථික්ඛන්ධා දීහි ඔතරන්ති, මග්ගං දෙන්ති, අංසකූටතො සාටකං අපනෙන්ති ආසනතො වුට්ඨහන්ති, වන්දන්ති. එවං සො තෙහි අපචිතො නාම හොති.

සුසීමොති එවං නාමකො වෙදඞ්ගෙසු කුසලො පරිබ්බාජකො **එතදවොචුන්ති** තෙසං කිර එතදහොසි-සමණො ගොතමො න ජාතිගොත්තාදීනි ආගම්ම ලාභග්ගප්පත්තො ජාතො, කවිසෙට්ඨො පනෙස, උත්තමකවිතාය සාවකානං ගන්ථං බන්ධිත්වා දෙති, තෙ තං උග්ගණ්හිත්වා උපට්ඨාකානං උපනිසින්නකකථම්පි අනුමොදනම්පි

---

1. ඉ. සී. මානනෙන. 2. සං. පණ්ඩිතපරිබ්බාජකො.

සරභඤ්ඤම්පීති එවමාදීනි කථෙන්ති, තෙ තෙසං පසන්නා ලාභං උපසංහරන්ති. සචෙ මයං යං සමණො ගොතමො ජානාති තතො ථොකං ජානෙය්‍යාම අත්තනො සමයං තත්ථ පක්ඛිපිත්වා මයම්පි උපට්ඨාකානං කථෙය්‍යාම, තතො එතෙහි ලාභිතරා භවෙය්‍යාම. කො නු ඛො සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ඛිප්පමෙව උග්ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සතීති. තෙ එවං චින්තෙත්වා සුසීමො පටිබලොති දිස්වා තං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු. **යෙනායස්මා ආනන්දො, තෙනුපසඞ්කමීති** එවං කිරස්ස අහොසි කස්ස නු ඛො සන්තිකං ගන්ත්වා අහං ඉමං ධම්මං ඛිප්පං ලද්ධුං සක්ඛිස්සාමීති. තතො චින්තෙසි සමණො ගොතමො ගරු, තෙජුස්සදො, නියමමනුයුත්තො, න සක්කා අඤ්ඤෙන උපසඞ්කමිතුං, අඤ්ඤෙපි බහූ ඛත්තියාදයො සමණං ගොතමං උපසඞ්කමන්ති, තස්මිම්පි සමයෙ න සක්කා උපසඞ්කමිතුං. සාවකෙසුපි සාරිපුත්තො මහාපඤ්ඤො, විපස්සනාලක්ඛණම්හි එතදග්ගෙ ඨපිතො. මහාමොග්ගල්ලානො සමාධිලක්ඛණස්මිං එතදග්ගෙ ඨපිතො. මහාකස්සපො ධුතඞ්ගධරෙසු, අනුරුද්ධො දිබ්බචක්ඛුකෙසු, පුණ්ණො මන්තාණිපුත්තො ධම්මකථිකෙසු, උපාලිත්ථෙරො විනයධරෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. අයං පන ආනන්දො බහුස්සුතො, තිපිටකධරො, සත්ථාපිස්ස තත්ථ තත්ථ කථිතං ධම්මං ආහරිත්වා කථෙති, පඤ්චසු ඨානෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. අට්ඨන්නං වරානං ලාභී, චතූහි අච්ඡරියබ්භූතධම්මෙහි සමන්නාගතො, තස්ස සමීපං ගතෙ ඛිප්පං ධම්මං ලද්ධුං සක්ඛිස්සාමීති. තස්මා යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි.

යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති කස්මා සයං අපබ්බාජෙත්වා උපසඞ්කමි? එවං කිරස්ස අහොසි අයං තිත්ථියසමයෙ පාටිඑක්කො අහං සත්ථාති පටිජානන්තො චරති, පබ්බජිත්වා සාසනස්ස අලාභායපි පරිසක්කෙය්‍ය, න ඛො පනස්සාහං අජ්ඣාසයං ආජානාමි, සත්ථා ජානිස්සතීති. තස්මා තං ආදාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි.

තෙනහානන්ද! සුසීමං පබ්බාජෙහීති සත්ථා කිර චින්තෙසි අයං පරිබ්බාජකො තිත්ථියසමයෙ අහං පාටිඑක්කො සත්ථාති පටිජානමානො චරති, ඉධ ච මග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරිතුං ඉච්ඡාමීති කිර වදති, කිං නු ඛො මයි පසන්නො, උදාහු මය්හං සාවකෙසු, උදාහු මය්හං වා මම සාවකානං වා ධම්මකථාය පසන්නොති. අථස්ස එකට්ඨානෙපි පසාදභාවං ඤත්වා අයං මම සාසනෙ ධම්මං ථෙනෙස්සාමීති පබ්බජති, ඉතිස්ස ආගමනං අපරිසුද්ධං, නිප්ඵත්ති නු ඛො කීදිසාති ඔලොකෙන්තො කිඤ්චාපි ධම්මං ථෙනෙස්සාමීති පබ්බජති, කතිපාහෙනෙව පන ඝටෙත්වා අරහත්තං ගණ්හිස්සතීති ඤත්වා තෙනහානන්ද! සුසීමං පබ්බාජෙහීති ආහ.

අඤ්ඤා බ්‍යාකතා හොතීති තෙ කිර භික්ඛූ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තෙමාසං වස්සං වසන්තා තස්මිංයෙව අන්තොතෙමාසෙ ඝටෙන්තා වායමන්තා අරහත්තං පටිලභිංසු. තෙ පටිලද්ධ

ගුණං සබ්බං ආරොචෙස්සාමාති පවාරිතපවාරණා සෙනාසනං සංසාමෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා අත්තනො පටිලද්ධගුණං ආරොචෙසුං. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **අඤ්ඤා**ති අරහත්තස්ස නාමං. **බ්‍යාකතා**ති ආරොචිතා.

අස්සොසීති සො කිර ඔහිතසොතො හුත්වා තෙසං තෙසං භික්ඛූනං ඨිතට්ඨානං ගච්ඡති යං තං කථං සුණිතුකාමො.

යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමීති කස්මා උපසඞ්කමි? තං කිරස්ස පවත්තිං සුත්වා එතදහොසි, අඤ්ඤා නාම ඉමස්මිං සාසනෙ පරමසාරභූතා[1] ආචරියමුට්ඨි මඤ්ඤෙ භවිස්සති, පුච්ඡිත්වා නං ජානිස්සාමීති. තස්මා උපසංකමි. **අනෙකවිහිත**න්ති අනෙකවිධං. **ඉද්ධිවිධ**න්ති ඉද්ධිකොට්ඨාසං. **ආවිභාවං තිරොභාව**න්ති ආවිභාවං ගහෙත්වා තිරොභාවං කාතුං තිරොභාවං ගහෙත්වා ආවිභාවං කාතුං සක්කොථාති පුච්ඡති. **තිරොකුඩ්ඩ**න්ති පරකුඩ්ඩං. තිරොපබ්බතෙපි එසෙව නයො. **උම්මුජ්ජනිමුජ්ජ**න්ති උම්මුජ්ජනඤ්ච නිමුජ්ජනඤ්ච. **පල්ලඞ්කෙනා**ති පල්ලංකබන්ධෙන. **කමථා**ති නිසීදිතුං වා ගන්තුං වා සක්කොථාති පුච්ඡති. **පක්ඛී සකුණො**ති පක්ඛයුත්තො සකුණො. අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරතො පන ඉමස්ස ඉද්ධිවිධස්ස ඉතො පරෙසං දිබ්බසොතාදීනඤ්ච වණ්ණනාදයො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බාති.

සන්තා විමොක්ඛාති අඞ්ගසන්තතාය චෙව ආරම්මණසන්තතාය ච සන්තා ආරුප්පවිමොක්ඛා. **කායෙන ඵුසිත්වා**ති නාමකායෙන ඵුසිත්වා, පටිලභිත්වා. **පඤ්ඤාවිමුත්තා ඛො මයං ආවුසො**ති ආවුසො! මයං නිජ්ඣානකා සුක්ඛවිපස්සකා. පඤ්ඤාමත්තෙනෙව විමුත්තාති දස්සෙන්ති. **ආජානෙය්‍යාසි වා ත්වං ආවුසො සුසීම! න වා ත්වං ආජානෙය්‍යාසී**ති කස්මා එවමාහංසු? එවං කිර තෙසං අහොසි මයං ඉමස්ස අජ්ඣාසයං ගහෙත්වා කථෙතුං න සක්ඛිස්සාම, දසබලං පන පුච්ඡිත්වා නික්කඞ්ඛො භවිස්සතීති.

ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති විපස්සනාඤාණං, තං පඨමතරං උප්පජ්ජති. **නිබ්බානෙ ඤාණ**න්ති විපස්සනාය චිණ්ණන්තෙ පවත්තං මග්ගඤාණං, තං පච්ඡා උප්පජ්ජති. තස්මා භගවා එවමාහ.

ආජානෙය්‍යාසි වාති ආදි කස්මා වුත්තං? විනාපි සමාධිං එවං ඤාණුප්පත්ති දස්සනත්ථං. ඉදං හි වුත්තං හොති-සුසීම! මග්ගො වා ඵලං වා න සමාධිනිස්සන්දො, න සමාධිආනිසංසො, න සමාධිස්ස නිප්ඵත්ති, විපස්සනාය පන සො නිස්සන්දො, විපස්සනාය ආනිසංසො, විපස්සනාය නිප්ඵත්ති, තස්මා ජානෙය්‍යාසි වා ත්වං න වා ජානෙය්‍යාසි, අථ ඛො ධම්මට්ඨිතිඤාණං පුබ්බෙ, පච්ඡා නිබ්බානෙ ඤාණන්ති.

1. සභා. අඤ්ඤං නාම ඉමස්මිං සාසනෙ පරිමාණං සාරභූතො.

ඉදානස්ස පටිවෙධභබ්බතං ඤත්වා තෙපරිවට්ටං ධම්මදෙසනං දෙසෙන්තො **තං කිං මඤ්ඤසි සුසිම! රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වාති** ආදිමාහ. තෙපරිවට්ටදෙසනාවසානෙ පන ථෙරො අරහත්තං පත්තො.

ඉදානස්ස අනුයොගං ආරොපෙන්තො **ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති සුසිම! පස්සසීති** ආදිමාහ. **අපි නු ත්වං සුසිමාති** ඉදං කස්මා ආරභි? නිජ්ඣානකානං සුක්ඛවිපස්සකභික්ඛූනං පාකටකරණත්ථං. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො න කෙවලං ත්වමෙව නිජ්ඣානකො සුක්ඛවිපස්සකො, එතෙපි භික්ඛූ එවරූපායෙවාති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති.

දසමං.

මහාවග්ගො සත්තමො.

---

12. 8. 11.

සමණබ්‍රාහ්මණවග්ගෙ–ජරාමරණාදිසු එකෙකපදවසෙන එකෙකං කත්වා එකාදස සුත්තානි වුත්තානි. තානි උත්තානත්ථානෙවාති.

සමණබ්‍රාහ්මණවග්ගො අට්ඨමො.

---

12. 9–20–1–120.

ඉතො. පරං **සත්ථා පරියෙසිතබ්බොති** ආදිනයප්පවත්තා ද්වාදස අන්තරපෙය්‍යාලවග්ගා නාම හොන්ති, තෙ සබ්බෙපි තථා තථා බුජ්ඣනකානං වෙනෙය්‍යපුග්ගලානං අජ්ඣාසයවසෙන වුත්තා. තත්ථ–**සත්ථාති** බුද්ධො වා හොතු සාවකො වා යං නිස්සාය මග්ගඤාණං ලභති අයං සත්ථා නාම, සො පරියෙසිතබ්බො. **සික්ඛා කරණීයාති** තිවිධ සික්ඛා කාතබ්බා. යොගාදීසු–**යොගොති** පයොගො. **ඡන්දොති** කත්තුකම්‍යතාකුසලච්ඡන්දො. **උස්සොළ්හීති** සබ්බසහං අධිමත්තවිරියං. **අප්පටිවානීති** අනිවත්තනතා. **ආතප්පන්ති** කිලෙසතාපනවිරියං. **විරියන්ති** විරියමෙව. **සාතච්චන්ති** සතතකිරියං. **සතීති** ජරාමරණාදිවසෙන චතුසච්චපරිග්ගාහිකා සති. **සම්පජඤ්ඤන්ති** තාදිසමෙව ඤාණං. **අප්පමාදොති** සච්චභාවනාය අප්පමාදො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

අන්තරපෙය්‍යාලො නිට්ඨිතො.

---

12. 21. 1.

අභිසමයවග්ගස්ස පඨමෙ–**නඛසිඛායන්ති** මංසට්ඨානෙන විමුත්තෙන නඛග්ගෙ නඛසිඛා ච නාම ලොකියානං මහතීපි හොති. සත්ථු පන රත්තුප්පලපත්තකොටි විය සුඛුමා. කථං පනෙත්ථ පංසු පතිට්ඨිතොති?

අධිට්ඨානබලෙන. භගවතා හි අත්ථං ඤාපෙතුකාමෙන අධිට්ඨානබලෙන සො තත්ථ පතිට්ඨාපිතො. සතිමං කලන්ති මහාපඨවියා පංසුං සතකොට්ඨාසෙ කත්වා තතො එකකොට්ඨාසං. පරතොපි එසෙව නයො. **අභිසමෙතාවිනොති** පඤ්ඤාය අරියසච්චානි අභිසමෙච්ච ඨිතස්ස. **පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධායාති** එත්ථ දෙව බහුතරං දුක්ඛං පරික්ඛීණන්ති එවං පඨමං වුත්තං දුක්ඛක්ඛන්ධං උපනිධාය. ඤාණෙන තං තස්ස සන්තිකෙ ඨපෙත්වා උපපරික්ඛියමානෙති අත්ථො. කතමං පනෙත්ථ පුරිමදුක්ඛං නාම? යං පරික්ඛීණං. කතමං පන පරික්ඛීණං? යං පඨමමග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍ය, කතමං පන උපනිධාය? යං සත්තසු අත්තභාවෙසු අපායෙ අට්ඨමඤ්ච පටිසන්ධිං ආදිං කත්වා යත් කත්ථචි උප්පජ්ජෙය්‍ය. සබ්බං තං පරික්ඛීණන්ති වෙදිතබ්බං. **සත්තක්ඛත්තුන්ති** සත්ත වාරෙ, සත්තසු භවෙසූති අත්ථො. **පරමතාති** ඉදමස්ස පරිමාණන්ති දස්සෙති. **මහත්ථියොති** මහතො අත්ථස්ස නිප්ඵාදකො.

පඨමං.

---

12. 21. 2.

දුතියෙ-**පොක්ඛරණීති** වාපි. **උබ්බෙධෙනාති** ගම්භීරතාය. **සමතිත්තිකාති** මුඛවට්ටිසමා. **කාකපෙය්‍යාති** සක්කා හොති තීරෙ ඨිතෙන කාකෙන පකතිරස්සමපි මුඛතුණ්ඩං ඔතාරෙත්වා පාතුං.

දුතියං.

---

12. 21. 3.

තතියෙ-**යත්ථිමාති** යස්මිං සමභිජ්ජනට්ඨානෙ ඉමා. **සංසන්දන්තීති** සහ ගන්ත්වා සන්දන්ති. **සමෙන්තීති** සමාගච්ඡන්ති. **ද්වෙ වා ති වාති** ද්වෙ වා තීණි වා. **උදකඵුසිතානීති** උදකබින්දූනි. **සම්භෙජ්ජං උදකන්ති** අඤ්ඤාහි නදීහි සද්ධිං සම්භින්නට්ඨානෙ උදකං.

තතියං.

---

12. 21. 4.

චතුත්ථං උත්තානමෙව.

චතුත්ථං.

---

12. 21. 5.

පඤ්චමෙ-**මහාපඨවියාති** චක්කවාළබ්භන්තරාය මහාපඨවියා උද්ධරිත්වා. **කොලට්ඨිමත්තියොති** බදරට්ඨිප්පමාණා. **ගුළිකාති** මත්තිකාගුළිකා. **උපනික්ඛිපෙය්‍යාති** එකස්මිං ඨානෙ ඨපෙය්‍ය.

පඤ්චමං.

---

12. 21. 6–10.

ඡට්ඨාදීසු වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

12. 21. 11.

පරියොසානෙ පන **අඤ්ඤතිත්ථියසමණබ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකානං අධිගමොති** බාහිරකානං සබ්බොපි ගුණාධිගමො, පඨමමග්ගෙන අධිගතගුණානං සතභාගම්පි සහස්සභාගම්පි සතසහස්සභාගම්පි න උපගච්ඡතීති.

අභිසමයවග්ගො නිට්ඨිතො.

අභිසමය සංයුත්තං

නිට්ඨිතං.

---

13. 1. 1.

ධාතුසංයුත්තස්ස* පඨමෙ– නිස්සත්තට්ඨසුඤ්ඤතට්ඨසඞ්ඛාතෙන සභාවට්ඨෙන ධාතූති ලද්ධනාමානං ධම්මානං නානා සභාවො **ධාතුනානත්තං**. චක්ඛුධාතූති ආදීසු–චක්ඛුප්පසාදො **චක්ඛුධාතු**. රූපාරම්මණං **රූපධාතු**. චක්ඛුප්පසාදවත්ථුකං චිත්තං **චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු**. සොතප්පසාදො **සොතධාතු**. සද්දාරම්මණං **සද්දධාතු**. සොතප්පසාදවත්ථුකං චිත්තං **සොතවිඤ්ඤාණධාතු**. ඝානප්පසාදො **ඝානධාතු**. ගන්ධාරම්මණං **ගන්ධධාතු**. ඝානප්පසාදවත්ථුකං චිත්තං **ඝානවිඤ්ඤාණධාතු**. ජිව්හාපසාදො **ජිව්හාධාතු**. රසාරම්මණං **රසධාතු**. ජිව්හාපසාදවත්ථුකං චිත්තං **ජිව්හා විඤ්ඤාණධාතු**. කායප්පසාදො **කායධාතු**. ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං **ඵොට්ඨබ්බධාතු**. කායප්පසාදවත්ථුකං චිත්තං **කායවිඤ්ඤාණධාතු**. තිස්සො මනොධාතුයො **මනොධාතු**. වෙදනාදයො තයො ඛන්ධා සුඛුමරූපානි නිබ්බානඤ්ච **ධම්මධාතු**. සබ්බම්පි මනොවිඤ්ඤාණං **මනොවිඤ්ඤාණධාතූ**ති. එත්ථ ච සොළස ධාතුයො කාමාවචරා, අවසානෙ වෙ චතුභූමිකාති.

පඨමං.

---

13. 1. 2.

දුතියෙ–**උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්ත**න්ති නානාසභාවො ඵස්සො උප්පජ්ජති. තත්ථ චක්ඛුසම්ඵස්සාදයො චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසම්පයුත්තා, මනොසම්ඵස්සො මනොද්වාරෙ පඨමජවනසම්පයුත්තො. තස්මා **මනොධාතුං පටිච්චාති** මනොද්වාරාවජ්ජනං කිරියාමනොවිඤ්ඤාණධාතුං පටිච්ච. පඨමජවනසම්ඵස්සො උප්පජ්ජතීති අයමෙත්ථ අත්ථො.

දුතියං.

---

* නානත්තවග්ගස්ස–ඉතිසබ්බත්ථ.

13. 1. 3.

තතියෙ-**නො මනොසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොධාතූති** මනොද්වාරෙ පඨමජවනසම්පයුත්තඵස්සං පටිච්ච ආවජ්ජනකිරියමනොවිඤ්ඤාණධාතු නො උප්පජ්ජතීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

තතියං.

---

13. 1. 4.

චතුත්ථෙ-**චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනාති** සම්පටිච්ඡනමනොධාතුතො පට්ඨාය සබ්බාපි තස්මිං ද්වාරෙ වෙදනා වත්තෙය්‍යුං, නිප්ඵත්තිඵාසු කාලං පන අනන්තරං සම්පටිච්ඡනවෙදනමෙව ගහෙතුං වට්ටතීති වුත්තං. **මනොසම්ඵස්සං පටිච්චාති** මනොද්වාරෙ ආවජ්ජනසම්ඵස්සං පටිච්ච පඨමජවනවෙදනා පඨමජවනසම්ඵස්සං පටිච්ච දුතියජවනවෙදනාති අයමධිප්පායො.

චතුත්ථං.

---

13. 1. 5.

පඤ්චමෙ-තතියචතුත්ථෙසු වුත්තනයාව එකතො කත්වා දෙසිතා ඉති දුතියාදීසු චතූසු සුත්තෙසු මනොධාතුං මනොධාතූති අග්ගහෙත්වා මනොද්වාරාවජ්ජනං මනොධාතූති ගහිතං. සබ්බානිචෙතානි තථා තථා කපිතෙ බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන දෙසිතානි. ඉතො පරෙසුපි එසෙව නයො.

පඤ්චමං.

---

13. 1. 6.

ඡට්ඨෙ පන-පඤ්ච ධාතුයො කාමාවචරා. ධම්මධාතු චතුභූමිකාති.

ඡට්ඨං.

---

13. 1. 7.

සත්තමෙ-**රූපධාතූති** ආපාථෙ සීතං අත්තනො වා පරස්ස වා සාටකාවෙඨනාදිවත්ථුකං රූපාරම්මණං. **රූපසඤ්ඤාති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා සඤ්ඤා. **රූපසංකප්පොති** සම්පටිච්ඡනාදීහි තීහි සම්පයුත්තො සංකප්පො. **රූපච්ඡන්දොති** රූපෙ ඡන්දිකතට්ඨෙන ඡන්දො. **රූපපරිළාහොති** රූපෙ අනුදහනට්ඨෙන පරිළාහො. **රූපපරියෙසනාති** පරිළාහෙ උප්පන්නෙ සන්දිට්ඨසම්භත්තෙ ගහෙත්වා රූපස්ස පටිලාභත්ථාය පරියෙසනා. එත්ථ ච-සඤ්ඤාසංකප්පච්ඡන්දා එකජවනවාරෙපි නානාජවනවාරෙපි ලබ්භන්ති. පරිළාහපරියෙසනා පන නානාජවනවාරෙයෙව ලබ්භන්තීති. **එවං ඛො භික්ඛවෙ! ධාතුනානත්තන්ති** එත්ථ ච-එවං රූපාදිනානාසභාවධාතුං පටිච්ච රූපසඤ්ඤාදිනානාසභාවසඤ්ඤා උප්පජ්ජන්තීති ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

සත්තමං.

18. 1. 8.

අට්ඨමෙ-නො ධම්මපරියෙසනං පටිච්ච **උප්පජ්ජති ධම්මපරිළාහො**ති එවං ආගතං පටිසෙධමත්තමෙව පන නානං.

අට්ඨමං.

---

18. 1. 9.

නවමෙ-**උප්පජ්ජති රූපසඤ්ඤා**ති, වුත්තප්පකාරෙ ආරම්මණෙ උප්පජ්ජති සඤ්ඤා. **රූපසංකප්පො**ති තස්මිංයෙව ආරම්මණෙ තීහි විතක්කෙහි සම්පයුත්තසංකප්පො. **රූපසම්ඵස්සො**ති තදෙවාරම්මණං ඵුසමානො ඵස්සො. **වෙදනා**ති තදෙවාරම්මණං අනුභවමානා වෙදනා. ඡන්දදයො වුත්තනයාව. **රූපලාභො**ති පරියෙසිත්වා ලද්ධං සහ තණ්හාය ආරම්මණං රූපලාභොති වුත්තං. අයං තාව සබ්බසඞ්ගාහිකනයො. ඒකස්මිංයෙවාරම්මණෙ සබ්බධම්මානං උප්පත්තිවසෙන වුත්තො. අපරො ආගන්තුකාරම්මණමිස්සකො හොති. රූපසඤ්ඤා රූපසංකප්පො ඵස්සො වෙදනාති ඉමෙ තාව චත්තාරො ධම්මා ධුවපරිභොගෙ නිබද්ධාරම්මණෙ හොන්ති, නිබද්ධාරම්මණං හි ඉට්ඨං කන්තං මනාපං පියං යං කිඤ්චි විය උපට්ඨාති. ආගන්තුකාරම්මණං පන යං කිඤ්චි සමානම්පි බොහෙත්වා තිට්ඨති. තත්‍රිදං වත්ථු :-

ඒකො කිර අමච්චපුත්තො ගාමියෙහි පරිවාරිතො ගාමමජ්ඣෙ ඨත්වා කම්මං කරොති. තස්මිඤ්චස්ස සමයෙ උපාසිකා නදිං ගන්ත්වා නහාත්වා අලංකතපටියත්තා ධාතිගණපරිවුතා ගෙහං ගච්ඡති. සො දූරතොව දිස්වා ආගන්තුකමාතුගාමො භවිස්සතීති සඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා ගච්ඡ භණෙ! ජානාහි කා එසාති පුරිසං පෙසෙසි. සො ගන්ත්වා තං දිස්වා පච්චාගතො කා එසාති පුට්ඨො යථාසභාවං ආරොචෙසි. එවං ආගන්තුකාරම්මණං බොහෙති. තස්මිං උප්පන්නො ඡන්දො රූපච්ඡන්දො නාම. තදෙව ආරම්මණං කත්වා උප්පන්නො පරිළාහො රූපපරිළාහො නාම. සභාගෙ ගණ්හිත්වා තස්ස පරියෙසනං රූපපරියෙසනා නාම. පරියෙසිත්වා ලද්ධං සහ තණ්හාය ආරම්මණං රූපලාභො නාම.

උරුවෙලායවාසී[1] චූළතිස්සත්ථෙරො පනාහ-කිඤ්චාපි ඵස්සවෙදනා පාළියා මජ්ඣෙ ගහිතා. පාළිං පන පරිවත්තෙත්වා වුත්තප්පකාරෙ ආරම්මණෙ උප්පන්නා සඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා. තස්මිංයෙව සංකප්පො රූපසංකප්පො. තස්මිං ඡන්දො රූපච්ඡන්දො. තස්මිං පරිළාහො රූපපරිළාහො. තස්මිං පරියෙසනා රූපපරියෙසනා. පරියෙසිත්වා ලද්ධං සහ තණ්හාය ආරම්මණං රූපලාභො. එවං ලද්ධාරම්මණෙ පන ඵුසනං ඵස්සො. අනුභවනං වෙදනා. රූපසම්ඵස්සො. රූපසම්ඵස්සජා වෙදනාති ඉදං වයං ලභන්තීති.

---

1. මු. සී. උරුවෙලලියවාසී

අපරම්පි අභිහතවාරං නාම ගණ්හන්ති–ආරම්මණං හි සාණිපාකාරෙහි වා පරික්ඛිත්තං තිණපණ්ණාදීහි වා පටිච්ඡන්නං හොති. තං උපඩ්ඪං දිවඩ්ඪං මෙ ආරම්මණං සුට්ඨු තං පස්සිස්සාමීති ඔලොකයතො තස්මිං ආරම්මණෙ උප්පන්නා සඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා නාම තස්මිංයෙව උප්පන්නා සංකප්පාදයො රූපසංකප්පාදයො නාමාති වෙදිතබ්බා. එත්ථාපි ච සඤ්ඤාසංකප්පඵස්සවෙදනාඡන්දා එකජවනවාරෙපි නානාජවනවාරෙපි ලබ්භන්ති, පරිළාහපරියෙසනාලාභා නානාජවනවාරෙයෙවාති.

නවමං.

---

13. 1. 10.

දසමං උත්තානමෙවාති.

නානත්තවග්ගො පඨමො.

---

13. 2. 1.

දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ–**ආභාධාතූ**ති ආලොකධාතු. ආලොකස්සපි ආලොකකසිණෙ පරිකම්මං කත්වා උප්පන්නජ්ඣානස්සපීති සහාරම්මණස්ස ඣානස්ස එතං නාමං. **සුභාධාතූ**ති සුභකසිණෙ උප්පන්නජ්ඣානවසෙන සහාරම්මණජ්ඣානමෙව. ආකාසානඤ්චායතනමෙව **ආකාසානඤ්චායතනධාතු.** සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධොව **සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු.** ඉති භගවා අනුසන්ධිකුසලස්ස භික්ඛුනො තත්ථ තිසී දිත්වා පඤ්හං පුච්ඡිතුකාමස්ස ඔකාසං දෙන්තො දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

අන්ධකාරං පටිච්චාති අන්ධකාරො හි ආලොකෙන පරිච්ඡින්නො, ආලොකොපි අන්ධකාරෙන. අන්ධකාරෙන හි සො පාකටො හොති, තස්මා අන්ධකාරං පටිච්ච පඤ්ඤායතීති ආහ. **අසුභං පටිච්චා**ති එත්ථාපි එසෙව නයො. අසුභං හි සුභෙන, සුභං ච අසුභෙන පරිච්ඡින්නං අසුභෙ සති සුභං පඤ්ඤායති, තස්මා එවමාහ. **රූපං පටිච්චා**ති රූපාවචරසමාපත්තිං පටිච්ච රූපාවචරසමාපත්තියා හි සති ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්ති නාම හොති, රූපසමතික්කමො වා. තස්මා එවමාහ. **විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු** ආදීසුපි එසෙව නයො. **නිරොධං පටිච්චා**ති චතුන්නං ඛන්ධානං පටිසංඛා අප්පවත්තිං පටිච්ච. ඛන්ධනිරොධං හි පටිච්ච නිරොධසමාපත්ති නාම පඤ්ඤායති, න ඛන්ධප්පවත්තිං. තස්මා එවමාහ. එත්ථ ච චතුන්නං ඛන්ධානං නිරොධොව නිරොධසමාපත්තීති වෙදිතබ්බා.

කථං සමාපත්ති පත්තබ්බාති කථං සමාපත්තියො කීදිසා සමාපත්තියො නාම හුත්වා පත්තබ්බා. **සඤ්ඤාසමාපත්ති පත්තබ්බා**ති සඤ්ඤාය අත්ථිභාවෙන සඤ්ඤාසමාපත්තියො සඤ්ඤාසමාපත්තියො නාම හුත්වා පත්තබ්බා. **සංඛාරාවසෙසා සමාපත්ති පත්තබ්බා**ති

සුඛුමසංඛාරානං අවසිට්ඨතාය සංඛාරාවසෙසසමාපත්ති නාම හුත්වා පත්තබ්බා. **නිරොධසමාපත්ති පත්තබ්බාති** නිරොධොව නිරොධසමාපත්ති, නිරොධසමාපත්ති නාම හුත්වා පත්තබ්බාති අත්ථො.

පඨමං.

---

13. 2. 2.

දුතියෙ-**සනිදානන්ති** භාවනපුංසකමෙතං, සනිදානො සප්පච්චයො හුත්වා උප්පජ්ජතීති අත්ථො. **කාමධාතුං භික්ඛවෙ! පටිච්චාති** එත්ථ කාමවිතක්කොපි කාමධාතු, කාමාවචරධම්මාපි, විසෙසතො සබ්බාකුසලම්පි. යථාහ-"තත්ථ කතමා කාමධාතු? කාමපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො සඞ්කප්පො අප්පනා බ්‍යප්පනා චෙතසො අභිනිරොපනා මිච්ඡාසඞ්කප්පො අයං වුච්චති කාමධාතු, හෙට්ඨතො අවීචිනිරයං පරියන්තං කරිත්වා උපරිතො පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවෙ අන්තො කරිත්වා යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපන්නා ධාතු ආයතනා රූපා වෙදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං අයං වුච්චති කාමධාතු, සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා කාමධාතූ"ති[a] එත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකා අසම්භින්නාති ද්වෙ කථා හොන්ති, කථං? කාමධාතුග්ගහණෙන හි බ්‍යාපාදධාතුවිහිංසාධාතුයො ගහිතා හොන්තීති අයං සබ්බසඞ්ගාහිකා. තාසං පන ද්වින්නං ධාතූනං විසුං ආගතත්තා සෙසධම්මා කාමධාතූති අයං අසම්භින්නා කථා. අයමිධ ගහෙතබ්බා. ඉමං කාමධාතුං ආරම්මණවසෙන වා සම්පයොගවසෙන වා පටිච්ච කාමසඤ්ඤා නාම උප්පජ්ජති. **කාමසඤ්ඤං පටිච්චාති** කාමසඤ්ඤං පන සම්පයොගවසෙන වා උපනිස්සයවසෙන වා පටිච්ච කාමසඞ්කප්පො නාම උප්පජ්ජති. ඉමිනා නයෙන සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තීහි ඨානෙහීති තීහි කාරණෙහි. **මිච්ඡා පටිපජ්ජතීති** අයථාවපටිපදං අනිය්‍යානිකපටිපදං පටිපජ්ජති. **බ්‍යාපාදධාතුං භික්ඛවෙති** එත්ථ-බ්‍යාපාදවිතක්කොපි බ්‍යාපාදධාතු, බ්‍යාපාදොපි. යථාහ- "තත්ථ කතමා බ්‍යාපාදධාතු? බ්‍යාපාදපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො-පෙ-අයං වුච්චති බ්‍යාපාදධාතු දසසු ආඝාතවත්ථූසු චිත්තස්ස ආඝාතො පටිවිරොධො කොපො පකොපො -පෙ- අනත්තමනතා චිත්තස්ස අයං වුච්චති බ්‍යාපාදධාතූ"ති.[a] ඉදං බ්‍යාපාදධාතුං සහජාතපච්චයාදිවසෙන පටිච්ච බ්‍යාපාදසඤ්ඤා නාම උප්පජ්ජති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

විහිංසාධාතු භික්ඛවෙති එත්ථ-විහිංසාවිතක්කොපි විහිංසාධාතු, විහිංසාපි. යථාහ-"තත්ථ කතමා විහිංසාධාතු? විහිංසාපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො-පෙ-අයං වුච්චති විහිංසාධාතු. ඉධෙකච්චො පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා රජ්ජුයා වා

---

a විභඞ්ගපාළි.

අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන සත්තෙ විහෙඨෙති, යා එවරූපා හෙඨනා විහෙඨනා හිංසනා විහිංසනා රොසනා පරූපඝාතො අයං වුච්චති විහිංසාධාතූ"ති[a] ඉමං විහිංසාධාතුං සහජාතපච්චයාදිවසෙන පටිච්ච විහිංසාසඤ්ඤා නාම උප්පජ්ජති. සෙසම්ධාපි පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තිණදායෙති තිණගහනෙ අරඤ්ඤෙ. **අනයබ්‍යසනන්ති** අවඩ්ඪි විනාසං. **එවමෙව ඛො**ති එත්ථ සුක්ඛතිණදායො විය අරම්මණං දට්ඨබ්බං. තිණුක්කා විය අකුසලසඤ්ඤා, තිණකට්ඨනිස්සිතා පාණා විය ඉමෙ සත්තා. යථා සුක්ඛෙ තිණදායෙ ඨපිතං තිණුක්කං ඛිප්පං වායමිත්වා අනිබ්බාපෙන්තස්ස තෙ පාණා අනයබ්‍යසනං පාපුණන්ති, එවමෙවං යෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා උප්පන්නං අකුසලසඤ්ඤං වික්ඛම්භනතදඞ්ගසමුච්ඡෙදප්පහානෙහි නප්පජහන්ති තෙ දුක්ඛං විහරන්ති. **විසමගතන්ති** රාගවිසමාදීහි අනුගතං අකුසලසඤ්ඤං. **න ඛිප්පමෙව පජහතීති** වික්ඛම්භනාදිවසෙන සීඝං නප්පජහති. **න විනොදෙතීති** න නීහරති. **න බ්‍යන්තීකරොතීති** භඞ්ගමත්තම්පි අනවසෙසෙන්තො න විගතන්තං කරොති. **න අනභාවං ගමෙතීති** න අනුඅභාවං ගමෙති; එවං සබ්බපදෙසු නකාරො ආහරිතබ්බො. **පාටිකංඛා**ති පාටිකංඛිතබ්බා, ඉච්ඡිතබ්බා.

නෙක්ඛම්මධාතුං භික්ඛවෙති එත්ථ— නෙක්ඛම්මවිතක්කොපි නෙක්ඛම්මධාතු, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා. යථාහ—"තත්ථ කතමා නෙක්ඛම්මධාතු? නෙක්ඛම්මපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො—පෙ—සම්මාසංකප්පො. අයං වුච්චති නෙක්ඛම්මධාතූ"ති[a] ඉධාපි ද්විධා කථා—නෙක්ඛම්මධාතුග්ගහණෙන හි ඉතරාපි වෙ ධාතුයො ගහණං ගච්ඡන්ති කුසලධම්මපරියාපන්නත්තාති අයං සබ්බසඞ්ගාහිකා. තා පන ධාතුයො විසුං දීපෙතබ්බාති තා ඨපෙත්වා සෙසා සබ්බකුසලා නෙක්ඛම්මධාතූති අයං අසම්භින්නා. ඉමං නෙක්ඛම්මධාතුං සහජාතාදිපච්චයවසෙන පටිච්ච නෙක්ඛම්මසඤ්ඤා නාම උප්පජ්ජති. සඤ්ඤාදීනි පටිච්ච විතක්කාදයො යථානුරූපං

අබ්‍යාපාදධාතුං භික්ඛවෙති එත්ථ-අබ්‍යාපාදවිතක්කොපි අබ්‍යාපාදධාතු, අබ්‍යාපාදොපි. යථාහ-"තත්ථ කතමා අබ්‍යාපාදධාතු? අබ්‍යාපාදපටිසංයුත්තො තක්කො-පෙ-අයං වුච්චති අබ්‍යාපාදධාතු. යා සත්තෙසු මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති, අයං වුච්චති අබ්‍යාපාදධාතූ"ති[a] ඉමං අබ්‍යාපාදධාතුං පටිච්ච වුත්තනයෙනෙව අබ්‍යාපාදසඤ්ඤා නාම උප්පජ්ජති.

අවිහිංසාධාතුං භික්ඛවෙති එත්ථාපි අවිහිංසාවිතක්කොපි අවිහිංසාධාතු, කරුණාපි. යථාහ-"තත්ථ කතමා අවිහිංසාධාතු? අවිහිංසාපටිසංයුත්තො තක්කො-පෙ-අයං වුච්චති අවිහිංසාධාතු. යා සත්තෙසු කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණා චෙතොවිමුත්ති,

---

a විභඞ්ගපාළි.

අයං වුච්චති අවිහිංසාධාතූ"ති[a] ඉමං අවිහිංසාධාතුං පටිච්ච වුත්තනයෙනෙව අවිහිංසාසඤ්ඤා නාම උප්පජ්ජති. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දුතියං.

---

13. 2. 3.

තතියෙ–**ධාතුං භික්ඛවෙති** ඉතො පට්ඨාය අජ්ඣාසයං ධාතූති දීපෙති. **උප්පජ්ජති සඤ්ඤාති** අජ්ඣාසයං පටිච්ච සඤ්ඤා උප්පජ්ජති. **උප්පජ්ජති දිට්ඨි උප්පජ්ජති විතක්කොති** ඉධාපි කච්චානො පඤ්හං පුච්ඡිස්සතීති තස්ස ඔකාසදානත්ථං එත්තාවතා දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

අසම්මාසම්බුද්ධෙසූති ඡසු සත්ථාරෙසු. **සම්මාසම්බුද්ධාති** මය මසම සම්මාසම්බුද්ධාති. **කිං පටිච්ච පඤ්ඤායතීති** කිස්මිං සති හොතීති සත්ථාරානං උප්පන්නං දිට්ඨිං පුච්ඡති, අසම්මාසම්බුද්ධෙසු තෙසු සම්මාසම්බුද්ධා එතෙති එවං උප්පන්නං තිත්ථියසාවකානම්පි දිට්ඨිං පුච්ඡතියෙව, ඉදානි යස්මා තෙසං අවිජ්ජාධාතුං පටිච්ච සා දිට්ඨි හොති, අවිජ්ජාධාතු ච නාම මහතී ධාතු, තස්මා මහතිං ධාතුං පටිච්ච තස්ස උප්පත්තිං දීපෙන්තො **මහතී ඛො එසාති** ආදිමාහ.

හීනං භික්ඛවෙ! ධාතුං පටිච්චාති හීනං අජ්ඣාසයං පටිච්ච. **පණිධීති** චිත්තට්ඨපනං. සා පනෙසා ඉත්ථිභාවං වා මක්කටාදිතිරච්ඡානභාවං වා පත්ථෙන්තස්ස උප්පජ්ජති. **හීනො පුග්ගලොති** යස්සෙතෙ හීනා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති සබ්බො සො පුග්ගලොපි හීනො නාම. **හීනා වාචාති** යා තස්ස වාචා සාපි හීනා. **හීනං ආචික්ඛතීති** සො ආචික්ඛන්තොපි හීනමෙව ආචික්ඛති දෙසෙන්තොපි හීනමෙව දෙසෙතීති සබ්බපදානි යොජෙතබ්බානි. **උප්පත්තීති** ද්වෙ උප්පත්තියො පටිලාභො ච නිබ්බත්ති ච. නිබ්බත්ති හීනකුලාදිවසෙන වෙදිතබ්බා, පටිලාභො චිත්තුප්පාදක්ඛණෙ. හීනත්තිකවසෙන කථෙන්තස්ස හි පඤ්චසු නීචකුලෙසු උප්පජ්ජන්තො හීනා නිබ්බත්ති, වෙස්සසුද්දකුලෙසු උප්පජ්ජන්තො මජ්ඣිමා, ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුලෙසු උප්පජ්ජන්තො පණීතා. ද්වාදසාකුසලචිත්තුප්පාදානං පන පටිලාභතො හීනො පටිලාභො තෙභූමකධම්මානං පටිලාභතො මජ්ඣිමො, නවලොකුත්තරධම්මානං පටිලාභතො පණීතො. ඉමස්මිං පන ඨානෙ නිබ්බත්තියෙවාති අධිප්පෙතා.

තතියං.

---

13. 2. 4.

චතුත්ථෙ–**සංසන්දන්තීති** එකතො හොන්ති. **සමෙන්තීති** සමාගච්ඡන්ති, නිරන්තරා හොන්ති. **හීනාධිමුත්තිකාති** හීනජ්ඣාසයා. **කල්‍යාණාධිමුත්තිකාති** කල්‍යාණජ්ඣාසයා.

චතුත්ථං.

---

[a] විභඞ්ග පාළි.

13. 2. 5.

පඤ්චමෙ-**පස්සථ නො**ති පස්සථ නු. **සබ්බෙ ඛො එතෙ**ති සාරිපුත්තත්ථෙරො භගවතා-"එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං මහාපඤ්ඤානං යදිදං සාරිපුත්තො"ති මහාපඤ්ඤෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. ඉති තං ඛන්ධන්තරං ධාතුන්තරං ආයතනන්තරං සතිපට්ඨාන බොධිපක්ඛියධම්මන්තරං තිලක්ඛණාහතං ගම්භීරපඤ්හං පුච්ඡිස්සාමාති මහාපඤ්ඤාව පරිවාරෙන්ති. සොපි තෙසං පථවිං පත්ථරන්තො විය සිනෙරුපාදතො වාලිකං උද්ධරන්තො විය චක්කවාළපබ්බතං භින්දන්තො විය සිනෙරුං උක්ඛිපන්තො විය ආකාසං විත්ථාරෙන්තො විය චන්දිමසූරියෙ උට්ඨාපෙන්තො විය පුච්ඡිතපුච්ඡිතං කථෙති. තෙන වුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ මහාපඤ්ඤා**ති. මහාමොග්ගල්ලානොපි භගවතා-"එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉද්ධිමන්තානං යදිදං මහාමොග්ගල්ලානො"ති ඉද්ධිමන්තෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. ඉති තං ඉද්ධිපරිකම්මං ආනිසංසං අධිට්ඨානං විකුබ්බණං පුච්ඡිස්සාමාති ඉද්ධිමන්තාව පරිවාරෙන්ති. සොපි තෙසං වුත්තනයෙනෙව පුච්ඡිතපුච්ඡිතං කථෙති. තෙන වුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ මහිද්ධිකා**ති. මහාකස්සපොපි භගවතා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං ධුතවාදානං යදිදං මහාකස්සපො"ති ධුතවාදෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. ඉති තං ධුතඞ්ග පරිහාරං ආනිසංසං සමාදානං අධිට්ඨානං භෙදං පුච්ඡිස්සාමාති ධුතධරාව පරිවාරෙන්ති. සොපි තෙසං තථෙව පුච්ඡිතපුච්ඡිතං ව්‍යාකරෙති. තෙන වුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ ධුතවාදා**ති. අනුරුද්ධත්ථෙරොපි භගවතා-"එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං දිබ්බචක්ඛුකානං යදිදං අනුරුද්ධො"ති දිබ්බචක්ඛුකෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. ඉති තං දිබ්බචක්ඛුස්ස පරිකම්මං ආනිසංසං උපක්කිලෙසං පුච්ඡිස්සාමාති දිබ්බචක්ඛුකාව පරිවාරෙන්ති සොපි තෙසං තථෙව පුච්ඡිතපුච්ඡිතං කථෙති. තෙන වුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ දිබ්බචක්ඛුකා**ති. පුණ්ණත්ථෙරොපි භගවතා-"එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං ධම්මකථිකානං යදිදං පුණ්ණො මන්තාණිපුත්තො"ති ධම්මකථිකෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. ඉති තං ධම්මකථාය සඞ්ඛෙපවිත්ථාරගම්භීරුත්තානවිචිත්‍රකථාදීසු තං තං ආකාරං පුච්ඡිස්සාමාති ධම්මකථිකාව පරිවාරෙන්ති. සොපි තෙසං ආවුසො! ධම්මකථිකෙන නාම ආදිතො පරිසං වණ්ණෙතුං වට්ටති, මජ්ඣෙ සුඤ්ඤතං පකාසෙතුං, අන්තෙ චතුසච්චවසෙන කූටං ගණ්හිතුන්ති එවං තං තං ධම්මකථානයං ආචික්ඛති තෙනාවුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ ධම්මකථිකා**ති. උපාලිත්ථෙරොපි භගවතා- "එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී"ති විනයධරෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. ඉති තං ගරුකලහුකං සතෙකිච්ඡං අතෙකිච්ඡං ආපත්තං

නාපත්තිං පුච්ඡිස්සාමාති විනයධරංව පරිවාරෙන්ති. සොපි තෙසං පුච්ඡිතපුච්ඡිතං තථෙව කථෙති. තෙන වුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ විනයධරා**ති. ආනන්දත්ථෙරොපි භගවතා-"එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො"ති බහුස්සුතෙසු එතදග්ගෙ ඨපිතො. ඉති තං දසවිධං බ්‍යඤ්ජනබුද්ධිං අවත්ථුපපත්තිං අනුසන්ධිං පුබ්බාපරං පුච්ඡිස්සාමාති බහුස්සුතාව පරිවාරෙන්ති. සොපි තෙසං ඉදං එවං වත්තබ්බං ඉදං එවං ගහෙතබ්බන්ති සබ්බං කථෙති. තෙන වුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ බහුස්සුතා**ති. දෙවදත්තොපන පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො. තෙන තං කුලසඞ්ගණ්හනපරිහාරං නානප්පකාරකං කොහඤ්ඤතං පුච්ඡිස්සාමාති පාපිච්ඡාව පරිවාරෙන්ති සොපි තෙසං තං තං නියාමං ආචික්ඛති. තෙන වුත්තං-**සබ්බෙ ඛො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛූ පාපිච්ඡා**ති. කස්මා පනෙතෙ අවිදූරෙ චඞ්කමිංසූති? දෙවදත්තො සත්ථරි පදුට්ඨචිත්තො අනත්ථම්පි කාතුං උපක්කමෙය්‍යාති ආරක්ඛගහණත්ථං. අථ දෙවදත්තො කස්මා චඞ්කමීති? අකාරකො අයං. යදි කාරකොභවෙය්‍ය න ඉධ ආගච්ඡෙය්‍යාති අත්තනො කතදොසපටිච්ඡාදනත්ථං. කිං පන දෙවදත්තො භගවතො අනත්ථං කාතුං සමත්ථො භගවතො වා ආරක්ඛකිච්චං අත්ථීති? නත්ථි, තෙන වුත්තං-"අට්ඨානමෙතං ආනන්ද! අනවකාසො යං තථාගතො පරූපක්කමෙන පරිනිබ්බායෙය්‍යා"ති. භික්ඛූ පන සත්ථරිගාරවෙනෙව ආගතා. තෙනෙව භගවා එවං වත්වා විස්සජ්ජෙහි ආනන්ද! භික්ඛුසඞ්ඝන්ති විස්සජ්ජාපෙසි.

පඤ්චමං.

---

13. 2. 6.

ඡට්ඨෙ-**ගූථො ගූථෙන සංසන්දති සමෙතී**ති සමුද්දන්තරෙ ජනපදන්තරෙ චක්කවාළන්තරෙ ඨිතොපි වණ්ණෙනපි ගන්ධෙනපි රසෙනපි නානත්තං අනුපගච්ඡන්තො සංසන්දති සමෙති, එකසදිසොව හොති නිරන්තරො; සෙසෙසුපි එසෙව නයො. අයං පන අනිට්ඨූපමා හීනජ්ඣාසයානං හීනජ්ඣාසයස්ස සරික්ඛභාවදස්සනත්ථං ආහටා ඛීරාදිවිසිට්ඨොපමා කල්‍යාණජ්ඣාසයානං කල්‍යාණජ්ඣාසයස්ස සරික්ඛභාවදස්සනත්ථං. **සංසග්ගා**ති දස්සනසවණසංසග්ගාදිචතුබ්බිධෙන තණ්හාසෙනහෙන. **වනථො ජායතී**ති කිලෙසවනං ජාතං. **අසංසග්ගා ඡිජ්ජතී**ති එකතො ඨානනිසජ්ජාදීනි අකාරෙන්තස්ස අසංසග්ගෙන අරජ්ජන්තෙන ඡිජ්ජති. **සාධුජීවී**ති පරිසුද්ධජීවිතං ජීවමානො. **සහාවසෙ**ති සහවාසං වසෙය්‍ය.

ඡට්ඨං.

13. 2. 7.

සත්තමෙ–අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහීති· ආදීසු–බුද්ධෙ වා ධම්මෙ වා සඞ්ඝෙ වා සද්ධාවිරහිතා නිරොජා නිරසා පුග්ගලා සමුද්දස්ස ඔරිමතීරෙපි ඨිතා පාරිමතීරෙ ඨිතෙහි අස්සද්ධෙහි සද්ධිං තාය අස්සද්ධතාය එක සදිසා නිරන්තරා හොන්ති. තථා **අහිරිකා** භින්නමරියාදා අලජ්ජී පුග්ගලා **අහිරිකෙහි, අනොත්තාපිනො** පාපකිරියාය අභායමානා **අනොත්තාපීහි, අප්පස්සුතා** සුතවිරහිතා **අප්පස්සුතෙහි, කුසීතා** පුග්ගලා **කුසීතෙහි, මුට්ඨස්සතිනො** භත්තනික්ඛිත්තකාකමංසනික්ඛිත්ත සිඟාලසදිසා **මුට්ඨස්සතීහි, දුප්පඤ්ඤා** ඛන්ධාදිපරිච්ඡෙදිකාය පඤ්ඤාය අභාවෙන නිප්පඤ්ඤා තාදිසෙහෙව **දුප්පඤ්ඤෙහි, සද්ධාසම්පන්නා** චෙතියවන්දනාදිකිච්චපසුතා **සද්ධෙහි, හිරිමනා** ලජ්ජීපුග්ගලා **හිරිමනෙහි, ඔත්තාපිනො** පාපභීරුකා **ඔත්තාපීහි, බහුස්සුතා** සුතධරා ආගමධරා තන්තිපාලකා වංසානුරක්ඛකා **බහුස්සුතෙහි, ආරද්ධවීරියා** පරිපුණ්ණපරක්කමා **ආරද්ධවීරියෙහි, උපට්ඨිතස්සතිනො** සබ්බකිච්ච පරිග්ගාහිකාය සතියා සමන්නාගතා **උපට්ඨිතස්සතීහි, පඤ්ඤවන්තා** මහාපඤ්ඤෙහි වජිරූපම ඤාණෙහි **පඤ්ඤවන්තෙහි** සද්ධිං දූරෙ ඨිතාපි තාය පඤ්ඤාසම්පත්තියා **සංසන්දන්ති සමෙන්තීති**.

සත්තමං.

---

13. 2. 8–12.

අට්ඨමාදීනි–තෙයෙව අස්සද්ධාදිධම්මෙ තිකවසෙන කත්වා දෙසිතානි. තත්ථ අට්ඨමෙ අස්සද්ධාදිමූලකා කණ්හපක්ඛසුක්කපක්ඛවසෙන පඤ්ච තිකා වුත්තා. නවමෙ අහිරිකමූලකා චත්තාරො, දසමෙ අනොත්තප්පමූලකා තයො; එකාදසමෙ අප්පස්සුතමූලකා ද්වෙ. ද්වාදසමෙ කුසීතමූලකො එකො තිකො වුත්තොති සබ්බෙපි පඤ්චසු සුත්තන්තෙසු පණ්ණරස තිකා හොන්ති. පණ්ණරස චෙතෙ සුත්තන්තානීතිපි වදන්ති. අයං තිකපෙය්‍යාලො නාම.

දුතියො වග්ගො.

---

13. 3. 1–2.

ඉතොපරෙසු–පඨමං අස්සද්ධාදිපඤ්චකවසෙන වුත්තං. තථා දුතියං. පඨමෙ පන අසමාහිතපදං චතුත්ථං දුතියෙ දුස්සීලපදං. එවං වුච්චමානෙ බුජ්ඣනකපුග්ගලානං අජ්ඣාසයෙන හි එතානි වුත්තානි. තත්ථ–**අසමාහිතාති** උපචාරප්පනාසමාධිවිරහිතා. **දුස්සීලාති** නිස්සීලා.

13. 3. 3–4.

තතියං පඤ්චකම්මපථවසෙන බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. චතුත්ථං සත්තකම්මපථවසෙන. පඤ්චමං දසකම්මපථවසෙන. තත්ථ තතියෙ–**සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨායිනොති** සුරාමෙරයසඞ්ඛාතං මජ්ජං

යාය පමාදචෙතනාය පිවන්ති සා සුරාමෙරයමජ්ජපමාදොති වුච්චති. තස්මිං තිට්ඨන්තීති **සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨායිනො**. අයං තාවෙත්ථ අසාධාරණපදස්ස අත්ථො.

18. 8. 5.

පඤ්චමෙ–පාණං අතිපාතෙන්තීති **පාණාතිපාතිනො**. පාණඝාතිකාති අත්ථො. අදින්නං ආදියන්තීති **අදින්නාදායිනො**. පරස්සහාරිනොති අත්ථො. වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන මිච්ඡා චරන්තීති **කාමෙසුමිච්ඡාචාරිනො**. මුසා වදන්තීති **මුසාවාදිනො**. පරෙසං අත්ථභඤ්ජකං තුච්ඡං අලිකං වාචං භාසිතාරොති අත්ථො. පිසුණා වාචා එතෙසන්ති **පිසුණාවාචා**. මම්මච්ඡෙදිකා ඵරුසා වාචා එතෙසන්ති **ඵරුසවාචා**. සම්ඵං නිරත්ථකවචනං පලපන්තීති **සම්ඵප්පලාපිනො**. අභිජ්ඣායන්තීති **අභිජ්ඣාලුනො**. පරභණ්ඩලුබ්භනසීලාති අත්ථො. බ්‍යාපන්නං පූතිභූතං චිත්තමෙතෙසන්ති **බ්‍යාපන්නචිත්තා**. මිච්ඡා පාපිකා විඤ්ඤුගරහිතා එතෙසං දිට්ඨීති **මිච්ඡාදිට්ඨිකා**. කම්මපථපරියාපන්නාය නත්ථි දින්නන්ති ආදිවත්ථුකාය මිච්ඡත්තපරියාපන්නාය අනිය්‍යානිකදිට්ඨියා සමන්නාගතාති අත්ථො. සම්මා සොභනා විඤ්ඤුප්පසත්ථා එතෙසං දිට්ඨීති **සම්මාදිට්ඨිකා**. කම්මපථපරියාපන්නාය අත්ථි දින්නන්ති ආදිකාය කම්මස්සකතාදිට්ඨියා සම්මත්තපරියාපන්නාය මග්ගදිට්ඨියා ච සමන්නාගතාති අත්ථො. ඉදං තාවෙත්ථ අනුත්තානපදානං පදවණ්ණනාමත්තං.

යො පන නෙසං පාණාතිපාතො අදින්නාදානං කාමෙසුමිච්ඡාචාරො මුසාවාදො පිසුණාවාචා ඵරුසාවාචා සම්ඵප්පලාපො අභිජ්ඣා බ්‍යාපාදො මිච්ඡාදිට්ඨීති කණ්හපක්ඛෙ දසවිධො අත්ථො හොති: තත්ථ පාණස්ස අතිපාතො පාණාතිපාතො. පාණවධො පාණඝාතොති වුත්තං හොති. පාණොති චෙත්ථ වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. තස්මිං පන පාණෙ පාණසඤ්ඤිනො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදක උපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායවචීද්වාරානං අඤ්ඤතරද්වාරප්පවත්තා වධකචෙතනා පාණාතිපාතො. සො ගුණවිරහිතෙසු තිරච්ඡානගතාදීසු පාණෙසු ඛුද්දකෙ පාණෙ අප්පසාවජ්ජො මහාසරීරෙ මහාසාවජ්ජො කස්මා? පයොගමහන්තතාය, පයොගසමත්තෙපි වත්ථුමහන්තතාය; ගුණවන්තෙසු මනුස්සාදීසු අප්පගුණෙ අප්පසාවජ්ජො, මහාගුණෙ මහාසාවජ්ජො. සරීරගුණානං පන සමභාවෙ සති කිලෙසානං උපක්කමානඤ්ච මුදුතාය අප්පසාවජ්ජො, තිබ්බතාය මහාසාවජ්ජොති වෙදිතබ්බො. තස්ස පඤ්ච සම්භාරා හොන්ති–පාණො, පාණසඤ්ඤිතා, වධකචිත්තං, උපක්කමො, තෙන මරණන්ති. ඡප්පයොගා–සාහත්ථිකො, ආණත්තිකො, නිස්සග්ගියො, ථාවරො, විජ්ජාමයො, ඉද්ධිමයොති. ඉමස්මිං පනත්ථෙ විත්ථාරියමානෙ අතිපපඤ්චො හොති. තස්මා තං න විත්ථාරයාම අඤ්ඤඤ්ච එවරූපං අත්ථිකෙහි පන සමන්තපාසාදිකං විනයට්ඨකථං ඔලොකෙත්වා ගහෙතබ්බං.

අදින්නස්ස ආදානං අදින්නාදානං. පරස්සහරණං ථෙය්‍යං චොරිකාති වුත්තං හොති. තත්ථ–අදින්නන්ති පරපරිග්ගහිතං යත්ථ පරො යථාකාමකාරිතං ආපජ්ජන්තො අදණ්ඩාරහො අනුපවජ්ජො හොති. තස්මිං පන පරපරිග්ගහිතෙ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිනො තදාදායක උපක්කමසමුට්ඨාපිකා ථෙය්‍යචෙතනා අදින්නාදානං; තං හීනෙ පරසන්තකෙ අප්පසාවජ්ජං, පණීතෙ මහාසාවජ්ජං. කස්මා? වත්ථුපණීතතාය. වත්ථුසමත්තෙ සති ගුණාධිකානං සන්තකෙ වත්ථුස්මිං මහාසාවජ්ජං. තං තං ගුණාධිකං උපාදාය තතො තතො හීනගුණසන්තකෙ වත්ථුස්මිං අප්පසාවජ්ජං. තස්ස පඤ්ච සම්භාරා හොන්ති–පරපරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා, ථෙය්‍යචිත්තං, උපක්කමො, තෙන හරණන්ති. ඡප්පයොගා සාහත්ථිකාදයොව. තෙ ච ඛො යථානුරූපං ථෙය්‍යාවහාරො පසය්හාවහාරො පටිච්ඡන්නාවහාරො පරිකප්පාවහාරො කුසාවහාරොති ඉමෙසං අවහාරානං වසෙන පවත්තන්ති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකායං වුත්තො.

කාමෙසු මිච්ඡාචාරොති එත්ථ පන–කාමෙසූති මෙථුනසමාචාරෙසු. මිච්ඡාචාරොති එකන්තනින්දිතො ලාමකාචාරො; ලක්ඛණතො පන අසද්ධම්මාධිප්පායෙන කායද්වාරප්පවත්තා අගමනීයට්ඨානවීතික්කම චෙතනා කාමෙසු මිච්ඡාචාරො. තත්ථ–අගමනීයට්ඨානං නාම පුරිසානං තාව–මාතුරක්ඛිතා, පිතුරක්ඛිතා, මාතාපිතුරක්ඛිතා, භාතුරක්ඛිතා, භගිනීරක්ඛිතා, ගොත්තරක්ඛිතා, ධම්මරක්ඛිතා, සාරක්ඛා, සපරිදණ්ඩාති ඉමා මාතුරක්ඛිතාදයො දස, ධනක්කීතා ඡන්දවාසිනී, භොගවාසිනී, පටවාසිනී, ඔදපත්තකිනී, ඔභතචුම්බටා, දාසීචභරියා, කම්මකාරීච භරියා, ධජාහටා, මුහුත්තිකාති එතා ධනක්කීතාදයො දසාති වීසති ඉත්ථියො. ඉත්ථීසු පන ද්වින්නං සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං දසන්නඤ්ච ධනක්කීතාදීනන්ති ද්වාදසන්නං ඉත්ථීනං අඤ්ඤෙ පුරිසාති ඉදං අගමනීයට්ඨානං නාම. සො පනෙස මිච්ඡාචාරො සීලාදිගුණරහිතෙ අගමනීයට්ඨානෙ අප්පසාවජ්ජො, සීලාදිගුණසම්පන්නෙ මහාසාවජ්ජො. තස්ස චත්තාරො සම්භාරා අගමනීයවත්ථු තස්මිං සෙවනචිත්තං, සෙවනප්පයොගො, මග්ගෙන මග්ගපටිපත්ති, අධිවාසනන්ති. එකො පයොගො සාහත්ථිකො එව.

මුසාවාදොති විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස අත්ථභඤ්ජනකො වචීපයොගො කායපයොගො වා, විසංවාදනාධිප්පායෙන පරස්ස විසංවාදනකායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො. අපරො නයො–මුසාති අභූතං අතච්ඡං වත්ථු. වාදොති තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපනං. ලක්ඛණතො පන අතථං වත්ථුං තථතො පරං විඤ්ඤාපෙතුකාමස්ස තථාවිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො. සො යමත්ථං භඤ්ජති තස්ස අප්පතාය අප්පසාවජ්ජො. මහන්තතාය මහාසාවජ්ජො. අපිච–ගහට්ඨානං අත්තනො සන්තකං අදාතුකාමතාය නත්ථීති ආදිනයප්පවත්තො අප්පසාවජ්ජො. සක්ඛිනා හුත්වා අත්ථභඤ්ජ

තත්ථං වුත්තා මහාසාවජ්ජා. පබ්බජිතානං අප්පකම්පි තෙලං වා සප්පිං වා ලභිත්වා හසාධිප්පායෙන අජ්ජ ගාමෙ තෙලං නදී මඤ්ඤෙ සන්දතීති පූරණකථානයෙන පවත්තෙන්තා අප්පසාවජ්ජා. අදිට්ඨංයෙව පන දිට්ඨන්ති ආදිනා නයෙන වදන්තානං මහාසාවජ්ජා. තස්ස චත්තාරො සම්භාරා හොන්ති—අතථං වත්ථු, විසංවාදනචිත්තං, තජ්ජො වායාමො, පරස්ස තදත්ථවිජානනන්ති. එකො පයොගො සාහත්ථිකොව සො කායෙන වා කායපටිබද්ධෙන වා වාචාය වා විසංවාදනකිරියාය කරණෙ දට්ඨබ්බො; තාය චෙ කිරියාය පරො තමත්ථං ජානාති අයං කිරියසමුට්ඨාපකචෙතනාක්ඛණෙයෙව මුසාවාදකම්මුනා බජ්ඣති.

පිසුණාවාචාති ආදිසු යාය වාචාය පරස්ස වාචං භාසති තස්ස හදයෙ අත්තනො පියභාවං පරස්ස ච සුඤ්ඤභාවං කරොති සා පිසුණාවාචා. යාය පන අත්තානම්පි පරම්පි ඵරුසං කරොති, යා වාචා සයම්පි ඵරුසා නෙව කණ්ණසුඛා න හදයඞ්ගමා අයං ඵරුසාවාචා. යෙන පන සම්ඵං පලපති නිරත්ථකං සො සම්ඵප්පලාපො. තෙසං මූලභූතා චෙතනාපි පිසුණාවාචාදිනාමමෙව ලභති, සා එව ච ඉධ අධිප්පෙතාති.

තත්ථ සංකිලිට්ඨචිත්තස්ස පරෙසං වා භෙදාය අත්තනො පියකම්‍යතාය වා කායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා පිසුණාවාචා; සා යස්ස භෙදං කරොති තස්ස අප්පගුණතාය අප්පසාවජ්ජා, මහාගුණතාය මහාසාවජ්ජා. තස්සා චත්තාරො සම්භාරා, භින්දිතබ්බො පරො ඉති ඉමෙ නානා භවිස්සන්ති විනා භවිස්සන්තීති භෙද පුරෙක්ඛාරතා වා, ඉති අහං පියො භවිස්සාමි විස්සාසිකොති පියකම්‍යතා වා, තජ්ජො වායාමො, තස්ස තදත්ථවිජානනන්ති. පරස්ස මම්මච්ඡෙදකකායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා එකන්තඵරුසචෙතනා ඵරුසාවාචා. තස්සා ආවිභාවත්ථමිදං වත්ථු. එකො කිර දාරකො මාතු වචනං අනාදියිත්වා අරඤ්ඤං ගච්ඡති. මාතා තං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තී චණ්ඩා තං මහිසී අනුබන්ධතූති අක්කොසි. අථස්ස තථෙව අරඤ්ඤෙ මහිසී උට්ඨාසි. දාරකො යං මම මාතා මුඛෙන කථෙසි තං මා හොතු, යං චිත්තෙන චින්තෙසි තං හොතූති සච්චකිරියං අකාසි. මහිසී තත්ථෙව බද්ධා විය අට්ඨාසි. එවං මම්මච්ඡෙදකොපි පයොගො චිත්තසණ්හතාය ඵරුසා වාචා න හොති. මාතාපිතරො හි කදාචි පුත්තකෙ එවං වදන්ති චොරා වො ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කරොන්තූති. උප්පලපත්තම්පි ච නෙසං උපරි පතන්තං න ඉච්ඡන්ති. ආචරියුපජ්ඣායා ච කදාචි නිස්සිතකෙ එවං වදන්ති කිං ඉමෙ අහිරිකා අනොත්තප්පිනො චරන්ති නිද්ධමථ නෙති. අථ ච නෙසං ආගමාධිගමසම්පත්තිං ඉච්ඡන්ති. යථා ච චිත්තසණ්හතාය ඵරුසා වාචා න හොති එවං වචනසණ්හතාය අඵරුසා වාචාපි න හොති. න හි මාරාපෙතුකාමස්ස ඉමං සුඛං සයාපෙථාති වචනං අඵරුසාවාචා

හොති. චිත්තඵරුසතාය පනෙසා ඵරුසාවාචාව. සා යං සන්ධාය පවත්තිතා තස්ස අප්පගුණතාය අප්පසාවජ්ජා, මහාගුණතාය මහාසාවජ්ජා. තස්සා තයො සම්භාරා—අක්කොසිතබ්බො පරො, කුපිතචිත්තං, අක්කොසනාති.

අනත්ථවිඤ්ඤාපිකා කායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා අකුසලචෙතනා සම්ඵප්පලාපො. සො ආසෙවනමන්දතාය අප්පසාවජ්ජො. ආසෙවනමහන්තතාය මහාසාවජ්ජො. තස්ස ද්වෙ සම්භාරා—භාරතයුද්ධසීතාහරණාදිනිරත්ථකකථාපුරෙක්ඛාරතා තථාරූපීකථාකථනඤ්ච. අභිජ්ඣායතීති අභිජ්ඣා පරභණ්ඩාභිමුඛී හුත්වා තන්නින්නතාය පවත්තතීති අත්ථො. සා අහො වත! ඉදං මමස්සාති එවං පරභණ්ඩාභිජ්ඣායනලක්ඛණා. අදින්නාදානං විය අප්පසාවජ්ජා මහාසාවජ්ජා ච. තස්සා ද්වෙ සම්භාරා—පරභණ්ඩං අත්තනො පරිණාමනං ච, පරභණ්ඩවත්ථුකෙ හි ලොභෙ උප්පන්නෙපි න තාව කම්මපථභෙදො හොති යාව න අහොවතිදං මමස්සාති අත්තනො පරිණාමෙති. හිතසුඛං බ්‍යාපාදයතීති බ්‍යාපාදො. සො පරවිනාසාය මනොපදොසලක්ඛණො. ඵරුසාවාචා විය අප්පසාවජ්ජො මහාසාවජ්ජො ච. තස්ස ද්වෙ සම්භාරා—පරසත්තො ච තස්ස විනාසචින්තා ච. පරසත්තවත්ථුකෙ හි කොධෙ උප්පන්නෙපි න තාව කම්මපථභෙදො හොති යාව න අහොවතායං උච්ඡිජ්ජෙය්‍ය විනස්සෙය්‍යාති තස්ස විනාසං චින්තෙති. යථාභූතගහණාභාවෙන මිච්ඡා පස්සතීති මිච්ඡාදිට්ඨි. සා නත්ථි දින්නන්ති ආදිනා නයෙන විපරීතදස්සනලක්ඛණා. සම්ඵප්පලාපො විය අප්පසාවජ්ජා මහාසාවජ්ජා ච. අපි ච-අනියතා අප්පසාවජ්ජා. නියතා මහාසාවජ්ජා. තස්සා ද්වෙ සම්භාරා—වත්ථුනො ච ගහිතාකාරවිපරීතතා, යථා ච තං ගණ්හාති තථාභාවෙන තස්සා උපට්ඨානන්ති.

ඉමෙසං පන දසන්නං අකුසලකම්මපථානං ධම්මතො කොට්ඨාසතො ආරම්මණතො වෙදනාතො මූලතොති පඤ්චහාකාරෙහි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ—ධම්මතොති එතෙසු හි පටිපාටියා සත්ත චෙතනාධම්මා හොන්ති, අභිජ්ඣාදයො තයො චෙතනාසම්පයුත්තා. කොට්ඨාසතොති පටිපාටියා සත්ත මිච්ඡාදිට්ඨි චාති ඉමෙ අට්ඨ කම්මපථා එව හොන්ති නො මූලානි, අභිජ්ඣා බ්‍යාපාදා කම්මපථා චෙව මූලානි ච. අභිජ්ඣා හි මූලං පත්වා ලොභො අකුසලමූලං හොති, බ්‍යාපාදො දොසො අකුසලමූලං, මිච්ඡාදිට්ඨි මොහො අකුසලමූලං. ආරම්මණතොති පාණාතිපාතො ජීවිතින්ද්‍රියාරම්මණො වා සඞ්ඛාරාරම්මණො වා හොති. අදින්නාදානං සත්තාරම්මණං වා සඞ්ඛාරාරම්මණං වා. මිච්ඡාචාරො ඵොට්ඨබ්බවසෙන සඞ්ඛාරාරම්මණොව, සත්තාරම්මණොති එකෙ. මුසාවාදො සත්තාරම්මණො වා සඞ්ඛාරාරම්මණො වා. තථා පිසුණාවාචා ඵරුසාවාචා සත්තාරම්මණාව සම්ඵප්පලාපො දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතවසෙන සත්තාරම්මණො වා සඞ්ඛාරාරම්මණො වා තථා අභිජ්ඣා. බ්‍යාපාදො සත්තාරම්මණො ව. මිච්ඡාදිට්ඨි තෙභූමක

ධම්මවසෙන සඞ්ඛාරාරම්මණා. වෙදනාතොති පාණාතිපාතො දුක්ඛවෙදනො හොති, කිඤ්චාපි හි රාජානො චොරං දිස්වා හසමානාපි ගච්ඡථ නං ඝාතෙථාති වදන්ති, සන්නිට්ඨාපකචෙතනා පන තෙසං දුක්ඛසම්පයුත්තාව හොති. අදින්නාදානං තිවෙදනං. මිච්ඡාචාරො සුඛමජ්ඣත්තවසෙන ද්විවෙදනො. සන්නිට්ඨාපකචිත්තෙන පන මජ්ඣත්තවෙදනා න හොති. මුසාවාදො තිවෙදනො. තථා පිසුණාවාචා. ඵරුසාවාචා දුක්ඛවෙදනා. සම්ඵප්පලාපො තිවෙදනො. අභිජ්ඣා සුඛමජ්ඣත්තවසෙන ද්විවෙදනා. තථා මිච්ඡාදිට්ඨි. බ්‍යාපාදො දුක්ඛවෙදනො. මූලතොති පාණාතිපාතො දොසමොහවසෙන ද්විමූලකො හොති. අදින්නාදානං දොසමොහවසෙන වා ලොභමොහවසෙන වා මිච්ඡාචාරො ලොභමොහවසෙන. මුසාවාදො දොසමොහවසෙන වා ලොභමොහවසෙන වා. තථා පිසුණාවාචා සම්ඵප්පලාපො ච, ඵරුසාවාචා දොසමොහවසෙන. අභිජ්ඣා මොහවසෙන එකමූලා. තථා බ්‍යාපාදො, මිච්ඡාදිට්ඨි ලොභමොහවසෙන ද්විමූලාති.

පාණාතිපාතා පටිවිරතාති ආදීසු පාණාතිපාතාදයො වුත්තත්ථා එව. යාය පන විරතියා එතෙහි පටිවිරතා නාම හොන්ති සා භෙදතො තිවිධා හොති සම්පත්තවිරති සමාදානවිරති සමුච්ඡෙදවිරතීති. තත්ථ සමාදින්නසික්ඛාපදානං අත්තනො ජාතිවයබාහුසච්චාදීනි පච්චවෙක්ඛිත්වා අයුත්තං අම්හාකං එවරූපං කාතුන්ති සම්පත්තවත්ථුං අවීතික්කමන්තානං උප්පජ්ජමානා විරති සම්පත්තවිරතීති වෙදිතබ්බා, සීහළදීපෙ චක්කනඋපාසකස්ස විය.

තස්ස කිර දහරකාලෙයෙව මාතු රොගො උප්පජ්ජි. වෙජ්ජෙන ච අල්ලසසකමංසං ලද්ධුං වට්ටතීති වුත්තං. තතො චක්කනස්ස භාතා ගච්ඡ තාත! ඛෙත්තං ආහිණ්ඩාහීති චක්කනං පෙසෙසි. සො තත්ථ ගතො. තස්මිඤ්ච සමයෙ එකො සසො තරුණසස්සං ඛාදිතුං ආගතො හොති. සො තං දිස්වා වෙගෙන ධාවන්තො වල්ලියා බද්ධො, කිරිකිරීති සද්දමකාසි. චක්කනො තෙන සද්දෙන ගන්ත්වා තං ගහෙත්වා චින්තෙසි මාතු භෙසජ්ජං කරොමීති. පුන චින්තෙසි න මෙතං පතිරූපං, ය්වාහං මාතු ජීවිතකාරණා පරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යන්ති. අථ නං ගච්ඡ අරඤ්ඤෙ සසෙහි සද්ධිං තිණොදකං පරිභුඤ්ජාහීති මුඤ්චිත්වා ගෙහමාගතො. භාතරා ච කිං තාත! සසො ලද්ධොති පුච්ඡිතො තං පවත්තිං ආචික්ඛි. තතො නං භාතා පරිභාසි. සො මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා යතොහං ජාතො නාභිජානාමි සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙතාති සච්චං වත්වා අට්ඨාසි. තාවදෙව චස්ස මාතා අරොගා අහොසීති.

සමාදින්නසික්ඛාපදානං පන සික්ඛාපදසමාදානෙනෙව තතුත්තරිං අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා වත්ථුං අවීතික්කමන්තානං උප්පජ්ජමානා විරති සමාදානවිරතීති වෙදිතබ්බා. අනතරවඩ්ඪමානපබ්බතවාසී උපාසකස්ස විය.

සො කිර අම්බරියවිහාරවාසීපිඞ්ගලබුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ සික්ඛාපදානි ගහෙත්වා ඛෙත්තං කසති. අථස්ස ගොණො නට්ඨො. සො තං ගවෙසන්තො අනතරවඩ්ඪමානපබ්බතං ආරුහි. තත්‍ර නං මහාසප්පො අග්ගහෙසි. සො චින්තෙසි ඉමාය තිඛිණාය වාසියා සීසං ඡින්දාමීති, පුන චින්තෙසි න මෙතං පතිරූපං යොහං භාවනීයස්ස ගරුනො සන්තිකෙ සික්ඛාපදං ගහෙත්වා භින්දෙය්‍යන්ති. එවං යාවතතියං චින්තෙත්වා ජීවිතං පරිච්චජාමි, න සික්ඛාපදන්ති අංසෙ ඨපිතං තිඛිණදණ්ඩවාසිං අරඤ්ඤෙ ඡඩ්ඩෙසි. තාවදෙව මහාවාළො නං මුඤ්චිත්වා අගමාසීති.

අරියමග්ගසම්පයුත්තා පන විරති සමුච්ඡෙදවිරතීති වෙදිතබ්බා. යස්සා උප්පත්තිතොප්පභුති පාණං ඝාතෙස්සාමීති අරියපුග්ගලානං චිත්තම්පි න උප්පජ්ජතීති.

යථා ච අකුසලානං එවං ඉමෙසම්පි කුසලකම්මපථානං ධම්මතො කොට්ඨාසතො ආරම්මණතො වෙදනාතො මූලතොති පඤ්චහාකාරෙහි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ධම්මතොති එතෙසුපි පටිපාටියා සත්ත චෙතනාපි වට්ටන්ති විරතියොපි, අන්තෙ තයො චෙතනාසම්පයුත්තාව. කොට්ඨාසතොති පටිපාටියා සත්ත කම්මපථා එව න මූලානි. අන්තෙ තයො කම්මපථා චෙව මූලානි ච අනභිජ්ඣා හි මූලං පත්වා අලොභො කුසලමූලං හොති. අබ්‍යාපාදො අදොසො කුසලමූලං. සම්මාදිට්ඨි අමොහො කුසලමූලං. ආරම්මණතොති පාණාතිපාතාදීනං ආරම්මණානෙව එතෙසං ආරම්මණානි වීතික්කමිතබ්බතො යෙව හි විරති නාම හොති. යථා පන නිබ්බානාරම්මණො අරියමග්ගො කිලෙසෙ පජහති එවං ජීවිතින්ද්‍රියාදිආරම්මණාපෙතෙ කම්මපථා පාණාතිපාතාදීනි දුස්සීල්‍යානි පජහන්තීති වෙදිතබ්බා. වෙදනාතොති සබ්බෙ සුඛවෙදනා වා හොන්ති මජ්ඣත්තවෙදනා වා. කුසලං පත්වා හි දුක්ඛවෙදනා නාම නත්ථි. මූලතොති පටිපාටියා සත්ත ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන විරමන්තස්ස අලොභඅදොසඅමොහවසෙන තිමූලා හොන්ති. ඤාණවිප්පයුත්තචිත්තෙන විරමන්තස්ස ද්විමූලා. අනභිජ්ඣා ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන විරමන්තස්ස ද්විමූලා හොති. ඤාණවිප්පයුත්තචිත්තෙන විරමන්තස්ස එකමූලා. අලොභො පන අත්තනාව අත්තනො මූලං න හොති; අබ්‍යාපාදෙපි එසෙව නයො. සම්මාදිට්ඨි අලොභඅදොසවසෙන ද්විමූලාවාති.

පඤ්චමං.

---

13. 3. 6–7.

ඡට්ඨං අට්ඨඞ්ගමග්ගවසෙන බුජ්ඣිතකානං අජ්ඣාසයවසෙන වුත්තං. සත්තමං දසමිච්ඡත්තසම්මත්තවසෙන. තත්ථ—මිච්ඡාඤාණීති මිච්ඡාවිදඤ්ඤූණා, මිච්ඡාපච්චවෙක්ඛණෙන සමන්නාගතාති අත්ථො.

මිච්ඡාවිමුත්තිකාති අනිය්‍යාණිකවිමුත්තිතො, අකුසලං විමුත්තීති ගහෙත්වා ඨිතා. **සම්මාඤාණිනොති** සම්මාපච්චවෙක්ඛණා. **සම්මාවිමුත්තිකාති** නිය්‍යාණිකාය ඵලවිමුත්තියා සමන්නාගතාති.

කම්මපථවග්ගො[1] තතියො.

---

13. 4. 1.

චතුත්ථවග්ගස්ස පඨමෙ–**පඨවීධාතූති** පතිට්ඨාධාතු. **ආපොධාතූති** ආබන්ධනධාතු. **තෙජොධාතූති** පරිපාචනීයධාතු.[2] **වායොධාතූති** විත්ථම්භනධාතු. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පන වීසති කොට්ඨාසාදිවසෙන කථෙතබ්බා.[3]

පඨමං.

---

13. 4. 2.

දුතියෙ–**අයං පඨවීධාතුයා අස්සාදොති** අයං පඨවීධාතුනිස්සයො අස්සාදො; ස්වායං කායං අබ්භුන්නාමෙත්වා උදරං පසාරෙත්වා ඉධ මෙ අඞ්ගුලං පවෙසිතුං වායමථාති වා හත්ථං පසාරෙත්වා ඉමං නාමෙතුං වායමථාති වා වදති එවං පවත්තානං වසෙන වෙදිතබ්බො. **අනිච්චාති** ආදීසු–හුත්වා අභාවාකාරෙන **අනිච්චා.** පටිපීළනාකාරෙන **දුක්ඛා.** සභාවවිගමාකාරෙන **විපරිණාමධම්මා. අයං පඨවීධාතුයා ආදීනවොති** යෙන ආකාරෙන සා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා අයමාකාරො පඨවීධාතුයා ආදීනවොති අත්ථො. **ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානන්ති** නිබ්බානං ආගම්ම පඨවීධාතුයා ඡන්දරාගො විනීයති* චෙව පහීයති ච, තස්මා නිබ්බානමස්සා නිස්සරණං. **අයං ආපොධාතුයා අස්සාදොති** අයං ආපොධාතුනිස්සයො අස්සාදො. ස්වායං අඞ්ගදං ආපොධාතුයා උපද්දුතං දිස්වා කිං අයං නිප්පන්නකාලතො පට්ඨාය පස්සාවට්ඨානාභිමුඛො නික්ඛමති චෙව පවිසති ච, අප්පමත්තකම්පි කම්මං කරොන්තස්ස සෙදතින්තවත්ථං පීළෙතබ්බාකාරං පාපුණාති, අනුමොදනමත්තම්පි කථෙන්තස්ස තාලපණ්ණං ගණ්හිතබ්බං හොති. මයං පන සායං නිපන්නා පාතොව උට්ඨහාම සම්පුණ්ණඝටො විය නො සරීරං, මහාකම්මං කරොන්තානං සෙදමත්තම්පි නො න උප්පජ්ජති, අසනිසද්දෙන විය ධම්මං කථෙන්තානං සරීරෙ උසුමාකාරමත්තම්පි නො නත්ථීති එවං පවත්තානං වසෙන වෙදිතබ්බො. **අයං තෙජොධාතුයා අස්සාදොති** අයං තෙජොධාතුනිස්සයො අස්සාදො. ස්වායං සීතගහණිකෙ දිස්වා කිං ඉමෙ කිඤ්චිදෙව යාගුභත්තඛජ්ජකමත්තං අජ්ඣොහරිත්වා ථද්ධකුච්ඡිනො නිසීදිත්වා සබ්බරත්තිං අඞ්ගාරකටාහං පරියෙසන්ති, ඵුසිතමත්තෙනපි සරීරෙ පති

1. සතා. දසකම්මපථවග්ගො.
2. සතා. පරිපාචනධාතු.
3. සතා. වසෙන නා වෙදිතබ්බා.
*. විනයති-සබ්බත්ථ.

තෙසු අඞ්ගාරකටාහං ඔතරිත්වා පාරුපිත්වාව නිපජ්ජන්ති. මයං පන අතිථද්ධම්පි මංසං වා පූවං වා ඛාදාම කුච්ඡිපූරං භත්තං භුඤ්ජාම. තාවදෙව නො සබ්බං බෙලපිණ්ඩො විය විලීයති; සත්තාහවද්දලිකාය වත්තමානාය සරීරෙ සීතමත්තම්පි නො නප්පිති එවං පවත්තානං වසෙන වෙදිතබ්බා. **අයං වායොධාතුයා අස්සාදො**ති අයං වායොධාතුනිස්සයො අස්සාදො. ස්වායං අඤ්ඤෙ වාතභීරුකෙ දිස්වා ඉමෙසං අප්පමත්තකම්පි කම්මං කරොන්තානං අනුමොදනමත්තම්පි කථෙන්තානං සරීරං වාතො විජ්ඣති. ගාවුතමත්තම්පි අද්ධානං ගතානං හත්ථපාදා සීදන්ති, පිට්ඨි රුජති. කුච්ඡිවාතසීසවාතකණ්ණවාතාදීහි නිච්චුපද්දුතා තෙලඵාණිතාදීනි වාතභෙසජ්ජානෙව කරොන්තා අතිනාමෙන්ති. අම්හාකං පන මහාකම්මං කරොන්තානම්පි තියාමරත්තිං ධම්මං කථෙන්තානම්පි එකදිවසෙනෙව දස යොජනානි ගච්ඡන්තානම්පි හත්ථපාදසංසීදනමත්තං වා පිට්ඨිරුජනමත්තං වා න හොතීති එවං පවත්තානං වසෙන වෙදිතබ්බා. එවං පවත්තා හි එතා ධාතුයො අස්සාදෙන්ති නාම.

අභිඤ්ඤාසීති අභි විසිට්ඨෙන ඤාණෙන අඤ්ඤාසිං. **අනුත්තරං සම්මාසම්බොධි**න්ති උත්තරවිරහිතං සබ්බසෙට්ඨං සම්මා සාමං ච බොධිං. අථවා පසත්ථං සුන්දරං ච බොධිං. බොධීති රුක්ඛොපි මග්ගොපි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණම්පි නිබ්බානම්පි. "බොධිරුක්ඛමූලෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො"ති ච-"අන්තරා ච බොධිං අන්තරා ච ගය"න්ති ච ආගතට්ඨානෙසු හි රුක්ඛො බොධීති වුච්චති. "බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණ"න්ති ආගතට්ඨානෙ මග්ගො. "පප්පොති බොධිං වරභූරිමෙධසො"ති ආගතට්ඨානෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං. "පත්වාන බොධිං අමතං අසඞ්ඛත"න්ති ආගතට්ඨානෙ නිබ්බානං. ඉධ පන භගවතො අරහත්තමග්ගො අධිප්පෙතො.

සාවකානං අරහත්තමග්ගො අනුත්තරා බොධි හොති න හොතීති? න හොති. කස්මා? අසබ්බගුණදායකත්තා. තෙසං හි කස්සචි අරහත්තමග්ගො අරහත්තඵලමෙව දෙති, කස්සචි තිස්සො විජ්ජා, කස්සචි ඡ අභිඤ්ඤා, කස්සචි චතස්සො පටිසම්භිදා, කස්සචි සාවකපාරමීඤාණං. පච්චෙකබුද්ධානම්පි පච්චෙකබොධිඤාණමෙව දෙති. බුද්ධානං පන සබ්බගුණසම්පත්තිං දෙති අභිසෙකො විය රඤ්ඤො සබ්බලොකිස්සරියභාවං. තස්මා අඤ්ඤස්ස කස්සචිපි අනුත්තරා බොධි න හොති.

අභිසම්බුද්ධො පච්චඤ්ඤාසින්ති අභිසම්බුද්ධො අභිසම්පත්තො පටිවිජ්ඣිත්වා ඨිතොති එවං පටිජානිං. **ඤාණං ච පන මෙ දස්සනං උදපාදී**ති අධිගතගුණදස්සනසමත්ථං පච්චවෙක්ඛණඤාණං ච මෙ උදපාදි. **අකුප්පා මෙ චෙතොවිමුත්ති**ති අයං මය්හං අරහත්තඵලවිමුත්ති අකුප්පාති එවං ඤාණං උදපාදි. තත්ථ ද්වීහාකාරෙහි අකුප්පතා වෙදිතබ්බා කාරණතො ච ආරම්මණතො ච. සා හි චතූහි මග්ගෙහි

සමුච්ඡින්නකිලෙසානං පුන අනිවත්තනතාය කාරණතොපි අකුප්පා, අකුප්පධම්මං නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තත්තාය ආරම්මණතොපි අකුප්පා. **අන්තිමාති** පච්ඡිමා. **නත්ථිදානි පුනබ්භවොති** ඉදානි පුන අඤ්ඤො භවො නාම නත්ථීති.

ඉමස්මිං සුත්තෙ චත්තාරි සච්චානි කථිතානි. කථං? චතුසු හි ධාතුසු අස්සාදො සමුදයසච්චං. ආදීනවො දුක්ඛසච්චං. නිස්සරණං නිරොධසච්චං. නිරොධපජානනො මග්ගො මග්ගසච්චං. විත්ථාරවසෙනපි කථෙතුං වට්ටතියෙව. එත්ථ හි යං පඨවීධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං අයං පඨවීධාතුයා අස්සාදොති පහාණපටිවෙධො සමුදයසච්චං. යා පඨවීධාතු අනිච්චා දුක්ඛා විපරිනාමධම්මා අයං පඨවීධාතුයා ආදීනවොති පරිඤ්ඤාපටිවෙධො දුක්ඛසච්චං. යො පඨවීධාතුයා ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහාණං ඉදං පඨවීධාතුයා නිස්සරණන්ති සච්ඡිකිරියාපටිවෙධො නිරොධසච්චං. යා ඉමෙසු තීසු ඨානෙසු දිට්ඨි සංකප්පො වාචා කම්මන්තො ආජීවො වායාමො සති සමාධි අයං මග්ගොති භාවනාපටිවෙධො මග්ගසච්චන්ති.

දුතියං.

---

13. 4. 3.

තතියෙ-**අචරින්ති** ඤාණචාරෙන අචරිං; අනුභවන චාරෙනාති අත්ථො. **යාවතාති** යත්තකො.

තතියං.

---

13. 4. 4.

චතුත්ථෙ-**නිස්සටාති** ආදීනි ආදිතො වුත්තපටිසෙධෙන යොජෙත්වා න නිස්සටා න විසංයුත්තා න විප්පමුත්තා න විමරියාදීකතෙන චෙතසා විහරිංසූති එවං වෙදිතබ්බානි. දුතියනයෙ **විමරියාදීකතෙනාති** නිම්මරියාදෙන කතෙන. තත්ථ දුවිධා මරියාදා කිලෙසමරියාදා වට්ටමරියාදාති. තත්ථ ච යස්ස උපඩ්ඪා කිලෙසා පහීනා උපඩ්ඪා අප්පහීනා වට්ටං වා පන උපඩ්ඪං පහීනං උපඩ්ඪං අප්පහීනං තස්ස චිත්තං පහීනකිලෙසෙ වා වට්ටං වා සන්ධාය විමරියාදීකතං. අප්පහීනෙ කිලෙසෙ වා වට්ටං වා සන්ධාය න විමරියාදීකතං. ඉධ පන උභයස්සාපි පහීනත්තා විමරියාදීකතෙන චෙතසාති වුත්තං. මරියාදං අකත්වා ඨිතෙන අතික්කන්තමරියාදෙන චෙතසාති අත්ථො. ඉති තීසුපි ඉමෙසු සුත්තෙසු චතුසච්චමෙව කථිතං.

චතුත්ථං.

---

18. 4. 5.

පඤ්චමෙ-එකන්තදුක්ඛාති අතික්කමිත්වා ඨිතස්ස සුත්තගාරෙ[1] විය එකන්තෙනෙව දුක්ඛා. දුක්ඛානුපතිතාති දුක්ඛෙන අනුපතිතා. දුක්ඛාවක්කන්තාති දුක්ඛෙන ඔක්කන්තා, ඔතිණ්ණා. සුඛාති සුඛවෙදනාය පච්චයභූතා. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමස්මිං සුත්තෙ දුක්ඛලක්ඛණං කථිතං.

පඤ්චමං.

18. 4. 6-10.

ඡට්ඨ සත්තමෙසු විවට්ටං. අවසානෙ තීසු චතුසච්චමෙවාති.

ධාතුසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

14. 1. 1.

අනමතග්ගසංයුත්තස්ස පඨමෙ-අනමතග්ගොති අනු අමතග්ගො වස්සසතං වස්සසහස්සං ඤාණෙන අනුගන්ත්වාපි අමතග්ගො අවිදිතග්ගො නාස්ස සක්කා ඉතො වා එත්තො වා අග්ගං ජානිතුං අපරිච්ඡින්නපුබ්බාපරකොටිකොති අත්ථො. සංසාරොති ඛන්ධාදීනං අවිච්ඡින්නප්පවත්තා පටිපාටි. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායතීති පුරිමමරියාදා න දිස්සති; යදග්ගෙ න වස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති පච්ඡිමාපි තදග්ගෙනෙව න පඤ්ඤායති, වෙමජ්ඣෙයෙව පන සත්තා සංසරන්ති. පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍යාති ඉදං උපමාය බුද්ධකත්තා වුත්තං. බාහිරසමයස්මිං හි අත්ථො පරිත්තො හොති උපමා මහතී. හත්ථී විය අයං ගොණො, ගොණො විය සූකරො, සමුද්දො විය තළාකන්ති හි වුත්තෙ න තෙසං තාදිසං පමාණං හොති. බුද්ධසමයෙ පන උපමා පරිත්තා අත්ථො මහා. පාළියං හි එකො ජම්බුදීපො ගහිතො, එවරූපානං පන ජම්බුදීපානං සතෙපි සහස්සෙපි සතසහස්සෙපි තිණාදීනි තෙන උපක්කමෙන පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍යුං න ත්වෙව පුරිසස්ස මාතු මාතරොති. දුක්ඛං පච්චනුභූතන්ති තුම්හෙහි දුක්ඛං අනුභූතං. තිබ්බන්ති තස්සෙව වෙවචනං. බ්‍යසනන්ති ඤාතිබ්‍යසනාදි අනෙකවිධං. කටසීති සුසානං, පථවියෙව වා; සා හි පුනප්පුනං මරන්තෙහි සරීරනික්ඛෙපෙන වඩ්ඪිතා. අලමෙවාති යුත්තමෙව.

පඨමං.

14. 1. 2.

දුතියෙ-මහාපථවින්ති චක්කවාළපරියන්තං මහාපථවිං. නික්ඛිපෙය්‍යාති තං පථවිං භින්දිත්වා වුත්තප්පමාණං ගුළිකං කරිත්වා එකමන්තං ඨපෙය්‍ය.

දුතියං.

1. සී. ඨිතස්සයුත්තකාරෙං. ස්‍යා. ඨිතස්සතත්තභාරෙවා.

14. 1. 3.

තතියෙ–**කන්දන්තානන්ති** රුදමානානං. **පසන්නන්ති** සන්දිතං පවත්තං. **චතූසු මහාසමුද්දෙසූති** සිනෙරුරස්මීහි පරිච්ඡින්නෙසු චතූසු සමුද්දෙසු. තස්ස හි පාචීනපස්සං රජතමයං, දක්ඛිණපස්සං මණිමයං, පච්ඡිමපස්සං ඵලිකමයං උත්තරපස්සං සුවණ්ණමයං. පුබ්බදක්ඛිණපස්සෙහි නික්ඛන්තා රජතමණිරස්මියො එකතො හුත්වා මහාසමුද්දපිට්ඨෙන ගන්ත්වා චක්කවාළපබ්බතං ආහච්ච තිට්ඨන්ති, දක්ඛිණපච්ඡිමපස්සෙහි නික්ඛන්තා මණිඵලිකරස්මියො, පච්ඡිමුත්තරපස්සෙහි නික්ඛන්තා ඵලිකසුවණ්ණරස්මියො, උත්තරපාචීනපස්සෙහි නික්ඛන්තා සුවණ්ණරජතරස්මියො එකතො හුත්වා මහාසමුද්දපිට්ඨෙන ගන්ත්වා චක්කවාළපබ්බතං ආගච්ච තිට්ඨන්ති. තාසං රස්මීනං අන්තරෙසු චත්තාරො මහාසමුද්දා හොන්ති. තෙ සන්ධාය වුත්තං චතූසු මහාසමුද්දෙසූති. **ඤාතිබ්‍යසනන්ති** ආදීසු බ්‍යසනන්ති වි අසනං, විනාසොති අත්ථො. ඤාතීනං බ්‍යසනං **ඤාතිබ්‍යසනං**. භොගානං බ්‍යසනං **භොගබ්‍යසනං**. රොගො පන සයමෙව ආරොග්‍යං වියස්සති විනාසෙතීති බ්‍යසනං. රොගොව බ්‍යසනං **රොගබ්‍යසනං**.

තතියං.

---

14. 1. 4.

චතුත්ථෙ–**මාතුථඤ්ඤන්ති** එකනාමිකාය මනුස්සමාතු ඛීරං. ඉමෙසං හි සත්තානං ගණ්ඩුප්පාදපිපීලිකාදීසු වා මච්ඡකච්ඡපාදීසු වා පක්ඛිජාතෙසු වා නිබ්බත්තකාලෙ මාතු ඛීරමෙව නත්ථි, අජපසුමහිසාදීසු නිබ්බත්තකාලෙ ඛීරං අත්ථි, තථා මනුස්සෙසු. තත්ථ අජාදිකාලෙ ච මනුස්සෙසු චාපි දෙවී සුමනා තිස්සාති එවං නානානාමිකානං කුච්ඡියං නිබ්බත්තකාලෙ ච අගහෙත්වා තිස්සාති එකනාමිකාය එව මාතු කුච්ඡියං නිබ්බත්තකාලෙ පීතං ථඤ්ඤං චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකතො බහුතරන්ති වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථං.

---

14. 1. 5.

පඤ්චමෙ–**සක්කා පන භන්තෙති** සො කිර භික්ඛු චින්තෙසි සත්ථා න සුකරං න සුකරන්ති කථෙන්තියෙව කථං තච්ඡින්දති. සක්කා නු ඛො උපමං කාරාපෙතුන්ති? තස්මා එවමාහ. **සාසපෙනාති** තයො කප්පාසංසු එකතො ගහෙත්වා ඝනතිතුත්තමයෙන අතිසුඛුමචුණ්ණෙන. තෙන පන පරිමට්ට කිත්තකං ඛීයෙය්‍යාති? සාසපමත්තං.

පඤ්චමං.

---

14. 1. 6.

ඡට්ඨෙ–ආයසං නගරන්ති ආයසෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං නගරං. න පන අන්තො ආයසෙහි එකභූමිකාදිපාසාදෙහි ආකිණ්ණන්ති දට්ඨබ්බං.

ඡට්ඨං.

---

14. 1. 7.

සත්තමෙ–අනුස්සරෙය්‍යුන්ති එකෙන කප්පසතසහස්සෙන අනුස්සරිතෙ අපරෙ තස්ස ඨිතට්ඨානතො අඤ්ඤං සතසහස්සං අඤ්ඤෙපි අඤ්ඤන්ති එවං චත්තාරෙ චත්තාරි සතසහස්සානි අනුස්සරෙය්‍යුං.

සත්තමං.

---

14. 1. 8.

අට්ඨමෙ–යා එතස්මිං අන්තරෙ වාලිකාති යා එතස්මිං ආයාමතො පඤ්චයොජනසතිකෙ අන්තරෙ වාලිකා.

අට්ඨමං.

---

14. 1. 9.

නවමෙ වත්තබ්බං නත්ථි.

නවමං.

---

14. 1. 10.

දසමෙ–අට්ඨිකඞ්කලොති ආදීනි තීණිපි රාසිවෙවචනානෙව; ඉමෙසං පන සත්තානං ස අට්ඨිකාලතො අනට්ඨිකාලොව බහුතරො. ගණ්ඩුප්පාදකාදිපාණභූතානං හි එතෙසං අට්ඨියෙව නත්ථි. මච්ඡකච්ඡපාදිභූතානං පන අට්ඨියෙව බහුතරං. තස්මා අනට්ඨිකාලං ච බහුඅට්ඨිකාලං ච අගහෙත්වා අප්පට්ඨිකාලොව ගහෙතබ්බො. උත්තරො ගිජ්ඣකූටස්සාති ගිජ්ඣකූටස්ස උත්තරපස්සෙ ඨිතො. මගධානං ගිරිබ්බජෙති මගධරට්ඨස්ස ගිරිබ්බජෙ; ගිරිපරික්ඛෙපෙ ඨිතොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

දසමං.

පඨමො වග්ගො.

---

14. 2. 1.

දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ–දුග්ගතන්ති දලිද්දං, කපණං. දුරූපෙතන්ති දුස්සණ්ඨානෙහි හත්ථපාදෙහි උපෙතං.

පඨමං.

---

14. 2. 2.

දුතියෙ-**සුඛිත**න්ති සුඛසමප්පිතං මහද්ධනං මහාභොගං. **සජ්ජිත**න්ති අලඞ්කතපටියත්තං හත්ථික්ඛන්ධගතං මහාපරිවාරං.

දුතියං.

---

14. 2. 3.

තතියෙ-**පාවෙය්‍යකා**ති පාවෙය්‍යදෙසවාසිනො. **සබ්බෙ ආරඤ්ඤිකා**ති ආදීසු ධුතඞ්ගසමාදානවසෙන තෙසං ආරඤ්ඤිකාදිභාවො වෙදිතබ්බො. **සබ්බෙ සසංයොජනා**ති සබ්බෙ සබන්ධනා; කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො. තෙසු හි පුථුජ්ජනො වා ඛීණාසවො වා නත්ථි. **ගුණ්ණ**න්ති ආදීසු සෙතකාළාදිවණ්ණෙසු එකෙකවණ්ණකාලො ගහෙතබ්බො. **පාරිපන්ථිකා**ති පරිපන්ථෙ තිට්ඨනකා පන්ථඝාතකචොරා. **පාරදාරිකා**ති පරදාරචාරිත්තං ආපජ්ජනකා.

තතියං.

---

14. 2. 4–9.

චතුත්ථාදීසු-ලිඞ්ගනියමෙන චෙව චක්කවාළනියමෙන ච අත්ථො වෙදිතබ්බො. පුරිසානං හි මාතුගාමකාලො මාතුගාමානඤ්ච පුරිසකාලොති එවමෙත්ථ ලිඞ්ගනියමො. ඉමම්හා චක්කවාළා සත්තා පරචක්කවාළං පරචක්කවාළා ච ඉමං චක්කවාළං සංසරන්ති, තෙසු ඉමස්මිං චක්කවාළෙ මාතුගාමකාලෙ මාතුභූතස්සෙව දස්සෙන්තො **සො න මාතාභූතපුබ්බො**ති ආහ. **සො න පිතා භූතපුබ්බො**ති ආදීසුපි එසෙව නයො.

---

14. 2. 10.

දසමෙ-**භූතපුබ්බ**න්ති අතීතකාලෙ එකං අපදානං ආහරිත්වා දස්සෙති. **සමඤ්ඤා උදපාදී**ති පණ්ණත්ති අහොසි. **චතූහෙන ආරොහන්තී**ති ඉදං ථාමමජ්ඣිමෙ සන්ධාය වුත්තං. **අග්ග**න්ති උත්තමං. **භද්දයුග**න්ති සුන්දරයුගලං. **තීහෙන ආරොහන්තී**ති එත්තාවතා කිර චිත්තං බුද්ධානං අන්තරෙ යොජනං පඨවී උස්සන්නා, සො පබ්බතො තියොජනුබ්බෙධො ජාතො. **අප්පං වා භිය්‍යො**ති වස්සසතතො උත්තරිං අප්පං දස වා වීසති වා වස්සානි, පුන වස්සසතමෙව ජීවනකො නාම නත්ථි. උත්තමකොටියා පන සට්ඨි වා අසීති වා වස්සානි ජීවන්ති. වස්සසතං පන අප්පත්වා පඤ්චවස්සදසවස්සාදිකාලෙ මීයමානාව බහුකා. එත්ථ ච කකුසන්ධො භගවා චත්තාළීසවස්සසහස්සායුකකාලෙ, කොණාගමනො තිංසවස්සසහස්සායුකකාලෙති ඉදං අනුපුබ්බෙන පරිහීනසදිසං කතං. න පන එවං පරිහීනං. වඩ්ඪිත්වා පරිහීනන්ති වෙදිතබ්බං, කථං? කකුසන්ධො භගවා ඉමස්මිංයෙව

කප්පෙ චත්තාළීසවස්සසහස්සායුකකාලෙ නිබ්බත්තො. ආයුප්පමාණං පඤ්ච කොට්ඨාසෙ කත්වා චත්තාරො ඛෙපෙත්වා[1] පඤ්චමෙ විජ්ජමානෙ යෙව පරිනිබ්බුතො. තං ආයු පරිහායමානං දසවස්සකාලං පත්වා පුන වඩ්ඪමානං අසඞ්ඛෙය්‍යං හුත්වා තතො පරිහායමානං තිංසවස්සසහස්සකාලෙ ඨිතං. තදා කොණාගමණො නිබ්බත්තො. තස්මිම්පි තථෙව පරිනිබ්බුතෙ ආයු දසවස්සකාලං පත්වා පුන වඩ්ඪමානං අසඞ්ඛෙය්‍යං හුත්වා පරිහායිත්වා වීසතිවස්සසහස්සකාලෙ ඨිතං. තදා කස්සපො භගවා නිබ්බත්තො. තස්මිම්පි තථෙව පරිනිබ්බුතෙ ආයු දසවස්සකාලං පත්වා පුන වඩ්ඪමානං අසඞ්ඛෙය්‍යං හුත්වා පරිහායිත්වා වස්සසතකාලං පත්තං. අථ අම්හාකං සම්මාසම්බුද්ධො නිබ්බත්තො. එවං අනුපුබ්බෙන පරිහායිත්වා වඩ්ඪිත්වා පරිහීනන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ ච යං ආයුපරිමාණෙසු මනුස්සෙසු බුද්ධා නිබ්බත්තන්ති තෙසම්පි තදෙව ආයුපරිමාණං හොතීති.

දසමං.

දුතියො වග්ගො.

අනමතග්ගසංයුත්තං

නිට්ඨිතං.

---

15. 1. 1.

කස්සපසංයුත්තස්ස පඨමෙ—**සන්තුට්ඨායං**ති සන්තුට්ඨො අයං. **ඉතරීතරෙනා**ති න ථූලසුඛුමලූඛපණීතථිරජිණ්ණානං යෙන කෙනචි. අථ ඛො යථාලද්ධාදීනං ඉතරීතරෙන යෙන කෙනචි සන්තුට්ඨොති අත්ථො.

චීවරස්මිං හි තයො සන්තොසා—යථාලාභසන්තොසො, යථාබලසන්තොසො, යථාසාරුප්පසන්තොසොති. පිණ්ඩපාතාදීසුපි එසෙව නයො. තෙසං අයං පභෙදසංවණ්ණනා—ඉධ භික්ඛු චීවරං ලභති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා, සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති. අයමස්ස චීවරෙ යථාලාභසන්තොසො. අථ ච පන පකතිදුබ්බලො වා හොති ආබාධජරාභිභූතො වා ගරුං චීවරං පාරුපන්තො කිලමති, සො සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං පරිවත්තෙත්වා ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස චීවරෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො පණීතපච්චයලාභී හොති. සො පට්ටචීවරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ඝචීවරං බහූනි වා චීවරානි ලභිත්වා ඉදං ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං ඉදං බහුස්සුතානං අනුරූපං ඉදං ගිලානානං ඉදං අප්පලාභීනං හොතූති දත්වා තෙසං

1. ම. ස්‍යා. ඨත්වා.

පුරාණචීවරං වා සඞ්කාරකූටාදිතො වා පන නන්තකානි උච්චිනිත්වා තෙහි සඞ්ඝාටිං කත්වා ධාරෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස චීවරෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා, සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන අත්තනො පකතිවිරුද්ධං වා ව්‍යාධිවිරුද්ධං වා පිණ්ඩපාතං ලභති යෙනස්ස පරිභුත්තෙන අඵාසු හොති, සො සභාගස්ස භික්ඛුනො තං දත්වා තස්ස හත්ථතො සප්පායභොජනං භුත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො බහුං පණීතං පිණ්ඩපාතං ලභති, සො තං චීවරං විය චිරපබ්බජිතඅප්පලාභගිලානානං දත්වා තෙසං වා සෙසකං පිණ්ඩාය වා චරිත්වා මිස්සකාහාරං භුඤ්ජන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු සෙනාසනං ලභති මනාපං වා අමනාපං වා. සො තෙන නෙව සොමනස්සං න පටිඝං උප්පාදෙති අන්තමසො තිණසන්ථාරකෙනාපි යථාලද්ධෙනෙව තුස්සති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන අත්තනො පකතිවිරුද්ධං වා ව්‍යාධිවිරුද්ධං වා සෙනාසනං ලභති යත්ථස්ස වසතො අඵාසු හොති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස සන්තකෙ සප්පායසෙනාසනෙ වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො මහාපුඤ්ඤො ලෙණමණ්ඩපකූටාගාරාදීනි බහූනි පණීතසෙනාසනානි ලභති. සො තානි චීවරාදීනි විය චිරපබ්බජිතබහුස්සුතඅප්පලාභගිලානානං දත්වා යත්ථ කත්ථචි වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. යොපි උත්තමසෙනාසනං නාම පමාදට්ඨානං යත්ථ නිසින්නස්ස ථීනමිද්ධං ඔක්කමති නිද්දාභිභූතස්ස පටිබුජ්ඣතො පාපවිතක්කා පාතුභවන්තීති පටිසඤ්චික්ඛිත්වා තාදිසං සෙනාසනං පත්තම්පි න සම්පටිච්ඡති සො තං පටික්ඛිපිත්වා අබ්භොකාසරුක්ඛමූලාදීසු වසන්තොපි සන්තුට්ඨො හොති අයම්පි සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු භෙසජ්ජං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා, සො යං ලභති තෙනෙව තුස්සති අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලභන්තොපි න ගණ්හාති. අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන තෙලෙනත්ථිකො ඵාණිතං ලභති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො තෙලං ගහෙත්වා වා අඤ්ඤදෙව වා පරියෙසිත්වා භෙසජ්ජං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො මහාපුඤ්ඤො බහුං තෙලමධුඵාණිතාදිපණීතභෙසජ්ජං ලභති, සො තං චීවරං විය චිරපබ්බජිතබහුස්සුතඅප්පලාභගිලානානං දත්වා තෙසං ආභතෙන යෙන කෙනචි යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති යො පන එකස්මිං භාජනෙ මුත්තහරීටකං ඨපෙත්වා එකස්මිං චතුමධුරං ගණ්හ භන්තෙ! යදිච්ඡසීති වුච්චමානො සචස්ස තෙසු අඤ්ඤ

තරෙනපි රොගො වූපසම්මති, අථ මුත්තහරීටකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතන්ති චතුමධුරං පටික්ඛිපිත්වා මුත්තහරීටකෙන භෙසජ්ජං කරොන්තොපි පරමසන්තුට්ඨොව හොති; අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉති ඉමෙ තයො සන්තොසෙ සන්ධාය සන්තුට්ඨායං භික්ඛවෙ! කස්සපො ඉතරීතරෙන චීවරෙන යථාලද්ධාදිසු යෙන කෙනචි චීවරෙන සන්තුට්ඨොති වුත්තං.

වණ්ණවාදීති එකො සන්තුට්ඨො හොති සන්තොසස්ස වණ්ණං න කථෙති. එකො න සන්තුට්ඨො හොති සන්තොසස්ස වණ්ණං කථෙති. එකො නෙව සන්තුට්ඨො හොති න සන්තොසස්ස වණ්ණං කථෙති. එකො සන්තුට්ඨො ච හොති සන්තොසස්ස ච වණ්ණං කථෙති. අයං තාදිසොති දස්සෙතුං ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදීති වුත්තං. **අනෙසන**න්ති දූතෙය්‍යපහෙණගමනානුයොගප්පභෙදං නානප්පකාරං අනෙසනං.

අලද්ධාති අලභිත්වා. යථා ච එකච්චො කථන්නු ඛො චීවරං ලභිස්සාමීති පුඤ්ඤවන්තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං එකතො හුත්වා කොහඤ්ඤං කරොන්තො උත්තසති පරිතස්සති, අයං එවං අලද්ධා ච චීවරං න පරිතස්සති. **ලද්ධා චා**ති ධම්මෙන ලභිත්වා. **අගථිතො**ති විගතලොභගෙධො. **අමුච්ඡිතො**ති අධිමත්තතණ්හාය මුච්ඡං අනාපන්නො. **අනජ්ඣාපන්නො**ති තණ්හාය අනොත්ථටො අපරියොනද්ධො. **ආදීනවදස්සාවී**ති අනෙසනාපත්තියඤ්ච ගථිතපරිභොගෙ ච ආදීනවං පස්සමානො. **නිස්සරණපඤ්ඤො**ති යාවදෙව සීතස්ස පටිඝාතායාති වුත්තං නිස්සරණමෙව පජානන්තො පරිභුඤ්ජතීති අත්ථො.

ඉතරීතරෙන පිණ්ඩපාතෙනාති ආදිසුපි යථාලද්ධාදීනං යෙන කෙනචි පිණ්ඩපාතෙන යෙන කෙනචි සෙනාසනෙන යෙන කෙනචි ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙනාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

කස්සපෙන වා හි වො භික්ඛවෙ! ඔවදිස්සාමීති එත්ථ යථා මහාකස්සපත්ථෙරො චතූසු පච්චයෙසු තීහි සන්තොසෙහි සන්තුට්ඨො තුම්හෙපි තථා භවථාති ඔවදන්තො කස්සපෙන ඔවදති නාම. **යො වා පනස්ස කස්සපාදිසො**ති එත්ථාපි යො වා පනඤ්ඤොපි කස්සපසදිසො මහාකස්සපත්ථෙරො විය චතූසු පච්චයෙසු තීහි සන්තොසෙහි සන්තුට්ඨො භවෙය්‍ය තුම්හෙපි තථාරූපා භවථාති ඔවදන්තො කස්සපාදිසෙන ඔවදති නාම. **තථත්තාය පටිපජ්ජිතබ්බ**න්ති සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමාය ඉමස්මිං සන්තුට්ඨිසුත්තෙ වුත්තසල්ලෙඛාචාරපටිපත්තියා කථනං නාම භාරො අම්හාකම්පි ඉමං පටිපත්තිං පරිපූරං කත්වා පූරණං භාරොයෙව, ආගතො ඛො පන භාරො ගහෙතබ්බොති චින්තෙත්වා යථා මයා කථිතං තථත්තාය තථාභාවාය තුම්හෙහි පටිපජ්ජිතබ්බන්ති.

පඨමං.

15. 1. 2.

දුතියෙ–අනාතාපීති යං විරියං කිලෙසෙ ආතපති තෙන රහිතො. **අනොත්තප්පී**ති නිබ්භයො, කිලෙසුප්පත්තිතො කුසලානුප්පත්තිතො ච භයරහිතො. **සම්බොධායා**ති සම්බුජ්ඣනත්ථාය. **නිබ්බානායා**ති නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය. **අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්සා**ති අරහත්තස්ස. තං හි අනුත්තරං චෙව චතූහි ච යොගෙහි ඛෙමං.

අනුප්පන්නාති ආදීසු–යෙ පුබ්බෙ අප්පටිලද්ධපුබ්බං චීවරාදිං වා පච්චයං උපට්ඨාකසද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසීනං වා අඤ්ඤතරමනුඤ්ඤං වත්ථුං පටිලභිත්වා තං සුභං සුඛන්ති අයොනිසො ගණ්හන්තස්ස අඤ්ඤතරං වා පන අනනුභූතාරම්මණං යථා තථා වා අයොනිසො ආවජ්ජන්තස්ස ලොභාදයො පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති තෙ අනුප්පන්නාති වෙදිතබ්බා. අඤ්ඤථා හි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අනුප්පන්නා නාම පාපකා ධම්මා නත්ථි. අනුභූතපුබ්බෙපි ච වත්ථුම්හි දසිතබ්බෙපි ච ආරම්මණෙ වා යස්ස පකතිබුද්ධියා වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාය වා පරියත්තිනවකම්මයොනිසොමනසිකාරානං වා අඤ්ඤතරවසෙන පුබ්බෙ අනුප්පජ්ජිත්වා පච්ඡා තාදිසෙන පච්චයෙන සහසා උප්පජ්ජන්ති ඉමෙපි අනුප්පන්නා උප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තන්තීති වෙදිතබ්බා. තෙසුයෙව පන වත්ථාරම්මණෙසු පුනප්පුනං උප්පජ්ජමානා නප්පහීයන්ති නාම. තෙ උප්පන්නා අප්පහීයමානා අනත්ථාය සංවත්තන්තීති වෙදිතබ්බා. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පන උප්පන්නානුප්පන්නභෙදො ච පහානාප්පහානවිධානඤ්ච සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ ඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසෙ කථිතං. **අනුප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මා**ති අප්පටිලද්ධාපි සීලසමාධිඵලසඞ්ඛාතා අනවජ්ජධම්මා. **උප්පන්නා**ති තෙයෙව පටිලද්ධා. **නිරුජ්ඣමානා අනත්ථාය සංවත්තන්තී**ති තෙ සීලාදිධම්මා පරිහානිවසෙන පුන අනුප්පත්තියා නිරුජ්ඣමානා අනත්ථාය සංවත්තන්තීති වෙදිතබ්බා. එත්ථ ච ලොකියා පරිහායන්ති, ලොකුත්තරානං පරිහානි නාම නත්ථීති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියාති ඉමස්ස පන සම්මප්පධානස්ස වසෙනායං දෙසනා කතා, දුතියමග්ගො වා සීඝං අනුප්පජ්ජමානො පඨමමග්ගො නිරුජ්ඣමානො අනත්ථාය සංවත්තතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ ඉමෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා පුබ්බභාගවිපස්සනාවසෙන කථිතාති.

දුතියං.

15. 1. 3.

තතියෙ–චන්දූපමාති චන්දසදිසා හුත්වා. කිං පරිමණ්ඩලතාය? නො. අපි ච ඛො යථා චන්දො ගගනතලං පක්ඛන්දමානො න කෙනචි සද්ධිං සන්ථවං වා සිනෙහං වා ආලයං වා නිකන්තිං වා පත්ථනං වා

පරියුට්ඨානං වා කරෙති, අපි ච හොති[1] මහාජනස්ස පියො මනාපො.
තුම්හෙපි එවං කෙනචි සද්ධිං සන්ථවාදීනං අකරණෙන බහුජනස්ස
පියා මනාපා චන්දූපමා හුත්වා ඛත්තියකුලාදීනි චත්තාරි කුලානි උපසං
කමථාති අත්ථො. අපි ච යථා චන්දො අන්ධකාරං විධමති ආලොකං
ඵරති. එවං කිලෙසන්ධකාරවිධමනෙන ඤාණාලොකඵරණෙන චාපි
චන්දූපමා හුත්වාති එවමාදීහි නයෙහි එත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **අප
කස්සෙව කායං අපකස්සෙව චිත්තන්ති** තෙනෙව සන්ථවාදීනං
අකරණෙන කායං ච චිත්තං ච අපකසිත්වා, අපනෙත්වාති
අත්ථො. යො හි භික්ඛු න අරඤ්ඤෙපි වසති කාමවිතක්කාදයොපි
විතක්කෙති අයං නෙව කායං අපකස්සති න චිත්තං. යො හි
අරඤ්ඤෙපි ඛො විහරති කාමවිතක්කාදයො පන විතක්කෙති
අයං කායමෙව අපකස්සති න චිත්තං. යො ගාමන්තෙ වසති කාම
විතක්කාදයො පන න විතක්කෙති අයං චිත්තමෙව අපකස්සති
න කායං. යො පන අරඤ්ඤෙ ච වසති කාමවිතක්කාදයො න ච
විතක්කෙති අයං උභයම්පි අපකස්සති. එවරූපා හුත්වා කුලානි උප
සඞ්කමථාති දීපෙන්තො අපකස්සෙව කායං අපකස්සෙව චිත්තන්ති
ආහ.

නිච්චනවකාති නිච්චං නවකාව, ආගන්තුකසදිසා එව හුත්වාති
අත්ථො. ආගන්තුකො හි පටිපාටියා සම්පත්තගෙහෙ වසිත්වා සචෙ
යං ඝරසාමිකා දිස්වා අම්හාකං පුත්තභාතරො විප්පවාසං ගතා එවං
විචරිංසූති අනුකම්පමානා නිසීදාපෙත්වා භොජෙන්ති භුත්තමත්තො
යෙව තුම්හාකං භාජනං ගණ්හථාති උට්ඨාය පක්කමති, න තෙහි
සද්ධිං සන්ථවං වා කරෙති කිච්චකරණීයානි වා සංවිදහති. එවං
තුම්හෙපි පටිපාටියා සම්පත්තං ඝරං පවිසිත්වා යං ඉරියාපථෙසු
පසන්නා මනුස්සා දෙන්ති තං ගහෙත්වා ඡින්නසන්ථවා තෙසං කිච්ච
කරණීයෙ අබ්‍යාවටා හුත්වා නික්ඛමථාති දීපෙති. ඉමස්ස පන නිච්ච
නවකභාවස්ස ආවිභාවත්ථං වෙහාතිකවත්ථු කථෙතබ්බං.

වසාළනගරගාමතො කිර ද්වෙ භාතිකා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතා.
තෙ චූළනාගත්ථෙරො මහානාගත්ථෙරො චාති පඤ්ඤායිංසු. තෙ චිත්තල
පබ්බතෙ තිංස වස්සානි වසිත්වා අරහත්තං පත්තා මාතරං පස්සිස්සා
මාති ආගන්ත්වා වසාළනගරවිහාරෙ වසිත්වා පුන දිවසෙ මාතු ගාමං
පිණ්ඩාය පවිසිංසු. මාතාපි තෙසං උළුඞ්කෙන යාගුං නීහරිත්වා එකස්ස
පත්තෙ ආකිරි. තස්සා තං ඔලොකයමානාය පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජි.
අථ නං ආහ ත්වං තාත! මය්හං පුත්තො මහානාගොති. ථෙරො පච්ඡිමං
ථෙරං පුච්ඡ උපාසිකෙති වත්වා පක්කාමි. පච්ඡිමථෙරස්සපි යාගුං
දත්වා තාත! ත්වං මම පුත්තො චූළනාගොති පුච්ඡි. ථෙරො කිං
උපාසිකෙ! පුරිමං ථෙරං න පුච්ඡීති වත්වා පක්කාමි. එවං මාත
රාපි සද්ධිං ඡින්නසන්ථවො භික්ඛු නිච්චනවකො නාම හොති.

1. සයා., න ච න හොති

අප්පගබ්භාති න පගබ්භා. අට්ඨට්ඨානෙන කායපාගබ්භියෙන, චතුට්ඨානෙන වචීපාගබ්භියෙන, අනෙකට්ඨානෙන මනොපාගබ්භියෙන ච විරහිතාති අත්ථො. අට්ඨට්ඨානං කායපාගබ්භියං නාම සඞ්ඝගණපුග්ගල භොජනසාලා ජන්තාඝරනහානතිත්ථභික්ඛාචාරමග්ග අන්තරඝරප්පවෙසනෙසු කායෙන අප්පතිරූපකරණං. සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝමජ්ඣෙ පල්ලත්ථිකාය වා නිසීදති. පාදෙ පාදං අච්චාධා සිත්වාති එවමාදි. තථා ගණමජ්ඣෙපි චතුපරිසසන්නිපාතෙ වා සුත්තන්තිකගණාදිසන්නිපාතෙ වා. තථා බුඩ්ඪතරෙ පුග්ගලෙ. භොජනසාලාය පන බුඩ්ඪානං ආසනං න දෙති. නවානං ආසනං පටිබාහති. තථා ජන්තාඝරෙ, බුඩ්ඪෙ චෙත්ථ අනාපුච්ඡිත්වා අග්ගිජලනාදීනි කරොති. නහානතිත්ථෙ ච යදිදං දහරො බුඩ්ඪොති පමාණං අකත්වා ආගතපටිපාටියා නහායිතබ්බන්ති වුත්තං, තම්පි අනාදියන්තො පච්ඡා ආගන්ත්වා උදකං ඔතරිත්වා බුඩ්ඪෙ ච නවෙ ච බාධෙති. භික්ඛාචාරමග්ගෙ පන අග්ගාසනඅග්ගොදකඅග්ගපිණ්ඩපාතානං අත්ථාය පුරතො ගච්ඡති බාහාය බාහං පහරන්තො. අන්තරඝරප්පවෙසනෙ බුඩ්ඪෙහි පඨමතරං පවිසති, දහරෙහි සද්ධිං කායකීළනකං කරොතීති එවමාදි. චතුට්ඨානං වචීපාගබ්භියං නාම සඞ්ඝගණපුග්ගලඅන්තරඝරෙසු අප්පතිරූපවාචානිච්ඡාරණං. සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝමජ්ඣෙ අනාපුච්ඡා ධම්මං භාසති. තථා පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරස්ස ගණස්ස මජ්ඣෙ. පුග්ගලස්ස ච සන්තිකෙ, තත්ථෙව මනුස්සෙහි පඤ්හං පුට්ඨො බුඩ්ඪතරං අනාපුච්ඡා විස්සජ්ජෙති. අන්තරඝරෙ පන ඉත්ථන්නාමෙ කිං අත්ථි කිං යාගු උදාහු ඛාදනීයං භොජනීයං කිං මෙ දස්සසි කිං අජ්ජ ඛාදිස්සාම කිං භුඤ්ජිස්සාම කිං පිවිස්සාමාති ආදීනි භාසති. අනෙකට්ඨානං මනොපාගබ්භියං නාම තෙසු තෙසු ඨානෙසු කායවාචාහි අජ්ඣාචාරං අනාපජ්ජිත්වාපි මනසාව කාමවිතක්කාදීනං විතක්කනං. අපි ච දුස්සීලස්සෙව සතො සීලවාති මං ජනො ජානාතූති එවං පවත්තා පාපිච්ඡතාපි මනොපාගබ්භියං. ඉති සබ්බස්සපි ඉමෙසං පාගබ්භියානං අභාවෙන අප්පගබ්භා හුත්වා උපසඞ්කමථාති වදති.

ජරූදපානන්ති ජිණ්ණකූපං. **පබ්බතවිසමන්ති** පබ්බතෙ විසමං, පපාතට්ඨානං. **නදීවිදුග්ගන්ති** නදියා විදුග්ගං, ඡින්නතටට්ඨානං. **අපකස්සෙව කායන්ති** තාදිසානි ඨානානි යො ඛාණුකාදිපසුතො කායං අනපකස්ස එකතො භාරියං අකත්වාව ධාතුපත්ථම්භකං අගාහාපෙත්වා චිත්තම්පි අනපකස්ස එත්ථ පතිතො හත්ථපාදභඤ්ජනාදීනි පාපුණාතීති ආදීනවඅදස්සාවිතාය අනුබ්බෙජෙත්වා සම්පියායමානො ඔලොකෙති සො පතිත්වා හත්ථපාදභඤ්ජනාදිඅනත්ථං පාපුණාති. යො පන උදකත්ථිකො වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි කිච්චෙන ඔලොකෙතුකාමො කායං අපකස්ස එකතො භාරියං කත්වා ධාතුපත්ථම්භකං ගාහාපෙත්වා චිත්තම්පි අපකස්ස ආදීනවදස්සනෙන සංවෙජෙත්වා ඔලො

කෙති සො න පතති. යථාරුචිං ඔලොකෙත්වා සුඛී යෙනකාමං පක්කමති. **එවමෙව ඛො**ති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං–ජරුදපානාදයො විය හි චත්තාරි කුලානි. ඔලොකකපුරිසො විය භික්ඛු. යථා අනපකට්ඨකායචිත්තො තානි ඔලොකෙන්තො පුරිසො තත්ථ පතති එවං අරක්ඛිතෙහි කායාදීහි කුලානි උපසඞ්කමන්තො භික්ඛු කුලෙසු බජ්ඣති, තතො නානප්පකාරං සීලපාදභඤ්ජනාදි අනත්ථං පාපුණාති. යථා පන අපකට්ඨකායචිත්තො පුරිසො තත්ථ න පතති එවං රක්ඛිතෙනෙව කායෙන රක්ඛිතෙහි චිත්තෙහි රක්ඛිතාය වාචාය සූපට්ඨිතාය සතියා අපකට්ඨකායචිත්තො හුත්වා කුලානි උපසඞ්කමන්තො භික්ඛු කුලෙසු න බජ්ඣති. අථස්ස යථා තත්ථ අපතිතස්ස පුරිසස්ස න පාදා භඤ්ජන්ති එවං සීලපාදො න භිජ්ජති. යථා හත්ථා න භඤ්ජන්ති එවං සද්ධාහත්ථො න භිජ්ජති. යථා කුච්ඡි න භිජ්ජති එවං සමාධිකුච්ඡි න භිජ්ජති. යථා සීසං න භිජ්ජති එවං ඤාණසීසං න භිජ්ජති. යථා ච තං ඛාණුකණ්ටකාදයො න විජ්ඣන්ති එවමිමං රාගකණ්ටකාදයො න විජ්ඣන්ති යථා සො නිරුපද්දවො යථාරුචිං ඔලොකෙත්වා සුඛී යෙනකාමං පක්කමති එවං භික්ඛු කුලානි නිස්සාය චීවරාදයො පච්චයෙ පටිසෙවන්තො කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො අරහත්තං පත්වා ලොකුත්තරසුඛෙන සුඛිතො යෙනකාමං අගතපුබ්බං නිබ්බාණදිසං ගච්ඡතීති.

ඉදානි යො හීනාධිමුත්තිකො මිච්ඡාපටිපන්නො එවං වදෙය්‍ය සම්මාසම්බුද්ධො තිවිධං පාගබ්භියං පහාය නිච්චනවකතෙනෙව චන්දූපමා කුලානි උපසඞ්කමථාති වදන්තො අට්ඨානෙ නිවෙසෙති අසය්හං භාරං ආරොපෙති යං න සක්කා කාතුං වා කාරෙතුං වා ති. තස්ස වාදපථං පච්ඡින්දිත්වා සක්කා එවං කාතුං අත්ථි එවරූපො භික්ඛූති දස්සෙන්තො **කස්සපො භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ.

ආකාසෙ පාණිං චාලෙසීති නීලෙ ගගනන්තරෙ යමකවිජ්ජුතං චාරයමානො විය හෙට්ඨාභාගං උපරිභාගං උභතොපස්සෙසු පාණිං සඤ්චාරෙසි. ඉදං ච පන තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ අසම්භින්නපදං නාම. **අත්තමනො**ති තුට්ඨචිත්තො සකමනො, න දොමනස්සෙන අච්ඡින්දිත්වා ගහිතමනො.

කස්සපස්ස භික්ඛවෙති ඉදම්පි පුරිමනයෙනෙව පරවාදං පච්ඡින්දිත්වා අත්ථි එවරූපො භික්ඛූති දස්සනත්ථං වුත්තං.

පසන්නාකාරං කරෙය්‍යුන්ති චීවරාදයො පච්චයෙ දදෙය්‍යුං. **තථත්තාය පටිපජ්ජෙය්‍යු**න්ති සීලස්ස ආගතට්ඨානෙ සීලං පූරයමානා සමාධිවිපස්සනාමග්ගඵලානං ආගතට්ඨානෙ ච තානි තානි සම්පාදයමානා තථාභාවාය පටිපජ්ජෙය්‍යුං. **අනුද්දය**න්ති රක්ඛමානභාවං. **අනුකම්ප**න්ති මුදුචිත්තතං. උභයම්පෙතං කාරුඤ්ඤස්සෙව වෙවචනං.

---

1. ම. සයා. යං න සක්කා කාතුං තං කාරෙතීති.

කස්සපො භික්ඛවෙති ඉදම්පි පුරිමනයෙනෙව පරවාදං පච්ඡින්දිත්වා අත්ථි එවරූපො භික්ඛූති දස්සනත්ථං වුත්තං. **කස්සපෙන වාති** එත්ථ චන්දූපමාදිවසෙන යොජනං කත්වා පුරිමනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බොති.

තතියං.

---

15. 1. 4.

චතුත්ථෙ-**කුලූපගොති** කුලඝරානං උපගන්තා. **දදන්තුයෙව මෙති** දදන්තුයෙව මය්හං. **සන්දීයතීති** අට්ටීයති පීළීයති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථං.

---

15. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**ජිණ්ණොති** ථෙරො මහල්ලකො. **ගරුකානීති** තං සත්ථු සන්තිකා ලද්ධකාලතො පට්ඨාය ජිණ්ණජිණ්ණට්ඨානෙ සුත්තසංසිබ්බනෙන චෙව අග්ගළදානෙන ච අතොකසතානි හුත්වා ගරුකානි ජාතානි. **නිබ්බසනානීති** පුබ්බෙ භගවතා නිවාසෙත්වා අපනීතත්තාය එවං ලද්ධනාමානි. **තස්මාති** යස්මා ත්වං ජිණ්ණො චෙව ගරුපංසුකූලො ච. **ගහපතිකානීති** පංසුකූලිකඞ්ගං විස්සජ්ජෙත්වා ගහපතීහි දින්නචීවරානි ධාරෙහීති වදති. **නිමන්තනානීති** පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං විස්සජ්ජෙත්වා සලාකභත්තාදීනි නිමන්තනානි භුඤ්ජාහීති වදති. **මම ච සන්තිකෙති** ආරඤ්ඤකඞ්ගං විස්සජ්ජෙත්වා ගාමන්තසෙනාසනෙයෙව වසාහීති වදති. තත්‍ථ ච යථා රාජා සෙනාපතිං සෙනාපතිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා තස්ස රාජූපට්ඨානාදිනා අත්තනො කම්මෙන ආරාධෙන්තස්සෙව තං ඨානන්තරං ගහෙත්වා අඤ්ඤස්ස දදමානො අයුත්තං නාම කරොති. එවං සත්ථා මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනත්ථාය තිගාවුතං මග්ගං ගන්ත්වා රාජගහස්ස ච නාළන්දාය ච අන්තරෙ බහුපුත්තකරුක්ඛමූලෙ නිසින්නො තීහි ඔවාදෙහි උපසම්පාදෙත්වා තෙන සද්ධිං අත්තනො චීවරං පරිවත්තෙත්වා ථෙරං ජාතිආරඤ්ඤකඤ්චෙව ජාතිපංසුකූලිකං ච අකාසි. සො තස්මිං කතඤ්ඤුකම්‍යතාඡන්දෙන සත්ථු චිත්තං ආරාධෙන්තොයෙව පංසුකූලාදීනි විස්සජ්ජාපෙත්වා ගහපතිචීවරපටිග්ගහණාදීසු නියොජෙන්තො අයුත්තං නාම කරොතීති? න කරොති. කස්මා? අජ්ඣාසයත්තා. න හි සත්ථා ධුතඞ්ගානි විස්සජ්ජාපෙතුකාමො. යථා පන අසට්ටිතා භෙරිආදයො සද්දං න විස්සජ්ජෙන්ති, එවං අසට්ටිතා එවරූපා පුග්ගලා න සීහනාදං නදන්තීති සීහනාදං නදාපෙතුකාමො සීහනාදජ්ඣාසයෙන එවමාහ.

ථෙරොපි සත්ථු අජ්ඣාසයානුරූපෙනෙව **අහං ඛො භන්තෙ! දීඝරත්තං ආරඤ්ඤකො චෙවාති** ආදිනා නයෙන සීහනාදං නදති.

දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරන්ති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරෙ නාම ආරඤ්ඤකස්සෙව ලබ්භති නො ගාමන්තවාසිනො. ගාමන්තස්මිං හි වසන්තො දූරකසද්දං සුණාති. අසප්පායරූපානි පස්සති. අසප්පායෙ සද්දෙ සුණාති. තෙනස්ස අනභිරති උප්පජ්ජති. ආරඤ්ඤකො පන ගාවුතං වා අඩ්ඪයොජනං වා අතික්කමිත්වා අරඤ්ඤං අජ්ඣොගාහෙත්වා වසන්තො දීපිව්‍යග්ඝසීහාදීනං සද්දෙ සුණාති යෙසං සවණපච්චයා අමානුසිකාභිරති උප්පජ්ජති. යං සන්ධාය වුත්තං:–

“සුඤ්ඤාගාරං පවිට්ඨස්ස සන්තචිත්තස්ස භික්ඛුනො,
අමානුසී රතී හොති සම්මා ධම්මං විපස්සතො.

යතො යතො සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං,
ලභති පීතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානතං.

පුරතො පච්ඡතො වාපි අපරෙ චෙ න විජ්ජති,
තත්ථෙව ඵාසු භවති එකස්ස රමතො වනෙ”ති

තථා පිණ්ඩපාතිකස්සෙව ලබ්භති නො අපිණ්ඩපාතිකස්ස. අපිණ්ඩපාතිකො හි අකාලචාරී හොති, තුරිතචාරං ගච්ඡති පරිවත්තෙන්ති. පළිබුද්ධොව ගච්ඡති. තත්ථ ච බහුසංසයො හොති. පිණ්ඩපාතිකො පන න අකාලචාරී හොති. න තුරිතචාරං ගච්ඡති. න පරිවත්තෙන්ති. අපළිබුද්ධොව ගච්ඡති. තත්ථ ච න බහුසංසයො හොති. කථං? අපිණ්ඩපාතිකො හි ගාමතො දූරවිහාරෙ වසමානො කාලස්සෙව යාගුං වා පාරිවාසිකභත්තං වා ලච්ඡාමි ආසනසාලාය වා පන උද්දෙසභත්තාදීසු කිඤ්චිදෙව මය්හං පාපුණිස්සතීති මක්කටකසුත්තානි ඡින්දන්තො සයිතගොරූපානි උට්ඨාපෙන්තො පාතොව ගච්ඡන්තො අකාලචාරී හොති. මනුස්සෙ ඛෙත්තකම්මාදීනං අත්ථාය ගෙහා නික්ඛන්තෙයෙව සම්පාපුණිතුං මිගං අනුබන්ධන්තො විය වෙගෙන ගච්ඡන්තො තුරිතචාරී හොති. අන්තරා කඤ්චිදෙව දිස්වා අසුකඋපාසකො වා අසුකඋපාසිකා වා ගෙහෙ නො ගෙහෙති පුච්ඡති. නො ගෙහෙති සුත්වා ඉදානි කුතො ලභිස්සාමීති අග්ගිදඩ්ඪො විය පවෙධති. සයං පච්ඡිමදිසං ගන්තුකාමො පාචීනදිසාය සලාකං ලභිත්වා අඤ්ඤං පච්ඡිමදිසාය ලද්ධසලාකං උපසඞ්කමිත්වා භන්තෙ අහං පච්ඡිමදිසං ගමිස්සාමි, මම සලාකං තුම්හෙ ගණ්හථ, තුම්හාකං සලාකං මය්හං දෙථාති සලාකං පරිවත්තෙන්ති. එකං වා පන සලාකභත්තං ආහරිත්වා පරිභුඤ්ජන්තො අපරස්සාපි සලාකභත්තස්ස පත්තං දෙථාති මනුස්සෙහි වුත්තො භන්තෙ! තුම්හාකං පත්තං දෙථ, අහං භත්තං මය්හං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තුම්හාකං පත්තං දස්සාමීති අඤ්ඤස්ස පත්තං දාපෙත්වා භන්තෙ ආහටෙ අත්තනො පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පත්තං පටිදෙන්තො පත්තං පරිවත්තෙන්ති නාම. විහාරෙ රාජරාජමහාමත්තාදයො මහාදානං දෙන්ති ඉමිනා ච හීයො දූරගාමෙ සලාකා ලද්ධා තත්ථ අගච්ඡන්තො පුන සත්තාහං සලාකං න ලභන්තීති අලාභ

භයෙන ගච්ඡති. එවං ගච්ඡන්තො පලිබුද්ධො හුත්වා ගච්ඡති නාම. යස්ස වෙස සලාකභත්තාදිතො අත්ථාය ගච්ඡති තං දස්සන්ති නු ඛො මෙ උදාහු න දස්සන්ති පණීතං නු ඛො දස්සන්ති උදාහු ලූඛං ථොකං නු ඛො උදාහු බහුකං, සීතලං නුඛො උදාහු උණ්හන්ති එවං තස්ස ච බහුසංසයො හොති.

පිණ්ඩපාතිකො පන කාලස්සෙව වුට්ඨාය වත්තපටිවත්තං කත්වා සරීරං පටිජග්ගිත්වා වසනට්ඨානං පවිසිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කත්වා කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා මහාජනස්ස උළුඞ්කභික්ඛාදීනි දාතුං පහොනක කාලෙ ගච්ඡතීති න අකාලචාරී හොති. එකෙකං පදවාරං ඡකොට්ඨාසෙ කත්වා විපස්සන්තො[1] ගච්ඡතීති න තුරිතචාරී හොති. අත්තනො ගරු භාවෙන අසුකො ගෙහෙ න ගෙහෙති න පුච්ඡති. සලාකභත්තාදීනි යෙව න ගණ්හාති අගණ්හන්තො කිං පරිවත්තෙස්සති. න අඤ්ඤස්ස වසෙන පලිබුද්ධො හොති. කම්මට්ඨානං මනසි කාරෙන්තො යථා රුචිං ගච්ඡති. ඉතරො විය න බහුසංසයො හොති. එකස්මිං ගාමෙ වා වීථියා වා අලග්ගිත්වා[2] අඤ්ඤත්ථ චරති, තස්මිං අලග්ගිත්වා[2] අඤ්ඤත්ථ චරන්තො මිස්සකොදනං සංකඩ්ඪිත්වා අමතං විය පරිභුඤ්ජිත්වා ගච්ඡති. පංසුකූලිකස්සෙව ලබ්භති නො අපංසුකූලිකස්ස. අපංසුකූලිකො හි වස්සාවාසිකං පරියෙසන්තො චරති න සෙනාසනසප්පායං පරියෙසති පංසුකූලිකො පන න වස්සාවාසිකං පරියෙසන්තො චරති සෙනාසන සප්පායමෙව පරියෙසති. තෙචීවරිකස්සෙව ලබ්භති න ඉතරස්ස. අතෙචීවරිකො හි බහුභණ්ඩො බහුපරික්ඛාරො හොති. තෙනස්ස ඵාසුවිහාරො නත්ථි. අප්පිච්ඡාදීනමෙව ලබ්භති න ඉතරෙසන්ති. තෙන වුත්තං-**අත්තනො ච දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සම්පස්සමානො**ති.

පඤ්චමං.

---

15. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-අහං වාති කස්මා ආහ? ථෙරං අත්තනො ඨානෙ ඨපනත්ථං. කිං සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා නත්ථීති? අත්ථි. එවං පනස්ස අහොසි. ඉමෙ න චිරං ඨස්සන්ති. කස්සපො පන වීසංවස්සසතායුකො සො මයි පරිනිබ්බුතෙ සත්තපණ්ණිගුහායං නිසීදිත්වා ධම්මවිනයසඞ්ගහං කත්වා මම සාසනං පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණකාලප්පවත්තනකං කරිස්ස තීති අත්තනො තං ඨානෙ ඨපෙසි එවං භික්ඛූ කස්සපස්ස සුස්සූසි තබ්බං මඤ්ඤිස්සන්තීති තස්මා එවමාහ.

දුබ්බචාති දුක්ඛෙන වත්තබ්බා. **දොවචස්සකරණෙහී**ති දුබ්බච භාවකරණෙහි. **අප්පදක්ඛිණග්ගාහිනො**ති අනුසාසනිං සුත්වා පදක්ඛිණං න ගණ්හන්ති; යථානුසිට්ඨං න පටිපජ්ජන්ති, අපටිපජ්ජන්තා වාමගාහිනො නාම ජාතාති දස්සෙති. **අච්චාවදන්තී**ති අතික්කම්ම වදන්ති. සුත්තපරියත්තිං නිස්සාය අතිවිය වාදං කරොන්තීති අත්ථො.

---

1. ස්‍යා. විමංසන්තො. 2 සී. අලගිත්වා.

කො බහුතරං භාසිස්සතීති ධම්මං කථෙන්තො කො බහුං භාසිස්සති? කිංසි ත්වං උදහු අහන්ති. **කො සුන්දරතරන්ති** එකො බහුං භාසන්තො අසහිතං අමධුරං භාසති, එකො සහිතං මධුරං. තං සන්ධාය-කො සුන්දරතරන්ති. එකො පන බහුඤ්ච සුන්දරඤ්ච කථෙන්තො චිරං න භාසති ලහුසෙඤ්ඤව උට්ඨාති. එකො අද්ධානං පාපෙති. තං සන්ධාය-**කො චිරතරන්ති**.

ඡට්ඨං.

---

15. 1. 7.

සත්තමෙ-**සද්ධාති** ඔකප්පනසද්ධා. **විරියන්ති** කායිකචෙතසිකං විරියං. **පඤ්ඤාති** කුසලධම්මජානනපඤ්ඤා. **න සන්ති භික්ඛූ ඔවාදකාති** ඉමස්ස පුග්ගලස්ස ඔවාදකා අනුසාසකා කල්‍යාණමිත්තා නත්ථීති ඉදං වත්ථුං **භගෙනන පරිහාණන්ති** දස්සෙති.

සත්තමං.

---

15. 1. 8.

අට්ඨමෙ-**කථා හි පනාති** පුබ්බෙ සොවචස්සතාය එතරහි ච දොවචස්සතාය කාරණපට්ඨපනෙ නිපාතො. **තත්‍රාති** තෙසු ථෙරෙසු. **කො නාමොති** කො නාමො අයං භික්ඛු? කිං තිස්සත්ථෙරෙ කිං නාගත්ථෙරෙති. **තත්‍රාති** තස්මිං එවං සක්කාරෙ කයිරමානෙ. **තථත්තායාති** තථාභාවාය, ආරඤ්ඤකාදිභාවායාති අත්ථො. **සබ්‍රහ්මචාරිකාමොති** ඉමෙ මං පරිවාරෙත්වා චරන්තූති එවං කාමෙති ඉච්ඡති පත්ථෙතීති සබ්‍රහ්මචාරිකාමො. **තථත්තායාති** ලාභසක්කාරනිබ්බත්තනත්ථාය. **බ්‍රහ්මචාරූපද්දවෙනාති** යො බ්‍රහ්මචාරීනං චතුසු පච්චයෙසු අධිමත්තඡන්දරාගො උපද්දවොති වුච්චති, තෙන උපද්දුතා. **අභිභවනාති** අධිමත්තපත්ථනා. **බ්‍රහ්මචාරීඅභිභවනෙනාති** බ්‍රහ්මචාරීනං අධිමත්තපත්ථනාසඞ්ඛාතෙන චතුපච්චයභාවෙන.*

අට්ඨමං.

---

15. 1. 9.

නවමෙ-**යාවදෙව ආකඞ්ඛාමීති** යාවදෙව ඉච්ඡාමි. යානි පන ඉතො පරං **විවිච්චෙව කාමෙහීති** ආදිනා නයෙන චත්තාරි රූපාවචරජ්ඣානානි: **සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමාති** ආදිනා නයෙන චතස්සො අරූපසමාපත්තියො: **සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධන්ති** එවං නිරොධසමාපත්ති: **අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධන්ති** ආදිනා නයෙන පඤ්ච ලොකිකාභිඤ්ඤා ච වුත්තා තත්ථ යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං අනුපදවණ්ණනාය චෙව භාවනාවිධානෙන ච සද්ධිං විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථා

* එවං සබ්බත්ථ. චතුපච්චයාභිභවනෙන ඉති භවිතබ්බං,

රිතමෙව. ඣානාභිඤ්ඤාය පන–**ආසවානං ඛයාති** ආසවානං ඛයෙන. **අනාසවන්ති** ආසවානං අපච්චයභූතං. **චෙතොවිමුත්තින්ති** අරහත්තඵලසමාධිං. **පඤ්ඤාවිමුත්තින්ති** අරහත්තඵලපඤ්ඤං.

නවමං.

---

15. 1. 10.

දසමෙ–**ආයාම භන්තෙති** කස්මා භික්ඛුණිඋපස්සයගමණං යාචති? න ලාභසක්කාරහෙතු. කම්මට්ඨානත්ථිකා පනෙත්ථ භික්ඛුණියො අත්ථි තා උස්සුක්කාපෙත්වා කම්මට්ඨානං කථාපෙස්සාමීති යාචති. නනු ච සො සයම්පි තෙපිටකො බහුස්සුතො කිං සයං කථෙතුං න සක්කොතීති? නො න සක්කොති. බුද්ධපටිභාගස්ස පන සාවකස්ස කථං සද්ධාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්තීති යාචති. **බහුකිච්චො ත්වං බහුකරණීයොති** කිං ථෙරො නවකම්මාදිපසුතො යෙන නං එවමාහාති? නො. සත්ථරි පන පරිනිබ්බුතෙ චතස්සො පරිසා ආනන්දත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා භන්තෙ! ඉදානි කස්ස පත්තචීවරං ගහෙත්වා චරථ කස්ස පරිවෙණං සම්මජ්ජථ කස්ස මුඛොදකං දෙථාති රොදන්ති පරිදෙවන්ති ථෙරො අනිච්චා සඞ්ඛාරා, බුද්ධසරීරෙපි නිල්ලජ්ජො මච්චුරාජා පහරි එසා සඞ්ඛාරානං ධම්මතා, මා සොචිත්ථ මා පරිදෙවිත්ථාති පරිසං සඤ්ඤාපෙති. ඉදමස්ස බහුකිච්චතං සන්ධාය ථෙරො එවමාහ **සන්දස්සෙසීති** පටිපත්තිගුණං දස්සෙසි. **සමාදපෙසීති** ගණ්හාපෙසි. **සමුත්තෙජෙසීති** සමුස්සාහෙසි. **සම්පහංසෙසීති** පටිලද්ධගුණෙන වොදාපෙසි.[1]

ථුල්ලතිස්සාති සරීරෙන ථුල්ලා නාමෙන තිස්සා. **වෙදෙහමුනිනොති** පණ්ඩිතමුනිනො; පණ්ඩිතො හි ඤාණසඞ්ඛාතෙන වෙදෙන ඊහති සබ්බකිච්චානි කරොති. තස්මා වෙදෙහොති වුච්චති. වෙදෙහො ච සො මුනි චාති වෙදෙහමුනි. **ධම්මං භාසිතබ්බං මඤ්ඤතීති** තිපිටකධරස්ස ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස සම්මුඛෙ සයං අරඤ්ඤවාසී පංසුකූලිකො සමානො ච ධම්මකථිකො අහන්ති ධම්මං භාසිතබ්බං මඤ්ඤති. **ඉදං කිං පන කථං පනාති** අවජානමානා **භණති**.

අසොසීති අඤ්ඤෙන ආගන්ත්වා ආරොචිතවසෙන අස්සොසි. **ආගමෙහි ත්වං ආවුසොති** තිට්ඨ ත්වං ආවුසො. **මා තෙ සඞ්ඝො උත්තරිං උපපරික්ඛීති** මා භික්ඛුසඞ්ඝො උත්තරිං අතිරෙකඔකාසෙ තං උපපරික්ඛි. ඉදං වුත්තං හොති, ආනන්දෙන බුද්ධපටිභාගො සාවකො වාරිතො, එතා පන භික්ඛුනී න වාරිතා තාය සද්ධිං සන්ථවො වා සිනෙහො වා භවිස්සතීති මා තං සඞ්ඝො එවං අමඤ්ඤීති.[2]

ඉදානි අත්තනො බුද්ධපටිභාගතං දීපෙන්තො **තං කිං මඤ්ඤසි ආවුසොති** ආදිමාහ. **සත්තරතනන්ති** සත්තහත්ථප්පමාණං. **නාගන්ති** හත්ථිං. **අඩ්ඪට්ඨරතනං වාති** අඩ්ඪරතනෙන ඌනඅට්ඨරතනං. පුරිම

---

1. සී. මොදාපෙසි ජොතාපෙසි   2 සී මඤ්ඤසීති, සී මඤ්ඤසීති

පාදතො පට්ඨාය යාව කුම්භා විදත්ථාධිකසත්තහත්ථුබ්බෙධනාති අත්ථො. **තාලපත්තිකායාති** තරුණතාලපණ්ණෙන. **වච්ඡත්ථාති** වුත්තා. න මතා වං තට්ඨා වං. බුද්ධපටිභාගස්ස පන සාවකස්ස උපවාදං වත්වා මහාකස්සපත්ථෙරෙ ඡහි අභිඤ්ඤාහි සීහනාදං නදන්තෙ තස්සා කාසාවානි කණ්ටකසාඛා විය කච්ඡුසාඛා විය ච සරීරං බාධිතුං ආරද්ධානීති. තානි හාරෙත්වා සෙතකානි නිවත්ථක්ඛණෙ යෙවස්සා චිත්තස්සාදො උදපාදීති.

දසමං.

---

15. 1. 11.

එකාදසමෙ-**දක්ඛිණාගිරිස්මින්ති** රාජගහං පරිවාරෙත්වා ඨිතස්ස ගිරිනො දක්ඛිණභාගෙ ජනපදෙ දක්ඛිණාගිරි නාම; තස්මිං චාරිකං චරතීති අත්ථො. චාරිකා නාම දුවිධා හොති තුරිතචාරිකා ච අතුරිතචාරිකා ච. තත්ථ යං එකචෙව එකං කාසාවං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා පත්තචීවරං අංසෙ ලග්ගෙත්වා ඡත්තං ආදාය සරීරතො සෙදෙහි පග්ඝරන්තෙහි දිවසෙන සත්තට්ඨයොජනං ගච්ඡති. යං වා පන බුද්ධා කිඤ්චිදෙව බොධනෙය්‍යසත්තං දිස්වා යොජනසතම්පි යොජනසහස්සම්පි ඛණෙන ගච්ඡන්ති එසා තුරිතචාරිකා නාම. දෙවසිකං පන ගාවුතං අඩ්ඪයොජනං තිගාවුතං යොජනන්ති එත්තකං අද්ධානං අජ්ජතනාය නිමන්තණං අධිවාසයතො ජනසඞ්ගහං කරොන්තො ගමණං එසා අතුරිතචාරිකා නාම. අයං ඉධ අධිප්පෙතා.

තදා ච ථෙරො පඤ්චවීසති වස්සානි ඡායා විය දසබලස්ස පච්ඡතො ගච්ඡන්තොව අහොසි. කහං ආනන්දොති වචනස්ස ඔකාසමෙව න අදාසි සො තස්මිං කාලෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං චාරිකං චරිතුං ඔකාසං ලභීති? සත්ථු පරිනිබ්බාණසංවච්ඡරෙ. පරිනිබ්බුතෙ හි සත්ථරි මහාකස්සපත්ථෙරො සත්ථු පරිනිබ්බාණෙ සන්නිපතිතස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මවිනයසඞ්ගහණත්ථං පඤ්චසතෙ භික්ඛූ උච්චිණිත්වා ආවුසො! මයං රාජගහෙ වස්සං වසන්තා ධම්මවිනයං සඞ්ගායිස්සාම තුම්හෙ පුරෙවස්සූපනායිකාය අත්තනො පලිබොධං උපච්ඡින්දිත්වා රාජගහෙ සන්නිපතථාති වත්වා අත්තනා රාජගහං ගතො. ආනන්දත්ථෙරොපි භගවතො පත්තචීවරං ආදාය මහාජනං සඤ්ඤාපෙන්තො සාවත්ථිං ගන්ත්වා තතො නික්ඛම්ම රාජගහං ගච්ඡන්තො දක්ඛිණාගිරිස්මිං චාරිකං චරි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

යෙභුය්‍යෙන කුමාරභූතාති යෙ තෙ හීනායාවත්තා නාම තෙ යෙභුය්‍යෙන කුමාරභූතා දහරා තරුණා, එකවස්සිකදුවෙවස්සිකා භික්ඛූ චෙව අනුපසම්පන්නකුමාරකා ච. කස්මා පනෙතෙ පබ්බජිතා කස්මා හීනායාවත්තාති? තෙසං කිර මාතාපිතරො චින්තෙසුං ආනන්දත්ථෙරො සත්ථු විස්සාසිකො, අට්ඨ වරෙ යාචිත්වා උපට්ඨහති ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං සත්ථාරං ගහෙත්වා ගන්තුං සක්කොති අම්හාකං දාරකෙ එතස්ස සන්තිකෙ පබ්බාජෙම, සො සත්ථාරං ගහෙත්වා ආගමිස්සති, තස්මිං

ආගතෙ මයං මහාසක්කාරං කාතුං ලභිස්සාමාති. ඉමිනා තාව කාරණෙන තෙසං ඤාතකා තෙ පබ්බාජෙසුං. සත්ථරි පන පරිනිබ්බුතෙ තෙසං සා පත්ථනා උච්ඡින්නා. අථ තෙ එකදිවසෙනෙව උප්පබ්බජ්ජාපෙසුං.

යථාභිරන්තන්ති යථාරුචිං යථාජ්ඣාසයෙන. **තිකභොජනං පඤ්ඤත්ත**න්ති ඉදං "ගණභොජනෙ අඤ්ඤත්‍ර සමයා පාචිත්තිය"න්ති ඉදං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ හි තිණ්ණං ජනානං අකප්පියනිමන්තනං සාදියිත්වා එකතො පටිග්ගණ්හන්තානම්පි අනාපත්ති. තස්මා තිකභොජනන්ති වුත්තං. **දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායා**ති දුස්සීලපුග්ගලානං නිග්ගණ්හනත්ථං. **පෙසලානං භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරායා**ති දුම්මඞ්කූනං නිග්ගහෙනෙව පෙසලානං උපොසථපවාරණා වත්තන්ති සාමග්ගිවාසො හොති, අයං තෙසං ඵාසුවිහාරො හොති. ඉමස්ස ඵාසුවිහාරස්සත්ථාය. **මා පාපිච්ඡා පක්ඛං නිස්සාය සඞ්ඝං භින්දෙය්‍යු**න්ති යථා දෙවදත්තො සපරිසො කුලෙසු විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තො පාපිච්ඡෙ නිස්සාය සඞ්ඝං භින්දි එවං අඤ්ඤෙපි පාපිච්ඡා ගණං බන්ධිත්වා කුලෙසු විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජමානා ගණං වඩ්ඪෙත්වා තං පක්ඛං නිස්සාය මා සඞ්ඝං භින්දෙය්‍යුන්ති; ඉති ඉමිනා කාරණෙන පඤ්ඤත්තන්ති අත්ථො. **කුලානුද්දයතාය චා**ති භික්ඛුසඞ්ඝෙ උපොසථපවාරණං කත්වා සමග්ගවාසං වසන්තෙ මනුස්සා සලාකභත්තාදීනි දත්වා සග්ගපරායණා භවන්ති, ඉති ඉමාය කුලානුද්දයතාය ච පඤ්ඤත්තන්ති අත්ථො. **සස්සඝාතං මඤ්ඤෙ චරසී**ති සස්සං ඝාතෙන්තො විය ආහිණ්ඩසි. **කුලූපඝාතං මඤ්ඤෙ චරසී**ති කුලානි උපඝාතෙන්තො විය හනන්තො විය ආහිණ්ඩසි. **ඔලුජ්ජතී**ති පලුජ්ජති, භිජ්ජති. **පලුජ්ජන්ති ඛො තෙ ආවුසො! නවප්පායා**ති ආවුසො එතෙ තුය්හං පායෙන යෙභුය්‍යෙන නවකා එකවස්සිකදුවස්සිකා දහරා චෙව සාමණෙරා ච පලුජ්ජන්ති, භිජ්ජන්ති. **න වායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසී**ති අයං කුමාරකො අත්තනො පමාණං න ජානාතීති ථෙරං තජ්ජෙන්තො ආහ. **කුමාරකවාදා න මුච්චාමා**ති කුමාරකවාදතො න මුච්චාම. **තථා හි පන ත්ව**න්ති ඉදමස්ස එවං වත්තබ්බතාය කාරණදස්සනත්ථං වුත්තං. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො–යස්මා ත්වං ඉමෙහි නවෙහි භික්ඛූහි ඉන්ද්‍රියසංවරරහිතෙහි සද්ධිං විචරසි තස්මා කුමාරකෙහි සද්ධිං විචරන්තො කුමාරකොති වත්තබ්බතං අරහසීති.

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො සමානොති ඉදං ආයස්මතො ථෙරස්ස ඉමස්මිං සාසනෙ නෙව ආචරියො න උපජ්ඣායො පඤ්ඤායති සයං කාසායානි ගහෙත්වා නික්ඛන්තොති තස්මා අනත්තමනතාය අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බතං ආරොපයමානා ආහ.

---

a. භික්ඛුපාතිමොක්ඛ.

සහසාති එත්ථ රාගමොහචාරෙපි සහසාචාරො ඉදං පන දෙසනාවාරවසෙන වුත්තං. **අප්පටිසඞ්ඛාති** අපච්චවෙක්ඛිත්වා. ඉදානි අත්තනො පබ්බජ්ජං සොධෙන්තො **යතොහං ආවුසොති** ආදිමාහ. තත්ථ-**අඤ්ඤං සත්ථාරං උද්දිසිතු**න්ති ඨපෙත්වා භගවන්තං අඤ්ඤං මය්හං සත්ථාති එවං උද්දිසිතුං න ජානාමි. **සම්බාධො ඝරාවාසොති** ආදීසු සචෙපි සට්ඨිහත්ථෙ ඝරෙ යොජනසතන්තරෙපි වා ද්වෙ ජයම්පතිකා වසන්ති තථාපි තෙසං කිඤ්චනපළිබොධට්ඨෙන ඝරාවාසො සම්බාධොයෙව. **රජාපථොති** රාගරජාදීනං උට්ඨානට්ඨානන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. ආගමනපථොතිපි වත්තුං වට්ටති. අලග්ගනට්ඨෙන අබ්භොකාසො වියාති **අබ්භොකාසො.** පබ්බජිතො හි කූටාගාරරතනමයපාසාදදෙවවිමානාදීසු පිහිතද්වාරවාතපානෙසු පටිච්ඡන්නෙසු වසන්තොපි නෙව ලග්ගති න සජ්ජති න බජ්ඣති. තෙන වුත්තං **අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා**ති. අපිච-**සම්බාධො ඝරාවාසො** කුසලකිරියාය ඔකාසාභාවතො. **රජාපථො** අසංවුතසඞ්කාරට්ඨානං විය රජානං කිලෙසරජානං සන්නිපාතට්ඨානතො. **අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා** කුසලකිරියාය යථාසුඛං ඔකාසසබ්භාවතො. **නයිදංසුකරං**-පෙ-**පබ්බජ්ජ**න්ති **එත්ථ** අයං සඞ්ඛෙපකථා-යදෙතං සික්ඛාත්තයබ්‍රහ්මචරියං එකම්පි දිවසං අඛණ්ඩං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිපුණ්ණං** චරිතබ්බං එකදිවසම්පි ච කිලෙසමලෙන අමලිනං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිසුද්ධං.** **සඞ්ඛලිඛිතං** ලිඛිත සඞ්ඛසදිසං ධොතසඞ්ඛසප්පටිභාගං චරිතබ්බං. ඉදං න සුකරං **අගාරං අජ්ඣාවසතා** අගාරමජ්ඣාවසන්තෙන **එකන්තපරිපුණ්ණං**-පෙ-**චරිතුං.** **යන්නූනාහං කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා** කසායරසපීතතාය **කාසායානි** බ්‍රහ්මචරියං චරන්තානං අනුච්ඡවිකානි **වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා** පරිදහිත්වා **අගාරස්මා** නික්ඛමිත්වා **අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යං.** එත්ථ ච-යස්මා **අගාරස්ස** හිතං කසිවණිජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තං පබ්බජ්ජාය **නත්ථි**; තස්මා පබ්බජ්ජා අනගාරියාති ඤාතබ්බා. තං අනගාරියං. **පබ්බජෙය්‍ය**න්ති පටිපජ්ජෙය්‍යං. **පටපිලොතිකාන**න්ති ජිණ්ණපිලොතිකානං. තෙරසහත්ථොපි හි නවසාටකො දසාච්ඡින්නකාලතො පට්ඨාය පිලොතිකාති වුච්චති. ඉති මහාරහානි වත්ථානි ඡින්දිත්වා කතං සඞ්ඝාටිං සන්ධාය පටපිලොතිකානං සඞ්ඝාටින්ති වුත්තං. **අද්ධානමග්ගපටිපන්නොති** අද්ධයොජනතො පට්ඨාය මග්ගො අද්ධානන්ති වුච්චති. තං අද්ධානමග්ගං පටිපන්නො; දීඝමග්ගං පටිපන්නොති අත්ථො. ඉදානි යථා එස පබ්බජිතො යථා ච අද්ධානමග්ගං පටිපන්නො ඉමස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං අභිනීහාරතො පට්ඨාය අයං ආනුපුබ්බිකථා කථෙතබ්බා.

අතීතෙ කිර කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ පදුමුත්තරො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්මිං හංසවතීනගරං උපනිස්සාය ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරන්තෙ වෙදෙහො නාම කුටුම්බිකො අසීතිකොටිධනවිභවො පාතොව සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය ගන්ධපුප්ඵාදීනි

ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ සත්ථා මහානිසභත්ථෙරං නාම භාතියසාවකං එතදග්ගං භික්ඛවෙ! මම සාවකානං භික්ඛූනං ධුතවාදානං යදිදං නිසභොති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. උපාසකො තං සුත්වා පසන්නො ධම්මකථාවසානෙ මහාජනෙ උට්ඨාය ගතෙ සත්ථාරං වන්දිත්වා භන්තෙ! ස්වෙ මය්හං භික්ඛං අධිවාසෙථාති ආහ. මහා ඛො උපාසක! භික්ඛුසඞ්ඝොති. කිත්තකො භගවාති? අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සන්ති. භන්තෙ එකං සාමණෙරම්පි විහාරෙ අසෙසෙත්වා භික්ඛං අධිවාසෙථාති. සත්ථා අධිවාසෙසි. උපාසකො සත්ථු අධිවාසනං විදිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා මහාදානං සජ්ජෙත්වා පුනදිවසෙ සත්ථු කාලං ආරොචාපෙසි. සත්ථා පත්තචීවරමාදාය භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො උපාසකස්ස ඝරං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො දක්ඛිණොදකාවසානෙ යාගුභත්තාදීනි සම්පටිච්ඡන්තො භත්තවිස්සග්ගං අකාසි. උපාසකොපි සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි.

තස්මිං අන්තරෙ මහානිසභත්ථෙරො පිණ්ඩාය චරන්තො තමෙව වීථිං පටිපජ්ජි. උපාසකො දිස්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා ථෙරං වන්දිත්වා පත්තං භන්තෙ! දෙථාති ආහ. ථෙරො පත්තං අදාසි. භන්තෙ! ඉධෙව පවිසථ සත්ථාපි ගෙහෙ නිසින්නොති න වට්ටිස්සති උපාසකාති. උපාසකො ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩපාතස්ස පූරෙත්වා නීහරිත්වා අදාසි. තතො ථෙරං අනුගන්ත්වා නිවත්තො සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදිත්වා එවමාහ භන්තෙ! මහානිසභත්ථෙරො සත්ථා ගෙහෙ නිසින්නොති වුත්තෙපි පවිසිතුං න ඉච්ඡි අත්ථි නු ඛො එතස්ස තුම්හාකං ගුණෙහි අතිරෙකො ගුණොති? බුද්ධානඤ්ච වණ්ණමච්ඡෙරං නාම නත්ථි. අථ සත්ථා එවමාහ උපාසක! මයං භික්ඛං ආගමයමානා ගෙහෙ නිසීදාම සො භික්ඛු න එවං නිසීදිත්වා භික්ඛං උදික්ඛති. මයං ගාමන්තසෙනාසනෙ වසාම සො අරඤ්ඤස්මිංයෙව වසති. මයං ඡන්නෙ වසාම සො අබ්භොකාසම්හියෙව වසති. ඉති තස්ස අයඤ්ච අයඤ්ච ගුණොති මහාසමුද්දං පූරයමානො විය කථෙසි.

උපාසකො පකතියාපි ජලමානදීපො තෙලෙන ආසිත්තො විය සුට්ඨු පසන්නො හුත්වා චින්තෙසි කිං මය්හං අඤ්ඤාය සම්පත්තියා? අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ ධුතඞ්ගධරානං අග්ගභාවත්ථාය පත්ථනං කරිස්සාමීති. සො පුනපි සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා තෙනෙව නියාමෙන සත්ත දිවසානි දානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සස්ස තිචීවරානි දත්වා සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා එවමාහ. යං මෙ භන්තෙ! සත්ත දිවසානි දානං දෙන්තස්ස මෙත්තං කායකම්මං මෙත්තං වචීකම්මං මෙත්තං මනොකම්මං ඉමිනාහං න අඤ්ඤං දෙවසම්පත්තිං වා සක්කමාරබ්‍රහ්මසම්පත්තිං වා පත්ථෙමි. ඉදං පන මෙ කම්මං අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ මහානිසභත්ථෙරෙන පත්තං ඨානන්තරං පාපුණනත්ථාය තෙරසධුතඞ්ගධරානං අග්ගභාවස්ස පච්චයො හොතූති.

සත්ථා මහන්තං ඨානං ඉමිනා පත්ථිතං සමිජ්ඣිස්සති නු ඛොති ඔලොකෙන්තො සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා ආහ මනාපං තෙ ඨානං පත්ථිතං අනාගතෙ සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති ත්වං තස්ස තතියසාවකො මහාකස්සපත්ථෙරො නාම භවිස්සසීති. තං සුත්වා උපාසකො බුද්ධානං ද්වෙ කථා නාම නත්ථීති පුන දිවසෙ පත්තබ්බං විය තං සම්පත්තිං අමඤ්ඤිත්ථ. සො යාවතායුකං සීලං රක්ඛිත්වා තත්ථ කාලං කතො සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තිං අනුභවන්තො ඉතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සීසම්මාසම්බුද්ධෙ බන්ධුමතීනගරං නිස්සාය ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරන්තෙ දෙවලොකතො චවිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං ජිණ්ණබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්මිඤ්ච කාලෙ විපස්සී භගවා සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ධම්මං කථෙති. මහන්තං කොලාහලං හොති. සකලජම්බුදීපෙ දෙවතා සත්ථා ධම්මං කථෙස්සතීති ආරොචෙන්ති. බ්‍රාහ්මණො තං සාසනං අස්සොසි. තස්ස ච නිවාසනසාටකො එකො හොති තථා බ්‍රාහ්මණියා. පාරුපණං පන ද්වින්නම්පි එකමෙව. සකලනගරෙ එකසාටකබ්‍රාහ්මණොති පඤ්ඤායි. බ්‍රාහ්මණානං කෙනචිදෙව කිච්චෙන සන්නිපාතෙ සති බ්‍රාහ්මණිං ගෙහෙ ඨපෙත්වා සයං ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණීනං සන්නිපාතෙ සති සයං තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණී වත්ථං පාරුපිත්වා ගච්ඡති. තස්මිං පන දිවසෙ බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණිං ආහ භොති! කිං රත්තිං ධම්මසවණං සුණිස්සසි දිවාති. මයං මාතුගාමජාතිකා නාම රත්තිං සොතුං න සක්කොම, දිවා සොස්සාමීති බ්‍රාහ්මණං ගෙහෙ ඨපෙත්වා වත්ථං පාරුපිත්වා උපාසිකාහි සද්ධිං දිවා ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තෙ නිසින්නා ධම්මං සුත්වා උපාසිකාහියෙව සද්ධිං ආගමාසි.

අථ බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණිං ගෙහෙ ඨපෙත්වා වත්ථං පාරුපිත්වා විහාරං ගතො. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා පරිසමජ්ඣෙ අලඞ්කතධම්මාසනෙ සන්නිසින්නො චිත්තවීජනිං ආදාය ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය සිනෙරුං මත්ථං කත්වා සාගරං නිම්මථෙන්තො විය ධම්මකථං කථෙති. බ්‍රාහ්මණස්ස පරිසන්තෙ නිසින්නස්ස ධම්මං සුණන්තස්ස පඨමයාමස්මිංයෙව සකලසරීරං පූරයමානා පඤ්චවණ්ණා පීති උප්පජ්ජි. සො පාරුතවත්ථං සංහරිත්වා දසබලස්ස දස්සාමීති චින්තෙසි. අථස්ස ආදීනවසහස්සං දස්සයමානං මච්ඡෙරං උප්පජ්ජි. සො බ්‍රාහ්මණියා ච මය්හඤ්ච එකමෙව වත්ථං, අඤ්ඤං කිඤ්චි පාරුපණං නත්ථි, අපාරුපිත්වා ච නාම බහි චරිතුං න සක්කාති සබ්බථාපි අදාතුකාමො අහොසි.

අථස්ස නික්ඛන්තෙ පඨමෙ යාමෙ මජ්ඣිමයාමෙපි තථෙව පීති උප්පජ්ජි. සො තථෙව චින්තෙත්වා තථෙව අදාතුකාමො අහොසි. අථස්ස මජ්ඣිමයාමෙ නික්ඛන්තෙ පච්ඡිමෙ යාමෙපි තථෙව පීති උප්පජ්ජි. සො තරණං වා හොතු මරණං වා, පච්ඡා ජානිස්සාමීති වත්ථං සංහරිත්වා සත්ථු පාදමූලෙ ඨපෙසි. තතො වාමහත්ථං ආභුජිත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන තික්ඛත්තුං අප්ඵොටෙත්වා ජිතං මෙ ජිතං මෙති තයො වාරෙ නදි.

තස්මිඤ්ච සමයෙ බන්ධුමා රාජා ධම්මාසනස්ස පච්ඡතො අන්තොසාණියං නිසින්නො ධම්මං සුණාති. රඤ්ඤො ච නාම ජිතං මෙති සද්දො අමනාපො හොති. සො පුරිසං පෙසෙසි ගච්ඡ එතං පුච්ඡ කිං වදෙසීති. සො තෙන ගන්ත්වා පුච්ඡිතො ආහ අවසෙසා හත්ථියානාදීනි ආරුය්හ අසිචම්මාදීනි ගහෙත්වා පරසෙනං ජිනන්ති, න තං අච්ඡරියං. අහං පන පච්ඡතො ආගච්ඡන්තස්ස කූටගොණස්ස මුග්ගරෙන සීසං භින්දිත්වා තං පලාපෙන්තො විය මච්ඡෙරචිත්තං මද්දිත්වා පාරුතවත්ථං දසබලස්ස අදාසිං, තං මෙ මච්ඡරියං ජිතන්ති.

අථ සො පුරිසො ගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා අම්හෙ භණෙ දසබලස්ස අනුරූපං න ජානිම්හ, බ්‍රාහ්මණො පන ජානාතීති වත්ථයුගං පෙසෙසි. තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි අයං මය්හං තුණ්හීනිසින්නස්ස පඨමං කිඤ්චි අදත්වා සත්ථු ගුණෙ කථෙන්තස්ස අදාසි, සත්ථු ගුණෙ පටිච්ච උප්පන්නෙන මය්හං කො අත්ථොති තම්පි වත්ථයුගං දසබලස්සෙව අදාසි. රාජා කිං බ්‍රාහ්මණෙන කතන්ති පුච්ඡිත්වා තම්පි දින්නං වත්ථයුගං තථාගතස්සෙව දින්නන්ති සුත්වා අඤ්ඤානි ද්වෙ වත්ථයුගලානි පෙසෙසි. සො තානිපි අදාසි. රාජා අඤ්ඤානිපි චත්තාරීති එවං යාව ද්වත්තිංස වත්ථයුගානි පෙසෙසි.

අථ බ්‍රාහ්මණො ඉදං වඩ්ඪෙත්වා ගහණං විය හොතීති අත්තනො අත්ථාය එකං බ්‍රාහ්මණියා අත්ථාය එකන්ති ද්වෙ වත්ථයුගානි ගහෙත්වා තිංස යුගානි තථාගතස්සෙව අදාසි. තතො පට්ඨාය සත්ථු විස්සාසිකො ජාතො. අථ නං රාජා එකදිවසං සීතසමයෙ සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තං දිස්වා සතසහස්සග්ඝනකං අත්තනො පාරුතං රත්තකම්බලං දත්වා ආහ ඉතො පට්ඨාය ඉදං පාරුපිත්වා ධම්මං සුණාහීති. සො කිං මෙ ඉමිනා කම්බලෙන ඉමස්මිං පූතිකායෙ උපනීතෙනාති චින්තෙත්වා අන්තොගන්ධකුටියං තථාගතමඤ්චස්ස උපරි විතානං කත්වා අගමාසි.

අථෙකදිවසං රාජා පාතොව විහාරං ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියං සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි. තස්මිඤ්ච සමයෙ ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො කම්බලෙ පටිහඤ්ඤන්ති. කම්බලං අතිවිය විරොචති. රාජා උද්ධං ඔලොකෙන්තො සඤ්ජානිත්වා ආහ භන්තෙ අම්හාකං එස කම්බලො අම්හෙහි එකසාටකබ්‍රාහ්මණස්ස දින්නොති. තුම්හෙහි මහාරාජ! බ්‍රාහ්මණො පූජිතො. බ්‍රාහ්මණෙන මයං පූජිතාති. රාජා බ්‍රාහ්මණො යුත්තකං අඤ්ඤාසි න මයන්ති පසීදිත්වා යං මනුස්සානං උපකාරභූතං තං සබ්බං අට්ඨට්ඨකං කත්වා සබ්බට්ඨකං නාම දානං දත්වා පුරොහිතට්ඨානෙ ඨපෙසි. සොපි අට්ඨට්ඨකං නාම චතුසට්ඨි හොතීති චතුසට්ඨි සලාකභත්තානි උපනිබන්ධාපෙත්වා යාවජීවං දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා තතො චුතො සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

පුන තතො චුතො ඉමස්මිං කප්පෙ කොණාගමනස්ස ච භගවතො කස්සපදසබලස්ස චාති ද්වින්නං බුද්ධානං අන්තරෙ බාරාණසියං කුටුම්බියඝරෙ නිබ්බත්තො. සො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං වසන්තො

එකදිවසං අරඤ්ඤෙ ජඞ්ඝාවිහාරං චරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ පච්චෙකබුද්ධො නදීතීරෙ චීවරකම්මං කරොන්තො අනුවාතෙ අප්පහොන්තෙ සංහරිත්වා ඨපෙතුං ආරද්ධො. සො දිස්වා කස්මා භන්තෙ සංහරිත්වා ඨපෙථාති ආහ. අනුවාතො නප්පහොතීති. ඉමිනා භන්තෙ කරොථාති සාටකං දත්වා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මෙ කොචි පරිහානි මා හොතූති පත්ථනං ඨපෙසි.

ඝරෙපිස්ස භගිනියා සද්ධිං භරියාය කලහං කරොන්තියා පච්චෙකබුද්ධො පිණ්ඩාය පාවිසි. අථස්ස භගිනී පච්චෙකබුද්ධස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා තස්ස භරියං සන්ධාය එවරූපං බාලං යොජනසතෙන පරිවජ්ජෙය්‍යන්ති පත්ථනං ඨපෙසි.

සා ගෙහද්වාරෙ ඨිතා සුත්වා ඉමාය දින්නං භත්තං එස මා භුඤ්ජතූති පත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩපාතං ඡඩ්ඩෙත්වා කලලස්ස පූරෙත්වා අදාසි. ඉතරා දිස්වා බාලෙ! මං තාව අක්කොසථ පහරථ, එවරූපස්ස පන වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි පූරිතපාරමිස්ස පත්තතො භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා කලලං දාතුං න යුත්තන්ති ආහ. අථස්ස භරියාය පටිසඞ්ඛානං උප්පජ්ජි. සා තිට්ඨථ භන්තෙති කලලං ඡඩ්ඩෙත්වා පත්තං ධොවිත්වා ගන්ධචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා චතුමධුරස්ස පූරෙත්වා උපරි ආසිත්තෙන පදුමගබ්භවණ්ණෙන සප්පිනා විජ්ජොතමානං පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා යථා අයං පිණ්ඩපාතො ඔභාසජාතො එවං ඔභාසජාතං මෙ සරීරං හොතූති පත්ථනං ඨපෙසි. පච්චෙකබුද්ධො අනුමොදිත්වා ආකාසං පක්ඛන්තො.

තෙපි ජයම්පතිකා යාවතායුකං කුසලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා පුන තතො චවිත්වා උපාසකො බාරාණසියං අසීතිකොටිවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ඉතරා තාදිසස්සෙව ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස වුද්ධිප්පත්තස්ස තමෙව සෙට්ඨිධීතරං ආනයිංසු. තස්සා පුබ්බෙ අදින්නවිපාකස්ස තස්ස කම්මස්ස ආනුභාවෙන පතිකුලං පවිට්ඨමත්තාය උම්මාරබ්භන්තරෙ සකලසරීරං උග්ඝාටිතවච්චකුටි විය දුග්ගන්ධං ජාතං. සෙට්ඨිකුමාරො කස්සායං ගන්ධොති පුච්ඡිත්වා සෙට්ඨිකඤ්ඤායාති සුත්වා නීහරථ නීහරථාති ආගතනයෙනෙව කුලඝරං පෙසෙසි.

සා එතෙනෙව නීහාරෙන සත්තසු ඨානෙසු පටිනිවත්තා චින්තෙසි අහං සත්තසු ඨානෙසු පටිනිවත්තිතා කිං මෙ ජීවිතෙනාති ආභරණභණ්ඩං භඤ්ජාපෙත්වා සුවණ්ණිට්ඨකං කාරෙසි රතනායතං විදත්ථිවිත්ථතං චතුරඞ්ගුලුබ්බෙධං. තතො හරිතාලමනොසිලාපිණ්ඩං ගහෙත්වා අට්ඨ උප්පලහත්ථකෙ ආදාය කස්සපදසබලස්ස චෙතියකරණට්ඨානං ගතා. තස්මිඤ්ච ඛණෙ එකා ඉට්ඨකාපන්ති පරික්ඛිපිත්වා ආගච්ඡමානා ඝටනිට්ඨකාය ඌනා හොති. සෙට්ඨිධීතා වඩ්ඪකිං ආහ ඉමං ඉට්ඨකං එත්ථ ඨපෙථාති. අම්ම! භද්දකෙ කාලෙ ආගතාසි. සයමෙව ඨපෙහීති.

සා ආරුය්හ තෙලෙන හරිතාලමනොසිලං යොජෙත්වා තෙන බන්ධෙන ඉට්ඨකං පතිට්ඨාපෙත්වා උපරි අට්ඨහි උප්පලහත්ථකෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මෙ කායතො චන්දනගන්ධො වායතු මුඛතො උප්පලගන්ධොති පත්ථනං කත්වා චෙතියං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අගමාසි.

අථ තස්මිංයෙව ඛණෙ යස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස පඨමං ගෙහං නීතා තස්ස තං ආරබ්භ සති උදපාදි. නගරෙපි නක්ඛත්තං ඝුට්ඨං හොති. සො උපට්ඨාකෙ ආහ තදා ඉධ ආනීතා සෙට්ඨිධීතා අත්ථි කහං සාති? කුලගෙහෙ වසති සාමීති. ආනෙථ නං, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති. තෙ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා ඨිතා කිං තාතා! ආගතත්ථාති පුට්ඨා තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. තාතා! මයා ආභරණභණ්ඩෙන චෙතියං පූජිතං, ආභරණං මෙ නත්ථීති. තෙ ගන්ත්වා සෙට්ඨිපුත්තස්ස ආරොචෙසුං. ආනෙථ නං පිළන්ධනං ලභිස්සාමාති. තෙ ආනයිංසු. තස්සා සහ ඝරප්පවෙසනෙන සකලගෙහං චන්දනගන්ධඤ්චෙව නීලුප්පලගන්ධඤ්ච වායි සෙට්ඨිපුත්තො තං පුච්ඡි පඨමං තව සරීරතො දුග්ගන්ධො වායි, ඉදානි පන තෙ සරීරතො චන්දනගන්ධො මුඛතො උප්පලගන්ධො වායති කිං එතන්ති. සා ආදිතො පට්ඨාය අත්තනා කතකම්මං ආරොචෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො නිය්‍යානිකං වත බුද්ධසාසනන්ති පසීදිත්වා යොජනිකං සුවණ්ණචෙතියං කම්බලකඤ්චුකෙන පරික්ඛිපිත්වා තත්ථ තත්ථ රථචක්කප්පමාණෙහි සුවණ්ණපදුමෙහි අලඞ්කරි. තෙසං ද්වාදසහත්ථා ඔලම්බකා හොන්ති.

සො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතො බාරාණසිතො යොජනමත්තෙ ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති. සෙට්ඨිකඤ්ඤා දෙවලොකතො චවිත්වා රාජකුලෙ ජෙට්ඨධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙසු වයප්පත්තෙසු කුමාරස්ස වසනගාමෙ නක්ඛත්තං ඝුට්ඨං. සො මාතරං ආහ සාටකං මෙ අම්ම! දෙහි නක්ඛත්තං කීළිස්සාමීති. සා ධොතවත්ථං නීහරිත්වා අදාසි. අම්ම! ථූලං ඉදන්ති. අඤ්ඤං නීහරිත්වා අදාසි තම්පි පටික්ඛිපි අඤ්ඤං නීහරිත්වා අදාසි තම්පි පටික්ඛිපි. අථ නං මාතා ආහ තාත! යාදිසෙ ගෙහෙ මයං ජාතා නත්ථි නො ඉතො සුඛුමතරස්ස පටිලාභාය පුඤ්ඤන්ති. ලභනට්ඨානං ගච්ඡාමි අම්මාති. පුත්ත! අහං අජ්ජෙව තුය්හං බාරාණසීනගරෙ රජ්ජපටිලාභම්පි ඉච්ඡාමීති. සො මාතරං වන්දිත්වා ආහ ගච්ඡාමි අම්මාති. ගච්ඡ තාතාති. එවං කිරස්සා චිත්තං අහොසි කහං ගමිස්සති ඉධ වා එත්ථ වා ගෙහෙ නිසීදිස්සතීති. සො පන පුඤ්ඤනියාමෙන නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා උය්‍යානෙ මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ සසීසං පාරුපිත්වා නිපජ්ජි. සො ච බාරාණසීරඤ්ඤො කාලකතස්ස සත්තමො දිවසො හොති. අමච්චා රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා රාජඞ්ගණෙ නිසීදිත්වා මන්තයිංසු රඤ්ඤො එකා ධීතාව අත්ථි පුත්තො නත්ථි අරාජකං රජ්ජං න තිට්ඨති කො රාජා හොති කිං ත්වං හොහි ත්වං හොහීති. පුරොහිතො ආහ බහුං ඔලොකෙතුං න වට්ටති ඵුස්සරථං විස්සජ්ජෙමාති.

තෙ කුමුදවණ්ණෙ චත්තාරො සින්ධවෙ යොජෙත්වා පඤ්චවිධරාජකකුධභණ්ඩං සෙතච්ඡත්තඤ්ච රථස්මිංයෙව ඨපෙත්වා රථං විස්සජ්ජෙත්වා පච්ඡතො තුරියානි පග්ගණ්හාපෙසුං. රථො පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අහොසි. පරිචයෙන උය්‍යානාභිමුඛො ගච්ඡති නිවත්තෙමාති කෙචි ආහංසු. පුරොහිතො මා නිවත්තයිත්ථාති ආහ. රථො කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා ආරොහණසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි. පුරොහිතො පාරුපණකණ්ණං අපනෙත්වා පාදතලානි ඔලොකෙන්තො තිට්ඨතු අයං දීපො ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු එකරජ්ජං කාතුං යුත්තොති වත්වා පුනපි තුරියානි පග්ගණ්හථ පුනපි තුරියානි පග්ගණ්හථාති තික්ඛත්තුං තුරියානි පග්ගණ්හාපෙසි.

අථ කුමාරො මුඛං විවරිත්වා ඔලොකෙන්තො කෙන කම්මෙන ආගතත්ථාති ආහ. දෙව! තුම්හාකං රජ්ජං පාපුණාතීති. රාජා කහන්ති? දෙවත්තං ගතො සාමීති. කති දිවසා අතික්කන්තාති. අජ්ජ සත්තමො දිවසොති. පුත්තො වා ධීතා වා නත්ථීති? ධීතා අත්ථි දෙව! පුත්තො නත්ථීති. තෙන හි කරිස්සාමි රජ්ජන්ති.

තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඩපං කත්වා රාජධීතරං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා උය්‍යානං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අභිසෙකං අකංසු. අථස්ස කතාභිසෙකස්ස සතසහස්සග්ඝනකං වත්ථං උපහරිංසු. සො කිමිදං තාතාති ආහ. නිවාසනවත්ථං දෙවාති. නනු තාතා! ථූලන්ති? මනුස්සානං පරිභොගවත්ථෙසු ඉතො සුඛුමතරං නත්ථි දෙවාති. තුම්හාකං රාජා එවරූපං නිවාසෙසීති. ආම දෙවාති. න මඤ්ඤෙ පුඤ්ඤවා තුම්හාකං රාජා සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරථ ලභිස්සාම වත්ථන්ති. සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරිංසු. සො උට්ඨාය හත්ථෙ ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙන උදකං ආදාය පුරත්ථිමදිසාය අබ්භුක්කිරි. ඝනපථවිං භින්දිත්වා අට්ඨ කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. පුන උදකං ගහෙත්වා දක්ඛිණං පච්ඡිමං උත්තරන්ති එවං චතස්සො දිසා අබ්භුක්කිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨ අට්ඨ කත්වා ද්වත්තිංස කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා නන්දරඤ්ඤො විජිතෙ සුත්තකන්තිකා ඉත්ථියො මා සුත්තං කන්තන්තූති එවං භෙරිං චාරාපෙථාති වත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා අලඞ්කතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ එකදිවසං දෙවී රඤ්ඤො සම්පත්තිං දිස්වා අහො තපස්සීති කාරුඤ්ඤාකාරං දස්සෙසි. කිමිදං දෙවීති ච පුට්ඨා අතිමහතී තෙ දෙව! සම්පත්ති. අතීතෙ බුද්ධානං සද්දහිත්වා කල්‍යාණං අකත්ථ ඉදානි අනාගතස්ස පච්චයං කුසලං න කරොථාති ආහ. කස්ස දස්සාම? සීලවන්තො නත්ථීති. අසුඤ්ඤො දෙව! ජම්බුදීපො අරහන්තෙහි තුම්හෙ දානමෙව සජ්ජෙථ අහං අරහන්තෙ ලච්ඡාමීති ආහ. රාජා පුනදිවසෙ පාචීනද්වාරෙ දානං සජ්ජාපෙසි. දෙවී පාතොව උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය උපරිපාසාදෙ පුරත්ථිමාභි

මුඛා උරෙන නිපජ්ජිත්වා සචෙ එතිස්සං දිසාය අරහන්තො අත්ථි ආගච්ඡන්තු අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හන්තූති ආහ. තස්සං දිසාය අරහන්තො නාහෙසුං. තං සක්කාරං කපණද්ධිකයාචකානං අදංසු. පුන දිවසෙ දක්ඛිණද්වාරෙ දානං සජ්ජෙත්වා තථෙව අකාසි. පුන දිවසෙ පච්ඡිමද්වාරෙ. උත්තරද්වාරෙ පන සජ්ජිතදිවසෙ දෙවියා තථෙව නිමන්තිතෙ හිමවන්තෙ වසන්තානං පදුමවතියා පුත්තානං පඤ්චසතානං පච්චෙකබුද්ධානං ජෙට්ඨකො මහාපදුමපච්චෙකබුද්ධො භාතිකෙ ආමන්තෙසි. මාරිසා! නන්දරාජා තුම්හෙ නිමන්තෙති අධිවාසෙථ තස්සාති. තෙ අධිවාසෙත්වා පුනදිවසෙ අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙ ඔතරිංසු. මනුස්සා ගන්ත්වා පඤ්චසතා දෙව! පච්චෙකබුද්ධා ආගතාති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං.

රාජා සද්ධිං දෙවියා ගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ පාසාදං ආරොපෙත්වා තෙසං දානං දත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ රාජා සඞ්ඝත්ථෙරස්ස දෙවී සඞ්ඝනවකස්ස ච පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා අය්‍යා පච්චයෙහි න කිලමිස්සන්ති, මයං පුඤ්ඤෙන න හායිස්සාම, අම්හාකං යාවජීවං ඉධ වාසාය පටිඤ්ඤං දෙථාති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා උය්‍යානෙ පඤ්ච පණ්ණසාලාසතානි පඤ්ච චඞ්කමණසතානීති සබ්බාකාරෙන නිවාසට්ඨානං සම්පාදෙත්වා තත්ථ වසාපෙසුං.

එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ රඤ්ඤො පච්චන්තො කුපිතො. අහං පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගච්ඡාමි, ත්වං පච්චෙකබුද්ධෙසු මා පමජ්ජීති දෙවිං ඔවදිත්වා ගතො. තස්මිං අනාගතෙයෙව පච්චෙකබුද්ධානං ආයුසඞ්ඛාරා ඛීණා. මහාපදුමපච්චෙකබුද්ධො තියාමරත්තිං ඣානකීළං කීළිත්වා අරුණුග්ගමනෙ ආලම්බනඵලකං ආලම්බිත්වා ඨිතකොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. එතෙනුපායෙන සෙසාපි පරිනිබ්බුතා.

පුනදිවසෙ දෙවී පච්චෙකබුද්ධානං නිසීදනට්ඨානං හරිතුපලිත්තං කාරෙත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා ධූපං දත්වා තෙසං ආගමනං ඔලොකයන්තී නිසින්නා ආගමනං න පස්සන්තී පුරිසං පෙසෙසි ගච්ඡ තාත ජානාහි කිං අය්‍යානං කිඤ්චි අඵාසුකන්ති. සො ගන්ත්වා මහාපදුමස්ස පණ්ණසාලාය ද්වාරං විවරිත්වා තත්ථ අපස්සන්තො චඞ්කමණං ගන්ත්වා ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨිතං දිස්වා වන්දිත්වා කාලො භන්තෙති ආහ. පරිනිබ්බුතසරීරං කිං කථෙස්සති. සො නිද්දායති මඤ්ඤෙති ගන්ත්වා පිට්ඨිපාදෙ හත්ථෙන පරාමසිත්වා පාදානං සීතලතාය චෙව ථද්ධතාය ච පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා දුතියස්ස සන්තිකං අගමාසි. එවං තතියස්සාති සබ්බෙසං පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා රාජකුලං ගතො කහං තාත! පච්චෙකබුද්ධාති පුට්ඨො පරිනිබ්බුතා දෙවීති ආහ.

දෙවී කන්දන්තී රොදන්තී නික්ඛමිත්වා නාගරෙහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සාධුකීළිකං කාරෙත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සරීරකිච්චං කත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසි.

රාජා පවත්තං වූපසමෙත්වා ආගතො පච්චුග්ගමණං ආගතං දෙවිං පුච්ඡි කිං භද්දෙ! පච්චෙකබුද්ධෙසු නප්පමජ්ජි නිරොගා අය්‍යාති? පරිනිබ්බුතා දෙවාති. රාජා චින්තෙසි එවරූපානම්පි පණ්ඩිතානං මරණං උප්පජ්ජති, අම්හාකං කුතො මොක්ඛොති. සො නගරං අනාගන්ත්වා උය්‍යානමෙව පවිසිත්වා ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා තස්ස රජ්ජං පටියාදෙත්වා සයං සමණපබ්බජ්ජං පබ්බජි. දෙවීපි ඉමස්මිං පබ්බජිතෙ අහං කිං කරිස්සාමීති තත්ථෙව උය්‍යානස්මිං පබ්බජිතා. ද්වෙපි ඣානං භාවෙත්වා තතො චුතා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

තෙසු තත්ථෙව වසන්තෙසු අම්හාකං සත්ථා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං පාවිසි.

අයං පිප්ඵලිමාණවො මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථබ්‍රාහ්මණගාමෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තො. අයං භද්දා කපිලානී මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරෙ කොසියගොත්තබ්‍රාහ්මණස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තා. තෙසං ඛො අනුක්කමෙන වඩ්ඪමානානං පිප්ඵලිමාණවස්ස වීසතිමෙ වස්සෙ භද්දාය සොළසමෙ වස්සෙ සම්පත්තෙ මාතාපිතරො පුත්තං ඔලොකෙත්වා තාත! ත්වං වයප්පත්තො කුලවංසො නාම පතිට්ඨාපෙතබ්බොති අති විය නිප්පීළයිංසු. මාණවො ආහ මය්හං සොතපථෙ එවරූපං කථං මා කථෙථ, අහං යාව තුම්හෙ ධරථ තාව පටිජග්ගිස්සාමි, තුම්හාකං පච්ඡතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමීති. තෙ කතිපාහං අතික්කමිත්වා පුන කථයිංසු සො තථෙව පටික්ඛිපි. පුනපි කථයිංසු. පුනපි පටික්ඛිපි. තතො පට්ඨාය මාතා නිරන්තරං කථෙතියෙව.

මාණවො මම මාතරං සඤ්ඤාපෙස්සාමීති රත්තසුවණ්ණස්ස නික්ඛසහස්සං දත්වා සුවණ්ණකාරෙහි එකං ඉත්ථිරූපං කාරාපෙත්වා තස්ස මජ්ජනඝට්ටනාදිකම්මපරියොසානෙ රත්තවත්ථං නිවාසාපෙත්වා වණ්ණසම්පන්නෙහි පුප්ඵෙහි චෙව නානාඅලඞ්කාරෙහි ච අලඞ්කාරාපෙත්වා මාතරං පක්කොසාපෙත්වා අම්ම! එවරූපං ආරම්මණං ලභන්තො ගෙහෙ වසාමි අලභන්තො න වසාමීති ආහ.

පණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණී චින්තෙසි මය්හං පුත්තො පුඤ්ඤවා දින්නදානො කතාභිනීහාරො පුඤ්ඤං කරොන්තො න එකකොව අකාසි අද්ධා එතෙන සහ කතපුඤ්ඤා සුවණ්ණරූපකපටිභාගා භවිස්සතීති අට්ඨ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සබ්බකාමෙහි සන්තප්පෙත්වා සුවණ්ණරූපකං රථං ආරොපෙත්වා ගච්ඡථ තාතා! යත්ථ අම්හාකං ජාතිගොත්තභොගෙහි සමානෙ කුලෙ එවරූපං දාරිකං පස්සථ ඉමමෙව සුවණ්ණරූපකං පණ්ණාකාරං කත්වා දෙථාති උය්‍යොජෙසි.

තෙ අම්හාකං නාම එතං කම්මන්ති නික්ඛමිත්වා කත්ථ ගමිස්සාමාති මන්තෙත්වා මද්දරට්ඨං නාම ඉත්ථාකරො තත්ථ ගමිස්සාමාති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං අගමිංසු. තත්ථ සුවණ්ණරූපකං නහානතිත්ථෙ ඨපෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

අථ භද්දාය ධාතී භද්දං නහාපෙත්වා අලඞ්කරිත්වා සිරිගබ්භෙ නිසීදාපෙත්වා නහායිතුං ආගච්ඡන්තී තං රූපකං දිස්වා අය්‍යධීතා මෙ ඉධාගතාති සඤ්ඤාය තජ්ජෙත්වා දුබ්බිනීතෙ කිං ත්වං ඉධාගතාති තලසත්තිකං උග්ගිරිත්වා ගච්ඡ සීඝන්ති ගණ්ඩපස්සෙ පහරි. හත්ථො පාසාණෙ පටිහතො විය විකම්පිත්ථ. සා පටික්කමිත්වා එවං ථද්ධං නාම මහාගීවං දිස්වා අය්‍යධීතා මෙති සඤ්ඤං උප්පාදෙසිං අය්‍යධීතාය හි මෙ අයං නිවාසනපටිග්ගාහිකාපි අයුත්තාති ආහ.

අථ නං තෙ මනුස්සා පරිවාරෙත්වා එවරූපා තෙ සාමිධීතාති පුච්ඡිංසු. කිං එසා ඉමාය සතගුණෙන සහස්සගුණෙන මය්හං අය්‍යා අභිරූපතරා ද්වාදසහත්ථෙ ගබ්භෙ නිසින්නාය පදීපකිච්චං නත්ථි සරීරොභාසෙනෙව තමං විධමතීති. තෙන හි ආගච්ඡාති පූජං ගහෙත්වා සුවණ්ණරූපකං රථං ආරොපෙත්වා කොසියගොත්තස්ස ඝරද්වාරෙ ඨත්වා ආගමනං නිවෙදයිංසු. බ්‍රාහ්මණො පටිසන්ථාරං කත්වා කුතො ආගතත්ථාති පුච්ඡි. මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථගාමෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස ඝරතොති. කිංකාරණා ආගතාති? ඉමිනා නාම කාරණෙනාති. කල්‍යාණං තාත සමජාතිගොත්තවිභවො අම්හාකං බ්‍රාහ්මණො, දස්සාම දාරිකන්ති පණ්ණාකාරං ගණ්හි

තෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස සාසනං පහිණිංසු ලද්ධා දාරිකා කත්තබ්බං කරොථාති. තං සාසනං සුත්වා පිප්ඵලිමාණවස්ස ආරොචයිංසු ලද්ධා කිර දාරිකාති. මාණවො අහං න ලභිස්සාමීති චින්තෙසිං ඉමෙ ලද්ධාති ච වදන්ති, අනත්ථිකො හුත්වා පණ්ණං පෙසිස්සාමීති රහොගතො පණ්ණං ලිඛි භද්දා අත්තනො ජාතිගොත්තභොගානුරූපං ඝරාවාසං ලභතු. අහං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි. මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනී අහොසීති. සාපි අසුකස්ස කිර මං දාතුකාමාති සුත්වා රහොගතා පණ්ණං ලිඛි අය්‍යපුත්තො අත්තනො ජාතිගොත්තභොගානුරූපං ඝරාවාසං ලභතු. අහං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි. මා පච්ඡා විප්පටිසාරී අහොසීති. ද්වෙපි පණ්ණානි අන්තරාමග්ගෙ සමාගච්ඡිංසු. ඉදං කස්ස පණ්ණන්ති? පිප්ඵලිමාණවෙන භද්දාය පහිතන්ති ඉදං කස්ස පණ්ණන්ති? භද්දාය පිප්ඵලිමාණවස්ස පහිතන්ති වුත්තෙ ද්වෙපි වාචෙත්වා පස්සථ දාරකානං කම්මන්ති ඵාලෙත්වා අරඤ්ඤෙ ඡඩ්ඩෙත්වා සමානපණ්ණං ලිඛිත්වා ඉතො ච එත්තො ච පෙසෙසුං. ඉති තෙසං අනිච්ඡමානානංයෙව සමාගමො අහොසි.

තං දිවසංයෙව ච මාණවොපි එකං පුප්ඵදාමං ගන්ථාපෙසි භද්දාපි. තානි ආසනමජ්ඣෙ ඨපෙත්වා භුත්තසායමාසා උභොපි සයනං ආරුහිස්සාමාති සමාගන්ත්වා මාණවො දක්ඛිණපස්සෙන සයනං ආරුහි. භද්දා වාමපස්සෙන ආරුහිත්වා ආහ යස්ස පස්සෙ පුප්ඵානි මිලායන්ති තස්ස රාගචිත්තං උප්පන්නන්ති විජානිස්සාම ඉමං පුප්ඵදාමං න අල්ලීයිතබ්බන්ති. තෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සරීරසම්ඵස්සභයෙන තියාමරත්තිං නිද්දං අනොක්කමන්තාව වීතිනාමෙන්ති. දිවා පන

සිතමත්තම්පි න හොති. තෙ ලොකාමිසෙන අසංසට්ඨා යාව මාතාපිතරො වත්තන්ති තාව කුටුම්බං අවිචාරෙත්වා තෙසු කාලකතෙසු විචාරයිංසු. මහතී මාණවස්ස සම්පත්ති, එකදිවසං සරීරං උබ්බට්ටෙත්වා ඡඩ්ඩෙතබ්බං සුවණ්ණචුණ්ණමෙව මගධනාළියා ද්වාදසනාළිමත්තං ලද්ධුං වට්ටති. යන්තබද්ධානි සට්ඨිමත්තානි තළාකානි. කම්මන්තො ද්වාදසයොජනිකො. අනුරාධපුරප්පමාණා චුද්දස දාසගාමා චුද්දස හත්ථාණීකා චුද්දස අස්සාණීකා චුද්දස රථාණීකා.

සො එකදිවසං අලඞ්කතං අස්සමාරුය්හ මහාජනපරිවුතො කම්මන්තං ගන්ත්වා ඛෙත්තකොටියං ඨිතො නඞ්ගලෙහි භින්නට්ඨානතො කාකාදයො සකුණෙ ගණ්ඩුප්පාදකාදිපාණෙ උද්ධරිත්වා ඛාදන්තෙ දිස්වා තාතා! ඉමෙ කිං ඛාදන්තීති පුච්ඡි. ගණ්ඩුප්පාදකෙ අය්‍යාති. එතෙහි කතං පාපං කස්ස හොතීති. තුම්හාකං අය්‍යාති. සො චින්තෙසි සචෙ එතෙහි කතං පාපං මය්හං හොති කිං මෙ කරිස්සති සත්තාසීති කොටිධනං, කිං ද්වාදසයොජනිකො කම්මන්තො, කිං යන්තබද්ධානි සට්ඨි තළාකානි, කිං චුද්දස ගාමා? සබ්බමෙතං භද්දාය කාපිලානියා නිය්‍යාදෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමීති.

භද්දාපි කාපිලානී තස්මිං ඛණෙ අබ්භන්තරවත්ථුම්හි තයො තිලකුම්භෙ පත්ථරාපෙත්වා ධාතීහි පරිවුතා නිසින්නා කාකෙ තිලපාණකෙ ඛාදමානෙ දිස්වා අම්මා! කිං ඉමෙ ඛාදන්තීති පුච්ඡි. පාණකෙ අය්‍යෙති. අකුසලං කස්ස හොතීති. තුම්හාකං අය්‍යෙති. සා චින්තෙසි මය්හං චතුහත්ථවත්ථං නාළිකොදනමත්තඤ්ච ලද්ධුං වට්ටති, යදි ච පනෙතං එත්තකෙන ජනෙන කතං අකුසලං මය්හං හොති භවසහස්සෙනපි වට්ටතො සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කා අය්‍යපුත්තස්සෙව සබ්බං සාපතෙය්‍යං නිය්‍යාදෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමීති. මාණවො ආගන්ත්වා නහාත්වා වරපාසාදං ආරුය්හ මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදි. අථස්ස චක්කවත්තිනො අනුච්ඡවිකං භොජනං සජ්ජයිංසු ද්වෙපි භුඤ්ජිත්වා පරිජනෙ නික්ඛන්තෙ රහොගතා ඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිංසු.

තතො මාණවො භද්දං ආහ භද්දෙ! ත්වං ඉමං ඝරං ආගච්ඡන්තී කිත්තකං ධනං ආහරීති. පඤ්චපණ්ණාසසකටසහස්සානි අය්‍යාති. එතං සබ්බං යා ච ඉමස්මිං ඝරෙ සත්තඅසීති කොටියො යන්තබද්ධා සට්ඨිතළාකාදිභෙදා සම්පත්ති අත්ථි සබ්බං තුය්හංයෙව නිය්‍යාදෙමීති. තුම්හෙ පන අය්‍යාති. අහං පබ්බජිස්සාමීති. අය්‍ය! අහම්පි තුම්හාකංයෙව ආගමණං ඔලොකයමානා නිසින්නා, අහම්පි පබ්බජිස්සාමීති. තෙසං ආදිත්තපණ්ණකුටී විය තයො භවා උපට්ඨහිංසු. තෙ අන්තරාපණතො කාසායරසපීතානි වත්ථානි මත්තිකාපත්තෙ ච ආහරාපෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං කෙසෙ ඔහාරෙත්වා යෙ ලොකෙ අරහන්තො තෙ උද්දිස්ස අම්හාකං පබ්බජ්ජාති පබ්බජිත්වා ථවිකාසු පත්තෙ ඔසාරෙත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා පාසාදතො ඔතරිංසු. ගෙහෙ දාසෙසු ච කම්මකරෙසු ච න කොචි සඤ්ජානි.

අථ තෙ බ්‍රාහ්මණගාමතො නික්ඛම්ම දාසගාමද්වාරෙන ගච්ඡන්තෙ ආකප්පකුත්තවසෙන දාසගාමවාසිනො සඤ්ජානිංසු. තෙ රුදන්තා පාදෙසු පතිත්වා කිං අම්හෙ අනාථෙ කරොථ අය්‍යාති ආහංසු. මයං භණෙ ආදිත්තපණ්ණසාලා විය තයො භවාති පබ්බජිම්හා සචෙ තුම්හෙසු එකෙකං භුජිස්සං කරොම වස්සසතම්පි නප්පහොති තුම්හෙව තුම්හාකං සීසං ධොවිත්වා භුජිස්සා හුත්වා ජීවථාති වත්වා තෙසං රොදන්තානංයෙව පක්කමිංසු.

ථෙරො පුරතො ගච්ඡන්තො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො චින්තෙසි අයං භද්දා කාපිලානී සකලජම්බුදීපග්ඝනිකා ඉත්ථී මය්හං පච්ඡතො ආගච්ඡති ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති යං කොචිදෙව එවං චින්තෙය්‍ය ඉමෙ පබ්බජිත්වාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්ති අනනුච්ඡවිකං කරොන්තීති කොචි වා පන මනං පදූසෙත්වා අපායූපගො භවෙය්‍ය. ඉම පහාය මයා ගන්තුං වට්ටතීති චිත්තං උප්පාදෙසි.

සො පුරතො ගච්ඡන්තො ද්වෙධාපථං දිස්වා තස්ස මත්ථකෙ අට්ඨාසි. භද්දාපි ආගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආහ භද්දෙ! තාදිසිං ඉත්ථිං මම පච්ඡතො ආගච්ඡන්තිං දිස්වා ඉමෙ පබ්බජිත්වාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්තීති චින්තෙත්වා අම්හෙසු පදුට්ඨචිත්තො මහාජනො අපායපූරකො භවෙය්‍ය. ඉමස්මිං ද්වෙධාපථෙ ත්වං එකං ගණ්හ අහං එකෙන ගමිස්සාමීති. ආම අය්‍ය! පබ්බජිතානං මාතුගාමො නාම මලං පබ්බජිත්වාපි න විනා භවන්තීති අම්හාකං දොසං පස්සන්ති තුම්හෙ එකං මග්ගං ගණ්හථ විනා භවිස්සාමාති තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතූසු ඨානෙසු පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ සතසහස්සකප්පපරිමාණෙ අද්ධානෙ කතො මිත්තසන්ථවො අජ්ජ භිජ්ජතීති වත්වා තුම්හෙ දක්ඛිණජාතිකා නාම තුම්හාකං දක්ඛිණමග්ගො වට්ටති මයං මාතුගාමා නාම අම්හාකං වාමමග්ගො වට්ටතීති වන්දිත්වා මග්ගං පටිපන්නා. තෙසං ද්වෙධාභූතකාලෙ අයං මහාපඨවී අහං චක්කවාළගිරිසිනෙරුපබ්බතෙ ධාරෙතුං සක්කොන්තීපි තුම්හාකං ගුණෙ ධාරෙතුං න සක්කොමීති වදන්තී විය විරවමානා අකම්පි. ආකාසෙ අසනිසද්දො විය වාතො පවත්ති. චක්කවාළපබ්බතො උන්නදි.

සම්මාසම්බුද්ධො වෙළුවනමහාවිහාරෙ ගන්ධකුටියං නිසින්නො පඨවිකම්පනසද්දං සුත්වා කස්ස නු ඛො පඨවී කම්පතීති ආවජ්ජෙන්තො පිප්ඵලිමාණවො ච භද්දා ච කාපිලානී මං උද්දිස්ස අප්පමෙය්‍යසම්පත්තිං පහාය පබ්බජිතා, තෙසං වියොගට්ඨානෙ උභින්නම්පි ගුණබලෙන අයං පඨවිකම්පො ජාතො, මයාපි එතෙසං සඞ්ගහං කාතුං වට්ටතීති ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම සයමෙව පත්තචීවරං ආදාය අසීතිමහාථෙරෙසු කඤ්චි අනාමන්තෙත්වා තිගාවුතං මග්ගං පච්චුග්ගමනං කත්වා රාජගහස්ස ච නාළන්දාය ච අන්තරෙ බහුපුත්තකනිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ

පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. නිසීදන්තො පන අඤ්ඤතරෙ පංසුකූලිකො විය අනිසීදිත්වා බුද්ධවෙසං ගහෙත්වා අසීතිහත්ථා ඝනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො නිසීදි.

ඉති තස්මිං ඛණෙ පණ්ණච්ඡත්තසකටචක්කකූටාගාරාදිප්පමාණා බුද්ධරස්මියො ඉතො චිතො ච විප්ඵන්දන්තියො විධාවන්තියො චන්දසහස්සසූරියසහස්සඋග්ගමනකාලො විය කුරුමානා තං වනන්තරං එකොභාසං අකංසු. ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසිරියා සමුජ්ජලිතතාරාගණං විය ගගනං සුපුප්ඵිතකමලකුවලයං විය සලිලං වනන්තරං විරොචිත්ථ. නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස නාම ඛන්ධො සෙතො හොති පත්තානි නීලානි පක්කානි රත්තානි තස්මිං පන දිවසෙ සඛන්ධසතසාඛො නිග්‍රොධරුක්ඛො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි.

ඉති යා **අද්ධානමග්ගපටිපන්නො**ති පදස්ස අත්ථං වත්වා ඉදානි යථා එස පබ්බජිතො යථා ච අද්ධානමග්ගං පටිපන්නො ඉමස්ස අත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං අභිනීහාරතො පට්ඨාය අයං ආනුපුබ්බීකථා කථෙතබ්බාති වුත්තා සා එවං වෙදිතබ්බා.

අන්තරා ච රාජගහං අන්තරා ච නාලන්දන්ති රාජගහස්ස ච නාලන්දාය ච අන්තරෙ. **සත්ථාරඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍ය**න්ති සචෙ අහං සත්ථාරං පස්සෙය්‍යං ඉමං බුද්ධංයෙව භගවන්තං පස්සෙය්‍යං. න හි මෙ ඉතො අඤ්ඤෙන සත්ථාරා භවිතුං සක්කාති. **සුගතඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍ය**න්ති සචෙ අහං සම්මාපටිපත්තියා සුට්ඨුගතත්තා සුගතං නාම පස්සෙය්‍යං ඉමංයෙව භගවන්තං පස්සෙය්‍යං. න හි මෙ ඉතො අඤ්ඤෙන සුගතෙන භවිතුං සක්කාති. **සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍ය**න්ති සචෙ අහං සම්මා සාමං ච සච්චානි බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධං නාම පස්සෙය්‍යං ඉමංයෙව භගවන්තං පස්සෙය්‍යං. න හි මෙ ඉතො අඤ්ඤෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන භවිතුං සක්කාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. එවං දස්සනෙනෙව භගවන්තං අයං සත්ථා අයං සුගතො අයං සම්මාසම්බුද්ධොති නික්කඞ්ඛො අහං ආවුසො අහොසින්ති දීපෙති. **සත්ථා මෙ භන්තෙ**ති ඉදං කිඤ්චාපි ද්වෙ වාරෙ ආගතං. තික්ඛත්තුං පන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉමිනා හි සො එවං තික්ඛත්තුං සාවකත්තං සාවෙසිං ආවුසොති දීපෙති. **අජානංයෙවා**ති අජානමානොව දුතියපදෙපි එසෙව නයො. **මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා**ති යස්ස අඤ්ඤස්ස අජානංයෙව ජානාමීති පටිඤ්ඤස්ස බාහිරකස්ස සත්ථුනො එවං සබ්බචෙතසා සමන්නාගතො පසන්නචිත්තො සාවකො එවරූපං පරමනිපච්චාකාරං කරෙය්‍ය තස්ස ඛණෙන වණ්ටච්ඡින්නතාලපක්කං විය ගීවතො මුද්ධා විපතෙය්‍ය, සත්තධා පන ඵලෙය්‍යාති අත්ථො. කිං වා එතෙන සචෙ පන මහාකස්සපත්ථෙරො ඉමිනා චිත්තප්පසාදෙන ඉමං පරමනිපච්චාකාරං මහාසමුද්දස්ස කරෙය්‍ය තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තඋදකා

ඛිත්තූ විය විලයං ගච්ඡෙය්‍ය. සචෙ චක්කවාළස්ස කරෙය්‍ය ථුසමුට්ඨි විය විකිරෙය්‍ය. සචෙ සිනෙරුපබ්බතස්ස කරෙය්‍ය කාකතුණ්ඩෙන පහට පිට්ඨමුට්ඨි විය විද්ධංසෙය්‍ය. සචෙ මහාපථවියා කරෙය්‍ය වාතාහත භස්මපුඤ්ජො විය විකිරෙය්‍ය. එවරූපොපි පන ථෙරස්ස නිපච්චාකාරො සත්ථු සුවණ්ණවණ්ණෙ පාදපිට්ඨෙ ලොමමත්තම්පි විකොපෙතුං නාසක්ඛි. තිට්ඨතු ච මහාකස්සපො, මහාකස්සපසදිසානං භික්ඛූනං සහස්සම්පි සතසහස්සම්පි නිපච්චාකාරදස්සනෙන නෙව දසබලස්ස පාදපිට්ඨෙ ලොමමත්තං විකොපෙතුං පංසුකූලචීවරෙ වා අංසුමත්තම්පි චාලෙතුං සක්කොති. එවං මහානුභාවො හි සත්ථා. **තස්මාතිහ තෙ කස්සපා**ති යස්මා අහං ජානන්තො එව ජානාමීති පස්සන්තො එව ච පස්සාමීති වදාමි තස්මා කස්සප! තයා එවං සික්ඛිතබ්බං. **තිබ්බ**න්ති බහලං, මහන්තං. **හිරොත්තප්ප**න්ති හිරී ච ඔත්තප්පං ච. **පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සතී**ති පඨමතරමෙව උපට්ඨිතං භවිස්සති යො හි ථෙරාදීසු හිරොත්තප්පං උපට්ඨපෙත්වා උපසඞ්කමති ථෙරාදයොපි තං සහිරිකා සඔත්තප්පා ච හුත්වා උපසඞ්කමන්තීති අයමෙත්ථ ආනිසංසො. **කුසලූපසංහිත**න්ති කුසලනිස්සිතං. **අට්ඨිකත්වා**ති අත්තානං තෙන ධම්මෙන අට්ඨිකං කත්වා, තං වා ධම්මං එස මය්හං අත්ථොති අට්ඨිං කත්වා. **මනසිකත්වා**ති චිත්තෙන ඨපෙත්වා. **සබ්බචෙතසො සමන්නාහරිත්වා**ති චිත්තස්ස ථොකම්පි බහි ගන්තුං අදෙන්තො සබ්බෙන සමන්නාහාරචිත්තෙන සමන්නාහරිත්වා. **ඔහිතසොතො**ති ඨපිතසොතො, ඤාණසොතඤ්ච පසාදසොතඤ්ච ඔදහිත්වා මයා දෙසිතං ධම්මං සක්කච්චමෙව සුණිස්සාමීති එවං හි තෙ සික්ඛිතබ්බං. **සාතසහගතා ච මෙ කායගතාසතී**ති අසුභෙ චෙව ආනාපානෙ ච පඨමජ්ඣානවසෙන සුඛසම්පයුත්තා කායගතාසති. යො චපනායං තිවිධො ඔවාදො ථෙරස්ස අයමෙව පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච අහොසි. **සාණො**ති සකිලෙසො සඉණො හුත්වා. **රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජී**න්ති සද්ධාදෙය්‍යං භුඤ්ජිං. චත්තාරො හි පරිභොගා ථෙය්‍යපරිභොගො, ඉණපරිභොගො, දායජ්ජපරිභොගො, සාමිපරිභොගොති. තත්ථ දුස්සීලස්ස සංඝමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්තස්සාපි පරිභොගො ථෙය්‍යපරිභොගො නාම. කස්මා? චතූසු පච්චයෙසු අනිස්සරත්තා. සීලවතො අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො ඉණපරිභොගො නාම. සත්තන්නං සෙඛානං පරිභොගො දායජ්ජපරිභොගො නාම. ඛීණාසවස්ස පරිභොගො සාමිපරිභොගො නාම. ඉති ඛීණාසවොව සාමී හුත්වා අනණො පරිභුඤ්ජති. ථෙරො අත්තනා පුථුජ්ජනෙන හුත්වා පරිභුත්තපරිභොගං ඉණපරිභොගංයෙව කරොන්තො එවමාහ. **අට්ඨමියා අඤ්ඤා උදපාදී**ති අට්ඨමෙ දිවසෙ අරහත්තඵලං උප්පජ්ජි.

අථ ඛො භගවා මග්ගා ඔක්කම්මාති මග්ගතො ඔක්කම්ම. පඨමතරං භගවතො සමාගමො තංදිවසෙයෙව අහොසි, අරහත්තාධිගමො පච්ඡා. දෙසනාවාරස්ස පන එවං ආගතත්තා අරහත්තාධි

ගමො පඨමං දීපිතො. කස්මා පන භගවා මග්ගා ඔක්කන්තොති? එවං කිරස්ස අහොසි. ඉමං භික්ඛුං ජාතිආරඤ්ඤකං ජාතිපංසුකූලිකං ජාතිඑකාසනිකං කරිස්සාමීති තස්මා ඔක්කමි.

මුදුකා ඛො ත්‍යායන්ති මුදුකා ඛො තෙ අයං. ඉමඤ්ච ඛො පන වාචං භගවා පදුමපුප්ඵවණ්ණෙන පාණිනා අත්තනොත්ථ පරාමසන්තො ආහ. කස්මා එවමාහාති? ථෙරෙන සහ චීවරං පරිවත්තෙතුකාමතාය. කස්මා පරිවත්තෙතුකාමො ජාතොති? ථෙරං අත්තනො ඨානෙ ඨපෙතුකාමතාය. ථෙරො පන යස්මා චීවරස්ස වා පත්තස්ස වා වණ්ණෙ කථිතෙ ඉමං තුම්හාකං ගණ්හථාති වචනං චාරිත්තමෙව තස්මා **පතිගණ්හාතු මෙ භන්තෙ භගවාති** ආහ. **ධාරෙස්සසි පන මෙ ත්වං කස්සප! සාණානි** පංසුකූලානි. **නිබ්බසනානීති** කස්සප! ත්වං ඉමානි පරිභොගජිණ්ණානි පංසුකූලානි පාරුපිතුං සක්ඛිස්සසීති වදති. තං ච ඛො න කායබලං සන්ධාය, පටිපත්තිපූරණං සන්ධාය එවමාහ. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො– අහං ඉමං චීවරං පුණ්ණං නාම දාසිං පාරුපිත්වා ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩිතං තං සුසානං පවිසිත්වා තුම්බමත්තෙහි පාණකෙහි සම්පරිකිණ්ණං තෙ පාණකෙ විධුනිත්වා මහාඅරියවංසෙ ඨත්වා අග්ගහෙසිං. තස්ස මෙ ඉමං චීවරං ගහිතදිවසෙ දසසහස්සචක්කවාළෙ මහාපඨවී මහාවිරවං විරවමානා කම්පිත්ථ. ආකාසෙ වාතො වායි. චක්කවාළෙ දෙවතා සාධුකාරමදංසු. ඉදං චීවරං ගණ්හන්තෙන භික්ඛුනා ජාතිපංසුකූලිකෙන ජාතිආරඤ්ඤකෙන ජාතිඑකාසනිකෙන ජාතිසපදානචාරිකෙන භවිතුං වට්ටති. ත්වං ඉමස්ස චීවරස්ස අනුච්ඡවිකං කාතුං සක්ඛිස්සසීති. ථෙරොපි අත්තනා පඤ්චන්නං හත්ථීනං බලං ධාරෙති සො තං අතක්කයිත්වා අහමෙතං පටිපත්තිං පූරෙස්සාමීති උස්සාහෙන සුගතචීවරස්ස අනුච්ඡවිකං කත්තුකාමො **ධාරෙස්සාමහං භන්තෙති** ආහ. **පටිපජ්ජින්ති** පටිපන්නොස්මි.

එවං පන චීවරපරිවත්තනං කත්වා ච ථෙරෙන පාරුතං චීවරං භගවා පාරුපි. සත්ථු චීවරං ථෙරො. තස්මිං සමයෙ මහාපඨවී උදකපරියන්තං කත්වා උන්නදන්තී කම්පිත්ථ. **භගවතො පුත්තොති** ආදීසු ථෙරො භගවන්තං නිස්සාය අරියාය ජාතියා ජාතොති **භගවතො පුත්තො**. උරෙ වසිත්වා මුඛතො නික්ඛන්තඔවාදවසෙන පබ්බජ්ජාය චෙව උපසම්පදාය ච පතිට්ඨිතත්තා **ඔරසො මුඛතො ජාතො**. ඔවාදධම්මතො ජාතත්තා ඔවාදධම්මෙන ච නිම්මිතත්තා **ධම්මජො ධම්මනිම්මිතො**. ඔවාදධම්මදායාදං නවලොකුත්තරධම්මදායාදමෙව වා අරහතීති **ධම්මදායාදො**. **පටිග්ගහිතානි සාණානි පංසුකූලානීති** සත්ථාරා පාරුතං පංසුකූලචීවරං පාරුපණත්ථාය පටිග්ගහෙතා. **සම්මා වදමානො වදෙය්‍යාති** යං පුග්ගලං භගවතො පුත්තොති ආදීහි ගුණෙහි සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය මමං තං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය අහංහි එවරූපොති.

එත්තාවතා ථෙරෙන පබ්බජ්ජාව පරිසොධිතා හොති. අයංහෙත්ථ අධිප්පායො. ආවුසො යස්ස පන උපජ්ඣායො න පඤ්ඤායති න ආචරියො, කිං සො අනුපජ්ඣායො අනාචරියො නහාපිතමුණ්ඩකො සයංගහිතකාසාවො තිත්ථියපක්කන්තකොති සඞ්ඛඞ්ගතො එවං තිගාවුතං මග්ගං පච්චුග්ගමණං ලභති? තීහි ඔවාදෙහි පබ්බජ්ජං වා උපසම්පදං වා ලභති? කායෙන කායං චීවරපරිවත්තනං ලභති? තස්මා යාව දුබ්භාසිතං වචනං ථුල්ලනන්දාය භික්ඛුණියාති.

එවං පබ්බජ්ජං සොධෙත්වා ඉදානි ඡහි අභිඤ්ඤාහි සීහනාදං නදිතුං **අහං ඛො ආවුසොති** ආදිමාහ. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එකාදසමං.

---

15. 1. 12.

ද්වාදසමෙ—**තථාගතොති** සත්තො. **න හෙතං ආවුසො අත්ථසංහිතන්ති** ආවුසො එතං දිට්ඨිගතං අත්ථසන්නිස්සිතං න හොති. **නාදිබ්‍රහ්මචරියකන්ති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පුබ්බභාගපටිපදාපි න හොති. **එතං ආවුසො අත්ථසංහිතන්ති** ආවුසො එතං චතුසච්චකම්මට්ඨානං අත්ථසන්නිස්සිතං. **එතං ආදිබ්‍රහ්මචරියකන්ති** එතං මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ආදි පුබ්බභාගපටිපදා.

ද්වාදසමං.

---

15. 1. 13.

තෙරසමෙ—**අඤ්ඤාය සණ්ඨහිංසූති** අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. **සද්ධම්මපතිරූපකන්ති** ද්වෙ සද්ධම්මපතිරූපකානි අධිගමසද්ධම්මපතිරූපකඤ්ච පරියත්තිසද්ධම්මපතිරූපකඤ්ච. තත්ථ—

"ඔභාසෙ චෙව ඤාණෙ ච පීතියා ච විකම්පති,
පස්සද්ධියා සුඛෙ චෙව යෙහි චිත්තං පවෙධති.
අධිමොක්ඛෙ ච පග්ගාහෙ උපට්ඨානෙ විකම්පති,
උපෙක්ඛාවජ්ජනෙ චෙව උපෙක්ඛාය නිකන්තියා.
ඉමානි දස ඨානානි පඤ්ඤා යස්ස පරිචිතා.
ස තත්ථ කුසලො හොති න ච සම්මොහං ගච්ඡතී"ති.

ඉදං විපස්සනාඤාණස්ස උපක්කිලෙසජාතං අධිගමසද්ධම්මපතිරූපකං නාම. තිස්සො පන සඞ්ගීතියො අනාරූළ්හං ධාතුකථා ආරම්මණකථා අසුභකථා ඤාණවත්ථුකථා විජ්ජාකදම්බකොති[1] ඉමෙහි පඤ්චහි කථාවත්ථූහි බාහිරං ගුළ්හවිනයං ගුළ්හවෙස්සන්තරං ගුළ්හමහොසධං වණ්ණපිටකං අඞ්ගුලිමාලපිටකං රට්ඨපාලගජ්ජිතං ආළවකගජ්ජිතං වෙතුල්ලපිටකන්ති[2] ඉදං අබුද්ධවචනං පරියත්තිසද්ධම්මපතිරූපකං නාම. **ජාතරූපපතිරූපකන්ති** සුවණ්ණරසවිද්ධං ආරකූටමයං සුවණ්ණ

---

1. ස්‍යා. විජ්ජාකරණ්ඩකොති. 2. වෙදල්ලපිටකන්ති.

වණ්ණං ආභරණජාතං. ජණ්ණකාලෙසු හි මනුස්සා ආභරණභණ්ඩකං ගණ්හිස්සාමාති ආපණං ගච්ඡන්ති. අථ තෙ ආපණිකා එවං වදන්ති සචෙ තුම්හෙ ආභරණත්ථිකා, ඉමානි ගණ්හථ ඉමානි හි ඝනානි චෙව වණ්ණවන්තානි ච අප්පග්ඝානි චාති. තෙ තෙසං සුත්වා කාරණං ඉමෙ වදන්ති ඉමානි පිලන්ධිත්වා සක්කා නක්ඛත්තං කීළිතුං සොභන්ති චෙව අප්පග්ඝානි චාති තානි ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති. සුවණ්ණභණ්ඩං අවික්කිය මානං නිදහිත්වා ඨපෙතබ්බං හොති. එවං තං ජාතරූපපතිරූපකෙ උප්පන්නෙ අන්තරධායති නාම. **අථ සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොතීති** අධිගම සද්ධම්මස්ස පටිපත්තිසද්ධම්මස්ස පරියත්තිසද්ධම්මස්සාති තිවිධස්සාපි සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති.

පඨමබොධියං හි භික්ඛූ පටිසම්භිදාප්පත්තා අහෙසුං. අථ කාලෙ ගච්ඡන්තෙ පටිසම්භිදා පාපුණිතුං න සක්ඛිංසු, ඡළභිඤ්ඤා අහෙසුං. තතො ඡ අභිඤ්ඤා පාපුණිතුං අසක්කොන්තා තිස්සො විජ්ජා පාපුණිංසු. ඉදානි කාලෙ ගච්ඡන්තෙ තිස්සො විජ්ජා පාපුණිතුං අසක්කොන්තා ආසවක්ඛයමත්තං පාපුණිස්සන්ති. තම්පි අසක්කොන්තා අනාගාමිඵලං. තම්පි අසක්කොන්තා සකදාගාමිඵලං. තම්පි අසක්කොන්තා සොතාපත්ති ඵලං. ගච්ඡන්තෙ කාලෙ සොතාපත්තිඵලම්පි පත්තුං න සක්ඛිස්සන්ති. අථ නෙසං යදා විපස්සනා ඉමෙහි උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨා ආරද්ධ මත්තාව ඨස්සති තදා අධිගමසද්ධම්මො අන්තරහිතො නාම භවිස්සති.

පඨමබොධියං හි භික්ඛූ චතුන්නං පටිසම්භිදානං අනුච්ඡවිකං පටි පත්තිං පූරයිංසු. ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තං අසක්කොන්තා ඡන්නං අභිඤ්ඤානං තම්පි අසක්කොන්තා තිස්සන්නං විජ්ජානං. තම්පි අසක්කොන්තා අරහත්තඵලමත්තස්ස. ගච්ඡන්තෙ කාලෙ අරහත්තස්ස අනුච්ඡවිකං පටිපත්තිං පූරෙතුං අසක්කොන්තා අනාගාමිඵලස්ස අනුච්ඡවිකං පටිපදං පූරෙස්සන්ති. තම්පි අසක්කොන්තා සකදාගාමි ඵලස්ස. තම්පි අසක්කොන්තං සොතාපත්තිඵලස්ස. යදා පන සොතා පත්තිඵලස්සපි අනුච්ඡවිකං පටිපදං පූරෙතුං අසක්කොන්තා සීලපාරි සුද්ධිමත්තෙව ඨස්සන්ති. තදා පටිපත්තිසද්ධම්මො අන්තරහිතො නාම භවිස්සති.

යාව පන තෙපිටකං බුද්ධවචනං වත්තති න තාව සාසනං අන්තර හිතන්ති වත්තුං වට්ටති. තිට්ඨන්තු තීණි වා, අභිධම්මපිටකෙ අන්ත රහිතෙ ඉතරෙසු ද්වීසු තිට්ඨන්තෙසුපි අන්තරහිතන්ති න වත්තබ්බ මෙව. ද්වීසු අන්තරහිතෙසු විනයපිටකමත්තෙ ඨිතෙපි තත්‍රාපි ඛන්ධකපරිවාරෙසු අන්තරහිතෙසු උභතො විභඞ්ගමත්තෙ මහා විනයෙ අන්තරහිතෙ ද්වීසු පාතිමොක්ඛෙසු වත්තමානෙසුපි සාසනං අන්තරහිතං නාම න හොති.

යදා පන ද්වෙ පාතිමොක්ඛා අන්තරධායිස්සන්ති අථ පරියත්ති සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං භවිස්සති. තස්මිං අන්තරහිතෙ සාසනං අන්තරහිතං නාම හොති. පරියත්තියා හි අන්තරහිතාය අධිගමො

අන්තරධායති. පටිපත්තියා අන්තරහිතාය අධිගමො අන්තරධායති. කිං කාරණා? අයං හි පරියත්ති පටිපත්තියා පච්චයො හොති. පටිපත්ති අධිගමස්ස. ඉති පටිපත්තිතොපි පරියත්තිමෙව පමාණං.

තත්‍ර ච කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ කපිලො නාම අනාරාධකභික්ඛු පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමීති බීජනිං ගහෙත්වා ආසනෙ නිසින්නො අත්ථි ඉමස්මිං වත්තන්තාති පුච්ඡි. අථ තස්ස භයෙන යෙසං පාතිමොක්ඛො වත්තති තෙපි මයං වත්තාමාති අවත්වා න වත්තාමාති වදිංසු. සො බීජනිං ඨපෙත්වා උට්ඨායාසනා ගතො. තස්මා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනං ඔසක්කිතන්ති? කිඤ්චාපි ඔසක්කිතං. පරියත්ති පන එකන්තෙනෙව පමාණං. යථා හි මහතො තළාකස්ස පාළියා ථිරාය උදකං න ඨස්සතීති න වත්තබ්බං. උදකෙ සති පදුමාදීනි පුප්ඵානි න පුප්ඵිස්සන්තීති න වත්තබ්බං. එවමෙවං මහාතළාකස්ස ථිරපාළිසදිසෙ තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ සති මහාතළාකෙ උදකසදිසා පටිපත්තිපූරකා කුලපුත්තා නත්ථීති න වත්තබ්බා. තෙසු සති මහාතළාකෙ පදුමාදීනි පුප්ඵානි විය සොතාපන්නාදයො අරියපුග්ගලා නත්ථීති න වත්තබ්බාති. එවං එකන්තතො පරියත්තියෙව පමාණං.

පථවීධාතූති ද්වෙ සතසහස්සානි චත්තාරි ච නහුතානි බහලා මහාපථවී. **ආපොධාතූති** පථවිතො පට්ඨාය යාව සුභකිණ්හබ්‍රහ්මලොකා උග්ගතං කප්පවිනාසකං උදකං. **තෙජොධාතූති** පථවිතො පට්ඨාය යාව ආභස්සරබ්‍රහ්මලොකා උග්ගතො කප්පවිනාසකො අග්ගි. **වායොධාතූති** පථවිතො පට්ඨාය යාව වෙහප්ඵලබ්‍රහ්මලොකා උග්ගතො කප්පවිනාසකො වායු. එතෙසු හි එකධම්මොපි සත්ථු සාසනං අන්තරධාපෙතුං න සක්කොති. තස්මා එවමාහ **ඉධෙව තෙ උප්පජ්ජන්තීති** ලොහතො ලොහඛාදකං මලං විය ඉමස්මිං මය්හංයෙව සාසනෙ තෙ උප්පජ්ජන්ති. **මොඝපුරිසාති** තුච්ඡපුරිසා. **ආදිකෙනෙව ඔපිලවතීති** එත්ථ **ආදිකෙනාති** ආදානෙන, ගහණෙන. **ඔපිලවතීති** නිමුජ්ජති. ඉදං වුත්තං හොති—යථා උදකචරා නාවා භණ්ඩං ගණ්හන්තී නිමුජ්ජති, එවං පරියත්තිආදීනං පූරණෙන සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං න හොති. පරියත්තියා පරිහායමානාය පටිපත්ති හායති. පටිපත්තියා හායමානාය අධිගමො හායති. පරියත්තියා පූරියමානාය පරියත්තිධරා පුග්ගලා පටිපත්තිං පූරෙන්ති. පටිපත්තිපූරකා අධිගමං පූරෙන්ති. ඉති නවචන්දෙ විය පරියත්තියාදීසු වඩ්ඪමානාසු මය්හං සාසනං වඩ්ඪතියෙවාති දස්සෙති.

ඉදානි යෙහි ධම්මෙහි සද්ධම්මස්ස අනන්තරධානං චෙව ඨිති ච හොති තෙ දස්සෙන්තො **පඤ්ච ඛොති** ආදිමාහ. තත්ථ—**ඔක්කමණීයාති** අවක්කමනීයා, හෙට්ඨාගමනීයාති අත්ථො. **සත්ථරි අගාරවාති** ආදීසු **අගාරවාති** ගාරවරහිතා. **අප්පතිස්සාති** අප්පතිස්සයා අනීචවුත්තිකා.

තත්ථ යො චෙතියඞ්ගණං ආරොහන්තො ඡත්තං ධාරෙති උපාහනං ධාරෙති අඤ්ඤතො ඔලොකෙත්වා කථං කථෙන්තො ගච්ඡති අයං සත්ථරි අගාරවො නාම. යො ධම්මසවණස්ස කාලෙ ඝුට්ඨෙ දහරසාමණෙරෙහි පරිවාරිතො නිසීදති අඤ්ඤානි වා නවකම්මානි කරොති ධම්මසවණග්ගෙ නිසින්නො නිද්දායති වික්ඛිත්තො වා. සුණං අඤ්ඤං කථෙන්තො නිසීදති අයං ධම්මෙ අගාරවො නාම. යො ථෙරූපට්ඨානං ගන්ත්වා අවන්දිත්වා නිසීදති හත්ථපල්ලත්ථිකං දුස්සපල්ලත්ථිකං කරොති අඤ්ඤං වා පන හත්ථපාදකුක්කුච්චං කරොති වුඩ්ඪානං සන්තිකෙ අනජ්ඣිට්ඨො කථෙති අයං සඞ්ඝෙ අගාරවො නාම. තිස්සො පන සික්ඛා අපූරෙන්තොව සික්ඛාය අගාරවො නාම හොති. අට්ඨ සමාපත්තියො අනිබ්බත්තෙන්තො තාසං වා පන නිබ්බත්තනත්ථාය පයොගං අකරොන්තො සමාධිස්මිං අගාරවො නාම හොති. සුක්කපක්ඛො වුත්තවිපල්ලාසෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

තෙරසමං.

කස්සපසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

16. 1. 1.

ලාභසක්කාරසංයුත්තස්ස පඨමෙ–**දාරුණොති** ථද්ධො. **ලාභසක්කාරසිලොකොති** එත්ථ ලාභො නාම චතුපච්චයලාභො. සක්කාරොති තෙසංයෙව සුකතානං සුසඞ්ඛතානං ලාභො. සිලොකොති වණ්ණඝොසො. **කටුකොති** තික්ඛිණො. **ඵරුසොති** ඛරො. **අන්තරායිකොති** අන්තරායකරො.

පඨමං.

---

16. 1. 2.

දුතියෙ–**බාළිසිකොති** බළිසං ගහෙත්වා චරමානො මච්ඡඝාතිකො. **ආමිසගතන්ති** ආමිසමක්ඛිතං. **ආමිසචක්ඛූති** ආමිසෙ චක්ඛු දස්සනං අස්සාති ආමිසචක්ඛු. **ගිලබළිසොති** ගිලිතබළිසො. **අනයං ආපන්නොති** දුක්ඛං පත්තො. **ව්‍යසනං ආපන්නොති** විනාසං පත්තො. **යථාකාමකරණීයොති** යථා කාමෙන යථා රුචියා යථා වා බාළිසිකො ඉච්ඡති තථෙවස්ස කාතබ්බොති අත්ථො. **යථාකාමකරණීයො මාරස්සාති** යථා කිලෙසමාරස්ස කාමො එවං කාතබ්බො. නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා පාපෙතබ්බොති.

දුතියං.

---

16. 1. 3-4.

තතියෙ–**මහාකුම්මකුලන්ති** මහන්තං අට්ඨිකච්ඡපකුලං. **අගමාසීති** අද්ධා එත්ථ කිඤ්චි ඛාදිතබ්බං අත්ථි තං මච්ඡරායන්තො මං එස නිවාරෙතීති සඤ්ඤාය අගමාසි. **පපතායාති** පපතා වුච්චති දීඝරජ්ජුක

බද්ධඅයකන්තකොසකෙ දණ්ඩකං පවෙසෙත්වා ගහිතො කණ්ණිකාසල්ල සණ්ඨානො අයකණ්ටකො යස්මිං වෙගෙන පතිත්වා කටාහෙ ලග්ග මත්තෙ දණ්ඩකො නික්ඛමති රජ්ජුකො එකාබද්ධො ගච්ඡති. **සො කුම්මො**ති සො බිලකුම්මො[1] **යෙන සො කුම්මො**ති උදකසද්දං සුත්වා සාසඞ්කට්ඨානං භවිස්සතීති නිවත්තිත්වා යෙන සො අත්ථකාමො කුම්මො. **න දානි ත්වං අම්හාක**න්ති ඉදානි ත්වං අමිත්තහත්ථං ගතො න අම්හාකං සන්තකොති අත්ථො. එවං සල්ලපන්තානංයෙව ච නෙසං නාවාය ඨිතො ලුද්දො රජ්ජුකං ආකඩ්ඪිත්වා කුම්මං ගහෙත්වා යථාකාමං අකාසි.

සෙසමෙත්ථ ඉතො අනන්තරසුත්තෙ ච උත්තානමෙව.

තතියං-චතුත්ථං.

---

16. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**එළකා**ති ගුථපාණකා **ගූථාදී**ති ගුථභක්ඛා. **ගූථපූරා**ති අන්තො ගූථෙන භරිතා. **පුණ්ණා ගූථස්සා**ති ඉදං පුරිමස්සෙව අත්ථ දීපනං. **අතිමඤ්ඤෙය්‍යා**ති පච්ඡිමපාදෙ භූමියං ඨපෙත්වා පුරිමපාදෙ ගූථස්ස උපරි ආරොපෙත්වා ඨිතා; අහං හි ගූථාදීති භණන්තී අති මඤ්ඤෙය්‍ය. **පිණ්ඩපාතො චස්ස පූරො**ති අපරෙපි සො පත්තපූරො පණීතපිණ්ඩපාතො භවෙය්‍ය.

පඤ්චමං.

---

16. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**ඛං භික්ඛවෙ! අසනිවිචක්ක**න්ති භික්ඛවෙ! තං පුග්ගලං මත්ථකෙ පතිත්වා මද්දමානං සුක්ඛාසනිචක්කං ආගච්ඡතු. **අප්පත්ත මානස**න්ති අනධිගතාරහත්තං. ඉති භගවා න සත්තානං දුක්ඛකාම තාය ආදීනවෙ පන දස්සෙතුං එවමාහ. අසනිචක්කං හි මත්ථකෙ පතිතං එකමෙව අත්තභාවං නාසෙති. ලාභසක්කාරසිලොකෙන පරියාදින්නචිත්තො නිරයාදිසු අනන්තදුක්ඛං අනුභොති.

ඡට්ඨං.

---

16. 1. 7.

සත්තමෙ-**දිද්ධගතෙනා**ති ගතදිද්ධෙන. **විසල්ලෙනා**ති විස මක්ඛිතෙන සල්ලෙන; සත්තියාති අත්ථො.

සත්තමං.

---

16. 1. 8.

අට්ඨමෙ-**සිඟාලො**ති ජරසිඟාලො. යථා හි සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො පූතිකායොත්වෙව තං ඛණං ගහිතම්පි ච මුත්තං පූතිමුත්තන්තෙව වුච්චති. එවං තදහු ජාතොපි සිගාලො ජරසිගාලොත්වෙව වුච්චති.

---

1. සී. පිලකුම්මො. ස්‍යා. විඩකුම්මො. 2. ස්‍යා. කංසලකාති.

උක්කණ්ටකෙන නාමාති එවං නාමකෙන රොගෙන සො කිර සීත කාලෙ උප්පජ්ජති. තස්මිං උප්පන්නෙ සකලසරීරතො ලොමානි පතන්ති සකලසරීරං නිල්ලොමං හුත්වා සමන්තතො ඵුටති, වාතබ්භාහතා වණා රුජන්ති. යථා උම්මත්තසුනඛෙන දට්ඨො පුරිසො අනවට්ඨිතොව භමති, එවං තස්මිං උප්පන්නෙ භමිතබ්බං හොති. අසුකට්ඨානෙ සොත්ථි භවිස්සතීති න පඤ්ඤායති.

අට්ඨමං.

---

16. 1. 9.

නවමෙ-**වෙරම්භවාතාති** එවං නාමකා මහාවාතා; කීදිසෙ පන ඨානෙ තෙ වාතා වායන්තීති? යත්ථ ඨිතස්ස චත්තාරො දීපා උප්පලිනී පත්තමත්තා හුත්වා පඤ්ඤායන්ති. **යො පක්ඛී ගච්ඡතීති** නවවුට්ඨෙ දෙවෙ විරවන්තො වාතසකුණො තත්ථ ගච්ඡති; තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **අරක්ඛිතෙනෙව කායෙනාති** ආදිසු හත්ථපාදෙ කීළාපෙන්තො ඛන්ධට්ඨිං වා නාමෙන්තො කායං න රක්ඛති නාම. නානාවිධං දුට්ඨුල්ල කථං කථෙන්තො වාචං න රක්ඛති නාම. කාමවිතක්කාදයො විතක්කෙන්තො චිත්තං න රක්ඛති නාම. **අනුපට්ඨිතාය සතියාති** කායගතාසතිං අනුපට්ඨපෙත්වා.

නවමං.

---

16. 1. 10.

දසමෙ-**අසක්කාරෙන චූභයන්ති** අසක්කාරෙන ච උභයෙන. **සමාධීති** අරහත්තඵලසමාධි සො හි තෙන න විකම්පති. **අප්පමාණවිහාරිනොති** අප්පමාණෙන ඵලසමාධිනා විහරන්තස්ස. **සාතතිකන්ති** සතතකාරිං. **සුඛුමදිට්ඨිවිපස්සකන්ති** අරහත්තමග්ගදිට්ඨියා සුඛුමදිට්ඨිං ඵලසමාපත්තිඅත්ථාය විපස්සන්තං පට්ඨපෙත්වා ආගතත්තා විපස්සකං. **උපාදානක්ඛයාරාමන්ති** උපාදානක්ඛයසඞ්ඛාතෙ නිබ්බාණෙ රතං. **ආහු සප්පුරිසො ඉතීති** සප්පුරිසොති කථෙන්තීති.

දසමං.

පඨමො වග්ගො.

---

16. 2. 1.

දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ-**සම්පජානමුසා භාසන්තන්ති** අප්පමත්තකෙනපි කාරණෙන සම්පජානමෙව මුසා භාසන්තං. සීලං පූරෙස්සාමීති සංවිහිතභික්ඛුං සිනෙරුමත්තෙනාපි පච්චයරාසි චාලෙතුං න සක්කොති. යදා පන සීලං පහාය සක්කාරනිස්සිතො හොති තදා කුණ්ඩකමුට්ඨිහෙතුපි මුසා භාසති, අකත්තබ්බං වා අකිච්චං කරොති.

පඨමං.

16. 2. 2.

දුතියං උත්තානමෙවාති.

දුතියං.

16. 2. 3–10.

තතියාදීසු–**සුවණ්ණනික්ඛස්සාති** එකස්ස කඤ්චනනික්ඛස්ස. **සිඞ්ගීනික්ඛස්සාති** සිඞ්ගීසුවණ්ණනික්ඛස්ස. **පථවියාති** චක්කවාළබ්භන්තරාය මහාපථවියා. **ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතූති** කස්සචිදෙව ආමිසස්ස හෙතු අන්තමසො කුණ්ඩකමුට්ඨිනොපි. **ජීවිතහෙතූති** අටවියං චොරෙහි ගහෙත්වා ජීවිතෙ වොරොපියමානෙ තස්සපි හෙතු. **ජනපදකල්‍යාණියාති** ජනපදෙ උත්තමිත්ථියා.

දුතියොවග්ගො.

---

16. 3. 1.

තතියවග්ගස්ස පඨමෙ–**නතස්ස භික්ඛවෙ මාතුගාමොති** තස්ස රහො එකකස්ස නිසින්නස්ස න තෙන ධම්මෙන අඤ්ඤොපි මාතුගාමො චිත්තං පරියාදාතුං සක්කොති යස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාතුං සක්කොතීති අත්ථො.

පඨමං.

---

16. 3. 2.

දුතියං උත්තානමෙවාති.

දුතියං.

16. 3. 3.

තතියෙ–**සද්ධාති** සොතාපන්නා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

තතියං.

---

16. 3. 4–6.

තථා චතුත්ථෙ පඤ්චමෙ ඡට්ඨෙ ච.

චතුත්ථං–පඤ්චමං–ඡට්ඨං.

---

16. 3. 7.

සත්තමෙ–**සමුදයන්ති** ආදීසු සහ පුබ්බකම්මෙන අත්තභාවො කොලපුත්තියං වණ්ණපොක්ඛරතා කල්‍යාණවාක්කරණතා ධුතගුණාවීකරණං පරිවාරසම්පත්තීති එවමාදිං ලාභසක්කාරස්ස සමුදයං පච්චයවසෙන නප්පජානන්ති. නිරොධො ච පටිපදා ච නිරොධසච්චමග්ගසච්චවසෙනෙව වෙදිතබ්බා.

සත්තමං.

---

16. 3. 8.

අට්ඨමෙ යස්මා ලාභසක්කාරසිලොකො නරකාදීසු නිබ්බත්තෙන්තො සකලම්පි ඉමං අත්තභාවං නාසෙති. ඉධාපි මරණම්පි මරණමත්තම්පි දුක්ඛං ආවහති. තස්මා **ජීවිතං ඡින්දතීති** ආදි වුත්තං.

16. 3. 9.

නවමෙ-**වාලරජ්ජුයා**ති සුත්තාදිමයා රජ්ජු මුදුකා හොති. වාලරජ්ජු බර ඵරුසා. තස්මා අයමෙව ගහිතා.

නවමං.

---

16. 3. 10.

දසමෙ-**දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරා**ති ඵලසමාපත්තිසුඛවිහාරා. **තෙසාහමස්සා**ති තෙසං අහං අස්ස.

ඛීණාසවො හි ලාභී පුඤ්ඤසම්පන්නො යාගුඛජ්ජකාදීනි ගහෙත්වා ආගතානං අනුමොදනං කරොන්තො ධම්මං දෙසෙන්තො පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිතුං ඔකාසං න ලභති. තං සන්ධායෙතං වුත්තන්ති.

දසමං.

තතියොවග්ගො.

---

16. 4. 1.

චතුත්ථවග්ගස්ස පඨමං උත්තානමෙව.

16. 4. 2-4.

දුතියාදීසු-**කුසලමූල**න්ති අලොභාදී තිවිධකුසලධම්මා. **සුක්කා ධම්මා**ති තස්සෙව පරියායදෙසනා. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො යස්ස කුසලමූලාදිසඞ්ඛාතස්ස අනවජ්ජධම්මස්ස අසමුච්ඡින්නත්තා දෙව දත්තො සග්ගෙ වා නිබ්බත්තෙය්‍ය මග්ගඵලානි වා අධිගච්ඡෙය්‍ය ස්වාස්ස සමුච්ඡෙදමග්ගො සබ්බසො සමුච්ඡින්නො විනට්ඨො.

16. 4. 5.

පඤ්චමෙ-**පරාභවායා**ති අවඩ්ඪියා විනාසාය. **අස්සතරී**ති වළවාය කුච්ඡිස්මිං ගද්‍රභස්ස ජාතා. **අත්තවධාය ගබ්භං ගණ්හාතී**ති තං අස්සෙන සද්ධිං සම්පයොජෙන්ති. සා ගබ්භං ගණ්හිත්වා කාලෙ සම්පත්තෙ විජායිතුං න සක්කොති, පාදෙහි භූමියං පහරන්තී තිට්ඨති. අථස්සා චත්තාරො පාදෙ චතූසු ඛාණුකෙසු බන්ධිත්වා කුච්ඡිං ඵාලෙත්වා පොතකං නීහරන්ති. සා තත්ථෙව මරති. තෙනෙතං වුත්තං.

පඤ්චමං.

---

16. 4. 6.

ඡට්ඨෙ-**සක්කාභිහාරො**ති අභිහරිතබ්බභත්තං. තස්ස පන පමාණං දස්සෙතුං **පඤ්ච ථාලිපාකසතානී**ති වුත්තං. තත්ථ එකො ථාලිපාකො දසන්නං පුරිසානං භත්තං ගණ්හාති. **නාසාය පිත්තං භින්දෙය්‍යු**න්ති අච්ඡපිත්තං වා මච්ඡපිත්තං වාස්ස නාසාපුටෙ පක්ඛිපෙය්‍යුං.

ඡට්ඨං.

16. 4. 7.

සත්තමෙ-**මාතුපි හෙතූති** සචෙ මුසා භණසි මාතරං තෙ විස්සජ්ජෙස්සාම නො චෙ භණසි න විස්සජ්ජෙස්සාමාති එවං චොරෙහි අට්ටියං පුච්ඡමානො තස්සා චොරහත්ථගතාය මාතුයාපි හෙතු සම්පජානමුසා න කථෙය්‍යාති අත්ථො. ඉතො පරෙසු එසෙව නයොති.

චතුත්ථොවග්ගො.

ලාභසක්කාරසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

17. 1. 1.

රාහුලසංයුත්තස්ස පඨමෙ-**එකොති** චතූසු ඉරියාපථෙසු එකවිහාරී. **වූපකට්ඨොති** වවකට්ඨො නිස්සටො. **අප්පමත්තොති** සතියා අවිප්පවසන්තො. **ආතාපීති** විරියසම්පන්නො. **පහිතත්තො විහරෙය්‍යන්ති** විසෙසාධිගමත්ථාය පෙසිතත්තො හුත්වා විහරෙය්‍යං. **අනිච්චන්ති** හුත්වා අභාවකාරණෙන අනිච්චං; අථවා උප්පාදවයවන්තතාය තාවකාලිකතාය විපරිණාමකොටියා නිච්චපටික්ඛෙපතොති ඉමෙහිපි කාරණෙහි අනිච්චං. **දුක්ඛන්ති** චතූහි කාරණෙහි දුක්ඛං දුක්ඛමනට්ඨෙන දුක්ඛවත්ථුකට්ඨෙන සතතසම්පීළනට්ඨෙන සුඛපටිපක්ඛතාති. **කල්ලන්ති** යුත්තං. **එතං මමාති** තණ්හාගාහො. **එසොහමස්මීති** මානගාහො. **එසො මෙ අත්තාති** දිට්ඨිගාහො. තණ්හාගාහො චෙත්ථ අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතවසෙන මානගාහො නවවිධමානවසෙන දිට්ඨිගාහො ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිවසෙන වෙදිතබ්බො. **නිබ්බින්දං විරජ්ජතීති** එත්ථ විරාගවසෙන චත්තාරො මග්ගා කථිතා. **විරාගා විමුච්චතීති** එත්ථ විමුත්තිවසෙන චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි. එත්ථ ච පඤ්චසු ද්වාරෙසු පසාදව ගහිතා. **මනොති** ඉමිනා තෙභූමකං සම්මසනචාරචිත්තං.

පඨමං.

---

17. 1. 2.

දුතියෙ-පඤ්චසු ද්වාරෙසු ආරම්මණමෙව.

දුතියං.

---

17. 1. 3.

තතියෙ-පඤ්චසු ද්වාරෙසු පසාදවත්ථුකචිත්තමෙව මනොවිඤ්ඤාණෙන තෙභූමකසම්මසනචාරචිත්තං ගහිතං. එවං සබ්බත්ථ නයො නෙතබ්බො.

17. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-තෙභූමකධම්මා.

17. 1. 8.

අට්ඨමෙ පන-**තණ්හාති** තස්මිං තස්මිං ද්වාරෙ ජවනප්පත්තාව ලබ්භති.

17. 1. 9.

නවමෙ-විඤ්ඤාණධාතුවසෙන නාමං සෙසාහි රූපන්ති නාමරූපං කථිතං.

17. 1. 10.

දසමෙ-රූපක්ඛන්ධො කාමාවචරො සෙසා චත්තාරො සබ්බසඞ්ගාහිකපරිච්ඡෙදෙන චතුභූමකා ඉධ පන තෙභූමකාති ගහෙතබ්බා.

පඨමො වග්ගො.

---

17. 2. 1-11.

දුතියෙ-දස උත්තානත්ථානෙව.

එකාදසමෙ-**ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙති** අත්තනො සවිඤ්ඤාණකකායං දස්සෙති. **බහිද්ධා චාති** පරස්ස සවිඤ්ඤාණකං වා අවිඤ්ඤාණකං වා; පුරිමෙන වා අත්තනො ච පරස්ස ච සවිඤ්ඤාණකමෙව දස්සෙති පච්ඡිමෙන බහිද්ධා අනින්ද්‍රියබද්ධරූපං. **අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයාති** අහඞ්කාරදිට්ඨී ච මමඞ්කාරතණ්හා ච මානානුසයා ච. **න හොන්තීති** එතෙ කිලෙසා කථං ජානන්තස්ස එතෙසු චක්ඛුසු න හොන්තීති පුච්ඡති. **සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතොති** සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය සුට්ඨු පස්සන්තස්ස.

17. 2. 12.

ද්වාදසමෙ-**අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතන්ති** අහඞ්කාරතො ච මමඞ්කාරතො ච මානතො ච අපගතං. **විධා සමතික්කන්තන්ති** මානකොට්ඨාසෙ සුට්ඨු අතික්කන්තං. **සන්තං සුවිමුත්තන්ති** කිලෙසවූපසමෙන සන්තං කිලෙසෙහෙව සුට්ඨු විමුත්තං. සෙසං උත්තානමෙවාති.

දුතියො වග්ගො.

ඊසුපි අසෙඛභූමි කථිතා. පඨමො පනෙත්ථ ආයාචන්තස්ස දෙසිතො දුතියො අනායාචන්තස්ස. සකලෙ පන රාහුලසංයුත්තෙ ථෙරස්ස විමුත්තිපරිපාචනීයධම්මාව කථිතාති.

රාහුලසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

18. 1. 1.

ලක්ඛණසංයුත්තෙ-ය්වායං **ආයස්මා ච ලක්ඛණොති** ලක්ඛණත්ථෙරො වුත්තො එස ජටිලසහස්සස්ස අබ්භන්තරො එහිභික්ඛූපසම්පදාය උපසම්පන්නො ආදිත්තපරියායාවසානෙ අරහත්තං පත්තො. එකො මහාසාවකොති වෙදිතබ්බො. යස්මා පනෙස ලක්ඛණසම්පන්නෙන සබ්බාකාරපරිපූරෙන බ්‍රහ්මසමෙන අත්තභාවෙන සමන්නාගතො තස්මා ලක්ඛණොති සඞ්ඛං ගතො. මහාමොග්ගල්ලානො පන පබ්බජිතදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ අරහත්තං පත්තො දුතියො අග්ගසාවකො.

සිතං පාත්වාකාසීති මන්දහසිතං පාතුඅකාසි, පකාසයි. දස්සෙසීති වුත්තං හොති. කිං පන දිස්වා ථෙරො සිතං පාත්වාකාසීති? උපරි පාළියං ආගතං අට්ඨිසඞ්ඛලිකං එකං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තං සත්තං දිස්වා තඤ්ච ඛො දිබ්බෙන චක්ඛුනා න පසාදචක්ඛුනා. පසාදචක්ඛුස්ස හි එතෙ අත්තභාවා න ආපාථං ආගච්ඡන්ති. එවරූපං අත්තභාවං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙ කත්තබ්බෙ කස්මා සිතං පාත්වාකාසීති? අත්තනො ච බුද්ධඤාණස්ස ච සම්පත්තිං අනුස්සරණතො තං හි දිස්වා ථෙරො අදිට්ඨසච්චෙන නාම පුග්ගලෙන පටිලභිතබ්බා එවරූපා අත්තභාවා මුත්තො අහං, ලාභා වත මෙ සුලද්ධං වත මෙති අත්තනො ච සම්පත්තිං අනුස්සරිත්වා අහො බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණසම්පත්ති යො "කම්මවිපාකො භික්ඛවෙ අචින්තෙය්‍යො න චින්තෙතබ්බො"ති දෙසෙසි පච්චක්ඛං වත කත්වා බුද්ධා දෙසෙන්ති, සුප්පටිවිද්ධා ධම්මධාතූති. එවං බුද්ධඤාණසම්පත්තිඤ්ච අනුස්සරිත්වා සිතං පාත්වාකාසීති. අථ ලක්ඛණත්ථෙරො කස්මා නාද්දස කිමස්ස දිබ්බචක්ඛු නත්ථීති? නො නත්ථි. මහාමොග්ගල්ලානො පන ආවජ්ජෙන්තො අද්දස ඉතරො පන අනාවජ්ජෙන්තො නාද්දස යස්මා පන ඛීණාසවා නාම න අකාරණා සිතං කරොන්ති. තස්මා තං ලක්ඛණත්ථෙරො පුච්ඡි **කො නු ඛො ආවුසො මොග්ගල්ලාන හෙතු කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායා**ති. ථෙරො පන යස්මා යෙහි අයං උප්පත්ති සාමං අදිට්ඨා තෙ දුස්සද්ධාපයා හොන්ති තස්මා භගවන්තං සක්ඛිං කත්වා බ්‍යාකාතුකාමතාය **අකාලො ඛො ආවුසො**ති ආදිමාහ. තතො භගවතො සන්තිකෙ පුට්ඨො **ඉධාහං ආවුසො**ති ආදිනා නයෙන බ්‍යාකාසි.

තත්ථ–**අට්ඨිසඞ්ඛලික**න්ති පෙතං නිම්මංසලොහිතං අට්ඨිසඞ්ඝාටං, **ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපී**ති එතෙපි යක්ඛගිජ්ඣා චෙව යක්ඛකාකා ච යක්ඛකුලලා ච පච්චෙතබ්බා පාකතිකානං පන ගිජ්ඣාදීනං ආපාථම්පි එවරූපං නාගච්ඡති. **අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා**ති අනුබන්ධිත්වා අනුබන්ධිත්වා. **විතුදන්තී**ති අසිධාරූපමෙහි තිඛිණෙහි ලොහතුණ්ඩකෙහි විජ්ඣිත්වා විජ්ඣිත්වා ඉතොචිතො ච ඛාදන්තා ගච්ඡන්ති. **සා සුදං අට්ටස්සරං කරොතී**ති එත්ථ **සුද**න්ති නිපාතො. සා අට්ඨිසඞ්ඛලිකා අට්ටස්සරං ආතුරස්සරං කරොතීති අත්ථො. අකුසලවිපාකානුභවනත්ථං හි යොජනප්පමාණාපි තාදිසා අත්තභාවා නිබ්බත්තන්ති පසාදුස්සදා ච හොන්ති පක්කගණ්ඩසදිසා තස්මා අට්ඨිසඞ්ඛලිකා බලවවෙදනාතුරා තාදිසං සද්දමකාසීති එවඤ්ච පන වත්වා පුන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො වට්ටගාමිසත්තා නාම එවරූපා අත්තභාවා න මුඤ්චන්තීති සත්තෙසු කාරුඤ්ඤං පටිච්ච උප්පන්නං ධම්මසංවෙගං දස්සෙන්තො **තස්ස මය්හං ආවුසො එතදහොසි අච්ඡරියං වත භො**ති ආදිමාහ. තතො භගවා ථෙරස්ස ආනුභාවං පකාසෙන්තො **චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්තී**ති ආදිමාහ. තත්ථ චක්ඛු භූතං ජාතමුප්පන්නං එතෙසන්ති චක්ඛුභූතා භූතචක්ඛුකා උප්පන්නචක්ඛුකා චක්ඛුං උප්පාදෙත්වා විහරන්තීති අත්ථො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො.

යත්‍ර හි නාමාති එත්ථ **යත්‍රාති** කාරණවචනං. තත්‍රායං අත්ථයොජනා. යස්මා නාම සාවකොපි එවරූපං ඤස්සති වා දක්ඛති වා සක්ඛිං වා කරිස්සති තස්මා අවොච "චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ! සාවකා විහරන්ති ඤාණභූතා වත භික්ඛවෙ! සාවකා විහරන්තී"ති. **පුබ්බෙව මෙ සො භික්ඛවෙ! සත්තො දිට්ඨොති** බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපටිවෙධෙන අප්පමාණෙසු චක්කවාළෙසු අප්පමාණෙ සත්තනිකායෙ භවගතිඨිතිනිවාසෙ ච පච්චක්ඛං කරොන්තෙන මයා පුබ්බෙවෙසො සත්තො දිට්ඨොති වදති. **ගොඝාතකොති** ගාවො වධිත්වා අට්ඨිතො මංසං මොචෙත්වා වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තස්සෙතං. **තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනාති** තස්ස නානාචෙතනාහි ආයූහිතස්ස අපරාපරිය කම්මස්ස. තත්‍රහි යාය චෙතනාය නරකෙ පටිසන්ධි ජනිතා තස්සා විපාකෙ පරික්ඛීණෙ අවසෙසකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරම්මණං කත්වා පුන පෙතාදීසු පටිසන්ධිං නිබ්බත්තෙන්ති. තස්මා සා පටිසන්ධි කම්මසභාගතාය ආරම්මණසභාගතාය වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසො නාමාති වුච්චති. අයඤ්ච සත්තො එවං උප්පන්නො තෙනාහ "තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා"ති. තස්ස කිර නරකා චවනකාලෙ නිම්මංසීකතානං ගුන්නං අට්ඨිරාසියෙව නිමිත්තං අහොසි. සො පටිච්ඡන්නම්පි තං කම්මං විඤ්ඤූනං පාකටං විය කරොන්තො **අට්ඨිසංඛලිකපෙතො** ජාතො.

18. 1. 2.

මංසපෙසිවත්ථුස්මිං—සො ගොඝාතකො ගොමංසපෙසියො කත්වා සුක්ඛාපෙත්වා වල්ලූරවික්කයෙන අනෙකානි වස්සානි ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපෙසි එව නිමිත්තං අහොසි. සො **මංසපෙසි පෙතො** ජාතො.

18. 1. 3.

මංසපිණ්ඩවත්ථුස්මිං—සො සාකුණිකො සකුණෙ ගහෙත්වා වික්කිණනකාලෙ නිප්පක්ඛචම්මෙ මංසපිණ්ඩමත්තෙ කත්වා වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපිණ්ඩොව නිමිත්තං අහොසි. සො **මංසපිණ්ඩපෙතො** ජාතො.

18. 1. 4.

නිච්ඡවිවත්ථුස්මිං—තස්ස ඔරබ්භිකස්ස එළකෙ වධිත්වා වධිත්වා නිච්චම්මෙ කත්වා කප්පිතජීවිකස්ස පුරිමනයෙනෙව නිච්චම්මඑළකස්ස සරීරං නිමිත්තං අහොසි. සො **නිච්ඡවිපෙතො** ජාතො.

18. 1. 5.

අසිලොමවත්ථුස්මිං—සො සූකරිකො දීඝරත්තං නිවාපපුට්ඨෙ සූකරෙ අසිනා වධිත්වා වධිත්වා දීඝරත්තං ජීවිකං කප්පෙසි. තස්ස උක්ඛිත්තාසිභාවොව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා **අසිලොමපෙතො** ජාතො.

18. 1. 6.

සත්තිලොමවත්ථුස්මිං-සො මාගවිකො එකං මිගඤ්ච සත්තිඤ්ච ගහෙත්වා එකමග්ගං වතං ගන්ත්වා තස්ස මිගස්ස සමීපං ආගතාගතෙ මිගෙ සත්තියා විජ්ඣිත්වා මාරෙසි. තස්ස සත්තියා විජ්ඣනකභාවො යෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා **සත්තිලොමපෙතො** ජාතො.

18. 1. 7.

උසුලොමවත්ථුස්මිං-**කාරණිකොති** රජාපරාධිකෙ අනෙකාහි කාරණාහි පීළෙත්වා අවසානෙ කණ්ඩෙන විජ්ඣිත්වා මාරණකපුරිසො; සො කිර අමුකස්මිං පදෙසෙ විද්ධො මරතීති ඤත්වාව විජ්ඣති තස්සෙවං ජීවිකං කප්පෙත්වා නරකෙ උප්පන්නස්ස තතො පක්කාවසෙසෙන ඉධූපපත්තිකාලෙ උසූනං විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා **උසුලොමපෙතො** ජාතො.

18. 1. 8.

සූචිලොමවත්ථුස්මිං-**සූතොති** අස්සදමකො ගොදමකොතිපි වදන්ති යෙව. තස්ස පතොදසූචියා විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා-**සූචිලොමපෙතො** ජාතො.

18. 1. 9.

දුතියසූචිලොමවත්ථුස්මිං-**සූචකොති** පෙසුඤ්ඤකාරකො සො කිර මනුස්සෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දි. රජකුලෙ ච ඉමස්ස ඉදං නාම අත්ථි, ඉමිනා ඉදං නාම කතන්ති සූචෙත්වා සූචෙත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙසි. තස්මා යථා තෙන සූචෙත්වා මනුස්සා භින්නා, තථා සූචීහි තොදන දුක්ඛං පච්චනුභොන්තුං කම්මමෙව නිමිත්තං කත්වා **සූචිලොමපෙතො** ජාතො.

18. 1. 10.

අණ්ඩභාරිවත්ථුස්මිං-**ගාමකූටොති** විනිච්ඡයාමච්චො. තස්ස කම්මසභාගතාය කුම්භමත්තා මහාඝටප්පමාණා අණ්ඩා අහෙසුං. සො හි යස්මා රහො පටිච්ඡන්නෙ ඨානෙ ලඤ්ජං ගහෙත්වා කූටවිනිච්ඡයෙන පාකටං දොසං කරොන්තො සාමිකෙ අස්සාමිකෙ අකාසි, තස්මාස්ස රහස්සං අඞ්ගං පාකටං නිබ්බත්තං. යස්මා දණ්ඩං පට්ඨපෙන්තො පරෙසං අසය්හං භාරං ආරොපෙසි, තස්මාස්ස රහස්සං අඞ්ගං අසය්හභාරො හුත්වා නිබ්බත්තං. යස්මා යස්මිං ඨානෙ ඨිතෙන සමෙන භවිතබ්බං තස්මිං ඨත්වා විසමො අහොසි තස්මාස්ස රහස්සඞ්ගෙ විසමා නිසජ්ජා අහොසීති.

පඨමොවග්ගො.

---

18. 2. 1.

පාරදාරිකවත්ථුස්මිං-සො සත්තො පරස්ස රක්ඛිතගොපිතං සස්සාමිකං ඵස්සං ඵුසන්තො මීළ්හසුඛෙන කාමසුඛෙන චිත්තං රමයිත්වා කම්මසභාගතාය ගූථඵස්සං ඵුසන්තො දුක්ඛමනුභවිතුං තත්ථ නිබ්බත්තො.

18. 2. 2.

දුට්ඨබ්‍රාහ්මණවත්ථු පාකටමෙව.

18. 2. 3.

නිච්ඡවිත්ථිවත්ථුස්මිං–යස්මා මාතුගාමො නාම අත්තනො ඵස්සෙ අනිස්සරා, සාමිකස්ස සන්තකං ඵස්සං ථෙනෙත්වා පරෙසං අභිරතිං උප්පාදෙසි. තස්මා කම්මසභාගතාය සුඛසම්ඵස්සා චවිත්වා දුක්ඛසම්ඵස්සං අනුභවිතුං නිච්ඡවිත්ථී හුත්වා උප්පන්නා.

18. 2. 4.

මඞ්ගුලිත්ථිවත්ථුස්මිං–**මඞ්ගුලි**න්ති විරූපං දුද්දසිකං බීභච්ඡං. සා කිර යක්ඛදාසිකම්මං කරෙන්තී ඉමිනා ච ඉමිනා ච එවං බලිකම්මෙ කතෙ අයං නාම තුම්හාකං වඩ්ඪි භවිස්සතීති මහාජනස්ස ගන්ධපුප්ඵාදීනි වඤ්චනාය ගහෙත්වා මහාජනං දුද්දිට්ඨිං මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හාපෙසි. තස්මා තාය කම්මසභාගතාය ගන්ධපුප්ඵාදීනං ථෙනිතත්තා දුග්ගන්ධා දුද්දස්සනස්ස ගාහිතත්තා දුද්දසිකා විරූපා බීභච්ඡා හුත්වා නිබ්බත්තා.

18. 2. 5.

ඔකිලිනීවත්ථුස්මිං–**උප්පක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිණි**න්ති සා කිර අඞ්ගාරචිතකෙ නිපන්නා විප්ඵන්දමානා විපරිවත්තමානා පච්චති. තස්මා උප්පක්කා චෙව හොති උණ්හෙන අග්ගිනා පක්කසරීරා ඔකිලිනී ච කිලින්නසරීරා සෙදබින්දූනිස්සා සරීරතො පග්ඝරන්ති, ඔකිරිණී ච අඞ්ගාරසම්පරිකිණ්ණා. තස්සා හි හෙට්ඨතොපි කිංසුකපුප්ඵවණ්ණා අඞ්ගාරා උභයපස්සෙපි ආකාසතොපිස්සා උපරි අඞ්ගාරා පතන්ති. තෙන වුත්තං "උප්පක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිණි"න්ති. **සා ඉස්සාපකතා සපත්තිං අඞ්ගාරකටාහෙන ඔකිරී**ති තස්ස කිර රඤ්ඤො එකා නාටකිත්ථී අඞ්ගාරකටාහං සමීපෙ ඨපෙත්වා ගත්තතො උදකං පුඤ්ඡති පාණිනා ච සෙදං කරොති. රාජා ච තාය සද්ධිං කථඤ්ච කරොති පරිතුට්ඨාකාරඤ්ච දස්සෙති. අග්ගමහෙසී තං අසහමානා ඉස්සාපකතා හුත්වා අචිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො තං අඞ්ගාරකටාහං ගහෙත්වා තස්සා උපරි අඞ්ගාරෙ ඔකිරි. සා තං කම්මං කත්වා තාදිසං යෙව විපාකං පච්චනුභවිතුං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තා.

18. 2. 6.

චොරඝාතවත්ථුස්මිං–සො රඤ්ඤො ආණාය දීඝරත්තං චොරානං සීසානි ඡින්දිත්වා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො අසීසකං කබන්ධං හුත්වා නිබ්බත්ති.

18. 2. 7.

භික්ඛුවත්ථුස්මිං–**පාපභික්ඛූ**ති ලාමකභික්ඛු. සො කිර ලොකස්ස සද්ධාදෙය්‍යෙ චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිත්වා කායවචීවාරෙහි අසංයතො භින්නාජීවො චිත්තකෙළිං කීළන්තො විචරි. තතො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො භික්ඛුසදිසෙනෙව අත්තභාවෙන නිබ්බත්ති.

18. 2. 8–11.

භික්ඛුනීසික්ඛමානාසාමණෙරසාමණෙරීවත්ථූසුපි අයමෙව විනිච්ඡයොති.

ලක්ඛණසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

19. 1. 1.

ඔපම්මසංයුත්තස්ස පඨමෙ–කූටං ගච්ඡන්තීති **කූටඞ්ගමා**. කූටං සමොසරන්තීති **කූටසමොසරණා**. **කූටසමුග්ඝාතා**ති කූටසමුග්ඝාතෙන. **අවිජ්ජාසමුග්ඝාතා**ති අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජාය සමුග්ඝාතා. **අප්පමත්තා**ති සතියා අවිප්පවාසෙ ඨිතා හුත්වා.

පඨමං.

---

19. 1. 2.

දුතියෙ–**මනුස්සෙසු පච්චාජායන්තී**ති යෙ මනුස්සලොකතො චුතා මනුස්සෙසු ජායන්ති තෙ එව අප්පකාති අධිප්පායො. **අඤ්ඤත්‍ර මනුස්සෙහී**ති යෙ පන මනුස්සලොකතො චුතා ඨපෙත්වා මනුස්සලොකං චතූසු අපායෙසු පච්චාජායන්ති තෙ මහාපථවියං පංසු විය බහුතරා. ඉමස්මිඤ්ච සුත්තෙ දෙවාපි මනුස්සෙහෙව සඞ්ගහිතා. තස්මා යථා මනුස්සෙසු ජායන්තා අප්පකා එවං දෙවෙසුපීති වෙදිතබ්බා.

දුතියං.

---

19. 1. 3.

තතියෙ–**සුප්පධංසියා**ති සුවිහෙසියානි. **කුම්භත්ථෙනකෙහී**ති යෙ පරඝරං පවිසිත්වා දීපාලොකෙන ඔලොකෙත්වා පරභණ්ඩං හරිතුකාමා ඝටෙ දීපං කත්වා පවිසන්ති තෙ කුම්භත්ථෙනකා නාම. තෙහි කුම්භත්ථෙනකෙහි. **සුප්පධංසියො හොති අමනුස්සෙහී**ති මෙත්තාභාවනාරහිතං හි පංසුපිසාචකාපි ධංසයන්ති පගෙව උළාරා මනුස්සා. **භාවිතා**ති වඩ්ඪිතා. **බහුලීකතා**ති පුනප්පුනං කතා. **යානීකතා**ති යුත්තයානං විය කතා. **වත්ථුකතා**ති පතිට්ඨානට්ඨෙන වත්ථු විය කතා. **අනුට්ඨිතා**ති අවට්ඨිතා. **පරිචිතා**ති සමන්තතො චිතා සුවඩ්ඪිතා. **සුසමාරද්ධා**ති විතෙනන සුට්ඨු සමාරද්ධා.

තතියං.

---

19. 1. 4.

චතුත්ථෙ–**ඔක්ඛාසත**න්ති මහාමුඛඋක්ඛලීනං සතං. **දානං දදෙය්‍යා**ති පණීතභොජනභරිතානං මහාඋක්ඛලීනං සතං දානං දදෙය්‍ය. **උක්කාසත**න්තිපි පාඨො. තස්ස දණ්ඩදීපිකාසතන්ති අත්ථො. එකාය පන දීපිකාය යත්තකෙ ඨානෙ ආලොකො හොති තතො සතගුණං ඨානං සත්තහි රතනෙහි පූරෙත්වා දානං දදෙය්‍යාති අත්ථො. **ගද්දූහනමත්ත**න්ති

ගො දූහනමත්තං; ගාවියා එකවාරං අග්ගථනාකඩ්ඪනමත්තන්ති අත්ථො. **ගන්ධූහනමත්තං** වා. ද්වීහි අඞ්ගුලීහි ගන්ධපිණ්ඩං ගහෙත්වා එකවාරං සායනමත්තන්ති අත්ථො. එත්තකම්පි හි කාලං යො පන ගබ්භපරිවෙණවිහාරූපචාරපරිච්ඡෙදෙන වා චක්කවාළපරිච්ඡෙදෙන වා අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු සබ්බසත්තෙසු හිතඵරණං මෙත්තචිත්තං භාවෙතුං සක්කොති, ඉදං තතො එකදිවසං තික්ඛත්තුං දින්නදානතො මහප්ඵලතරං.

චතුත්ථං.

---

19. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**පතිලෙණිස්සාමී**ති ආදිසු අග්ගෙ පහරිත්වා කප්පාස වට්ටිං විය නාමෙන්තො නියාසවට්ටිං විය ච එකතො කත්වා අල්ලියාපෙන්තො පතිලෙණෙති නාම. මජ්ඣෙ පහරිත්වා නාමෙත්වා ධාරාය වා පහරිත්වා ද්වෙපි ධාරා එකතො අල්ලියාපෙන්තො **පතිකොට්ටෙ**ති නාම. කප්පාසවට්ටනකළායං විය පවත්තෙන්තො චිර කාලං සංවෙල්ලිතකිලඤ්ජං පසාරෙත්වා පුන සංවෙල්ලෙන්තො විය ච **පතිවෙට්ටෙ**ති නාම.

පඤ්චමං.

---

19. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**දළ්හධම්මා ධනුග්ගහා**ති දළ්හධනුනො ඉස්සාසා. දළ්හ ධනු නාම **විසහස්සථාමං** වුච්චති. විසහස්සථාමං නාම යස්ස ආරොපිතස්ස ජියාබද්ධො ලොහසීසාදීනං භාරො දණ්ඩෙ ගහෙත්වා යාව **කණ්ඩප්පමාණා** උක්ඛිත්තස්ස පඨවිතො මුච්චති. **සික්ඛිතා**ති දස ද්වාදස වස්සානි ආචරියකුලෙ උග්ගහිතසිප්පා. **කතහත්ථා**ති යො සිප්පමෙව උග්ගණ්හාති සො කතහත්ථො න හොති. ඉමෙ පන කතහත්ථා චිණ්ණවසිභාවා. **කතූපාසනා**ති රාජකුලාදීසු දස්සිතසිප්පා.

තස්ස පුරිසස්ස ජවොති එවරූපො අඤ්ඤො පුරිසො න භූතපුබ්බො. බොධිසත්තස්සෙව පන ජවනහංසකාලො නාම ආසි. තදා බොධිසත්තො චත්තාරි කණ්ඩානි ආහරි. තදා කිරස්ස කණිට්ඨභාතරො මයං භාතික! සුරියෙන සද්ධිං ජවිස්සාමාති ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො ආහ-සුරියො සීඝජවො, න සක්ඛිස්සථ තුම්හෙ තෙන සද්ධිං ජවිතුන්ති. තෙ දුතියං තතියම්පි තථෙව වත්වා එකදිවසං ගච්ඡාමාති යුගන්ධර පබ්බතං ආරුහිත්වා නිසීදිංසු. බොධිසත්තො කහං භාතරොති පුච්ඡිත්වා සුරියෙන සද්ධිං ජවිතුං ගතාති වුත්තෙ විනස්සිස්සන්ති තපස්සිනොති තෙ අනුකම්පමානො සයම්පි ගන්ත්වා තෙසං සන්තිකෙ නිසීදි.

අථ සුරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ ද්වෙපි භාතරො සුරියෙන සද්ධිංයෙව ආකාසං පක්ඛන්තා. බොධිසත්තොපි තෙහි සද්ධිංයෙව පක්ඛන්තො. තෙසු එකස්ස අප්පත්තෙයෙව අන්තරා භත්තසමයෙ පක්ඛන්තරෙසු අග්ගි උට්ඨහි. සො භාතරං පක්කොසිත්වා න සක්කොමීති ආහ.

තමෙනං බොධිසත්තො මා හායීති සමස්සාසෙත්වා පක්ඛපඤ්ජරෙන පළිවෙඨෙත්වා දරථං විනොදෙත්වා ගච්ඡාති පෙසෙසි. දුතියො යාව අනන්තරාගතත්තා ජවිත්වා පක්ඛන්තරෙසු අග්ගිම්හි උට්ඨිතෙ තථෙවාහ. තම්පි සො තථෙව කත්වා ගච්ඡාති පෙසෙසි. සයං පන යාව මජ්ඣන්තිකා ජවිත්වා එකො බාලාති මයාපි බාලෙන න භවිතබ්බන්ති නිවත්තිත්වා අදිට්ඨසහායකං බාරාණසිරාජං පස්සිස්සාමීති බාරාණසිං අගමාසි. තස්මිං නගරමත්ථකෙ පරිබ්භමන්තෙ චාදසයොජනං නගරං පත්තකටාහෙන ඔත්ථටපත්තො විය අහොසි. අථ පරිබ්භමන්තස්ස පරිබ්භමන්තස්ස තත්ථ තත්ථ ඡිද්දානි පඤ්ඤායිංසු. සයම්පි අනෙකහංසසහස්සසදිසො පඤ්ඤායි.

සො වෙගං පටිසංහරිත්වා රාජගෙහාභිමුඛො අහොසි. රාජා ඔලොකෙත්වා ආගතො කිර මෙ පියසහායො ජවනහංසොති වාතපානං විවරිත්වා රතනපීඨං පඤ්ඤපෙත්වා ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. බොධිසත්තො රතනපීඨෙ නිසීදි. අථස්ස රාජා සහස්සපාකෙන තෙලෙන පක්ඛන්තරානි මක්ඛෙත්වා මධුලාජෙ චෙව මධුරපානකං ච අදාසි. තතො නං කතපරිභොගං සම්ම! කහං අගමාසීති පුච්ඡි. සො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා අථාහං මහාරාජ! යාව මජ්ඣන්තිකා ජවිත්වා කො ජවිතෙන අත්ථොති නිවත්තොති ආචික්ඛි.

අථ රාජා ආහ අහං සාමි! තුම්හාකං සූරියෙන සද්ධිං ජවනවෙගං පස්සිතුකාමොති. දුක්කරං මහාරාජ! න සක්කා තයා පස්සිතුන්ති. තෙන හි සාමි! සරික්ඛකමත්තම්පි දස්සෙහීති ආහ. සො මහාරාජ! ධනුග්ගහෙ සන්නිපාතෙහීති. රාජා සන්නිපාතෙසි. හංසො තතො චත්තාරොව ගහෙත්වා නගරමජ්ඣෙ තොරණං කාරෙත්වා අත්තනො ගීවාය ඝණ්ටං පිළන්ධාපෙත්වා තොරණස්ස උපරි නිසීදිත්වා චත්තාරො ජනා තොරණං නිස්සාය චතුද්දිසාභිමුඛා එකෙකං කණ්ඩං ඛිපන්තූති වත්වා සයං පඨමකණ්ඩෙනෙව සද්ධිං උප්පතිත්වා තං කණ්ඩං අග්ගහෙත්වාව දක්ඛිණාභිමුඛං ගතකණ්ඩං ධනුතො රතනමත්තාපගතං ගණ්හි. දුතියං විරතනමත්තාපගතං, තතියං තිරතනමත්තාපගතං, චතුත්ථං භූමිං අප්පත්තමෙව ගණ්හි. අථ නං චත්තාරි කණ්ඩානි ගහෙත්වා තොරණෙ නිසින්නකාලෙයෙව අද්දසංසු.

සො රාජානං ආහ පස්ස මහාරාජ! එවං සීඝො අම්හාකං ජවොති. එවං බොධිසත්තෙනෙව ජවනහංසකාලෙ තානි කණ්ඩානි ආහරිතානීති වෙදිතබ්බානි. **පුරතො ධාවන්තීති** අග්ගතො ජවන්ති. න පනෙතා සබ්බකාලං පුරතොව හොන්ති. කදාචි පුරතො **කදාචි පච්ඡතො** හොන්ති. අකාසට්ඨවිමානෙසු හි උය්‍යානානිපි හොන්ති පොක්ඛරණීයොපි. තා තත්ථ නහායන්ති උදකක්ඛීළං කීළමානා පච්ඡතොපි හොන්ති වෙගෙන පන ගන්ත්වා පුන පුරතොව ධාවන්ති. **ආයුසංඛාරා**ති රූපජීවිතින්ද්‍රියං සන්ධාය වුත්තං. තං හි තතො සීඝතරං ඛීයති. අරූපධම්මානං පන භෙදො න සක්කා පඤ්ඤපෙතුං.

ජවනං.

19. 1. 7.

සත්තමෙ-**දසාරහානන්ති** එවං නාමකානං ඛත්තියානං. තෙ කිර සතතො දසභාගං ගණ්හිංසු. තස්මා දසාරහාති පඤ්ඤායිංසු. **ආණකොති** එවං ලද්ධනාමකො මුතිඞ්ගො.

හිමවන්තෙ කිර මහාකුළීරදහො අහොසි. තත්ථ මහන්තො කුළීරො ඔතිණ්ණොතිණ්ණං හත්ථිං ඛාදති. අථ හත්ථී උපද්දුතා එකං කරෙණුං සක්කරිංසු ඉමිස්සා පුත්තං නිස්සාය අම්හාකං සොත්ථි භවිස්සතීති. සාපි මහෙසක්ඛං පුත්තං විජායි. තෙ තම්පි සක්කරිංසු. සො වුඩ්ඪිප්පත්තො මාතරං පුච්ඡි කස්මා මං එතෙ සක්කරොන්තීති. සා තං පවත්තිං ආචික්ඛි. සො කිං මය්හං කුළීරො පහොති? එථ ගච්ඡාමාති මහාහත්ථිපරිවාරො තත්ථ ගන්ත්වා පඨමමෙව ඔතරි. කුළීරො උදකසද්දෙනෙව ආගන්ත්වා තං අග්ගහෙසි. මහන්තො කුළීරස්ස අළො. සො තං ඉතො වා එත්තො වා චාලෙතුං අසක්කොන්තො මුඛෙ සොණ්ඩං පක්ඛිපිත්වා විරවි. හත්ථිනො යං නිස්සාය මයං සොත්ථි භවිස්සතීති අමඤ්ඤිම්හ, සො පඨමතරං ගහිතොති තතො තතො පලායිංසු.

අථස්ස මාතා අවිදූරෙ ඨත්වා මයං ථලනාගා, තුම්හෙ උදකනාගා නාම. නාගෙහි නාගො න විහෙඨෙතබ්බොති කුළීරං පියවචනෙන වත්වා ඉමං ගාථමාහ :–

යෙ කුළීරා සමුද්දස්මිං ගඞ්ගාය යමුනාය ච,
තෙසං ත්වං වාරිජො සෙට්ඨො මුඤ්ච රොදන්තියා පජන්ති.

මාතුගාමසද්දො නාම පුරිසෙ ඛොභෙත්වා තිට්ඨති. තස්මා සො ගහණං සිථිලං අකාසි. හත්ථිපොතො වෙගෙන උභො පාදෙ උක්ඛිපිත්වා තං පිට්ඨියං අක්කමි. සහ අක්කමනා පිට්ඨි මත්තිකභාජනං විය භිජ්ජි. අථ නං දන්තෙහි විජ්ඣිත්වා උක්ඛිපිත්වා ථලෙ ඡඩ්ඩෙත්වා තුට්ඨිරවං රවි. තං සුත්වා හත්ථී ඉතො චිතො ච ආගන්ත්වා මද්දිංසු. තස්ස එකො අළො පටික්කමිත්වා පති. තං සක්කො දෙවරාජා ගහෙත්වා ගතො. ඉතරො පන අළො වාතාතපෙන සුක්ඛිත්වා පක්කලාඛාරසවණ්ණො අහොසි.

සො දෙවෙ වුට්ඨෙ උදකොඝෙන වුය්හන්තො දසභාතිකානං රාජූනං උපරිසොතෙ ජාලං පසාරෙත්වා ගඞ්ගාය කීළන්තානං ආගන්ත්වා ජාලෙ ලග්ගි. තෙ කීළාපරියොසානෙ ජාලම්හි උක්ඛිපියමානෙ තං දිස්වා පුච්ඡිංසු කිං එතන්ති. කුළීරඅළො සාමීති. න සක්කා එස ආභරණත්ථාය උපනෙතුං, පරියොනද්ධාපෙත්වා භෙරිං කරිස්සාමාති පරියොනද්ධාපෙත්වා පහරිංසු. සද්දො ද්වාදස යොජනං නගරං අවත්ථරි. තතො ආහංසු. න සක්කා ඉදං දිවසෙ දිවසෙ වාදෙතුං. ඡණදිවසත්ථාය මඞ්ගලභෙරි හොතූති මඞ්ගලභෙරිං අකංසු. තස්මිං වාදිතෙ මහාජනො නහායිත්වා පිලන්ධිත්වා හත්ථියානාදීනි ආරුය්හ සීඝං සන්නිපතති. ඉති මහාජනං පක්කොසිත්වා විය ආණෙතීති ආණකොත්වෙවස්ස නාමං අහොසි.

අඤ්ඤං ආණිං ඔදහිංසූති අඤ්ඤං සුවණ්ණරජතාදිමයං ආණිං ඝට්ටයිංසු. **ආණිසඞ්ඝාටොව අවසිස්සීති** සුවණ්ණාදිමයානං ආණීනං සඞ්ඝාටමත්තමෙව අවසෙසං අහොසි. අථස්ස ද්වාදසයොජනප්පමාණො සද්දො, අන්තොසාලායම්පි දුක්ඛෙන සූයිත්ථ. **ගම්භීරාති** පාළිවසෙන ගම්භීරා, සල්ලෙඛසුත්තසදිසා. **ගම්භීරත්ථාති** අත්ථවසෙන ගම්භීරා, මහාවෙදල්ලසුත්තසදිසා. **ලොකුත්තරාති** ලොකුත්තරඅත්ථදීපකා. **සුඤ්ඤතා පටිසංයුත්තාති** සත්තසුඤ්ඤතාධම්මමත්තමෙව පකාසකා, සඞ්ඛිත්තසංයුත්තසදිසා. **උග්ගහෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බන්ති** උග්ගහෙතබ්බෙ ච පරියාපුණිතබ්බෙ ච. **කවිකතාති** කවීහි කතා. ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං. **චිත්තක්ඛරාති** විචිත්‍රඅක්ඛරා. ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං. **බාහිරකාති** සාසනතො බහිභූතා. **සාවකභාසිතාති** තෙසං තෙසං සාවකෙහි භාසිතා. **සුස්සූසිස්සන්තීති** අක්ඛරචිත්තතාය චෙව සවණසම්පත්තියා ච අත්තමනා හුත්වා සාමණෙරදහරභික්ඛුමාතුගාමමහාගහපතිකාදයො එස ධම්මකථිකොති සන්නිපතිත්වා සොතුකාමා භවිස්සන්ති. **තස්මාති** යස්මා තථාගතභාසිතා සුත්තන්තා අනුග්ගය්හමානා අන්තරධායන්ති තස්මා.

සත්තමං.

---

19. 1. 8.

අට්ඨමෙ-**කලිඞ්ගරූපධානාති** කලිඞ්ගරඝටිකං සීසූපධානං චෙව පාදූපධානං ච කත්වා. **අප්පමත්තාති** සිප්පුග්ගහණෙ අප්පමත්තා. **ආතාපිනොති** උට්ඨානවිරියාතාපෙන යුත්තා. **උපාසනස්මින්ති** සිප්පානං අභියොගෙ ආචරියානඤ්ච පයිරුපාසනෙ. තෙ කිර තදා පාතොව උට්ඨාය සිප්පසාලං ගච්ඡන්ති. තත්ථ සිප්පං උග්ගහෙත්වා සජ්ඣායාදීහි අභියොගං කත්වා මුඛං ධොවිත්වා යාගුපානාය ගච්ඡන්ති. යාගුං පිවිත්වා පුන සිප්පසාලං ගන්ත්වා සිප්පං ගණ්හිත්වා සජ්ඣායං කරොන්තා පාතරාසාය ගච්ඡන්ති. කතපාතරාසා සමානා මා පමාදෙන නිද්දොක්කමනං අහොසීති ඛදිරඝටිකාසු සීසෙ ච පාදෙ ච උපදහිත්වා ථොකං නිපජ්ජිත්වා පුන සිප්පසාලං ගන්ත්වා සිප්පං ගහෙත්වා සජ්ඣායන්ති. සායං සජ්ඣායං කරොන්තා ච ගෙහං ගන්ත්වා භුත්තසායමාසා පඨමයාමං සජ්ඣායං කත්වා සයනකාලෙ තථෙව කලිඞ්ගරඝටිකං උපධානං කත්වා සයන්ති. එවං තෙ අක්ඛණවෙධිනො ච වාළවෙධිනො ච අහෙසුං. ඉදං සන්ධායෙතං වුත්තං. **ඔතාරන්ති** විවරං. **ආරම්මණන්ති** පච්චයං. **පධානස්මින්ති** පධානභූමියං විරියං කුරුමානා.

පඨමබොධියං කිර **භික්ඛූ** භත්තකිච්චං කත්වාව කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්ති. තෙසං මනසි කරොන්තානංයෙව සූරියො අත්ථං ගච්ඡති. තෙ නහායිත්වා පුන චඞ්කමං ඔතරිත්වා පඨමයාමං චඞ්කමන්ති. තතො මා චිරං නිද්දායිම්හාති සරීරදරථවිනොදනත්ථං නිපජ්ජන්තා කට්ඨඛණ්ඩං උපදහිත්වා නිපජ්ජන්ති. තෙ පුන පච්ඡිමයාමෙ උට්ඨාය චඞ්කමං ඔතරන්ති. තං සන්ධාය ඉදං වුත්තං.

අයම්පි දීපො තිණ්ණං රාජූනං කාලෙ එකගණ්ඨිඝොසො එකපධානභූමි අහොසි. නානාමුඛෙ පහටගණ්ඨි පිලිවජ්ජිකොළියං ඔසරති. කල්‍යාණියං පහටගණ්ඨි නාගදීපෙ ඔසරති. අයං භික්ඛු පුථුජ්ජනො අයං පුථුජ්ජනොති අඞ්ගුලිං පසාරෙත්වා දස්සෙතබ්බො අහොසි. එකදිවසං සබ්බෙ අරහන්තොව අහෙසුං.

තස්මාති යස්මා කලිඞ්ගරූපධානානං මාරො ආරම්මණං න ලභති තස්මා.

අට්ඨමං.

---

19. 1. 9.

නවමෙ-**අතිවෙල**න්ති අතික්කන්තවෙලං, කාලං අතික්කන්තප්පමාණං කාලං. **කිමඞ්ග පනාහ**න්ති අහං පන කිං කාරණා න උපසඞ්කමිස්සාමි. **භිසමුළාල**න්ති භිසං චෙව මුළාලඤ්ච. **අබ්බුහෙත්වාති** උද්ධරිත්වා. **භිඞ්කච්ඡාපාති** හත්ථිපොතකා. තෙ කිර අභිණ්හං භිඞ්කාරසද්දං කරොන්ති. තස්මා භිඞ්කච්ඡාපාති වුච්චන්ති. **පසන්නාකාරං කරොන්තීති** පසන්නෙහි කත්තබ්බකාරං කරොන්ති, චත්තාරො පච්චයෙ දෙන්ති. **ධම්මං භාසන්තීති** එකං වෙ ජාතකං වා සුත්තන්තං වා උග්ගණ්හිත්වා අසම්භින්නෙන සරෙන ධම්මං දෙසෙන්ති. **පසන්නාකාරං කරොන්තීති** තෙසං තාය දෙසනාය පසන්නා ගිහී පච්චයෙ දෙන්ති. **නෙව වණ්ණාය හොති න බලායාති** නෙව ගුණවණ්ණාය න ඤාණබලාය හොති. ගුණවණ්ණෙ පන පරිහායන්තෙ සරීරවණ්ණොපි සරීරබලම්පි පරිහායති. තස්මා සරීරස්ස නෙව වණ්ණාය න බලාය හොති.

නවමං.

---

19. 1. 10.

දසමෙ-**සණ්ඨිසමලසඞ්කාරපීරෙ**ති එත්ථ-**සණ්ඨීති** විත්තං සරුනං සන්ධි. **සමලාති** ගාමතො ගූථනික්ඛමනමග්ගො. **සඞ්කාරපීර**න්ති සඞ්කාරට්ඨානං. **මුදුමූසී**න්ති මුදුකං මූසිකං. **වුට්ඨානං පඤ්ඤායතීති** දෙසනා පඤ්ඤායති.

දසමං.

---

19 1. 11.

එකාදසමෙ-**යෙන යෙන ඉච්ඡතීති** සො ජරසිගාලො ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානෙ ඉරියාපථකප්පනෙන සීතවාතූපවායනෙන ච අන්තරන්තරා චිත්තස්සාදම්පි ලභතීති දස්සෙති. **සක්‍යපුත්තියපච්ඡිමඤ්ඤූ**ති ඉදං දෙවදත්තං සන්ධාය වුත්තං. සො හි එත්තකම්පි චිත්තස්සාදං අනාගතෙ අත්තභාවෙ න ලභිස්සතීති.

එකාදසමං.

ද්වාදසමෙ-කතඤ්ඤූතාති කතජානනං. **කතවෙදිතාති** කතවිසෙසජානනං. තත්‍රිදං ජරසිගාලස්ස කතඤ්ඤුතාය වත්ථු:-

සත්ත කිර භාතරො ඛෙත්තං කසන්ති. තෙසං සබ්බකනිට්ඨො ඛෙත්තපරියන්තෙ ඨත්වා ගාවො රක්ඛති. අථෙකං ජරසිගාලං අජගරො ගණ්හි. සො තං දිස්වා යට්ඨියා පොථෙත්වා විස්සජ්ජාපෙසි. අජගරො සිගාලං විස්සජ්ජෙත්වා තමෙව ගණ්හි. සිගාලො චින්තෙසි මය්හං ඉමිනා ජීවිතං දින්නං, අහම්පි ඉමස්ස දස්සාමීති. යාගුඝටස්ස උපරි ඨපිතං වාසිං මුඛෙන ඩංසිත්වා තස්ස සන්තිකං අගමාසි. ඉතරෙ ඛාදමානා දිස්වා සිගාලො වාසිං ඛාදතීති අනුබන්ධිංසු. සො තෙහි දිට්ඨභාවං ඤත්වා වාසිං තස්ස සන්තිකෙ ඡඩ්ඩෙත්වා පලායි. ඉතරෙ ආගන්ත්වා කනිට්ඨං අජගරෙන ගහිතං දිස්වා වාසියා අජගරං ඡින්දිත්වා තං ගහෙත්වා අගමංසු. එවං ජරසිගාලෙ සියා කාචි කතඤ්ඤුතා කතවෙදිතා.

සක්‍යපුත්තියපටිඤ්ඤොති ඉදම්පි දෙවදත්තස්ස ආචාරමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති.

ද්වාදසමං.

ඔපම්මසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

20. 1. 1.

භික්ඛුසංයුත්තස්ස පඨමෙ- **ආවුසොති** සාවකානං ආලාපො. බුද්ධා හි භගවන්තො සාවකෙ ආලපන්තා **භික්ඛවෙති** ආලපන්ති. සාවකා පන බුද්ධෙහි සදිසා මා හොමාති **ආවුසොති** පඨමං වත්වා පච්ඡා **භික්ඛවෙති** භණන්ති. බුද්ධෙහි ච ආලපිතෙ භික්ඛුසඞ්ඝො **භදන්තෙති** පටිවචනං දෙති, සාවකෙහි **ආවුසොති. අයං වුච්චතීති** යස්මා දුතියජ්ඣානෙ විතක්කවිචාරා නිරුජ්ඣන්ති යෙසං නිරොධා සද්දායතනං අප්පවත්තිං ගච්ඡති තස්මා යදෙතං දුතියජ්ඣානං නාම අයං වුච්චති අරියානං තුණ්හීභාවොති අයමෙත්ථ අත්ථයොජනා. **ධම්මී වා කථා අරියො වා තුණ්හීභාවොති** එත්ථ පන කම්මට්ඨානමනසිකාරොපි පඨමජ්ඣානාදීනිපි අරියො තුණ්හීභාවො තෙව සඞ්ඛං ගතානි. **විතක්කසහගතාති** විතක්කාරම්මණා. **සඤ්ඤාමනසිකාරාති** සඤ්ඤා ච මනසිකාරො ච. **සමුදාචරන්තීති** පවත්තන්ති. ථෙරස්ස කිර දුතියජ්ඣානං පගුණං. අථස්ස තතො වුට්ඨිතස්ස විතක්කවිචාරා සන්තතො උපට්ඨහිංසු. ඉච්චස්ස දුතියජ්ඣානම්පි සඤ්ඤාමනසිකාරාපි හානභාගියාව අහෙසුං. තං දස්සෙන්තො එවමාහ. **සණ්ඨපෙහීති** සම්මා ඨපෙහි. **එකොදිං කරොහීති** එකග්ගං කරොහි. **සමාදහාති** සම්මා ආදහ, ආරොපෙහි. **මහාභිඤ්ඤතන්ති** ඡළභිඤ්ඤතං. සත්ථා කිර ඉමිනා උපායෙන සත්ත දිවසෙ ථෙරස්ස හානභාගියසමාධිං වඩ්ඪෙත්වා ථෙරං ඡළභිඤ්ඤතං පාපෙසි.

පඨමං.

20. 1. 2.

දුතියෙ–**අත්‍ථි නු ඛො තං කිඤ්චි ලොකස්මි**න්ති ඉදං අතිඋළාරම්පි සත්තං වා සඞ්ඛාරං වා සන්‍ධාය වුත්තං. **සත්‍ථුපි ඛො**ති ඉදං යස්මා ආනන්‍දත්‍ථෙරස්ස සත්‍ථරි අධිමත්තො ඡන්‍දො ච පෙමඤ්ච තස්මා කින්නු ඛො ඉමස්ස ථෙරස්ස සත්‍ථු විපරිණාමෙනාපි සොකාදයො නුප්පජ්ජෙය්‍යුන්ති ජානනත්‍ථං පුච්ඡති. **දීඝරත්ත**න්ති සූකරඛතලෙණද්වාරෙ දීඝනඛපරිබ්බාජකස්ස වෙදනාපරිග්ගහසුත්තන්තං දෙසිතදිවසතො පට්ඨාය අතික්කන්තකාලං සන්‍ධාය ආහ. තස්මිං හි දිවසෙ ථෙරස්ස ඉමෙ වට්ටානුගතකිලෙසා සමූහතාති.

දුතියං.

---

20. 1. 3.

තතියෙ–**එකවිහාරෙ**ති එකස්මිං ගබ්භෙ. තදා කිර බහූ ආගන්තුකා භික්ඛූ සන්නිපතිංසු. තස්මිං පරිවෙණග්ගෙන වා විහාරග්ගෙන වා සෙනාසනෙසු අප්පාපුණන්තෙසු ද්වින්නං ථෙරානං එකො ගබ්භො පත්තො. තෙ දිවා පාටිඑක්කෙසු ඨානෙසු නිසීදන්ති. රත්තිං පන තෙසං අන්තරෙ චීවරසාණිං පසාරෙන්ති. තෙ අත්තනො පත්තපත්තට්ඨානෙයෙව නිසීදන්ති. තෙන වුත්තං එකවිහාරෙති. **ඔළාරිකෙනා**ති ඉදං ඔළාරිකාරම්මණතං සන්‍ධාය වුත්තං. දිබ්බචක්ඛුදිබ්බසොතධාතුවිහාරෙන හි සො විහාසි. තෙසඤ්ච රූපායතනසද්දායතනසඞ්ඛාතං ඔළාරිකං ආරම්මණං. ඉති දිබ්බචක්ඛුනා රූපස්ස දිට්ඨත්තා දිබ්බාය ච සොතධාතුයා සද්දස්ස සුතත්තා සො විහාරො ඔළාරිකො නාම ජාතො. **දිබ්බං චක්ඛුං විසුජ්ඣී**ති භගවතො රූපදස්සනත්‍ථාය විසුද්ධං අහොසි. **දිබ්බා ච සොතධාතූ**ති සාපි භගවතො සද්දසුණනත්‍ථං විසුජ්ඣි. භගවතොපි ථෙරස්ස රූපදස්සනත්‍ථං චෙව සද්දසුණනත්‍ථඤ්ච තදුභයං විසුජ්ඣි. තදා කිර ථෙරො කථං නු ඛො එතරහි සත්‍ථා විහරතීති ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බෙන චක්ඛුනා සත්‍ථාරං ජෙතවනවිහාරෙ ගන්‍ධකුටියං නිසින්නං දිස්වා තස්ස දිබ්බාය සොතධාතුයා සද්දං සුණි. සත්‍ථාපි තථෙව අකාසි. එවං තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සිංසු චෙව සද්දඤ්ච අස්සොසුං. **ආරද්ධවිරියො**ති පරිපුණ්ණවිරියො, පග්ගහිතවිරියො. **යාවදෙව උපනික්ඛිපනමත්තායා**ති තියොජනසහස්සවිත්‍ථාරස්ස හිමවතො සන්තිකෙ ඨපිතා සාසපමත්තා පාසාණසක්ඛරා හිමවා නු ඛො මහා අයං නු ඛො පාසාණසක්ඛරාති එවං යාව උපනික්ඛිපනමත්තස්සෙව අත්‍ථාය භවෙය්‍යාති වුත්තං හොති. පරතොපි එසෙව නයො. **කප්ප**න්ති ආයුකප්පං. **ලොණඝටායා**ති චක්කවාළමුඛවට්ටිං ආධාරකං කත්වා මුඛවට්ටියා යාව බ්‍රහ්මලොකං ආහච්ච ඨිතාය ලොණචාටියාති දස්සෙති. ඉමෙ පන ථෙරා උපමං ආහරන්තා සරික්ඛකෙනෙව ච විජ්ජමානගුණෙන ච ආහරිංසු. කථං? අයං හි ඉද්ධි නාම අබ්භුග්ගතට්ඨෙන චෙව විපුලට්ඨෙන ච හිමවන්ත

සදිසා. පඤ්ඤා චතුභූමකධම්මෙසු අනුපවිසිත්වා ඨිතවෙඨන සබ්බබ්‍යඤ්ජනෙසු අනුපවිට්ඨලොණසදිසා. එවං තාව සරික්ඛකවෙඨන ආහරිංසු. සමාධිලක්ඛණං පන මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස විභූතං පාකටං. විපස්සනාලක්ඛණං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස විභූතං පාකටං. කිඤ්චාපි සාරිපුත්තත්ථෙරස්සාපි අවිජ්ජමානා ඉද්ධි නාම නත්ථි. භගවතා පන "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉද්ධිමන්තානං යදිදං මහාමොග්ගල්ලානො"ති අයමෙව එතදග්ගෙ ඨපිතො. කිඤ්චාපි මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්සාපි පඤ්ඤා අත්ථි භගවතා පන "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං මහාපඤ්ඤානං යදිදං සාරිපුත්තො"ති අයමෙව එතදග්ගෙ ඨපිතො. තස්මා යථා එතෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ධුරං න පාපුණන්ති එවං විජ්ජමානගුණෙන ආහරිංසු. සමාධිලක්ඛණස්මිං හි මහාමොග්ගල්ලානො නිප්ඵත්තිං ගතො. විපස්සනාලක්ඛණෙ සාරිපුත්තත්ථෙරො. වීසුපි එතෙසු සම්මාසම්බුද්ධොති.

තතියං.

---

20. 1. 4.

චතුත්ථෙ—**අප්පොස්සුක්කොති** නිරුස්සුක්කො. **සඞ්කසායතීති** විහරති. **වෙය්‍යාවච්චන්ති** චීවරෙ කත්තබ්බකිච්චං. **ආභිචෙතසිකානන්ති** අභිචිත්තං උත්තමචිත්තං නිස්සිතානං. **නිකාමලාභීති** ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ සමාපජ්ජනසමත්ථතාය නිකාමලාභී. **අකිච්ඡලාභීති** ඣානපරිපන්ථිකෙ සුඛෙන වික්ඛම්භෙත්වා සමාපජ්ජනසමත්ථතාය අදුක්ඛලාභී. **අකසිරලාභීති** යථාපරිච්ඡෙදෙන වුට්ඨානසමත්ථතාය විපුලලාභී, පගුණජ්ඣානොති අත්ථො. **සිපිලමාරබ්භාති** සිපිලවිරියං පවත්තෙත්වා.

චතුත්ථං.

---

20. 1. 5.

පඤ්චමෙ—**අභිරූපාති** අඤ්ඤති රූපාති අතික්කන්තරූපො. **දස්සනීයාති** දට්ඨබ්බයුත්තො. **පාසාදිකාති** දස්සනෙන චිත්තං පසාදෙතුං සමත්ථො. **වණ්ණපොක්ඛරතායාති** වණ්ණසුන්දරතාය.

පඤ්චමං.

---

20. 1. 6.

ඡට්ඨෙ—**දුබ්බණ්ණන්ති** විරූපසරීරවණ්ණං. **ඔකොටිමකන්ති** රස්සං. **පරිභූතරූපන්ති** පමාණවසෙන පරිභූතජාතිකං. තං කිර ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ ආවුසො භද්දිය ආවුසො භද්දියාති තත්ථ තත්ථ පරාමසිත්වා නානප්පකාරං **කීළන්ති** ආකඩ්ඪන්ති පරිකඩ්ඪන්ති. තෙන වුත්තං පරිභූතරූපන්ති.

කස්මා පනෙස එවරූපො ජාතොති? අයං කිර අතීතෙ එකො මහාරාජා අහොසි. තස්ස මහල්ලකා ච කාළකූටසීසො ච පටික්කූලා හොන්ති. සො සචෙ මහල්ලකෙ පස්සති තෙසං චූළං ඨපාපෙත්වා කච්ඡං බන්ධාපෙත්වා යථාරුචිං කීළාපෙති. මහල්ලකිත්ථියොපි දිස්වා තාසම්පි ඉච්ඡිතිච්ඡිතං විප්පකාරං කත්වා යථාරුචිං කීළාපෙති. තෙසං පුත්තධීතාදීනං සන්තිකෙ මහාසාරජ්ජං උප්පජ්ජති. තස්ස පාපකිරියා පඨවිතො පට්ඨාය ඡ දෙවලොකෙ එකකොලාහලං අකාසි.

අථ සක්කො චින්තෙසි අයං බාලො මහාජනං විහෙඨෙති කරිස්සාමිස්ස නිග්ගහන්ති. සො මහල්ලකගාමියවණ්ණං කත්වා යානකෙ එකං තක්කචාටිං ආරොපෙත්වා යානං පාජෙන්තො නගරං පවිසති. රාජාපි හත්ථිං ආරුය්හ නගරතො නික්ඛමන්තො තං දිස්වා අයං මහල්ලකො තක්කයානකෙන අම්හාකං අභිමුඛො ආගච්ඡති වාරෙප වාරෙථාති ආහ. මනුස්සා ඉතො චිතො ච පක්කන්තාපි න පස්සන්ති. සක්කො හි රාජාව මං පස්සතු මා අඤ්ඤෙති එවං අධිට්ඨහි.

අථ තෙසු මනුස්සෙසු කහං දෙව! කහං දෙවාති වදන්තෙසු එව රාජා සහ හත්ථිනා වච්ඡො විය ධෙනුයා යානස්ස හෙට්ඨා පාවිසි. සක්කො තක්කචාටිං භින්දි. රාජා සීසතො පට්ඨාය තක්කෙන කිලින්නසරීරො අහොසි. සො සරීරං උපතාපෙත්වා උය්‍යානපොක්ඛරණියං නහාත්වා අලඞ්කතසරීරො නගරං පවිසන්තො පුන තං අද්දස. දිස්වා අයං සො අම්හෙහි දිට්ඨමහල්ලකො පුන දිස්සති වාරෙථ නන්ති ආහ.

මනුස්සා කහං දෙව! කහං දෙවාති ඉතො චිතො විධාවිංසු. සො පඨමවිප්පකාරමෙව පුන පාපුණි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො ගොණෙ ච යානඤ්ච අන්තරධාපෙත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ආහ අන්ධබාල! ත්වං මයි තක්කවාණිජකො එසොති සඤ්ඤං කරොසි. සක්කොහං දෙවරාජා. තවෙතං පාපකිරියං නිවාරෙස්සාමීති ආගතො. මා පුන එවරූපං අකාසීති සන්තජ්ජෙත්වා අගමාසි. ඉමිනා කම්මෙන සො දුබ්බණ්ණො අහොසි.

විපස්සීසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ පනෙස චිත්තපත්තකොකිලොනාම හුත්වා ඛෙමෙ මිගදායෙ වසන්තො එකදිවසං හිමවන්තං ගන්ත්වා මධුරං අම්බඵලං තුණ්ඩෙන ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තො භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරං සත්ථාරං දිස්වා චින්තෙසි, අහං අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු රිත්තකො තථාගතං පස්සාමි, අජ්ජ පන මෙ ඉමං අම්බපක්කං අත්ථි, දසබලස්ස තං දස්සාමීති ඔතරිත්වා ආකාසෙ චරති. සත්ථා තස්ස චිත්තං ඤත්වා උපට්ඨාකං ඔලොකෙසි. සො පත්තං නීහරිත්වා දසබලං වන්දිත්වා සත්ථු හත්ථෙ ඨපෙසි. කොකිලො දසබලස්ස පත්තෙ අම්බපක්කං පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථා තත්ථෙව නිසීදිත්වා තං පරිභුඤ්ජි. කොකිලො පසන්නචිත්තො පුනප්පුනං දසබලස්ස ගුණෙ ආවජ්ජිත්වා දසබලං වන්දිත්වා අත්තනො කුලාවකං ගන්ත්වා සත්තාහං පීතිසුඛෙනෙව වීතිනාමෙසි. ඉමිනාව කම්මෙන සරො මධුරො අහොසි.

කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ පන චෙතියෙ ආරද්ධෙ කිං පමාණං කරොම? සත්තයොජනප්පමාණං. අතිමහන්තං එතං, ඡයොජනප්පමාණං කරොම ඉදම්පි අතිමහන්තං, පඤ්චයොජනං කරොම. චතුයොජනං, තියොජනං, ද්වියොජනන්ති. අයං තදා ජෙට්ඨකවඩ්ඪකී හුත්වා එවං භො අනාගතෙ සුඛපටිජග්ගියං කාතුං වට්ටතීති වත්වා රජ්ජුං ආදාය පරික්ඛිපන්තො ගාවුතමත්තකෙ ඨත්වා එකෙකං මුඛං ගාවුතං හොතු. චෙතියං යොජනාවුතං යොජනුබ්බෙධං භවිස්සතීති ආහ. තෙ තස්ස වචනෙ අට්ඨංසු. චෙතියං සත්තදිවසසත්තමාසාධිකෙහි සත්තහි සංවච්ඡරෙහි නිට්ඨිතං. ඉති අප්පමාණස්ස බුද්ධස්ස පමාණං අකාසීති තෙන කම්මෙන ඔකොටිමකො ජාතො.

හත්ථයො පසදා මිගාති හත්ථිනො ච පසදමිගා ච. **නත්ථි කායස්මිං තුල්‍යතාති** කායස්මිං පමාණං නාම නත්ථි අකාරණං කායප්පමාණන්ති අත්ථො.

ඡට්ඨං.

---

20. 1. 7.

සත්තමෙ—**පොරියා වාචායාති** පුරවාසීනං නගරමනුස්සානං වාචාසදිසාය අපරිහීනක්ඛරපදාය මධුරවාචාය. **විස්සට්ඨායාති** අසන්දිද්ධාය අපලිබුද්ධාය; පිත්තසෙම්හෙහි අනුපහතායාති අත්ථො. **අනෙලගලායාති** යථා නාම මනුස්සා මුඛෙන ඛෙළං ගලන්තෙන වාචං භාසන්ති න එවරූපාය, අථ ඛො නිද්දොසාය විසදවාචාය. **පරියාපන්නායාති** චතුසච්චපරියාපන්නාය, චත්තාරි සච්චානි අමුඤ්චිත්වා පවත්තාය. **අනිස්සිතායාති** වට්ටනිස්සිතං කත්වා අකථිතාය. **ධම්මො හි ඉසිනං ධජොති** නවවිධලොකුත්තරධම්මො ඉසීනං ධජො නාමාති.

සත්තමං.

---

20. 1. 8.

අට්ඨමෙ—**ආකොටිතපච්චාකොටිතානීති** එකස්මිං පස්සෙ පාණිනා වා මුග්ගරෙන වා ආකොටෙන්තෙන ආකොටිතානි පරිවත්තෙත්වා ආකොටෙන්තෙන පච්චාකොටිතානි. **අඤ්ජිත්වාති** අඤ්ජනෙන පූරෙත්වා. **අච්ඡං පත්තන්ති** විප්පසන්නවණ්ණං මත්තිකාපත්තං. කස්මා පන ථෙරො එවමකාසීති? සත්ථු අජ්ඣාසයජානනත්ථං. එවං කිරස්ස අහොසි සචෙ සත්ථා සොභති වත මෙ අයං කණිට්ඨභාතිකොති වක්ඛති යාවජීවං ඉමිනාවාකාරෙන චරිස්සාමි, සචෙ එත්ථ දොසං දස්සෙති ඉමං ආකාරං පහාය සඞ්කාරචොළං ගහෙත්වා චීවරං කත්වා ධාරෙන්තො පරියන්තසෙනාසනෙ වසන්තො චරිස්සාමීති. **අසසීති** භවිස්සසි. **අඤ්ඤාතුඤ්ඡෙනාති** අභිලක්ඛිතෙසු ඉස්සරජනගෙහෙසු කටුකභණ්ඩසම්භාරං සුගන්ධං භොජනං පරියෙසන්තස්ස උඤ්ඡා ඤාතුඤ්ඡා නාම. ඝරපටිපාටියා පන චාරෙ ඨිතෙන ලද්ධං මිස්සක

භොජනං අඤ්ඤඤ්ඤතුසෙඤ්ඤං නාම. අයම්ධ අධිප්පෙතො. **කාමෙසු අනපෙක්ඛිනා**ති වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු නිරපෙක්ඛං. **ආරඤ්ඤකොචා**ති ආදි සබ්බං සමාදනවසෙනෙව වුත්තං. **කාමෙසු ච අනපෙක්ඛො**ති ඉදං සුත්තං දෙවලොකෙ අච්ඡරායො දස්සෙත්වා ආගතෙන අපරභාගෙ කථිතං. ඉමස්ස කථිතදිවසතො පට්ඨාය ථෙරො ඝටෙන්තො වායමන්තො කතිපාහෙනෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාය සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො ජාතො.

අට්ඨමං.

---

20. 1. 9.

නවමෙ–**දුම්මනො**ති උප්පන්නදොමනස්සො. කස්මා පනායං එවං දුක්ඛී දුම්මනො ජාතොති? ඛත්තියපබ්බජිතො හෙස. තෙන නං පබ්බාජෙත්වා දුපට්ටසාටකං නිවාසාපෙත්වා වරචීවරං පාරුපෙත්වා අක්ඛීනි අඤ්ජෙත්වා මනොසිලාතෙලෙන සීසං මක්ඛිංසු. සො භික්ඛූසු රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානං ගතෙසු භික්ඛූනං නාම විවිත්තොකාසෙ නිසීදිතබ්බන්ති අජානන්තො භොජනසාලං ගන්ත්වා මහාපීඨං ආරුහිත්වා නිසීදි. දිසාවචරා ආගන්තුකා පංසුකූලිකා භික්ඛූ ආගන්ත්වා ඉමිනාව නීහාරෙන රජොකිණ්ණෙහි ගත්තෙහි න සක්කා දසබලං පස්සිතුං භණ්ඩකං තාව ඨපෙස්සාමාති භොජනසාලං අගමංසු. සො තෙසු මහාථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසු නිච්චලො නිසීදියෙව. අඤ්ඤෙ භික්ඛූ පාදවත්තං කරොම, තාලවණ්ටෙන වීජාමාති පුච්ඡන්ති. අයං පන නිසින්නකොව කතිවස්සත්ථාති පුච්ඡිත්වා මයං අවස්සිකා, තුම්හෙ පන කතිවස්සිකාති තෙහි වුත්තෙන මයං අජ්ජ පබ්බජිතාති ආහ.

අථ නං භික්ඛූ ආවුසො අධුනා ඡින්නචූළොසි, අජ්ජාපි තෙ සීසමූලෙ ඌකාගන්ධො වායතියෙව, ත්වං නාම එත්තකෙසු බුද්ධන්තරෙසු වත්තං ආපුච්ඡන්තෙසු නිස්සද්දො නිච්චලො නිසින්නො අපචිතිමත්තම්පි ච තෙ නත්ථි, කස්ස සාසනෙ පබ්බජිතොසීති පරිවාරෙත්වා තං වාචාසත්තීහි පහරන්තා කිං ත්වං ඉණට්ටො වා භයට්ටො වා ජීවිතුං අසක්කොන්තො පබ්බජිතොති ආහංසු. සො එකම්පි ථෙරං ඔලොකෙසි. තෙන කිං මං ඔලොකෙසි මහල්ලකාති වුත්තෙන අඤ්ඤං ඔලොකෙසි. තෙනපි තථෙව වුත්තෙ අථස්ස ඉමෙ මං පරිවාරෙත්වා වාචාසත්තීහි විජ්ඣන්තීති ඛත්තියමානො උප්පජ්ජි. අක්ඛීසු මණිවණ්ණානි අස්සූනි සඤ්චරිංසු. තතො තෙ ආහ කස්ස සන්තිකං ආගතත්ථාති. තෙ කිං පන ත්වං මය්හං සන්තිකං ආගතාති අම්හෙ මඤ්ඤසි ගිහිබ්‍යඤ්ජනත්ථිකාති වත්වා සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලස්ස සත්ථු සන්තිකං ආගතම්හාති ආහංසු. සො මය්හං භාතු සන්තිකෙ ආගතා තුම්හෙ යදි එවං ඉදානි වො ආගතමග්ගෙනෙව ගමනං කරිස්සාමීති කුජ්ඣිත්වා නික්ඛන්තො අන්තරාමග්ගෙ චින්තෙසි, මයි ඉමිනාව නීහාරෙන ගතෙ සත්ථා එතෙ න නීහරාපෙස්සතීති දුක්ඛී දුම්මනො අස්සූනි පවත්තයමානො අගමාසි. ඉමිනා කාරණෙන එස එවං ජාතොති.

වාචාසන්නිතොදකෙනාති වචනපතොදෙන. **සඤ්ජම්භරිං අකංසූ**ති සම්භරිතං නිරන්තරං ඵුටං අකංසු, උපරි උපරි විජ්ඣිංසූති වුත්තං හොති. **වත්තා**ති පරෙ යදිච්ඡකං වදතියෙව. **නො ච වචනක්ඛමො**ති පරෙසං වචනං ඛමිතුං න සක්කොති. ඉති ත්වං ඉමිනා කොපෙන ඉධ වුත්තවාචාසන්නිතොදකෙන විද්ධො, අතීතෙ පන රට්ඨතොව පබ්බාජිතොති. එවං වුත්තෙ කතරස්මිං කාලෙ භගවාති භික්ඛූ භගවන්තං යාචිංසු. සත්ථා ආහ :–

අතීතෙ බාරාණසියං බාරාණසිරාජා රජ්ජං කාරෙසි. අථෙකො ජාතිමා එකො මාතඞ්ගොති ද්වෙ ඉසයො බාරාණසිං අගමංසු. තෙසු ජාතිමා පුරෙතරං ගන්ත්වා කුම්භකාරසාලායං නිසීදි. මාතඞ්ගො තාපසො පච්ඡා ගන්ත්වා තත්ථ ඔකාසං යාචි. කුම්භකාරො අත්ථෙත්ථ පඨමතරං පවිට්ඨො පබ්බජිතො, තං පුච්ඡාති ආහ. සො අන්තතො පරික්ඛාරං ගහෙත්වා සාලාය ද්වාරමූලෙ ඨත්වා අම්හාකම්පි ආචරිය! එකරත්තිවාසාය ඔකාසං දෙථාති ආහ. පවිස භොති. පවිසිත්වා නිසින්නං භො කිං ගොත්තොසීති පුච්ඡි. චණ්ඩාලගොත්තොම්හීති. න සක්කා තයා සද්ධිං එකට්ඨානෙ නිසීදිතුං එකමන්තං ගච්ඡාති. සො ච තත්ථෙව තිණසන්ථරිකං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජි. ජාතිමා ද්වාරං නිස්සාය නිපජ්ජි. ඉතරො පස්සාවත්ථාය නික්ඛමන්තො තං උරස්මිං අක්කමි. කො එසොති ච වුත්තෙ අහං ආචරියාති ආහ. රෙ චණ්ඩාල! කිං අඤ්ඤතො මග්ගං න පස්සසි? අථ මෙ ආගන්ත්වා අක්කමසීති. ආචරිය! අදිස්වා මෙ අක්කන්තො, ඛමථ මය්හන්ති. සො මහාපුරිසෙ බහි නික්ඛන්තෙ චින්තෙසි, අයං පච්චාගච්ඡන්තොපි ඉතොව ආගමිස්සතීති පරිවත්තිත්වා නිපජ්ජි.

මහාපුරිසොපි ආචරියො ඉතො සීසං කත්වා නිපන්නො පාදසමීපෙන ගමිස්සාමීති පවිසන්තො පුන උරස්මිංයෙව අක්කමි. කො එසොති ච වුත්තෙ අහං ආචරියාති ආහ. පඨමං තාව තෙ අජානන්තෙන කතං ඉදානි මං සඤ්චෙතනාව අකාසි සූරියෙ තෙ උග්ගච්ඡන්තෙ සත්තධා මුද්ධා ඵලතූති සපි. මහාපුරිසො කිඤ්චි අවත්වා පුරෙ අරුණෙයෙව සූරියං ගණ්හි, නාස්ස උග්ගන්තුං අදාසි. මනුස්සා ච හත්ථිඅස්සාදයො ච පබුජ්ඣිංසු. මනුස්සා රාජකුලං ගන්ත්වා දෙව! සකලනගරෙ අප්පබුද්ධො නාම නත්ථි, න ච අරුණුග්ගං පඤ්ඤායති, කිං නු ඛො එතන්ති. තෙන හි නගරං පරිවීමංසථාති.

තෙ පරිවීමංසන්තා කුම්භකාරසාලායං ද්වෙ තාපසෙ දිස්වා ඉමෙසං එතං කම්මං භවිස්සතීති ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රඤ්ඤා ච පුච්ඡථාති වුත්තා ආගන්ත්වා ජාතිමන්තං පුච්ඡිංසු, තුම්හෙහි අන්ධකාරං කතන්ති. න මයා කතං, එස පන කූටජටිලො ඡවො අනන්තමායො, තං පුච්ඡථාති. තෙ ආගන්ත්වා මහාපුරිසං පුච්ඡිංසු, තුම්හෙහි භන්තෙ අන්ධකාරං කතන්ති. ආම අයං ආචරියො මං අභිසපි තස්මා මයා කතන්ති. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං.

රාජාපි ආගන්ත්වා තුම්හෙහි කතං භණෙථාති පුච්ඡි. ආම මහාරාජාති. කස්මා භණෙථාති. ඉමිනා අභිසත්තොම්හි, සචෙ මං එසො ඛමාපෙස්සති සූරියං විස්සජ්ජාපෙස්සාමීති. රාජා ඛමාපෙථ භන්තෙ එතන්ති ආහ. ඉතරො මාදිසො ජාතිමා කිං එවරූපං චණ්ඩාලං ඛමාපෙස්සති න ඛමාපෙමීති. අථ නං මනුස්සා කිං ත්වං අත්තනො රුචියා න ඛමාපෙස්සසීති වත්වා හත්ථෙසු ච පාදෙසු ච ගහෙත්වා පාදමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ඛමාපෙහීති ආහංසු. තතො ඛම මය්හං ආචරියාති ආහ.

මහාසත්තො අහං තාව තුය්හං ඛමිත්වා සූරියං විස්සජ්ජෙස්සාමි සූරියෙ පන උග්ගතෙ තව සීසං සත්තධා ඵලිස්සතීති වත්වා ඉමස්ස සීසප්පමාණං මත්තිකාපිණ්ඩං මත්ථකෙ ඨපෙත්වා එතං නදියා ගලප්පමාණෙ උදකෙ ඨපෙථාති ආහ. මනුස්සා තථා අකංසු. එත්තාවතා සරට්ඨකං රාජබලං සන්නිපති. මහාපුරිසො සූරියං මුඤ්චි. සූරියරස්මි ආගන්ත්වා මත්තිකාපිණ්ඩං පහරි. සො සත්තධා භිජ්ජි. තාපසො නිමුජ්ජිත්වා එකෙන තිත්ථෙන උත්තරිත්වා පලායි.

සත්ථා ඉමං වත්ථුං ආහරිත්වා ඉදානි තාව ත්වං භික්ඛූනං සන්තිකෙ පරිභාසං ලභසි, පුබ්බෙ පනාසි ඉමං කොධං නිස්සාය රට්ඨතොව පබ්බාජිතොති අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා අථ නං ඔවදන්තො **න ඛො තෙ තං තිස්ස! පතිරූප**න්ති ආදිමාහ.

නවමං.

---

20. 1. 10.

දසමෙ-**වණ්ණවාදී**ති ආනිසංසවාදී. **යං අතීතං තං පහීන**න්ති අතීතෙ ඛන්ධපඤ්චකෙ ඡන්දරාගප්පහාණෙන තං පහීනං නාම හොති. **අනාගත**න්ති අනාගතම්පි ඛන්ධපඤ්චකං තත්ථ ඡන්දරාගපටිනිස්සග්ගෙන තං **පටිනිස්සට්ඨං** නාම හොති. **සබ්බාභිභූ**ති සබ්බං ඛන්ධායතනධාතුයො තයො ච භවෙ අභිභවිත්වා ඨිතං. **සබ්බවිදූ**ති තං වුත්තප්පකාරං සබ්බං විදිතං පාකටං කත්වා ඨිතං. **සබ්බෙසු ධම්මෙසූ**ති තෙසෙව්ව ධම්මෙසු තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙහි අනුපලිත්තං. **සබ්බං ජහ**න්ති තදෙව සබ්බං තත්ථ ඡන්දරාගප්පහාණෙන ජහිත්වා ඨිතං. **තණ්හක්ඛයෙ විමුත්ත**න්ති තණ්හාඛයසඞ්ඛාතෙ නිබ්බානෙ තදාරම්මණාය විමුත්තියා විමුත්තං.

දසමං.

---

20. 1. 11.

එකාදසමෙ-**මහාකප්පිනො**ති එවංනාමකො අභිඤ්ඤාබලප්පත්තො අසීතිමහාසාවකානං අබ්භන්තරො මහාථෙරො.

සො කිර ගිහිකාලෙ කුක්කුටවතීනගරෙ තියොජනසතිකං රජ්ජං අකාසි. පච්ඡිමභවිකත්තා පන තථාරූපං සාසනං සොතුං ඔහිතසොතො විචරති. අථෙකදිවසං අමච්චසහස්සපරිවුතො උය්යාන

කීළිකං අගමාසි. තදා මජ්ඣිමදෙසතො ජඞ්ඝවාණිජා තං නගරං ගන්ත්වා භණ්ඩං පටිසාමෙත්වා රාජානං පස්සිස්සාමාති පණ්ණාකාරහත්ථා රාජකුලද්වාරං ගන්ත්වා රාජා උය්‍යානං ගතොති සුත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා ද්වාරෙ ඨිතා පටිහාරස්ස ආරොචයිංසු. අථ රඤ්ඤො නිවෙදිතෙ රාජා පක්කොසාපෙත්වා නිය්‍යාතිතපණ්ණාකාරෙ වන්දිත්වා ඨිතෙ තාතා! කුතො ආගතත්ථාති පුච්ඡි. සාවත්ථිතො දෙවාති. කච්චි වො රට්ඨං සුභික්ඛං ධම්මිකො රාජාති. ආම දෙවාති. අත්ථි පන තුම්හාකං දෙසෙ කිඤ්චි සාසනන්ති. අත්ථි දෙව! න පන සක්කා උච්ඡිට්ඨමුඛෙහි කථෙතුන්ති. රාජා සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන උදකං දාපෙසි. තෙ මුඛං වික්ඛාලෙත්වා දසබලාභිමුඛා අඤ්ජලිං පග්ගණ්හිත්වා දෙව! අම්හාකං දෙසෙ බුද්ධරතනං නාම උප්පන්නන්ති ආහංසු. රඤ්ඤො බුද්ධොති වචනෙ සුතමත්තෙන සකලසරීරං ඵරමානා පීති උප්පජ්ජි. තතො බුද්ධොති තාතා! වදථාති ආහ. බුද්ධොති දෙව! වදාමාති. එවං තික්ඛත්තුං වදාපෙත්වා බුද්ධොති පදං අපරිමාණං නාස්ස සක්කා පරිමාණං කාතුන්ති තස්මිංයෙව පසන්නො සතසහස්සං දත්වා අපරං කිං සාසනන්ති පුච්ඡි. දෙව! ධම්මරතනං නාම උප්පන්නන්ති. තම්පි සුත්වා තථෙව තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අපරම්පි සතසහස්සං දත්වා පුන අඤ්ඤං කිං සාසනන්ති පුච්ඡි සඞ්ඝරතනං දෙව! උප්පන්නන්ති. තම්පි සුත්වා තථෙව පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අපරම්පි සතසහස්සං දත්වා දින්නභාවං පණ්ණෙ ලිඛිත්වා තාතා! දෙවියා සන්තිකං ගච්ඡථාති පෙසෙසි. තෙසු ගතෙසු අමච්චෙ ව පුච්ඡි තාතා! බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, තුම්හෙ කිං කරිස්සථාති. දෙව! තුම්හෙ කිං කාතුකාමාති. අහං පබ්බජිස්සාමීති. මයම්පි පබ්බජිස්සාමාති. තෙ සබ්බෙපි ඝරං වා කුටුම්බං වා අනපලොකෙත්වා යෙ අස්සෙ ආරුය්හ ගතා තෙහෙව නික්ඛමිංසු.

වාණිජා අනොජාදෙවියා සන්තිකං ගන්ත්වා පණ්ණං දස්සෙසුං. සා වාචෙත්වා රඤ්ඤා තුම්හාකං බහූ කහාපණා දින්නා, කිං තුම්හෙහි කතං තාතාති පුච්ඡි. පියසාසනං දෙවි! ආනීතන්ති. අම්හෙහිපි සක්කා තාතා! සුණාපෙතුන්ති. සක්කා දෙවි! උච්ඡිට්ඨමුඛෙහි පන වත්තුං න සක්කාති. සා සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන උදකං දාපෙසි. තෙ මුඛං වික්ඛාලෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචිතනයෙනෙව ආරොචෙසුං. සාපි සුත්වා උප්පන්නපාමුජ්ජා තෙනෙව නයෙන එකෙකස්මිං පදෙ තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පටිඤ්ඤාගණනාය තීණි තීණි ච කත්වා නව සතසහස්සානි අදාසි. වාණිජා සබ්බානිපි ද්වාදස සතසහස්සානි ලභිංසු.

අථ සො රාජා කහං තාතාති පුච්ඡි. පබ්බජිස්සාමීති නික්ඛන්තො දෙවීති. තෙන හි තාතා! තුම්හෙ ගච්ඡථාති තෙ උය්‍යොජෙත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං ගතානං අමච්චානං මාතුගාමෙ පක්කොසාපෙත්වා තුම්හෙ අත්තනො සාමිකානං ගතට්ඨානං ජානාථ අම්මාති පුච්ඡි. ජානාම අය්‍යෙ! රඤ්ඤා සද්ධිං උය්‍යානකීළිකං ගතාති. ආම ගතා තත්ථ පන

ගන්ත්වා බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො ධම්මො උප්පන්නො සඞ්ඝො උප්පන්නොති සුත්වා දසබලස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමාති ගතා, තුම්හෙ කිං කරිස්සථාති. තුම්හෙ පන අය්‍යෙ! කිං කත්තුකාමාති. අහං පබ්බජිස්සාමි, න තෙහි වන්තවමනං ජීවනගෙහ ඨපෙය්‍යන්ති. යදි එවං මයම්පි පබ්බජිස්සාමාති රථෙ යොජෙත්වා නික්ඛමිංසු.

රාජාපි අමච්චසහස්සෙන සද්ධිං ගඞ්ගාය තීරං පාපුණි. තස්මිඤ්ච සමයෙ ගඞ්ගා පූරා හොති. අථ නං දිස්වා අයං ගඞ්ගා පූරා චණ්ඩමච්ඡාකිණ්ණා, අම්හෙහි සද්ධිං ආගතා දාසා වා මනුස්සා වා නත්ථි යෙ නො නාවං වා උළුම්පං වා කත්වා දදෙය්‍යුං, එතස්ස පන සත්ථු ගුණා නාම හෙට්ඨා අවීචිතො උපරි යාව භවග්ගා පත්ථටා සචෙ එස සත්ථා සම්මාසම්බුද්ධො ඉමෙසං අස්සානං ඛුරපිට්ඨානි මා තෙමෙන්තූති උදකපිට්ඨෙන අස්සෙ පක්ඛන්දාපෙසුං. එකඅස්සස්සාපි ඛුරපිට්ඨිමත්තං න තෙමි. රාජමග්ගෙන ගච්ඡන්තා විය පරතීරං පත්වා පුරතො අඤ්ඤං මහානදිං පාපුණිංසු. තත්ථ අඤ්ඤා සච්චකිරියා නත්ථි, තාය එව සච්චකිරියාය තම්පි අඩ්ඪයොජනවිත්ථාරං නදිං අතික්කමිංසු. අථ තතියං චන්දභාගං නාම මහානදිං පත්වා තම්පි තාය එව සච්චකිරියාය අතික්කමිංසු.

සත්ථාපි තං දිවසං පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො අජ්ජ මහාකප්පිනො තියොජනසතිකං රජ්ජං පහාය අමච්චසහස්සපරිවාරො මම සන්තිකෙ පබ්බජිතුං ආගච්ඡතීති දිස්වා මයා තෙසං පච්චුග්ගමනං කාතුං යුත්තන්ති පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සයමෙව පත්තචීවරං ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා චන්දභාගාය නදියා තීරෙ තෙසං උත්තරණතිත්ථස්ස අභිමුඛෙ ඨානෙ මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි, තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා ඡබ්බණ්ණරස්මියො විස්සජ්ජෙසි. තෙ තෙන තිත්ථෙන උත්තරන්තාව ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො ඉතො චිතො ච විධාවන්තියො ඔලොකෙන්තා දසබලස්ස පුණ්ණචන්දසරික්ඛකං මුඛං දිස්වා යං සත්ථාරං උද්දිස්ස මයං පබ්බජිතා, අද්ධා සො එසොති දස්සනෙනෙව නිට්ඨං ගන්ත්වා දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතා වන්දමානා ආගම්ම සත්ථාරං වන්දිංසු. රාජා ගොප්ඵකෙසු ගහෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන. සත්ථා තෙසං ධම්මං කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සබ්බෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාය සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචිංසු. සත්ථා පුබ්බෙ ඉමෙ චීවරදානස්ස දින්නත්තා අත්තනො චීවරානි ගහෙත්වාව ආගතාති සුවණ්ණවණ්ණං හත්ථං පසාරෙත්වා එථ භික්ඛවෙ ස්වාක්ඛාතො ධම්මො චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායාති ආහ. සා තෙසං ආයස්මන්තානං පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච අහොසි. වස්සසතිකථෙරා විය සත්ථාරං පරිවාරයිංසු.

අථොපි දෙවී රථසහස්සපරිවාරා තං ගඞ්ගාතීරං පත්වා රඤ්ඤො අත්ථාය ආභතං නාවං වා උළුම්පං වා අදිස්වා අත්තනො බ්‍යත්තතාය චින්තෙසි, රාජා සච්චකිරියං කත්වා ගතො භවිස්සති සො පන සත්ථා න කෙවලං තෙසංයෙව අත්ථාය නිබ්බත්තො සචෙ සො සත්ථා සම්මාසම්බුද්ධො අම්හාකං රථා මා උදකෙ නිමුජ්ජිංසූති උදකපිට්ඨෙ රථෙ පක්ඛන්දාපෙසි. රථානං නෙමිවට්ටිමත්තම්පි න තෙමි. දුතියතතියනදීපි තෙනෙව සච්චකාරෙන උත්තරමානායෙව නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ සත්ථාරං අද්දස. සත්ථා ඉමාසං අත්තනො සාමිකෙ පස්සන්තීනං ඡන්දරාගො උප්පජ්ජිත්වා මග්ගඵලානං අන්තරායං කරෙය්‍ය, සො එවං කාතුං න සක්ඛිස්සතීති යථා අඤ්ඤමඤ්ඤ න පස්සන්ති තථා අකාසි. තා සබ්බාපි තිත්ථතො උත්තරිත්වා දසබලං වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තාසං ධම්මං කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සබ්බාපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අඤ්ඤමඤ්ඤ පස්සිංසු.

සත්ථා උප්පලවණ්ණා ආගච්ඡතූති චින්තෙසි. ථෙරී ආගන්ත්වා සබ්බා පබ්බාජෙත්වා ආදාය භික්ඛුණීනං උපස්සයං ගතා.

සත්ථා භික්ඛුසහස්සං ගහෙත්වා ආකාසෙන ජෙතවනං අගමාසි. ඉමං සන්ධායෙතං වුත්තං—**මහාකප්පිනො**ති එවංනාමකො අභිඤ්ඤාබලප්පත්තො අසීතිමහාසාවකානං අබ්භන්තරෙ මහාථෙරොති.

ජනෙතස්මින්ති ජනිතෙ. පජායාති අත්ථො. **යෙ ගොත්තපටිසාරි**නොති යෙ මයං වාසිට්ඨා ගොතමාති ගොත්තං පටිසරන්ති. පටිජානන්ති තෙසං **ඛත්තියො සෙට්ඨො**ති අත්ථො. **විජ්ජාචරණසම්පන්නො**ති අට්ඨහි විජ්ජාහි චෙව පණ්ණරසධම්මභෙදෙන චරණෙන ච සමන්නාගතො. **තපතී**ති විරොචති. **ඣායී තපති බ්‍රාහ්මණො**ති ඛීණාසවබ්‍රාහ්මණො දුවිධෙන ඣානෙන ඣායමානො තපති විරොචති. තස්මිං පන ඛණෙ කාළුදායිත්ථෙරො දුවිධෙන ඣානෙන ඣායමානො අවිදූරෙ නිසින්නො හොති. **බුද්ධො තපතී**ති සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො විරොචති.

සබ්බමඞ්ගලගාථාකිරෙසා. භාතිකරාජා කිර එකං පූජං කාරෙත්වා භාණකං ආහ, තීහි රතනෙහි අමුත්තං එකං ජයමඞ්ගලං වදථාති. සො තෙපිටකං බුද්ධවචනං සම්මසිත්වා ඉමං ගාථං වදන්තො, **දිවා තපති ආදිච්චො**ති වත්වා අත්ථඞ්ගමෙන්තස්ස සූරියස්ස අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි. **රත්තිං ආභාති චන්දිමා**ති උට්ඨහන්තස්ස චන්දස්ස අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි **සන්නද්ධො ඛත්තියො තපතී**ති රඤ්ඤො අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි. **ඣායී තපති බ්‍රාහ්මණො**ති භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි. **බුද්ධො තපති තෙජසා**ති වත්වා පන මහාචෙතියස්ස අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි. අථ නං රාජා මා භන්තෙ ඔතාරෙහීති උක්ඛිත්තස්මිංයෙව හත්ථෙ සහස්සං ඨපෙති.

එකාදසමං.

ද්වාදසමෙ—**චිරරත්තං සමාහිතාති** දීඝරත්තං සංසන්දිත්වා සමෙත්වා ඨිතලද්ධිනො; තෙ කිර පඤ්චජාතිසතානි එකතොව චරිංසු. **සමෙති නෙසං සද්ධම්මොති** ඉදානි ඉමෙසං අයං සාසනධම්මො, සංසන්දති සමෙති. **ධම්මෙ අරියප්පවෙදිතෙති** බුද්ධෙන පවෙදිතෙ ධම්මෙ එතෙසං සාසනධම්මො සොභතීති අත්ථො. **සුවිනීතා කප්පිනෙනාති** අත්තනො උපජ්ඣායෙන අරියප්පවෙදිතෙ ධම්මෙ සුට්ඨු විනීතා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ද්වාදසමං.

භික්ඛුසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

ඉති සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය නිදානවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

21. 1. 1.

ඛන්ධකවග්ගස්ස පඨමෙ—**භග්ගෙසූති** එවං නාමකෙ ජනපදෙ. **සුංසුමාරගිරෙති** සුංසුමාරගිරනගරෙ; තස්මිං කිර මාපියමානෙ සුංසුමාරො සද්දමකාසි තෙනස්ස සුංසුමාරගිරෙත්වෙව නාමං අකංසු. **භෙසකළාවනෙති** භෙසකළාය නාම යක්ඛිණියා අධිවුත්ථත්තා එවං ලද්ධනාමෙ වනෙ. තදෙව මිගානං අභයත්ථාය දින්නත්තා මිගදායොති වුච්චති. භගවා තං ජනපදං නිස්සාය තස්මිං වනසණ්ඩෙ විහරති. **නකුලපිතාති** නකුලස්ස නාම දාරකස්ස පිතා. **ජිණ්ණොති** ජරාය ජිණ්ණො. **වුද්ධොති** වයොවුද්ධො. **මහල්ලකොති** ජාතිමහල්ලකො. **අද්ධගතොති** තියද්ධගතො. **වයො අනුප්පත්තොති** තෙසු තීසු අද්ධෙසු පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තො. **ආතුරකායොති** ගිලානකායො. ඉදඤ්හි සරීරං සුවණ්ණවණ්ණම්පි නිච්චපග්ඝරණට්ඨෙන ආතුරංයෙව නාම. විසෙසෙන පන ජරාතුරතා බ්‍යාධාතුරතා මරණාතුරතාති තිස්සො ආතුරතා හොන්ති. තාසු කිඤ්චාපි එසො මහල්ලකත්තා ජරාතුරොව, අභිණ්හරොගතාය පනස්ස බ්‍යාධාතුරතා, සා ඉධ අධිප්පෙතා. **අභිණ්හාතඞ්කොති** අභිණ්හරොගො, නිරන්තරරොගො. **අනිච්චදස්සාවීති** තාය ආතුරතාය ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ ආගන්තුං අසක්කොන්තො කදාචිදෙව දට්ඨුං ලභාමි, න සබ්බකාලන්ති අත්ථො. **මනොභාවනීයානන්ති** මනවඩ්ඪනකානං; යෙසු හි දිට්ඨෙසු දිට්ඨෙසු කුසලවසෙන චිත්තං වඩ්ඪති තෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයො මහාථෙරා මනොභාවනීයා නාම. **අනුසාසතූති** පුනප්පුනං අනුසාසතු. පුරිමං හි වචනං ඔවාදො නාම, අපරාපරං අනුසාසනී නාම. ඔතිණ්ණෙ වා වත්ථුස්මිං වචනං ඔවාදො නාම. අනොතිණ්ණෙ තන්තිවසෙන පවෙණිවසෙන වා වුත්තං අනුසාසනී නාම. අපි ච ඔවාදොති වා

අනුසාසතීති වා අත්ථො එකමෙව, බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙව නානං. **ආතුරකායො**ති ආතුරො හි අයං; සුවණ්ණවණ්ණොපි පියඞ්ගුසාමොපි සමානො නිච්චපග්ඝරණට්ඨෙන ආතුරොයෙව. **අණ්ඩභූතො**ති අණ්ඩං විය භූතො, දුබ්බලො; යථා කුක්කුටණ්ඩං වා මයූරණ්ඩං වා ගෙණ්ඩුකං විය ගහෙත්වා ඛිපන්තෙන වා පහරන්තෙන වා න සක්කා කීළිතුං තාවදෙව භිජ්ජති. තථා අණ්ඩං විය භූතොති අණ්ඩභූතො. **පරියොනද්ධො**ති සුඛුමෙන ඡවිමත්තෙන පරියොනද්ධො; අණ්ඩං හි සාරතචෙන පරියොනද්ධං, තෙන ඩංසමකසාදයො නිලීයිත්වාපි ඡවිං ඡින්දිත්වා යූසං පග්ඝරාපෙතුං න සක්කොන්ති. ඉමස්ස පන ඡවිං ඡින්දිත්වා යං ඉච්ඡන්ති තං ඛාදන්ති, එවං සුඛුමාය ඡවියා පරියොනද්ධො. **කිමඤ්ඤත්‍ර බාල්‍යා**ති බාලභාවතො අඤ්ඤං කිං අත්ථි, බාලොයෙව අයන්ති අත්ථො; යස්මා අයං කායො එවරූපො.

තෙනුපසඞ්කමීති රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස උපට්ඨානං ගන්ත්වා අනන්තරං පරිණායකරතනස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡන්තො රාජපුරිසො විය සද්ධම්මචක්කවත්තිස්ස උපට්ඨානං ගන්ත්වා අනන්තරං ධම්මසෙනාපතිස්ස අපචිතිං කත්තුකාමො යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි. **විප්පසන්නානී**ති සුට්ඨු පසන්නානි. **ඉන්ද්‍රියානී**ති මනච්ඡට්ඨානි ඉන්ද්‍රියානි. **පරිසුද්ධො**ති නිද්දොසො. **පරියොදාතො**ති තස්සෙව වෙවචනං. නිරුපක්කිලෙසතායෙව හි එස පරියොදාතොති වුත්තො, න සෙතභාවෙන; එතස්ස ච පරියොදාතතං දිස්වාව ඉන්ද්‍රියානං විප්පසන්නතං අඤ්ඤාසි. නයග්ගාහෙ පඤ්ඤා කිරෙසා ථෙරස්ස. **කිං හි නො සියා**ති කෙන කාරණෙන න ලද්ධා භවිස්සති, ලද්ධායෙවාති අත්ථො. ඉමිනා කිං දීපෙති? සත්ථු විස්සාසිකභාවං. අයං කිර සත්ථු දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය පිතිපෙමං, උපාසිකා චස්ස මාතිපෙමං පටිලභති. උභොපි මම පුත්තොති සත්ථාරං වදන්ති. භවන්තරගතො හි තෙසං සෙනෙහො. සා කිර උපාසිකා පඤ්චජාතිසතානි තථාගතස්ස මාතාව සො ච ගහපති පිතාව අහොසි. පුන පඤ්චජාතිසතානි උපාසිකා මහාමාතා උපාසකො මහාපිතා, තථා චූළමාතා චූළපිතාති. එවං සත්ථා දියඩ්ඪඅත්තභාවසහස්සං තෙසංයෙව හත්ථෙ වඩ්ඪිතො. තෙනෙව තෙ යං නෙව පුත්තස්ස න පිතු සන්තිකෙ කථෙතුං න සක්කා තං සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නා කථෙන්ති. ඉමිනායෙව ච කාරණෙන භගවා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං උපාසකානං විස්සාසිකානං යදිදං නකුලපිතා ගහපතී"ති. "යදිදං නකුලමාතා ගහපතානී"ති තෙ එතදග්ගෙ ඨපෙසි. ඉති සො ඉමං විස්සාසිකභාවං පකාසෙන්තො **කිං හි නො සියා**ති ආහ. **අමතෙන අභිසිත්තො**ති න ඉධ අඤ්ඤං කිඤ්චි ඣානං වා විපස්සනං වා මග්ගො වා ඵලං වා අමතාභිසෙකොති දට්ඨබ්බං, මධුරධම්මසවණංයෙව පන අමතාභිසෙකොති වෙදිතබ්බං. **දූරතොපී**ති තිරොරට්ඨාපි තිරොජනපදාපි. **අස්සුතවා**ති **පුථුජ්ජනො**ති ච ඉදං වුත්තත්ථ

මෙව. **අරියානං අදස්සාවීති** ආදීසු **අරියාති** ආරකත්තා කිලෙසෙහි අනයෙ න ඉරියනතො අයෙ ඉරියනතො සදෙවකෙන ච ලොකෙන අරණීයතො බුද්ධා ච පච්චෙකබුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච වුච්චන්ති. බුද්ධා එව වා ඉධ අරියා. යථාහ "සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ–පෙ–තථාගතො අරියොති වුච්චතී"ති. **සප්පුරිසාති** එත්ථ පන පච්චෙකබුද්ධා තථාගතසාවකා ච සප්පුරිසාති වෙදිතබ්බා. තෙ හි ලොකුත්තරගුණයොගෙන සොභනපුරිසාති සප්පුරිසා. සබ්බෙ වා එතෙ ද්වෙධාපි වුත්තා. බුද්ධාපි හි අරියා ච සප්පුරිසා ච පච්චෙකබුද්ධා බුද්ධසාවකාපි. යථාහ :–

"යො වෙ කතඤ්ඤූ කතවෙදී ධීරො
කල්‍යාණමිත්තො දළ්හභත්තී ච හොති,
දුක්ඛිතස්ස සක්කච්ච කරොති කිච්චං
තථාවිධං සප්පුරිසං වදන්තී"ති.[a]

කල්‍යාණමිත්තො දළ්හභත්ති ච හොතීති එත්තාවතා බුද්ධසාවකො වුත්තො, කතඤ්ඤුතාදීහි පච්චෙකබුද්ධබුද්ධාති. ඉදානි යො තෙසං අරියානං අදස්සනසීලො දස්සනෙ අසාධුකාරී සො අරියානං අදස්සාවීති වෙදිතබ්බො. සො ච චක්ඛුනා අදස්සාවී, ඤාණෙන අදස්සාවීති දුවිධො. තෙසු ඤාණෙන අදස්සාවී ඉධ අධිප්පෙතො. මංසචක්ඛුනා හි දිබ්බචක්ඛුනා වා අරියා දිට්ඨාපි අදිට්ඨාව හොන්ති තෙසං චක්ඛූනං වණ්ණමත්තගහණතො න අරියභාවගොචරතො, සොණසිගාලාදයොපි චක්ඛුනා අරියෙ පස්සන්ති න ච තෙ අරියානං දස්සාවිනො නාම. තත්‍රිදං වත්ථු :–

චිත්තලපබ්බතවාසිනො කිර ඛීණාසවත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකො වුඩ්ඪපබ්බජිතො එකදිවසං ථෙරෙන සද්ධිං පිණ්ඩාය චරිත්වා ථෙරස්ස පත්තචීවරං ගහෙත්වා පිට්ඨිතො ආගච්ඡන්තො ථෙරං පුච්ඡි අරියා නාම භන්තෙ කීදිසාති. ථෙරො ආහ. ඉධෙකච්චො මහල්ලකො අරියානං පත්තචීවරං ගහෙත්වා වත්තපටිවත්තං කත්වා සහ චරන්තොපි නෙව අරියෙ ජානාති, එවං දුජ්ජානා ආවුසො අරියාති. එවං වුත්තෙපි සො නෙව අඤ්ඤාසි. තස්මා න චක්ඛුනා දස්සනං දස්සනං, ඤාණෙන දස්සනමෙව දස්සනං. යථාහ– "කිං තෙ වක්කලි! ඉමිනා පූතිකායෙන දිට්ඨෙන? යො ඛො වක්කලි! ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති, යො මං පස්සති සො ධම්මං පස්සතී"ති. තස්මා චක්ඛුනා පස්සන්තොපි ඤාණෙන අරියෙහි දිට්ඨං අනිච්චාදිලක්ඛණං අපස්සන්තො අරියාධිගතඤ්ච ධම්මං අනධිගච්ඡන්තො අරියකරධම්මානං අරියභාවස්ස ච අදිට්ඨත්තා අරියානං අදස්සාවීති වෙදිතබ්බො. **අරියධම්මස්ස අකොවිදොති** සතිපට්ඨානාදිභෙදෙ අරියධම්මෙ අකුසලො. **අරියධම්මෙ අවිනීතොති** එත්ථ පන :–

[a] සුත්තනිපාත.

දුවිධො විනයො නාම එකමෙකෙත්ථ පඤ්චධා,
අභාවතො තස්ස අයං අවිනීතොති වුච්චති.

අයං හි සංවරවිනයො පහාණවිනයොති දුවිධො විනයො. එත්ථ ච දුවිධෙපි විනයෙ එකමෙකො විනයො පඤ්චධා භිජ්ජති. සංවරවිනයොපි හි සීලසංවරො සතිසංවරො ඤාණසංවරො ඛන්තිසංවරො විරියසංවරොති පඤ්චවිධො. පහාණවිනයොපි තදඞ්ගප්පහාණං වික්ඛම්භනප්පහාණං සමුච්ඡෙදප්පහාණං පටිප්පස්සද්ධිප්පහාණං නිස්සරණප්පහාණන්ති පඤ්චවිධො. තත්ථ "ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො"ති[a] අයං සීලසංවරො. "රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජතී"ති[b] අයං සතිසංවරො.

"යානි සොතානි ලොකස්මිං (අජිතාති භගවා)
සති තෙසං නිවාරණං,
සොතානං සංවරං බ්‍රූමි
පඤ්ඤායෙතෙ පිපීයරෙ"ති.[c]

අයං ඤාණසංවරො. "ඛමො හොති සීතස්ස උණ්හස්සා"ති[d] අයං ඛන්තිසංවරො. "උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙතී"ති[d] අයං විරියසංවරො. සබ්බොපි චායං සංවරො යථාසකං සංවරිතබ්බානං විනෙතබ්බානඤ්ච කායදුච්චරිතාදීනං සංවරණතො සංවරො විනයනතො විනයොති වුච්චති. එවං තාව සංවරවිනයො පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

තථා යං නාමරූපපරිච්ඡෙදාදීසු විපස්සනාඤාණෙසු පටිපක්ඛභාවතො දීපාලොකෙනෙව තමස්ස තෙන තෙන විපස්සනාඤාණෙන තස්ස තස්ස අඞ්ගස්ස පහාණං. සෙය්‍යථීදං? නාමරූපවවත්ථානෙන සක්කායදිට්ඨියා පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුවිසමහෙතුදිට්ඨීනං තස්සෙව අපරභාගෙන කඞ්ඛාවිතරණෙන කථංකථීභාවස්ස කලාපසම්මසනෙන අහං මමාති ගාහස්ස මග්ගාමග්ගවවත්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා භයදස්සනෙන සභයෙ අභයසඤ්ඤාය ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය නිබ්බිදානුපස්සනාය අභිරතිසඤ්ඤාය මුඤ්චිතුකම්‍යතාඤාණෙන අමුඤ්චිතුකාමතාය උපෙක්ඛාඤාණෙන අනුපෙක්ඛාය අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියං නිබ්බානෙ ච පටිලොමභාවස්ස ගොත්‍රභුනා සඞ්ඛාරනිමිත්තගාහස්ස පහාණං එතං තදඞ්ගප්පහාණං නාම.

යං පන උපචාරප්පණාභෙදෙන සමාධිනා පවත්තිභාවනිවාරණතො ඝටප්පහාරෙනෙව උදකපිට්ඨෙ සෙවාලස්ස තෙසං තෙසං නීවරණාදිධම්මානං පහාණං එතං වික්ඛම්භනප්පහාණං නාම.

---

a. පටිසම්භිදාමග්ග. d. අඞ්ගුත්තරනිකාය c. සුත්තනිපාත. b. මජ්ඣිමනිකාය.

යං චතුණ්ණං අරියමග්ගානං භාවිතත්තා තං තං මග්ගවතො අත්තනො සන්තානෙ දිට්ඨිගතානං පහාණායාති ආදිනා නයෙන වුත්තස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගණස්ස අච්චන්තං අප්පවත්තභාවෙන පහාණං ඉදං සමුච්ඡෙදප්පහාණං නාම.

යං පන ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධත්තං කිලෙසානං එතං පටිප්පස්සද්ධිප්පහාණං නාම.

යං සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටත්තා පහීනසබ්බසඞ්ඛතං නිබ්බාණං එතං නිස්සරණප්පහාණං නාම.

සබ්බම්පි චෙතං පහාණං යස්මා චාගට්ඨෙන පහාණං, විනයට්ඨෙන විනයො, තස්මා පහාණවිනයොති වුච්චති. තං තං පහාණඞ්ගතො වා තස්ස තස්ස විනයස්ස සම්භවතොපෙතං පහාණවිනයොති වුච්චති. එවං පහාණවිනයොපි පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

එවමයං සඞ්ඛෙපතො දුවිධො භෙදතො ච දසවිධො විනයො භින්නසංවරත්තා පහාතබ්බස්ස ච අප්පහීනත්තා යස්මා එතස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස නත්ථි තස්මා අභාවතො තස්ස අයං අවිනීතොති වුච්චතීති. එස නයො **සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො**ති එත්ථාපි. නින්නානාකරණං හි එතං අත්ථතො. යථාහ:– යෙ ච තෙ අරියා තෙ ච තෙ සප්පුරිසා, යෙ ච තෙ සප්පුරිසා තෙ ච තෙ අරියා. යො එව සො අරියානං ධම්මො සො එව සො සප්පුරිසානං ධම්මො, යො එව සො සප්පුරිසානං ධම්මො සො එව සො අරියානං ධම්මො. යෙ ච තෙ අරියවිනයා තෙ ච තෙ සප්පුරිසවිනයා, යෙ ච තෙ සප්පුරිසවිනයා තෙ ච තෙ අරියවිනයා. අරියෙති වා සප්පුරිසෙති වා අරියධම්මෙති වා සප්පුරිසධම්මෙති වා අරියවිනයෙති වා සප්පුරිසවිනයෙති වා එසෙසෙ එකෙ එකට්ඨෙ සමෙ සමභාගෙ තජ්ජාතෙ තඤ්ඤෙවාති.

රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීති ඉධෙකච්චො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති; යං රූපං සො අහං, යො අහං තං රූපන්ති රූපඤ්ච අත්තඤ්ච අද්වයං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි නාම තෙලප්පදීපස්ස ඣායතො යා අච්චි සො වණ්ණො, යො වණ්ණො සා අච්චීති අච්චිඤ්ච වණ්ණඤ්ච අද්වයං සමනුපස්සති. එවමෙවං ඉධෙකච්චො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති–පෙ–අද්වයං සමනුපස්සතීති. එවං රූපං අත්තාති දිට්ඨිපස්සනාය පස්සති. **රූපවන්තං වා අත්තාන**න්ති අරූපං අත්තාති ගහෙත්වා ඡායාවන්තං රුක්ඛං විය තං රූපවන්තං සමනුපස්සති. **අත්තනි වා රූප**න්ති අරූපමෙව අත්තාති ගහෙත්වා පුප්ඵස්මිං ගන්ධමිව අත්තනි රූපං සමනුපස්සති. **රූපස්මිං වා අත්තාන**න්ති අරූපමෙව අත්තාති ගහෙත්වා කරණ්ඩකෙ මණිං විය තං අත්තානං රූපස්මිං සමනුපස්සති. **පරියුට්ඨට්ඨායී**ති පරියුට්ඨට්ඨානෙන අභිභවනාකාරෙන ඨිතො රූපං අහං මමන්ති එවං තණ්හා

දිට්ඨිහි ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ගණ්හකො නාම හොතීති අත්ථො. **තස්ස තං රූපන්ති** තස්ස තං එවං ගහිතං රූපං. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. තත්ථ රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීති සුද්ධරූපමෙව අත්තාති කථිතං. රූපවන්තං වා අත්තානං අත්තනි වා රූපං රූපස්මිං වා අත්තානං, වෙදනං අත්තතො–පෙ–සඤ්ඤං, සඞ්ඛාරෙ, විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සතීති ඉමෙසු සත්තසු ඨානෙසු අරූපං අත්තාති කථිතං. වෙදනාවන්තං වා අත්තානං අත්තනි වා වෙදනං වෙදනාය වා අත්තානන්ති එවං චතූසු ඛන්ධෙසු තිණ්ණං වසෙන ද්වාදසසු ඨානෙසු රූපාරූපමිස්සකො අත්තා කථිතො. තත්ථ රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, වෙදනං–පෙ–සඤ්ඤං, සඞ්ඛාරෙ, විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සතීති ඉමෙසු පඤ්චසු ඨානෙසු උච්ඡෙදදිට්ඨි කථිතා, අවසෙසෙසු සස්සතදිට්ඨීති එවමෙත්ථ පණ්ණරස භවදිට්ඨියො, පඤ්ච විභවදිට්ඨියො හොන්ති. තා සබ්බාපි මග්ගාවරණා න සග්ගාවරණා පඨමමග්ගවජ්ඣාති වෙදිතබ්බා.

එවං ඛො ගහපති! ආතුරකායො චෙව හොති ආතුරචිත්තො චාති කායො නාම බුද්ධානම්පි ආතුරොයෙව, චිත්තං පන රාගදොසමොහානුගතං ආතුරං නාම. තං ඉධ දස්සිතං. **නො ච ආතුරචිත්තොති** ඉධ නික්කිලෙසතාය චිත්තස්ස අනාතුරභාවො දස්සිතො.

ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ ලොකියමහාජනො ආතුරකායො චෙව ආතුරචිත්තො චාති දස්සිතො. ඛීණාසවා ආතුරකායා අනාතුරචිත්තා, සත්ත සෙඛා නෙව ආතුරචිත්තා න අනාතුරචිත්තාති වෙදිතබ්බා. භජමානා පන ආතුරචිත්තතංයෙව භජන්තීති.

පඨමං.

---

21. 1. 2.

දුතියෙ–**දෙවදහන්ති** දෙවා වුච්චන්ති රාජානො, තෙසං මඞ්ගලදහො; සයඤ්ජාතො වා සො දහො තස්මාපි දෙවදහොති වුත්තො. තස්ස අවිදූරෙ නිගමො දෙවදහන්තෙව නපුංසකලිඞ්ගවසෙන සඞ්ඛං ගතො. **පච්ඡාභූමගමිකාති** පච්ඡාභූමං අපරදිසාය නිවිට්ඨං ජනපදං ගන්තුකාමා. **නිවාසන්ති** තෙමාසං වස්සාවාසං. **අපලොකිතොති** ආපුච්ඡිතො. **අපලොකෙථාති** ආපුච්ඡථ. කස්මා ථෙරං ආපුච්ඡාපෙති? තෙ සභාරෙ කාතුකාමතාය. යො හි එකවිහාරෙ වසන්තොපි සභාගිකං න ගච්ඡති පක්කමන්තො අනාපුච්ඡා පක්කමති, අයං නිබ්භාරො නාම. යො එකවිහාරෙ වසන්තොපි ආගන්ත්වා පස්සති පක්කමන්තො ආපුච්ඡති, අයං සභාරො නාම. ඉමෙපි භික්ඛූ භගවා එවමිමෙ සීලාදීහි වඩ්ඪිස්සන්තීති සභාරෙ කාතුකාමො ආපුච්ඡා

පෙති. **පණ්ඩිතොති** ධාතුකොසල්ලාදිනා චතුබ්බිධෙන පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො. **අනුග්ගාහකොති** ආමිසානුග්ගහෙන ච ධම්මානුග්ගහෙන චාති ද්වීහිපි අනුග්ගහෙහි අනුග්ගාහකො.

ථෙරො කිර අඤ්ඤෙ භික්ඛූ විය පාතොව පිණ්ඩාය අගන්ත්වා සබ්බභික්ඛූසු ගතෙසු සකලං සඞ්ඝාරාමං අනුවිචරන්තො අසම්මට්ඨට්ඨානං සම්මජ්ජති, අඡඩ්ඩිතං කචවරං ඡඩ්ඩෙති, සඞ්ඝාරාමෙ දුන්නික්ඛිත්ත මඤ්චපීඨදාරුභණ්ඩමත්තිකාභණ්ඩානි පටිසාමෙති. කිං කාරණා? මා අඤ්ඤතිත්ථියා විහාරං පවිට්ඨා දිස්වා පරිභවං අකංසූති. තතො ගිලානසාලං ගන්ත්වා ගිලානෙ අස්සාසෙත්වා කෙනත්ථොති පුච්ඡිත්වා යෙන අත්ථො හොති තදත්ථං තෙසං දහරසාමණෙරෙ ආදාය භික්ඛාචාරවත්තෙන වා සභාගට්ඨානතො වා භෙසජ්ජං පරියෙසිත්වා තෙසං දත්වා ගිලානුපට්ඨානං නාම බුද්ධපච්චෙකබුද්ධෙහි වණ්ණිතං ගච්ඡථ සප්පුරිසා! අප්පමත්තා හොථාති තෙ පෙසෙත්වා සයං පිණ්ඩාය චරිත්වා උපට්ඨාකකුලෙ වා භත්තකිච්චං කත්වා විහාරං ගච්ඡති. ඉදං තාවස්ස නිබද්ධවාසට්ඨානෙ ආචිණ්ණං.

භගවති පන චාරිකං චරමානෙ අහං අග්ගසාවකොති උපාහනා ආරුය්හ ඡත්තං ගහෙත්වා පුරතො පුරතො න ගච්ඡති, යෙ පන තත්ථ මහල්ලකා වා ආබාධිකා වා අතිදහරා වා තෙසං රුජනට්ඨානානි තෙලෙන මක්ඛාපෙත්වා පත්තචීවරං අත්තනො දහරසාමණෙරෙහි ගාහාපෙත්වා තං දිවසං වා දුතියදිවසං වා තෙ ගණ්හිත්වා ගච්ඡති.

එකදිවසං හි ඉමඤ්ඤෙව ආයස්මන්තං අතිවිකාලෙ සම්පත්තත්තා සෙනාසනං අලභිත්වා චීවරකුටියං නිසින්නං දිස්වා සත්ථා පුනදිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා හත්ථිවානරතිත්තිරවත්ථුං කථෙත්වා, යථාවුඩ්ඪං සෙනාසනං දාතබ්බන්ති සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි. එවං තාවෙස ආමිසානුග්ගහෙන අනුග්ගණ්හාති.

ඔවදන්තො පනෙස සතවාරම්පි සහස්සවාරම්පි තාව ඔවදති යාව සො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාති. අථ තං විස්සජ්ජෙත්වා අඤ්ඤං ඔවදති. ඉමිනා නයෙන ඔවදතො චස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා අරහත්තං පත්තා ගණනපථමතික්කන්තා. එවං ධම්මානුග්ගහෙන අනුග්ගණ්හාති.

පච්චස්සොසුන්ති තෙ භික්ඛූ අම්හාකං නෙව උපජ්ඣායො න ආචරියො න සන්දිට්ඨසම්භත්තො කිං තස්ස සන්තිකෙ කරිස්සාමාති තුණ්හීභාවං අනාපජ්ජිත්වා එවං භන්තෙති සත්ථු වචනං සම්පටිච්ඡිංසු. **එළගලාගුම්බෙති** ගච්ඡමණ්ඩපෙ. සො කිර එළගලාගුම්බො ධුව සලිලට්ඨානෙ ජාතො, අථස්ස චතූහි පාදෙහි මණ්ඩපං කත්වා තස්ස උපරිභාගං තං ආරොපෙසුං, සො තං මණ්ඩපං ඡාදෙසි. අථස්ස හෙට්ඨා ඉට්ඨකාහි පරිච්ඡින්දිත්වා වාලිකං විකිරිත්වා ආසනං පඤ්ඤපයිංසු. සීතලං දිවාට්ඨානං උදකවාතො වායති. ථෙරො තස්මිං

නිසීදි. තං සන්ධාය වුත්තං "එළගලාගුම්බෙ"ති. **නානාවෙරජ්ජගත**න්ති එකස්ස රඤ්ඤො රජ්ජතො නානාවිධං රජ්ජගතං; විරජ්ජන්ති අඤ්ඤං රජ්ජං, යථා හි දෙසතො අඤ්ඤො විදෙසො එවං නිවුත්ථරජ්ජතො අඤ්ඤං රජ්ජං විරජ්ජං නාම. තං වෙරජ්ජන්ති වුත්තං. **ඛත්තියපණ්ඩිතා**ති බිම්බිසාරකොසලාදයො පණ්ඩිතරාජානො. **බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා**ති චඞ්කීතාරුක්ඛාදයො පණ්ඩිතබ්‍රාහ්මණා. **ගහපතිපණ්ඩිතා**ති චිත්තසුදත්තාදයො පණ්ඩිතගහපතයො. **සමණපණ්ඩිතා**ති සභියපිලොතිකාදයො පණ්ඩිතපරිබ්බාජකා. **වීමංසකා**ති අත්ථගවෙසිනො. **කිංවාදී**ති කිං අත්තනො දස්සනං වදති, කිං ලද්ධිකොති අත්ථො. **කිමක්ඛායී**ති කිං සාවකානං ඔවාදානුසාසනිං ආචික්ඛති. **ධම්මස්සචානුධම්ම**න්ති භගවතා වුත්තබ්‍යාකරණස්ස අනුබ්‍යාකරණං. **සහධම්මිකො**ති සකාරණො. **වාදානුවාදො**ති භගවතා වුත්තවාදස්ස අනුවාදො. **වාදානුපාතො**තිපි පාඨො. සත්ථුවාදස්ස අනුපාතො, අනුපතනං අනුගමනන්ති අත්ථො. ඉමිනාපි වාදං අනුගතො වාදොයෙව දීපිතො හොති. **අවිගතරාගස්සා**ති ආදීසු තණ්හාවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. තණ්හා හි රජ්ජනතො රාගො, ඡන්දියනතො ඡන්දො, පියායනට්ඨෙන පෙමං, පිවිතුකාමට්ඨෙන පිපාසා, අනුදහනට්ඨෙන පරිළාහොති වුච්චති. **අකුසලෙ චාවුසො ධම්මෙ**ති ආදි කස්මා ආරද්ධං? පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අවීතරාගස්ස ආදීනවං වීතරාගස්ස ච ආනිසංසං දස්සෙතුං. තත්‍ර **අවිඝාතො**ති නිද්දුක්ඛො. **අනුපායාසො**ති නිරුපතාපො. **අපරිළාහො**ති නිද්දාහො. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බොති.

දුතියං.

---

21. 1. 3.

තතියෙ—**අවන්තීසූ**ති අවන්තිදක්ඛිණාපථසඞ්ඛාතෙ අවන්තිරට්ඨෙ. **කුරරඝරෙ**ති එවංනාමකෙ නගරෙ. **පපාතෙ**ති එකතො පපාතෙ; තස්ස කිර පබ්බතස්ස එකං පස්සං ඡින්දිත්වා පාතිතං විය අහොසි. **පවත්තෙ**තිපි පාඨො. නානාතිත්ථියානං ලද්ධිපවත්තනට්ඨානෙති අත්ථො. ඉති ථෙරො තස්මිං රට්ඨෙ තං නගරං නිස්සාය තස්මිං පබ්බතෙ විහරති. **හාලිද්දකානී**ති එවං නාමකො. **අට්ඨකවග්ගියෙ මාගන්දියපඤ්හෙ**ති අට්ඨකවග්ගිකම්හි මාගන්දියපඤ්හො නාම අත්ථි, තස්මිං පඤ්හෙ. **රූපධාතූ**ති රූපක්ඛන්ධො අධිප්පෙතො. **රූපධාතුරාගවිනිබද්ධ**න්ති රූපධාතුම්හි රාගෙන විනිබද්ධං. **විඤ්ඤාණ**න්ති කම්මවිඤ්ඤාණං. **ඔකසාරී**ති ගෙහසාරී ආලයසාරී. කස්මා පනෙත්ථ විඤ්ඤාණධාතු ඛො ගහපතීති න වුත්තන්ති? සම්මොහවිඝාතත්ථං. ඔකොති හි අත්ථතො පච්චයො වුච්චති, පුරෙජාතඤ්ච කම්මවිඤ්ඤාණං පච්ඡාජාතස්ස කම්මවිඤ්ඤාණස්සපි විපාකවිඤ්ඤාණස්සපි විපාකවිඤ්ඤාණඤ්ච විපාකවිඤ්ඤාණස්සපි කම්මවිඤ්ඤාණස්සපි පච්චයො හොති. තස්මා කතරං නු ඛො විඤ්ඤාණන්ති සම්මොහො භවෙය්‍ය, තස්ස විඝා

තස්මා තං අග්ගහෙත්වා අසඞ්කිණ්ණාව දෙසනා කතා. අපි ච ආරම්මණ
වසෙන චතස්සො අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණට්ඨිතියො වුත්තාති තා දස්සෙතුං
ඉධ විඤ්ඤාණං න ගහිතං. **උපායුපාදානාති** තණ්හූපායදිට්ඨූපාය
වසෙන ද්වෙ උපායා, කාමූපාදානාදීනි චත්තාරි උපාදානානි ච.
චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයාති අකුසලචිත්තස්ස අධිට්ඨාන
භූතා චෙව අභිනිවෙසභූතා ච අනුසයභූතා ච. **තථාගතස්සාති**
සම්මාසම්බුද්ධස්ස; සබ්බෙසම්පි හි ඛීණාසවානං එතෙ පහීනාව, සත්ථු
පන ඛීණාසවභාවො ලොකෙ අතිපාකටොති උපරිමකොටියා එවං
වුත්තං. **විඤ්ඤාණධාතුයාති** ඉධ විඤ්ඤාණං කස්මා ගහිතං? කිලෙ
සප්පහානදස්සනත්ථං. කිලෙසා හි න කෙවලං චතූසු ඛන්ධෙසු
පහීනා, පඤ්චසුපි පහීයන්තියෙවාති කිලෙසප්පහානදස්සනත්ථං
ගහිතං. **එවං ඛො ගහපති! අනොකසාරී හොතීති** එවං කම්ම
විඤ්ඤාණෙන ඔකං අසරන්තෙන අනොකසාරී නාම හොති. **රූප
නිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධාති** රූපමෙව කිලෙසානං පච්ච
යට්ඨෙන නිමිත්තං, ආරම්මණකිරියසඞ්ඛාතෙන නිවාසට්ඨෙන නිකෙ
තන්ති රූපනිමිත්තනිකෙතං විසාරො ච විනිබන්ධො ච විසාරවිනිබන්ධා
උභයෙනපි කිලෙසානං පවත්තිආකාරොව වුත්තො. රූපනිමිත්ත
නිකෙතෙ විසාරවිනිබන්ධාති රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා. තස්මා
රූපනිමිත්තනිකෙතම්හි උප්පන්නෙන කිලෙසවිසාරෙන චෙව කිලෙස
බන්ධනෙන චාති අත්ථො. **නිකෙතසාරීති වුච්චතීති** ආරම්මණකරණ
වසෙන නිවාසට්ඨානසාරීති වුච්චති. **පහීනාති** තෙ රූපනිමිත්ත
නිකෙතකිලෙසවිසාරවිනිබන්ධා පහීනා. කස්මා පනෙත්ථ පඤ්චක්ඛන්ධා
ඔකාති වුත්තා ඡ ආරම්මණානි නිකෙතන්ති? අජ්ජ අසුකට්ඨානෙ
කීළිස්සාමාති කතසඞ්කෙතට්ඨානං නිවාසට්ඨානං උය්‍යානාදි, තත්ථ
යථාවුත්තදුරධනධඤ්ඤපුණ්ණගෙහෙ ඡන්දරාගො බලවා හොති එවං
බාහිරෙසු ඡසු ආරම්මණෙසූති ඡන්දරාගස්ස බලවදුබ්බලතාය එවං
දෙසනා කතාති වෙදිතබ්බා. **සුඛිතෙසු සුඛිතොති** උපට්ඨා
කෙසු ධනධඤ්ඤලාභාදිවසෙන සුඛිතෙසු ඉදානාහං මනාපං භොජනං
ලභිස්සාමීති ගෙහසිතසුඛෙන සුඛිතො හොති. තෙහි ලද්ධසම්පත්තිං
අනුභවමානො විය චරති. **දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතොති** තෙසං කෙනචි
දෙව කාරණෙන දුක්ඛෙ උප්පන්නෙ සයං ද්විගුණෙන දුක්ඛෙන දුක්ඛිතො
හොති. **කිච්චකරණීයෙසූති** කිච්චසංඛාතෙසු කරණීයෙසු. **වොයොගං
ආපජ්ජතීති** උපයොගං සයං තෙසං කිච්චානං කත්තබ්බතං ආපජ්ජති.
කාමෙසූති වත්ථුකාමෙසු. **එවං ඛො ගහපති! කාමෙහි අරිත්තො
හොතීති** එවං කිලෙසකාමෙහි අරිත්තො හොති. අතිත්තකාමානං
භාවෙන අතුච්ඡො. සුක්කපක්ඛො තෙසං අභාවෙන රිත්තො තුච්ඡොති
වෙදිතබ්බො. **පුරෙක්ඛරානොති** වට්ටං පුරතො කුරුමානො.
එවංරූපො සියන්ති ආදීසු දීඝරස්සකාළොදාතාදීසු රූපෙසු එවං
රූපො නාම භවෙය්‍යන්ති පත්ථෙති. **අපුරෙක්ඛරානොති** වට්ටං
පුරතො අකුරුමානො. **සහිතං මෙ අසහිතං තෙති** තුය්හං වචනං

අසහිතං අසිලිට්ඨං මය්හං සහිතං සිලිට්ඨං මධුරං මධුරපාණසදිසං. **ආචිණ්ණං තෙ විපරාවත්තන්ති** යං තුය්හං දීඝෙන කාලෙන පරිචිතං සුප්පගුණං තං මම වාදං ආගම්ම සබ්බං ඛණෙන විපරාවත්තං නිවත්තං. **ආරොපිතො තෙ වාදොති** තුය්හං දොසො මයා ආරොපිතො. **චර වාදප්පමොක්ඛායාති** තං තං ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා උත්තරිං පරියෙසන්තො ඉමස්ස වාදස්ස මොක්ඛාය චර ආහිණ්ඩාහි. **නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසීති** අථ සයමෙව පහොසි ඉධෙව නිබ්බෙඨෙහීති.

තතියං.

---

21. 1. 4.

චතුත්ථෙ-**සක්කපඤ්හෙති** චූළසක්කපඤ්හෙ; මහාසක්කපඤ්හෙ පෙතං වුත්තමෙව. **තණ්හාසංඛයවිමුත්තාති** තණ්හාසංඛයෙ නිබ්බාණෙ තදාරම්මණාය ඵලවිමුත්තියා විමුත්තා. **අච්චන්තනිට්ඨාති** අන්තං අතික්කන්තනිට්ඨා, සතතනිට්ඨා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

චතුත්ථං.

---

21. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**සමාධින්ති** ඉදං භගවා තෙ භික්ඛූ චිත්තෙකග්ගතාය පරිහායන්තෙ දිස්වා චිත්තෙකග්ගතං ලභන්තානං ඉමෙසං කම්මට්ඨානං ඵාතිභවිස්සතීති ඤත්වා ආහ. **අභිනන්දතීති** පත්ථෙති. **අභිවදතීති** තාය අභිනන්දනාය අහො පියං ඉට්ඨං කන්තං මනාපන්ති වදති; වාචං අභින්දන්තොපි ච තං ආරම්මණං නිස්සාය එවං ලොභං උප්පාදෙන්තො අභිවදතියෙව නාම. **අජ්ඣොසාය තිට්ඨතීති** ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ගණ්හාති. **යා රූපෙ නන්දීති** යා සා රූපෙ බලවපත්ථනාසංඛාතා නන්දී. **තදුපාදානන්ති** තං ගහණට්ඨෙන උපාදානං. **නාභිනන්දතීති** න පත්ථෙති. **නාභිවදතීති** පත්ථනාවසෙන නඉට්ඨං කන්තන්ති වදති; විපස්සනාචිත්තෙන චෙතසා අනිච්චං දුක්ඛන්ති වචීභෙදං කරොන්තොපි නාභිවදතියෙව.

පඤ්චමං.

---

21. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**පටිසල්ලානොති** ඉදං භගවා තෙ භික්ඛූ කායවිවෙකෙන පරිහායන්තෙ දිස්වා කායවිවෙකං ලභන්තානං ඉමෙසං කම්මට්ඨානං ඵාතිං ගමිස්සතීති ඤත්වා ආහ.

ඡට්ඨං.

21. 1. 7.

සත්තමෙ-**උපාදාපරිතස්සනා**ති ගහණෙන උප්පන්නං පරිතස්සනං. **අනුපාදා අපරිතස්සනා**ති අගහණෙන අපරිතස්සනං. **රූපවිපරිණාමානුපරිවත්තිවිඤ්ඤාණං හොතී**ති මම රූපං විපරිණතන්ති වා අහු වත මෙ තං දානි වත මෙ නත්ථීති වා ආදිනා නයෙන කම්මවිඤ්ඤාණං රූපස්ස භෙදානුපරිවත්ති හොති. **විපරිණාමානුපරිවත්තිජා**ති විපරිණාමස්ස අනුපරිවත්තනතො විපරිණාමාරම්මණචිත්තතො ජාතා. **පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා**ති තණ්හාපරිතස්සනා අකුසලධම්මසමුප්පාදා ච. **චිත්ත**න්ති කුසලචිත්තං. **පරියාදාය තිට්ඨන්තී**ති පරියාදියිත්වා තිට්ඨන්ති. **උත්තාසවා**ති සඋත්තාසො. **විඝාතවා**ති සවිඝාතො, සදුක්ඛො. **අපෙක්ඛවා**ති සාලයො. **උපාදාය ච පරිතස්සතී**ති ගණ්හිත්වා පරිතස්සකො නාම හොති. **නරූපවිපරිණාමානුපරිවත්තී**ති ඛීණාසවස්ස කම්මවිඤ්ඤාණමෙව නත්ථි, තස්මා රූපභෙදානුපරිවත්ති න හොතීති වත්තුං වට්ටති.

සත්තමං.

---

21. 1. 8.

අට්ඨමෙ-තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන දෙසනා කතා. ඉති පටිපාටියා චතූසු සුත්තෙසු වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතං.

අට්ඨමං.

---

21. 1. 9.

නවමෙ-**කො පන වාදො පච්චුප්පන්නස්සා**ති පච්චුප්පන්නස්මිං කථාවකා? අනිච්චමෙවෙතං. තෙ කිර භික්ඛූ අතීතානාගතං අනිච්චන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා පච්චුප්පන්නෙ කිලමිංසු. අථ නෙසං ඉතො අතීතානාගතතොපි පච්චුප්පන්නං අනිච්චන්ති වුච්චමානෙ බුජ්ඣිස්සන්තීති අජ්ඣාසයං විදිත්වා සත්ථා පුග්ගලජ්ඣාසයෙන ඉමං දෙසනං දෙසෙසීති.

නවමං.

---

21. 1. 10-11.

දසමෙකාදසමානි **දුක්ඛං අනත්තා**ති පදෙහි විසෙසෙත්වා තථා රූපෙනෙව පුග්ගලජ්ඣාසයෙන කථිතානීති.

නකුලපිතුවග්ගො පඨමො.

---

21. 2. 1-10.

අනිච්චවග්ග, පරියොසානසුත්තං පුච්ඡාවසිකං. සෙසානි තථා බුජ්ඣනකානංච වසෙන දෙසිතානීති.

අනිච්චවග්ගො දුතියො.

21. 3. 1.

භාරවග්ගස්ස පඨමෙ-**පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාතිස්ස වචනීය**න්ති පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා ඉති අස්ස වචනීයං; එවං වත්තබ්බං භවෙය්‍යාති අත්ථො. **අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භාරො**ති යෙ ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අයං භාරොති වුච්චති. කෙනට්ඨෙනාති? පරිහාරභාරියට්ඨෙන. එතෙසං හි ගමණනිසීදපනනිපජ්ජාපනන්හාපනමණ්ඩනඛාදපනභුඤ්ජාපනාදි පරිහාරෙ භාරියොති පරිහාරභාරියට්ඨෙන භාරොති වුච්චති. **එවං නාමො**ති තිස්සො දත්තොති ආදිනාමො. **එවං ගොත්තො**ති කච්චායනො වච්ඡායනොතිආදිගොත්තො. ඉති වොහාරමත්තසිද්ධං පුග්ගලං භාරහාරොති කත්වා දස්සෙති. පුග්ගලො හි පටිසන්ධික්ඛණෙයෙව ඉමං ඛන්ධභාරං උක්ඛිපිත්වා දසපි වස්සානි වීසතිපි වස්සසතම්පීති යාව එවං ඉමං ඛන්ධභාරං න්හාපෙන්තො භොජෙන්තො මුදුසම්ඵස්සමඤ්චපීඨෙසු නිසීදාපෙන්තො නිපජ්ජාපෙන්තො පරිහරිත්වා චුතික්ඛණෙ ඡඩ්ඩෙත්වා පුන පටිසන්ධික්ඛණෙ අපරං ඛන්ධභාරං ආදියති, තස්මා භාරහාරොති ජාතො. **පොනොභවිකා**ති පුනබ්භවනිබ්බත්තිකා. **නන්දිරාගසහගතා**ති නන්දිරාගෙන සහ එකත්තමෙව ගත්වා, තබ්භාවසහගතන්ති ඉධ අධිප්පෙතං. **තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී**ති උප්පත්තිට්ඨානෙ වා රූපාදීසු වා ආරම්මණෙසු තත්ථ තත්ථ අභිනන්දනසීලාව. කාමතණ්හාදීසු පඤ්චකාමගුණිකො රාගො කාමතණ්හා නාම. රූපාරූපභවරාගො ඣානනිකන්ති සස්සතදිට්ඨිසහගතො රාගොති අයං භවතණ්හා නාම. උච්ඡෙදදිට්ඨිසහගතො රාගො විභවතණ්හා නාම. **භාරාදාන**න්ති භාරගහණං; තණ්හාය හි එස භාරං ආදියති. **අසෙසවිරාගනිරොධො**ති ආදි සබ්බං නිබ්බානස්සෙව වෙවචනං. තං හි ආගම්ම තණ්හා අසෙසතො විරජ්ජති නිරුජ්ඣති චජීයති පටිනිස්සජ්ජීයති විමුච්චති, නත්ථි චෙත්ථ කාමාලයො වා දිට්ඨාලයො වාති නිබ්බානං එතානි නාමානි ලභති. **සමූලං තණ්හ**න්ති තණ්හාය අවිජ්ජා මූලං නාම. **අබ්බුය්හා**ති අරහත්තමග්ගෙන තං සමූලකං උද්ධරිත්වා. **නිච්ඡාතො පරිනිබ්බුතො**ති නිත්තණ්හො පරිනිබ්බුතො නාමාති වත්තුං වට්ටතීති.

පඨමං.

---

21. 3. 2.

දුතියෙ-**පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ**ති පරිජානිතබ්බෙ, සමතික්කමිතබ්බෙති අත්ථො. **පරිඤ්ඤ**න්ති අච්චන්තපරිඤ්ඤං සමතික්කමන්ති අත්ථො. **රාගක්ඛයො**ති ආදි නිබ්බානස්ස නාමං; තඤ්හි අච්චන්තපරිඤ්ඤා නාම.

දුතියං.

---

21. 3. 3.

තතියෙ-**අභිජාන**න්ති අභිජානන්තො; ඉමිනා ඤාතපරිඤ්ඤා කථිතා, දුතියපදෙන තීරණපරිඤ්ඤා, තතියචතුත්ථෙහි පහානපරිඤ්ඤාති ඉමස්මිං සුත්තෙ තිස්සො පරිඤ්ඤා කථිතාති.

තතියං.

21. 3. 4-9.

චතුත්ථාදීනි ධාතුසංයුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. පටිපාටියා පනෙත්ථ පඤ්චමඡට්ඨසත්තමෙසු චත්තාරි සච්චානි කථිතානි. අට්ඨමනවමෙසු වට්ටවිවට්ටං.

21. 3. 10-11.

දසමෙ-**අඝ**න්ති දුක්ඛං. එවමෙත්ථ දුක්ඛලක්ඛණමෙව කථිතං. එකාදසමෙ-**පභඞ්ගු**න්ති පභිජ්ජනසභාවං. එවමිධ අනිච්චලක්ඛණමෙව කථිතන්ති.

භාරවග්ගො තතියො

---

21. 4. 1.

නතුම්හාකවග්ගස්ස පඨමෙ-**පජහථා**ති ඡන්දරාගප්පහානෙන පජහථ. තිණාදීසු **තිණං** නාම අන්තොඵෙග්ගු බහිසාරං තාලනාළිකෙරාදි. **කට්ඨං** නාම අන්තොසාරං බහිඵෙග්ගු ඛදිරසාලසාකපනසාදි. **සාඛා** නාම රුක්ඛස්ස බාහා විය නික්ඛන්තා. **පලාසං** නාම තාලනාළිකෙරපණ්ණාදි.

පඨමං.

---

21. 4. 2.

දුතියං විනා උපමාය බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං.

දුතියං.

---

21. 4. 3.

තතියෙ-**රූපං චෙ භන්තෙ අනුසෙතී**ති යදි රූපං අනුසෙති. **තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡතී**ති කාමරාගාදීසු යෙන අනුසයෙන තං රූපං අනුසෙති තෙනෙව අනුසයෙන රත්තො දුට්ඨො මූළ්හොති පණ්ණත්තිං ගච්ඡති. **න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡතී**ති තෙන අභූතෙන අනුසයෙන රත්තො දුට්ඨො මූළ්හොති සඞ්ඛං න ගච්ඡතීති.

තතියං.

---

21. 4. 4.

චතුත්ථෙ-**තං අනුමීයතී**ති තං අනුසයිතං රූපං මරන්තෙන අනුසයෙන අනුමරති, න හි ආරම්මණෙ භිජ්ජමානෙ තදාරම්මණා ධම්මා තිට්ඨන්ති. **යං අනුමීයතී**ති යං රූපං යෙන අනුසයෙන අනුමරති. **තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡතී**ති තෙන අනුසයෙන රත්තො දුට්ඨො මූළ්හොති සඞ්ඛං ගච්ඡති. අථ වා **ය**න්ති කාරණවචනමෙතං. යෙන අනුසයෙන අනුමීයති තෙන රත්තො දුට්ඨො මූළ්හොති සඞ්ඛං ගච්ඡතීති අත්ථො.

චතුත්ථං.

21. 4. 5.

පඤ්චමෙ-**ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතීති** ධරමානස්ස ජීවමානස්ස ජරා පඤ්ඤායති. ඨිතීති ජීවිතින්ද්‍රියසංඛාතාය අනුපාලනාය නාමං අඤ්ඤථත්තන්ති ජරාය. තෙනාහු පොරාණා :-

උප්පාදො ජාති අක්ඛාතො භඞ්ගො වුත්තො වයොති ච,
අඤ්ඤථත්තං ජරා වුත්තා ඨිති ච අනුපාලනාති.

එවං එකෙකස්ස ඛන්ධස්ස උප්පාදජරාභඞ්ගසංඛාතානි තීණි ලක්ඛණානි හොන්ති යානි සන්ධාය වුත්තං "තීණිමානි භික්ඛවෙ සඞ්ඛතස්ස සංඛතලක්ඛණානී"ති.[a] තත්ථ සංඛතං නාම පච්චයනිබ්බත්තො යො කොචි සංඛාරො සංඛාරො ච න ලක්ඛණං ලක්ඛණං න සංඛාරො න ච සංඛාරෙන විනා ලක්ඛණං පඤ්ඤාපෙතුං සක්කා නාපි ලක්ඛණං විනා සංඛාරො; ලක්ඛණෙ පන පාකටෙ සංඛාරො පාකටො හොති. යථා ච ගාවීයෙව න ලක්ඛණං, ලක්ඛණමෙව න ගාවී; නාපි ගාවිං මුඤ්චිත්වා ලක්ඛණං පඤ්ඤාපෙතුං සක්කා, නාපි ලක්ඛණං මුඤ්චිත්වා ගාවිං; ලක්ඛණෙන පන ගාවී පාකටා හොති. එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ සංඛාරානං උප්පාදක්ඛණෙ සංඛාරොපි උප්පාදලක්ඛණම්පි කාලසංඛාතො තස්ස ඛණොපි පඤ්ඤායති උප්පාදෙපි ඨිතීති වුත්තෙ සංඛාරොපි ජරාලක්ඛණම්පි කාලසංඛාතො තස්ස ඛණොපි පඤ්ඤායති, භඞ්ගක්ඛණෙ සංඛාරොපි තං ලක්ඛණම්පි කාලසංඛාතො තස්ස ඛණොපි පඤ්ඤායති. අපරෙ පන වදන්ති අරූපධම්මානං ජරාඛණො නාම න සක්කා පඤ්ඤාපෙතුං. සම්මාසම්බුද්ධො ච "වෙදනාය උප්පාදො පඤ්ඤායති වයො පඤ්ඤායති ඨිතාය අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතී"ති වදන්තො අරූපධම්මානම්පි තීණි ලක්ඛණානි පඤ්ඤාපෙති. තානි අත්ථික්ඛණං උපාදාය ලබ්භන්තීති වත්වා-

අත්ථිතා සබ්බධම්මානං ඨිති නාම පවුච්චති,
තස්සෙව භෙදො මරණං සබ්බදා සබ්බපාණිනන්ති.

ඉමාය ආචරියගාථාය තමත්ථං සාධෙන්ති. අථවා නෙත්තිවසෙන ඨානං ඨිතීති වෙදිතබ්බන්ති වදන්ති. යස්මා පන සුත්තෙ අයං විසෙසො නත්ථි තස්මා ආචරියමතියා සුත්තං අපටිබාහෙත්වා සුත්තමෙව පමාණං කාතබ්බං.

පඤ්චමං.

---

21. 4. 6.

ඡට්ඨං උත්තානමෙව.

ඡට්ඨං.

---

a. අඞ්ගුත්තර-තිකනිපාත.

21. 4. 7.

සත්තමෙ–**ධම්මානුධම්මපටිපන්නස්සාති** නවන්නං ලොකුත්තරධම්මානං අනුලොමධම්මං පුබ්බභාගපටිපදං පටිපන්නස්ස. **අයමනුධම්මොති** අයං අනුලොමධම්මො හොති. **නිබ්බිදාබහුලොති** උක්කණ්ඨබහුලො හුත්වා. **පරිජානාතීති** තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානාති. **පරිමුච්චතීති** මග්ගක්ඛණෙ උප්පන්නාය පහාණපරිඤ්ඤාය පරිමුච්චති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ මග්ගො කථිතො හොති, තථා ඉතො පරෙසු තීසු. ඉධ පන අනුපස්සනා අනියමිතා, තෙසු නියමිතා. තස්මා ඉධාපි සා නියමිතවසෙනෙව නියාමෙතබ්බා. නහි සක්කා තීසු අඤ්ඤතරං අනුපස්සනං විනා නිබ්බින්දිතුං පරිජානිතුං වාති.

නතුම්හාකවග්ගො චතුත්ථො.

---

21. 5. 1.

අත්තදීපවග්ගස්ස පඨමෙ–**අත්තදීපාති** අත්තානං දීපං තාණං ලෙණං ගතිං පරායණං පතිට්ඨං කත්වා විහරථාති අත්ථො. **අත්තසරණාති** ඉදං තස්සෙව වෙවචනං. **අනඤ්ඤසරණාති** ඉදං අඤ්ඤසරණපටික්ඛෙපවචනං; නහි අඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස සරණං හොති, අඤ්ඤස්සහි වායාමෙන අඤ්ඤස්ස අසිජ්ඣනතො. වුත්තම්පි චෙතං–“අත්තාහි අත්තනො නාථො කොහි නාථො පරොසියා”ති[a] තෙනාහ–“අනඤ්ඤසරණා”ති. කො පනෙත්ථ අත්තා නාම? ලොකියලොකුත්තරො ධම්මො. තෙනෙවාහ–**ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණාති**. **යොනීති** කාරණං “යොනි හෙසා භූමිජ ඵලස්ස අධිගමායා”ති ආදීසු විය. **කිං පභොතිකාති** කිං පභුතිකා; කුතො පභවන්තීති අත්ථො. **රූපස්සත්වෙවාති** ඉදං තෙසං යෙව සොකාදීනං පහාණදස්සනත්ථං ආරද්ධං. **නපරිතස්සතීති** නගය්හති, නභායති. **තදඞ්ගනිබ්බුතොති** තෙන විපස්සනඞ්ගෙන සොකානං නිබ්බුතත්තා තදඞ්ගනිබ්බුතො. ඉමස්මිං සුත්තෙ විපස්සනාව කථිතා.

පඨමං.

---

21. 5. 2.

දුතියෙ–**දුක්ඛසමුදයගාමිනී සමනුපස්සනාති** යස්මා සක්කායො දුක්ඛං, තස්ස ච සමුදයගාමිනීපටිපදා නාම රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීති එවං දිට්ඨිසමනුපස්සනා වුත්තා, තස්මා දුක්ඛසමුදයගාමිනී සමනුපස්සනාති අයමෙත්ථ අත්ථො හොති. **දුක්ඛනිරොධගාමිනීසමනුපස්සනාති** එත්ථ සහ විපස්සනාය චතුමග්ගඤාණං සමනුපස්සනාති වුත්තං. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටවිවට්ටං කථිතං.

දුතියං.

---

a. ධම්මපද–අත්තවග්ග.

21. 5. 3.

තතියෙ-**සමමපපඤඤාය දටඨබබ**නති සහ විපසසනාය මගගපඤඤාය දටඨබබං. **විරජජති විමුචචතීති** මගගකඛණෙ විරජජති, ඵලකඛණෙ විමුචචති. **අනුපාදාය ආසවෙහීති** අනුපපාදනිරොධෙන නිරුදෙධහි ආසවෙහි අගහෙතවා විමුචචතීති. **රූපධාතුයාති** ආදි පචචවෙකඛණදසසනතථං වුතතං සහ ඵලෙන පචචවෙකඛණදසසනතථනතිපි වදනතියෙව. **ඨිත**නති උපරි කාතබබකිචචාභාවෙන ඨිතං. **ඨිතතතා සනතුසසිත**නති පතතබබං පතතභාවෙන සනතුටඨං. **පචචතතංයෙව පරිනිබබායතීති** සයමෙව පරිනිබබායති.

තතියං.

---

21. 5. 4.

චතුතෙථ-**පුබබනතානුදිටඨියොති** පුබබනතං අනුගතා අටඨාරස දිටඨියො න හොනති. **අපරනතානුදිටඨියොති** අපරනතං අනුගතා චතුචතතාළීස දිටඨියො නහොනති. **ථාමසා පරාමාසාති** දිටඨියා ථාමභාවෙන දිටඨිපරාමාසො ච න හොති. එතතාවතා පඨමමගෙගා දසසිතො. ඉදානි සහ විපසසනාය තයො මගෙග ච ඵලානි ච දසෙසතුං **රූපසමි**නති ආදි ආරදධං. අථවා දිටඨියො නාම විපසසනාය එව පහීනා. ඉදං පන උපරි සහ විපසසනාය චතතාරො මගෙග දසෙසතුං ආරදධං.

චතුතථං.

---

21. 5. 5.

පඤචමෙ-**පඤචුපාදානකඛනෙධ සමනුපසසනති එතෙසං වා අඤඤතර**නති පරිපුණණගාහවසෙන පඤචකඛනෙධ සමනුපසසනති, අපරිපුණණගාහවසෙන එතෙසං අඤඤතරං. **ඉති අයංචෙව සමනුපසසනාති** අයඤච දිටඨිසමනුපසසනා. **අසමීති චසස අවිගතං හොතීති** යසස අයං සමනුපසසනා අතථි තසමිං අසමීති තණහාමානදිටඨිසංඛාතං පපඤචතතයං අවිගතමෙව හොති. **පඤචනනං ඉනද්‍රියානං අවකකනති හොතීති** තසමිං කිලෙසජාතෙ සති කමමකිලෙසපචචයානං පඤචනනං ඉනද්‍රියානං නිබබතති හොති. **අතථි භිකඛවෙ මනොති** ඉදං පන කමමං සනධාය වුතතං. **ධමමාති** ආරමමණං. **අවිජජාධාතූති** ජවනකඛණෙ අවිජජා. **අවිජජාසමඵසසජෙනාති** අවිජජාසමපයුතතඵසසතො ජාතෙන. අපිච-**මනොති** භවඞගකඛණෙ විපාකමනොධාතු, ආවජජනකඛණෙ කිරියමනොධාතු ධමමාදයො වුතතපපකාරාව. **අසමීතිපිසස හොතීති** තණහාමානදිටඨිවසෙන අසමීති එවමපිසස හොති. ඉතො පරෙසු **අයමහමසමීති** රූපාදීසු කිඤචිදෙව ධමමං ගහෙතවා අයං අහමසමීති අතතදිටඨිවසෙන වුතතං. **භවිසසනතීති** සසසතදිටඨිවසෙන. **නභවිසසනතීති** උචෙඡදදිටඨිවසෙන. **රූපීභවිසසනතීති**

ආදීති සබ්බානි සස්සතවසෙන. **අථෙත්ථාති** අථ තෙනෙවාකාරෙන ඨිතෙසු එතෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු. **අවිජ්ජාපහීයතීති** චතූසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණභූතා අවිජ්ජා පහීයති. **විජ්ජා උප්පජ්ජතීති** අරහත්තමග්ගවිජ්ජා උප්පජ්ජති. **අඤ්ඤීති** තණ්හාමානදිට්ඨියො. එවමෙත්ථ කම්මස්ස පඤ්චන්නඤ්ච ඉන්ද්‍රියානං අන්තරෙ එකො සන්ධි විපාකමත්තං පඤ්චින්ද්‍රියපක්ඛිකං කත්වා පඤ්චින්ද්‍රියානං කම්මස්ස ච අන්තරෙ එකො සන්ධීති ඉති තයො පපඤ්චා අතීතො අද්ධා, ඉන්ද්‍රියාදීනි පච්චුප්පන්නො අද්ධා තත්ථ කම්මමත්තං ආදිං කත්වා අනාගතස්ස පච්චයො දස්සිතොති.

පඤ්චමං.

---

21. 5. 6.

ඡට්ඨෙ–රූපක්ඛන්ධො කාමාවචරො චත්තාරො ඛන්ධා චතුභූමකා. **සාසවන්ති** ආසවානං ආරම්මණභාවෙන පච්චයභූතං. **උපාදානියන්ති** තථෙව උපාදානානං පච්චයභූතං. වචනත්ථො පනෙත්ථ ආරම්මණං කත්වා පවත්තෙහි සහ ආසවෙහීති සාසවං, උපාදාතබ්බන්ති උපාදානියං. ඉධාපි රූපක්ඛන්ධො කාමාවචරො, අවසෙසා තෙභූමකා විපස්සනාචාරවසෙන වුත්තා. එවමෙත්ථ රූපං රාසට්ඨෙන ඛන්ධෙසු පවිට්ඨං, සාසවට්ඨෙන උපාදානක්ඛන්ධෙසු; වෙදනාදයො සාසවාපි අත්ථි අනාසවාපි අත්ථි. තෙ රාසට්ඨෙන සබ්බෙපි ඛන්ධෙසු පවිට්ඨා. තෙභූමකා පනෙත්ථ සාසවට්ඨෙන උපාදානක්ඛන්ධෙසු පවිට්ඨාති.

ඡට්ඨං.

---

21. 5. 7.

සත්තමෙ–**සෙය්‍යොහමස්මීති** විසිට්ඨො උත්තමො අහමස්මීති මඤ්ඤති. **කිමඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනාති** යථාභූතස්සඅදස්සනතො අඤ්ඤං කිං භවෙය්‍ය, අදස්සනං අඤ්ඤාණමෙව භවෙය්‍යාති අත්ථො. ඉදානිස්ස තෙපරිවට්ටං වජිරභෙදදෙසනං ආරභන්තො **තං කිං මඤ්ඤසි සොණාති** ආදිමාහ.

සත්තමං.

---

21. 5. 8.

අට්ඨමං උත්තානමෙව.

අට්ඨමං.

---

21. 5. 9–10.

නවමදසමෙසු–**නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයොති** ඉදං නන්දීති වා රාගොති වා ඉමෙසං අත්ථතො නින්නානාකරණතාය වුත්තං. නිබ්බිදානුපස්සනාය වා නිබ්බින්දන්තො නන්දිං

පජහති, විරාගානුපස්සනාය විරජ්ජන්තො රාගං පජහති. එත්තාවතා විපස්සනං නිට්ඨපෙත්වා **රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයොති** ඉධ මග්ගං දස්සෙත්වා **නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුච්චතීති** ඵලං දස්සිතන්ති.

නවමං-දසමං.

අත්තදීප වග්ගො පඤ්චමො.

මූලපණ්ණාසකො සමත්තො.

21. 1. 1.

උපයවග්ගස්ස[1] පඨමෙ-**උපයොති** තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන පඤ්චක්ඛන්ධෙ උපගතො. **විඤ්ඤාණන්ති** කම්මවිඤ්ඤාණං. **ආපජ්ජෙය්‍යාති** කම්මං ජවාපෙත්වා පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪනසමත්ථතාය වුඩ්ඪිආදීනි ආපජ්ජෙය්‍ය. **විඤ්ඤාණුපයන්ති** පදස්ස අග්ගහණෙ කාරණං වුත්තමෙව. **වොච්ඡිජ්ජතාරම්මණන්ති** පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪනසමත්ථතාය අභාවෙන ආරම්මණං වොච්ඡිජ්ජති. **පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්සාති** කම්මවිඤ්ඤාණස්ස පතිට්ඨා න හොති. **තදප්පතිට්ඨිතන්ති** තං අපතිට්ඨිතං. **අනභිසංඛච්චවිමුත්තන්ති** පටිසන්ධිං අනභිසඞ්ඛරිත්වා විමුත්තං.

පඨමං.

21. 1. 2.

දුතියෙ-**බීජජාතානීති** බීජානි. **මූලබීජන්ති** වචං වචත්ථං හළිද්දිං සිඞ්ගිවෙරන්ති එවමාදි. **ඛන්ධබීජන්ති** අස්සත්ථො නිග්‍රොධොති එවමාදි. **ඵළුබීජන්ති** උච්ඡුවෙළුනළොති එවමාදි. **අග්ගබීජන්ති** අජ්ජකං ඵණිජ්ජකන්ති එවමාදි. **බීජබීජන්ති** සාලිවීහිආදිපුබ්බණ්ණඤ්චෙව මුග්ගමාසාදිඅපරණ්ණඤ්ච. **අඛණ්ඩානීති** අභින්නානි; භින්නකාලතො පට්ඨාය බීජං බීජත්ථාය න උපකප්පති. **අපූතිකානීති** උදකතෙමනෙන අපූතිකානි; පූතිබීජං හි බීජත්ථාය න උපකප්පති. **අවාතාතපහතානීති** වාතෙන ච ආතපෙන ච න හතානි, නිරොජතං න පාපිතානි; නිරොජං හි කසටං බීජං බීජත්ථාය න උපකප්පති. **සාරාදානීති** ගහිතසාරානි, පතිට්ඨිතසාරානි; නිස්සාරං හි බීජං බීජත්ථාය න උපකප්පති. **සුඛසයිතානීති** චත්තාරො මාසෙ කොට්ඨෙ පක්ඛිත්තනියාමෙනෙව සුඛං සයිතානි. **පථවීති** හෙට්ඨා පතිට්ඨානපථවී. **ආපොති** උපරි සෙනහනආපො. **චතස්සො විඤ්ඤාණට්ඨිතියොති** කම්මවිඤ්ඤාණස්ස ආරම්මණභූතා රූපාදයො චත්තාරො ඛන්ධා; තෙ හි ආරම්මණවසෙන පතිට්ඨාභූතත්තා පථවීධාතුසදිසා. නන්දිරාගො සෙනහනට්ඨෙන ආපොධාතුසදිසො. **විඤ්ඤාණං සාහාරන්ති** සප්පච්චයං කම්මවිඤ්ඤාණං; තඤ්හි බීජං විය පථවියං ආරම්මණපථවියං විරූහති.

දුතියං.

---

1. ස්‍යා. උපායවග්ගස්ස.

21. 1. 3.

තතියෙ–**උදානං උදානෙසීති** බලවසොමනස්සසමුට්ඨානං උදානං උදාහරි. කිං නිස්සාය පනෙස භගවතො උප්පන්නොති සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං. කථං? එවං කිරස්ස අහොසි:– තයොමෙ උපනිස්සයා දානූපනිස්සයො සීලූපනිස්සයො භාවනූපනිස්සයො චාති. තෙසු දානසීලූපනිස්සයා දුබ්බලා. භාවනූපනිස්සයො බලවා; දානසීලූපනිස්සයා හි තයො මග්ගෙ ච ඵලානි ච පාපෙන්ති, භාවනූපනිස්සයො අරහත්තං පාපෙති. ඉති දුබ්බලූපනිස්සයෙ පතිට්ඨිතො භික්ඛු ඝටෙන්තො වායමන්තො පඤ්චොරම්භාගියානි බන්ධනානි ඡෙත්වා තීණි මග්ගඵලානි නිබ්බත්තෙතීති, අහො සාසනං නිය්‍යානිකන්ති ආවජ්ජන්තස්ස අයං උදපාදි. තත්ථ දුබ්බලූපනිස්සයෙ ඨත්වා ඝටමානො තීණි මග්ගඵලානි පාපුණාතීති ඉමස්සත්ථස්ස විභාවනත්ථං මිලක්ඛථෙරස්ස වත්ථු වෙදිතබ්බං.

සො කිර ගිහිකාලෙ පාණාතිපාතකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙන්තො අරඤ්ඤෙ පාසසතඤ්ච අද්දූහලසතඤ්ච යොජෙසි. අථෙකදිවසං අඞ්ගාරපක්කමංසං ඛාදිත්වා පාසට්ඨානෙසු විචරන්තො පිපාසාභිභූතො එකස්ස අරඤ්ඤවාසිථෙරස්ස විහාරං ගන්ත්වා ථෙරස්ස චඞ්කමන්තස්ස අවිදූරෙ ඨිතං පානීයඝටං විවරි. හත්ථතෙමනමත්තම්පි උදකං නාද්දස. සො කුජ්ඣිත්වා ආහ. භික්ඛු! භික්ඛු! තුම්හෙ ගහපතිකෙහි දින්නං භුඤ්ජිත්වා භුඤ්ජිත්වා සුපථ, පානීයඝටෙ අඤ්ජලිමත්තම්පි උදකං න ඨපෙථ, න යුත්තමෙතන්ති. ථෙරො මයා පානීයඝටො පූරෙත්වා ඨපිතො, කිං නු ඛො එතන්ති ගන්ත්වා ඔලොකෙන්තො පරිපුණ්ණඝටං දිස්වා පානීයසඞ්ඛං පූරෙත්වා අදාසි. සො වත්තිසඞ්ඛපූරං පිවිත්වා චින්තෙසි එවං පූරිතඝටො නාම මම කම්මං ආගම්ම තත්තකපාලො විය ජාතො, කිං නු ඛො අනාගතෙ අත්තභාවෙ භවිස්සතීති සංවිග්ගචිත්තො ධනුං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බාජෙථ මං භන්තෙති ආහ. ථෙරො තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛිත්වා තං පබ්බාජෙසි.

තස්ස සමණධම්මං කරොන්තස්ස බහූනං මිගසූකරානං මාරිතට්ඨානං පාසඅද්දූහලානඤ්ච යොජිතට්ඨානං උපට්ඨාති. තං අනුස්සරතො සරීරෙ දාහො උප්පජ්ජති, කූටගොණො විය කම්මට්ඨානං වීථිං න පටිපජ්ජති. සො කිං කරිස්සාමි භික්ඛුභාවෙනාති අනභිරතියා පීළිතො ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ආහ න සක්කොමි භන්තෙ සමණධම්මං කාතුන්ති. අථ නං ථෙරො හත්ථකම්මං කරොහීති ආහ. සො සාධු භන්තෙති වත්වා උදුම්බරාදයො අල්ලරුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා මහන්තං රාසිං කත්වා ඉදානි කිං කරොමීති පුච්ඡි. ඣාපෙහි නන්ති. සො චතූසු දිසාසු අග්ගිං දත්වා ඣාපෙතුං අසක්කොන්තො භන්තෙ න සක්කොමීති ආහ. ථෙරො තෙන හි අපෙහීති පථවිං විධා කත්වා අවීචිතො ඛජ්ජොපනකමත්තං අග්ගිං නීහරිත්වා තත්ථ පක්ඛිපි.

සො තාව මහන්තං රාසිං සුක්ඛපණ්ණං විය බන්ධෙන ඛාපෙසි. අථස්ස ථෙරො අච්චිං දිස්වා සචෙ විබ්භමිස්සසි එත්ථ පච්චිස්සසීති සංවෙගං ජනෙසි. සො අච්චිදස්සනතො පට්ඨාය පවෙධමානො නිය්‍යානිකං භන්තෙ බුද්ධසාසනන්ති පුච්ඡි. ආම ආවුසොති. සාධු භන්තෙ බුද්ධසාසනස්ස නිය්‍යානිකත්තෙ සති මිලක්ඛො අත්තමොක්ඛං කරිස්සති මා චින්තයිත්ථාති තතො පට්ඨාය සමණධම්මං කරොති, ඝටෙති, වත්තපටිවත්තං පූරෙති, නිද්දාය බාධයමානාය තින්තං පලාලං සීසෙ ඨපෙත්වා පාදෙ සොණ්ඩියං ඔතාරෙත්වා නිසීදති. සො එකදිවසං පාණීයං පරිස්සාවෙත්වා ඝටං ඌරුම්හි ඨපෙත්වා උදකමණිකාතං පරිවෙණ්දං ආගමයමානො අට්ඨාසි. අථ ඛො ථෙරො සාමණෙරස්ස ඉමං උද්දෙසං දෙති :–

“උට්ඨානවතො සතිමතො සුචිකම්මස්ස නිසම්මකාරිනො,
සඤ්ඤතස්ස ච ධම්මජීවිනො අප්පමත්තස්ස යසොභිවඩ්ඪතී”ති.[a]

සො චතුප්පදිකම්පි තං ගාථං අත්තනියෙව උපනෙසි. උට්ඨානවතා නාම මාදිසෙන භවිතබ්බං, සතිමතාපි මාදිසෙනෙව–පෙ–අප්පමත්තෙනාපි මාදිසෙනෙව භවිතබ්බන්ති. එවං තං ගාථං අත්තනි උපනෙත්වා තස්මිංයෙව ඔවාදෙ ඨිතො පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි ඡින්දිත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය හට්ඨතුට්ඨො :–

“අල්ලං පලාලපුඤ්ජාහං සීසෙනාදාය චඞ්කමිං[1],
පත්තොස්මි තතියං ඨානං එත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො”ති[2].

ඉමං උදානගාථං ආහ.

එවං දුබ්බලූපනිස්සයෙ ඨිතො ඝටෙන්තො වායමන්තො පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි ඡින්දති, තීණි මග්ගඵලානි නිබ්බත්තෙති. තෙනාහ භගවා–“නො චස්සං නො ච මෙ සියා න භවිස්සති න මෙ භවිස්සතීති එවං විමුච්චමානො භික්ඛු ඡින්දෙය්‍යොරම්භාගියානි සංයොජනානී”ති.

තත්ථ–**නො ච මෙ සියාති** සචෙ අහං න භවෙය්‍ය; සචෙ වා පන මෙ අතීතෙ කම්මාභිසඞ්ඛාරො නාභවිස්ස ඉදං මෙ එතරහි ඛන්ධපඤ්චකං න භවෙය්‍ය. **න භවිස්සති න මෙ භවිස්සතීති** ඉදානි පන තථා පරක්කමිස්සාමි, යථා මෙ ආයතිං ඛන්ධාභිනිබ්බත්තකො කම්මසඞ්ඛාරො න භවිස්සති, තස්මිං අසති ආයතිං පටිසන්ධිනාම න මෙ භවිස්සති. **එවං විමුච්චමානොති** එවං අධිමුච්චන්තො භික්ඛු දුබ්බලූපනිස්සයෙ ඨිතො පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි ඡින්දෙය්‍ය.

එවං වුත්තෙති එවං සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං ආවජ්ජන්තෙන භගවතා ඉමස්මිං උදානෙ වුත්තෙ. **රූපං විභවිස්සතීති** රූපං භිජ්ජිස්සති **රූපස්ස විභවාති** විභවදස්සනෙන සහ විපස්සනෙන; සහ විපස්සනකානි

a. ධම්මපද–අප්පමාදවග්ග. 1. සී. සිරෙකත්වාන. ස්‍යා. සිරෙනාදාය.
2. සී. අහොනුභාවොමාරිසාති. ස්‍යා. අහොලාභංනො.

චත්තාරො මග්ගා රූපාදීනං විභවදස්සනං නාම. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **එවං විමුච්චමානො භන්තෙ භික්ඛු ඡින්දෙය්‍යාති** භන්තෙ එවං අධිමුච්චමානො භික්ඛු ඡින්දෙය්‍යෙව පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි කස්මා න ඡින්දිස්සතීති

ඉදානි උපරි මග්ගඵලං පුච්ඡන්තො **කථං පන භන්තෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **අනන්තරාති** ද්වෙ අනන්තරානි, විපස්සනා මග්ගස්ස ආසන්නානන්තරං නාම. ඵලස්ස දූරානන්තරං නාම. තං සන්ධාය-කථං පන භන්තෙ ජානතො කථං පස්සතො විපස්සනානන්තරා ආසවානං ඛයොති සඞ්ඛං ගතං අරහත්තඵලං හොතීති පුච්ඡති. **අතසිතායෙති** අතසිතබ්බෙ අභායිතබ්බෙ ඨානම්හි. **තාසං ආපජ්ජතීති** භයං ආපජ්ජති. **තාසො හෙසොති** යො එසො "නො චස්සං නො ච මෙ සියා"ති එවං පවත්තා දුබ්බලවිපස්සනා; දුබ්බලවිපස්සනා හි යස්මා අත්තසිනෙහං පරියාදාතුං න සක්කොති තස්මා අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස තාසො නාම හොති. සො හි ඉදානාහං උච්ඡිජ්ජිස්සාමි න දානි කිඤ්චි භවිස්සාමීති අත්තානං පපාතෙ පතන්තං විය පස්සති අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො විය,

ලොහපාසාදස්ස කිර හෙට්ඨා තිපිටකචූළනාගත්ථෙරො තිලක්ඛණාහතං ධම්මං පරිවත්තෙන්ති. අථඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස එකමන්තෙ ඨත්වා ධම්මං සුණන්තස්ස සඞ්ඛාරා සුඤ්ඤතො උපට්ඨහිංසු. සො පපාතෙ පතන්තො විය හුත්වා විවටද්වාරෙන තතො පලායිත්වා ගෙහං පවිසිත්වා පුත්තං උරෙ සයාපෙත්වා තාත! සක්‍යසමයං ආවජ්ජෙන්තො පතම්හි නට්ඨොති ආහ.

න හෙසා භික්ඛු තාසොති එසා එවං පවත්තා බලවවිපස්සනා සුතවතො අරියසාවකස්ස න තාසො නාම හොති; න හි තස්ස එවං හොති අහං උච්ඡිජ්ජිස්සාමීති වා විනස්සිස්සාමීති වාති. එවං පන හොති සඞ්ඛාරාව උප්පජ්ජන්ති සඞ්ඛාරාව නිරුජ්ඣන්තීති.

තතියං.

---

21. 1. 4.

චතුත්ථෙ-**චතුපරිවත්ත**න්ති එකෙකස්මිං ඛන්ධෙ චතුන්නං චතුන්නං පරිවත්තානං වසෙන. **රූපං අබ්භඤ්ඤාසි**න්ති රූපං දුක්ඛසච්චන්ති අභිඤ්ඤාසිං. එවං සබ්බපදෙසු චතුසච්චවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. **ආහාරසමුදයාති** එත්ථ සච්ඡන්දරාගො කබලිංකාරාහාරො ආහාරො නාම. **පටිපන්නාති** සීලතො පට්ඨාය යාව අරහත්තමග්ගා පටිපන්නා හොන්ති. **ගාධන්තීති** පතිට්ඨහන්ති. එත්තාවතා සෙඛභූමිං කථෙත්වා ඉදානි අසෙඛභූමිං කථෙන්තො **යෙ ච ඛො කෙචි භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. **සුවිමුත්තාති** අරහත්ත

ඵලවිමුත්තියා සුට්ඨු විමුත්තා. **සඛිලොති** සඛිලො, කතසබ්බකිච්චා. **වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනායාති** යෙන තෙ අවසිට්ඨෙන වට්ටෙන පඤ්ඤාපෙය්‍යුං තං තෙසං වට්ටං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය. අථවා වට්ටන්ති කාරණං පඤ්ඤාපනාය කාරණං නත්ථීති. එත්තාවතා අසෙඛභූමිවාරො කථිතො.

චතුත්ථං.

---

21. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**සත්තට්ඨානකුසලොති** සත්තසු ඔකාසෙසු ඡෙකො. **වුසිතවාති** වුසිතවාසො. **උත්තමපුරිසොති** සෙට්ඨපුරිසො. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉදං පන සුත්තං උස්සදනත්තියඤ්චෙව පලොභනීයඤ්චාති වෙදිතබ්බං. යථාහි රාජා විජිතසඞ්ගාමො විජිතයොධෙ උච්චට්ඨානෙ ඨපෙත්වා තෙසං සක්කාරං කරොති. කිං කාරණා? එතෙසං සක්කාරං දිස්වා සෙසාපි සූරා භවිතුං මඤ්ඤිස්සන්තීති. එවමෙවං භගවා අප්පමෙය්‍යං කාලං පාරමියො පූරෙත්වා මහාබොධිමණ්ඩෙ කිලෙසමාරවිජයං කත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො සාවත්ථියං ජෙතවනමහාවිහාරෙ නිසීදිත්වා ඉමං සුත්තං දෙසෙන්තො ඛීණාසවෙ උක්ඛිපිත්වා ථොමෙසි වණ්ණෙසි. කිං කාරණා? එවං අවසෙසා සෙඛපුග්ගලා අරහත්තඵලං පත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සන්තීති. එවමෙතං සුත්තං ඛීණාසවානං උක්ඛිපිත්වා පසංසිතත්තා උස්සදනත්තියං, සෙක්ඛානං පලොභිතත්තා පලොභනීයන්ති වෙදිතබ්බං.

එවං ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු සත්තට්ඨානකුසලො හොතීති එත්තාවතා වෙත්ථ මග්ගඵලපච්චවෙක්ඛණවසෙන දෙසනං නිට්ඨපෙත්වා පුන **කථඤ්ච භික්ඛවෙ භික්ඛු තිවිධූපපරික්ඛී හොතීති** ඉදං ඛීණාසවො යස්මිං ආරම්මණෙ සතතවිහාරෙන විහරති තං සත්තො වා පුග්ගලො වා න හොති, ධාතුආදිමත්තමෙව හොතීති එවං ඛීණාසවස්ස සතතවිහාරඤ්ච ඉමෙසු ධම්මෙසු කම්මං කත්වා අයං ආගතොති ආගමනීයපටිපදඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ **ධාතුසො උපපරික්ඛතීති** ධාතුසභාවෙන පස්සති ඔලොකෙති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

පඤ්චමං.

---

21. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**කො අධිප්පායොති** කො අධිකප්පයොගො. **අනුප්පන්නස්සාති** ඉමං හි මග්ගං කස්සපසම්මාසම්බුද්ධො උප්පාදෙසි, අන්තරා අඤ්ඤො සත්ථා උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි. ඉති භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා නාම. නගරොපමස්මිං හි අවළඤ්ජනට්ඨානෙසු පුරාණමග්ගො ජාතො. ඉධ අවත්තමානට්ඨෙන අනුප්පන්නමග්ගො නාම **අසඤ්ජාතස්සාති** තස්සෙව වෙවචනං. **අනක්ඛාතස්සාති** අකථිතස්ස. මග්ගං ජානාතීති **මග්ගඤ්ඤූ**. මග්ගං විදිතං පාකටං අකාසීති

මග්ගවිදූ. මග්ගෙ ච අමග්ගෙ ච කොවිදෙති **මග්ගකොවිදො**. **මග්ගානුගා**ති මග්ගං අනුගච්ඡන්තා. **පච්ඡාසමන්නාගතා**ති අහං පඨමං ගතො සාවකා පච්ඡා සමන්නාගතා.

ඡට්ඨං.

---

21. 1. 7.

සත්තමෙ-**පඤ්චවග්ගියෙ**ති අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤථෙරාදිකෙ පඤ්ච ජනෙ පුරාණුපට්ඨාකෙ. **ආමන්තෙසී**ති ආසාළ්හිපුණ්ණමදිවසෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනතො පට්ඨාය අනුක්කමෙන සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතෙ ඉදානි නෙසං ආසවක්ඛයාය ධම්මං දෙසිස්සාමීති පඤ්චමියං පක්ඛස්ස ආමන්තෙසි. **එතදවොචා**ති එතං "රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා"ති ආදිනයප්පවත්තං අනත්තලක්ඛණසුත්තං අවොච. තත්ථ **අනත්තා**ති පුබ්බෙ වුත්තෙහි චතූහි කාරණෙහි අනත්තා. **තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ**ති ඉදං කස්මා ආරද්ධං? එත්තකෙන ඨානෙන අනත්තලක්ඛණමෙව කථිතං න අනිච්චදුක්ඛලක්ඛණානි. **ඉදානි** තානි දස්සෙත්වා සමොධානෙත්වා තීණි ලක්ඛණානි දස්සෙතුං ඉදමාරද්ධන්ති වෙදිතබ්බං. **තස්මා**ති යස්මා ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා තස්මා. **යං කිඤ්චි රූප**න්ති ආදීසු විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ ඛන්ධනිද්දෙසෙ වුත්තාව. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ අනත්තලක්ඛණමෙව කථිතන්ති.

සත්තමං.

---

21. 1. 8.

අට්ඨමෙ-**එකන්තදුක්ඛ**න්ති ආදීනි ධාතුසංයුත්තෙ වුත්තනයානෙව.

අට්ඨමං.

---

21. 1. 9.

නවමෙ-**ආදිත්ත**න්ති එකාදසහි අග්ගීහි ආදිත්තං, සම්පජ්ජලිතං. ඉති විසුපි ඉමෙසු සුත්තෙසු දුක්ඛලක්ඛණමෙව කථිතං.

නවමං.

---

21. 1. 10.

දසමෙ-නිරුත්තියොව **නිරුත්තිපථා**. අථවා-නිරුත්තියො ච තා නිරුත්තිවසෙන විඤ්ඤාතබ්බානං අත්ථානං පථත්තා පථා චාති **නිරුත්තිපථා**. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. තීණිපි චෙතානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානෙවාති වෙදිතබ්බානි. **අසංකිණ්ණා**ති අවිජහිතා, කො ඉමෙහි අත්ථොති වත්වා අඡඩ්ඩිතා. **අසංකිණ්ණපුබ්බා**ති අතීතෙපි න ජහිතපුබ්බා. **න සංකීයන්තී**ති එතරහිපි කිමෙහීති න ඡඩ්ඩීයන්ති.

න **සංඛිසිස්සන්තීති** අනාගතෙපි න ඣිසිස්සන්තීති. **අප්පතිකුට්ඨාති** අප්පටිබාහිතා. **අතීතන්ති** අත්තනො සභාවං භඞ්ගමෙවාති අතික්කන්තං. **නිරුද්ධන්ති** දෙසන්තරං අසඞ්කමිත්වා තත්ථෙව නිරුද්ධං වූපසන්තං. **විපරිණතන්ති** විපරිණාමං ගතං නට්ඨං. **අජාතන්ති** අනුප්පන්නං. **අපාතුභූතන්ති** අපාකටභූතං. **උක්කලාති** උක්කලජනපදවාසිනො. **වස්සභඤ්ඤාති** වස්සො ච භඤ්ඤො ච; ද්වෙපිහි තෙ මූලදිට්ඨිගතිකා. “අහෙතුකවාදා”ති ආදීසු—නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයොති ගහිතත්තා **අහෙතුකවාදා**. කරොතො න කරීයති පාපන්ති ගහිතත්තා **අකිරියවාදා**. නත්ථි දින්නන්ති ආදිගහණතො **නත්ථිකවාදා**. තත්ථ ඉමෙ වෙ ජනා තිස්සො දිට්ඨියො. කිං එකෙකස්ස දියඩ්ඪා හොතීති. න තථා යථා පන එකො භික්ඛු පටිපාටියා චත්තාරිපි ඣානානි නිබ්බත්තෙති, එවමෙත්ථ එකෙකො තිස්සොපි දිට්ඨියො නිබ්බත්තෙසීති වෙදිතබ්බො. නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයොති පුනප්පුනං ආවජ්ජන්තස්ස ආහරන්තස්ස අභිනන්දන්තස්ස අස්සාදෙන්තස්ස මග්ගදස්සනං විය හොති සො මිච්ඡත්තනියාමං ඔක්කමති, සො එකන්තකාළකොති වුච්චති. යථා පන අහෙතුකදිට්ඨියං එවං කරොතො න කරීයති පාපං. නත්ථි දින්නන්ති ඉමෙසුපි ඨානෙසු මිච්ඡත්තනියාමං ඔක්කමති. **න ගරහිතබ්බං න පටික්කොසිතබ්බං මඤ්ඤිංසූති** එත්ථ යදෙතං අතීතං නාම නයිදං අතීතං ඉදමස්ස අනාගතං වා පච්චුප්පන්නං වාති වදන්තො ගරහති නාම. තත්ථ දොසං දස්සෙත්වා කිං ඉමිනා ගරහිතෙනාති වදන්තො පටික්කොසති නාම. ඉමෙ පන නිරුත්තිපථෙ තෙපි අච්චන්තකාළකා දිට්ඨිගතිකා න ගරහිතබ්බං න පටික්කොසිතබ්බං මඤ්ඤිංසු. අතීතං පන අතීතමෙව අනාගතං අනාගතමෙව පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නමෙව කථයිංසු. **නින්දාබ්‍යාරොසඋපාරම්භභයාති** විඤ්ඤූනං සන්තිකා නින්දාභයෙන ච ඝට්ටනභයෙන ච දොසාරොපණභයෙන ච උපාරම්භභයෙන ච.

ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ චතුභූමකඛන්ධානං පණ්ණත්ති කථිතා.

දසමං.

උපයවග්ගො පඨමො.

---

21. 2. 1.

අරහන්තවග්ගස්ස පඨමෙ—**උපාදීයමානොති** තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන ගණ්හමානො. **බද්ධො මාරස්සාති** මාරස්ස පාසෙන බද්ධො නාම. **මුත්තො පාපිමතොති** පාපිමතො පාසෙන මුත්තො නාම හොති.

පඨමං.

21. 2. 2.

දුතියෙ-**මඤ්ඤමානො**ති තණ්හාමානදිට්ඨීමඤ්ඤනාහි මඤ්ඤමානො.

දුතියං.

---

21. 2. 3.

තතියෙ-**අභිනන්දමානො**ති තණ්හාමානදිට්ඨිඅභිනන්දනාහියෙව අභිනන්දමානො.

තතියං.

---

21. 2. 4.

චතුත්ථෙ-**ඡෙජ්ජෙ**ති තණ්හාජ්ජෙදෙ.

චතුත්ථං.

---

21. 2. 5. 6.

පඤ්චමඡට්ඨෙසුපි එසෙව නයො.

පඤ්චමං-ඡට්ඨං.

---

21. 2. 7.

සත්තමෙ-**අනත්තනිය**න්ති න අත්තනො සන්තකං. අත්තනො පරික්ඛාරභාවෙන සුඤ්ඤන්ති අත්ථො.

සත්තමං.

---

21. 2. 8.

අට්ඨමෙ-**රජනීයසණ්ඨිත**න්ති රජනීයෙන ආකාරෙන සණ්ඨිතං, රාගස්ස පච්චයභාවෙන ඨිතන්ති අත්ථො.

අට්ඨමං.

---

21. 2. 9. 10.

නවමදසමානි රාහුලසංයුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

නවමං-දසමං.

අරහත්තවග්ගො දුතියො.

---

21. 3-1. 2. 3.

ඛජ්ජනීයවග්ගස්ස ආදිතො තීසු සුත්තෙසු චතුසච්චමෙව කථිතං.

පඨමං. දුතියං. තතියං.

21. 3. 4.

චතුත්ථෙ-**යාවතා භික්ඛවෙ සත්තාවාසා**ති භික්ඛවෙ යත්තකා සත්තාවාසා නාම අත්ථි. **යාවතා භවග්ගන්**ති යත්තකං භවග්ගං නාම අත්ථි. **එතෙ අග්ගා එතෙ සෙට්ඨා**ති එතෙ අග්ගභූතා චෙව සෙට්ඨභූතා ච. **යදිදං අරහන්තො**ති යෙ ඉමෙ අරහන්තො නාම. ඉදම්පි සුත්තං පුරිමනයෙනෙව උස්සදනන්තියඤ්ච පලොභනීයඤ්චාති වෙදිතබ්බං. **අථාපරං එතදවොචා**ති තදත්ථපරිදීපනානි චෙව විසෙසපරිදීපනානි ච ගාථානි එතං 'සුඛිනො වත අරහන්තො'ති ආදිවචනං අවොච. තත්ථ-**සුඛිනො**ති ඣානසුඛෙන මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන ච සුඛිතා. **තණ්හා තෙසං න විජ්ජතී**ති තෙසං අපායදුක්ඛජනිකා තණ්හා න විජ්ජති; එවං තෙ ඉමස්සාපි තණ්හාමූලකස්ස අභාවෙන සුඛිතාව. **අස්මිමානො**ති නවවිධො අස්මිමානො අරහත්තමග්ගෙන සමුච්ඡින්නො. **මොහජාලං පදාලිතන්**ති ඤාණෙන අවිජ්ජාජාලං ඵාලිතං. **අනෙජන්**ති එජාසංඛාතාය තණ්හාය පහානභූතං අරහත්තං. **අනුපලිත්තා**ති තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙහි අලිත්තා. **බ්‍රහ්මභූතා**ති සෙට්ඨභූතා. **පරිඤ්ඤායා**ති තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා. **සත්තසද්ධම්මගොචරා**ති සද්ධා හිරි ඔත්තප්පං බාහුසච්චං ආරද්ධවිරියතා උපට්ඨිතසතිතා පඤ්ඤාති ඉමෙ සත්ත සද්ධම්මා ගොචරා එතෙසන්ති සත්තසද්ධම්මගොචරා. **සත්තරතනසම්පන්නා**ති සත්තහි බොජ්ඣඞ්ගරතනෙහි සමන්නාගතා. **අනුවිචරන්තී**ති ලොකියමහාජනාපි අනුවිචරන්තියෙව, ඉධ පන ඛීණාසවානං නිරාසඞ්කචාරො නාම ගහිතො. තෙනෙවාහ-**පහීනභයභෙරවා**ති. තත්ථ-භයං භයමෙව. භෙරවං බලවභයං. **දසහඞ්ගෙහි සම්පන්නා**ති අසෙඛෙහි දසහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා. **මහානාගා**ති චතූහි කාරණෙහි මහානාගා. **සමාහිතා**ති උපචාරප්පනාහි සමාහිතා. **තණ්හා තෙසං න විජ්ජතී**ති "ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසොති ඛො මහාරාජ තෙන භගවතා වුත්තා"ති එවං වුත්තා දාසකාරිකා තණ්හාපි තෙසං නත්ථි. ඉමිනා ඛීණාසවානං භුජිස්සභාවං දීපෙති. **අසෙඛඤාණන්**ති අරහත්තඵලඤාණං. **අන්තිමොයං සමුස්සයො**ති පච්ඡිමො අයං අත්තභාවො. **යො සාරො බ්‍රහ්මචරියස්සා**ති සාරො නාම ඵලං. **තස්මිං අපරපච්චයා**ති තස්මිං අරියඵලෙ න අඤ්ඤං පත්තියායන්ති පච්චක්ඛතොව පටිවිජ්ඣිත්වා ඨිතා. **විධාසු න විකම්පන්තී**ති තීසු මානකොට්ඨාසෙසු න විකම්පන්ති. **දන්තභූමින්**ති අරහත්තං. **විජිතාවිනො**ති රාගාදයො විජෙත්වා ඨිතා. **උද්ධන්**ති ආදීසු උද්ධං වුච්චති කෙසමත්ථකො. **අපාචීනං** පාදතලං. **තිරියං** වෙමජ්ඣං. උද්ධං වා අතීතං. අපාචීනං අනාගතං. තිරියං පච්චුප්පන්නං. උද්ධං වා වුච්චති දෙවලොකො. අපාචීනං අපායලොකො. තිරියං මනුස්සලොකො. **නන්දී තෙසං න විජ්ජතී**ති එතෙසු ඨානෙසු සංඛෙපතො වා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු ඛන්ධෙසු තෙසං තණ්හා නත්ථි; ඉධ වට්ටමූලකතණ්හාය අභාවො දස්සිතො. **බුද්ධා**ති චතුන්නං සච්චානං බුද්ධත්තා බුද්ධා. ඉදං පනෙත්ථ සීහනාද

සමොධානං. විමුත්තිසුඛෙනමහා සුඛිතා දුක්ඛජනිකා තො තණ්හා පහීනා පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා දුසකාරිකා තණ්හා චෙව වට්ටමූලිකතණ්හා ච පහීනා අනුත්තරමහා අසදිසා චතුන්නං සච්චානං බුද්ධත්තා බුද්ධාති භවපිට්ඨෙ ඨත්වා අභීතනාදසංඛාතං සීහනාදං නදන්ති ඛීණාසවාති.

චතුත්ථං.

---

21. 3. 5.

පඤ්චමෙ–විතා ගාථාහි සුද්ධිකමෙව කත්වා කථියමානෙ බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං.

පඤ්චමං.

---

21. 3. 6.

ඡට්ඨෙ–**සීහොති** චත්තාරො සීහා තිණසීහො කාළසීහො පණ්ඩුසීහො කෙසරසීහොති. තෙසු තිණසීහො කාපොතවණ්ණගාවීසදිසො තිණභක්ඛොව හොති. කාළසීහො කාළගාවීසදිසො තිණභක්ඛොයෙව. පණ්ඩුසීහො පලාසවණ්ණගාවීසදිසො මංසභක්ඛො. කෙසරසීහො ලාඛාරසපරිකම්මකතෙනෙව මුඛෙන අග්ගනඞ්ගුට්ඨෙන චතූහි ච පාදපරියන්තෙහි සමන්නාගතො, මත්ථකතොපිස්ස පට්ඨාය ලාඛාතූලිකාය කතා විය තිස්සො රාජියො පිට්ඨිමජ්ඣෙන ගන්ත්වා අන්තරසත්ථිම්හි දක්ඛිණාවත්තා හුත්වා ඨිතා, ඛන්ධෙ පනස්ස සතසහස්සග්ඝනකකම්බලපරික්ඛෙපො විය කෙසරභාරො හොති, අවසෙසට්ඨානං පරිසුද්ධං සාලිපිට්ඨසඞ්ඛචුණ්ණපිචුවණ්ණං හොති. ඉමෙසු චතූසු සීහෙසු අයං කෙසරසීහො ඉධ අධිප්පෙතො.

මිගරාජාති මිගගණස්ස රාජා. **ආසයාති** වසනට්ඨානතො. සුවණ්ණගුහතො වා රජතමණිඵලිකමනොසිලාගුහතො වා නික්ඛමතීති වුත්තං හොති. නික්ඛමමානො පනෙස චතූහි කාරණෙහි නික්ඛමති අන්ධකාරපීළිතො වා ආලොකත්ථාය, උච්චාරපස්සාවපීළිතො වා තෙසං විස්සජ්ජනත්ථාය, ජිඝච්ඡාපීළිතො වා ගොචරත්ථාය, සම්භවපීළිතො වා අසද්ධම්මපතිසෙවනත්ථාය. ඉධ පන ගොචරත්ථාය නික්ඛන්තොති අධිප්පෙතො.

විජම්භතීති සුවණ්ණතලෙ වා රජතමණිඵලිකමනොසිලාතලානං වා අඤ්ඤතරස්මිං ද්වෙ පච්ඡිමපාදෙ සමං පතිට්ඨපෙත්වා පුරිමපාදෙ පුරතො පසාරෙත්වා සරීරස්ස පච්ඡාභාගං ආකඩ්ඪිත්වා පුරිමභාගං අභිහරිත්වා පිට්ඨිං නාමෙත්වා ගීවං උක්ඛිපිත්වා අසනිසද්දං කරොන්තො විය නාසාපුටානි පොථෙත්වා සරීරලග්ගං රජං විධුනන්තො විජම්භති, විජම්භනභූමියඤ්ච පන තරුණවච්ඡකො විය අපරාපරං ජවති, ජවතො පනස්ස සරීරං අන්ධකාරෙ පරිබ්භමන්තං අලාතං විය ඛායති

අනුවිලොකෙතීති කස්මා අනුවිලොකෙති? පරානුද්දයතාය. තස්මිං කිර සීහනාදං නදන්තෙ පපාතාවාටාදීසු විසමට්ඨානෙසු චරන්තා හත්ථිගොකණ්ණමහිංසාදයො පාණා පපාතෙපි ආවාටෙපි පතන්ති. තෙසං අනුද්දයාය අනුවිලොකෙති. කිං පනස්ස ලුද්දකම්මස්ස පරමංසඛාදිනො අනුද්දයා නාම අත්ථීති? ආම අත්ථි. තථා හෙස කිං මෙ බහූහි ඝාතිතෙහීති අත්තනො ගොචරත්ථායපි ඛුද්දකෙ පාණෙ න ගණ්හාති. එවං අනුද්දයං කරොති. වුත්තම්පි චෙතං–මා හෙව ඛො ඛුද්දකෙ පාණෙ විසමගතෙ සංඝාතං ආපාදෙසින්ති.

සීහනාදං නදතීති තික්ඛත්තුං තාව අභීතනාදං නදති. එවඤ්ච පනස්ස විජම්භනභූමියං ඨත්වා නදන්තස්ස සද්දො සමන්තා තියොජනප්පදෙසං එකනින්නාදං කරොති. තමස්ස නින්නාදං සුත්වා තියොජනබ්භන්තරගතා ද්විපදචතුප්පදගණා යථාඨානෙ ඨාතුං න සක්කොන්ති.

ගොචරාය පක්කමතීති ආහාරත්ථාය ගච්ඡති. කථං? සො හි විජම්භනභූමියං ඨත්වා දක්ඛිණතො වා වාමතො වා උප්පතන්තො උසභමත්තං ඨානං ගණ්හාති. උද්ධං උප්පතන්තො චත්තාරිපි අට්ඨපි උසභානි උප්පතති. සමට්ඨානෙ උජුකං පක්ඛන්දන්තො සොළසඋසභමත්තම්පි වීසතිඋසභමත්තම්පි ඨානං පක්ඛන්දති. ථලා වා පබ්බතා වා පක්ඛන්දන්තො සට්ඨිඋසභමත්තම්පි අසීතිඋසභමත්තම්පි ඨානං පක්ඛන්දති. අන්තරමග්ගෙ රුක්ඛං වා පබ්බතං වා දිස්වා තං පරිහරන්තො වාමතො වා දක්ඛිණතො වා උසභමත්තම්පි අපක්කමති. තතියං පන සීහනාදං නදිත්වා තෙනෙව සද්ධිං තියොජනෙ ඨානෙ පඤ්ඤායති. තියොජනං ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා ඨිතො අත්තනොව නාදස්ස අනුනාදං සුණාති. එවං සීඝෙන ජවෙන පක්කමති.

යෙභුය්යෙනාති පායෙන. **භයං සන්තාසං සංවෙග**න්ති සබ්බං චිත්තුත්‍රාසස්සෙව නාමං. සීහස්ස හි සද්දං සුත්වා බහූ සත්තා භායන්ති, අප්පකා න භායන්ති. කෙ පන තෙති? සමසීහො, හත්ථාජානීයො, අස්සාජානීයො, උසභාජානීයො, පුරිසාජානීයො, ඛීණාසවොති. කස්මා පනෙතෙ න භායන්තීති? සමසීහො නාම ජාතිගොත්තකුලසූරභාවෙහි සමානොස්මීති න භායති. හත්ථාජානීයාදයො තෙ අත්තනො සක්කායදිට්ඨිබලවතාය න භායන්ති. ඛීණාසවො සක්කායදිට්ඨියා පහීනත්තා න භායති.

බිලාසයාති බිලෙසයනකා බිලවාසිනො, අහිනකුලගොධාදයො. **දකාසයා**ති උදකවාසිනො මච්ඡකච්ඡපාදයො. **වනාසයා**ති වනවාසිනො හත්ථිඅස්සගොකණ්ණමිගාදයො. **පවිසන්තී**ති ඉදානි ආගන්ත්වා ගණ්හිස්සතීති මග්ගං ඔලොකෙන්තාව පවිසන්ති. **දළ්හෙහී**ති ථිරෙහි. **වරත්තෙහී**ති චම්මරජ්ජූහි. **මහිද්ධිකො**ති ආදීසු විජම්භනභූමියං ඨත්වා දක්ඛිණපස්සාදීහි උසභමත්තං උජුකං වීසතිඋසභමත්තාදි ලඞ්ඝනවසෙන මහිද්ධිකතා, සෙසමිගානං අධිපතිභාවෙන මහෙසක්ඛතා, සමන්තා තියොජනෙ සද්දං සුත්වා පලායන්තානං වසෙන මහානුභාවතා

වෙදිතබ්බො. **එවමෙව ඛොති** භගවා තෙසු තෙසු සුත්තෙසු තථා තථා අත්තානං කථෙසි. “සීහොති ඛො භික්ඛවෙ තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා”ති ඉමස්මිං තාව සුත්තෙ සීහසදිසං අත්තානං කථෙසි. “භිසක්කො සල්ලකත්තොති ඛො සුනක්ඛත්ත! තථාගතස්සෙතං අධිවචන”න්ති ඉමස්මිං වෙජ්ජසදිසං. “බ්‍රාහ්මණොති ඛො භික්ඛු! තථාගතස්සෙතං අධිවචන”න්ති ඉමස්මිං බ්‍රාහ්මණසදිසං. “පුරිසො මග්ගකුසලොති ඛො තිස්ස! තථාගතස්සෙතං අධිවචන”න්ති ඉමස්මිං මග්ගදෙසකපුරිසසදිසං. “රාජාහමස්මි සෙලා”ති ඉමස්මිං රාජසදිසං. “සීහොති ඛො භික්ඛවෙ තථාගතස්සෙතං අධිවචන”න්ති ඉමස්මිං පන සුත්තෙ සීහසදිසමෙව කත්වා අත්තානං කථෙන්තො එවමාහ.

තත්‍රායං සදිසතා–සීහස්ස කඤ්චනගුහාදීසු වසනකාලො විය හි තථාගතස්ස දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරස්ස අපරිමිතං කාලං පාරමියො පූරෙත්වා පච්ඡිමභවෙ පටිසන්ධිග්ගහණෙන චෙව මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමණෙන ච දසසහස්සිලොකධාතුං කම්පෙත්වා වුද්ධිමන්වාය දිබ්බසම්පත්තිසදිසං සම්පත්තිං අනුභවමානස්ස තීසු පාසාදෙසු නිවාසකාලො දට්ඨබ්බො.

සීහස්ස කඤ්චනගුහාදිතො නික්ඛන්තකාලො විය තථාගතස්ස එකූනතිංසතිමෙ සංවච්ඡරෙ විවටෙන ද්වාරෙන කණ්ඨකං ආරුය්හ ඡන්නසහායස්ස නික්ඛමිත්වා තීණි රජ්ජානි අතික්කමිත්වා අනොමානදීතීරෙ බ්‍රහ්මුනා දින්නානි කාසායානි පරිදහිත්වා පබ්බජිතස්ස සත්තමෙ දිවසෙ රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ පිණ්ඩාය චරිත්වා පණ්ඩවගිරිපබ්භාරෙ කතභත්තකිච්චස්ස සම්මාසම්බොධිං පත්වා පඨමමෙව මගධරට්ඨං ආගමනත්ථාය යාව රඤ්ඤො පටිඤ්ඤාදානකාලො.

සීහස්ස විජම්භනකාලො විය තථාගතස්ස දින්නපටිඤ්ඤස්ස ආළාරකාළාමං උපසඞ්කමනං ආදිං කත්වා යාව සුජාතාය දින්නපායාසස්ස එකූනපණ්ණාසාය පිණ්ඩෙහි පරිභුත්තකාලො වෙදිතබ්බො.

සීහස්ස කෙසරවිධුනනං විය සායණ්හසමයෙ සොත්ථියෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි ථොමියමානස්ස ගන්ධාදීහි පූජියමානස්ස තික්ඛත්තුං බොධිං පදක්ඛිණං කත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ චුද්දසහත්ථුබ්බෙධෙ ඨානෙ තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා චතුරඞ්ගවිරියං අධිට්ඨාය නිසින්නස්ස තංඛණඤ්ඤෙව මාරබලං විධමිත්වා තීසු යාමෙසු තිස්සො විජ්ජා විසොධෙත්වා අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදමහාසමුද්දං යමකඤාණමන්ථනෙන මථෙන්තස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙ පටිවිද්ධෙ තදනුභාවෙන දසසහස්සිලොකධාතු කම්පනං වෙදිතබ්බං.

සීහස්ස චතුද්දිසාවිලොකනං විය පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස සත්තසත්තාහං බොධිමණ්ඩෙ විහරිත්වා පරිභුත්තමධුපිණ්ඩිකාහාරස්ස අජපාලනිග්‍රොධමූලෙ මහාබ්‍රහ්මුනො ධම්මදෙසනායාචනං පටිග්ගහෙත්වා

තත්ථ විහරන්තස්ස එකාදසමෙ දිවසෙ සෙව. ආසාළ්හිපුණ්ණමා භවිස්සතීති පච්චූසසමයෙ කස්සනුඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යන්ති ආළාරුද්දකානං කාලකතභාවං ඤත්වා ධම්මදෙසනත්ථාය පඤ්චවග්ගියානං ඔලොකනං දට්ඨබ්බං.

සීහස්ස ගොචරත්ථාය තියොජනං ගමනකාලො විය අත්තනො පත්තචීවරමාදාය පඤ්චවග්ගියානං ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සාමීති පච්ඡාභත්තෙන අජපාලනිග්‍රොධතො වුට්ඨිතස්ස අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගමනකාලො. සීහනාදකාලො විය තථාගතස්ස අට්ඨාරසයොජනං මග්ගං ගන්ත්වා පඤ්චවග්ගියෙ සඤ්ඤාපෙත්වා අචලපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස දසහි චක්කවාළසහස්සෙහි සන්නිපතිතෙන දෙවගණෙන පරිවුතස්ස "ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ අන්තා පබ්බජිතෙන න සෙවිතබ්බා"ති ආදිනා නයෙන ධම්මචක්කප්පවත්තනකාලො වෙදිතබ්බො.

ඉමස්මිඤ්ච පන පදෙ දෙසියමානෙ තථාගතසීහස්ස ධම්මඝොසො හෙට්ඨා අවීචිං උපරි භවග්ගං ගහෙත්වා දසසහස්සිලොකධාතුං පටිච්ඡාදෙසි.

සීහස්ස සද්දෙන ඛුද්දකපාණානං සන්තාසං ආපජ්ජනකාලො විය තථාගතස්ස තීණි ලක්ඛණානි දීපෙත්වා චත්තාරි සච්චානි සොළස හාකාරෙහි සට්ඨියා ච නයසහස්සෙහි විභජිත්වා ධම්මං කථෙන්තස්ස දීඝායුකදෙවතානං ඤාණසන්තාසස්ස උප්පත්තිකාලො වෙදිතබ්බො.

යදාති යස්මිං කාලෙ. **තථාගතො**ති අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතො. තථා ආගතොති තථාගතො, තථාගතොති තථාගතො, තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො, තථධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො, තථදස්සිතාය තථාගතො, තථාවාදිතාය තථාගතො, තථාකාරිතාය තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන තථාගතොති. තෙසං විත්ථාරො බ්‍රහ්මජාලවණ්ණනායම්පි මූලපරියායවණ්ණනායම්පි වුත්තොයෙව. **ලොකෙ**ති සත්තලොකෙ. **උප්පජ්ජතී**ති අභිනීහාරතො පට්ඨාය යාවබොධිපල්ලඞ්කා වා අරහත්තමග්ගඤාණා වා උප්පජ්ජති නාම. **අරහං සම්මාසම්බුද්ධො**ති ආදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානි.

ඉති රූපන්ති ඉදං රූපං එත්තකං රූපං න ඉතො භිය්‍යො රූපං අත්ථීති; එත්තාවතා සභාවතො සරසතො පරියන්තතො පරිච්ඡෙදතො පරිවට්ටුමතො යාවතා චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං, තං සබ්බං දස්සිතං හොති. **ඉති රූපස්ස සමුදයො**ති අයං රූපස්ස සමුදයො නාම. එත්තාවතාහි ආහාරසමුදයා රූපසමුදයොති ආදි සබ්බං දස්සිතං හොති. **ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො**ති අයං රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉමිනාපි ආහාරනිරොධා රූපනිරොධොති ආදි සබ්බං දස්සිතං හොති. **ඉති වෙදනා**ති ආදිසුපි එසෙව නයො. **වණ්ණවන්තො**ති සරීරවණ්ණෙන වණ්ණවන්තො.

ධම්මදෙසනං සුත්වාති ඉමං පඤ්චසු ඛන්ධෙසු පණ්ණාසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා. **යෙභුය්‍යෙනාති** ඉධ ලොකෙ ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ දෙවෙ; තෙසං හි ඛීණාසවත්තා චිත්තුත්‍රාසභයම්පි න උප්පජ්ජති, සංවිග්ගස්ස යොනිසො පධානෙන පත්තබ්බං පත්තත්තාය ඤාණසංවෙගොපි. ඉතරෙසං පන දෙවානං තාසො හෙසා භික්ඛූති අනිච්චතං මනසි කරොන්තානං චිත්තුත්‍රාසභයම්පි බලවවිපස්සනාකාලෙ ඤාණභයම්පි න උප්පජ්ජති. **භොති** ධම්මාලපනමත්තමෙතං. **සක්කායපරියාපන්නාති** පඤ්චක්ඛන්ධපරියාපන්නා. ඉති තෙසං සම්මාසම්බුද්ධො වට්ටදොසං දස්සෙත්වා තිලක්ඛණාහතං කත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඤාණභයං නාම ඔක්කාමෙති.

අභිඤ්ඤායාති ජානිත්වා. **ධම්මචක්කන්ති** පටිවෙධඤාණම්පි දෙසනාඤාණම්පි; පටිවෙධඤාණං නාම යෙන ඤාණෙන බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො චත්තාරි සච්චානි සොළසහාකාරෙහි සට්ඨියා ච නයසහස්සෙහි පටිවිජ්ඣි. දෙසනාඤාණං නාම යෙන ඤාණෙන තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. උභයම්පි තං දසබලස්ස උරෙජාතඤාණමෙව. තෙසු ඉධ දෙසනාඤාණං ගහෙතබ්බං. තං පනෙස යාව අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස සොතාපත්තිඵලං න උප්පජ්ජති තාව පවත්තෙති නාම, තස්මිං උප්පන්නෙ පවත්තිතං නාම හොතීති වෙදිතබ්බං. **අප්පටිපුග්ගලොති** සදිසපුග්ගලරහිතො. **යසස්සිනොති** පරිවාරසම්පන්නා. **තාදිනොති** ලාභාලාභාදීහි එකසදිසස්ස.

ඡට්ඨං.

---

21. 8. 7.

සත්තමෙ– **පුබ්බෙනිවාසන්ති** න ඉදං අභිඤ්ඤාවසෙන අනුස්සරණං සන්ධාය වුත්තං, විපස්සනාවසෙන පන පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ සන්ධායෙතං වුත්තං. තෙනෙවාහ– **සබ්බෙ තෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනුස්සරන්ති එතෙසං වා අඤ්ඤතර**න්ති. අභිඤ්ඤාවසෙනහි සමනුස්සරන්තස්ස ඛන්ධාපි උපාදානක්ඛන්ධාපි ඛන්ධපටිබද්ධාපි පණ්ණත්තිපි ආරම්මණං හොතියෙව. **රූපඤ්ඤෙව අනුස්සරතීති** එවං හි අනුස්සරන්තො න අඤ්ඤං කිඤ්චි සත්තං වා පුග්ගලං වා අනුස්සරති අතීතෙ පන නිරුද්ධං රූපක්ඛන්ධමෙව අනුස්සරති. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො.

සුඤ්ඤතාපබ්බං නිට්ඨිතං.

ඉදානි සුඤ්ඤතාය ලක්ඛණං දස්සෙතුං **කිඤ්ච භික්ඛවෙ රූපං වදෙථාති** ආදිමාහ. යථා හි නට්ඨං ගොණං පරියෙසමානො පුරිසො ගොගණෙ චරමානෙ රත්තං වා කාළං වා බලිවද්දං දිස්වා න එත්තකෙනෙව අයං මය්හං ගොණොති සන්නිට්ඨානං කාතුං

සඞ්කොති. කස්මා? අඤ්ඤස්සපි තාදිසානං අත්ථිතාය. සරීරප්පදෙසෙ පනස්ස සත්තිසූලාදිලක්ඛණං දිස්වා අයං මය්හං සන්තකොති සඤ්ඤාණට්ඨානං හොති. එවමෙව සුඤ්ඤතාය කප්පිතායපි යාව සුඤ්ඤතාලක්ඛණං න කප්පීයති තාව සා අකප්පිතා හොති, ලක්ඛණෙ පන කප්පිතෙ කප්පිතා නාම හොති. ගොණො විය හි සුඤ්ඤතා. ගොණලක්ඛණං විය සුඤ්ඤතාලක්ඛණං. යථා ගොණලක්ඛණෙ අසල්ලක්ඛිතෙ ගොණො න සුට්ඨු සල්ලක්ඛිතො හොති, තස්මිං පන සල්ලක්ඛිතෙ සො සල්ලක්ඛිතො නාම හොති. එවමෙව සුඤ්ඤතාලක්ඛණෙ අකප්පිතෙ සුඤ්ඤතා අකප්පිතාව හොති, තස්මිං පන කප්පිතෙ සා කප්පිතා නාම හොතීති සුඤ්ඤතාලක්ඛණං දස්සෙතුං **කිඤ්ච භික්ඛවෙ රූපං වදෙථා**ති ආදිමාහ.

තත්ථ-**කිඤ්චා**ති කාරණපුච්ඡා. යෙන කාරණෙන රූපං වදෙථ කෙන කාරණෙනෙතං රූපං නාමාති අත්ථො. **රුප්පතීති ඛො**ති **එත්ථ ඉතීති** කාරණුද්දෙසො. යස්මා රුප්පති තස්මා රූපන්ති වුච්චතීති අත්ථො. **රුප්පතීති** කුප්පති ඝට්ටියති පීළියති භිජ්ජතීති අත්ථො. **සීතෙනපි රුප්පතීති** ආදීසු සීතෙන තාව රුප්පනං ලොකන්තරිකනිරයෙ පාකටං.

තිණ්ණං තිණ්ණං හි චක්කවාළානං අන්තරෙ එකෙකො ලොකන්තරිකො නිරයො නාම හොති අට්ඨයොජනසහස්සප්පමාණො යස්ස නෙව හෙට්ඨා පථවී අත්ථි න උපරි චන්දිමසූරියදීපමණි ආලොකො නිච්චන්ධකාරො. තත්ථ නිබ්බත්තසත්තානං තිගාවුතො අත්තභාවො හොති. තෙ වග්ගුලියො විය පබ්බතපාදෙ දීඝපුථුලෙහි නඛෙහි ලග්ගිත්වා අවංසිරා ඔලම්බන්ති. යදා තෙ සංසප්පන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හත්ථපාසාගතා හොන්ති, අථ භක්ඛො නො ලද්ධොති මඤ්ඤමානා තත්ථ ව්‍යාවටා විපරිවත්තිත්වා ලොකසන්ධාරකඋදකෙ පතන්ති. වාතෙ පහරන්තෙපි මධුකඵලානි විය ඡිජ්ජිත්වා උදකෙ පතන්ති. පතිතමත්තාව අච්චන්තඛාරෙ උදකෙ තත්තතෙලෙ පතිත පිට්ඨපිණ්ඩි විය පටපටායමානා විලීයන්ති. එවං සීතෙන රුප්පනං ලොකන්තරිකනිරයෙ පාකටං.

මහිංසකරට්ඨාදීසුපි හිමපාතසීතලෙසු පදෙසෙසු එතං පාකටමෙව. තත්ථ හි සත්තා සීතෙන භින්නසරීරා ජීවිතක්ඛයම්පි පාපුණන්ති.

උණ්හෙන රුප්පනං අවීචිමහානිරයෙ පාකටං හොති. **ජිඝච්ඡාය** රුප්පනං පෙත්තිවිසයෙ චෙව දුබ්භික්ඛකාලෙ ච පාකටං.

පිපාසාය රුප්පනං කාලකඤ්ජකාදීසු පාකටං හොති. එකො කිර කාලකඤ්ජකඅසුරො පිපාසං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො යොජනගම්භීරවිත්ථාරං මහාගඞ්ගං ඔතරි. තස්ස ගතගතට්ඨානෙ උදකං ඡිජ්ජති ධූමො උග්ගච්ඡති තත්තෙ පිට්ඨිපාසාණෙ චඞ්කමණකාලො විය හොති. තස්ස උදකසද්දං සුත්වා ඉතො චිතො ච

විචරන්තස්සෙව රත්ති විභායි. අථ නං පාතොව භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා තිංසමත්තා පිණ්ඩචාරිකභික්ඛූ දිස්වා කො නාම ත්වං සප්පුරිසාති පුච්ඡිංසු. පෙතොහමස්මි භන්තෙති. කිං පරියෙසසීති. පානීයං භන්තෙති. අයං ගඞ්ගා පරිපුණ්ණා, කිං ත්වං න පස්සසීති. න උපකප්පති භන්තෙති. තෙන හි ගඞ්ගාපිට්ඨෙ නිපජ්ජ, මුඛෙ තෙ පානීයං ආසිඤ්චිස්සාමාති. සො වාලිකාපිට්ඨෙ උත්තානො නිපජ්ජි. භික්ඛූ තිංසමත්තෙන පත්තෙන නීහරිත්වා උදකං ආහරිත්වා තස්ස මුඛෙ ආසිඤ්චිංසු. තෙසං තථා කරොන්තානංයෙව වෙලා උපකට්ඨා ජාතා. තතො භික්ඛාචාරකාලො අම්හාකං සප්පුරිස, කච්චි තෙ අස්සාදමත්තා ලද්ධාති ආහංසු. පෙතො සචෙ මෙ භන්තෙ තිංසමත්තානං අය්‍යානං තිංසපත්තෙහි ආසිත්තඋදකතො අඩ්ඪපසතමත්තම්පි පරගලං ගතං පෙතත්තභාවතො මොක්ඛො මා හොතූති ආහ. එවං පිපාසාය රුප්පනං පෙත්තිවිසයෙ පාකටං.

ඩංසාදීහි රුප්පනං ඩංසමක්ඛිකාදිබහුලෙසු පදෙසෙසු පාකටං. එත්ථ ච– **ඩංසා**ති පිඞ්ගලමක්ඛිකා. **මකසා** මකසාව.

වාතාති කුච්ඡිවාතපිට්ඨිවාතාදිවසෙන වෙදිතබ්බා. සරීරස්මිං හි වාතරොගො උප්පජ්ජිත්වා හත්ථපාදපිට්ඨිආදීනි භින්දති. කාණං කරොති ඛුජ්ජං කරොති. පීඨසප්පිං කරොති.

ආතපොති සූරියාතපො. තෙන රුප්පනං මරුකන්තාරාදීසු පාකටං. එකා කිර ඉත්ථී මරුකන්තාරෙ රත්තිං සත්ථතො ඔහීනා දිවා සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ වාලිකාය තප්පමානාය පාදෙ ඨපෙතුං අසක්කොන්තී සීසතො පච්ඡිං ඔතාරෙත්වා අක්කමි. කමෙන පච්ඡියා උණ්හාභිතත්තාය ඨාතුං අසක්කොන්තී තස්ස උපරි සාටකං ඨපෙත්වා අක්කමි. තස්මිම්පි සන්තත්තෙ අත්තනො අඞ්කෙ ගහිතපුත්තකං අධොමුඛං නිපජ්ජාපෙත්වා කන්දන්තංයෙව අක්කමිත්වා සද්ධිං තෙන තස්මිංයෙව ඨානෙ උණ්හාභිතත්තා කාලමකාසි.

සිරිංසපාති යෙ කෙචි දීඝජාතිකා සරන්තා ගච්ඡන්ති, තෙසං සම්ඵස්සෙන රුප්පනං ආසීවිසදට්ඨකාදීනං වසෙන වෙදිතබ්බං.

ඉති භගවතා යානි ඉමානි සාමඤ්ඤපච්චත්තවසෙන ධම්මානං ද්වෙ ලක්ඛණානි තෙසු රූපක්ඛන්ධස්ස තාව පච්චත්තලක්ඛණං දස්සිතං. රූපක්ඛන්ධස්සෙව හි එතං, න වෙදනාදීනං. තස්මා පච්චත්තලක්ඛණන්ති වුච්චති. අනිච්චදුක්ඛානත්තලක්ඛණං පන වෙදනාදීනම්පි හොති. තස්මා තං සාමඤ්ඤලක්ඛණන්ති වුච්චති.

කිඤ්ච භික්ඛවෙ වෙදනං වදෙථාති ආදීසු පුරිමසදිසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. යං පන පුරිමෙන අසදිසං තස්සායං විභාවනා. **සුඛම්පි වෙදියතී**ති සුඛං ආරම්මණං වෙදෙති අනුභවති. පරතො පදද්වයෙපි එසෙව නයො. කථං පනෙතං ආරම්මණං සුඛං දුක්ඛං

අදුක්ඛමසුඛං නාම ජානාති? සුඛාදීනං පච්චයතො. ස්වායමත්ථො. "යස්මා ච ඛො මහාලි! රූපං සුඛං සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්තං"ති ඉමස්මිං මහාලිසුත්තෙන අගතොයෙව. **වෙදියතීති** එත්ථ ච වෙදනාව වෙදියති, න අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා. වෙදනා හි වෙදයිත ලක්ඛණා. තස්මා වත්ථාරම්මණං පටිච්ච වෙදනාව වෙදියතීති එවමිධ භගවා වෙදනායපි පච්චත්තලක්ඛණමෙව භාජෙත්වා දස්සෙසි.

නීලම්පි සඤ්ජානාතීති නීලපුප්ඵෙ වා වත්ථෙ වා පරිකම්මං කත්වා උපචාරං වා අප්පණං වා පාපෙන්තො සඤ්ජානාති අයං හි සඤ්ඤානාම පරිකම්මසඤ්ඤාපි උපචාරසඤ්ඤාපි අප්පණාසඤ්ඤාපි වට්ටතියෙව. පීතකාදීසුපි එසෙව නයො. ඉධාපි භගවා සඤ්ජානනලක්ඛණාය සඤ්ඤාය පච්චත්තලක්ඛණමෙව භාජෙත්වා දස්සෙසි. **රූපං රූපත්ථාය සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්තීති** යථා යාගුමෙව යාගුත්ථාය පූවමෙව පූවත්ථාය පචති නාම. එවං පච්චයෙහි සමාගන්ත්වා කතභාවෙන සංඛතන්ති ලද්ධනාමං රූපමෙව රූපත්ථාය යථා අභිසඞ්ඛතං රූපං නාම හොති. තථා තදත්ථාය රූපභාවාය අභිසඞ්ඛරොන්ති ආයූහන්ති සම්පිණ්ඩෙන්ති නිප්ඵාදෙන්තීති අත්ථො. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො—අත්තනා සහ ජායමානරූපං සම්පයුත්තෙ ච වෙදනාදයො ධම්මෙ අභිසඞ්ඛරොන්ති නිබ්බත්තෙන්තීති. ඉධාපි භගවා චෙතයිතලක්ඛණස්ස සඞ්ඛාරස්ස පච්චත්තලක්ඛණමෙව භාජෙත්වා දස්සෙසි.

අම්බිලම්පි විජානාතීති අම්බඅම්බාටමාතුලුඞ්ගාදිඅම්බිලං අම්බිලන්ති විජානාති. එසෙව නයො සබ්බපදෙසු. අපිචෙත්ථ **තිත්තකන්ති** නිම්බපටොලාදිනානප්පකාරං. **මධුරකන්ති**. සප්පිඵාණිතාදිනානප්පකාරං. **ඛාරිකන්ති** වාතිඞ්ගණනීලිකාරමඅදුවතුරස්සවල්ලි වෙත්තඞ්කුරාදිනානප්පකාරං. **අඛාරිකන්ති** යං වා තං වා එලජාතං කාරපණ්ණාදිමිස්සකපණ්ණං. **ලොණිකන්ති** ලොණයාගුලොණමච්ඡලොණභත්තාදිනානප්පකාරං. **තස්මා විඤ්ඤාණන්ති වුච්චතීති** යස්මා ඉමං අම්බිලාදිභෙදං අඤ්ඤමඤ්ඤවිසිට්ඨෙන අම්බිලාදිභාවෙන ජානාති තස්මා විඤ්ඤාණන්ති වුච්චතීති. එවමිධාපි භගවා විජානනලක්ඛණස්ස විඤ්ඤාණස්ස පච්චත්තලක්ඛණමෙව භාජෙත්වා දස්සෙසි.

යස්මා පන ආරම්මණස්ස ආකාරසණ්ඨානගහණවසෙන සඤ්ඤා පාකටා හොති, තස්මා සා චක්ඛුද්වාරෙ විභත්තා. යස්මා විනාපි ආකාරසණ්ඨානා ආරම්මණස්ස පවත්තභෙදගහණවසෙන විඤ්ඤාණං පාකටං හොති, තස්මා තං ජිව්හාද්වාරෙ විභත්තං. ඉමෙසං පන සඤ්ඤාවිඤ්ඤාණපඤ්ඤානං අසම්මොහතො සභාවසංලක්ඛණත්ථං සඤ්ජානාති විජානාති පජානාතීති එත්ථ විසෙසා වෙදිතබ්බා. තත්ථ උපසග්ගමත්තමෙව විසෙසො. ජානාතීති පදං පන අවිසෙසො. තස්ස ජානනට්ඨෙන විසෙසො වෙදිතබ්බො. සඤ්ඤා හි නීලාදිවසෙන ආරම්මණසඤ්ජානනමත්තමෙව, අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති ලක්ඛණපටිවෙධං පාපෙතුං න සක්කොති. විඤ්ඤාණං නීලාදිවසෙන ආරම්මණං චෙව

ජානාති, අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණපටිවෙධඤ්ච පාපෙති, උස්සක්කිත්වා පන මග්ගපාතුභාවං පාපෙතුං න සක්කොති. පඤ්ඤා නීලාදිවසෙන ආරම්මණම්පි ජානාති, අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණපටිවෙධම්පි පාපෙති, උස්සක්කිත්වා මග්ගපාතුභාවම්පි පාපෙති.

යථා හි හෙරඤ්ඤිකඵලකෙ කහාපණරාසිම්හි කතෙ අජාතබුද්ධිදාරකො ගාමිකපුරිසො මහාහෙරඤ්ඤිකොති තීසු ජනෙසු ඔලොකෙත්වා ඨිතෙසු අජාතබුද්ධි දාරකො කහාපණානං චිත්තවිචිත්තචතුරස්සමණ්ඩලාදිආකාරමෙව ජානාති, ඉදං මනුස්සානං උපභොගපරිභොගරතනසම්මතන්ති න ජානාති. ගාමිකපුරිසො චිත්තාදිභාවඤ්ච ජානාති මනුස්සානං උපභොගං රතනසම්මතභාවඤ්ච අයං කූටො අයං ඡෙකො අයං කරටො අයං සණ්හොති න ජානාති. මහාහෙරඤ්ඤිකො චිත්තාදිභාවම්පි රතනසම්මතභාවම්පි කූටාදිභාවම්පි ජානාති, ජානන්තො ච පන රූපං දිස්වාපි සද්දං සුත්වාපි ගන්ධං ඝායිත්වාපි රසං සායිත්වාපි හත්ථෙන ගරුලහුභාවං උපධාරෙත්වාපි අසුකගාමෙ කතොතිපි ජානාති. අසුකනිගමෙ අසුකනගරෙ අසුකපබ්බතච්ඡායාය අසුකනදීතීරෙ කතොතිපි අසුකාචරියෙන කතොතිපි ජානාති. එවමෙව සඤ්ඤා අජාතබුද්ධිදාරකස්ස කහාපණදස්සනං විය නීලාදිවසෙන ආරම්මණමත්තමෙව ජානාති. විඤ්ඤාණං ගාමිකපුරිසස්ස කහාපණදස්සනං විය නීලාදිවසෙන ආරම්මණම්පි ජානාති අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණපටිවෙධම්පි පාපෙති. පඤ්ඤා මහාහෙරඤ්ඤිකස්ස කහාපණදස්සනං විය නීලාදිවසෙන ආරම්මණම්පි ජානාති, අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණපටිවෙධම්පි පාපෙති, උස්සක්කිත්වා මග්ගපාතුභාවම්පි පාපෙති.

සො පන නෙසං විසෙසො දුප්පටිවිජ්ඣො. තෙනාහ ආයස්මා නාගසෙනො-දුක්කරං මහාරාජ! භගවතා කතන්ති. කිං භන්තෙ නාගසෙන! භගවතා දුක්කරං කතන්ති? දුක්කරං මහාරාජ! භගවතා කතං යං අරූපීනං චිත්තචෙතසිකානං ධම්මානං එකාරම්මණෙ වත්තමානානං වවත්ථානං අක්ඛාතං අයං ඵස්සො අයං වෙදනා අයං සඤ්ඤා අයං චෙතනා ඉදං චිත්තන්ති. යථා හි තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං එරණ්ඩකතෙලං වසාතෙලන්ති ඉමානි පඤ්ච තෙලානි එකපාතියං පක්ඛිපිත්වා දිවසං මථෙත්වා තතො ඉදං තිලතෙලං ඉදං සාසපතෙලන්ති එකෙකස්ස පාටියෙක්කං උද්ධරණං නාම දුක්කරං ඉදං තතො දුක්කරං භගවා පන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස සුප්පටිවිද්ධත්තා ධම්මිස්සරො ධම්මරාජා ඉමෙසං අරූපීනං ධම්මානං එකාරම්මණෙ වත්තමානානං වවත්ථානං අකාසි. පඤ්චන්නං මහානදීනං සමුද්දං පවිට්ඨට්ඨානෙ ඉදං ගඞ්ගාය උදකං ඉදං යමුනායාති එවං පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං උදකුද්ධරණෙනාපි අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉති පඨමපදෙන සුඤ්ඤතං, දුතියෙන සුඤ්ඤතාලක්ඛණන්ති විහි පදෙහි අනත්තලක්ඛණං කථෙත්වා ඉදානි දුක්ඛලක්ඛණං දස්සෙතුං කත්ථ භික්ඛවෙති ආදිමාහ.

තත්ථ– **ඛජ්ජාමීති** න රූපං සූනඛෙ විය මංසං ලුඤ්චිත්වා ලුඤ්චිත්වා ඛාදති. යථා පන කිලිට්ඨවත්ථනිවත්ථො තතො නිද්දනං පීළං සන්ධාය ඛාදති මං වත්ථන්ති භණති, එවමිදම්පි පීළං උප්පාදෙන්තං ඛාදති නාමාති වෙදිතබ්බං. **පටිපන්නකො හොතීති** සීලං ආදිං කත්වා යාව අරහත්තමග්ගා පටිපන්නො හොති. යො පනෙත්ථ බලවපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො බුද්ධිසඤ්ඤුත්තතරො යොගාවචරොව පධානභූමියං වායමන්තො ඛාණුනාවා කණ්ටකෙනවා විද්ධො ආවුධෙන වා පහටො ව්‍යග්ඝාදීහි වා ගහෙත්වා ඛජ්ජමානො තං වෙදනං අබ්බොහාරිකං කත්වා මූලකම්මට්ඨානං සම්මසන්තො අරහත්තමෙව ගණ්හාති, අයං වෙදනාය නිබ්බිදාය නිරොධාය පටිපන්නො නාම වුච්චති. පීතිමල්ලත්ථෙරො විය, කුටුම්බියපුත්තමහාතිස්සත්ථෙරො විය, වත්තනි අටවියං තිංසමත්තානං භික්ඛූනං අඤ්ඤතරො ව්‍යග්ඝමුඛෙ නිපන්න භික්ඛු විය, කණ්ටකෙන විද්ධථෙරෙ විය ච.

චාදසසු කිර භික්ඛුසු ගණ්ඩිං පහරිත්වා අරඤ්ඤෙ පධානමනුයුඤ්ජන්තෙසු එකො සූරියෙ අත්ථඞ්ගතමත්තෙයෙව ගණ්ඩිං පහරිත්වා චඞ්කමං ඔරුය්හ චඞ්කමන්තො තිරියං නිම්මථෙන්තො තිණපටිච්ඡන්නං කණ්ටකං අක්කමි. කණ්ටකො පිට්ඨිපාදෙන නික්ඛන්තො. තත්ත ඵාලෙන විනිවිද්ධකාලො විය වෙදනා වත්තන්ති. ථෙරො චින්තෙසි කිං ඉමං කණ්ටකං උද්ධරාමි, උදාහු පකතියා විජ්ඣිත්වා ඨිතකණ්ටකන්ති. තස්ස එවමහොසි. ඉමිනා කණ්ටකෙන විද්ධත්තා නිරයා දිපු චාසොනාම නත්ථි, පකතියා විජ්ඣිත්වා ඨිතකණ්ටකංයෙවාති. සො තං වෙදනං අබ්බොහාරිකං කත්වා සබ්බරත්තිං චඞ්කමිත්වා විභාතාය රත්තියා අඤ්ඤස්ස සඤ්ඤං අදාසි. සො ආගන්ත්වා කිං භන්තෙති පුච්ඡි. කණ්ටකෙනම්හි ආවුසො විද්ධොති. කාය වෙලාය භන්තෙති. සායමෙව ආවුසොති. කස්මා න අම්හෙ පක්කොසිත්ථ, කණ්ටකං උද්ධරිත්වා තත්ථ තෙලම්පි සිඤ්චෙය්‍යාමාති. පකතියා විජ්ඣිත්වා ඨිතකණ්ටකමෙව උද්ධරිතුං වායමිම්හා ආවුසොති. සක්කුණිත්ථ භන්තෙ උද්ධරිතුන්ති. එකදෙසමත්තෙන මෙ ආවුසො උද්ධටොති. සෙසවත්ථූනි දීඝමජ්ඣිමට්ඨකථාසු සතිපට්ඨානසුත්තනිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානෙව.

තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙති කස්මා ආරද්ධං? ඉමස්මිං පබ්බෙ දුක්ඛලක්ඛණමෙව කථිතං, න අනිච්චලක්ඛණං තං දස්සෙතුං ඉදමාරද්ධං තීණි ලක්ඛණානි සමොධානෙත්වා දස්සෙතුම්පි ආරද්ධමෙව. **අපචිනාති, නො ආචිනාතීති** වට්ටං විනාසෙති, නෙව චිනාති. **පජහති නො උපාදියතීති** තදෙව විස්සජ්ජෙති, න ගණ්හාති.

විසිනෙති නො උස්සිනෙතීති විකිරති, න සම්පිණ්ඩෙති. **විධූපෙති නො සන්ධූපෙතීති** නිබ්බාපෙති, න ජාලාපෙති. **එවං පස්සං භික්ඛවෙති** ඉදං කස්මා ආරද්ධං? වට්ටං විනාසෙත්වා ඨිතං ඛීණාසවං දස්සෙස්සාමීති ආරද්ධං. එත්තකෙන වා ඨානෙන විපස්සනා කථිතා,

ඉද්ධි සහ විපස්සනාය චත්තාරො මග්ගෙ දස්සෙතුං ඉදං ආරද්ධං. අථවා එත්තකෙන ඨානෙන පඨමමග්ගො කථිතො, ඉද්ධි සහ විපස්සනාය තයො මග්ගෙ දස්සෙතුං ඉදමාරද්ධං. එත්තකෙන වා ඨානෙන තීණි මග්ගානි කථිතානි, ඉද්ධි සහ විපස්සනාය අරහත්තමග්ගං දස්සෙතුම්පි ඉදමාරද්ධමෙව.

සපජාපතිකාති සද්ධිං පජාපතිනා දෙවරාජෙන. **ආරකාව නමස්සන්තීති** දූරතොව නමස්සන්ති, දූරෙපි ඨිතං නමස්සන්තියෙව ආයස්මන්තං නීලත්ථෙරං විය.

ථෙරො කිර පුප්ඵඡඩ්ඩකකුලතො නික්ඛම්ම පබ්බජිතො, ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා චින්තෙසි. අහං අජ්ජෙව පබ්බජිතො අජ්ජෙව මෙ පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පත්තං, චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාම පතිමණ්ඩිතං මහාඅරියවංසපටිපදං පූරෙස්සාමීති. සො පංසුකූලත්ථාය සාවත්ථිං පවිසිත්වා චොළකං පරියෙසන්තො විචරි. අථෙකො මහාබ්‍රහ්මා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය මනුස්සපථං ඔලොකෙන්තො ථෙරං දිස්වා අයං අජ්ජෙව පබ්බජිත්වා අජ්ජෙව ඛුරග්ගෙ අරහත්තං පත්වා මහාඅරියවංසපටිපදං පූරෙතුං චොළකං පරියෙසතීති අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි. තමඤ්ඤො මහාබ්‍රහ්මා දිස්වා කං නමස්සසීති පුච්ඡි. නීලත්ථෙරං නමස්සාමීති. කිං කාරණාති. අජ්ජෙව පබ්බජිත්වා අජ්ජෙව ඛුරග්ගෙ අරහත්තං පත්වා මහාඅරියවංසපටිපදං පූරෙතුං චොළකං පරියෙසතීති. සොපි තං නමස්සමානො අට්ඨාසි. අථඤ්ඤො අථඤ්ඤොති සත්තසතා මහාබ්‍රහ්මානො නමස්සමානා අට්ඨංසු. තෙන වුත්තං.

“තා දෙවතා සත්තසතා උළාරා
බ්‍රහ්මා විමානා අභිනික්ඛමිත්වා
නීලං නමස්සන්ති පසන්නචිත්තා
ඛීණාසවො ගණ්හති පංසුකූලං.

තා දෙවතා සත්තසතා උළාරා
බ්‍රහ්මා විමානා අභිනික්ඛමිත්වා
නීලං නමස්සන්ති පසන්නචිත්තා
ඛීණාසවො කයිරති පංසුකූලං.

ධොවති පංසුකූලං. රජති පංසුකූලං. පාරුම්පති පංසුකූල”න්ති.

ඉති භගවා ඉමස්මිං සුත්තෙ දෙසනං තීහි භවෙහි විනිවට්ටෙත්වා අරහත්තස්ස කූටං ගණ්හි. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු.

සත්තමං.

21. 8. 8.

අට්ඨමෙ-**කිස්මිඤ්චිදෙව පකරණෙති** කිස්මිඤ්චිදෙව කාරණෙ. **පණාමෙත්වාති** නීහරිත්වා. කිස්මිං පන කාරණෙ එතෙ භගවතා පණාමිතාති? එකස්මිං හි අන්තොවස්සෙ භගවා සාවත්ථියං වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා ජනපදචාරිකං චරන්තො කපිලවත්ථුං පත්වා නිග්‍රොධාරාමං පාවිසි. සක්‍යරාජානො සත්ථා අගතොති සුත්වා පච්ඡාභත්තෙ කප්පියානි තෙලමධුඵාණිතානි චෙව පානකානි ච භාජනසතෙහි ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තා එකමන්තං නිසීදිංසු. සත්ථා තෙසං මධුරධම්මකථං කථෙන්තො නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ එකච්චෙ භික්ඛූ සෙනාසනං පටිජග්ගන්ති, එකච්චෙ මඤ්චපීඨාදීනි පඤ්ඤාපෙන්ති. සාමණෙරා අප්පහරිතං කරොන්ති. භාජනීයට්ඨානං සම්පත්තභික්ඛූපි අත්ථි අසම්පත්තභික්ඛූපි අත්ථි. සම්පත්තා අසම්පත්තානං ලාභං ගණ්හන්තා අම්හාකං දෙථ අම්හාකං ආචරියස්ස දෙථ උපජ්ඣායස්ස දෙථාති කථෙන්තා මහාසද්දමකංසු.

සත්ථා සුත්වා ථෙරං පුච්ඡි. කෙ පන තෙ ආනන්ද උච්චාසද්දා මහාසද්දා කෙවට්ටා මඤ්ඤෙ මච්ඡවිලොපෙති. ථෙරො එතමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා සුත්වා ආමිසහෙතු ආනන්ද! භික්ඛූ මහාසද්දං කරොන්තීති ආහ. ආම භන්තෙති. අනනුච්ඡවිකං ආනන්ද අප්පතිරූපං නහි මයා කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි චීවරාදිහෙතු පාරමියො පූරිතා, නාපි ඉමෙ භික්ඛූ චීවරාදිහෙතු අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා, අරහත්තහෙතු පබ්බජිතා අනත්ථං අත්ථසදිසං අසාරං සාරසදිසං කරොන්ති. ගච්ඡානන්ද! තෙ භික්ඛූ පණාමෙහීති.

පුබ්බණ්හසමයන්ති දුතියදිවසෙ පුබ්බණ්හසමයං. **බෙලුවලට්ඨිකාය මූලෙති** තරුණබෙලුවරුක්ඛමූලෙ. **පබාළ්හොති** පබාහිතො. **පවාළ්හොතිපි** පාඨො. පවාහිතොති අත්ථො; උභයම්පි නීහටභාවමෙව දීපෙති. **සියා අඤ්ඤථත්තන්ති** පසාදඤ්ඤථත්තං වා භාවඤ්ඤථත්තං වා භවෙය්‍ය; කථං? සම්මාසම්බුද්ධෙන මයං ලහුකෙ කාරණෙ පණාමිතාති පසාදං මන්දං කරොන්තානඤ්හි පසාදඤ්ඤථත්තං නාම හොති, සලිඞ්ගෙනෙව තිත්ථායතනං පක්කමන්තානං භාවඤ්ඤථත්තං නාම. **සියා විපරිණාමොති** එත්ථ පන, මයං සත්ථු අජ්ඣාසයං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමාති පබ්බජිතා, තං ගහෙතුං අසක්කොන්තානං කිං අම්හාකං පබ්බජ්ජායාති සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තන්තානං විපරිණාමොති වෙදිතබ්බො.

වච්ඡස්සාති ඛීරපකවච්ඡස්ස. **අඤ්ඤථත්තන්ති** මිලායනඅඤ්ඤථත්තං; ඛීරපකො හි වච්ඡො මාතු අදස්සනෙන ඛීරං අලභන්තො මිලායති කම්පති පවෙධති. **විපරිණාමොති** මරණං. සො හි ඛීරං අලභන්තො ඛීරපිපාසාය සුස්සන්තො පතිත්වා මරති. **බීජානං තරුණානන්ති**

උදකෙන අනුග්ගහෙතබ්බානං විරූළ්හබීජානං. **අඤ්ඤථත්තන්ති** මිලායනඤ්ඤථත්තමෙව; තානි හි උදකං අලභන්තානි සුක්ඛිත්වා විනස්සන්ති, පලාලමෙව හොන්ති. අනුග්ගහිතොති ආමිසානුග්ගහෙන චෙව ධම්මානුග්ගහෙන ච අනුග්ගහිතො. **අනුග්ගණ්හෙය්‍යන්ති** විහිපි එතෙහි අනුග්ගහෙහි අනුග්ගණ්හෙය්‍යං. **අචිරපබ්බජිතාති** සාමණෙරා චෙව දහරභික්ඛූ ච; චීවරාදිපච්චයවෙකල්ලෙ වා සති ගෙලඤ්ඤෙ වා සත්ථාරා වා ආචරියුපජ්ඣායෙහි වා ආමිසානුග්ගහෙන අනනුග්ගහිතා කිලමන්තා න සක්කොන්ති සජ්ඣායං වා මනසිකාරං වා කාතුං, ධම්මානුග්ගහෙන අනනුග්ගහිතා උද්දෙසෙන චෙව ඔවාදානුසාසනියා ච පරිහායමානා න සක්කොන්ති අකුසලං පරිවජ්ජෙත්වා කුසලං භාවෙතුං. ඉමෙහි පන වීහි අනුග්ගහෙහි අනුග්ගහිතා කායෙන අකිලමන්තා සජ්ඣායමනසිකාරෙ පවත්තිත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානා අපරභාගෙ තං අනුග්ගහං අලභන්තාපි තෙනෙව පුරිමානුග්ගහෙන ලද්ධබලා සාසනෙ පතිට්ඨහන්ති. තස්මා භගවතො එවං පරිවිතක්කො උදපාදි.

භගවතො පුරතො පාතුරහොසීති සත්ථු චිත්තං ඤත්වා ඉමෙ භික්ඛූ භගවතා පණාමිතා, ඉදානි තෙසං අනුග්ගහං කාතුකාමො එවං චින්තෙසි, කාරණං භගවා චින්තෙසි, අහමෙත්ථ උස්සාහං ජනෙස්සාමීති පුරතො පාකටො අහොසි. **සෙය්‍යථාපි භික්ඛූති** ඉදං සො මහාබ්‍රහ්මා යථා නාම බ්‍යත්තො සූදො යදෙව අම්බිලග්ගාදිසු රසජාතං රඤ්ඤො රුච්චති තං අභිසඞ්ඛාරෙන සාදුතරං කත්වා පුනදිවසෙ උපනාමෙති, එවමෙව අත්තනො බ්‍යත්තතාය භගවතා ආහටඋපමංයෙව **එවමෙතං භගවාති** ආදිවචනෙහි අභිසඞ්ඛරිත්වා භගවන්තං යාචන්තො භික්ඛුසංඝස්ස අනුග්ගහකරණත්ථං වදති. තත්ථ **අභිනන්දතූති** මම සන්තිකං භික්ඛුසංඝො ආගච්ඡතූති එවමස්ස ආගමනං සම්පියායමානො අභිනන්දතු. **අභිවදතූති** ආගතස්ස ච ඔවාදානුසාසනිං දදන්තො අභිවදතු.

පටිසල්ලානාති එකීභාවා. **ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසීති** ඉද්ධිං අකාසි. **එකද්වීහිකායාති** එකෙකො චෙව ද්වෙ ද්වෙ ච හුත්වා. **සාරජ්ජමානරූපාති** ඔත්තප්පමානසභාවා භායමානා.

කස්මා පන භගවා තෙසං තථා උපසඞ්කමනාය ඉද්ධිමකාසීති? හිතපත්ථනාය. යදි හි තෙ වග්ගවග්ගා හුත්වා ආගච්ඡෙය්‍යුං[1] භගවා භික්ඛුසංඝං පණාමෙත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨො එකදිවසම්පි තත්ථ වසිතුං නාසක්ඛි, වෙගෙනෙව ආගතොති කෙළිම්පි කරෙය්‍යුං. අථ තෙසං නෙව බුද්ධගාරවං පච්චුපට්ඨහෙය්‍ය න ධම්මදෙසනං සම්පටිච්ඡිතුං සමත්ථා භවෙය්‍යුං. සභයානං පන සසාරජ්ජානං එකද්වීහිකාය ආගච්ඡන්තානං බුද්ධගාරවඤ්චෙව පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ධම්මදෙසනඤ්ච සම්පටිච්ඡිතුං සක්ඛිස්සන්තීති චින්තෙත්වා තෙසං හිතපත්ථනාය තථාරූපං ඉද්ධිං අකාසි.

1. සී. අභයානං පන අසාරජ්ජානං.

නිසීදිංසූති තෙසු හි සාරජ්ජමානරූපෙසු ආගච්ඡන්තෙසු එකො භික්ඛු මමංයෙව සත්ථා ඔලොකෙති මං යෙව මඤ්ඤෙ නිග්ගණ්හිතුකාමොති සණිකං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදි. අථඤ්ඤො අථඤ්ඤොති එවං පඤ්ච භික්ඛුසතානි නිසීදිංසු. එවං නිසින්නං පන භික්ඛුසංඝං සීදන්තරෙ සන්නිසින්නං මහාසමුද්දං විය නිවාතෙ පදීපං විය ච නිච්චලං දිස්වා සත්ථා චින්තෙසි, ඉමෙසං භික්ඛූනං කීදිසී ධම්මදෙසනා වට්ටතීති. අථස්ස එතදහොසි. ඉමෙ ආහාරහෙතු පණාමිතා පිණ්ඩියාලොපධම්මදෙසනාව තෙසං සප්පායා, තං දස්සෙත්වා මත්ථකෙ තිපරිවට්ටදෙසනං දෙසෙස්සාමි, දෙසනාපරියොසානෙ සබ්බෙ අරහත්තං පාපුණිස්සන්තීති. අථ තෙසං දෙසෙන්තො. "අන්තමිදං භික්ඛවෙ"ති ආදිමාහ.

තත්ථ-**අන්ත**න්ති පච්ඡිමං, ලාමකං. **යදිදං පිණ්ඩොල්‍ය**න්ති යං එවං පිණ්ඩපරියෙසනෙන ජීවිකං කප්පෙන්තස්ස ජීවිතං. අයං පනෙත්ථ පදත්ථො. පිණ්ඩාය උලතීති පිණ්ඩොලො පිණ්ඩොලස්ස කම්මං පිණ්ඩොල්‍යං පිණ්ඩපරියෙසනෙන නිප්ඵාදිතජීවිතන්ති අත්ථො. **අභිසාපොති** අක්කොසො; අක්කොසිතුකාමා හි මනුස්සා[1] අත්තනො පච්චත්ථිකං චීවරං නිවාසෙත්වා කපාලං ගහෙත්වා පිණ්ඩං පරියෙසමානො චරිස්සසීති අක්කොසන්ති. අථවා පන කිං තුය්හං අකාතබ්බං අත්ථි යො ත්වං එවං බලවිරියසම්පන්නොපි හිරොත්තප්පං පහාය කපණො විය පිණ්ඩොලො විචරසි පත්තපාණීති එවම්පි අක්කොසන්තියෙව. **තඤ්ච ඛො එත**න්ති එවං තං අභිසාපං සමානම්පි පිණ්ඩොල්‍යං. **කුලපුත්තා උපෙන්ති අත්ථවසිකා**ති මම සාසනෙ ජාතිකුලපුත්තා ච ආචාරකුලපුත්තා ච අත්ථවසිකා කාරණවසිකා හුත්වා කාරණවසං පටිච්ච උපෙන්ති. **රාජාභිනීතා**ති ආදීසු, යෙ රඤ්ඤො සන්තකං ඛාදිත්වා රඤ්ඤා පන බන්ධනාගාරෙ බන්ධාපිතා පලායිත්වා පබ්බජන්ති තෙ රාජාභිනීතා නාම; තෙහි රඤ්ඤා බන්ධනං අභිනීහටා රාජාභිනීතා නාම. යෙ පන චොරෙහි අටවියං ගහෙත්වා එකච්චෙසු මාරියමානෙසු එකච්චෙ මයං සාමි! තුම්හෙහි විස්සට්ඨා ගෙහං අජ්ඣාවසිත්වා පබ්බජිස්සාම, තත්ථ යං යං පුප්ඵගන්ධපූජාදි පුඤ්ඤං[2] කරිස්සාම තතො තුම්හාකං පත්තිං දස්සාමාති තෙහි විස්සට්ඨා පබ්බජන්ති, තෙ **චොරාභිනීතා** නාම; තෙපි හි චොරෙහි මාරෙතබ්බතං අභිනීතාති චොරාභිනීතා නාම. යෙ පන ඉණං ගහෙත්වා පටිදාතුං අසක්කොන්තා පලායිත්වා පබ්බජන්ති තෙ **ඉණට්ටා** නාම, ඉණපීළිතාති අත්ථො;. **ඉණට්ඨා**තිපි පාඨො: ඉණෙ ඨිතාති අත්ථො. යෙ රාජචොරඡාතකරොගඉණභයානං අඤ්ඤතරෙන අභිභූතා උපද්දුතා පබ්බජන්ති **තෙ භයට්ටා** නාම, භයපීළිතාති අත්ථො; **භයට්ඨා**තිපි පාඨො, භයෙ ඨිතාති අත්ථො. **ආජීවිකාපකතා**ති ආජීවිකාය උපද්දුතා අභිභූතා පුත්තදාරං පොසෙතුං අසක්කොන්තාති අත්ථො. **ඔතිණ්ණාම්හා**ති

1. සෑ. කුපිතා හි මනුස්සා. 2. සෑ. බුද්ධපූජාදිපුඤ්ඤං.

අන්තො අනුපවිට්ඨො. **සො ච හොති අභිජ්ඣාලූ**ති ඉදං සො කුලපුත්තො දුක්ඛස්ස අන්තං කරිස්සාමීති ආදිවසෙන චිත්තං උප්පාදෙත්වා පබ්බජිතො, අපරභාගෙ තං පබ්බජ්ජං තථාරූපං කාතුං න සක්කොතීති තං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ-**අභිජ්ඣාලූ**ති පරභණ්ඩානං අභිජ්ඣායිතා. **තිබ්බසාරාගො**ති බහලරාගො. **බ්‍යාපන්නචිත්තො**ති පූතිභාවෙන විපන්නචිත්තො. **පදුට්ඨමනසඞ්කප්පො**ති තිඛිණසිඞ්ගො විය ගොණො දුට්ඨචිත්තො. **මුට්ඨස්සතී**ති භත්තනික්ඛිත්තකාකො විය නට්ඨස්සති, ඉධ කතං එත්ථ නස්සති. **අසම්පජානො**ති නිප්පඤ්ඤො, ඛන්ධාදිපරිච්ඡෙදරහිතො. **අසමාහිතො**ති චණ්ඩසොතෙ බද්ධනාවා විය උපචාරප්පණාභාවෙන අසණ්ඨිතො. **විබ්භන්තචිත්තො**ති බන්ධාරූළ්හමගො විය භන්තමනො. **පාකතින්ද්‍රියො**ති යථා ගිහී පුත්තධීතරො ඔලොකෙන්තො අසංවුතින්ද්‍රියො හොති එවං අසංවුතින්ද්‍රියො. **ඡවාලාත**න්ති ඡවානං දඩ්ඪට්ඨානෙ අලාතං. **උභතො පදිත්තං මජ්ඣෙ ගූථගත**න්ති පමාණෙන අට්ඨඞ්ගුලමත්තං ද්වීසු ඨානෙසු ආදිත්තං මජ්ඣෙ ගූථමක්ඛිතං. **නෙව ගාමෙ**ති සචෙ හි තං යුගනඞ්ගලගොපානසිපක්ඛපාසකාදීනං අත්ථාය උපනෙතුං සක්කා අස්ස ගාමෙ **කට්ඨත්ථං ඵරෙය්‍ය,** සචෙ ඛෙත්තකුටියං කට්ඨත්ථරමඤ්චකාදීනං අත්ථාය උපනෙතුං සක්කා **අරඤ්ඤෙ** කට්ඨත්ථං ඵරෙය්‍ය, යස්මා පන උභයථාපි න සක්කා තස්මා එවං වුත්තං. **ගිහිභොගා ච පරිහීනො**ති යො හි අගාරෙ වසන්තෙහි ගිහීහි දායජ්ජෙ භාජියමානෙ භාගො ලද්ධබ්බො අස්ස තතො ච පරිහීනො. **සාමඤ්ඤත්ථඤ්චා**ති ආචරියුපජ්ඣායානං ඔවාදෙ ඨත්වා පරියත්තිපටිවෙධවසෙන පත්තබ්බං සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච. ඉමඤ්ච පන උපමං සත්ථා න දුස්සීලස්ස වසෙන ආහරි, පරිසුද්ධසීලස්ස පන අලසස්ස අභිජ්ඣාදීහි දොසෙහි උපහතස්ස පුග්ගලස්ස ඉමං උපමං ආහරි.

තයොමෙ භික්ඛවෙති කස්මා ආරද්ධං? ඉමස්ස පුග්ගලස්ස ඡවාලාතසදිසභාවො නෙව මාතාපිතූහි කතො, න ආචරියුපජ්ඣායෙහි, ඉමෙහි පන පාපවිතක්කෙහි කතොති දස්සනත්ථං ආරද්ධං. **අනිමිත්තං වා සමාධි**න්ති විපස්සනාසමාධිං; සො හි නිච්චනිමිත්තාදීනං සමුග්ඝාතනෙන අනිමිත්තොති වුච්චති. එත්ථ ච චත්තාරො සතිපට්ඨානා මිස්සකා අනිමිත්තසමාධි පුබ්බභාගො, අනිමිත්තසමාධි වා මිස්සකො සතිපට්ඨානා පුබ්බභාගාති වෙදිතබ්බා.

ද්වෙ මා භික්ඛවෙති ඉදං පන න කෙවලං අනිමිත්තසමාධි **භාවනා** ඉමෙසංයෙව **තිණ්ණං** මහාවිතක්කානං පහාණාය සංවත්තති, සස්සතුච්ඡෙද දිට්ඨීනම්පි පන සමුග්ඝාතං කරොතීති දස්සනත්ථං වුත්තං **න වජ්ජවා අස්ස**න්ති නිද්දොසො භවෙය්‍යං. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

ඉති භගවා ඉමස්මිම්පි සුත්තෙ දෙසනං තීහි භවෙහි විනිවට්ටෙත්වා අරහත්තෙන කූටං ගණ්හි. දෙසනාවසානෙ පඤ්ච සතා භික්ඛූ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිංසූති.

අට්ඨමං.

21. 8. 9.

නවමෙ-චාරිකං පක්කාමීති කොසම්බකානං භික්ඛූනං කලහකාලෙ
සත්ථා එකදිවසං දීඝිතිස්සකොසලරඤ්ඤො වත්ථුං ආහරිත්වා :-

නහිවෙරෙන වෙරානි සම්මන්තීධ කුදාචනන්ති*

ආදීහි ගාථාහි ඔවදති. තං දිවසං තෙසං කලහං කරොන්තානං
යෙව රත්ති විභාතා දුතියදිවසෙපි සත්ථා තමෙව වත්ථුං කථෙසි.
තං දිවසම්පි තෙසං කලහං කරොන්තානංයෙව රත්ති විභාතා. තතිය
දිවසෙපි භගවා තමෙව වත්ථුං කථෙසි. අථ නං අඤ්ඤතරො භික්ඛු
එවමාහ. අප්පොස්සුක්කො භන්තෙ භගවා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං අනු
යුත්තො විහරතු, මයමෙතෙන භණ්ඩනෙන කලහෙන විග්ගහෙන
විවාදෙන පඤ්ඤායිස්සාමාති සත්ථා පරියාදිණ්ණරූපචිත්තා ඛො
ඉමෙ මොඝපුරිසා, න ඉමෙ සක්කා සඤ්ඤාපෙතුන්ති චින්තෙත්වා කිං
මය්හං ඉමෙහි? එකචරිය වාසං වසිස්සාමීති සො පාතොව සරීරපටි
ජග්ගනං කත්වා කොසම්බියං පිණ්ඩාය චරිත්වා කඤ්චිපි අනාමන්තෙත්වා
එකො අදුතියො චාරිකං පක්කාමි.

යස්මිං ආවුසො සමයෙති ඉදං ථෙරො යස්මා අජ්ජ භගවා
එකෙන භික්ඛුනා සද්ධිං පක්කමිස්සති අජ්ජ වීහි අජ්ජ සතෙන අජ්ජ
සහස්සෙන අජ්ජ එකකො වාති සබ්බො භගවතො චාරො විදිතො
පාකටො පච්චක්ඛො තස්මා ආහ.

අනුපුබ්බෙනාති ගාමනිගමපටිපාටියා පිණ්ඩාය චරමානො එක
වාරවාසං තාව වසමානං භික්ඛුං පස්සිතුකාමො හුත්වා බාලකලොණ
කාරගාමං[1] අගමාසි. තත්ථ භගුත්ථෙරස්ස සකලපච්ඡාභත්තඤ්චෙව
තියාමරත්තිඤ්ච එකවාරවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්වා පුනදිවසෙ
තෙන පච්ඡාසමණෙන පිණ්ඩාය චරිත්වා තං තත්ථෙව නිවත්තෙත්වා
සමග්ගවාසං වසමානෙ තයො කුලපුත්තෙ පස්සිස්සාමීති පාචීනවංස
මිගදායං අගමාසි. තෙසම්පි සකලපච්ඡාභත්තඤ්චෙව තියාමරත්තිඤ්ච
එකවාරවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්වා තෙ තත්ථෙව නිවත්තෙත්වා එක
කොව පාරිලෙය්‍යනගරාභිමුඛො පක්කමිත්වා අනුපුබ්බෙන පාරිලෙය්‍ය
නගරං සම්පත්තො. තෙන වුත්තං-**අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො
යෙන** පාරිලෙය්‍ය**නගරං තදවසරීති.**

භද්දසාලමූලෙති පාරිලෙය්‍යවාසිනො භගවතො දානං දත්වා
පාරිලෙය්‍යතො අවිදූරෙ රක්ඛිතවනසණ්ඩො නාම අත්ථි, තත්ථ භග
වතො පණ්ණසාලං කත්වා එත්ථ වසථාති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා වාස
යිංසු. භද්දසාලො නාම තත්ථෙකො මනාපො ලද්ධකො සාලරුක්ඛො.
භගවා තං නගරං උපනිස්සාය තස්මිං වනසණ්ඩෙ පණ්ණසාලසමීපෙ
තස්මිං රුක්ඛමූලෙ විහරති. තෙන වුත්තං- භද්දසාලමූලෙති.

---

* ධම්මපද-යමකවග්ග 1. සී. බාලකලොණකාරාමං.

එවං විහරන්තෙ පන තථාගතෙ අඤ්ඤතරො හත්ථිනාගො හත්ථිනීහි හත්ථිපොතකාදීහි ගොචරභූමිතිත්ථොගාහනාදීසු උබ්බාළ්හො යූථෙ උක්කණ්ඨිතො කිං මෙ ඉමෙහි හත්ථීහීති යූථං පහාය මනුස්සපථං ගච්ඡන්තො පාරිලෙය්‍යවනසණ්ඩෙ භගවන්තං දිස්වා ඝටසහස්සෙන නිබ්බාපිතසන්තාපො විය නිබ්බුතො හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අට්ඨාසි. සො තතො පට්ඨාය සත්ථු වත්තපටිවත්තං කරොන්තො මුඛධොවනං දෙති, න්හානොදකං ආහරති, දන්තකට්ඨං දෙති, පරිවෙණං සම්මජ්ජති අරඤ්ඤතො මධුරානි ඵලාඵලානි ආහරිත්වා සත්ථුනො දෙති. සත්ථා පරිභොගං කරොති.

එකදිවසං සත්ථා රත්තිභාගසමනන්තරෙ චඞ්කමිත්වා පාසාණඵලකෙ නිසීදි. හත්ථීපි අවිදූරෙ ඨානෙ අට්ඨාසි. සත්ථා පච්ඡතො ඔලොකෙත්වා න කිඤ්චි අද්දස, එවං පුරතො ච උභයපස්සෙසු ච. අථස්ස සුඛං වතාහං අඤ්ඤත්‍ර තෙහි භණ්ඩනකාරකෙහි වසාමීති චිත්තං උප්පජ්ජි. හත්ථිනොපි මයා නාමිතසාඛං අඤ්ඤෙ ඛාදන්තා නත්ථීති ආදීනි චින්තෙත්වා සුඛං වත එකකොව වසාමි, සත්ථු වත්තං කාතුං ලභාමීති චිත්තං උප්පජ්ජි. සත්ථා අත්තනො චිත්තං ඔලොකෙත්වා මම තාව ඊදිසං චිත්තං, කීදිසං නු ඛො හත්ථිස්සාති තස්සාපි තාදිසමෙව දිස්වා සමෙති නො චිත්තන්ති ඉමං උදානං උදානෙසි.

එතං නාගස්ස නාගෙන ඊසාදන්තස්ස හත්ථිනො,
සමෙති චිත්තං චිත්තෙන යදෙකො රමතෙවනෙති.

අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූති අථ එවං තථාගතෙ තත්ථ විහරන්තෙ පඤ්චසතා දිසාසු වස්සං වුත්ථා භික්ඛූ. **යෙනායස්මා ආනන්දො**ති සත්ථා කිර භික්ඛුසඞ්ඝං පණාමෙත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨොති අත්තනො ධම්මතාය සත්ථුසන්තිකං ගන්තුං අසක්කොන්තා යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමිංසු.

අනන්තරා ආසවානං ඛයොති මග්ගානන්තරං අරහත්තඵලං. **විචයසො**ති විචයෙන; තෙසං තෙසං ධම්මානං සභාවවිචිණනසමත්ථෙන ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වාති අත්ථො. **ධම්මො**ති සාසනධම්මො. **චත්තාරො සතිපට්ඨානා**ති ආදි යෙ යෙ කොට්ඨාසෙ පරිච්ඡින්දිත්වා ධම්මො දෙසිතො තෙසං පකාසනත්ථාය වුත්තං.

සමනුපස්සනාති දිට්ඨිසමනුපස්සනා. **සඞ්ඛාරො සො**ති දිට්ඨිසඞ්ඛාරො සො. **තතොජො සො සඞ්ඛාරො**ති තතො තණ්හාතො සො සඞ්ඛාරො ජාතො; තණ්හාසම්පයුත්තෙසු චිත්තෙසුපි චතූසු චිත්තෙසු එස ජායති. **සාපි තණ්හා**ති සා දිට්ඨිසඞ්ඛාරස්ස පච්චයභූතා තණ්හා. **සාපි වෙදනා**ති සා තණ්හාය පච්චයභූතා වෙදනා. **සොපි ඵස්සො**ති සො වෙදනාය පච්චයො අවිජ්ජාසම්ඵස්සො. **සාපි අවිජ්ජා**ති සා ඵස්සසම්පයුත්තා අවිජ්ජා.

නො චස්සං නො ච මෙ සියාති සචෙ අහං න භවෙය්‍යං මම පරික්ඛාරොපි න භවෙය්‍ය. **න භවිස්සාමි න මෙ භවිස්සතීති** සචෙ පන ආයතිම්පි අහං න භවිස්සාමි එවං මම පරික්ඛාරොපි න භවිස්සති. එත්තකෙ ඨානෙ භගවා තෙන භික්ඛුනා ගහිතගහිතං දිට්ඨිං විස්සජ්ජාපෙන්තො ආගතො පුග්ගලජ්ඣාසයෙනාපි දෙසනා විලාසෙනාපි.

තතොජො සො සඞ්ඛාරොති තණ්හාසම්පයුත්තචිත්තෙන විචිකිච්ඡාව නත්ථි, කථං විචිකිච්ඡාසඞ්ඛාරො තණ්හාතො ජායතීති? අප්පහීනත්තාය. යස්ස හි තණ්හාය අප්පහීනාය සො උප්පජ්ජති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. දිට්ඨියාපි එසෙව නයො ලබ්භතියෙව. චතූසු හි චිත්තුප්පාදෙසු සම්පයුත්තදිට්ඨි නාම නත්ථි, යස්මා පන තණ්හාය අප්පහීනත්තා සා උප්පජ්ජති තස්මා තං සන්ධාය තත්‍රාපි අයමත්ථො යුජ්ජති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ තෙවීසතියා ඨානෙසු අරහත්තං පාපෙත්වා විපස්සනා කථිතාති.

නවමං.

---

21. 3. 10.

දසමෙ- **තදහුපොසථෙති** ආදි පවාරණසුත්තෙ විත්ථාරිතමෙව. **කිඤ්චිදෙව දෙසන්ති** කිඤ්චි කාරණං. **සකෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා පුච්ඡ යදාකඞ්ඛසීති** කස්මා එවමාහ? සො කිර භික්ඛු පඤ්චසත භික්ඛුපරිවාරො, ආචරියෙ පන ඨිතකෙ පුච්ඡන්තෙ සචෙ තෙ භික්ඛූ නිසීදන්ති සත්ථරි ගාරවං කතං හොති ආචරියෙ අගාරවං, සචෙ උට්ඨහන්ති ආචරියෙ ගාරවං කතං හොති සත්ථරි අගාරවං. ඉති තෙසං චිත්තං අනෙකග්ගං භවිස්සති දෙසනං සම්පටිච්ඡිතුං න සක්ඛිස්සන්ති. තස්මිං පන නිසීදිත්වා පුච්ඡන්තෙ තෙසං චිත්තං එකග්ගං භවිස්සති, දෙසනං සම්පටිච්ඡිතුං සක්ඛිස්සන්තීති ඤත්වා භගවා එවමාහ. **ඉමෙ නු ඛො භන්තෙති** අයං ථෙරො පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං ආචරියො පඤ්චක්ඛන්ධමත්තම්පි නප්පජානාතීති න වත්තබ්බො. පඤ්හං පුච්ඡන්තෙන පන ඉමෙ පඤ්ච උපාදානක්ඛන්ධා න අඤ්ඤෙති[1] එවං ජානන්තෙන විය හුත්වා පුච්ඡිතුං න වට්ටති, තස්මා අජානන්තො විය පුච්ඡති. තෙපිටකස්ස අන්තෙවාසිකා අම්හාකං ආචරියො අහං ජානාමීති න කථෙති, සබ්බඤ්ඤුත ඤාණෙන පන සද්ධිං සංසන්දිත්වාව කථෙතීති සොතබ්බං සද්ධාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්තීතිපි අජානන්තො විය පුච්ඡති.

ඡන්දමූලකාති තණ්හාඡන්දමූලකා. **න ඛො භික්ඛු! තඤ්ඤෙව උපාදානං තෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාති** යස්මා ඡන්දරාගමත්තං පඤ්චක්ඛන්ධා න හොති තස්මා ඉදං වුත්තං; යස්මා පන සහජාතතො වා

---

1. සී. ඉමෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු න අඤ්ඤෙසීති.

ආරම්මණතො වා ඛන්ධෙ මුඤ්චිත්වා උපාදානං නත්ථි, තස්මා **නපි අඤ්ඤත්‍ර පඤ්චහි උපාදානක්ඛන්ධෙහි උපාදානන්ති** වුත්තං. තණ්හාසම්පයුත්තම්හි චිත්තෙ වත්තමානෙ තං චිත්තසමුට්ඨානරූපං රූපක්ඛන්ධො. ඨපෙත්වා තණ්හං සෙසා අරූපධම්මා චත්තාරො ඛන්ධාති සහජාතතොපි ඛන්ධෙ මුඤ්චිත්වා උපාදානං නත්ථි, උපාදානස්ස පන රූපාදීසු අඤ්ඤතරං ආරම්මණං කත්වා උප්පජ්ජනතො ආරම්මණතොපි පඤ්චක්ඛන්ධෙ මුඤ්චිත්වා උපාදානං නත්ථි. **ඡන්දරාගවෙමත්තතාති** ඡන්දරාගනානත්තං. **එවං ඛො භික්ඛූති** එවං රූපාරම්මණස්ස ඡන්දරාගස්ස වෙදනාදීසු අඤ්ඤතරං ආරම්මණං අකරණතො සියා ඡන්දරාගවෙමත්තතා. **ඛන්ධාධිවචනන්ති** ඛන්ධානං අයං පඤ්ඤත්ති. අයං පන අනුසන්ධි න ඝටීයති කිඤ්චාපි න ඝටීයති, සානුසන්ධිකාව පුච්ඡා, සානුසන්ධිකං විස්සජ්ජනං. අයං හි ථෙරො තෙසං තෙසං භික්ඛූනං අජ්ඣාසයෙන පුච්ඡති, සත්ථාපි තෙසං තෙසං අජ්ඣාසයෙනෙව විස්සජ්ජෙති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

දසමං.

ඉමස්ස පන වග්ගස්ස එකෙකස්මිං සුත්තෙ පඤ්චසතා පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තං පත්තාති.

ඛජ්ජනීයවග්ගො නතියො.

---

21. 4. 1.

ථෙරවග්ගස්ස පඨමෙ—**මන්තාණිපුත්තොති** මන්තාණියා නාම බ්‍රාහ්මණියා පුත්තො. **උපාදායාති** ආගම්ම, ආරබ්භ, සන්ධාය, පටිච්ච. **අස්මීති හොතීති** අස්මීති එවං පවත්තං තණ්හාමානදිට්ඨිපපඤ්චත්තයං හොති. **දහරොති** තරුණො. **යුවාති** යොබ්බනෙන සමන්නාගතො. **මණ්ඩනකජාතිකොති** මණ්ඩනකසභාවො, මණ්ඩනකසීලො. **මුඛනිමිත්තන්ති** මුඛපටිබිම්බං. තං හි පරිසුද්ධං ආදාසමණ්ඩලං පටිච්ච පඤ්ඤායති. කිං පන තං ඔලොකයතො සකමුඛං පඤ්ඤායති පරමුඛන්ති යදි සකං භවෙය්‍ය පරම්මුඛං හුත්වා පඤ්ඤායෙය්‍ය, අථ පරස්ස භවෙය්‍ය වණ්ණාදීහි අසදිසං හුත්වා පඤ්ඤායෙය්‍ය තස්මා න තං අත්තනො න පරස්ස, ආදාසං පන නිස්සාය නිභාසරූපං නාම තං පඤ්ඤායතීති වදන්ති. අථ යං උදකෙ පඤ්ඤායති, තං කෙන කාරණෙනාති ? මහාභූතානං විසුද්ධතාය. **ධම්මො මෙ අභිසමෙතොති** මයා ඤාණෙන චතුසච්චධම්මො අභිසමාගතො සොතාපන්නොස්මිං ජාතොති කථෙති.

පඨමං.

21. 4. 2.

දුතියෙ–**මධුරකජාතො වියාති** සඤ්ජාතගරුභාවො විය අකම්මඤ්ඤො. **දිසාපි මෙති** අයං පුරත්ථිමා අයං දක්ඛිණාති එවං දිසාපි මය්හං න පක්ඛායන්ති, න පාකටා හොන්තීති වදති. **ධම්මාපි මං නප්පටිභන්තීති** පරියත්තිධම්මාපි මය්හං න උපට්ඨහන්ති; උග්ගහිතං සජ්ඣායිතං න දිස්සතීති වදති. **විචිකිච්ඡාති** නො මහාවිචිකිච්ඡා, තහි තස්ස සාසනං නිය්‍යානිකං නු ඛො න නු ඛොති විමති උප්පජ්ජති. එවං පනස්ස හොති සක්ඛිස්සාමි නු ඛො සමණධම්මං කාතුං, උදාහු පත්තචීවරධාරණමත්තමෙව කරිස්සාමීති. **කාමානමෙතං අධිවචනන්ති** යථා හි තින්තං පල්ලලං ඔලොකෙන්තස්ස දස්සනරමණෙය්‍යකමත්තං නත්ථි, යො පනෙත්ථ ඔතරති තං චණ්ඩමීනාකුලතාය ආඛාදිත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙති. එවමෙවං පඤ්චසු කාමගුණෙසු චක්ඛුද්වාරාදීනං ආරම්මණෙ රමණෙය්‍යකමත්තං නත්ථි. යො පනෙත්ථ ගෙධං ආපජ්ජති තං ආඛාදිත්වා නිරයාදීසු එව පක්ඛිපන්ති, “අප්පස්සාදා හි කාමා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා ආදීනවො එත්ථ භිය්‍යො”ති ඉමං අත්ථවසං පටිච්ච කාමානමෙතං අධිවචනන්ති වුත්තං. **අහමාමිසධම්මානුග්ගහෙනාති** අහං ධම්මාමිසානුග්ගහෙහි අනුග්ගණ්හාමි. **අභිනන්දීති** සම්පටිච්ඡි න කෙවලඤ්ච අභිනන්දි, ඉමං පන සුත්වා සන්තිකා අස්සාසං ලභිත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො කතිපාහෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

දුතියං.

---

21. 4. 3.

තතියෙ–**දිට්ඨිගතන්ති** සචෙ හිස්ස එවං භවෙය්‍ය සඞ්ඛාරා උප්පජ්ජන්ති චෙව නිරුජ්ඣන්ති ච සඞ්ඛාරප්පවත්තමෙව අප්පවත්තං හොතීති දිට්ඨිගතං නාම න භවෙය්‍ය සාසනාවචරිකං ඤාණං භවෙය්‍ය යස්මා පනස්ස සත්තො උච්ඡිජ්ජති විනස්සතීති අහොසි තස්මා දිට්ඨිගතං නාම ජාතං. **ථාමසා පරාමාසාති** දිට්ඨිථාමෙන චෙව දිට්ඨිපරාමාසෙන ච. **යෙනායස්මා සාරිපුත්තොති** යථා නාම පච්චන්තෙ කුපිතෙ තං වූපසමෙතුං අසක්කොන්තා රාජපුරිසා සෙනාපතිස්ස වා රඤ්ඤො වා සන්තිකං ගච්ඡන්ති, එවං දිට්ඨිගතවසෙන තස්මිං ථෙරෙ කුපිතෙ තං වූපසමෙතුං අසක්කොන්තා තෙ භික්ඛූ යෙන ධම්මරාජස්ස ධම්මසෙනාපති ආයස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමිංසු.

එවං ව්‍යාඛොති තෙසං භික්ඛූනං සන්තිකෙ විය ථෙරස්ස සම්මුඛා පග්ගය්හ වත්තුං අසක්කොන්තො ඔලම්බන්තෙන හදයෙන “එවං ව්‍යාඛො”ති ආහ. **තං කිං මඤ්ඤසි ආවුසොති** ඉදං ථෙරො තස්ස වචනං සුත්වා නායං අත්තනො ලද්ධියං දොසං පස්සති, ධම්මදෙසනායස්ස තං පාකටං කරිස්සාමීති චින්තෙත්වා තිපරිවට්ටං දෙසනං දෙසෙතුං ආරභි. **තංකිං මඤ්ඤසි ආවුසො යමක! රූපං තථාගතොති**

ඉදං කස්මා ආරද්ධං? අනුයොගවත්තං දාපනත්ථං, තිපරිවට්ටදෙසනාවසානස්මිං හි ථෙරො සොතාපන්නො ජාතො. අථ නං අනුයොගවත්තං දාපෙතුං "තං කිං මඤ්ඤසී"ති ආදිමාහ.

තථාගතොති සත්තො. රූපං වෙදනා සඤ්ඤා සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණන්ති ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ සම්පිණ්ඩෙත්වා තථාගතොති සමනුපස්සසීති පුච්ඡති. **එත්ථ ච තෙ ආවුසොති** ඉදං ථෙරස්ස අනුයොගෙ භුම්මං. ඉදං වුත්තං හොති, එත්ථ ච තෙ එත්තකෙ ඨානෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ සච්චතො ථිරතො සත්තෙ අනුපලබ්භියමානෙති. **සචෙ තං ආවුසොති** ඉදමෙතං අඤ්ඤං බ්‍යාකාරාපෙතුකාමො පුච්ඡති. **යං දුක්ඛං තං නිරුද්ධන්ති** යං දුක්ඛං තදෙව නිරුද්ධං අඤ්ඤො සත්තො නිරුජ්ඣනකො නාම නත්ථි, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යන්ති අත්ථො. **එතස්සෙව අත්ථස්සාති** එතස්ස පඨමමග්ගස්ස. **භිය්‍යොසොමත්තායාති** අතිරෙකපමාණස්ස ඤාණස්ස අත්ථාය; සහවිපස්සනකානං උපරි ච තිණ්ණං මග්ගානං ආවිභාවත්ථායාති අත්ථො. **ආරක්ඛසම්පන්නොති** අන්තොආරක්ඛෙන චෙව බහි ආරක්ඛෙන ච සමන්නාගතො. **අයොගක්ඛෙමකාමොති** චතූහි යොගෙහි ඛෙමභාවං අනිච්ඡන්තො. **පසය්හාති** පසය්හිත්වා අභිභවිත්වා. **අනුපඛජ්ජාති** අනුපවිසිත්වා. **පුබ්බුට්ඨායීති** ආදිස්සු දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ආසනතො පඨමතරං වුට්ඨාතීති **පුබ්බුට්ඨායී**. තස්ස ආසනං දත්වා තස්මිං නිසින්නෙ පච්ඡා නිපතති නිසීදතීති **පච්ඡානිපාතී**. පාතොව වුට්ඨාය එත්තකා කසිතුං ගච්ඡථ එත්තකා වපිතුන්ති වා සබ්බපඨමං වුට්ඨාතීති **පුබ්බුට්ඨායී**. සායං සබ්බෙසු අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගතෙසු ගෙහස්ස සමන්තතො ආරක්ඛං සංවිධාය ද්වාරානි ථකෙත්වා සබ්බපච්ඡා නිපජ්ජනතොපි **පච්ඡානිපාතී**. කිං කරොමි අය්‍යපුත්තාති මුඛං ඔලොකෙන්තො කිං කාරං පටිසාවෙතීති **කිංකාරපටිස්සාවී**. මනාපං චරතීති **මනාපචාරී**. පියං වදතීති **පියවාදී**. **මිත්තතොපි නං සද්දහෙය්‍යාති** මිත්තො මෙ අයන්ති සද්දහෙය්‍ය. **විස්සාසං ආපජ්ජෙය්‍යාති** එකතො පානභොජනාදිං කරොන්තො විස්සාසිකො භවෙය්‍ය. **සංවිස්සත්ථොති** සුට්ඨු විස්සත්ථො.

එවමෙව ඛොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං—බාලගහපතිපුත්තො විය හි වට්ටසන්නිස්සිතකාලෙ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො. වධකපච්චාමිත්තො විය අබලදුබ්බලා පඤ්චක්ඛන්ධා. වධකපච්චාමිත්තස්ස බාලගහපතිපුත්තං උපට්ඨහිස්සාමීති උපගතකාලො විය පටිසන්ධික්ඛණෙ උපගතා පඤ්චක්ඛන්ධා, තස්ස හි න මෙ අයං සහායො වධකපච්චත්ථිකො අයන්ති අජානනකාලො විය වට්ටනිස්සිතපුථුජ්ජනස්ස පඤ්චක්ඛන්ධෙ න ඉමෙ මය්හන්ති අගහෙත්වා මම රූපං මම වෙදනා මම සඤ්ඤා මම සඞ්ඛාරා මම විඤ්ඤාණන්ති ගහිතකාලො. වධකපච්චත්ථිකස්ස මිත්තො මෙ අයන්ති ගහෙත්වා සක්කාරකරණකාලො විය මම ඉමෙති ගහෙත්වා පඤ්චන්නං ඛන්ධානං පානභොජනාදීහි සක්කාර

කාරණකාලා, අතිවිස්සට්ඨා මෙ අයන්ති ඤත්වා සක්කාරං කරොන්තස්සෙව අසිනා සීසච්ඡින්දනං විය විස්සට්ඨස්ස බාලපුථුජ්ජනස්ස තිඛිණෙහි භිජ්ජමානෙහි ඛන්ධෙහි ජීවිතපරියාදානං වෙදිතබ්බං.

උපෙතීති උපගච්ඡති. **උපාදියතීති** ගණ්හාති. **අධිට්ඨාතීති** අධිතිට්ඨති. **අත්තා මෙති** අයං මෙ අත්තා. **සුතවා ච ඛො ආවුසො අරියසාවකොති** යථා පන පණ්ඩිතො ගහපතිපුත්තො එවං උපගතං පච්චත්ථිකං පච්චත්ථිකො මෙ අයන්ති ඤත්වා අප්පමත්තො තානි තානි කම්මානි කාරෙත්වා අනත්ථං පරිහරති අත්ථං පාපුණාති, එවං සුතවා අරියසාවකොපි න රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීති ආදිනා නයෙන පඤ්චක්ඛන්ධෙ අහන්ති වා මමන්ති වා අගහෙත්වා පච්චත්ථිකා මෙ එතෙති ඤත්වා රූපසත්තකඅරූපසත්තකාදිවසෙන විපස්සනාය යොජෙත්වාව තතො නිදානං දුක්ඛං පරිවජ්ජෙත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණාති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

තතියං.

---

21. 4. 4.

චතුත්ථෙ—**අරඤ්ඤකුටිකායන්ති** තස්සෙව විහාරස්ස පච්චන්තෙ පණ්ණසාලායං. **තං තථාගතොති** තුම්හාකං සත්ථා තථාගතො තං සත්තං තථාගතං. **අඤ්ඤත්‍රිමෙහීති** තස්ස කිර එවං අහොසි ඉමෙ සාසනස්ස පටිපක්ඛා පටිවිලොමා, යථා ඉමෙ භණන්ති න එවං සත්ථා පඤ්ඤපෙස්සති, අඤ්ඤථා පඤ්ඤපෙස්සතීති. තස්මා එවමාහ. **එවං වුත්තෙ තෙ අඤ්ඤතිත්ථියාති** එවං ථෙරෙන අත්තනො ච පරෙසඤ්ච සමයං අජානිත්වා වුත්තෙ එකදෙසෙන සාසනසමයං ජානන්තා ථෙරස්ස වාදෙ දොසං දාතුකාමා තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා ආයස්මන්තං අනුරාධං එතදවොචුං. **තං කිං මඤ්ඤසි අනුරාධාති** සත්ථා තස්ස කථං සුත්වා චින්තෙසි අයං භික්ඛු අත්තනො ලද්ධියං දොසං න ජානාති කාරකො පනෙස යුත්තයොගො ධම්මදෙසනාය එව නං ජානාපෙස්සාමීති තිපරිවට්ටං දෙසනං දෙසෙතුකාමො **තං කිං මඤ්ඤසි අනුරාධාති** ආදිමාහ. අථස්ස තාය දෙසනාය අරහත්තප්පත්තස්ස අනුයොගවත්තං ආරොපෙන්තො **තං කිං මඤ්ඤසි අනුරාධ! රූපං තථාගතොති** ආදිමාහ. **දුක්ඛඤ්චෙව පඤ්ඤපෙමි දුක්ඛස්ස ච නිරොධන්ති** වට්ටදුක්ඛඤ්චෙව වට්ටදුක්ඛස්ස ච නිරොධං නිබ්බානං පඤ්ඤපෙමි. දුක්ඛන්ති වා වචනෙන දුක්ඛසච්චං ගහිතං, තස්මිං ගහිතෙ සමුදයසච්චං ගහිතමෙව හොති තස්ස මූලත්තා නිරොධන්ති වචනෙන නිරොධසච්චං ගහිතං, තස්මිං ගහිතෙ මග්ගසච්චං ගහිතමෙව හොති තස්ස උපායත්තා ඉති පුබ්බෙ චාහං අනුරාධ! එතරහි ච චතුසච්චමෙව පඤ්ඤපෙමීති දස්සෙති. එවං ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතං

චතුත්ථං.

21. 4. 5.

පඤ්චමෙ–**කුම්භකාරනිවෙසනෙති** කුම්භකාරසාලායං. ථෙරො කිර වුට්ඨවස්සො පවාරෙත්වා භගවන්තං දස්සනාය ආගච්ඡති. තස්ස අන්තරාමග්ගෙ මහා ආබාධො උප්පජ්ජි. පාදා න වහන්ති. අථ නං මඤ්චකසිවිකාය කුම්භකාරසාලං ආහරිංසු. සා ච සාලා තෙසං කම්මසාලා න නිවසනසාලා, තං සන්ධාය වුත්තං "කුම්භකාරනිවෙසනෙ විහරතී"ති. **බාළ්හගිලානොති** අධිමත්තගිලානො. **සමධොසීති** සමන්තතො අධොසි චලනාකාරෙන අපචිතිං දස්සෙසි. සුත්තන්තං කිරෙතං බාළ්හගිලානෙනාපි බුඩ්ඪතරං දිස්වා වුට්ඨානාකාරෙන අපචිති දස්සෙතබ්බා. තෙනපන මා, චලි මා චලීති වත්තබ්බො. **සන්ති මානි ආසනානීති** බුද්ධකාලස්මිං හි එකස්සපි භික්ඛුනො වසනට්ඨානෙ සචෙ සත්ථා ආගච්ඡිස්සති ඉධ නිසීදිස්සතීති ආසනං පඤ්ඤත්තමෙව හොති. අන්තමසො ඵලකමත්තම්පි පණ්ණසන්ථාරමත්තම්පි. **ඛමනීයං යාපනීය**න්ති කච්චි දුක්ඛං ඛමිතුං ඉරියාපථං වා යාපෙතුං සක්කාති පුච්ඡති. **පටික්කමන්තීති** නිවත්තන්ති. **අභික්කමන්තීති** අධිගච්ඡන්ති. **පටික්කමොසාන**න්ති පටික්කමො එතාසං. **සීලතො න උපවදතීති** සීලං ආරබ්භ සීලභාවෙන න උපවදති. **චිරපටිකාහ**න්ති චිරපටිකො අහං චිරතො පට්ඨාය අහන්ති අත්ථො. **පූතිකායෙනාති** අත්තනො සුවණ්ණවණ්ණම්පි කායං භගවා ධුවපග්ඝරණට්ඨෙන එවමාහ. **යො ඛො වක්කලි ධම්ම**න්ති ඉධ භගවා ධම්මකායො ඛො මහාරාජ තථාගතොති වුත්තං ධම්මකායතං දස්සෙති නවවිධො හි ලොකුත්තර ධම්මො තථාගතස්ස කායො නාම. ඉදානි ථෙරස්ස තිපරිවට්ටධම්ම දෙසනං ආරභන්තො **තං කිං මඤ්ඤසීති** ආදිමාහ.

කාළසිලාති කාළසිලාවිහාරො. **විමොක්ඛායාති** මග්ගවිමොක්ඛත්ථාය. **සුවිමුත්තො විමුච්චිස්සතීති** අරහත්තඵලවිමුත්තියා විමුත්තො හුත්වා විමුච්චිස්සති. තා කිර දෙවතා යෙන නීහාරෙන ඉමිනා විපස්සනා ආරද්ධා අනන්තරායෙන අරහත්තං පාපුණිස්සතීති ඤත්වා එවමාහංසු. **අපාපක**න්ති අලාමකං. **සත්ථං ආහාරෙසීති** ථෙරො කිර අධිමානිකො අහොසි. සො සමාධිවිපස්සනාහි වික්ඛම්භිතානං කිලෙසානං සමුදාචාරං අපස්සන්තො ඛීණාසවොම්හීති සඤ්ඤී හුත්වා කිං මෙ ඉමිනා දුක්ඛෙන ජීවිතෙන සත්ථං ආහරිත්වා මරිස්සාමීති තිඛිණෙන සත්ථෙන කණ්ඨනාලං ඡින්දි. අථස්ස දුක්ඛා වෙදනා උප්පජ්ජි. සො තස්මිං ඛණෙ අත්තනො පුථුජ්ජනභාවං ඤත්වා අවිස්සට්ඨකම්මට්ඨානත්තා සීසං මූලකම්මට්ඨානං ආදාය සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණිත්වාව කාලමකාසි.

පච්චවෙක්ඛණා පනස්ස කථං අහොසීති? ඛීණාසවස්ස එකූනවීසති පච්චවෙක්ඛණා සබ්බාව අවස්සං ලද්ධබ්බා, තිඛිණෙනාපි පන අසිනා සීසෙ ඡිජ්ජන්තෙ එකං වෙ ඤාණානි අවස්සං උප්පජ්ජන්ති. **විවත්තක්ඛන්ධ**න්ති පරිවත්තක්ඛන්ධං. **සෙමාන**න්ති සයමානං. ථෙරො

කිර උණහාතකො නිපනෙනා සතථං ආහරි. තසස සරීරං යථා සීත මෙව අහොසි. සීසං පන දකඛිණපසෙසන පරිවතතිතවා අටඨාසි. අරියසාවකා හි සෙයයෙයන දකඛිණපසෙසනෙව කාලංකරොනති. තෙනසස සරීරං යථාසීතමෙව අහොසි. සීසං පන දකඛිණපසෙසන පරිවතතිතවා ඨිතං, තං සනධාය විවතතකඛනෙධා නාම ජාතොති වදනති. **ධූමායිතතතන**ති ධූමායනභාවං. **තිමිරායිතතතන**ති තිමිරායනභාවං ධූමවලාහකංවිය තිමිරවලාහකංවිය චාති අතෙථා.

පඤචමං.

---

21. 4. 6.

ඡටෙඨ-**කසසපකාරාම**මති කසසපසෙටඨිනා කාරිතෙ ආරාමෙ. **කායසඞඛාරෙ**ති අසසාසපසසාසෙ, සො හි තෙ චතුතථජඣානෙන පසසමභිතවා පසසමභිතවා විහාසි. **එවං හොතී**ති ඉදානි තං සමාධිං අපපටිලභනතසස එවං හොති. **නො ච ඛවාහං පරිහායාමී**ති කචචි නුඛො අහං සාසනතො න පරිහායාමි. තසස කිර ආබාධදොසෙන අපපිතපපිතා[1] සමාපතති පරිහායි. තසමා එවං චිනෙතසි. **සමාධිසාරකා සමාධිසාමඤඤා**ති සමාධියෙව සාරඤච සාමඤඤඤච මඤඤනති. මයහං පන සාසනෙ න එතං සාරං විපසසනාමගගඵලානි සාරං සො තවං සමාධිතො පරිහායනෙතා කසමා චිනෙතසි සාසනතො පරිහායාමීති[2] එවං ථෙරං අසසාසෙතවා ඉදානිසස **තිපරි**වටටං ධමමදෙසනං ආරභනෙතා **තං කිං මඤඤසී**ති ආදිමාහ.

අථසස තිපරිවටටදෙසනාවසානෙ අරහතතං පතතසස සතත විහාරං දසෙසනෙතා **සො සුඛඤචෙ වෙදනං වෙදියතී**ති ආදිමාහ. තතථ **අනභිනනදිතාති පජානාතී**ති සුඛවෙදනාය තාව අභිනනදනා හොතු දුකඛවෙදනාය කථං හොතීති? දුකඛං පතෙතා සුඛං පතෙථෙති යදගෙගන දුකඛං පතෙතා තදගෙගන සුඛං පතෙථෙති යෙව. සුඛවිපරිණාමෙනාපි දුකඛං ආගතමෙව හොතීති එවං දුකෙඛ අභිනනදනා වෙදිතබබා. සෙසං පුබෙබ වුතතනයමෙවාති.

ඡටඨං.

21· 4· 7·

සතතමෙ-**අතතනියා**නති අතතනොපරිකඛාරජාතං. **අසමීති අධිගතා**ති අසමීති එවං පවතතා තණහාමානා අධිගතා. **සඞඛාවනිකායා**ති පුනපපුනං ගමනාගමනෙන. **උපසඞකමී**ති බදරිකාරාමතො ගාවුතමතතං ඝොසිතාරාමං අගමාසි. දාසකතෙථරො පන චතුකඛතතුං ගමනාගමනෙන තං දිවසං වියොජනං අදධානං ආහිණඩි. කසමා පන තං ථෙරා පහිණිංසු? වියතතසස ධමමකථිකසස සනතිකා ධමමං සුණිසසාමාති. සයං කසමා න ගතාති? ථෙරසස වසනටඨානං

---

1. සී. අපපිතපපිතා. සයා. අපපිතා සමාපතතීතො. 2. සී. න පරිහායාමීති,

අරඤ්ඤං සම්බාධං තත්ථ සට්ඨිමත්තානං ථෙරානං ඨාතුං වා නිසීදිතුං වා ඔකාසො නප්පීති න ගතා. ඉධාගන්ත්වා අම්හාකං ධම්මං කථෙතුම්පි කස්මා පන නපහිණිංසූති? ථෙරස්ස ආබාධිකත්තා, අථ කස්මා පුනප්පුනං පහිණිංසූති? සයමෙව ඤත්වා අම්හාකං ධම්මං කථෙතුං ආගමිස්සතීති. ථෙරොපි තෙසං අජ්ඣාසයං ඤත්වාව අගමාසීති.

න ඛ්වාහං ආවුසො රූපන්ති යො හි රූපමෙව අස්මීති වදති තෙන ඉතරෙ චත්තාරො ඛන්ධා පච්චක්ඛාතා හොන්ති. යො අඤ්ඤත්‍ර රූපා වදති තෙන රූපං පච්චක්ඛාතං හොති. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. ථෙරස්ස පන සමූහතො පඤ්චසුපි ඛන්ධෙසු අස්මීති අධිගතො තස්මා එවමාහ. **හොතෙවාති** හොතියෙව. **අනුසහගතොති** සුඛුමො. **ඌසොති** ඡාරිකාඛාරො. **ඛාරොති** ඌසඛාරො. **සම්මද්දිත්වාති** තෙමෙත්වා ඛාරෙත්වා. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං. කිලිට්ඨවත්ථං විය හි පුථුජ්ජනස්ස චිත්තාචාරො තයො ඛාරා විය තිස්සො අනුපස්සනා තීහි ඛාරෙහි ධොතවත්ථං විය දෙසනාය මද්දිත්වා ඨිතො අනාගාමිනො චිත්තාචාරො අනුසහගතො ඌසාදිගන්ධා විය අරහත්තමග්ගවජ්ඣා කිලෙසා ගන්ධකරණ්ඩකො විය අරහත්තමග්ගඤාණං ගන්ධකරණ්ඩකං ආගම්ම අනුසහගතානං ඌසගන්ධාදීනං සමුග්ඝාතො විය අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසක්ඛයො ගන්ධපරිභාවිතවත්ථං නිවාසෙත්වා ඡණදිවසෙ අන්තරවීථියං සුගන්ධගන්ධිනො විචරණං විය ඛීණාසවස්ස සීලගන්ධාදීහි දසදිසා උපවායන්තස්ස යථාකාමචාරො.

ආචික්ඛිතුන්ති කථෙතුං. **දෙසෙතුන්ති** පකාසෙතුං. **පඤ්ඤපෙතුන්ති** ජානාපෙතුං. **පට්ඨපෙතුන්ති** පතිට්ඨපෙතුං. **විවරිතුන්ති** විවටං කාතුං. **විභජිතුන්ති** සුවිභත්තං කාතුං. **උත්තානීකාතුන්ති** උත්තානකං කාතුං. **සට්ඨිමත්තානං ථෙරානන්ති** තෙ කිර ථෙරෙන කථිතකථිතට්ඨානෙ විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උපරූපරි සම්මසන්තා දෙසනාපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණිංසු. ථෙරොපි අඤ්ඤෙන නීහාරෙන අකථෙත්වා විපස්සනාසහගතචිත්තෙනෙව කථෙසි. තස්මා සොපි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං–**සට්ඨිමත්තානං ථෙරානං භික්ඛූනං අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු ආයස්මතො ච ඛෙමකස්සාති.**

සත්තමං.

---

21. 4. 8.

අට්ඨමෙ–**ආයස්මා ඡන්නොති** තථාගතෙන සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො මහාභිනික්ඛමණදිවසෙ සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පුන අපරභාගෙ සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අම්හාකං බුද්ධො අම්හාකං ධම්මොති එවං මක්ඛී චෙව පළාසී ච හුත්වා සබ්‍රහ්මචාරීනං ඵරුසවාචාය සංඝට්ටනං කරොන්තො ථෙරො. **අවාපුරණං ආදායාති** කුඤ්චිකං ගහෙත්වා. **විහාරෙන විහාරං උපසඞ්කමිත්වාති** එකං විහාරං පවිසිත්වා තතො

අඤ්ඤං ගතො අඤ්ඤන්ති එවං තෙන තෙන විහාරෙන තං තං විහාරං උපසඞ්කමිත්වා. **එතදවොච ඔවදන්තු ම**න්ති කස්මා එවං මහන්තෙන උස්සාහෙන තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා එතං අවොචාති? උප්පන්න සංවෙගභාවා. තස්සහි පරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි පෙසිතො ආයස්මා ආනන්දො කොසම්බිං ගන්ත්වා බ්‍රහ්මදණ්ඩං අදාසි. සො දින්නෙ බ්‍රහ්මදණ්ඩෙ සඤ්ජාතපරිළාහො විසඤ්ඤීභූතො පතිත්වා පුන සඤ්ඤං ලභිත්වා උට්ඨාය එකස්ස භික්ඛුනො සන්තිකං ගතො. සො යෙන සද්ධිං කිඤ්චි න කථෙසි. අඤ්ඤස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො පි න කථෙසි. අඤ්ඤස්ස සන්තිකං අගමාසි. සොපි න කථෙසීති එවං සකලවිහාරං විචරිත්වා නිබ්බින්නො පත්තචීවරං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා උප්පන්නසංවෙගො තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා එවං අවොච.

සබ්බෙසඞ්ඛාරා අනිච්චාති සබ්බෙ තෙභූමකසඞ්ඛාරා අනිච්චා. **සබ්බෙධම්මා අනත්තා**ති සබ්බෙ චතුභූමකධම්මා අනත්තා. ඉති සබ්බෙපි තෙ භික්ඛූ ථෙරං ඔවදන්තා අනිච්චලක්ඛණං අනත්තලක්ඛණන්ති චෙව ලක්ඛණානි කථෙත්වා දුක්ඛලක්ඛණං න කථයිංසු. කස්මා? එවං කිර තෙසං අහොසි. අයං භික්ඛු චාදී දුක්ඛලක්ඛණෙ පඤ්ඤාපියමානෙ රූපං දුක්ඛං-පෙ-විඤ්ඤාණං දුක්ඛං මග්ගො දුක්ඛො ඵලං දුක්ඛන්ති තුම්හෙ දුක්ඛප්පත්තා භික්ඛූනාමාති ගහණං ගණ්හෙය්‍ය තථා ගහණං ගහෙතුං න සක්කොති එවං නිද්දොසමෙවස්ස කත්වා කථෙස්සාමාති චෙව ලක්ඛණානි කථයිංසු. **පරිතස්සනා උපාදානං උප්පජ්ජතී**ති පරිතස්සනාච උපාදානඤ්ච උප්පජ්ජති. **පච්චුදාවත්තති මානසං අථ කො චරහි මෙ අත්තා**ති යදි රූපාදීසු එකොපි න අත්තා අථ කො තුම්හෙ මෙ අත්තාති එවං පටිනිවත්තති මය්හං මානසන්ති. අයං කිර ථෙරො පච්චයෙ අපරිග්ගහෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙසි සායං දුබ්බලවිපස්සනා අත්තගාහං පරියාදාතුං අසක්කුණන්තී සඞ්ඛාරෙසු සුඤ්ඤතො උපට්ඨහන්තෙසු උච්ඡිජ්ජිස්සාමි විනස්සිස්සාමීති උච්ඡෙද දිට්ඨියා චෙව පරිතස්සනාය ච[1] පච්චයො අහොසි. සො ච අත්තානං පපාතෙ පපතන්තං විය දිස්වා "පරිතස්සනා උපාදානං උප්පජ්ජති. පච්චුදාවත්තති මානසං අථ කො චරහි මෙ අත්තා"ති ආහ.

න ඛො පනෙවං ධම්මං පස්සතො හොතීති චතුසච්චධම්මං පස්සන්තස්ස එවං න හොති. **තාවතිකා විස්සට්ඨී**ති තත්තකො විස්සාසො. **සම්මුඛාමෙතන්**ති ථෙරො තස්ස වචනං සුත්වා කීදිසා නු ඛො ඉමස්ස ධම්මදෙසනා සප්පායාති චින්තෙන්තො තෙපිටකං බුද්ධවචනං විචිණිත්වා කච්චානසුත්තං අද්දස ඉදං ආදිතොව දිට්ඨිවිනිවෙඨනං කත්වා මජ්ඣෙ බුද්ධබලං දීපෙත්වා සණ්හසුඛුමපච්චයාකාරං පකාසය මානං ගතං ඉදමස්ස දෙසෙස්සාමීති දස්සෙන්තො **සම්මුඛාමෙතන්**ති ආදිමාහ.

අට්ඨමං.

1. සී. පරිතාපස්ස ච.

21. 4. 9. 10.

නවම දසමානි රාහුල සංයුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව. කෙවලං හෙත්ථ අයං **ථෙරවග්ගොති** කත්වා ඉධානීතානීති.

ථෙරවග්ගො චතුත්ථො.

---

21. 5. 1.

පුප්ඵවග්ගස්ස පඨමෙ-**පබ්බතෙය්‍යාති** පබ්බතෙ පවත්තා. **ඔහාරිණීති** සොතෙ පතිතපතිතානි තිණපණ්ණකට්ඨාදීනි හෙට්ඨාහාරිණී. **දූරඞ්ගමාති** නික්ඛන්තට්ඨානතො පට්ඨාය චතුපඤ්චයොජනසතගාමිණී. **සීඝසොතාති** චණ්ඩසොතා. **කාසාති** ආදීනි සබ්බානි තිණජාතානි. **රුක්ඛාති** එරණ්ඩාදයො දුබ්බලරුක්ඛා. **තෙ නං අජ්ඣොලම්බෙය්‍යුන්ති** තෙ තීරෙ ජාතාපි ඔනමිත්වා අග්ගෙහි උදකං ඵුසන්තෙහි අධි ඔලම්බෙය්‍යුං. උපරි ලම්බෙය්‍යුන්ති අත්ථො. **පලුජ්ජෙය්‍යුන්ති** සමූලමත්තිකාය සද්ධිං සීසෙ පතෙය්‍යුං. සො තෙහි අජ්ඣොත්ථටො වාලුකමත්තිකොදකෙහි මුඛං පවිසන්තෙහි මහාවිනාසං පාපුණෙය්‍ය. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ සොතෙ පතිතපුරිසො විය වට්ටසන්නිස්සිතො බාලපුථුජ්ජනො දට්ඨබ්බො. උභතොතීරෙ කාසාදයො විය දුබ්බල පඤ්චක්ඛන්ධා. ඉමෙ ගහිතාපි පතාරෙතුං න සක්ඛිස්සන්තීති තස්ස පුරිසස්ස අජානිත්වා ගහණංවිය ඉමෙ ඛන්ධා න මය්හං සහායාති බාලපුථුජ්ජනස්ස අජානිත්වා චතූහි ගාහෙහි ගහණං ගහිතගහිතානං පලුජ්ජනතාය පුරිසස්ස ව්‍යසනප්පත්ති විය චතූහි ගාහෙහි ගහිතානං ඛන්ධානං විපරිණාමෙ බාලපුථුජ්ජනස්ස සොකාදිබ්‍යසනප්පත්ති වෙදිතබ්බා.

පඨමං.

---

21. 5. 2.

දුතියෙ **විවදතීති** අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා අසුභන්ති යථා සභාවෙන වදන්තෙන සද්ධිං නිච්චං සුඛං අත්තා සුභන්ති වදන්තො විවදති. **ලොකධම්මොති** ඛන්ධපඤ්චකං. තං හි ලුජ්ජනසභාවත්තා ලොකධම්මොති වුච්චති. **කින්තිකරොමීති** කථං කරෙමි. මය්හං හි පටිපත්තිකථනමෙව භාරො: පටිපත්තිපූරණං පන කුලපුත්තානං භාරොති දස්සෙති. ඉමස්මිං සුත්තෙ තයො ලොකා කථිතා. "නාහං භික්ඛවෙ ලොකෙනා"ති එත්ථ හි සත්තලොකො කථිතො. "අත්ථිලොකෙ ලොකධම්මො"ති එත්ථ සඞ්ඛාරලොකො කථිතො. "තථාගතො ලොකෙ ජාතො ලොකෙ සංවද්ධො"ති එත්ථ ඔකාසලොකො කථිතො.

දුතියං.

---

21. 5. 3.

තතියෙ- **ගඞ්ගාය නදියා තීරෙති** අයුජ්ඣපුරවාසිනො අපරිමාණභික්ඛුපරිවාරං චාරකං චරමානං තථාගතං අත්තනො නගරං සම්පත්තං දිස්වා **එකස්මිං** ගඞ්ගාය නිවත්තනට්ඨානෙ මහාවනසණ්ඩ

මණ්ඩිතපදෙසෙ සන්නු විහාරං කත්වා අදංසු. භගවා තත්ථ විහරති. තං සන්ධාය වුත්තං “ගඞ්ගාය නදියා තීරෙ”ති. **තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසී**ති තස්මිං විහාරෙ වසන්තො භගවා සායණ්හසමයං ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො ගඞ්ගාය නදියා ආගච්ඡන්තං මහන්තං ඵෙණපිණ්ඩං දිස්වා මම සාසනෙ පඤ්චක්ඛන්ධනිස්සිතං[1] එකං ධම්මං කථෙස්සාමීති චින්තෙත්වා පරිවාරෙත්වා නිසින්නෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසි.

මහන්තං ඵෙණපිණ්ඩන්ති[2] උට්ඨානුට්ඨානෙ බදරට්ඨිපමාණතො[3] පට්ඨාය අනුසොතගමනෙන අනුපුබ්බෙන පවඩ්ඪිත්වා පබ්බතකූට මත්තං ජාතං. යත්ථ උදකසප්පාදයො අනෙකපාණයො නිවසන්ති එවරූපං මහන්තං ඵෙණපිණ්ඩං. **ආවහෙය්‍යා**ති ආහරෙය්‍ය. සො පනායං ඵෙණපිණ්ඩො උට්ඨිතඋට්ඨිතට්ඨානෙපි භිජ්ජති. ථොකං ගන්ත්වාපි එකද්වියොජනාදිවසෙන දූරං ගන්ත්වාපි. අන්තරා පන අභිජ්ජන්තොපි මහාසමුද්දං පත්වා අවස්සමෙව භිජ්ජති. **නිජ්ඣායෙය්‍යා**ති ඔලොකෙය්‍ය. **යොනිසො උපපරික්ඛෙය්‍යා**ති කාරණෙන උපපරික්ඛෙය්‍ය. **කිංහි සියා භික්ඛවෙ ඵෙණපිණ්ඩෙ සාරො**ති භික්ඛවෙ ඵෙණපිණ්ඩම්හි සාරො නාම කිං භවෙය්‍ය. විලීයිත්වා විද්ධංසෙය්‍යෙව.

එවමෙව ඛොති යථා ඵෙණපිණ්ඩො නිස්සාරො එවං රූපම්පි නිච්චසාරධුවසාරඅත්තසාරවිරහෙන නිස්සාරමෙව. යථා ච සො ඉමිනා පත්තං වා ථාලකං වා කරිස්සාමීති ගහෙතුං න සක්කා ගහිතොපි තමත්ථං න සාධෙති භිජ්ජති එව. එවං රූපම්පි නිච්චන්ති වා ධුවන්ති වා අහන්ති වා මමන්ති වා ගහෙතුං න සක්කා ගහිතම්පි න තථා තිට්ඨති. අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා අසුභඤ්ඤෙව හොතීති එවං ඵෙණපිණ්ඩ සදිසමෙව හොති. යථා වා පන ඵෙණපිණ්ඩො ඡිද්දාවච්ඡිද්දො අනෙක සන්ධිඝටිතො බහූනං උදකසප්පාදීනං පාණානං ආවාසො එවං රූපං ඡිද්දාවච්ඡිද්දං අනෙකසන්ධිඝටිතං කුලවසෙනෙවෙත්ථ අසීති කිමිකුලානි වසන්ති තදෙව තෙසං සූතිඝරම්පි වච්චකුටිපි ගිලානසාලාපි සුසානම්පි න තෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්ත්වා ගබ්භවුට්ඨානාදීනි කරොන්ති එවම්පි ඵෙණපිණ්ඩසදිසං. යථා ච ඵෙණපිණ්ඩො ආදිතො බදරට්ඨිමත්තො හුත්වා අනුපුබ්බෙන පබ්බතකූටමත්තොපි හොති. එවං රූපම්පි ආදිතො කලලමත්තං හුත්වා අනුපුබ්බෙන ව්‍යාමමත්තම්පි ගොමහිසහත්ථිආදීනං වසෙන පබ්බතකූටාදිමත්තං හොති. මච්ඡකච්ඡපාදීනං වසෙන අනෙකයොජනසතප්පමාණම්පි. එවම්පි ඵෙණපිණ්ඩසදිසං. යථා ච ඵෙණපිණ්ඩො උට්ඨිතමත්තොපි භිජ්ජති ථොකං ගන්ත්වාපි අතිදූරං ගන්ත්වාපි සමුද්දං පත්වා පන අවස්සමෙව භිජ්ජති. එවමෙවං රූපං

1. සී. පඤ්චක්ඛන්ධනිස්සිතං. 2. ස්‍යා. ඵෙණුපිණ්ඩන්ති.
3. ම බදරපක්කපමාණතො.

කලලභාවෙපි භිජ්ජති. අබ්බුදාදිභාවෙපි අන්තරා පන අභිජ්ජමානම්පි වස්සසතායුකානං වස්සසතං පත්වා අවස්සමෙව භිජ්ජති. මරණමුඛෙ චුණ්ණවිචුණ්ණා හොති. එවම්පි ඵෙණපිණ්ඩසදිසං.

කිංහි සියා භික්ඛවෙ වෙදනාය සාරොති ආදීසු වෙදනාදීනං බුබ්බුළාදීහි[1] එවං සදිසතා වෙදිතබ්බා. යථා හි බුබ්බුළො අසාරො එවං වෙදනාපි. යථා ච සො අබලො අගය්හුපගො න සක්කා තං ගහෙත්වා ඵලකංවා ආසනංවා කාතුං ගහිතොපි භිජ්ජතෙව. එවං වෙදනාපි අබලා අගය්හුපගා න සක්කා නිච්චාති වා ධුවාති වා ගහෙතුං ගහිතාපි න තථා තිට්ඨති. එවං අගය්හුපගතාය වෙදනා බුබ්බුළසදිසා. යථා පන තස්මිං තස්මිං උදකබින්දුම්හි බුබ්බුළො උප්පජ්ජතිචෙව භිජ්ජතිච නචිරට්ඨිතිකො හොති. එවං වෙදනාපි උප්පජ්ජතිචෙව භිජ්ජතිච නචිරට්ඨිතිකා හොති. එකච්ඡරක්ඛණෙ කොටිසතසහස්සසඞ්ඛා උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති. යථා ච බුබ්බුළො උදකතලං උදකබින්දුං උදකජල්ලං සඞ්කඩ්ඪිත්වා පුටං කත්වා ගහණවාතඤ්චාති චත්තාරි කාරණානි පටිච්ච උප්පජ්ජති. එවං වෙදනාපි වත්ථුං ආරම්මණං කිලෙසජල්ලං ඵස්සසඞ්ඝට්ටනඤ්චාති චත්තාරි කාරණානි පටිච්ච උප්පජ්ජති. එවම්පි වෙදනා බුබ්බුළසදිසා.

සඤ්ඤාපි අසාරකට්ඨෙන මරීචිසදිසා තථා අගය්හුපගට්ඨෙන, නහි සක්කා තං ගහෙත්වා පිවිතුං වා නහායිතුං වා භාජනං වා පූරෙතුං, අපිච යථා මරීචි විප්ඵන්දති සඤ්ජාතඌමිවෙගා විය ඛායති. එවං නීලසඤ්ඤාදිභෙදා සඤ්ඤාපි නීලාදිඅනුභවනත්ථාය ඵන්දති, යථා ච මරීචි මහාජනං විප්පලම්බෙති පුණ්ණවාපිවිය පුණ්ණනදීවිය දිස්සතීති වදාපෙති. එවං සඤ්ඤාපි විප්පලම්බෙති. ඉදං නීලකං සුභං සුඛං නිච්චන්ති වදාපෙති. පීතකාදීසුපි එසෙව නයො. එවං විප්පලම්භනෙනාපි මරීචිසදිසා.

අකුක්කුකජාතන්ති[2] අඝනං අසඤ්ජාතඝනදණ්ඩකං සංඛාරාපි අසාරකට්ඨෙන කදලික්ඛන්ධසදිසා. තථා අගය්හුපගට්ඨෙන, යථෙව හි කදලික්ඛන්ධතො කිඤ්චි ගහෙත්වා න සක්කා ගොපානසිආදීනං අත්ථාය උපනෙතුං උපනීතම්පි න තථා හොති. එවං සංඛාරාපි නසක්කා නිච්චාදිවසෙන ගහෙතුං ගහිතාපි න තථා හොන්ති. යථා ච කදලික්ඛන්ධො බහුපත්තවට්ටිසමොධානො හොති. එවං සංඛාරක්ඛන්ධො බහුධම්මසමොධානො. යථා ච කදලික්ඛන්ධො නානාලක්ඛණො අඤ්ඤොයෙවහි බාහිරාය පත්තවට්ටියා වණ්ණො. අඤ්ඤො තතො අබ්භන්තරඅබ්භන්තරානං, එවමෙව සංඛාරක්ඛන්ධෙපි අඤ්ඤදෙව ඵස්සස්ස ලක්ඛණං අඤ්ඤං චෙතනාදීනං, සමොධානෙත්වා පන සංඛාරක්ඛන්ධොතෙව වුච්චතීති එවම්පි සංඛාරක්ඛන්ධො කදලික්ඛන්ධසදිසො.

චක්ඛුමතා පුරිසෙනාති මංසචක්ඛුනා චෙව පඤ්ඤාචක්ඛුනාචාති ද්වීහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතා මංසචක්ඛුම්පි හිස්ස පරිසුද්ධං වට්ටති අපගතපටලපිළකං, පඤ්ඤාචක්ඛුම්පි අසාරභාවදස්සනසමත්ථං.

---

1. සයා. පුබ්බුලාදීහි. 2. සයා. අකුක්කුජකජාතන්ති. ම අකුක්කජ්ජකජාතන්ති.

විඤ්ඤාණම්පි අසාරකට්ඨෙන මායාසදිසං තථා අගය්හුපගට්ඨෙන, යථාච මායා ඉත්තරා ලහුපච්චුපට්ඨානා එවං විඤ්ඤාණං. තංහි තතොපි ඉත්තරතරඤ්චෙව ලහුපච්චුපට්ඨානතරඤ්ච. එකෙනෙව හි චිත්තෙන පුරිසො ආගතො විය ගතොවිය ඨිතොවිය නිසින්නොවිය හොති. අඤ්ඤදෙවච ආගමණකාලෙ චිත්තං අඤ්ඤං ගමණකාලාදිසු. එවම්පි විඤ්ඤාණං මායාසදිසං, මායාච මහාජනං වඤ්චෙති, යං කිඤ්චිදෙව ඉදං සුවණ්ණං රජතං මුත්තාති ගාහාපෙති, විඤ්ඤාණම්පි මහාජනං වඤ්චෙති. තෙනෙව චිත්තෙන ආගච්ඡන්තං විය ගච්ඡන්තංවිය ඨිතංවිය නිසින්නංවිය කත්වා ගාහාපෙති. අඤ්ඤදෙවච ආගමණෙ චිත්තං අඤ්ඤං ගමණාදීසු එවම්පි විඤ්ඤාණං මායාසදිසං.

භූරිපඤ්ඤෙනාති සණ්හපඤ්ඤෙන චෙව විපුලවිත්ථතපඤ්ඤෙනච. **ආයූති** ජීවිතින්ද්‍රියං. **උස්මාති** කම්මජතෙජොධාතු. **පරභත්තන්ති** නානාවිධානං කිමිගණාදීනං භත්තං හුත්වා. **එතාදිසායං සන්තානොති** එතාදිසී අයං පවෙණී මතකස්ස යාවසුසානා සට්ඨියතීති. **මායායං බාලලාපිනීති** ය්වායං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නාම අයං බාලමහාජනලපාපනිකමායා නාම. **වධකොති** ද්වීහිකාරණෙහි අයං ඛන්ධසඞ්ඛාතො වධකො අඤ්ඤමඤ්ඤඝාතනෙනපි ඛන්ධෙසු සති වධො පඤ්ඤායතීතිපි, එකාහි පථවීධාතු භිජ්ජමානා සෙසධාතුයො ගහෙත්වාව භිජ්ජති. තථා ආපොධාතුආදයො, රූපක්ඛන්ධොපි භිජ්ජමානො අරූපක්ඛන්ධෙ ගහෙත්වාව භිජ්ජති. තථා අරූපක්ඛන්ධෙසු වෙදනාදයො සඤ්ඤාදිකෙ චත්තාරොපිචෙතෙ වත්ථුං රූපන්ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤවධනෙනෙත්ථ වධකතා වෙදිතබ්බා.

ඛන්ධෙසු පන සති වධබන්ධනච්ඡෙදාදීනි සම්භවන්ති එවං එතෙසු සති වධභාවතොපි වධකතා වෙදිතබ්බා. **සබ්බසංයොගන්ති** සබ්බං දසවිධම්පි සංයොජනං. **අච්චුතංපදන්ති** නිබ්බානං.

තතියං.

---

21. 5. 4.

චකුතෙව-සස්සතිසමන්ති සිනෙරුමහාපථවීචන්දිමසුරියාදීහි සස්සතීහි සමං. **පරිත්තං ගොමයපිණ්ඩන්ති** අප්පමත්තකං මධුකපුප්ඵප්පමාණං ගොමයඛණ්ඩං. කුතො පනානෙනෙතං ලද්ධන්ති? පරිගණ්ඩකරණත්ථාය ආහතතො ගහිතන්ති එකෙ. අත්ථස්ස පන විඤ්ඤාපනත්ථං ඉද්ධියා අභිසඞ්ඛරිත්වා හත්ථාරූළ්හං කතන්ති වෙදිතබ්බන්ති. **අත්තභාවපටිලාභොති** පටිලද්ධඅත්තභාවො. **නයිදං බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායෙථාති** අයං මග්ගබ්‍රහ්මචරියවාසො නාම න පඤ්ඤායෙය්‍ය.

මග්ගො හි තෙභූමකසංඛාරෙ විවට්ටෙන්තො උප්පජ්ජති. යදිච එත්තකොපි අත්තභාවො නිච්චො භවෙය්‍ය මග්ගො උප්පජ්ජිත්වාපි සංඛාරවට්ටං විවට්ටෙතුං න සක්කුණෙය්‍යාති බ්‍රහ්මචරියවාසො න

පඤ්ඤායෙථ. ඉදානි සචෙ කොචි සංඛාරෙ නිච්චො භවෙය්‍ය, මයා මහාසුදස්සනරාජකාලෙ අනුභූතා සම්පත්ති නිච්චා භවෙය්‍ය සාපි අනිච්චාති තං දස්සෙතුං **භූතපුබ්බාහං භික්ඛු රාජා අහොසි**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **කුසාවතීරාජධානිප්පමුඛානී**ති කුසාවතී රාජධානී තෙසං නගරානං පමුඛා සබ්බසෙට්ඨාති අත්ථො. **සාරමයානී**ති රත්තචන්දනසාරමයානි, උපධානං පන සබ්බෙසං සුත්තමයමෙව. **ගොනකත්ථතානී**ති චතුරඞ්ගුලාධිකලොමෙන කාළකොජවෙන අත්ථතානි යං මහාපිට්ඨියකොජවොති වදන්ති. **පටිකත්ථතානී**ති උභතො ලොමෙන උණ්ණාමයෙන සෙතකම්බලෙන අත්ථතානි. **පටලිකත්ථතානී**ති ඝනපුප්ඵෙන උණ්ණාමයඅත්ථරණෙන අත්ථතානි. **කාදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානී**ති කදලිමිගචම්මමයෙන උත්තමපච්චත්ථරණෙන අත්ථතානි. තං කිර පච්චත්ථරණං සෙතවත්ථස්ස උපරි කදලිමිගචම්මං අත්ථරිත්වා සිබ්බෙත්වා කරොන්ති. **සඋත්තරච්ඡදානී**ති සහ උත්තරච්ඡදෙන උපරි බද්ධෙන රත්තවිතානෙන සද්ධින්ති අත්ථො. **උභතො ලොහිතකූපධානානී**ති සීසූපධානඤ්ච පාදූපධානඤ්චාති පල්ලඞ්කානං උභතොලොහිතකූපධානානි. **වෙජයන්තරථප්පමුඛානී**ති එත්ථ වෙජයන්තොනාම තස්ස රඤ්ඤො රථො යස්ස චක්කානං ඉන්දනීලමණිමයා නාභි, සත්තරතනමයා අරා, පවාළමයා නෙමි, රජතමයො අක්ඛො, ඉන්දනීලමණිමයං උපක්ඛරං, රජතමයං කුබ්බරං, සො තෙසං රථානං පමුඛො අග්ගො. **දුකූලසන්දනානී**ති දුකූලසන්ථරානි. **කංසූපධාරණානී**ති රජතමයදොහභාජනානි. **වත්ථකොටිසහස්සානී**ති යථාරුචිතං පරිභුඤ්ජිස්සතීති නහාත්වා ඨිතකාලෙ උපනීතවත්ථානෙව සන්ධායෙතං වුත්තං. **භත්තාභිහාරො**ති අභිහරිතබ්බභත්තං. **යමහං තෙන සමයෙන අජ්ඣාවසාමී**ති යත්ථ වසාමි තං එකංයෙව නගරං හොති. අවසෙසෙසු පුත්තධීතාදයො චෙව දාසමනුස්සා ච වසිංසු. පාසාදකූටාගාරාදීසුපි එසෙව නයො. පල්ලඞ්කාදීසු එකංයෙව සයං පරිභුඤ්ජති. සෙසා පුත්තාදීනං පරිභොගා හොන්ති. ඉත්ථීසු එකාව පච්චුපට්ඨාති. සෙසා පරිවාරමත්තා හොන්ති. **වෙලාමිකා**ති ඛත්තියස්ස වා බ්‍රාහ්මණියා බ්‍රාහ්මණස්ස වා ඛත්තියානියා කුච්ඡිස්මිං ජාතා. **පරිදහාමී**ති එකංයෙව දුස්සයුගං නිවාසෙමි. සෙසානි පරිවාරෙත්වා විචරන්තානං අසීතිසහස්සාධිකානං සොළසන්නං පුරිසසතසහස්සානං හොන්තීති දස්සෙති. **භුඤ්ජාමී**ති පරමප්පමාණෙන නාළිකොදනමත්තං භුඤ්ජාමි. සෙසං පරිවාරෙත්වා විචරන්තානං චත්තාළීසසහස්සාධිකානං අට්ඨන්නං පුරිසසතසහස්සානං හොතීති දස්සෙති. එකථාලිපාකො හි දසන්නං ජනානං පහොති.

ඉති ඉමං මහාසුදස්සනකාලෙ සම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්සා අනිච්චතං දස්සෙන්තො **ඉති ඛො භික්ඛූ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **විපරිණතා**ති පකතිජහනෙන නිබ්බුතපදීපො විය අපණ්ණත්තිකභාවං ගතා. **එවං අනිච්චා ඛො භික්ඛු සංඛාරා**ති එවං හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චා.

එත්තාවතා භගවා යථානාම පුරිසො සතහත්ථුබ්බෙධෙ චම්පකරුක්ඛෙ නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා අභිරුහිත්වා චම්පකපුප්ඵං ආදාය නිස්සෙණිං මුඤ්චන්තො ඔතරෙය්‍ය එවමෙවං නිස්සෙණිං බන්ධන්තො විය අනෙකවස්සකොටිසතසහස්සුබ්බෙධං මහාසුදස්සනසම්පත්තිං ආරුය්හ සම්පත්තිමත්ථකෙ ඨිතං අනිච්චලක්ඛණං ආදාය නිස්සෙණිං මුඤ්චන්තො විය ඔතිණ්ණො. **එවං අද්ධුවාති** එවං උදකබුබ්බුළාදයො විය ධුවභාවරහිතා. **එවංඅනස්සාසිකාති** එවං සුපිනකෙ පීතපානීයං විය අනුලිත්තචන්දනං විය ච අස්සාසවිරහිතා. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ අනිච්චලක්ඛණං කථිතං.

චතුත්ථං.

---

21. 5. 5.

පඤ්චමෙ සබ්බං වුත්තනයමෙව.

පඤ්චමං.

---

21. 5. 6.

ඡට්ඨං තථා බුජ්ඣනකස්ස අජ්ඣාසයෙන වුත්තං.

ඡට්ඨං.

---

21. 5. 7.

සත්තමෙ–යං **මහාසමුද්දොති** යස්මිං සමයෙ පඤ්චමෙ සූරියෙ උට්ඨිතෙ මහාසමුද්දො උස්සුස්සති. **දුක්ඛස්ස අන්තකිරියන්ති** චත්තාරි සච්චානි අප්පටිවිජ්ඣිත්වා අවිජ්ජාය නිවුතානංයෙව සතං වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකිරියං පරිච්ඡෙදං න වදාමි. **සාගද්දුලබද්ධොති** ගද්දුලෙන බද්ධසුනඛො. **ඛීලෙති** පථවියං ආකොටිතෙ මහාඛීලෙ. **ථම්භෙති** නිඛණිත්වා ඨපිතෙ ථම්භෙ. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ සුනඛො විය වට්ටනිස්සිතො බාලො ගද්දුලො විය දිට්ඨි ථම්භො විය සක්කායො ගද්දුලරජ්ජුයා ථම්භෙ උපනිබද්ධසුනඛස්ස ථම්භානුපරිවත්තනං විය දිට්ඨිතණ්හාය සක්කායෙ බද්ධස්ස පුථුජ්ජනස්ස සක්කායානුපරිවත්තනං වෙදිතබ්බං.

සත්තමං.

---

21. 5. 8.

අට්ඨමෙ–**තස්මාති** යස්මා දිට්ඨිගද්දුලනිස්සිතාය තණ්හාරජ්ජුයා සක්කායථම්භෙ උපනිබද්ධො වට්ටනිස්සිතො බාලපුථුජ්ජනො සබ්බිරියාපථෙසු ඛන්ධපඤ්චකං නිස්සායෙව වත්තති යස්මා වා දීඝරත්තමිදං චිත්තං සඞ්කිලිට්ඨං රාගෙන දොසෙන මොහෙන තස්මා. **චිත්තසඞ්කිලෙසාති** සුන්හාතාපි හි සත්තා චිත්තසඞ්කිලෙසෙනෙව සඞ්කිලිස්සන්ති, මලග්ගහිතසරීරාපි චිත්තස්ස වොදාතත්තා විසුජ්ඣන්ති. තෙනාහු පොරාණා :–

"රූපම්හි සඞ්කිලිට්ඨම්හි[1] සඞ්කිලිස්සන්ති මාණවා
රූපෙ සුද්ධෙ විසුජ්ඣන්ති අනක්ඛාතං මහෙසිනා.

චිත්තම්හි සඞ්කිලිට්ඨම්හි[1] සඞ්කිලිස්සන්ති මාණවා
චිත්තෙ සුද්ධෙ විසුජ්ඣන්ති ඉතිවුත්තං මහෙසිනා"ති.

චරණං නාම චිත්තන්ති විචරණචිත්තං සඞ්ඛානාම බ්‍රාහ්මණපාසණ්ඩිකා හොන්ති. තෙ පටකොට්ඨකං කත්වා තත්ථ නානප්පකාරා සුගතිදුග්ගතිවසෙන සම්පත්තිවිපත්තියො ලෙඛාපෙත්වා ඉදං කම්මං කත්වා ඉදං පටිලභති ඉදං කත්වා ඉදන්ති දස්සෙන්තා තං චිත්තං ගහෙත්වා විචරන්ති. **චිත්තෙනෙව චින්තිතන්ති** චිත්තකාරෙන චින්තෙත්වා කතත්තා චින්තෙත්ත චින්තිතං නාම. **චිත්තඤ්ඤෙව චිත්තතරන්ති** තස්ස චිත්තස්ස උපායපරියෙසනචිත්තං තතොපි චිත්තතරං. **තිරච්ඡානගතා පාණා චිත්තෙනෙව චින්තිතා**ති කම්මචිත්තෙනෙව චින්තිතා. තං පන කම්මචිත්තං ඉමෙ වට්ටකතිත්තිරාදයො එවං චිත්තා භවිස්සාමාති ආයූහන්තානාම නත්ථි. කම්මං පන යොනිං උපනෙති. යොනිමූලකො තෙසං චිත්තභාවො. යොනිඋපගතා හි සත්තා තංතංයොනිකෙහි සදිසචිත්තාව හොන්ති. ඉති යොනිසිද්ධො චිත්තභාවො. කම්මසිද්ධා යොනීති වෙදිතබ්බා. අපිච චිත්තං නාමෙතං සහජාතං සහජාතධම්මචිත්තතාය භූමිචිත්තතාය වත්ථුචිත්තතාය චාරචිත්තතාය ආරම්මණචිත්තතාය කම්මනානත්තං, කම්මනානත්තතාය කම්මනානත්තමූලකානං ලිඞ්ගනානත්තසඤ්ඤානානත්තවොහාරනානත්තාදීනං අනෙකවිධානං චිත්තානං නිප්ඵාදනතායපි තිරච්ඡානගතචිත්තතො චිත්තං චිත්තතරමෙව වෙදිතබ්බං. **රජකො**ති වත්ථෙසු රඞ්ගන රූපසමුට්ඨාපකො. සො පන අඡෙකො අමනාපං රූපං කරොති. ඡෙකො මනාපං දස්සනීයං, එවමෙව පුථුජ්ජනො අකුසලචිත්තෙන වා ඤාණවිප්පයුත්තකුසලෙන වා චක්ඛුසම්පදාදිවිරහිතං විරූපං රූපං සමුට්ඨාපෙති. ඤාණසම්පයුත්තකුසලෙන චක්ඛුසම්පදාදිසම්පන්නං අභිරූපං.

අට්ඨමං.

---

21. 5. 9.

නවමෙ—**සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ කුක්කුටියා අණ්ඩානී**ති ඉමා කණ්හපක්ඛසුක්කපක්ඛවසෙන ද්වෙ උපමා වුත්තා. තාසු කණ්හපක්ඛඋපමා අත්ථස්ස අසාධිකා ඉතරා සාධිකාති. සුක්කපක්ඛඋපමාය එවං අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සෙය්‍යථා**ති ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො. **අපී**ති සම්භාවනත්ථෙ. උභයෙනාපි සෙය්‍යථාපිනාම භික්ඛවෙති දස්සෙති. **කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වා**ති එත්ථ පන කිඤ්චාපි කුක්කුටියා වුත්තප්පකාරතො ඌනාධිකානිපි අණ්ඩානි හොන්ති.

1. රූපෙන සඞ්කිලිට්ඨෙන චිත්තෙන සඞ්කිලිට්ඨෙන. ඉති අඤ්ඤත්ථ

වචනසිලිට්ඨතාය පන එවං වුත්තං. එවං හි ලොකෙ සිලිට්ඨං වචනං හොති. **තානස්සූති** තානි අස්සු තානි භවෙය්‍යුන්ති අත්ථො. **කුක්කුටියා සම්මා අධිසයිතානීති** තාය ච ජනෙත්තියා කුක්කුටියා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා තෙසං උපරි සයන්තියා සම්මා අධිසයිතානි. **සම්මා පරිසෙදිතානීති** කාලෙන කාලං උතුං ගණ්හාපෙන්තියා සුට්ඨු සමන්තතො සෙදිතානි උස්මීකතානි. **සම්මා පරිභාවිතානීති** කාලෙන කාලං සුට්ඨු සමන්තතො භාවිතානි. කුක්කුටගන්ධං ගාහාපිතානීති අත්ථො. **කිඤ්චාපි තස්සා කුක්කුටියාති** තස්සා කුක්කුටියා ඉමිනා තිවිධකිරියාකරණෙන අප්පමාදං කත්වා කිඤ්චාපි න එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය. **අථ ඛො භබ්බාව තෙති** අථ ඛො තෙ කුක්කුටපොතකා වුත්තනයෙන සොත්ථිනා අභිනිබ්භිජ්ජිතුං භබ්බාව. තෙ හි යස්මා තාය කුක්කුටියා එවං තීහාකාරෙහි තානි අණ්ඩානි පරිපාලියමානානි න පූතීනි හොන්ති. යො නෙසං අල්ලසිනෙහො සොපි පරියාදානං ගච්ඡති කපාලං තනුකං හොති. පාදනඛසිඛා ච මුඛතුණ්ඩකඤ්ච ඛරං හොති. සයම්පි පරිණාමං ගච්ඡන්ති කපාලස්ස තනුත්තා බහි ආලොකො අන්තො පඤ්ඤායති. තස්මා චිරං වත මයං සඞ්කුටිතහත්ථපාදා සම්බාධෙ සයිම්හා අයඤ්ච බහි ආලොකො දිස්සති එත්ථ දානි නො සුඛවිහාරො භවිස්සතීති නික්ඛමිතුකාමා හුත්වා කපාලං පාදෙන පහරන්ති. ගීවං පසාරෙන්ති. තතො තං කපාලං ද්වෙධා භිජ්ජති. අථ තෙ පක්ඛෙ විධුනන්තා තංඛණානුරූපං විරවන්තා නික්ඛමන්තියෙව. නික්ඛමිත්වාච ගාමක්ඛෙත්තං උපසොභයමානා විචරන්ති.

එවමෙව ඛොති ඉදං ඔපම්මසම්පටිපාදනං. තං එවං අත්ථෙන සංසන්දිත්වා වෙදිතබ්බං. තස්සා කුක්කුටියා අණ්ඩෙසු තිවිධකිරියාකරණං විය හි ඉමස්ස භික්ඛුනො භාවනානුයොගං අනුයුත්තකාලො. කුක්කුටියා තිවිධකිරියාසම්පාදනෙන අණ්ඩානං අපූතිභාවො විය භාවනානුයොගමනුයුත්තස්ස භික්ඛුනො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස අපරිහානි. තස්සා තිවිධකිරියාකරණෙන අල්ලසිනෙහපරියාදානං විය තස්ස භික්ඛුනො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන භවත්තයානුගතනිකන්තිසිනෙහපරියාදානං, අණ්ඩකපාලානං තනුභාවො විය තස්ස භික්ඛුනො අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස තනුභාවො. කුක්කුටපොතකානං පාදනඛමුඛතුණ්ඩකානං ථද්ධඛරභාවො විය භික්ඛුනො විපස්සනාඤාණස්ස තික්ඛවිසදසූරභාවො. කුක්කුටපොතකානං පරිණාමකාලො විය භික්ඛුනො විපස්සනාඤාණස්ස පරිණාමකාලො වඩ්ඪිතකාලො ගබ්භගහණකාලො. කුක්කුටපොතකානං පාදනඛසිඛාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා පක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා සොත්ථිනා අභිනිබ්භිදාකාලො විය තස්ස භික්ඛුනො විපස්සනාඤාණං ගබ්භං ගණ්හාපෙත්වා විචරන්තස්ස තජ්ජාතිකං උතුසප්පායං වා භොජනසප්පායං වා පුග්ගලසප්පායං වා ධම්මසවණසප්පායං වා ලභිත්වා එකාසනෙ නිසින්නස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තස්ස අනුපුබ්බාධිගතෙන අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා

අභිඤ්ඤාපක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා සොත්ථිනා අරහත්තප්පත්තිකාලො වෙදිතබ්බො. යථා පන කුක්කුටපොතකානං පරිණතභාවං ඤත්වා මාතාපි අණ්ඩකොසං භින්දති එවං තථාරූපස්ස භික්ඛුනො ඤාණපරිපාකං ඤත්වා සත්ථාපි :-

> "උච්ඡින්ද සිනෙහමත්තනො කුමුදං සාරදිකංව පාණිනා,
> සන්තිමග්ගමෙව බ්‍රූහය නිබ්බානං සුගතෙන දෙසිත"න්ති

ආදිනා නයෙන ඔභාසං ඵරමානගාථාය අවිජ්ජණ්ඩකොසං පහරති. සො ගාථාපරියොසානෙ අවිජ්ජණ්ඩකොසං භින්දිත්වා අරහත්තං පාපුණාති. තතො පට්ඨාය යථා තෙ කුක්කුටපොතකා ගාමක්ඛෙත්තං උපසොභයමානා තත්ථ විචරන්ති එවං අයම්පි මහාඛීණාසවො නිබ්බාණාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා සඞ්ඝාරාමං උපසොභයමානො විචරති.

පලගණ්ඩස්සාති වඩ්ඪකිස්ස. සො හි ඔලම්බකසඞ්ඛාතං පලං ධාරෙත්වා දාරූනං ගණ්ඩං හරතීති පලගණ්ඩොති වුච්චති. **වාසිජටෙති** වාසිදණ්ඩකස්ස ගහණට්ඨානෙ. **එත්තකං වත මෙ අජ්ජ ආසවානං ඛීණන්ති** පබ්බජිතස්ස හි පබ්බජ්ජාසඞ්ඛෙපෙන උද්දෙසෙන පරිපුච්ඡාය යොනිසොමනසිකාරෙන වත්තපටිපත්තියා ච නිච්චකාලං ආසවා ඛීයන්ති. එත්ථ ඛීයමානානං පන තෙසං එත්තකං අජ්ජ ඛීණං එත්තකං හිය්‍යොති එවමස්ස ඤාණං න හොතීති අත්ථො. ඉමාය උපමාය විපස්සනානිසංසො දීපිතො. **හෙමන්තිකෙනාති** හෙමන්තසමයෙන. **පටිප්පස්සම්භන්තීති** පූතිභාවෙන පරිහායන්ති.

එවමෙව ඛොති එත්ථ මහාසමුද්දො විය සාසනං දට්ඨබ්බං, නාවා විය යොගාවචරො. නාවාය මහාසමුද්දෙ පරියාදානං විය ඉමස්ස භික්ඛුනො ඌනපඤ්චවස්සකාලෙ ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ විචරණං. නාවාය මහාසමුද්දොදකෙන ඛජ්ජමානානං බන්ධනානං තනුභාවො විය භික්ඛුනො පබ්බජ්ජාසඞ්ඛෙපෙන උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීහි චෙව සංයොජනානං තනුභාවො, නාවාය ථලෙ උක්ඛිත්තකාලො විය භික්ඛුනො නිස්සයමුච්චකස්ස කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ වසනකාලො. දිවා වාතාතපෙන සංසුස්සනං විය විපස්සනාඤාණෙන තණ්හාසිනෙහස්ස සුස්සනං. රත්තිං හිමොදකෙන තෙමනං විය කම්මට්ඨානං නිස්සාය උප්පන්නෙන පීතිපාමොජ්ජෙන චිත්තතෙමනං. රත්තින්දිවං වාතාතපෙන චෙව හිමොදකෙන ච පරිසුක්ඛපරිතින්තානං බන්ධනානං දුබ්බලභාවො විය එකදිවසං උතුසප්පායාදීනි ලද්ධා විපස්සනාඤාණපීතිපාමොජ්ජෙහි සංයොජනානං භිය්‍යොසොමත්තාය දුබ්බලභාවො. පාවුස්සකමෙඝො විය අරහත්තමග්ගඤාණං. මෙඝවුට්ඨිඋදකෙන නාවාය බන්ධෙ පූතිභාවො විය ආරද්ධවිපස්සකස්ස රූපසත්තකාදිවසෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තස්ස ඔක්ඛායමානෙ පක්ඛායමානෙ විපස්සනාකම්මට්ඨානෙ එකදිවසං උතුසප්පායාදීනි ලද්ධා එකපල්ලඞ්කෙන

නිසින්නස්ස අරහත්තඵලාධිගමො. පූතිබන්ධනාවාය කඤ්චි කාලං ඨානං විය ඛීණසංයොජනස්ස අරහතො මහාජනං අනුග්ගණ්හන්තස්ස යාවතායුකං ඨානං. පූතිබන්ධනාවාය අනුපුබ්බෙන භිජ්ජිත්වා අපණ්ණත්තිකභාවූපගමො විය ඛීණාසවස්ස උපාදිණ්ණක්ඛන්ධභෙදෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතස්ස අපණ්ණත්තිකභාවූපගමොති, ඉමාය උපමාය සංයොජනානං දුබ්බලතා දීපිතා.

නවමං.

---

21. 5. 10.

දසමෙ-**අනිච්චසඤ්ඤාති** අනිච්චං අනිච්චන්ති භාවෙන්තස්ස උප්පන්නසඤ්ඤා. පරියාදියතීති ඛෙපයති. **සබ්බං අස්මිමානන්ති** නවවිධං අස්මිමානං. **මූලසන්තානකානීති** සන්තානෙත්වා ඨිතමූලානි. මහානඞ්ගලං විය හි අනිච්චසඤ්ඤා බුද්ධුබුද්ධකානි මූලසන්තානකානි විය කිලෙසා. යථා කස්සකො කසන්තො නඞ්ගලෙන තානි පදාලෙති එවං යොගී අනිච්චසඤ්ඤං භාවෙන්තො අනිච්චසඤ්ඤාඤාණෙන කිලෙසෙ පදාලෙතීති ඉදමෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං. **ඔධුනාතීති** හෙට්ඨා ධුනාති. **නිද්ධුනාතීති** පප්ඵොටෙති. **නිච්ඡඩ්ඩෙතීති** පප්ඵොටෙත්වා ඡඩ්ඩෙති. ඉධාපි බබ්බජානි විය කිලෙසා, ලායනං නිච්ඡඩ්ඩනං විය අනිච්චසඤ්ඤාඤාණන්ති ඉමිනා අත්ථෙන උපමා සංසන්දෙතබ්බා. **වණ්ටච්ඡින්නායාති** තිණ්හෙන ඛුරප්පෙන වණ්ටච්ඡින්නාය. **තදන්වයානි භවන්තීති** තං අම්බපිණ්ඩිං අනුගච්ඡන්ති, තස්සා පතනාය අම්බානි භූමියං පතන්ති. ඉධාපි අම්බපිණ්ඩි විය කිලෙසා තිණ්හඛුරප්පො විය අනිච්චසඤ්ඤා යථා ඛුරප්පෙන ඡින්නාය අම්බපිණ්ඩියා සබ්බානි අම්බානි භූමියං පතන්ති එවං අනිච්චසඤ්ඤාඤාණෙන කිලෙසානං මූලභූතාය අවිජ්ජාය ඡින්නාය සබ්බකිලෙසා සමුග්ඝාතං ගච්ඡන්තීති ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං. **කූටඞ්ගමාති** කූටං ගච්ඡන්ති. **කූටනින්නාති** කූටං පවිසනභාවෙන කූටෙ නින්නා. **කූටසමොසරණාති** කූටං සමොසරිත්වා ඨිතා. ඉධාපි කූටං විය අනිච්චසඤ්ඤා ගොපානසියො විය චතුභූමකකුසලධම්මා යථා සබ්බගොපානසීනං කූටං අග්ගං එවං කුසලධම්මානං අනිච්චසඤ්ඤා අග්ගා. නනු ච අනිච්චසඤ්ඤා ලොකියා සා ලොකියකුසලානං තාව අග්ගං හොතු ලොකුත්තරානං කථං අග්ගන්ති? තෙසම්පි පටිලාභකරණට්ඨෙන අග්ගන්ති වෙදිතබ්බා. ඉමිනා උපායෙන සබ්බාසු උපමාසු සංසන්දනං වෙදිතබ්බං. පුරිමාහි පනෙත්ථ තීහි අනිච්චසඤ්ඤාය කිච්චං පච්ඡිමාහි ඵලන්ති.

පුප්ඵවග්ගො පඤ්චමො.

මජ්ඣිමපණ්ණාසකො සමත්තො.

21. 1. 1.

අනත්තවග්ගස්ස පඨමෙ-අඤ්ඤාති කොට්ඨාසා. ඉදං සුත්තං චතුසච්චවසෙන පඤ්චක්ඛන්ධෙ යොජෙත්වා අනෙතාති වචනෙන බුජ්ඣිතබ්බානං අජ්ඣාසයවසෙන වුත්තං.

පඨමං.

21. 1. 2.

දුතියම්පි-පඤ්චක්ඛන්ධෙ චතුසච්චවසෙන යොජෙත්වා දුක්ඛන්ති බුජ්ඣිතබ්බානං අජ්ඣාසයෙන කථිතං.

දුතියං.

21. 1. 3.

තතියම්පි-තථෙව සක්කායොති බුජ්ඣිතබ්බානං අජ්ඣාසයෙන කථිතං.

තතියං.

21. 1. 4.

චතුත්ථෙ-පරිඤ්ඤෙය්‍යොති පරිජානිතබ්බො සමතික්කමිතබ්බො. පරිඤ්ඤන්ති සමතික්කමං. පරිඤ්ඤාතාවින්ති තායපරිඤ්ඤාය පරිජානිත්වා සමතික්කමිත්වා ඨිතං. රාගක්ඛයොති ආදීහි නිබ්බානං දස්සිතං.

චතුත්ථං.

21. 1. 5-10.

පඤ්චමාදීසු චතූසු චත්තාරි සච්චානි කථිතානි. නවමදසමෙසු කිලෙසප්පහානන්ති.

අනත්තවග්ගො පඨමො.

21. 2. 1-4.

ධම්මකථිකවග්ගස්ස පඨමෙ-එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතීති එත්තාවතා ඉමාය චතූසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණභූතාය අවිජ්ජාය සමන්නාගතො එත්තාවතා අවිජ්ජාගතො හොතීති අත්ථො.

දුතියෙපි එසෙව නයො. තතියෙ-පඨමේන ධම්මකථිකො දුතියෙන සෙඛභූමි තතියෙන අසෙඛභූමීති එවං ධම්මකථිකං පුච්ඡිතෙන විසෙසෙත්වා වෙ භූමියො කථිතා.

චතුත්ථෙ-තිස්සන්නම්පි පුච්ඡානං තීණි විස්සජ්ජනානි කථිතානි

පඨමං. දුතියං. තතියං. චතුත්ථං.

21. 2. 5.

පඤ්චමෙ–**අතීරදස්සීති** තීරං වුච්චති වට්ටං තං න පස්සති. **අපාරදස්සීති** පාරං වුච්චති නිබ්බානං තං න පස්සති. **බද්ධොති** කිලෙසබන්ධනෙන බද්ධො හුත්වා ජායති ච ජීයති ච මීයති ච අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති. ඉමස්මිං සුත්තෙන වට්ටදුක්ඛං කථිතන්ති. ඡට්ඨාදීනි උත්තානත්ථානෙව.

පඤ්චමං.

---

21. 2. 10-13.

දසමෙ–**අනිච්චතොති** ආදීසු හුත්වා අභාවාකාරෙන **අනිච්චතො.** පටිපීළනාකාරෙන **දුක්ඛතො.** ආබාධට්ඨෙන **රොගතො.** අන්තොදොසට්ඨෙන **ගණ්ඩතො.** තෙසං තෙසං ගණ්ඩානං පච්චයභාවෙන වා ඛණනට්ඨෙන වා **සල්ලතො.** දුක්ඛට්ඨෙන **අඝතො.** විසභාගමහාභූතසමුට්ඨානආබාධපච්චයට්ඨෙන **ආබාධතො.** අසකට්ඨෙන **පරතො.** පලුජ්ජනට්ඨෙන **පලොකතො.** සත්තසුඤ්ඤතට්ඨෙන **සුඤ්ඤතො.** අත්තාභාවෙන **අනත්තතො.** එවමෙත්ථ අනිච්චතො පලොකතොති ද්වීහි පදෙහි අනිච්චමනසිකාරො. සුඤ්ඤතො අනත්තතොති ද්වීහි අනත්තමනසිකාරො. සෙසෙහි දුක්ඛමනසිකාරො වුත්තොති වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

තථා එකාදසමෙ. දසමස්මිං හි **සීලවන්තාති** චතුපාරිසුද්ධිසීලං වුත්තං. ඉධ **සුතවන්තාති** කම්මට්ඨානසුතං ඉදමෙව නානාකරණං.

ද්වාදසමතෙරසමානි රාහුලොවාදසදිසානෙවාති.

ධම්මකථිකවග්ගො දුතියො.

---

21. 3. 1-10.

අවිජ්ජාවග්ගො උත්තානත්ථොව. ඉමස්මිං හි වග්ගෙ සබ්බසුත්තෙසු චතුසච්චමෙව කථිතං.

අවිජ්ජාවග්ගො තතියො.

---

21. 4. 1-10.

කුක්කුළවග්ගස්ස පඨමෙ–**කුක්කුළන්ති** සන්තත්තං ආදිත්තං ඡාරිකරාසිං විය මහාපරිළාහං. ඉමස්මිං සුත්තෙන දුක්ඛලක්ඛණං කථිතං. සෙසෙසු අනිච්චලක්ඛණාදීනි. සබ්බානිපෙතානි පාටියෙක්කං පුග්ගලජ්ඣාසයෙන කථිතානීති.

කුක්කුළවග්ගො චතුත්ථො.

---

21. 5. 1-10.

දිට්ඨිවග්ගස්ස පඨමෙ–**කිං උපාදායාති** කිං පටිච්ච. දුතියෙ **කිං අභිනිවිස්සාති** කිං අභිනිවිසිත්වා. පච්චයං කත්වාති අත්ථො. තතියාදීසු **දිට්ඨීති** ආදීනි පුග්ගලජ්ඣාසයෙන වුත්තානි.

ආනන්දසුත්තෙ[1]-**උපසඞ්කමීති** අඤ්ඤො භික්ඛු පඤ්චක්ඛන්ධකම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා යුඤ්ජිත්වා ඝටෙත්වා අරහත්තං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අඤ්ඤං ව්‍යාකරොන්තෙ දිස්වා අහම්පි පඤ්චක්ඛන්ධකම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා යුඤ්ජන්තො ඝටෙන්තො අරහත්තං පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරිස්සාමීති චින්තෙත්වා උපසඞ්කමි. සත්ථා පන අත්තනො ධරමානකාලෙ ථෙරස්ස උපරිමග්ගත්තයවජ්ඣානං කිලෙසානං පහාණං අපස්සන්තොපි ඉමස්ස චිත්තං ගණ්හිස්සාමීති කථෙසි. තස්සපි එකං වෙ වාරෙ මනසිකත්වාව බුද්ධුපට්ඨානවෙලා ජාතාති ගන්තබ්බං හොති. ඉතිස්ස චිත්තං සංපහංසමානො විමුත්තිපරිපාචනියධම්මොව සො කම්මට්ඨානානුයොගො ජාතොති.

දිට්ඨිවග්ගො පඤ්චමො.

මූලපණ්ණාසකො සමත්තො.

ඛන්ධසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

22. 1. 1.

රාධසංයුත්තස්ස පඨමෙ-**මාරො වා අස්සාති** මරණං වා භවෙය්‍ය. **මාරෙතා වාති** මාරෙතබ්බො වා. **යො වා පන මීයතීති** යො වා පන මරති. **නිබ්බිදත්ථන්ති** නිබ්බිදාඤාණත්ථං. **නිබ්බාණත්ථාති** ඵලවිමුත්ති නාමෙසා අනුපාදානිබ්බාණත්ථාති අත්ථො. **අච්චසරාති** අතික්කන්තොසි. **නිබ්බාණොගධන්ති** නිබ්බාණෙ පතිට්ඨිතං.[2] ඉදං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං නාම නිබ්බාණබ්භන්තරෙ වුස්සති. න නිබ්බාණං අතික්කමිත්වාති අත්ථො. **නිබ්බාණපරියොසානන්ති** නිබ්බාණං අස්ස පරියොසානං නිප්ඵත්ති නිට්ඨාති අත්ථො.

පඨමං.

---

22. 1. 2.

දුතියෙ-**සත්තො සත්තොති** ලග්ගපුච්ඡා. **තත්‍ර සත්තො තත්‍ර විසත්තොති** තත්‍රලග්ගො තත්‍රවිලග්ගො. **පංසාගාරකෙහීති** පංසුඝරකෙහි. **කෙලායන්තීති** කීළන්ති. **ධනායන්තීති** ධනං විය මඤ්ඤන්ති. **මමායන්තීති** මම ඉදං මම ඉදන්ති මමත්තං කරොන්ති. අඤ්ඤස්ස ඵුසිතුම්පි න දෙන්ති. **විකීලනිකං කරොන්තීති** නිට්ඨිතා කීළාති තෙ භින්දමානා කීළාවිගමං කරොන්ති.

දුතියං.

---

22. 1. 3.

තතියෙ-**භවනෙත්තීති** භවරජ්ජු.

තතියං.

---

1. ස්‍යා, දසමෙ. 2. ස්‍යා:, නිබ්බානපතිට්ඨං.

22. 1. 4–10.

චතුත්ථං උත්තානමෙව. පඤ්චමාදීසු චතූසු චත්තාරි සච්චානි කථිතානි. ද්වීසු කිලෙසප්පහානන්ති.

පඨමො වග්ගො.

---

22. 2. 1.

දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ–**මාරො මාරොති** මරණං පුච්ඡති. යස්මා පන රූපාදිවිනිමුත්තං මරණං නාම නත්ථි තෙනස්ස භගවා **රූපං ඛො රාධ මාරොති** ආදිමාහ.

පඨමං.

---

22. 2. 2–10.

දුතියෙ–**මාරධම්මොති** මරණධම්මො. එතෙනුපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බොති.

දුතියො වග්ගො.

තතොපරං උත්තානත්ථමෙව. අයං හි රාධත්ථෙරො පටිභාණියත්ථෙරො නාම. තථාගතස්ස ඉමං ථෙරං දිස්වා සුඛුමං කාරණං උපට්ඨාති. තෙනස්ස භගවා නානානයෙහි ධම්මං දෙසෙති. එවං ඉමස්මිං රාධසංයුත්තෙ ආදිතො ද්වෙ වග්ගා පුච්ඡාවසෙන දෙසිතා, තතියො ආයාචනෙන. චතුත්ථො උපනිසින්නකකථාවසෙන. සකලම්පි පනෙතං රාධසංයුත්තං ථෙරස්ස විමුත්තිපරිපාචනීයධම්මවසෙනෙව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං.

රාධසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

23. 1. 1.

දිට්ඨිසංයුත්තෙ–**න වාතා වායන්තීති** ආදීසු එවං කිර තෙසං දිට්ඨි යෙපි එතෙ රුක්ඛසාඛාදීනි භඤ්ජන්තා වාතා වායන්ති න එතෙ වාතා, වාතලෙසො නාමෙස. වාතො පන එසිකත්ථම්භො විය පබ්බතකූටං විය ච ඨිතො. තථා යාපි එතා තිණකට්ඨාදීනි වහන්තියො නදියො සන්දන්ති, න එත්ථ උදකං සන්දති උදකලෙසො නාමෙස, උදකම්පන එසිකත්ථම්භො විය පබ්බතකූටංවිය ච ඨිතං. යාපිමා ගබ්භිණියො විජායන්තීති වුච්චන්ති කිඤ්චාපි තා මිලාතුදරා හොන්ති. ගබ්භො පන න නික්ඛමති. ගබ්භලෙසො නාමෙස, ගබ්භො පන එසිකත්ථම්භො විය පබ්බතකූටං විය ච ඨිතො. යෙපි එතෙ චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා නෙව තෙ උදෙන්ති න අපෙන්ති. චන්දිමසූරියලෙසො නාමෙස, චන්දිමසූරියා පන එසිකත්ථම්භො විය පබ්බතකූටංවිය ච ඨිතාති. දිට්ඨන්ති ආදීසු **දිට්ඨං** රූපායතනං. **සුතං** සද්දායතනං. **මුතං** ගන්ධායතනං රසායතනං ඵොට්ඨබ්බායතනං, තං හි

පත්වා ගහෙතබ්බතො මුතන්ති වුත්තං. අවසෙසානි සත්තායතනානි **විඤ්ඤාතං** නාම. **පත්ත**න්ති පරියෙසිත්වා වා අපරියෙසිත්වා වා පත්තං. **පරියෙසිත**න්ති පත්තං වා අපත්තං වා පරියෙසිතං. **අනුවිචරිතං මනසා**ති චිත්තෙන අනුසඤ්චරිතං. ලොකස්මිං හි පරියෙසිත්වා පත්තම්පි අත්ථි පරියෙසිත්වා නො පත්තම්පි, අපරියෙසිත්වා පත්තම්පි අපරියෙසිත්වා නො පත්තම්පි. තත්ථ පරියෙසිත්වා පත්තං **පත්තං** නාම. පරියෙසිත්වා නො පත්තං **පරියෙසිතං** නාම. අපරියෙසිත්වා පත්තඤ්ච අපරියෙසිත්වා නො පත්තඤ්ච **මනසානුවිචරිතං** නාම. අථවා පරියෙසිත්වා පත්තම්පි අපරියෙසිත්වා පත්තම්පි පත්තට්ඨෙන පත්තං නාම. පරියෙසිත්වා නො පත්තමෙව පරියෙසිතං නාම. අපරියෙසිත්වා නො පත්තං මනසානුවිචරිතං නාම. සබ්බං වා එතං මනසා අනුවිචරිතමෙව.

---

23. 1. 5.

නත්ථි දින්නන්ති ආදිසු **නත්ථි දින්න**න්ති දින්නස්ස ඵලාභාවං සන්ධාය වදන්ති. **යිට්ඨං** වුච්චති මහායාගො. **හුත**න්ති පහෙණකසක්කාරො අධිප්පෙතො, තම්පි උභයං ඵලාභාවමෙව සන්ධාය පටික්ඛිපන්ති. **සුකතදුක්කටාන**න්ති සුකතදුක්කටානං. කුසලාකුසලානන්ති අත්ථො. **ඵලං විපාකො**ති යං ඵලන්ති වා විපාකොති වා වුච්චති තං නත්ථීති වදන්ති. **නත්ථි අයං ලොකො**ති පරලොකෙ ඨිතස්ස අයං ලොකො නත්ථි. **නත්ථි පරො ලොකො**ති ඉධ ලොකෙ ඨිතස්සපි පරලොකො නත්ථි. සබ්බෙ තත්ථ තත්ථෙව උච්ඡිජ්ජන්තීති දස්සෙන්ති. **නත්ථි මාතා නත්ථි පිතා**ති මාතාපිතූසු සම්මාපටිපත්තිමිච්ඡාපටිපත්තීනං ඵලාභාවවසෙන වදන්ති. **නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා**ති චවිත්වා උප්පජ්ජනකසත්තා නාම නත්ථීති වදන්ති. **නත්ථි ලොකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා**ති ලොකෙ සම්මාපටිපන්නා සමණබ්‍රාහ්මණා නාම නත්ථීති වදන්ති. **චාතුම්මහාභූතිකො**ති චතුමහාභූතමයො. **පථවී පථවිකාය**න්ති අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතු බාහිරං පථවීධාතුං. **අනුපෙතී**ති අනුයාති. **අනුපගච්ඡතී**ති තස්සෙව වෙවචනං, අනුගච්ඡතීති අත්ථො. උභයෙනාපි උපෙති උපගච්ඡතීති දස්සෙන්ති. ආපාදීසුපි එසෙව නයො. **ඉන්ද්‍රියානී**ති මනච්ඡට්ඨානි ඉන්ද්‍රියානි. **සඞ්කමන්තී**ති ආකාසං පක්ඛන්දන්ති. **ආසන්දිපඤ්චමා**ති නිපන්නමඤ්චෙන පඤ්චමා, මඤ්චො චෙව චත්තාරො මඤ්චපාදෙ ගහෙත්වා ඨිතා චත්තාරො පුරිසා චාති අත්ථො. **යාව ආළාහනා**ති යාව සුසානා. **පදානී**ති අයං එවං සීලවා අහොසි එවං දුස්සීලොති ආදිනා නයෙන පවත්තානි ගුණාගුණපදානි, සරීරමෙව වා එත්ථ පදානීති අධිප්පෙතං. **කාපොතකානී**ති කපොතවණ්ණානි පාරාවතපක්ඛවණ්ණානීති අත්ථො. **භස්සන්තා**ති භස්මන්තා. අයමෙව වා පාළි. **ආහුතියො**ති යං පහෙණකසක්කාරාදිභෙදං දින්නං දානං සබ්බං තං ඡාරිකාවසානමෙව හොති න තතො පරං ඵලදායකං හුත්වා ගච්ඡතීති අත්ථො. **දත්තුපඤ්ඤත්ත**න්ති දත්තූහි බාලමනුස්සෙහි පඤ්ඤත්තං. ඉදං වුත්තං හොති බාලෙහි අබුද්ධීහි පඤ්ඤත්තමිදං දානං න පණ්ඩිතෙහි, බාලා දෙන්ති පණ්ඩිතා ගණ්හන්තීති දස්සෙන්ති.

23. 1. 6.

කරොතොති සහත්ථා කරොන්තස්ස. **කාරයතො**ති ආණත්තියා කාරෙන්තස්ස. **ඡින්දතො**ති පරෙසං හත්ථාදීනි ඡින්දන්තස්ස. **ඡෙදාපයතො**ති පරෙහි ඡෙදාපෙන්තස්ස. **පචතො**ති පරෙසං දණ්ඩාදීහි පීළෙන්තස්ස. **පචාපයතො**ති පරෙහි පීළාපෙන්තස්ස. **සොචයතො සොචාපයතො**ති පරස්ස භණ්ඩහරණාදීහි සොකං සයං කරොන්තස්සාපි පරෙහි කාරෙන්තස්සාපි. **කිලමතො කිලමාපයතො**ති ආහාරුපච්ඡෙදබන්ධනාගාරප්පවෙසනාදීහි සයං කිලමෙන්තස්සාපි පරෙහි කිලමාපෙන්තස්සාපි. **ඵන්දතො ඵන්දාපයතො**ති පරං ඵන්දන්තං බන්ධනකාලෙ සයම්පි ඵන්දතො පරෙහිපි ඵන්දාපයතො. **පාණමතිපාතයතො**ති පාණං හනන්තස්සාපි හනාපෙන්තස්සාපි. එවං සබ්බත්ථ කරණකාරාපනවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සන්ධි**න්ති ඝරසන්ධිං. **නිල්ලොප**න්ති මහාවිලොපං. **එකාගාරික**න්ති එකමෙව ඝරං පරිවාරෙත්වා විලුම්පනං. **පරිපන්ථෙ තිට්ඨතො**ති ආගතාගතං අච්ඡින්දනත්ථං මග්ගෙ තිට්ඨතො. **කරොතො න කරීයති පාප**න්ති යං කිඤ්චි පාපං කරොමීති සඤ්ඤාය කරොතොපි පාපං න කරීයති නත්ථි පාපං, සත්තා පන කරොමාති එවං සඤ්ඤිනො හොන්තීති දීපෙන්ති. **ඛුරපරියන්තෙනා**ති ඛුරනෙමිනා. ඛුරධාරාසදිසපරියන්තෙන වා. **එකමංසඛල**න්ති එකමංසරාසිං. **පුඤ්ජ**න්ති තස්සෙව වෙවචනං. **තතොනිදාන**න්ති එකමංසඛලකරණනිදානං. **දක්ඛිණ**න්ති දක්ඛිණතීරෙ මනුස්සා කක්ඛළා දාරුණා තෙ සන්ධාය **හනන්තො**ති ආදි වුත්තං. **උත්තර**න්ති උත්තරතීරෙ සද්ධා හොන්ති පසන්නා බුද්ධමාමකා ධම්මමාමකා සඞ්ඝමාමකා තෙ සන්ධාය **දදන්තො**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **යජන්තො**ති මහායාගං කරොන්තො. **දමෙනා**ති ඉන්ද්‍රියදමෙන උපොසථකම්මෙන. **සංයමෙනා**ති සීලසංයමෙන. **සච්චවජ්ජෙනා**ති සච්චවචනෙන. **ආගමො**ති ආගමනං පවත්තීති අත්ථො. සබ්බථාපි පාපපුඤ්ඤානං කිරියමෙව පටික්ඛිපන්ති.

---

23. 1. 7.

නත්ථි හෙතු නත්ථිපච්චයොති එත්ථ පච්චයො හෙතුවෙවචනමෙව උභයෙනාපි විජ්ජමානමෙව කායදුච්චරිතාදීනං සංකිලෙසපච්චයං කායසුචරිතාදීනඤ්ච විසුද්ධිපච්චයං පටික්ඛිපන්ති. **නත්ථි බල**න්ති යම්හි අත්තනො බලෙ පතිට්ඨිතා ඉමෙ සත්තා දෙවත්තම්පි මාරත්තම්පි බ්‍රහ්මත්තම්පි සාවකබොධිම්පි පච්චෙකබොධිම්පි සබ්බඤ්ඤුතම්පි පාපුණන්ති තං බලං පටික්ඛිපන්ති. **නත්ථි විරිය**න්ති ආදීනි සබ්බානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානෙව. ඉදං නො විරියෙන ඉදං පුරිසථාමෙන ඉදං පුරිසපරක්කමෙන පත්තන්ති එවං පවත්තවචනපටික්ඛෙපකරණවසෙන පනෙතානි විසුං ආදියන්ති. **සබ්බෙ සත්තා**ති ඔට්ඨගොණගද්‍රභාදයො අනවසෙසෙ පරිග්ගණ්හන්ති. **සබ්බෙ පාණා**ති එකින්ද්‍රියො

පාණො ද්වින්ද්‍රියො පාණොති ආදිවසෙන වදන්ති. **සබ්බෙ භූතාති** අණ්ඩකොසවත්ථිකොසෙසු භූතෙ සන්ධාය වදන්ති. **සබ්බෙ ජීවාති** සාලියවගොධූමාදයො සන්ධාය වදන්ති. තෙසු හි තෙ විරූළ්හනභාවෙන ජීවසඤ්ඤිනො. **අවසා අබලා අවීරියාති** තෙසං අත්තනො වසො වා බලං වා වීරියං වා නත්ථි. **නියතිසඞ්ගතිභාවපරිණතාති** එත්ථ **නියතීති** නියතතා. **සඞ්ගතීති** ඡන්නං අභිජාතීනං තත්ථ තත්ථ ගමනං. **භාවොති** සභාවොයෙව. එවං නියතියා ච සඞ්ගතියා ච සභාවෙන ච පරිණතා නානප්පකාරතං පත්තා. යෙනහි යථා භවිතබ්බං සො තථෙව භවති. යෙන න භවිතබ්බං සො න භවතීති දස්සෙන්ති. **ඡස්වෙවාභිජාතීසූති** ඡසු එව අභිජාතීසු ඨත්වා සුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච පටිසංවෙදෙන්ති. අඤ්ඤා සුඛදුක්ඛභූමි නත්ථීති දස්සෙන්ති.

අකටාති අකතා. **අකටවිධාති** අකතවිධානා. එවං කරෙහීති කෙනචි කාරිතාපි න හොන්තීති අත්ථො. **අනිම්මිතාති** ඉද්ධියාපි න නිම්මිතා. **අනිම්මාතාති** අනිම්මාපිතා. **අනිම්මිතබ්බාතිපි** පාඨො. න නිම්මිණිතබ්බාති අත්ථො. **වඤ්ඣාති** වඤ්ඣපසුවඤ්ඣතාලාදයො විය අඵලා කස්සචි අජනකා. පබ්බතකූටං විය ඨිතාති **කූටට්ඨා.** එසිකට්ඨායිඨිතො විය හුත්වා ඨිතාති **එසිකට්ඨායිට්ඨිතා.** යථා සුනිඛාතො එසිකාථම්භො නිච්චලො තිට්ඨති එවං ඨිතාති අත්ථො. **න ඉඤ්ජන්තීති** එසිකත්ථම්භො විය ඨිතත්තා න චලන්ති. **න විපරිණමන්තීති** පකතිං න විජහන්ති. **න අඤ්ඤමඤ්ඤං බ්‍යාබාධෙන්තීති** අඤ්ඤමඤ්ඤං න උපහනන්ති. **නාලන්ති** න සමත්ථා. **පථවීකායොති** ආදීසු–පථවීධාතුයෙව පථවීකායො පථවීසමූහො වා. **සත්තන්නං ත්වෙවකායානන්ති** යථා මුග්ගරාසිආදීසු පහටං සත්ථං මුග්ගරාසිආදීනං අන්තරෙනෙව පවිසති එවං සත්තන්නං කායානං අන්තරෙන ඡිද්දෙන විවරෙන සත්ථං පවිසති. තත්ථ අහං ඉමං ජීවිතා වොරොපෙමීති කෙවලං තථා සඤ්ඤාමත්තමෙව හොතීති දස්සෙන්ති. **යොනිපමුඛසතසහස්සානීති** පමුඛයොනීනං උත්තමයොනීනං චුද්දස සතසහස්සානි. අඤ්ඤානි ච සට්ඨිසතානි අඤ්ඤානි ච ඡ සතානි පඤ්ච කම්මුනො සතානීති කෙවලං තක්කමත්තකෙන නිරත්ථකදිට්ඨිං දීපෙන්ති. **පඤ්ච කම්මානි තීණි ච කම්මානීති** ආදීසුපි එසෙව නයො. කෙචි පනාහු; පඤ්ච කම්මානි පඤ්චින්ද්‍රියානං වසෙන ගණ්හන්ති තීණි කායකම්මාදිවසෙනාති. **කම්මෙ ච අඩ්ඪකම්මෙ චාති** එත්ථ පන කායකම්මවචීකම්මානි කම්මන්ති ලද්ධි මනොකම්මං උපඩ්ඪකම්මන්ති. **ද්වට්ඨිපටිපදාති** ද්වාසට්ඨි පටිපදාති වදන්ති. **ද්වට්ඨන්තරකප්පාති** එකස්මිං කප්පෙ චතුසට්ඨි අන්තරකප්පා නාම හොන්ති. අයං පන අඤ්ඤෙ ද්වෙ අජානන්තො එවමාහ.

ඡළාභිජාතියොති කණ්හාභිජාති නීලාභිජාති ලොහිතාභිජාති හලිද්දාභිජාති සුක්කාභිජාති පරමසුක්කාභිජාතීති ඉමා ඡ අභිජාතියොති වදන්ති.

තත්ථ ඔරබ්භිකා සූකරිකා සාකුණිකා මාගවිකා ලුද්දා මච්ඡඝාතකා චොරා චොරඝාතකා බන්ධනාගාරිකා යෙවාපනඤ්ඤෙපි කෙචි කුරූරකම්මන්තා අයං කණ්හාභිජාතීති වදන්ති. භික්ඛූ නීලාභිජාතීති වදන්ති. තෙ කිර චතූසු පච්චයෙසු කණ්ටකෙ පක්ඛිපිත්වා ඛාදන්ති භික්ඛූ ච කණ්ටකවුත්තිකාති අයං හිස්ස පාළියෙව. අථ වා කණ්ටකවුත්තිකා එව නාමෙතෙ පබ්බජිතාති වදන්ති. ලොහිතාභිජාතිනාම නිගණ්ඨා එකසාටකාති වදන්ති. ඉමෙ කිර පුරිමෙහි ද්වීහි පණ්ඩරතරා. ගිහී ඔදාතවසනා අචෙලකසාවකා හලිද්දාභිජාතීති වදන්ති. එවං අත්තනො පච්චයදායකෙ නිගණ්ඨෙහිපි ජෙට්ඨකතරෙ කරොන්ති. ආජීවකා ආජීවිනියො අයං සුක්කාභිජාතීති වදන්ති. තෙ කිර පුරිමෙහි චතූහි පණ්ඩරතරා. නන්දො වච්ඡො කිසො සඞ්කිච්චො මක්ඛලීගොසාලො පරමසුක්කාභිජාතීති වදන්ති. තෙ කිර සබ්බෙහි පණ්ඩරතරා.

අට්ඨ පුරිසභූමියොති මන්දභූමි ඛිඩ්ඩාභූමි වීමංසකභූමි උජුගතභූමි සෙඛභූමි සමණභූමි ජානනභූමි පන්නභූමීති ඉමා අට්ඨ පුරිසභූමියොති වදන්ති.

තත්ථ ජාතදිවසතො පට්ඨාය සත්තදිවසෙ සම්බාධට්ඨානතො නික්ඛන්තත්තා සත්තා මන්දා හොන්ති මොමූහා අයං මන්දභූමීති වදන්ති. යෙ පන දුග්ගතිතො ආගතා හොන්ති තෙ අභිණ්හං රොදන්ති චෙව විරවන්ති ච. සුගතිතො ආගතා තං අනුස්සරිත්වා අනුස්සරිත්වා හසන්ති. අයං ඛිඩ්ඩාභූමිනාම. මාතාපිතූනං හත්ථං වා පාදං වා මඤ්චං වා පීඨං වා ගහෙත්වා භූමියං පාද නික්ඛිපනං වීමංසකභූමිනාම. පදසා ගන්තුං සමත්ථකාලො උජුගතභූමිනාම. සිප්පානි සික්ඛනකාලො සෙඛභූමිනාම. ඝරා නික්ඛම්ම පබ්බජනකාලො සමණභූමිනාම. ආචරියං සෙවිත්වා සෙවිත්වා ජානනකාලො ජානනභූමිනාම. භික්ඛු ච පන්නකො ජිනො න කිඤ්චි ආහාති එවං අලාභිං සමණං පන්නභූමීති වදන්ති.

එකූනපඤ්ඤාසආජීවසතෙති එකූනපඤ්ඤාස ආජීවවුත්තිසතානි. **පරිබ්බාජකසතෙති** පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජාසතානි. **නාගාවාසසතෙති** නාගමණ්ඩලසතානි. **වීසෙ ඉන්ද්‍රියසතෙති** වීසං ඉන්ද්‍රියසතානි. **තිංසෙ නිරයසතෙති** තිංසනිරයසතානි. **රජොධාතුයොති** රජඔකිරණට්ඨානානි. හත්ථපිට්ඨපාදපිට්ඨාදීනි සන්ධාය වදති. **සත්තසඤ්ඤීගබ්භාති** ඔට්ඨගොණගද්‍රභඅජපසුමිගමහිසෙ සන්ධාය වදති. **සත්තඅසඤ්ඤීගබ්භාති** සාලියවගොධූමමුග්ගකඞ්ගුවරකකුද්‍රූසකෙ සන්ධාය වදති. **සත්තනිගණ්ඨිගබ්භාති** ගණ්ඨිම්හි ජාතගබ්භා උච්ඡුවෙළුනළාදයො සන්ධාය වදති. **සත්තදිබ්බාති** බහූදෙවා සො පන සත්තාති වදති. **සත්තමානුසාති** මනුස්සාපි අනන්තා සො සත්තාති වදති. **සත්තපෙසාචාති** පිසාචා මහන්තමහන්තා සත්තාති වදති. **සරාති** මහාසරා. කණ්ණමුණ්ඩරථකාරඅනොතත්තසීහප්පපාතඡද්දන්තමුචලින්දකුණාලදහෙ ගහෙත්වා වදති. **පවුධාති** ගණ්ඨිකා. **පපාතාති** මහාපපාතා. **පපාතසතානීති** ඛුද්දකපපාතසතානි. **සුපිනාති** මහාසුපිනා. **සුපිනසතානීති** ඛුද්දකසුපිනසතානි. **මහාකප්පුනොති** මහාකප්පානං. එත්ථ

එකමහං මහාසර වස්සසතෙ වස්සසතෙ කුසග්ගෙන එකං උදකබින්දුං නීහරිත්වා සත්තක්ඛත්තුං තම්හි සරෙ නිරුදකෙ කතෙ එකො මහාකප්පොති වදති. එවරූපානං මහාකප්පානං චතුරාසීති සතසහස්සානි ඛෙපෙත්වා බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච දුක්ඛස්සන්තං කරොන්තීති අයමස්ස ලද්ධි. පණ්ඩිතොපි කිර අන්තරා විසුජ්ඣිතුං න සක්කොති. බාලොපි තතො උද්ධං න ගච්ඡති. **සීලෙන වාති** අචෙලකස්ස සීලෙන වා අඤ්ඤෙන වා යෙන කෙනචි. **වතෙනාති** තාදිසෙනෙව වතෙන. **තපෙනාති** තපොකම්මෙන. අපරිපක්කං පරිපාචෙති නාම යො අහං පණ්ඩිතොති අන්තරා විසුජ්ඣති. පරිපක්කං ඵුස්ස ඵුස්ස බ්‍යන්තීකරොති නාම යො අහං බාලොති වුත්තපරිමාණකාලං අතික්කමිත්වා යාති. **හෙවං නත්ථීති** එවං නත්ථි. තං හි උභයම්පි න සක්කා කාතුන්ති දීපෙති. **දොණමිතෙති** දොණෙන මිතං විය. **සුඛදුක්ඛෙති** සුඛදුක්ඛං. **පරියන්තකතෙති** වුත්තපරිමාණෙන කාලෙන කතපරියන්තෙ. **නත්ථි හායනවඩ්ඪනෙති** නත්ථි හායනවඩ්ඪනානි න සංසාරො පණ්ඩිතස්ස හායති. න බාලස්ස වඩ්ඪතීති අත්ථො. **උක්කංසාවකංසෙති** උක්කංසාවකංසා. හායනවඩ්ඪනානමෙවෙතං වෙවචනං.

ඉදානි තමත්ථං උපමාය දස්සෙන්තො **සෙය්‍යථාපි නාමාති** ආදිමාහ. තත්ථ **සුත්තගුළෙති** වෙඨෙත්වා කතසුත්තගුළෙ. **නිබ්බෙඨියමානමෙව පලෙතීති** පබ්බතෙ වා රුක්ඛග්ගෙ වා ඨත්වා ඛිත්තං සුත්තප්පමාණෙන නිබ්බෙඨියමානමෙව ගච්ඡති. සුත්තෙ ඛීණෙ තත්ථෙව තිට්ඨති න ගච්ඡති. එවමෙවං බාලො ච පණ්ඩිතො ච කාලවසෙන නිබ්බෙඨියමානා සුඛදුක්ඛං පලෙන්ති. යථාවුත්තෙන කාලෙන අතික්කමන්තීති දස්සෙති.

අන්තවා ලොකොති එකතො වඩ්ඪිතනිමිත්තං ලොකොති ගාහෙන වා තක්කෙන වා උප්පන්නදිට්ඨි. **අනන්තවාති** සබ්බතො වඩ්ඪිතං අප්පමාණං නිමිත්තං ලොකොති ගාහෙන වා තක්කෙන වා උප්පන්නදිට්ඨි. **තං ජීවං තං සරීරන්ති** ජීවඤ්ච සරීරඤ්ච එකමෙවාති උප්පන්නදිට්ඨි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති. ඉමානි තාව සොතාපත්තිමග්ගවසෙන අට්ඨාරස වෙය්‍යාකරණානි එකං ගමනං. දුතියං ගමනං දුක්ඛවසෙන වුත්තං. තත්‍රාපි අට්ඨාරසමෙව වෙය්‍යාකරණානි. තතො පරානි **රූපී අත්තා හොතීති** ආදීනි අට්ඨ වෙය්‍යාකරණානි තෙහි සද්ධිං තං දුතියපෙය්‍යාලොති වුත්තං.

තත්ථ **රූපීති** ආරම්මණමෙව අත්තාති ගහිතදිට්ඨි. **අරූපීති** ඣානං අත්තාති ගහිතදිට්ඨි. **රූපී ච අරූපී චාති** ආරම්මණඤ්ච ඣානඤ්ච අත්තාති ගහිතදිට්ඨි. **නෙව රූපී නාරූපීති** තක්කමත්තෙන ගහිතදිට්ඨි. **එකන්තසුඛීති** ලාභිතක්කිකජාතිස්සරානං උප්පන්නදිට්ඨි. ඣානලාභිනොපි හි අතීතෙ එකන්තසුඛං අත්තභාවං මනසිකරොතො එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති. තක්කිනොපි යථා එතරහි අහං එකන්තසුඛී එවං සම්පරායෙපි භවිස්සාමීති උප්පජ්ජති. ජාතිස්සරස්සපි සත්තට්ඨ භවෙ සුඛිතභාවං පස්සන්තස්ස එවං උප්පජ්ජති. **එකන්තදුක්ඛීති** ආදීසුපි එසෙව නයො.

තතියපෙය්‍යාලො අනිච්චදුක්ඛවසෙන තෙහියෙව ඡබ්බීසතියා සුත්තෙහි වුත්තො. චතුත්ථපෙය්‍යාලො තිපරිවට්ටවසෙනාති.

දිට්ඨිසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

24.

ඔක්කන්තිසංයුත්තෙ—**අධිමුච්චතීති** සද්ධාය විමොක්ඛං පටිලභති. **ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමන්ති** පවිට්ඨො අරියමග්ගං. **අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුන්ති** ඉමිනා උප්පන්නෙ මග්ගෙ ඵලස්ස අනන්තරායතං දීපෙති. උප්පන්නස්මිං හි මග්ගෙ ඵලස්ස අන්තරායකරණං නාම නත්ථි. තෙනෙව හි—“අයඤ්ච පුග්ගලො සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො අස්ස කප්පස්ස ච උඩ්ඪයහනවෙලා අස්ස නෙව තාව කප්පො උඩ්ඪය්හෙය්‍ය යාවායං පුග්ගලො න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති. අයං වුච්චති පුග්ගලො ඨිතකප්පී”ති[1]. **මත්තසො නිජ්ඣානං ඛමන්තීති** පමාණසො ඔලොකනං ඛමන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ඔක්කන්තිසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

25.

උප්පාදසංයුත්තෙ සබ්බං පාකටමෙවාති.

උප්පාදසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

26.

කිලෙසසංයුත්තෙ **චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසොති** කතරචිත්තස්ස. චතුභූමකචිත්තස්ස. තෙභූමකචිත්තස්ස තාව හොතු ලොකුත්තරචිත්තස්ස කථං උපක්කිලෙසො හොතීති. උප්පත්තිනිවාරණතො. සො හි තස්ස උප්පජ්ජිතුං අප්පදානෙන උපක්කිලෙසොති වෙදිතබ්බො. **නෙක්ඛම්මනින්නන්ති** නවලොකුත්තරධම්මනින්නං. **චිත්තන්ති** සමථවිපස්සනාචිත්තං. **අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූති** පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන අභිජානිත්වා සච්ඡිකාතබ්බෙසු ඡළභිඤ්ඤාධම්මෙසු එකධම්මං වා ගණ්හන්තෙන නෙක්ඛම්මන්ති ගහෙතබ්බං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

කිලෙසසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

27. 1-9.

සාරිපුත්තසංයුත්තස්ස පඨමෙ—**න එවං හොතීති** අහංකාරමමංකාරානං පහීනත්තා එවං න හොති. දුතියාදීසුපි එසෙව නයො.

---

1. පුග්ගලපඤ්ඤත්තිප්පකරණ.

27. 1. 10.

දසමෙ–**සූචිමුඛීති** එවංනාමිකා. **උපසඞ්කමීති** ථෙරං අභිරූපං දස්සනීයං සුවණ්ණවණ්ණං සමන්තපාසාදිකං දිස්වා ඉමිනා සද්ධිං පරිහාසං කරිස්සාමීති උපසඞ්කමි. අථ ථෙරෙන තස්මිං වචනෙ පටික්ඛිත්තෙ ඉදානිස්ස වාදං ආරොපෙස්සාමීති මඤ්ඤමානා **තෙන හි සමණ උද්ධංමුඛො භුඤ්ජසී**ති ආහ. **දිසාමුඛොති** චතුදිසාමුඛො චතස්සො දිසා ඔලොකෙන්තොති අත්ථො. **විදිසාමුඛොති** චතස්සො විදිසා ඔලොකෙන්තො. **වත්ථුවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජායාති** වත්ථුවිජ්ජා සඞ්ඛාතාය තිරච්ඡානවිජ්ජාය. වත්ථුවිජ්ජා නාම ලාපුවත්ථුකුම්භණ්ඩවත්ථුමූලකවත්ථුආදීනං වත්ථූනං ඵලසම්පත්තිකාරණකාලජානනූපායො. **මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්තී**ති තෙනෙව වත්ථුවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජාසඞ්ඛාතෙන මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්ති, තෙසං වත්ථූනං සම්පාදනෙන පසන්නෙහි මනුස්සෙහි දින්නෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තා ජීවන්තීති අත්ථො. **අධොමුඛාති** වත්ථුං ඔලොකෙත්වා භුඤ්ජමානවසෙන අධොමුඛා භුඤ්ජන්ති නාම. එවං සබ්බත්ථ යොජනා කාතබ්බා. අපිචෙත්ථ **නක්ඛත්තවිජ්ජාති** අජ්ජ ඉමං නක්ඛත්තං ඉමිනා නක්ඛත්තෙන ගන්තබ්බං ඉමිනා ඉදඤ්චිදඤ්ච කාතබ්බන්ති එවං ජානනවිජ්ජා. **දූතෙය්ය**න්ති දූතකම්මං තෙසං තෙසං සාසනං ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ගමනං. **පහිණගමන**න්ති එකගාමස්මිංයෙව එකකුලස්ස සාසනෙන අඤ්ඤකුලං උපසඞ්කමනං. **අඞ්ගවිජ්ජාති** ඉත්ථිලක්ඛණපුරිසලක්ඛණවසෙන අඞ්ගසම්පත්තිං ඤත්වා තාය අඞ්ගසම්පත්තියා ඉදං නාම ලභතීති එවං ජානනවිජ්ජා. **විදිසාමුඛාති** අඞ්ගවිජ්ජා හි තං තං සරීරකොට්ඨාසං ආරබ්භ පවත්තත්තා විදිසාය පවත්තා නාම. තස්මා තාය විජ්ජාය ජීවිකං කප්පෙන්තා භුඤ්ජන්තා විදිසාමුඛා භුඤ්ජන්ති නාම. **එවමාරොචෙසීති ධම්මිකං සමණාති** ආදීනි වදමානා සාසනස්ස නිය්‍යානිකං ගුණං කථෙසි. තඤ්ච පරියායකථං සුත්වා පඤ්චමත්තානි කුලසතානි සාසනෙ ඔතරිංසූති.

සාරිපුත්තසංයුත්තං නිට්ඨිතං

28-1. 1.

නාගසංයුත්තෙ–**අණ්ඩජාති** අණ්ඩෙ ජාතා. **ජලාබුජාති** වත්ථිකොසෙ ජාතා. **සංසෙදජාති** සංසෙදෙ ජාතා. **ඔපපාතිකාති** උපපතිත්වා විය ජාතා. ඉදඤ්ච පන සුත්තං අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තං. භික්ඛූනඤ්හි කතිනුඛො නාගයොනියොති කථා උදපාදි. අථ භගවා පුග්ගලානං නාගයොනීහි උක්කණ්ඨනත්ථං නාගයොනියො ආවිකරොන්තො ඉමං සුත්තමාහ.

---

28. 1. 2.

දුතියාදීසු–**වොස්සට්ඨකායාති** අහිගුණ්ඨිකපරිවුත්ථං අගහෙත්වා විස්සට්ඨකායා. **ද්වයකාරිනොති** දුවිධකාරිනො කුසලාකුසලකාරිනොති අත්ථො. **සචජ්ජ මය**න්ති සචෙ අජ්ජ මයං. **සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්තීති**

සභාවං ආපජ්ජති. තත්‍රස්ස අකුසලං උපපත්තියා පච්චයො හොති, කුසලං උපපන්නානං සම්පත්තියා. **අන්නන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං. **පානන්ති** යංකිඤ්චි පානකං. **වත්ථන්ති** නිවාසනපාරුපනං. **යානන්ති** ඡත්තුපාහනං ආදිං කත්වා යං කිඤ්චි ගමනපච්චයං. **මාලන්ති** යං කිඤ්චි සුමනමාලාදිපුප්ඵං **ගන්ධන්ති** යං කිඤ්චි චන්දනාදිගන්ධං. **විලෙපනන්ති** යංකිඤ්චි ඡවිරාගකරණං. **සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යන්ති** මඤ්චපීඨාදිසෙය්‍යං එකභූමකාදි ආවසථං වට්ටිතෙලාදිපදීපූපකරණඤ්ච දෙතීති අත්ථො. තෙසං හි දීඝායුකතාය චෙව වණ්ණවන්තතාය ච සුඛබහුලතාය ච පත්ථනං කත්වා ඉමං දසවිධං දානවත්ථුං දත්වා තං සම්පත්තිං අනුභවිතුං තත්ථ නිබ්බත්තන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

නාගසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

29.

සුපණ්ණසංයුත්තෙ- පත්තානං වණ්ණවන්තතාය ගරුළා **සුපණ්ණාති** වුත්තා. ඉධාපි පඨම සුත්තං පුරිමනයෙනෙව අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තං. **හරන්තීති** උද්ධරන්ති උද්ධරමානා ච පන තෙ අත්තනා සීනෙ වා සමෙ වා උද්ධරිතුං සක්කොන්ති න අත්තනා පණීතතරෙ.

සත්තවිධා හි අනුද්ධරණීයනාගා නාම පණීතතරා කම්බලස්සතරා ධතරට්ඨා සත්තසීදන්තරවාසිනො පඨවිට්ඨකා පබ්බතට්ඨකා විමානට්ඨකාති.

තත්‍ර පණීතතරා නාම යොනිතො උක්කට්ඨතරා. තථා හි අණ්ඩජාදීනං ජලාබුජාදයො පණීතතරා. තෙ තෙහි අනුද්ධරණීයා. කම්බලස්සතරා පන නාගසෙනාපතිනො තෙ යත්ථ කත්ථචි දිස්වා යො කොචි සුපණ්ණො උද්ධරිතුං න සක්කොති. ධතරට්ඨා පන නාගරාජානො තෙපි කොචි උද්ධරිතුං න සක්කොති. යෙ පන සත්තසීදන්තරෙ මහාසමුද්දෙ වසන්ති තෙ යස්මා තත්ථ වීචිකම්පනං කාතුං න සක්කා තස්මා කොචි උද්ධරිතුං න සක්කොති. පඨවිට්ඨකාදීනං නිලීයනොකාසො අත්ථි තස්මා තෙපි උද්ධරිතුං න සක්කොති. යෙ පන මහාසමුද්දෙ ඌමිපිට්ඨෙ වසන්ති තෙ යො කොචි සමො වා පණීතතරො වා සුපණ්ණො උද්ධරිතුං සක්කොති. සෙසං නාගසංයුත්තෙ වුත්තනයමෙවාති.

සුපණ්ණසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

30.

ගන්ධබ්බසංයුත්තෙ- **මූලගන්ධෙ අධිවත්ථාති** යස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ ගන්ධො අත්ථි තං නිස්සාය නිබ්බත්තා, සො හි සකලොපි රුක්ඛො තෙසං උපකප්පති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. **ගන්ධගන්ධෙති** මූලාදිගන්ධානං ගන්ධෙ. යස්ස හි රුක්ඛස්ස සබ්බෙසම්පි මූලාදීනං ගන්ධො අත්ථි සො ඉධ ගන්ධො නාම. තස්සගන්ධස්ස ගන්ධෙ. තස්මිං අධිවත්ථා,

ඉධ මූලාදීනි සබ්බානි තෙසංයෙව උපකප්පන්ති. **සො දාතා හොති මූලගන්ධානන්ති** සො කාලානුසාරිකාදීනං මූලගන්ධානං දාතා හොති. එවං සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවංහි සරික්ඛදානම්පි දානං පත්ථනං ඨපෙන්ති අසරික්ඛදානම්පි. තං දස්සෙතුං **සො අන්නං දෙතීති** ආදිදසවිධං දානවත්ථුං වුත්තං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ගන්ධබ්බසංයුත්තං[1] නිට්ඨිතං.

81.

වලාහකසංයුත්තෙ—**වලාහකකායිකාති** වලාහකනාමකෙ දෙවකායෙ උප්පන්නා ආකාසචාරිකදෙවා. **සීතවලාහකාති** සීතකරණකවලාහකා. සෙස පදෙසුපි එසෙව නයො. **චෙතොපණිධිමන්වායාති** චිත්තට්ඨපනං ආගම්ම. **සීතං හොතීති** යං වස්සානෙ වා හෙමන්තෙ වා සීතං හොති තං උතුසමුට්ඨානමෙව. යං පන සීතෙපි අතිසීතං ගිම්හෙ ච උප්පන්නං සීතං තං දෙවතානුභාවෙන නිබ්බත්තං සීතං නාම. **උණ්හං හොතීති** යං ගිම්හානෙ උණ්හං තං උතුසමුට්ඨානිකං පාකතිකමෙව. යං පන උණ්හෙපි අතිඋණ්හං සීතකාලෙ ච උප්පන්නං උණ්හං තං දෙවතානුභාවෙන නිබ්බත්තං උණ්හං නාම. **අබ්භං හොතීති** අබ්භමණ්ඩලො හොති. ඉධාපි යං වස්සානෙ ච සිසිරෙ ච අබ්භං උප්පජ්ජති තං උතුසමුට්ඨානිකං පාකතිකමෙව. යං පන අබ්භෙයෙව අතිඅබ්භං සත්තසත්තාහම්පි චන්දසූරියෙ ඡාදෙත්වා එකන්ධකාරං කරොති යඤ්ච චිත්තවෙසාඛමාසෙසු අබ්භං තං දෙවතානුභාවෙන උප්පන්නං අබ්භං නාම. **වාතො හොතීති** යො තස්මිං තස්මිං උතුම්හි උත්තරදක්ඛිණාදිපකතිවාතො හොති අයං උතුසමුට්ඨානොව. යො පන රුක්ඛඛන්ධාදිපදාලනො අතිවාතො නාම අත්ථි අයඤ්චෙව යො ච අඤ්ඤොපි අකාලවාතො අයං දෙවතානුභාවනිබ්බත්තො නාම. **දෙවො වස්සතීති** යං වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ වස්සං තං උතුසමුට්ඨානමෙව. යං පන වස්සෙයෙව අතිවස්සං යඤ්ච චිත්තවෙසාඛමාසෙසු වස්සං තං දෙවතානුභාවෙන නිබ්බත්තං නාම.

තත්‍රිදං වත්ථු—එකො කිර වස්සවලාහකදෙවපුත්තො හිමාලයකූටවාසී ඛීණාසවත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. ථෙරො කොසි ත්වන්ති පුච්ඡි. අහං භන්තෙ වස්සවලාහකදෙවපුත්තොති. තුම්හාකං කිර චිත්තෙන දෙවො වස්සතීති. ආම භන්තෙති. පස්සිතුකාමා මයන්ති. තෙමිස්සථ භන්තෙති. මෙඝසීසං වා ගජ්ජිතං වා න පඤ්ඤායති කථං තෙමිස්සාමාති. භන්තෙ අම්හාකං චිත්තෙන දෙවො වස්සති තුම්හෙ පණ්ණසාලං පවිසථාති. සාධු දෙවපුත්තාති පාදෙ ධොවිත්වා පණ්ණසාලං පාවිසි. දෙවපුත්තො තස්මිං පවිසන්තෙයෙව එකං ගීතං ගායිත්වා හත්ථං උක්ඛිපි. සමන්තා තියොජනට්ඨානං එකමෙඝං අහොසි. ථෙරො අඩ්ඪතින්තො පණ්ණසාලං පවිට්ඨොති.

1, සයා, ගන්ධබ්බකායසංයුත්තං.

අපිච දෙවො නාමෙස අට්ඨහි කාරණෙහි වස්සති නාගානුභාවෙන සුපණ්ණානුභාවෙන දෙවතානුභාවෙන සච්චකිරියාය උතුසමුට්ඨානෙන මාරාවත්තනෙන ඉද්ධිබලෙන විනාසමෙසෙනාති.

වලාහකසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

32.

වච්ඡගොත්තසංයුත්තෙ—අඤ්ඤාණාති අඤ්ඤාණෙන. එවං සබ්බපදෙසු කාරණවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. සබ්බානි වෙතානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානෙවාති. ඉමස්මිඤ්ච පන සංයුත්තෙ එකාදස සුත්තානි පඤ්චපඤ්ඤාස වෙය්‍යාකරණානීති වෙදිතබ්බානි.

වච්ඡගොත්තසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

33. 1. 1.

ඣානසංයුත්තස්ස[1] පඨමෙ—**සමාධිකුසලොති** පඨමං ඣානං පඤ්චඞ්ගිකං දුතියං තිවඞ්ගිකන්ති එවං අඞ්ගවවත්ථානෙ කුසලො. **න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලොති** චිත්තං පහාසෙත්වා කල්ලං කත්වා ඣානං සමාපජ්ජිතුං න සක්කොති. ඉමිනා නයෙන සෙසපදානිපි වෙදිතබ්බානි.

---

33. 1. 2.

දුතියාදීසු—**න සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලොති** ඣානං ඨපෙතුං අකුසලො. සත්ත අට්ඨ අච්ඡරාමත්තං ඣානං ඨපෙතුං න සක්කොති. **න සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලොති** ඣානතො වුට්ඨාතුං අකුසලො. යථාපරිච්ඡෙදෙන වුට්ඨාතුං න සක්කොති. **න සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලොති** චිත්තං පහාසෙත්වා කල්ලං කාතුං අකුසලො. **න සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලොති** කසිණාරම්මණෙසු අකුසලො. **න සමාධිස්මිං ගොචරකුසලොති** කම්මට්ඨානගොචරෙ චෙව භික්ඛාචාරගොචරෙ ච අකුසලො. **න සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලොති** කම්මට්ඨානං අභිනීහරිතුං අකුසලො. **න සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරීති** ඣානං අප්පෙතුං සක්කච්චකාරී න හොති. **න සමාධිස්මිං සාතච්චකාරීති** ඣානප්පණාය සතතකාරී න හොති. කදාචිදෙව කරොති. **න සමාධිස්මිං සප්පායකාරීති** සමාධිස්ස සප්පායෙ උපකාරකධම්මෙ පූරෙතුං න සක්කොති. තතො පරං සමාපත්තිආදීහි පදෙහි යොජෙත්වා චතුක්කා වුත්තා තෙසං අත්ථො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. සකලං පනෙත්ථ ඣානසංයුත්තං ලොකියජ්ඣානවසෙනෙව කථිතන්ති.

ඣානසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

ඉති සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය ඛන්ධකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1, ස්‍යා. සමාධිසංයුත්තස්ස. කම්බො-ඣානසංයුත්තස්ස.